प्रकाशन मणको १२

બા. બ્ર. વિદુષી

લીલાવંતીબાઈ મહાસતીજીએ

રાજકોટ ચાતુર્માસ-સંવત ૨૦૨૦મા આપેલા વ્યાખ્યાનો

શ્રી મૃગાપુત્રનો અધિકાર

ભાગ બીજો

પ્રકાશક

શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી

સ્થાનકવાસી જૈન ધાર્મિક શિક્ષણ સંઘ-રાજકોટ

વિક્રમ સંવત ૨૦૭૧ પહેલી આવૃતિ વીર સંવત ૨૪૯૦

પ્રત ૩૦૦૦

કિંમત રૂા. ૨-૦૦ (બે રૂપિયા)

પુસ્તકો મળવાનું સ્થાન

(૧) શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી

સ્થાનકવાસી જૈનધાર્મિક શિક્ષણ સંઘ

વીરાણી વીલા દીવાન પરા, રાજકોટ

(૨) શ્રી સ્થાનકવાસી

જૈન મોટા સંઘની ઓફિસ

ઠેબુ પેલેસ રોડ રાજકોટ.

મુદ્રક

હિંમતલાલ લલ્લુભાઈ વોરા

બીપીન પ્રીન્ટરી

લલ્લુભાઇ બિલ્ડીંગ

રાજકોટ

ભાવાંજલિ

પૂ પા બાલ બ્રહ્મચારિણી વિદુષી શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી આજ રાજકોટમા ચાતુર્માસ કરી રહ્યા છે તેઓશ્રીની વિદ્વતા, તર્કશકિત, જ્ઞાન ગભીરતા અને પરપરાને શોભાવતી વ્યાખ્યાન શૈલિ માત્ર અપૂર્વ છે એમ નથી પરતુ કોઈ પણ જૈન માટે ગર્વ લેવા જેવી છે

પૂ મહાસતીશ્રીની વાણી પાછળ દર્દ તો હોય જ છે અને એ દર્દ શ્રોતાઓના હૈયાને ઝણઝણાવી જાય છે

તેમાય આ ચાતુર્માસ દરમ્યાન તેઓશ્રીએ મૃગાપુત્રના અધ્યયન પર વ્યાખ્યાન આપેલા પ્રસ્તુત ગ્રથમા ચાલુ ચાતુર્માસ દરમ્યાન આપેલા વ્યાખ્યાનોનો ક્રમબદ્ધ સગ્રહ કરાયેલો છે

ગણધર ભગવતશ્રી આર્ય સુધર્મા સ્વામીએ ભગવતની વાણીને આગમ રૂપે ગુથી હતી, સૂત્ર રૂપે ગુથી હતી, એક ભવ્ય વારસા રૂપે પણ સગ્રહી હતી ભગવાન મહાવીર પરમાત્માએ જીવનના ઉત્તરકાળે પ્રકાશેલા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ઓગણીસમા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રની વાત આવે છે એ સત્ય કથાને મહાસતીશ્રીએ પોતાની વિશિષ્ટ શૈલિ વડે પ્રસ્તુત વ્યાખ્યાન સગ્રહમા જીવનને સૌરભ આપતા, ગજરા માફક ગુથી છે

મૃગાપુત્રના અધ્યયનમા આવતા કથા પ્રસગોને મહા-

સતીશ્રીએ અધ્યાત્મભાવ વડે પોતાની મૌલિક અને જ્ઞાન ગભીર વિચારધારાથી જે રીતે વિકસાવ્યા છે અને પ્રરુપ્યા છે તે રીત ખરેખર પ્રશ્ન છે એટલુ જ નહિ પણ શ્રોતા અને વાચક બન્નેના હૃદયમા પ્રકાશની રેખા બિછાવે એવી તેજોમય છે

કથાનક પ્રાચીન હોવા છતા એમા રહેલાં સત્વોને સત્યો, કોઈ સમયે જૂના બની શકતા નથી. સત્વોને સત્યો સર્વ કાળે અમર અને અવિકલ જ રહે છે શ્રી મહાસતીજીએ કથાનકના હાર્દ પાછળ રહેલા સત્વોને સત્યો વ્યાખ્યાન દ્વારા ઉપસાવ્યા છે અને વર્તમાન કાળની વિષમ પરિસ્થિતિ પ્રત્યે ભારે મનોવેદના વ્યક્ત કરી છે

વર્તમાન યુગને આજ સહુ વિજ્ઞાન યુગના નામે સબોધે છે પરન્તુ વર્તમાન કાળનું વાસ્તવિક દર્શન કરવા જઈએ તો એમ જ કહેવું પડે કે ભૂતકાળમા આવો ઘોર અજ્ઞાન અને અમાનુષિ યુગ કદી નહિ આવ્યો હોય! ભૌતિક વિજ્ઞાનની સિદ્ધિ પાછળ જો માનવતાના અને અધ્યાત્મભાવના આદર્શો ચગદાઈ જતા હોય તો એ સિદ્ધિઓ માત્ર આપણા દેશ માટે નહિ સમગ્ર માનવ જાત માટે અભિશાપ રૂપ જ પુરવાર થશે.

મહાસતીશ્રીએ માનવીના પ્રાણમા ધર્મ ભાવનાનું, કર્તવ્યનું અને સસ્કારનું બળ પ્રગટે એ ઉપકારી ભાવ રાખીને પ્રસગે પ્રસગે વેધકવાણીમાં કટાક્ષ કર્યો છે આ કટાક્ષ એ જ એમની વિશિષ્ટ મૌલિકતા છે

મહાસતીશ્રીના આ વ્યાખ્યાન સગ્રહનુ વિવેચન કરવુ

ન.ર. જેવા શેઠ સાહેબ પ્રોત્સાહન મળે ઉત્સાહક ન હોવાથી હું કેવળ આવાં ને આવાં પુસ્તકો એમના તરફથી વર્તમાન યુગને મળ્યા કરે એવી. ભાવાંજલિ આપું છું અને આવી ઉદાર મદદ માટે આભાર માનું છું.

વીર ઔષધાલય
રાજકોટ
અશો. વદિ ૯
૨૦૨૦

વૈદ્ય મોહનલાલ ચુનીલાલ ધામી

નમ્ર નિવેદન

પૂ. બા બ્ર. વિ લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી સાહેબ, તેઓશ્રીના અગિયાર શિષ્યાઓ—તત્વચિંતક પૂ બા બ્ર. મુક્તાબાઈ મ , પૂ. તપસ્વી કમળાબાઈ મ , બા બ્ર. કંચનબાઈ મ , બા બ્ર રમાબાઈ મ , બા બ્ર. હીરાબાઈ મ , બા બ્ર. પ્રજ્ઞાબાઈ મ બા. બ્ર કુસુમબાઈ મ., બા બ્ર. સુશીલાબાઈ મ બા બ્ર. મધુબાઈ મ બા. બ્ર. નિર્મળાબાઈ મ અને નવ દીક્ષિત ભારતીબાઈ મ. સાથે સંવત ૨૦૨૦નું ચાતુર્માસ રાજકોટમા કર્યું ત્યારે તેઓશ્રીએ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનનો શ્રી મૃગાપુત્રનો અધિકાર વાચ્યો છે તેઓશ્રીએ ૧૧૭ વ્યાખ્યાનો ફરમાવ્યાં છે આ પૈકીના ૫૬ વ્યાખ્યાનો પ્રથમ ભાગમાં પ્રસિદ્ધ થયા છે બાકીનાં ૬૧ વ્યાખ્યાનો આ બીજા ભાગમા છપાયાં છે

૨ આ ભાગમા છપાયેલાં વ્યાખ્યાનો નો આ સાર છે મૃગાપુત્રને પૂર્વભવો જોતા સાચો વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો છે પોતાના નિજ વૈભવનુ માહાત્મ્ય આવ્યુ છે જડ–ચૈતન્યની વહેચણી વર્તે છે માતા પિતા પાસે ઉપસ્થિત થઈ, પ્રવજ્યા અંગીકાર કરવાની આજ્ઞા માગે છે

માતા–પિતા કહે છે કે પુત્ર ! આવા મણિમય રત્નો વાળા મહેલો ને રમણીઓ ને બધા નાટકના ચમકારા, આ બધુ છોડી સંયમ માર્ગે વિચરવું તે ઠીક નથી. માટે પ્રથમ તુ પાચ ઇન્દ્રિયોના મનુષ્ય સંબંધી ભોગોને ભોગવ અને

ભુક્ત ભોગી થઈને પછી તુ ચારિત્ર ધર્મને ખુશીથી અ ગીકાર કરજે.

મૃગાપુત્ર વિનય પૂર્વક કહે કે આ શરીર અશુચિથી ઉત્પન્નથયેલુ, અપવિત્ર, ક્ષણભ ગુર અને અનિત્ય છે અને કામભોગ કિંપાક ફળ જેવા ઝેરી છે, આ લોક જન્મ-જરા મરણુથી બળી-જળી રહ્યો છે, માટે મને દીક્ષા લેવાની આજ્ઞા આપો.

મૃગાપુત્રની અડગતા જોઇ, માતાપિતા સ યમની કઠિનતા બતાવે છે. સ યમ એ મીણુના દાતે લોઢાના ચણુા ચાવવા જેવો છે, તલવારની ધાર ઉપર ચાલવા જેવો છે, મેરૂ પર્વતને ત્રાજવેથી તોળવા જેવો છે, ઉપરાત સાધુ માર્ગના પરિસહો બતાવ્યા

પલ ગ તળાઇએ પોઢતોજી, કરવા ભૂમિ-સંથાર;
કનક કચોળાં છાંડવાજી, કાચલિયે વ્યવહાર,
રે જાયા ! તુજ વિણ્ ઘડીરે છ માસ.

માતા-પિતાના વચનો સાભળીને મૃગાપુત્ર વિનયપૂર્વક કહે છે. જે જીવો પોતાની શાતા માટે, માન-કષાય પોષવા માટે, મહાઆરભ-મહા પરિગ્રહ કરી, ત્રસ-સ્થાવર જીવોની ક્રૂર પણે ઘાત કરી, વજ્ર જેવા પાપ બાધી, ઉપરથી પોરસ કરે છે, ભોગરૂપી કાદવમા રચ્યાપચ્યા રહે છે, તેઓ ભાવનરક આહી જ ખડુ કરે છે. ત્યાર પછી તેઓ દ્રવ્યનરકમા જાય છે ત્યા ૧૦ પ્રકારની ક્ષેત્ર વેદનાઓ સહન કરે છે ઉપરાત પરમાધામી દેવો આ જીવોના આગલા કર્મો યાદ કરાવી કરાવીને, કેવી ભય કર વેદનાઓ આપે છે તેનુ સ્વ સ વેદન કરેલા દુ ખોનુ આબેહુબ વર્ણન કર્યુ અને આવી અસહય વેદનાઓ એક-

વાર નહિ પણ અનતીવાર આપે તથા મે ભોગવી છે વળી જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટ વિરાધના કરનારા જીવો નિગોદમા જાય છે જ્યાનું દુ ખ અનોખુ જ છે ત્યા તો એક જ શરીરમા અનતા જીવો રહે છે આ બધુ જોતા હે માતા! સયમમાર્ગનું દુ ખ કોઈ વિસાતમા જ નથી. જેઓ સયમ માર્ગમા દુ:ખ માને છે તેઓ કાયર છે શૂર, વીર અને ધીર પુરુષ સયમ માર્ગે દુ ખ માનતો નથી

માતાએ જોયુ કે પુત્ર સયમ માર્ગે પૂરા રગાઇ ગયા છે એટલે કહ્યુ કે તારી તીવ્ર ઇચ્છા સયમ લેવાની છે તો તને જેમ સુખ ઉપજે તેમ કર પણ સયમી બન્યા પછી, દેહ ઉપર દર્દના ઝઝાવાતો આવશે, આકુળતા-વ્યાકુળતા થશે ત્યારે નિરવદ્ય ઔષધી ક્યાથી મળશે? કોણ તારી વૈયાવચ્ચ કરશે?

આ સાભળી મૃગાપુત્ર કહે છે

'सो बेइ अम्मापियरो

કેવો વિનય? માતાના વચનોને ઉથાપતા નથી. માતા બોલે ત્યા સુધી વચ્ચે બોલતા પણ નથી, તેઓ બોલી રહ્યા પછી કહે છે માતા! આપ કહો છો તે સત્ય છે તહત પ્રમાણ છે પણ અરણ્યમા વિચરતા મૃગલાં માંદા પડે છે ત્યારે તેની દવા કોણ કરે છે કોણ તેને શાતા પૂછે છે?

હું અરણ્યમૃગની પેઠે વિચરીશ, મૃગચર્યા કરીશ

વનમા રહે છે મૃગલા જી કોણ કરે તેની સ ભાળ
વનમૃગની રે વિચરશુ જી એકલડા નિરધાર
હો માવડી! હવે હાલેવુ રે જાય!

પુત્રના દૃઢ વૈરાગ્યને જોઈ માતા-પિતાનાં હૃદય

પીગળી ગયા અને દીક્ષા લેવાની આજ્ઞા આપી અને મૃગા-પુત્રે રાજપાટ, ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ સગા-સ્નેહીઓને-કપડા ઉપર લાગેલી ધૂળની માફક ખખેરી નાખ્યા પચમૂષ્ઠિલોચ કરી, દીક્ષાપાઠ ભણી, પચ મહાવ્રત અગીકાર કર્યા આઠ પ્રવચન માતાને ખોળે બેઠા. છેલ્લો ભવ છે, કર્મનુ બધુ દેણુ પતાવી નાખવુ છે અસગ દશા ધારણ કરી, સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રની આરાધના કરી સ્વ-સ્વરૂપમા ઝીલી, ઘણા વર્ષોની પ્રવ્રજ્યા પાળી, અનત ભવોના કર્મોને તોડી નાખી, ક્ષાયક ભાવ, ક્ષપક શ્રેણી, કેવળ જ્ઞાન પ્રગટ કરી લીધુ એક માસનો સથારો કરી, સિદ્ધ દશાને વરી ગયા.

૩ આ વ્યાખ્યાનોના સશોધન કાર્યમા શ્રી ગુલાબચદભાઈ પાનાચદભાઈ મહેતાએ અને પ્રૂફો તપાસવામા શ્રી લક્ષ્મીચદભાઇ જુઠાભાઈ કોઠારીએ ખૂબ સહકાર આપ્યો છે તે બદલ તેઓનો આભાર માનુ છુ

૪ આ પુસ્તકની પડતર કિમત અને બે રૂપિયાથી વેચાણ કિંમત વચ્ચેની ખૂટતી રકમ શેઠ શ્રી રામજીભાઈ શામજીભાઈ વીરાણી ટ્રસ્ટે આપવાની જે ઉદારતા બતાવી છે, તેની સહર્ષ સાભાર નોધ લેવામા આવે છે.

૫. આ વ્યાખ્યાનોનુ અવતરણ કરવામા કે પ્રૂફો તપાસવામા જે ક્ષતિઓ રહી જવા પામી હોય તે અમારી માની, વાચક વર્ગ અમને ક્ષમા આપશે એ વિનતી છે

પોષ સુદિ પૂર્ણિમા
૨૦૨૧
રાજકોટ

મોહનલાલ પોપટભાઈ
પ્રમુખ
શ્રી શા વે વીરાણી, સ્થા. જૈન
ધાર્મિક શિક્ષણ સઘ

આ પૂ વિદુષી

લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીના

ઉજ્જવલ જીવનની સુગમ ઝાંખી

આ સંસારમાં જન્મ અને મૃત્યુની ઘટમાળ અવિરત ચાલ્યા કરે છે પરંતુ જન્મ-મરણ પર વિજય મેળવવાનો પુરુષાર્થ કરનાર પવિત્ર આત્મા જે ઘેર જન્મે છે તે ઘર પણ ખરેખર સુભાગી હોય છે

પૂ. શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીનો જન્મ વિક્રમ સંવત ૧૯૭૫ના માગશર સુદિ ૧૩ ને રવિવારના મંગળ દિવસે બર્માના પાટનગર રંગુનમાં નં ૧૪/૩૨ ગલીમાં તેમના નિવાસ સ્થાને માતુશ્રી અંદરબાઈની કુક્ષિએ થયો હતો તેઓશ્રીના પિતાનું નામ-શ્રી વીરચંદ હંસરાજભાઈ શાહ

શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી પોતાના માતાના ઉદરમાં હતા ત્યારે માતુશ્રીને સ્વપ્નમાં ઐરાવતના દર્શન થયા હતા આવનારા ઉદાત અને પુણ્યશાળી આત્માની આ મંગળ આગાહી હતી પ્રભુ મહાવીર સ્વામી ગર્ભમાં હતા ત્યારે તેઓશ્રીના માતુશ્રીએ જોયેલ ચૌદ સ્વપ્નોમાં પ્રથમ સ્વપ્ન પણ ઐરાવતનું હતું

શ્રી લીલાવતીબાઈ પાંચમા વર્ષે શાળામાં બેઠા અને વ્યવહારિક જ્ઞાનની સાથે જૈન શાળામાં દાખલ થઈને શ્રી

કેવળચદભાઈ પાસે ધાર્મિક શિક્ષણ લેવાનુ પણ શરૂ કર્યું એમને બાળપણથી જ ધાર્મિક જ્ઞાન પ્રતિ અદ્‌ભૂત અનુરાગ હતો, જે તેમણે નવ વર્ષની કુમળીવયે જૈન શાળામા મેળવેલ ઈનામો પરથી જોઈ શકાય છે પર્યુષણ પર્વમા જૈન શાળામા યોજાયેલ એક ધાર્મિક સવાદમા તેઓ નાનકડી વયે છ ફુલ્સ્કેપ પાના ભરાય તેટલુ લખાણુ, જરાયે અચકાયા વગર, મધુર સ્વરે અને ભાવવાહી શૈલીમા બોલી બતાવતા, સાભળ-નારાઓ આ કન્યા રત્નના જ્ઞાનથી પ્રભાવિત થયા હતા.

અનેક પૂર્વભવના ધર્મ અને શીલના સસ્કારોથી, સમૃદ્ધ ને સોહામણુ બનેલ આ પુનિત આત્માની આધ્યાત્મિક જ્ઞાન ભણીની આગેકૂચ બાળપણથી જ ચાલુ હતી માત્ર અગિયાર વર્ષની વયે તો તેમણે સામાયિક–પ્રતિક્રમણુ અર્થ સહિત, છ કાયના બોલ, નવ તત્ત્વ, છ આરાના બોલનો અભ્યાસ પૂરો કર્યો હતો અને ઘણી સજ્ઝાયો–સ્તવનો કઠસ્થ કરી લીધા હતા

પરતુ પુનિત આત્મા આ પૃથ્વી પર માત્ર પોતાના આત્માનુ કલ્યાણુ કરીને જ જપતો નથી, એ તો આવે છે– જગતના પ્રત્યેક આત્માને જ્ઞાનદીપ ધરીને મુક્તિના મગળ-કારી માર્ગે દોરવવા શ્રી લીલાવતીબાઈ જાતે ધાર્મિક અભ્યાસ કરતા કરતા, બીજાઓને પણુ તેમા રસ લેતા કરતા જૈન શાળાની બાળાઓને દર રવિવારે પોતાને ઘેર એકત્ર કરીને ધાર્મિક અભ્યાસ, ચર્ચાઓ, સામાયિક વગેરેની પ્રવૃતિ ચલા વતા હતા

આમ તેઓ પોતાના બાલ્યકાળના તેજસ્વી સસ્કારોના

પવિત્ર સંસ્મરણો રંગુનમાં મૂકીને અગિયારમા વર્ષે પોતાના વતન વાંકાનેરમાં આવ્યાં

સંસ્કૃતિનો પ્રવાહ

જેમાં ધર્મરૂપી અમૃતનું સિંચન થયું હતું એવો આ મોક્ષનો અભિલાષી પવિત્ર આત્મા પોતાની વધુ પ્રગતિ માટે કોઈ માર્ગદર્શક માટે તલસતો હતો અને ભાગ્યશાળી આત્માને માર્ગદર્શકનો સુયોગ મળી રહે છે તેમ શ્રી લીલાવતી બાઈને સુયોગ્ય ગુરુણીશ્રીનો યોગ તુરત જ સાંપડયો

એ અવસરે વાંકાનેરમાં પૂ. શ્રી દિવાળીબાઈ મહાસતીજી બિરાજતા હતા તેઓશ્રીના શિષ્યા પૂ શ્રી ઝબકબાઈ મહાસતીજી એક વખત શ્રી લીલાવતીબાઈના ઘેર ગોચરી માટે જઈ ચડયા શ્રી લીલાવતીબાઇ એ ધાર્મિક અભ્યાસ સારો કર્યો છે અને તેમને વધુ જ્ઞાન મેળવવાની તીવ્ર પિપાસા છે એ જાણી આનંદિત થયાં અને શ્રી લીલાવતી બાઈને પૂ શ્રી દિવાળીબાઈ મહાસતીજી પાસે આવવાની વાત કરી

આ સાંભળી શ્રી લીલાવતીબાઈનાં માતુશ્રીએ, હર્ષભર્યા સ્વરે ટીખળ કરતા કહ્યું કે "તો પછી અમારી લીલાવતીને જ વહોરતા જાઓને !" કોને ખબર હતી કે આ ટીખળ પાછળ તો ભાવિના મંગળ એંધાણ પડયાં હતાં ! પૂ ઝબક બાઈ મહાસતીજીએ શાંત ભાવે કહ્યુ– "એના ભાવ જાગશે તો એમ પણ બનશે"

એજ સાંજે શ્રી લીલાવતીબાઈ પૂ શ્રી દિવાળીબાઈને વંદન કરવા ગયા પૂ મહાસતીજીએ ધાર્મિક અભ્યાસ અંગે

તેમને અનેક પ્રશ્નો કર્યા અને તેમણે ખુબ જ વિનય પૂર્વક દરેકના સાચા જવાબો આપ્યા શ્રી લીલાવતીબાઈની આટલી નાનીવયમા ખીલેલી શકિત જોઇને, પૂ. દિવાળીબાઈએ સૂચના કરી, કે "આટલી શકિત ભરી પડી છે તો હજુ અભ્યાસમા આગળ વધવુ જોઇએ" શ્રી લીલાવતીબાઈએ તરત જ મસ્તક નમાવી વિનતી કરી– "વધુ અભ્યાસ કરાવવાની આપજ કૃપા કરો" શ્રી લીલાવતીબાઈની આવી તમન્ના જોઈને, પૂ શ્રી દિવાળીબાઇએ તુરત જ સિદ્ધાન્તની ગાથાઓ આપી અને વળતે જ દિવસે બધી ગાથાઓ કંઠસ્થ કરીને પૂ મહાસતીજી સમક્ષ રજૂ કરી પૂ ગુરુણીજીની કૃપાએ વધુ અભ્યાસનો દીવડો પ્રગટી ઊઠયો પૂ દિવાળીબાઈ મહાસતીજી વાકાનેરમા રહ્યા ત્યા સુધીમા અભ્યાસ આગળ વધતો ગયો.

ત્યારબાદ શ્રી લીલાવતીબાઈ રગુન ગયા ત્યા એક વર્ષ રહીને પાછા વાકાનેર આવ્યા તેર વર્ષની વયે પૂ બા બ્ર ૫ રત્ન શ્રી મોહનલાલજી મહારાજ સાહેબ સમક્ષ એક ચાતુર્માસમા શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના દસ અધ્યયનો, પાત્રીસ થોકડાઓ, ભકતામર આદિ ઘણા સ્તોત્રોનો અભ્યાસ કર્યો

શ્રી લીલાવતીબાઇના દિલમા પૂર્વ સસ્કારોએ પ્રગટાવેલ જૈનદર્શન શાસ્ત્રો માટેના પ્રેમની જયોત વધુને વધુ દેદિપ્યમાન બનતી ગઈ અને સૂત્રોના અભ્યાસે એમા વધારે ને વધારે દિવેલ પૂરવા માડયુ સૂત્રોનો અભ્યાસ વધતો ગયો અને પૂ દિવાળીબાઈ મહાસતીજી જયા બિરાજતા હોય ત્યા જઇને તેઓ રજૂ કરતા ગયા અને નવા અભ્યાસ માટેનુ માર્ગદર્શન મેળવતા ગયા.

વૈરાગ્યનો ભાવ

અંતરમાં જ્ઞાન દીપ પ્રગટ થવાની સાથે જ અજ્ઞાને ઊભી કરેલ સાંસારિક માયાના આવરણ રૂપી અંધકારનો વિલય થાય છે અને સારાસારનો વિવેક પ્રગટતા તત્ત્વ દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય છે

સૂત્રોના અભ્યાસની સાથે જ શ્રી લીલાવતીબાઈને સંસારની અસારતા સમજાતી ગઈ અને વૈરાગ્ય અને ત્યાગ એજ જીવનનો એક સાચો મુક્તિ માર્ગ છે એવી પ્રતીતિ થતી ગઈ પરિણામે વ્રત, નિયમ તપ, અને ત્યાગ વડે વૈરાગ્યની ભાવના પોષાતી ગઈ

અને મુક્તિ પ્રકાશના એ અભિલાષી આત્માને માત્ર તેર વર્ષની વયે સંસાર ભોગવી ચૂકેલા વયોવૃદ્ધ માટે કઠિન, એવો વૈરાગ્ય ભાવ વ્યક્ત કરવા પોતાના માતુશ્રીને કહ્યું–

મા! મને સંસાર જીવન પ્રતિ કશી મમતા રહી નથી, એ બધા આત્માને બાંધનારાં બંધનો છે મારૂ સગપણ કરશો નહિ ”

પિતાશ્રીનું પ્રોત્સાહન

તેર વર્ષની નાનકડી કન્યા હજી જીવનના પ્રથમ ઉંબરે પગ માંડે છે ત્યાં આવી વૈરાગ્ય ભાવની વાતો કરે એથી માતા તો ચિંતામાં પડી ગયા તેમણે આ વાત લીલાવતીબાઈના પિતાશ્રીને કહી. પિતાશ્રી વીરચંદભાઈએ તો કન્યાના આ ઉચ્ચ જીવન આદર્શને વધાવતા કહ્યું– વાહ વાહ! **આપણું બાળક જો ત્યાગી બને તો એથી વધુ રૂડું શું? આપણે તો આ સંસારરૂપી કાદવમાં ખૂંચી ગયા**

છીએ. દીકરી એમાંથી બચી જાય એના જેવું બીજું ઉત્તમ શું ? હુ તો માનુ છુ કે દરેક શ્રાવક–શ્રાવિકા પોતાનાં સતાનને ત્યાગ માર્ગની પ્રેરણા આપે અને જો બાળકને એ ન રૂચે તોજ તેને સસાર જીવનમા જોડે આતો દીકરીને જ સ્વય ભાવ જાગ્યો છે અને એ, ભગવાન મહાવીરના મુકિતકારી મગળ માર્ગે પ્રયાણ કરવા માગે છે, તો આપણે એને રોકનાર કોણ ? દીકરીમા યોગ્યતા આવશે એટલે આપણે એને હર્ષ-પૂર્વક ભાગવતી દીક્ષા અપાવીશુ **આવો લ્હાવો માતા-પિતાના પુણ્યના ઉદય વડેજ મળી શકે.''**

પરીક્ષા

માતાપિતાના અતરમા પોતાના સતાન માટે આવો સાત્વિક ભાવ હતો પરતુ એમણે નક્કી કર્યું કે આ વૈરાગ્ય ભાવ ક્ષણિક હોય તો ભવિષ્યમા ભારે પરિતાપ થાય માટે એ ભાવ ક્ષણિક છે કે સાચો છે, એની કસોટી કરવી

દરમ્યાન શ્રી લીલાવતીબાઈનો સૂત્ર અભ્યાસ, ચિતન, મનન ચાલુ હતા. પરિણામે તેમના અતરમા જાગેલ વૈરાગ્ય ભાવ વધુને વધુ દઢીભુત થતો ગયો

આખરી સંકલ્પ

અને પદરમા વર્ષે તો લીલાવતીબાઈના અતરમા સસાર પ્રતિ કશી મમતા રહી નહિ એમને ખાત્રી થઇ ગઇ, કે આ ભવ ભ્રમણમાથી મુકત થવુ હોય, તો જ્ઞાતપુત્ર ભગવંત મહાવીરે પ્રસ્થાપિત કરેલ સર્વત્યાગના માર્ગે પગલા માડવા જોઇએ તેમણે પિતાશ્રીને દીક્ષા આપવા વિનતી કરી

ઉદાર મનના અને પોતાની પુત્રીની પરીક્ષા કરી રહેલ પિતાશ્રીએ જવાબ આપ્યો "પરિપકવતા દેખાશે, એટલે હું એક પગનો પણ વિલંબ નહિ કરૂ"

પિતાશ્રી રંગુન ગયા શ્રી લીલાવતીબાઈએ સંવત ૧૯૯૨માં પિતાને પત્ર લખીને, તાર કરીને દીક્ષાની આજ્ઞા માગી. પિતાએ વળી લખ્યું "થોડી રાહ જુઓ"

પરંતુ "આગમ કોઈના રોક્યા" રહી શકતા નથી ઉપાદાન જાગે એટલે અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થઈ જાય છે આ અંગે શ્રી લીલાવતીબાઈને શ્રદ્ધા હતી

પુત્રીના મનોમંથનની વાત વિચારીને તેમના માતુશ્રી તથા વાંકાનેરમાંના તેમના સ્વજનોએ પણ શ્રી ચીરંચકબાઈને આ મહાન કાર્ય નો નિશ્ચય કરી લેવા માટે આગ્રહ કર્યો

પિતાએ કન્યા રત્નનું અંતર તપાસી લીધુ હતુ કન્યા પિતાશ્રીની પરીક્ષામાંથી–કસોટીમાંથી પાર ઉતર્યો હતા, એટલે તેઓ વાંકાનેર આવ્યા

ભાગવતી દીક્ષા

સંસારના સર્વ આકર્ષણોથી સદા માટે દૂર રહેલા અને મોક્ષના કલ્યાણકારી ત્યાગ માર્ગને ઝંખી રહેલા શ્રી લીલાવતી બાઈએ આખરે સંવત ૧૯૯૨ના જેઠ સુદિ સાતી અગિયારસ અને સોમવારના શુભ દિને "ભાગવતી દીક્ષા" અંગીકાર કરી અને સર્વ ત્યાગના માર્ગે કદમ માંડ્યા

તેઓશ્રીનું નામ – શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી

રાખવામા આવ્યુ વાકાનેરમા આનદમગળ વર્તાયો ધર્મનો પ્રકાશ પ્રગટયો

પ્રથમ ચાતુર્માસ

જેઠ વદિ ત્રીજના દિવસે શ્રી લીલાવતીબાઈ એ પોતાના ગુરુણી પૂ દિવાળીબાઈ મહાસતીજીની સ ગાથે વાકાનેરથી વિહાર કરીને,પોતાના દીક્ષિત જીવનનુ પ્રથમ ચાતુર્માસ હળવદમા કર્યું

બા બ્ર શ્રી લીલાવતીબાઇ મહાસતીજીના જીવનમા જ્ઞાનનુ અમૃત ભરનારા તેઓશ્રીના ગુરુણી પૂ શ્રી દિવાળીબાઈ મહાસતીજી વિદુષી, શાસન રત્ન, પ્રખર વકતા, જ્ઞાનની મૂર્તિ અને ચારિત્રના ભંડાર હતા સવત ૧૯૯૫ના માગશર શુદિ ૧૧ ને ગુરૂવારે તેઓશ્રી કાળધર્મ પામ્યા દીક્ષા લીધા પછી માત્ર અઢી વર્ષનો સમય બા બ્ર લીલાવતીબાઈ મહાસતી-જીને તેઓશ્રીની સેવા કરવાનો લાભ મળ્યો તે દરમ્યાન પૂ શ્રી ગુરૂણીદેવી પાસેથી તેમની–કૃપાવડે–ખૂબ મેળવી લીધુ એ જ્ઞાનામૃતના સમૃદ્ધ ખજાનાને તેઓશ્રીએ જાળવી રાખ્યો છે, એટલુ જ નહિ પણ પોતાના અભ્યાસ, ચિતવન, મનન, સશોધન અને પ્રવચનો દ્વારા વધુ સમૃદ્ધ બનાવ્યો છે

આગમોનો અભ્યાસ

બા બ્ર લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીએ આપણા બત્રીસે આગમોનો અભ્યાસ કર્યો છે બધા અનેકવાર ફરી ફરીને વાચ્યા છે શ્રી આચારાગ, શ્રી સુયગડાગ, શ્રી ઉપાશક દશાગ, શ્રી અનુત્તરોવવાઈ, શ્રી સુખવિપાક, શ્રી ઉત્તરાધ્યયન, શ્રી શ્રી દશવૈકાલિક, શ્રી દશાશ્રુત સ્કધ, શ્રી બૃહદ કલ્પસૂત્ર, શ્રી નદી સૂત્ર, શ્રી તત્વાર્થસૂત્ર, ઉપરાત એકસો થોકડાઓ,

ઘણા સ્તોત્રો, સ્તવનો, છંદો, ઉપદેશી કાવ્યો વગેરે કંઠસ્થ કર્યા છે તુલનાત્મક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી થાય તે માટે અન્ય દર્શનોના ગ્રન્થોનો અભ્યાસ પણ કર્યો છે વ્યાખ્યાનોમાં કહેવાતી મહત્વની બાબતોને હમેશા સૂત્રોના આધારો આપી પ્રમાણભૂત કરવાની પોતાની પ્રથા છે આત્મ-તત્ત્વનું ચિંતન પણ ઉચ્ચ કક્ષાએ પહોંચ્યું છે

શિષ્યા-સમુદાય અને તપશ્ચર્યા

બા બ્ર. શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીનું સંયમી જીવન નમૂના રૂપ છે તેઓશ્રી પાસે પૂ. શ્રી મંજુલાબાઈ મહાસતીજી, બા બ્ર. શ્રી મુક્તાબાઈ મ. આદિ ૧૬ શિષ્યા-રત્નો છે (નામાવલિ માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ગ) બધા એક માળાના મોતી છે બધા જ્ઞાની ધ્યાની, તપસ્વી છે ચારિત્ર રંગે રંગાયેલા છે

જેમણે સંસારની તમામ માયા-મોહનો સર્પ કાંચળી ઉતારે તેમ ત્યાગ કર્યો હોય, તેમને આ ક્ષણભંગુર દેહ ઉપર શાની મમતા હોય? ઉપવાસ આયંબિલ એકટાણાં નીવી લૂખા કોઈ ને કોઈ તપશ્ચર્યા હરહંમેશ થતી જ રહે છે અને એ તપશ્ચર્યાનો ક્રમ એટલે સુધી હોય છે કે તેમના આખા શિષ્યા-પરિવારને એકી સાથે આહાર કરવાનો ભાગ્યે જ સમય આવે છે અઠ્ઠાઈ જેવું ઉગ્ર તપ હોય છતાં ઉપવાસના આઠેય દિવસે શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી પ્રવચનો આપતા હોય છે એમની પુનિતવાણી વહેતી જ રહે છે અને તેમનાં વદન ઉપર શુદ્ધ બ્રહ્મચર્યનું તેજ ચમકતું જ હોય છે

તેઓશ્રી પાસે ૫૦૦ જેટલા ભાઈઓ-બહેનોએ આજીવન બ્રહ્મચર્ય વ્રત અંગીકાર કર્યું છે

તેઓશ્રીની અમીનીતરતી વાણીએ કંઈકના અંતરમાં આત્મ-જ્ઞાનના દીવડા પ્રગટાવ્યા છે.

સતત જ્ઞાન સાધના

પૂ. શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી તથા શિષ્યાઓની દિન ચર્યા પણ પ્રભુની આજ્ઞા સુજબ થઈ રહી છે પોતાનુ જીવન સતત ઉદ્યમ શીલ છે શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ, અધ્યયન, પઠન પાઠન, ભણવુ અને ભણાવવુ, એ કામ જ ચાલતુ હોય છે જ્યારે જુઓ, ત્યારે સૂત્રના પાના જ હાથમા હોય છે સાચી શીખ નાના પાસેથી મળે તો પણ લેવી, એ ઉક્તિ અનુસાર કોઈ જાણકાર શ્રાવકભાઈ પાસેથી શીખવાનુ મળે તો તે લેવામા પોતે કદી સંકોચ અનુભવ્યો નથી યશ, કીર્તિ, શ્લાઘા, માન-પૂજા વગેરે માટે કદી અભિલાષા નથી, બલકે એ તરફ તેઓશ્રીને સંપૂર્ણ અણગમો છે પ્રમાદ આળસ, કુથલી કે નિંદાના અનિષ્ટ તત્ત્વોને ત્યા સ્થાન નથી વેદની કર્મના ઉદયે બીમારી આવે ત્યારે પણ તેઓશ્રીની ધીરજ અને શાતિમા જરા પણ ફેર પડતો નથી તેઓ પોતાની નિર્જરા સાધનામા લીન-મસ્ત રહે છે ઉપયોગ પૂર્વકનુ સંયમ પાલન કરી રહ્યા હોય છે વિસામો લેતા જ નથી

કલ્પ સુજબનો વિહાર

ચાતુર્માસ પૂરૂ થાય કે તુરત વિહાર શરૂ કરી દયે છે ગામડાઓ સ્પર્શવાનુ વધારે પસંદ કરે છે વર્તમાન પરિસ્થિતિમા ગામડાઓમા પૂ. મહાસતીજીઓને તો પ્રાય તપની વૃદ્ધિ થાય છે પ્રભુ મહાવીરનો દિવ્ય સંદેશો ગામડે ગામડે પહોચાડે છે ગ્રામ જનતામા ઘર કરી ગયેલા અસુક

અનિષ્ટોને નાબૂદ કરવા બનતા પ્રયાસો કરે છે, ધર્મ જાગૃતિ લાવી રહ્યા છે

'દીપ સે દીપ જલે' એ મુજબ એક જ્યોતમાંથી પ્રગટેલી આ જ્યોત (બા. બ્ર. લીલાવતીબાઇ મહાસતીજી) જૈન તથા જૈનેતર સમાજને કલ્યાણકારી માર્ગ દાખવતી પ્રેરક અને પ્રકાશવતી દીવાદાંડી' બની છે અને સંસારના મહા સાગર પર ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ જેવા કરાળ ખડકોથી દૂર રહેવા માટે તેમની જીવન નૌકાઓને માર્ગ દર્શન આપે છે

મધુર અને ભાવ પ્રેરક વકતૃત્વ શકિત, શાસ્ત્રોના જ્ઞાનની ગંભીરતા અને જૈનદર્શન પ્રત્યેની અતૂટ શ્રદ્ધા વડે તેઓ ભગવાનના માર્ગની પ્રતિષ્ઠા કરી રહ્યાં છે એમના પ્રવચનો એમનાં અંતર્દર્શનની આરસી રૂપ છે અમદાવાદ, માંગરોળ, થાનગઢ રાજકોટમા ચાતુર્માસ દરમ્યાન અપાયેલા પ્રવચનોની પચીસ હજાર જેટલી પ્રતો પ્રગટ થઈ ચૂકી છે અને આ પુસ્તકોનો એટલો બહોળો ફેલાવો થયો છે કે આજે એક પણ પ્રત ઉપલબ્ધ નથી જે તેઓના વ્યાખ્યાનોની લોકપ્રિયતાનો નક્કર પૂરાવો છે

પૂ બા બ્ર લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીએ દીક્ષા અંગીકાર કર્યા પછી કયા કયાં ગામોએ ચાતુર્માસ કર્યા છે તેની યાદી આ સાથે છે (પરિશિષ્ટ ૧).

સંવત ૨૧
વસંત પંચમી
નવીન ભુવન
દીવાનપરા રાજકોટ

સંત ચંદુરજ

પરિશિષ્ટ अ

બા. બ્ર. વિ. લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીના
શિષ્યા-ગણ ની
— ભાગવતી દીક્ષા તિથિઓ .—

૧ શ્રી મજુલાબાઈ મહાસતીજી
સવત ૧૯૯૮ માગશર વદિ ૧૧ રવિવાર **વઢવાણ**

૨ બા બ્ર શ્રી મુકતાબાઈ મહાસતી
સવત ૧૯૯૮ ફાગણ વદિ ૫ શનિવાર **થાનગઢ**

૩ બા બ્ર શ્રી જશવતીબાઈ મહાસતી
સવત ૨૦૦૧ માગશર વદિ ૧૧ સોમવાર **વઢવાણ**

૪ બા. બ્ર શ્રી તારાબાઈ મહાસતી...
સવત ૨૦૦૪ મહાવદી ૫ રવિવાર **વઢવાણ**

૫ તપસ્વી શ્રી કમળાબાઈ મહાસતી
સવત ૨૦૦૫ માગસર સુદિ ૧૧ **બોટાદ**

૬ બા બ્ર શ્રી કચનબાઇ મહાસતી
સવત ૨૦૦૭ વૈશાખ સુદિ ૫ શુક્રવાર **વાકાનેર**

૭ બા. બ્ર શ્રી રમાબાઈ મહાસતી
સવત ૨૦૧૩ પોષ વદિ ૮ શુક્રવાર **વાકાનેર**

૮. બા. બ્ર શ્રી હીરાબાઈ મહાસતી
સવત ૨૦૧૪ મહા સુદિ ૧૦ ગુરૂવાર **વાકાનેર**

૯ બા બ્ર શ્રી પદ્માવતીબાઈ મહાસતી
સવત ૨૦૧૫ પોષ સુદિ ૧૩ ગુરૂવાર **સુરેન્દ્રનગર**

१० बा. ब्र. श्री कुसुमबाई महासती
સંવત ૨૦૧૬ કારતક વદિ ૩ બુધવાર સુરેન્દ્રનગર

૧૧ બા. બ્ર. શ્રી સુશિલાબાઈ મહાસતી.
સંવત ૨૦૧૬ વૈશાખ સુદિ ૧૦ શુક્રવાર માંગધ્રા

૧૨ બા. બ્ર. શ્રી સ્નેહલતાબાઈ મહાસતી –
સંવત ૨૦૧૭ માગશર સુદ ૬ ૩ રવિવાર સુરેન્દ્રનગર

૧૩ શ્રી નગજાબાઈ મહાસતી ..
સંવત ૨૦૧૯ કારતક વદિ ૧૧ ગુરૂવાર વઢવાણ

૧૪ બા. બ્ર. શ્રી મધુલતાબાઈ મહાસતી ..
સંવત ૨૦૧૯ માગશર સુદિ ૧ સોમવાર જોરાવરનગર

૧૫. બા. બ્ર. શ્રી નિર્મળાબાઈ મહાસતી.
સંવત ૨૦૧૯ વૈશાખ સુદિ ૧૧ સરા

૧૬ બા. બ્ર. શ્રી ભારતીબાઈ મહાસતી...
સંવત ૨૦૨૦ મહા સુદિ ૧૧ વઢવાણ

પરિશિષ્ટ—બ

પૂ. બા. બ્ર. લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી સાહેબે સંવત ૧૯૯૨માં દીક્ષા અંગીકાર કરી, ત્યારથી આજ સુધીનાં ચાતુર્માસની યાદી.

૧૯૯૨	હળવદ	૨૦૦૭	ધ્રાંગધ્રા
૧૯૯૩	વઢવાણ	૨૦૦૮	રાજકોટ
૧૯૯૪	લીંબડી	૨૦૦૯	લીંબડી
૧૯૯૫	જોરાવરનગર	૨૦૧૦	ભાવનગર
૧૯૯૬	ધ્રાંગધ્રા	૨૦૧૧	દામનગર
૧૯૯૭	વઢવાણ	૨૦૧૨	વાંકાનેર
૧૯૯૮	વાંકાનેર	૨૦૧૩	અમદાવાદ
૧૯૯૯	ધ્રાંગધ્રા	૨૦૧૪	થાનગઢ
૨૦૦૦	સુરેન્દ્રનગર	૨૦૧૫	વઢવાણ
૨૦૦૧	જામનગર	૨૦૧૬	વાંકાનેર
૨૦૦૨	પોરબંદર	૨૦૧૭	ધ્રાંગધ્રા
૨૦૦૩	વઢવાણ	૨૦૧૮	સુરેન્દ્રનગર
૨૦૦૪	વાંકાનેર	૨૦૧૯	અમદાવાદ
૨૦૦૫	થાનગઢ	૨૦૨૦	રાજકોટ
૨૦૦૬	સુરેન્દ્રનગર		

ફૂલ્યુ ફાલ્યુ જીવન તારૂ આખર માટીમા મળવાનુ
મૂકી રે મૂકી રે મારૂ તારૂ વેળા વીતી જાય છે (૧)

હે ભાઈ! શરીર અનિત્ય છે માટે સમજી જા તમે કેટલા મડદાં શ્મશાનમાં બાળી આવ્યા?

મડદાં બળે શ્મશાનમા દિન પ્રત્યે દેખાય
તો પણ તે જોનારને, સાર નહિ સમજાય

આ શરીરને શ્મશાનમાં જવાનો વારો આવશે ને! શરીરને ખૂબ ખવડાવ્યુ, સુગંધી તેલ સહસ્રપાક તેલથી ખૂબ અભ્યંગનો કીધાં, સુખડ-સાબુથી ચોળી ચામડી મુલાયમ કરી, વસ્ત્ર શણગાર સજી ઉપરથી ગુલાબના ગોટા જેવુ બનાવ્યુ, પણ અંદર તો અશુચિનો પોટલો જ છે! આ શરીરની પ્રાથમિક ભૂમિકા ઉત્પત્તિ જ અશુચિથી છે સપ્ત ધાતુનું બનેલુ આ શરીર છે તેમા સુગંધી ક્યાંથી નીકળે? મુખમાં લાળ નાકમા લીંટ આંખમાં ચીપડા કાનમાં મેલ, શરીરે આખે પસીનો વળે, વિષ્ટા અને માત્રુ એકપણ સ્થાન એવુ નથી કે જ્યાંથી સુગંધી નીકળે ભગવાન કહે છે જેવુ બહાર તેવુ અંદર દેહમાં જે ભર્યું છે તે જ બહાર નીકળે છે આવા શરીરમાં અજ્ઞાનીઓ રચ્યાપચ્યા રહે છે અને અનિત્ય અને અશુચિ ભરપૂર શરીરને તેજસ્વી-ચકચકિત રાખવા વ્યર્થ પ્રયત્નો કર્યા જ કરે છે ઘી દૂધ, ગોળ, મીઠા વગેરે ખૂબ ખવરાવો પણ અંતે બહાર શુ દેખાય છે! ટિફિન બોક્સ ભરી રાખીને આઠ દિવસે તેને બહાર કાઢ્યો તો પણ એવીને એવી. અને અહીં ખાધા પછી તુરત જ ઉલટી થાય તો શુ નીકળશે! અહો! ઔદારિક દેહના સંગથી પરિણમન કેવુ થાય છે! અંદર પિત્તની કોથળી શ્લેષ્મ ભર્યો છ આવા શરીરમા મોહ શાનો!

તન દુર્બલ હોનેકે ભયસે તુને તપ વ્રત કીયો નહિ.
સામાયિક એકાસન કરકે, શુદ્ધ ભાવ રસ પિયા નહિ.
પુષ્ટ બનાયા જિસે રાતદિન, ખિલા પિલા કર ભોજન પાન,
વહ શરીર ભી તુઝે છોડકર, હો જાતા હે નષ્ટ નિદાન.

રત્નચંદ્રજી મહારાજ "ભાવના શતક"મા અનિત્ય ભાવનાની વાત કરતા કહે છે, અજ્ઞાની જીવને ભીતિ રહે છે કે ઉપવાસ-વ્રત આદિ કરીશ તો કદાચ શરીર દુબળુ પડશે તો! અને તાવ આવશે ત્યારે શુ કરીશ! જીવે પરાધીનતાયે ઘણુ સહન કર્યું છે, પણ કર્મ ખપાવવાની દષ્ટિએ લગભગ કઈ જ કર્યું નથી સામાયિક, પૌષધાદિ કરી શુદ્ધ ભાવનાના અમૃત રસ પીધા નથી

સ સાર રૂપી મહા સમુદ્ર છે શરીર રૂપી નૌકા છે જીવ નાવિક છે. આ નૌકાને સામે કિનારે લઈ જવી છે કિનારા સુધી જ નૌકાની જરૂર છે પછી આ નૌકામાથી ઉતરી જવાનુ છે

મહાન પુરુષો મુશ્કેલીથી તરાય એવો સ સાર સમુદ્ર તરી ગયા છે તેમ તરવામા તારો ન ખર લગાવ હવે દરિયામા ગળકા ખાવા નથી પણ નાવામા પાચ ઈન્દ્રિયોના વિષયના ગાબડા પડેલ છે તેથી અ દર આશ્રવનુ પાણી ચાલ્યુ આવે છે છિદ્ર હોય તે વહાણ તળીયે જાય વ્રત, તપ, પચ્ચક્ખાણુ તે છિદ્ર પૂરક સાધન છે પચ્ચક્ખાણુથી આશ્રવનો આવતો પ્રવાહ અટકે છે માનવ ભવરૂપી નાવામા આશ્રવ આવે છે ને! જોવામા, ખાવામા, ઉ ઘવામા, રાગદ્વેષ, મનોજ્ઞ-અમનોજ્ઞ ભાવ જીવ સેવ્યા જ કરે છે આ ગમે, આ ન ગમે, આમ ઇષ્ટાનિષ્ટ ભાવે ઈન્દ્રિયોને બહેકાવી મૂકી, ઇન્દ્રિયો મળી છે તે ક્ષયોપશમ જ્ઞાનમા સાધનરૂપ છે તેને બાધકરૂપ બનાવશો નહિ કપડે

શ્રી વીરપ્રભુની પ્રાર્થના

ત્વમેવ માતા ચ પિતા ત્વમેવ ।
ત્વમેવ બન્ધુશ્ચ સખા ત્વમેવ ॥
ત્વમેવ સ્વામી શરણાગતાનામ્ ।
ત્વમેવ સંસાર નિવારકોઽસિ ॥

હે પ્રભો ! તું જ માતા છે તું જ પિતા છે બન્ધુ તથા સખા (મિત્ર) પણ તું જ છે— શરણાગતનો સ્વામી તું જ છે તું જ સંસાર માંથી નિવારનાર છે

વ્યાખ્યાન ૫૭મું

સંવત ૨૦૨૦ ભાદરવા સુદિ ૧૩ તા ૧૮-૯-૬૪ શુક્રવાર

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ

इमं शरीरं अणिच्चं, असुइं असुइ संभवं ।
असासया वासमिणं, दुक्ख केसाण भायणं ॥१२॥

મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે, "આ શરીર અનિત્ય છે, અશુચિમય છે દુ:ખ કલેશના ભાજનમા અશાશ્વત વસવાટ છે, મારે તો સયમની આરાધના કરવી છે. સસારના ભૌતિક સુખોના ફળ, કિંપાક વૃક્ષના ફળ જેવા છે, પરિણામ ભયકર છે તે મને તાદ્દશ્ય દેખાયુ છે.

માતા કહે છે, "તુ તારૂ શરીર તો જો, સુકોમળ, નમણો, ખમણો. દેખાવડો એવો તુ સયમબોજ શી રીતે વહન કરી શકીશ? માતાએ શરીર જન્માવ્યુ છે એટલે માતા શરીરની સુખશાતા પૂછે છે, સભાળ લ્યે છે દીકરો બહારગામ જતો હોય તો શરીર સાચવજે એમ જ કહો, પણ ધર્મને સાચવજે, આત્માને સાચવજે એમ કહો? જોજે દગાફટકા કરતો નહિ, વ્યવહાર શુદ્ધ રાખજે, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રિપુથી ઘેરાઈશ નહિ, આર્ય સસ્કૃતિનુ ધ્યાન રાખજે, એમ કહેનારા કેટલા? માતા-પિતા, સ્વજનોએ શરીરને ઓળખ્યુ છે, જ્યારે મૃગાપુત્રે આત્માને ઓળખ્યો છે માતાને કહે છે, આ શરીર અનિત્ય છે, જન્મ થયો તેજ મૃત્યુનો સદેશ છે, જન્મ તેનુ મરણ અવશ્ય થાય છે

રૂડુ રૂપાળુ જીવન તારૂ આખર માટીમાં મળનારૂ
મૂકી દે મૂકી દે મારૂ તારૂ વેળા વીતી જાય છે (૧)

હે ભાઈ! શરીર અનિત્ય છે માટે સમજી જા તમે કેટલા મડદાં સ્મશાનમાં બાળી આવ્યા?

મડદા બળે સ્મશાનમાં દિન પ્રત્યે દેખાય
તો પણ તે જોનારને સાર નહિ સમજાય

આ શરીરને સ્મશાનમાં જવાનો વારો આવશે ને? શરીરને ખૂબ ખવડાવ્યુ, સુગંધી તેલ સહસ્રપાક તેલથી ખૂબ અભ્યંગનો કીધાં, સુખડ-સાબુથી ધોળી ચામડી મુલાયમ કરી, વસ્ત્ર-શણગાર સજી ઉપરથી ગુલાબના ગોટા જેવુ બનાવ્યુ, પણ અંદર તો અશુચિનો પોટલો જ છે! આ શરીરની પ્રાથમિક ભૂમિકા ઉત્પત્તિ જ અશુચિથી છે સપ્ત ધાતુનું બનેલુ આ શરીર છે, તેમા સુગંધી ક્યાંથી નીકળે? મુખમા લાળ, નાકમા લીંટ આખમાં ચીપડા, કાનમા મેલ, શરીરે આખે પસીનો વળે, વિષ્ટા અને માત્રુ એકપણ સ્થાન એવું નથી કે જ્યાંથી સુગંધી નીકળે ભગવાન કહે છે, જેવું બહાર તેવું અંદર દેહમાં જે ભર્યું છે તે જ બહાર નીકળે છે આવા શરીરમા અજ્ઞાનીઓ રચ્યાપચ્યા રહે છે અને અનિત્ય અને અશુચિ ભરપૂર શરીરને તેજસ્વી-સશક્ત રાખવા વ્યર્થ પ્રયત્નો કર્યા જ કરે છે ઘી દૂધ, ગોળ, ચોખા વગેરે ખૂબ ખવરાવો પણ અંતે બહાર શુ દેખાય છે! ટિફિન બોક્સ ભરી રાખીને આઠ દિવસે તેને બહાર કાઢ્યો તો પણ એવીને એવી અને અહીં ખાધા પછી તુરત જ ઉલટી થાય તો શુ નીકળશે! અહૂ, ઔદારિક દેહના સંગથી પરિણમન કેવું થાય છે! અંદર પિત્તની કોથળી, શ્લેષ્મ ભર્યો છે આવા શરીરમા મોહ શાનો?

તન દુર્બલ હોનેકે ભયસે તુને તપ વ્રત કીયો નહિ.
સામાયિક એકાસન કરકે, શુદ્ધ ભાવ રસ પિયા નહિ.
પુષ્ટ બનાયા જિસે રાતદિન, ખિલા પિલા કર ભોજન પાન,
વહ શરીર ભી તુઝે છોડકર, હો જાતા હે નષ્ટ નિદાન.

રત્નચંદ્રજી મહારાજ "ભાવના શતક"મા અનિત્ય ભાવનાની વાત કરતા કહે છે, અજ્ઞાની જીવને ભીતિ રહે છે કે ઉપવાસ-વ્રત આદિ કરીશ તો કદાચ શરીર દુબળું પડશે તો! અને તાવ આવશે ત્યારે શુ કરીશ! જીવે પરાધીનતાયે ઘણુ સહન કર્યું છે, પણ કર્મ ખપાવવાની દૃષ્ટિએ લગભગ કઈ જ કર્યું નથી સામાયિક, પૌષધાદિ કરી શુદ્ધ ભાવનાના અમૃત રસ પીધા નથી

સ સાર રૂપી મહા સમુદ્ર છે શરીર રૂપી નૌકા છે. જીવ નાવિક છે આ નૌકાને સામે કિનારે લઈ જવી છે. કિનારા સુધી જ નૌકાની જરૂર છે પછી આ નૌકામાથી ઉતરી જવાનુ છે

મહાન પુરુષો મુશ્કેલીથી તરાય એવો સ સાર સમુદ્ર તરી ગયા છે તેમ તરવામા તારો ન બર લગાવ હવે દરિયામા ગળકા ખાવા નથી પણ નાવામા પાચ ઈન્દ્રિયોના વિષયના ગાબડા પડેલ છે તેથી અ દર આશ્રવનુ પાણી ચાલ્યુ આવે છે છિદ્ર હોય તે વહાણ તળીયે જાય વ્રત, તપ, પચ્ચક્ખાણ તે છિદ્ર પૂરક સાધન છે પચ્ચક્ખાણથી આશ્રવનો આવતો પ્રવાહ અટકે છે માનવ ભવરૂપી નાવામા આશ્રવ આવે છે ને! જોવામા, ખાવામા, ઉઘવામા, રાગદ્વેષ, મનોજ્ઞ-અમનોજ્ઞ ભાવ જીવ સેવ્યા જ કરે છે આ ગમે, આ ન ગમે, આમ ઇષ્ટાનિષ્ટ ભાવે ઈન્દ્રિયોને બહેકાવી મૂકી, ઇન્દ્રિયો મળી છે તે ક્ષયોપશમ જ્ઞાનમા સાધનરૂપ છે તેને બાધકરૂપ બનાવશો નહિ કપડે

કાદવ પડી જાય તો ખુંચે છે તેમ અદરના કાદવા ખૂંચે છે ? પાપમાં સાહસિક ઇન્દ્રિયોનો લોલુપી આરંભનો અત્યાગી ક્ષુદ્ર વૃત્તિ, છકાયનો હિંસક, પાંચ આશ્રવને સેવનાર, ત્રણ અગુપ્તિવત, પ્રમાદી, રસનો લોલુપી, જીવહિંસા સૂગ રહિત કરનાર, પાપ કરીને પોરસ કરનાર જીવ કૃષ્ણ લેશી છે પ્રથમ આ શરીરનો સબંધ થયો, પછી માવતર, કુટુમ્બ પરિવાર વગેરેનો સબંધ જોડાતો ગયો, એ મારાં અને હું એનો, આવી મમત્વ બુદ્ધિથી મૂર્ચ્છિત થતો ગયો તે મૂર્ચ્છામા કિલષ્ટ પરિણામે મૃત્યુ પામતાં, કેટલાક જીવોને પોતાના અસ્તિત્વનું સ્મરણ રહેતુ નથી. અતીત કાલમા શું હતા તેનો ખ્યાલ ટક્તો નથી ભવિષ્યમાં ક્યાં જશું તેની પણ ખબર નથી. ભૂતકાળમાં હતા, તેજ વર્તમાનમાં છીએ અને ભવિષ્યમાં પણ તેજ થશું એમ કથન કરનાર એક મત પડયો છે

મહર્ષિઓ ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય ત્રણેય કાલ ઉપર દૃષ્ટિ કરતાં પર્યાય દૃષ્ટિથી મમત્વ ઉઠાડે છે અને દ્રવ્ય દૃષ્ટિ દ્વારા કર્મને નિર્જરી નાખે છે ખપાવી નાખે છે કાર્મણ વર્ગણાઓનો નિકાલ કરી નાખે છે અજ્ઞાનીની દૃષ્ટિ પર્યાય ઉપર છે તમે શેમાં દુઃખ થયા છો ? કઇક અકસ્માતો થયા, કઇક દરિયામાં ડૂબી ગયા બગાળના ભૂખમરામાં લાખો માણસો મરી ગયા. છાપામાં આવા સમાચાર વાંચતા જાયને ચાને ગાંઠીયા ખવાતા જાય દિલને કાંઇ સ્પર્શતુ નથી પણ છોકરો જે ગાડીમાં ગયો છે તે ગાડી ઉથલી વળી ગઇ છે એવા સમાચાર સાંભળે તો કંઇનું કંઇ થઇ જાય છે આનો ઇતિહાસ શું દેખાય છે ! દુઃખ શેનું છે ! મમતાનુ મારાપણાનું હવે આવા દુઃખી ન થવું હોય તો શું કરવું ?

ભગવાન કહે છે स्नेह मूलानि दुःखानी રાગના તાતણા પૂરતુ દુ:ખ છે. જે જે હૈયે અડે છે તેના દુ:ખે દુ ખ અને સુખે સુખ ભોગવે છે રાગ તૂટી જાય તો દુ ખ ન લાગે. કોઈ પદાર્થ દુ.ખ નથી આપતુ બહારના પદાર્થમાં સુખ કે દુ ખ આપવાની શક્તિ નથી પોતાની અજ્ઞાનતા જ દુ:ખ આપે છે માટે આચારાગ સૂત્ર બોલે છે लॉय सि जाण अहियाय दुःक्ख અજ્ઞાનથી જીવનુ અહિત થઈ રહ્યુ છે શરીર તારૂ નથી, પછી પુત્ર-કલત્ર-માતા-પિતા-સ્નેહી સ્વજનો તારા કયાથી હોય ?

મૃગાપુત્રે કહ્યુ માતા ! આ શરીર જેમ પાણીમા પતાસુ ઓગળે તેમ ખલાસ થવાના સ્વભાવવાળુ છે.

જૈસે પાનીમેં પતાસાં તૈસા તનકા તમાસા

નાના બાળકમાંથી કુમાર અને તેમાથી જુવાનજોધ થઈ જાય અને પછી ઘરડો થતા પથારીમા પડયો દેખાય નહિ એવો થઇ જાય અને ત્યાથી ઉપડયો એટલે રખ્યાનો ઢગલો થઈ ગયો, આમ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી દેખાય છે ને કે આ શરીર અધ્રુવ છે, અશાશ્વત છે ચય ઉપચયના સ્વભાવવાળું છે સડણ પડણ વિધ્વ સણ ધર્મયુકત છે અરૂપી આત્મા વર્ણ, રસ, ગ ધ, સ્પર્શથી રહિત પવિત્ર છે આત્માના અસ ખ્યાતા પ્રદેશ છે તેમાથી એકે વધે નહિ કે ઘટે નહિ જેવડુ શરીર મળે તેવડા શરીરમા સ કોચ વિકાસ શક્તિના કારણે તેમા રહી શકે છે કથવામા કે કુ જરમા અસ ખ્યાત પ્રદેશી સરખો જ આત્મા વસેલો છે

જેની આત્મા તરફ દૃષ્ટિ છે, તેને શરીર દુખળુ થશે તેવી ચિ તા તેઓ કરતા નથી શરીર શરીરના ભાવે, હુ મારા

આવે એવું જ ભેદ વિજ્ઞાન ચિંતવતા હોય છે મારે મારામાં ચાલે વિષય, કષાય, રાગ-દ્વેષ ન કરૂં તેમાં મારૂં ચાલે, પણ શરીર ઉપર મારૂં ન ચાલે ચાલતું હોત તો વાળ કાળાના ધોળા થવા દયો ખરા ! કેટલાકને પક્ષઘાત કે લકવા થાય છે કેડેથી વાંકા વળી જાય છે આ અટકાવવાની તાકાત તમારામાં છે ? ના; કારણ ? છએ દ્રવ્ય સ્વતંત્ર છે. એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યથી અસ્ત તાબાવે છે

આ શરીરને વ્રત, ઉપવાસ, છઠ્ઠ અઠ્ઠમાદિ કરવાની જેવી ટેવ પાડશો તેવી પડશે આજે તો કહેશે મારે આખા દિવસમાં પચીસ કપ ચા જોઈએ, દશ પાનના ડૂચા જોઈએ આમાં આર્થિક નુકસાન, શારીરિક નુકસાન અને આધ્યાત્મિક નુકસાન પાર વગરનું છે કરવાની ટેવ વાળો રહેજે ચાર માઈલ ચાલી શકે અને ઠાકુરને બહાર દિશાએ જવું પડે ત્યાં વાંધા આવી જાય છે એકાસણું, આયંબિલ કરી વ્રત ઉપર વૃત્તિઓને વાળો. કેટલાકને ઉંઘની ગોળી લ્યે તોજ ઉંઘ આવે પછી ઘેનની ગોળીને બદલે ચાકની ગોળી આપે તોય ઉંઘી જાય કારણ કે મનમાં વહેમ ઘૂસી ગયો છે તેને ટાળવા ગોળી ખાધી એટલે મનડું માની ગયું ને નિંદરમા પોઢી ગયું જે હમેશાં એક ટાણું જમતો હોય પછી તે બે ટંક ખાવા જાય તો તેને ગમશે નહિ કેમ કે ઉદરને ટેવાવી નાખ્યું છે તમે કેવી ટેવ પાડી છે ?

આ શરીર અશુચિનો પોટલો છે, વળી કાયમી રહેવાનું નથી. ભાડૂતી મકાન શણગારવાનું, રીપેર કરી મઠારવાનું કામ કરનાર મૂર્ખ ગણાય જ્યારે આ શરીર ઉપર તમે કેટલા ખર્ચો કરી રહ્યા છો ! શરીર ભાડૂતી છે એ તો હૈયે બેઠું છે ને ? આયુષ્ય બાંધીને આવ્યા છો તેટલું જીવશો એમ નિર્ણય

થઈ ગયા પછી ઇંજેકશનો, માછલીના તેલ-આવા કંઈક જાતના પંચેન્દ્રિય વધજનિત ઔષધો શ્રાવકનો દીકરો ગ્રહણ કરે ખરો? જેને કંદમૂળ ન ખપે તે માંસાહાર કરે? જાનવરોના લોહી, ચરબી, લિવર, માંસથી બનેલી દવાઓ શ્રાવક શ્રાવિકાથી લઈ શકાય જ નહિ. આયુષ્ય વધારવા કોઇ સમર્થ નથી આયુષ્ય કર્મ જીવે પોતે જ બાંધ્યું છે. શાતા વેદનીય કર્મ ઉદયમાં જેને આવે તેને જ ભોગવવું પડે છે કર્મને હટાવવા દવાની ટીકડી સમર્થ થાય ખરી? ના.

ભગવાન કહે છે હે મુનિ! જો તારી સ્થિરતા ટકી રહે તો જિંદગીમાં ઓસડ લેતો નહિ. સ્થિરતા ન રહે, વેદનામાં ટકી ન શકાતું હોય તો નિર્દોષ દવાનો આશ્રય લેવો, પણ પાપથી ભરપૂર ચિકિત્સા તો કરીશ જ નહિ. સાધુ સમાચારીમાં દોષ લગાડીશ નહિ. શરીરનો સ્વભાવ એવો જ હોય. દેહના ભરોસા શા!

એ રે મહેલ લીધો સીધો જમીને
એના પાયામાં કાંઇ ન પૂરેલજી,
એ તો ઓચિંતાનો ઉખડી રે જાશે જ્યારે વાશે વાયુની ઠેલ
કાયા તારી મલોખાંનો મહેલજી
મલોખાંનો મહેલ એને સંગેમરમરનો માનેલ,
કાયા તારી મલોખાનો મહેલજી.

જે મકાનના પાયામાં પૂરણી ન હોય તે ઝપાટે પડી જાય, તેમ આ કાયારૂપી મહેલના પાયામાં કંઈ પૂરણી નથી, ઉડી જતા વાર નહિ લાગે. ભલે શીરા, દૂધ, ઘી ખવરાવ્યા છે, છતાં સ્થિર કેમ બેસી શકાતું નથી! સર્વ શક્તિ કોની છે! વીર્યાન્તરાયનો જેટલો ક્ષયોપશમ વર્તે તેટલી શક્તિ આવે,

માત્ર બહારના માલ મલીદા ખાવાથી શક્તિ ન આવે સ્વાધ્યાય, ધ્યાન, તપ અને ત્યાગથી વીર્ય ગુણની શક્તિ વધે છે વીર્ય શક્તિ આત્મામા છે અનત શક્તિનો ધણી આત્મા છે, દેહ જડ છે, એ જડ ગાડવામા શક્તિનો ગુણ નથી.

દેહ અનિત્ય અધ્રુવ છે, અશુચિનો પોટલો છે, આચારાગ સૂત્રમાં પાઠ છે 'माय हु लाव पवमासी' જેમ બાળકો લીટને ચાટે છે, તેમ તમે ૨ખે સસાર ભોગને ચાટતા? તમે શુ ચાટી રહ્યા છો! અણસમજુ હોય, બાળક હોય તે વડીનિત–લઘુનિતથી શરીરને લીપે પણ સમજુ થયા પછી તેનાથી જરા પગ ખરડાય તો બહાર ઉભો રહે. પગ ધોયા પછી ઘરમાં આવે એમ વિષય એ અશુચિ છે તે ખબર પડી ગયા પછી તે ચાટવા બેસે ખરો? બહારના અશુચિના ડાઘ તો પગ ધોયે નીકળી જશે પણ વિષયરૂપી અશુચિના ડાઘ તો ભવોભવ ભમાડશે. ભગવાનના પ્રતિનિધિ મુનિઓ કહે છે તે સમજો રાગદ્વેષ મમતા ભાવ છોડો આત્મ રમણતા કરો તો જ જીવનું કલ્યાણ થશે.

વ્યાખ્યાન ૫૮ મુ

સવત ૨૦૨૦ ભાદરવા સુદિ ૧૪ શનિવાર તા. ૧૯–૯–૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ, તેનું નામ સિદ્ધાત ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

असासए सरीरम्मि रइं' नोवल भामहं ।
पच्छापुरा व चयव्वे फेण बुब्बुय सन्निमे ॥

મૃગાપુત્ર કહે છે, હે માતા ! હુ આ અશાશ્વત શરીરમા હવે રતિ પામતો નથી. આ શરીર વહેલું યા મોડું છોડવાનુ જ છે, પાણીના પરપોટા જેવુ આ શરીર ફૂટતા વાર ન લાગે તેવુ છે. આત્મા જ ચૈતન્ય શાશ્વત નિત્ય છે. જેને આત્મતત્ત્વનુ ભાન થયુ છે તે જીવો દેહમાં રાચતા નથી તેનો દેહાધ્યાસ છૂટે છે.' હું ચૈતન્ય, અનંતગુણનો ધણી, અનંત દર્શન, જ્ઞાન, સુખ વીર્યનો ધણી, પરથી હુ જીવુ અને મરૂં તેવો નથી હુ અજર, અમર, અવિનાશી છુ જીવત નામની શક્તિથી જીવનારો છુ કોઈ સંયોગે મારી ઉત્પત્તિ કે નાશ નથી

> **કોઇ સંયોગોથી નહિ, જેની ઉત્પત્તિ થાય,**
> **નાશ ન તેનો કોઇથી, તેથી નિત્ય સદાય.**

ચાર્વાક મતવાળા માને છે કે, પૃથ્વી, પાણી, આકાશ, તેજ અને વાયુ આ પચ મહાભૂતોથી જીવ પેદા થયો છે, એ પચ મહાભૂતોના વિખરાવાથી જીવનો નાશ થાય છે આમ જીવનો વિનાશ માન્યો એટલે પરભવને ન માન્યો, એટલે મૂળમા જ મોટી ખામી કેટલાક, આત્માને ચોખા જેવડો માને છે, કેટલાક, દીપક, પ્રમાણે માને છે, કેટલાક, અગુષ્ઠ પ્રમાણે માને છે, કેટલાક એમ માને છે કે એક આત્મા બધામા પ્રકાશી રહ્યો છે. એક મત એવો છે કે જગત મિથ્યા છે, એક બ્રહ્મ જ સત્ય છે અદ્વૈતવાદીઓ એક જ આત્માને માને છે, "**जले विष्णु, स्थले विष्णु, विष्णु पर्वत मस्तके**" બૌદ્ધમતવાદીઓ આત્માને ક્ષણિક માને છે. એક ક્ષણે જે આત્મા છે તે બીજી ક્ષણે નથી વળી સાખ્યમતવાળા કુટસ્થ નિત્ય માને છે જનદર્શન પરિણામિ નિત્ય માને છે

આર્ય સમાજ એમ માને છે કે નિર્વાણ થાય એટલે આત્માનો નાશ થાય છે

જૈનદર્શન કહે છે કે, આત્માના પ્રદેશે પ્રદેશે જે કર્મ પડેલા છે તેથી વેદના થાય, કર્મના કલંકોથી મોક્ષ થાય ત્યારે તે આત્મા પરમ સુખનો ભોક્તા બની લોકાગ્રે બિરાજમાન થાય છે જૈન દર્શન સ્યાદ્વાદને માને છે આ માર્ગમા ક્યાંય ભૂલ થાય નહિ દ્રવ્ય નિત્ય છે, પર્યાય અનિત્ય છે કર્મના સંબંધથી છૂટે તેજ સિદ્ધ થાય સિદ્ધ ગતિએ પહોચ્યા પછી પણ આત્મતત્ત્વ ભૂંસાતુ નથી. મારો જેવો આત્મા છે એવા અનંતા આત્મા છે મારો આત્મા શાશ્વત, તેમ દરેકના આત્મા શાશ્વતા છે હુ અજર અમર છુ મારો ત્રણ કાળમાય નાશ નથી. શરીર તે હુ અને તેના નાશે મારો નાશ થાય, એ ભ્રામક મિથ્યા મતિ છે અજ્ઞાની અજ્ઞાન દશામાં એમ માની રહ્યો છે, 'હાય હુ મરી જઈશ' એ ભય મિથ્યાત્વીને હોય સમકિતના આઠ અંગ વર્ણવ્યા છે તેમાં પ્રથમ અંગ "निस्संकिय" છે નિશંકિત્વ છે પોતાને પોતાનો વિશ્વાસ હોય કે હુ મારાથી ટકવાવાળો છુ સમ્યગ્દૃષ્ટિ પ્રગટે છે પછી શંકા હોય જ નહિ

સ્વપરની વહેંચણી દૃષ્ટિમાં લઈ લીધી તેને જડ એવા શરીરનો સંબંધ આત્મા ચૈતન્ય સાથે અન્યતાભાવે છે એમ સજ્જડ બેસી જાય છે અજ્ઞાની માલિક બનવા જાય તો માલિક થઈ શકે નહિ, પણ તે માન્યતા તેને સંસારમાં રઝળાવનાર જરૂર થાય

સમ્યગ્દર્શન થયુ નિશંકિત ગુણ પ્રગટી ચૂક્યો, પછી તે ધન-અપજશ-મરણ વગેરે ભયનો ટાળણહાર બની જાય

છે મરવાનો ડર તેને લાગે? મરે છે કોણ? શરીર શરીર તો પરિવર્તનશીલ છે. શરીરને બાળે એટલે રાખ થાય તેનું ખાતર રૂપે ખેતરમાં પરિણમન થઈ ખેતરમા દાણા રૂપે ઉપજે. દેહ બદલાય છે, પણ દેહી બદલાતો નથી મકાન અને મકાનધણી, પોપટ અને પાંજરૂ, બને જુદા છે, તેમ દેહ અને દેહમાં વસનાર આત્મા પણ જુદો છે છતા આ દેહની ટાપટીપ કેટલી કરો છો? દેહ પાછળ આટલી પીંજણ શી માંડી છે? અરીસામા દેખાય છે તે તું નથી પ્રતિબિંબ દેખાય છે તે તો જડ દેહનુ છે પ્રતિબિંબ તે વિસ્રસા પુદ્ગલ છે, દેહ તે પ્રયોગસા પુદ્ગલનુ છે જાણનાર જોનાર તુ જુદો છે, પ્રતિબિંબ જ્ઞેય છે, તુ તેનો જ્ઞાતા છે તેવી બુદ્ધિ રાખે તો દોષ ન આવે, પણ દેહ મારો, અને હુ તેનો, એ માન્યતામા જ્યારે અશાતા વેદનીય કર્મ ઉદય આવે ત્યારે તેના મોઢા કરમાઇ જાય છે. ભૂતકાળની સપાટી પર દ્રષ્ટિપાત કરો અનંત કાળમા અનંતીવાર આવા દેહ લીધા અને મૂકયા તેજસ અને કાર્મણ શરીર તો જીવને લાગ્યા જ પડયા છે ચૈતન્યના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ જુદા અને જડના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ જુદા છે આત્મા દ્રવ્યથી એક ક્ષેત્રથી અસંખ્યાત પ્રદેશી, કાળથી અનાદિ અનંત, ભાવથી અનંત જ્ઞાન–દર્શન–ચારિત્રમય જડ પરમાણુ દ્રવ્યથી એક, ક્ષેત્રથી એક પરમાણુ રહે તેટલી જગ્યા રોકે કાળથી અનાદિ અનંત, ભાવથી અનંત વર્ણ રસરૂપ ગંધ સ્પર્શ, ગુરૂ લઘુ–અગુરૂ અલઘુ પર્યાયવાળા તે તેનામા અને તુ તારામા બન્ને દ્રવ્યો જુદા જુદા વર્તે છે, છતા અજ્ઞાનીની દશા તો જુઓ! કોઇ તુંકારો કરે તો આકુળવ્યાકુળ થઇ જાય મને કોણ કહેનાર? અરે ભાઈ! તને કોણે કીધુ! તને (આત્માને)

ઓળખે છે કોણ ? કાળ ન પહોંચે ત્યાં ગાળ શેની પહોંચે ! કાળનો પણ તું જ્ઞાયક છો, પણ કાળ તને જાણી શક તો નથી. મને કીધુ એમ બોલનારને પૂછીએ કે તું કોણ ? તારૂં નામ શું ? બોલ ? માધવજી નામ કોનું ? કોઇ સજ્જાયી બોલાવે કે માધવજી બહુ ધર્મીષ્ઠ માણસ છે તે સાંભળે ત્યાં ફૂલાય. અને માધવજી હરામવૃત્તિનો છે એમ કહે ત્યાં ટૂંકો થઈ જાય પણ શરીર તે તું નથી. મન,વાણી, ઇન્દ્રિયો, કાયા એ બધાથી નિરાળું તત્વ આત્મા છે તે અખંડ અભેદ, અવિનાશી છે જેણે આ પ્રમાણે આત્માને જાણ્યો, પછી ક્રમે ક્રમે મોહનીય કર્મ ને તેનું થાણું આત્માની હદમાંથી ઉપાડવે જ છૂટકો છે અંતરાત્મા ને બહિરાત્માનું આ દ્વન્દ્વ યુદ્ધ છે અંતરાત્મા બહિરાત્માને જીતે તોજ પરમાત્મ દશાને પ્રાપ્ત કરે.

> મહાન સંગ્રામમાં જીતે જે પોતે દશ લાખને
> તેથી એક દુરાત્માનો વિજેતા જય મેળવે

એક વાસુદેવ હોય તેની સામે દશ લાખનું સૈન્ય ખડું હોય, છતાં વાસુદેવ જ્યાં એક શંખ ફૂંકે ત્યાં સામેનું બધુ લશ્કર બધથી રૂઈ જાય અને જ્યાં ધનુષ્યનો એક ટંકાર થાય ત્યાં બધુ સૈન્ય નાસભાગ કરે. આવા વાસુદેવ કરતા પણ દુરાત્મા ઉપર વિજય મેળવનાર સાચા વિજેતા છે વિજયની વરમાળ દુશ્મનની સામે થનારને પહેરાવાય છે પણ પીઠ બતાવનારને નહિ કર્મ તો કૂતરાં છે ઠાવ ઠાવ કરશે, ને ડર્યો તો કરડવુ મેલશે નહિ અને જો સામી છાતીયે ચાલીશ તો પાછા પડી જશે. એટલે કર્મની જે ૧૪૮ પ્રકૃતિ છે તેની સામે થા तम्मा सिंह चित्ति कुव्वीह સત્યમાં ધીરજવાન બન ડાહ્યો માણસ સત્યમાં નિષ્ઠાવાન

બની સર્વ કર્મોની નિર્જરા કરી નાખે છે નિર્જરી ગયેલુ કર્મ ફરી ચોટતું નથી જે કોલસાની રાખ થઇ જાય, તે પછી સળગી શકે નહિ એમ જે કર્મ આત્મ પ્રદેશથી ખરી ગયુ છે તેમાં એવી તાકાત નથી કે ફરી ચોટી શકે તૂટેલુ ફળ ફરીવાર ઝાડને ચોંટી શકે નહિ તે ન્યાયે અજ્ઞાનીઓએ કર્મ ઉપર બહુ વજન દીધુ છે કર્મ નચાવે તેમ નાચે છે. પણ કર્મને ઉત્પન્ન કર્યો કોણે! પોતે જ ઉત્પન્ન કરનાર શુ તેનાથી દબાય? સાક્ષાત્ તીર્થંકર દેવનો જોગ હશે કે મહાવિદેહ ક્ષેત્ર હશે, તો પણ બાધેલા કર્મો તો તારા પુરુષાર્થથી જ હટી શકશે, બીજુ કઈ પણ કામ લાગશે નહિ પુરુષાર્થ તારે જ કરવાનો છે ઘરવાળી ધર્મ કરશે અને વિમાન આવશે ત્યારે તું ડાડીયો ઝાલી લે, એવું આ ધર્મ કહેતો નથી તુ કર તો તને પોતાને જ લાભ છે. ભવ બંધ ટાળવા હોય તો સત્ય હકીકતને પામ તું તને જો આત્મ સ્વભાવમા રમણતા કર.

મૃગાપુત્ર કહે છે આ શરીર પ્રત્યે મને જરાયે રતિ થતી નથી

"જેવો કુંજર કેરો કાન, જેવો સંધ્યા કેરો વાન,
જેવું પાકું પીપળ પાન, એવું જોર જુવાનીનું જાણ,
જેવો ધુમાડાનો ગોટો, જેવો પાણી તણો પરપોટો,
જેવો સુંદર કાચનો ફોટો, તેવો અસ્થિર સંસાર છે ખોટો."

હાથીનો કાન ચચળ છે તેમ આ જીવન ચચળ છે પીપળાના પાકા પાનને ખરતા શી વાર? તેમ રાત્રી–દિવસો પસાર થઈ રહ્યા છે. મનુષ્યના આયુષ્યને ખરતા શી વાર છે?

આયુષ્ય પૂરૂ થાય ત્યારે કોઈ દવા ઇન્જેકશન કે ઓકસીજનના બાટલા બચાવી શકે નહિ આ દેહ ફૂટેલ કાચી

માટીનું ભાઠ સમાન છે માટે મોહ છોડો, દેહાધ્યાસ ત્યાગો

કોઈ એક શેઠની પત્ની ધર્મ પામેલી હતી પોતાના પતિને કહે છે, હવે ઉંમર પૂરી થવા આવી છે કંઈ પણ વસ્તુ તમારી સાથે નહિ આવે, માટે ધર્મધ્યાનનું કંઈક કરો. વ્યાખ્યાનમા આવો, સત્સંગ કરો. સત્સંગ કરવા જેવો છે શેઠ કહે છે, 'હું ક્યા કાલ મરી જવાનો છુ ! નિરાતે પછી ધર્મ કરીશ હમણા તો મને પેઢી—આડતિયા એ બધુ સંભાળવા દે અમુક સમય બાદ શેઠ માંદા પડયા શેઠ કહે જલદી ડોક્ટરને બોલાવો, દવા લાવો હુ બચીશ કે કેમ ? ડોક્ટરને બોલાવવામા આવ્યા નાડ જોઈ અમુક દવા લખી આપી. મુનીમે બજારમાંથી દવા લાવી શેઠાણીને સોંપી. શેઠાણીએ દવા કબાટમા મૂકી તાળુ મારી દીધુ

શેઠ પૂછે છે મુનીમ દવા લાવ્યો ? શેઠાણી કહે હા, પણ દવાનું અત્યારે શું કામ છે ? દવા પછી લઈશ કાલ ક્યા મરી જવાના છો ? દવા ગોળી વગેરે મે બધુ સાચવીને રાખી મૂક્યુ છે મૃત્યુના આગલે દિવસે દવા દેવાશે. શેઠે કાન પકડી લીધા કે ધર્મને વાયદે ન મૂકાય ધર્મ ઘડપણે રાખવા જેવો નથી. તમે મોટા થશો અને ઘડપણ આવશે તેની શી ખાત્રી છે ? માટે અવસર પ્રાપ્ત થયો છે તેમાં ધર્મ નહિ કરો તો પસ્તાવો થશે.

શેઠને તે દિવસથી ધર્મમાં ભાવના થઈ તમારે આવી સ્ત્રીઓ ઘરમા છે ને ?

મૃગાપુત્રને હૈયે બેસી ગયુ છે કે આ શરીર અશાશ્વત અનિત્ય પાણીના પરપોટા જેવું છે શરીરમાં હવે રતિ ઉત્પન્ન

થતી નથી માતા રજા આપો! મારે દીક્ષા લેવી છે, વળી પણ શુ કહેશે તે અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૫૯ મું

સં. ૨૦૨૦ ભાદરવા શુદ ૧૫ રવિવાર તા. ૨૦–૯–૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનુ નામ સિદ્ધાત મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે, "અનત કાળે પણ માનવ દેહ મળવો દુર્લભ છે ઈન્દ્ર-દેવ આદિના દેહને દુર્લભ ન કહ્યા અને માનવ દેહ દુર્લભ કેમ કહ્યો ? મોક્ષ માર્ગની સાધના કરવાનુ ક્ષેત્ર માનવ ભવ છે બીજા કોઈ ભવમા સાધના થઈ શકતી નથી આવો દુર્લભ મનુષ્યભવ પણ કાયમ ટકવાવાળો નથી આયુષ્ય ક્ષણે ક્ષણે કપાય છે, જન્મ થયા પહેલા તો સવાનવ માસનુ આયુષ્ય ગર્ભમા કપાઇ ગયુ અન્ય દર્શનીકો કહે છે કે પાચમે મહિને ગર્ભમા જીવનો સચાર થાય છે આવી માન્યતા કેટલાક જૈનભાઈઓ પણ ધરાવે છે, હવે જો જીવ ન હોય તો ગર્ભમા પાચ માસ વધ્યુ શુ ? પહેલે સમયે ઉત્પન્ન થાય ત્યારે ઓજ આહાર ખેચે છે, પછી શરીર બાધે છે અને પછી ઇન્દ્રિયો બાધે છે ત્રણ પર્યાપ્તિ બાધ્યા વિના કોઈ જીવ મરતો નથી શ્વાસોશ્વાસ પર્યાપ્તિ બાધતા મરી જાય તો અપર્યાપ્તો મર્યો કહેવાય જેટલી પર્યાપ્તિ હોય એમા અધૂરી રહે એટલે અપર્યાપ્તો કહેવાય આહાર, શરીર, ઇન્દ્રિયો, શ્વાસોશ્વાસ, ભાષા અને મન આ છ પર્યાપ્તિએ જીવ પર્યાપ્તો થાય છે પછી પ્રથમ માસે

શ્લેષ્મ જેવો, બીજે પાણીના પરપોટા જેવો, ત્રીજે બોરના ઠળિયા જેવો ચોથે મહિને લોટની કણક પીંડ જેવો, પાંચમે માસે નખ, કેશ રૂવાટી ફૂટે અને પછી ક્રમે ક્રમે વિકાસ પામતો સવા નવ મહિને જન્મ થાય છે આયુષ્યની અણુતરી તો ગઈ અંતિમાંથી છૂટયો ને વાટે વહેતો થયો ત્યારથી થાય છે

જીવ શરીરને (પુદ્ગલને) ગ્રહણ કરે છે તેને મૂકવાનો અવસર અવશ્ય આવવાનો છે સંયોગ તેનો વિયોગ થવાનો જ છે કારણ કે આ દેહ છૂટવાના સ્વભાવવાળો છે વળી રોગો ચવન છે અનેક રોગો આ શરીરમા વાસ કરીને રહ્યા છે જ્યારે રોગના કણુઆ ફૂટે ત્યારે આત્માનાં પરિણામ કયા પ્રકારના થાય છે ! જ્ઞાની હોય તે ધર્મના આધારે, સત્સંગના આધારે, બીજે રવાડે ન ચડતાં સમતા રાખી શકે છે, કારણ કે જીવનમાં ધર્મને કેળવ્યો છે ત્યારે અજ્ઞાની આત્માઓ આર્તધ્યાનમાં ચડી, નવાં નવાં ઘણાં કર્મ બાંધે છે

કોઈ એક ગરાસિયાને હાથમા કેન્સર થઈ ગયુ સર્જનને બતાવતા કહેવામાં આવ્યુ કે હાથ કપાવવો પડશે નહિ તો સેપ્ટીક થઈ જતા મૃત્યુ થવાનો સંભવ છે ગરાસિયો હાથ કપાવવા તૈયાર થયો સર્જને ક્લોરોફોર્મ સૂધાડવા તૈયારી કરી. ગરાસિયો કહે, મને બેભાન બનાવી ઓપરેશન કરવું છે ! આ લ્યો ! મારો હાથ કાપી નાખો સર્જન વિસ્મિત થયો હાથનુ ઓપરેશન વગર ક્લોરોફોર્મ સૂધાડયે કર્યુ, છતાં એક આંસુ આંખમાથી ન પડયુ કે ઊંચો નીચો હાથ ન થયો.

આત્માની શકિત અનંતી છે કેળવી હોય તો જરૂર પ્રગટે. બાકી તો કમાડની ચીપટી આવતા કે રોટલી ફેરવતાં ઉની આચ લાગતાં "વોય વોય" કરી નાખે, હાલવું પડે ત્યા "હાશ" કરી બેસે કારણ કે કેળવ્યું નથી તેના આ આચાર છે જે દુઃખ–વેદના આવી છે તે તારૂ કરેલું આવ્યું છે ઉચો-નીચો થા, ધમપછાડા કર તે કોને માટે? શેને લઇને તારૂ અગ રહી ગયુ ? તુ કોઇને પાડ કરી દેવા દર્દને વેઠે છે? જ્ઞાની કહે છે કે કર્મના કાટ ઉખેડવા પરમેશ્વરનો જાપ કરવા માડ. મનને જપ વળે તે જાપ, નહિતર વેઠ છે. "જા પારા પારો આવ્યો, બીજા પારાનો વારો આવ્યો" એમ માળા લઇ બેસવાથી ધ્યાન કે જાપ ન થાય ભગવાન કહેછે, જે કઈ તુ કર તે ઉપયોગપૂર્વક કર. ઉપયોગ વગરનો ભાવ નિક્ષેપ નથી. ઉપયોગના જોડાણ વગરનુ પ્રતિક્રમણ દ્રવ્ય પ્રતિક્રમણ છે, ભાવપ્રતિક્રમણ નથી.

સંવત્સરીને દિવસે અહી લગભગ ચારથી પાચ હજાર ભાઇઓએ પ્રતિક્રમણ કર્યું હશે, તેમા ઉપયોગપૂર્વક કેટલી વ્યકિતનુ થયુ હશે? ઉપયોગનુ જોડાણ કરવુ તે જેવી તેવી વાત નથી મનને ખૂબ કેળવ્યુ હોય તે જ ઉપયોગ સાધી શકે ઉપયોગે ધર્મ કહ્યો છે ઉપયોગનો ઉઘાડ કરવાની ભૂમિકા આ માનવભવ છે ધારે તો મનુષ્ય કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકે છે જે ભાવપૂર્વક એકાગ્રચિત્તથી વસ્તુ સ્વરૂપને પામ્યો છે, તે કદી હિમત હારતો નથી જે વિદ્યાર્થી વરસ દરમ્યાન રમત ગમતમા જીવ બહાર રખડતો રાખતો હોય તેને પરીક્ષાના સમયે શકા રહે કે પાસ થઇશ કે નહિ! પણ જેણે બરાબર વાચ્યુ હોય તેને તો ખાત્રી હોય કે હું

પાસ થઈશ. પહેલું કેવું જ કબૂલાત આપે છે ક્ષયોપશમ જ્ઞાનના વાંધા, એટલા અભ્યાસમાં કાંધા જેણે કોર્સનો અભ્યાસ પૂરેપૂરો ન કર્યો હોય તેને સંદેહ રહે છે તેમ તમારી જિંદગીની મહેનત મરવા સમયે દેખાશે. હસતા ચહેરે જશો કે રોતા ચહેરે? ડોક્ટર ન પહોંચ્યા,' અમુક ઈંજેકશનો ન મળ્યા, એટલે મરવું પડે છે એ મળી જાત તો શું જીવી જાત? એમ માની બેઠા છો? આયુષ્ય કર્મ સ્વતંત્ર છે તેનું ભાન છે? આયુષ્ય વધે નહિ છતાં જીવવા માટે ફાંફાં કેટલાં નાખો છો?

જિવન જીવવા માટે પૈસા નહિ કમાઉં તો ખાઈશ શું? જે ગતિમાં ગયો ત્યા પ્રથમ ઓજ આહાર લ્યે છે એટલે પ્રથમથી જ આહારની ચિંતા, તે મરે ત્યા લગી આહારની ચિંતા સેવે. બકરાં, કબુતર વગેરે તિર્યંચોને પણ ખોરાક તો મળી જાય છે, તેઓ કોઈએ પેટી-પટારા ભર્યો છે? ભાગ્ય પ્રમાણે ભોગવાય છે રાજ્યદરબારોમાં જાતજાત ઘોડા પાછળ પચાસ માણસો રોકવામાં આવે છે પશુની તહેનાતમા માણસો ખડે પગે ઉભા રહે છે કોઈક કુતરાઓને મોટરમાં ફેરવાય છે સાહેબ લોકો હાથીની અંબાડીમા બેસતા ત્યારે કુતરા પણ હાથીની અંબાડી ઉપર સાથે બેસતા. સર્વ પુણ્ય કરીને આવ્યા હોય તો તિર્યંચ ગતિમાં પણ દોમ દોમ સાહ્યબી ભોગવે. જે સાહેબ અન્ય સાથે વાત ન કરે તે તેના પ્રથમ ડ સાથે વાત કરે. તેને ખીલાવે, રમાડે, ભોજન કરાવે. પુણ્યની પુંજીથી સૌ ખાય છે પીએ છે પણ કોઈ સોદું કાપીને નથી આવતા. ઘરમા પચીસ જોડ કપડાંની હોય પણ પહેરાય ફક્ત એક જ જોડ. તેમ ઘરમાં બધી સામગ્રી હોય ને

ખૂબ ખાઓ તો કેટલુ ખવાય ? વધારે ખાઓ તો અજીર્ણમા આયુષ્ય ઘટે, માટે જ્ઞાની કહે છે, જોઈએ તેટલો ઉપયોગ કરવામાં પણ જરૂરિયાત ઘટાડી વૃતિસંક્ષેપ કરો પરિગ્રહ કારમો છે, દુઃખદાયક છે.

આચારાંગ સૂત્રમાં ભગવાન કહે છે, તૃષ્ણા અનંતી છે, આયુષ્ય સંખ્યાતું છે. એક જીવની તૃષ્ણા પૂરી પાડે તેટલાય પદાર્થો આ જગતમા નથી તો અનંતા જીવોની અનંતી તૃષ્ણા કેમ પૂરી પડશે ?

ઢગ સુવર્ણ રૂપાના, હો કૈલાસ સમા ભલે,
ન ધીપે લુબ્ધની તૃષ્ણા, નભ જેવી અનંત તે.

મેરૂપર્વત જેવડા સોના-રૂપાના ઢગલા કરી એક માણુસને તે સોંપી દીયે, છતાં તેની તૃષ્ણા પૂરી પડે નહિ. ઇચ્છા આકાશ સમાન અનતી છે જે વખતે જે ઇચ્છા હોય તે સમયે તે વસ્તુની હયાતી હોતી નથી અને હાજર હોય ત્યારે બીજી જ ઇચ્છા ઉભી થાય છે, એટલે ઇચ્છાને અને વસ્તુને મેળ ખાય નહિ એમ સમજીને ઇચ્છા ન કરો "ઇચ્છા હૈ દુખ મૂળ", ઇચ્છા કરવી તો મોક્ષની ઇચ્છા કરવી.

સુખ પ્રાપ્ત કરતાં સુખ ટળે છે લેશ એ લક્ષે લહો,
ક્ષણ ક્ષણ ભયંકર ભાવ મરણે કાં અહો રાચી રહો.

મોટાઈ, આબરૂ, ધન, મેળવવા જીવ ઘણુ કરી નાખે છે, ને પરમાર્થે પાછો હઠે છે ફાળામા કોઇ કહેશે, તમારા હજાર લખુ ? તો કહેશે એટલા બધા ન હોય. કેમ ભાઈ? દાન કોઈને પાડ કરી દેવા કરે છે ? તારે તો તારા લોભ કષાયને ટાળવા દાન કરવાનું છે બગાળની અદર એવો રિવાજ કે દાતા દાન આપીને દાન લેનારને પગે લાગીને

આભાર માને કે તમે મને દાન દેવાની તક આપી. જો કોઈ લેનાર નહોત તો હું દાન કેવી રીતે કરી શકત ! માટે જે તક આપી તે માટે પગે લાગે છે તમે દાન કરીને આભાર માનો છો કે દબડાવો છો ? હું હતો એટલે મે આટલું દીધુ, પણ બીજો હોત તો ઉભો ન રહેવા દેત. આમ બોલેને ! દશ આટા ખવરાવે નવાં નવા તૂત ઉભાં કરે તારે ન દેવું હોય તો ઝટથી ના કહી દે પણ પોતાની વાત રાખવા કંઈક દાવપેચ કરે છે ગરીબનાં ટાંટિયા દસરડાવેછે તે બધ કર અભિમાનની ખુમારીમાં માણસ હજારોનું પાણી કરી નાખે છે કોઈ લગ્નમાં દશ હજાર ખર્ચે તો હું પચાસ હજાર ખર્ચી બતાવું કે હું કંઈક છુ આ બધી ચડસાચડસીમાં કેટલા ઉતરો છો ? દેખાદેખી પાછળ કેટલા ચડો છો ? આયંબિલના રસોડે દેશવાસીમાં વીસ બીજ થતી હોય, તો અમે પચીસ કરીયે છીએ. આયંબિલમા વધુ દ્રવ્ય લેવાય તે ઠીક કર્યું કે ઓછા દ્રવ્યે વૃત્તિસંક્ષેપમાં ઉતરે તે ઠીક કર્યું કહેવાય ? કદી ખોટી સાઠમારીમા ઉતરી ખોટા ખર્ચો કરશો નહિ

કોઈ એક કરોડાધિપતિ શેઠનો, મુનીમ શાક લેવા માર્કીટમાં ગયો. આજે બજારમાં નવાં શાકમાં ભીંડા આવેલા છે મુનીમ ગોપલાવાળા પાસે ભીંડા ખરીદવા ભાવ નક્કી કરતો હતો, તેટલામા એવા જ બીજા શેઠનો મુનીમ આવી ચડયો એમણે પણ ભાવ પૂછવા માંડયા

પહેલા મુનીમે બીજા મુનીમને કહ્યુ 'તારા શેઠ નવાં શાકમાં શુ ભીંડા ખાઈ શકવાનો હતો ? તે તો મખ્ખીચૂસ છે મખ્ખીચૂસ માટે રહેવા દે, ત્યારે બીજો મુનીમ કહેવા

લાગ્યો, તારો શેઠ વળી શું ખાવાનો છે? આવા કિંમતી ભીંડા તે ન ખાય ટોપલાવાળો કહે છે ભાઈ! તમે બન્ને જણા ભીંડા લઈ જાઓ. પરંતુ આ બન્ને વચ્ચે જોરદાર ચડસા-ચડસી ચાલી વાત આગળ વધી. ટોપલાની હરરાજી થઈ. છ રૂપિયાના ભીંડાના ટોપલાના એકસો બોલાયા ટોપલાવાળો હેબતાઇ ગયો, આ શું ગાંડા થઇ ગયા હશે? બન્ને જણા વધવા લાગ્યા એમ કરતા આંકડો છત્રીસ હજાર સુધી પહોંચ્યો એક મુનીમે ટોપલો લઈ શેઠ કને આવ્યો. કહ્યુ, શેઠજી! આ ભીંડાના ટોપલાના છત્રીસ હજાર રૂપિયા ગણી આપો શેઠ કહે, શુ ભીંડાના એક ટોપલાના છત્રીસ હજાર! કઇ ભાગ-બાગ તો પીધી નથી ને! મુનીમે કહ્યુ, શેઠજી! આતો છત્રીસ હજારમા પત્યુ, કદાચ એથીયે વધુ રકમ આપવી પડત. કારણ કે આમા તો નાકની વાત હતી જો આ ટોપલો ન લીધો હોત તો આપની બદનામી થાત પછી મુનીમે બધી વિગત જણાવી. વાત સાભળી, શેઠ રાજી થયા શાબાશી આપી અને છત્રીસ હજાર રૂપિયા ગણી દીધા

આમ ઐશ્વર્યની ખુમારીમા, નામની ખાતર માણસ હજારોનુ પાણી કરી નાખવા તત્પર બને છે કોઈ શેઠ પાસે સાર્વજનિક દવાખાનાવાળા ફંડ ફાળા કરવા આવ્યા. વિનય-પૂર્વક બોલ્યા, શેઠજી! સારી રકમ લખાવો એટલે બીજા પણ સારી રકમ લખાવે, શરૂઆત તમારી પાસેથી થાય છે. તો કહે, લખો મારા સવાસો વધુ કરગર્યા ત્યારે ધક્કા મારી બહાર કઢાવ્યા એમ અંધાશ્રમવાળા, સસ્તા અનાજની દુકાનવાળા, અનાથાશ્રમવાળા આવ્યા, બધાની એજ દશા કરી માગવા આવનારને સદ્‌ગૃહસ્થ તરફથી આવકારો મળવો જોઇયે તમારી

પાસે કોઇ નથી આવતા, તમારા દિવસ પાસે આવે છે ધક્કો મારનારા પોતાના પુણ્યને ધક્કો મારી રહ્યા છે જ્યાં જમવા બેઠા ત્યાં તાર આવ્યો કે મુંબઈની પેઢી ડૂબી ને લાખની ખોટ. તે લાખની ખોટ નીચી મૂકીએ સહન કરી લ્યે, પણ અહીં નોંધાવતા ટાઢિયો તાવ ચઢી જાય ખરડાનું નામ પડે ત્યા તો ટાગા ધ્રૂજે પણ મરે ત્યારે ઓટી બદામ પણ નહિ લઈ જવાય જેટલુ સત્કાર્યમાં ધન વાપરે તેટલુ પરભવની સદર પેઢીમા જમા થાય છે

કોઈ એક ગામમા એવો રિવાજ છે કે, રાજા દર છ માસે બદલાય છ માસ પૂરા થાય એટલે તેણે રાજ છોડી જગલમાં ચાલ્યા જવું પડે આવી રીતે ઘણા રાજાઓ છ માસ રાજ્ય કરી જગલમાં ચૂંપકી બાંધી રહેવા લાગ્યા. અહીંયા સાહ્યબી ઘણી હોય, છતા કોઈ લઈ ન જવાય તેવો રિવાજ હતો

એક વખત એક રાજાનો વારો આવે છે તે ગાદીએ બેસે છે પણ દિવસો ગણી રહ્યો છે નટીઓના રાગ ગાન તાન જોતો નથી. ઉદાસ રહે છે ત્યાં એક યોગી આવ્યા રાજાને પૂછે છે ઉદાસ કેમ છો ? રાજા કહે, મારે તો ફક્ત છ માસ રાજ્ય કરવાનું છે પછી જગલમા ચાલ્યા જવાનું છે કેટલાય આગળના રાજાઓ જગલમા ચાલ્યા ગયા છે, તેથી હુ ઉદાસ છુ યોગી કહે હે રાજન્ ! છ માસ સુધી તો તારી પાસે ખજાનો છે તે દરમ્યાન જગલમા મહેલ બંધાવી લે છ માસમા છૂટે તેટલુ છોડવા માંડ. જગલમાં ગયેલા રાજાઓને મદદ કરવા માંડ, તેથી તે બધા તારી તર-ફેણમા રહેશે "હાથ પોલો એનો જગ ગોલો" પછી જગલની બહાર બધી અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થશે. તેમ તમે પણ મનુષ્ય

ભવનું રાજ્ય પામ્યા છો અહીંથી ઉપડી ક્યાક તો જવાનાને? તૈયારી કરવા માડો તો આવતો ભવ ન બગડે.

પેલા શેઠની પેઢીને ધક્કો લાગ્યો, બહુ દુઃખી થયો. હજુ અર્ધો કલાક થયો, ત્યા બીજો તાર આવ્યો કે દીકરી વિધવા થઈ કલાક થઈ, ત્યાં ત્રીજો તાર આવ્યો કે દીકરો પાચમે માળેથી પડી મૃત્યુ પામ્યો. ત્યા એક કલાક પછી ચોથો તાર આવ્યો કે દીકરી કોલેજમા ભણતી હતી, તે પર નાતીલા યુવકને લઇને ભાગી ગઇ. આમ ચારને ધક્કા માર્યા હતા તેથી અશુભ કર્મના ઉપરાઉપરી ચાર ધક્કા લાગ્યા. એટલુ બધુ દુઃખ થયું કે હૃદય બેસી ગયુ. સાજ પડી ત્યા બધુ ય મૂકી શ્મશાન ભેગો થઇ ગયો. કંઈ સાથે ન લઈ ગયો. માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે સ્વાધીનતાએ જેટલું છોડાય તેટલુ છોડો.

ભામાશા, જગડુશા, ખેમો દેદરાણી જેવા કેટલાય દાનવીરો થઇ ગયા, કે જેમણે દેશ અને ધર્મ માટે સપત્તિ સમાજને ચરણે ધરી દીધી અભયદાન, ઔષધદાન, અન્નદાન અને જ્ઞાનદાનઃ આ ચાર પ્રકારના દાન છે તેમા પ્રથમ અન્નદાન. અન્નદાન એક ટકની ભૂખ ભાગે છે. પછી ઔષધદાન ગરીબ, માદા, રોગી માટે દર્દ ટાળવા જે પ્રબધ છે તે ઔષધ દાન કહેવાય. અભયદાન એટલે જિદગી સુધીનુ અભય ચોથુ જ્ઞાનદાન જે આ ભવમા તથા પરભવમા ભેગુ આવે, સાચી સમજ આવે, વિવેક આવે "પ્રથમ જ્ઞાન પછી દયા" છે, માટે સૌથી જ્ઞાનદાન શ્રેષ્ઠ છે જ્ઞાનદાન માટે આહીંના શિક્ષણસઘે જે ઝુબેશ ઉઠાવી છે તે પ્રશસાપાત્ર છે જ્ઞાનદાન ભવોભવની ભૂખ ભાગે છે, બાઇબલની લાખો નકલો છપાણી છે અને

તે બધી મફત જ આપવામા આવે છે ગામડામા ડોક્ટરો
દ્વારા બાઈબલ દેખાડે, ફી ન લ્યે, ઉપરાંત વાંચવા માટે મફત
ચોપડીઓ આપે. આપણા સ્થાનકવાસી જૈનસમાજમાં વિરાણી
ભાઈઓ આ જ્ઞાનદાનમા બહુજ ઉત્તમ કામ કરી રહ્યા છે
જ્ઞાનનુ પ્રચારકામ પ્રશંસનીય છે જાણતો હશે તો પોતે
ધર્માચરણ કરશે અને અન્ય દર્શનીઓને પણ ધર્મ પમાડી શકશે.
જ્ઞાન વિના ઊંધુ ભાળે છે કોઈ કહે, અમુક સતી અમીનો
કુપ્પો અડાડ્યો ને મડદાં બેઠા થઈ ગયાં એમ જૈન દર્શની
માને ખરો ? જીવના પ્રદેશ નીકળી ગયા પછી મડદુ બેઠુ
થાય ખરૂ ? કદી નહિ. દેહમાંથી પ્રાણ નીકળી ગયા પછી
પુનઃ તે દેહમા પ્રવેશ કરે નહિ. વટ સાવિત્રીવ્રતમા સાવિ
ત્રીએ પતિને જમરાજાના પાશમાંથી છોડાવ્યો તેવી વાત આવે છે,
પણ જીવ અરૂપી છે તેને રૂપી જમરાજા કઈ રીતે પકડી શકે ?
જ્યારે જમને જવાનો સમય આવશે ત્યારે તેને કોણ પકડી
જશે ? આવી કપોલ કલ્પિત વાત વહેતી મૂકીને વટસાવિત્રી
વ્રત કરાવે. વર્ષે લોકો પણ કરો, તેનાથી શું પતિનું આયુષ્ય
વધશે ? શું માની બેઠા છો ? વધી વધીને વધે તે તૃષ્ણા
અને ઘટી ઘટીને ઘટે તે આયુષ્ય જાણ્યા હોય તો ખબર
પડે ને જાણે તે વિચારી શકે છે જેમ બને તેમ જ્ઞાનદાન
પામો અને બીજાને પમાડો જ્ઞાનનાં સાધનો પૂરા પાડવાનું
પ્રચાર કાર્ય ચાલી રહ્યુ છે તેનુ અનુકરણ ગામે ગામના
સંઘે કરવા જેવું છે પાંચમા આરામા એવા કેટલાયે છે, કે
જેને ધર્મ સામે જોવાનીયે પડી નથી

વળી પણ શું કહેવાશે તે અવસરે

વ્યાખ્યાન ૬૦ મું

સંવત ૨૦૨૦ના ભાદરવા વદિ ૧ ને સોમવાર તા. ૨૧-૯-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ફરમાવતા મહાવીર પ્રભુ કહે છે. મનુષ્યભવમા ધર્મ કરી લેવો એ જ એક સારભૂત છે આ ઔદારિક શરીર વ્યાધિ અને રોગનું આલય છે. આ શરીરમા સાડાત્રણ ક્રોડ રોમરાય છે તેમા દરેક રૂવાડે પોણા બેથી ઝાઝેરા રોગ છે રોગ સત્તામા પડયા છે ત્યા લગી ઠીક છે પણ રોગ જ્યારે ઉદયમા આવશે ત્યારે અજ્ઞાનતા હશે તો રોગ આંખમાંથી આસુ પડાવશે. માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે, "આવા દેહની અંદર મોહ કરવા જેવી કોઈ ચીજ નથી"

> માંસ રુધિરમયને દુર્ગંધી, નર્ક સમાન નઠારું,
> તું તેને કંચનમય માને, આવડું શું અંધારું.
> પોપટ ! તન પિંજર નથી તારૂં,
> અંતે ઉડી જવુ પરબારું.
>
> છે પરનુ પણ પરિચયથી તું, માની બેઠો મારું,
> ક્યાંનો તું, ક્યાંનુ એ પિંજર, એ સમજે તો સારું.
> પોપટ ! તન પિંજર નથી તારું,
> અંતે ઉડી જવુ પરબારું.

આ શરીર લોહી-માસ, હાડ-ચામ, વીર્ય, વાત-પિત્ત-કફથી ભરપૂર છે, અશુચિમય છે, મોહ ઉત્પન્ન કરવા જેવી કોઇ ચીજ નથી પુરુષના ૯ અને સ્ત્રીના ૧૨ દ્વાર મારફત જે દુર્ગન્ધી પદાર્થો નીકળે છે તેને તુ કંચનમય માની

મેહ છે તે તારી અજ્ઞાનતાનું અખાડું છે શરીર પરચીજ છે, આત્મા સ્વ ચીજ છે સ્વભાવમા રમવુ એ તારો ધર્મ છે, અનાદિ કાળથી જીવને દેહનો પરિચય પડી ગયો છે, આથી આત્મા જ્યાં ગયો ને જે દેહ મળ્યો તે દેહ ઉપર તે મૂર્છિત થઈ ગયો સવાર-સાંજ ખવરાવવુ, પીવરાવવુ, સ્વચ્છ રાખવુ શરીર ઉપર કપડા મેલા ન ચાલે, દાંત ખરાબ ન લાગે તે માટે પ્રશ લઈ સાફ કરે ઘરમા અવ્ય વસ્થિત ન દેખાય, એ માટે વાળીઝૂડી બે વખત સાફ કરે, કારણ કે આ બધુ જરૂરી લાગે છે તો પછી આત્માને સાફ કરવાની જરૂર ખરી? શરીર, કપડા, મકાન એ તો પર વસ્તુ છે એ તે પર વસ્તુ ઉપર કાળજી રાખો છો તો આત્મા તો સ્વચીજ છે તે માટે કાળજી ખરી?

વિષય, કષાય, રાગ, દ્વેષ, અજ્ઞાન, મોહ આદિ દોષો કયા પીઠે છે તે જોઈ જવા બે વખત પ્રતિક્રમણ કરવું આવ શ્યક છે અજ્ઞાની લોકો કહે છે કે અમને પ્રતિક્રમણમાં રસ નથી, તો શું તમને પાપક્રિયામાં રસ છે? દેહને પપાળવામાં, બૈરા છોકરાને સમજાવવામા રસ પડે છે ને આહીં કેમ રસ નથી પડતો? દોષો ટાળવા મુસ્લિમો નમાજ પઢે છે ખ્રિસ્તીઓ અમુક રવિવારે પ્રાર્થના કરે છે બ્રાહ્મણો સધ્યા-ગાયત્રી કરે છે તેમ આત્માની મલિનતાને સાફ કરી નાખવા જૈનો માટે પ્રતિક્રમણ એ આવશ્યક ક્રિયા છે; તે કરવી જ જોઈએ

વેપારીનો દીકરો થઈ નામુ ન શીખે તે ચાલે? નામુ ન શીખેલા પેઢી ઉપર બેસે તો શુ કરે? તેમ તમે તમારા બાળકોને કહ્યુ છે કે જૈનના બચ્ચાને પ્રતિક્રમણ તો આવડવુંજ જોઈએ! રાજકોટમા જૈનની વસ્તી અઢી હજાર ઘરની કહેવાય

છે, ઘર દીઠ એક એક છોકરો-છોકરી ગણો તો કેટલી સંખ્યા થાય ? છતાં જૈનશાળામા હાજરી કેટલાની ? કેટલી ઉપેક્ષા-વૃત્તિ છે ! અરે, અજ્ઞાનીઓ તો એવું કહેનારા પણ પડયા છે કે આ ભણીને શું દાળીયા થાય! સાંસારિક ભણતર તો દેણું કરીને પણ ભણાવશે જેને આ લોક-પરલોકનો ભય નથી, કર્મ બંધનો ભય નથી, એવા અજ્ઞાની જીવો રંગરાગમા પડયા છે બાળકો સાથે સિનેમા જોવા જશે, પણ ઉપાશ્રયે જઈ પ્રતિક્રમણ કરવાનું નહિ બને, કારણ કે પ્રતિક્રમણના રહસ્યની ખબર જ નથી સમગ્ર જીવનની શુદ્ધિનો સાર એક પ્રતિક્રમણમા કહ્યો છે, તારા સંકલ્પ-વિકલ્પ, અધ્યવસાય કેવા છે તે આગમથી જાણ.

આગમ અરીસો છે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ એ મુખ્ય મોક્ષ-માર્ગ છે તે વિના મોક્ષ થયો નથી, થતો નથી અને થશે પણ નહિ. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપમા કયાક ગાબડું પડી ગયું હોય, તો તે અતિચાર સંભાળી લઈ પ્રતિક્રમણ કરવું જરૂરી છે આજે તો એક જણ પ્રતિક્રમણ કરાવતો હોય અને દશ જણા ઊંઘ ખેંચતા હોય ઓઘે ઓઘે ક્રિયા કર્યે જાય પચાસ પચાસ વર્ષથી ઉપાશ્રયના પગથિયા ઘસી નાખ્યા, છતા પ્રતિક્રમણ મોઢે ન આવડે. અરે, સામાયિકના આઠ પાઠ પણ ન આવડે ? મહિલા મંડળ ચાલે, જૈનશાળા ચાલે અને તમે રહી જાઓ છો ભાઈઓ માટે ખાસ જ્ઞાનાભ્યાસના કલાસની જરૂર છે જેને ત્યા દુકાળ હોય ત્યા દાણાની રાડ પડે, પણ ખેડૂત કુશળ હોય, વરસાદ સારો થયો હોય, ખેતરમા સરસ અને ઉત્સાહપૂર્વક વાવણી કરી હોય, પછી તો મબલખ પાક ઉતરે અને કોઠીઓ

ભરાઈ જાય, છતાં ભૂખના પોકાર પાડે તો એના જેવો આળસુ બીજો કોણ ? જેવી રીતે છોકરો ન ભણ્યો હોય તો માબાપ કહેશે ભણીશ નહિ તો શું રામેશું હાથમાં લઈ ભીખ માગીશ તોય આરો નહિ આવે તેમ અમારાથી તમને તો ન કહેવાયને ! પરંતુ અત્યારે અવસર મળ્યો છે તો કરી લ્યો.

ભગવતી સૂત્રમાં ભગવાને કહ્યું છે કે જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા પરલોકમાં સાથે આવે છે દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયેલા સમકિતી આત્માઓ ભગવાન ક્યાં બિરાજે છે તે અવધિજ્ઞાનમાં ઉપયોગ મૂકીને જુએ છે પછી પ્રભુ પાસે પહોંચી, વંદન કરીને ભગવાનને પૂછે કે હું ભવી ? કે અભવી ? સમકિતી કે મિથ્યાત્વી ? ચરમ શરીરી કે અચરમ શરીરી ? પરિત સંસારી કે અપરિત સંસારી ? આમ સમકિતી આત્માઓને હૃદયમાં ભાવ ઉત્પન્ન થતાં ભગવાનને પૂછી નિર્ણય કરે ભગવાનના વચનની છાપ પડી ગઈ તે ફરે નહિ. આવી કમાણી કરી હોય તો કામ લાગે પણ આવીથી જ ધર્મમાં લૂલો, પાંગળો હોય, જાણે ખોડાં ઢોરની પાંજરાપોળ જોઈ લ્યો ! દૂઝણું ઢોર ન હોય તે ક્યાં મૂકાય ? પાંજરાપોળમાં; તેમ ઘરડાં માવતરને તમે ક્યાં મૂકો છો ? ઉપાશ્રયેને ? ઉપાશ્રય એ ઘરડાં માટે છે કે આબાલ-વૃદ્ધ બધા માટે ધર્મ કરવાનું સ્થાન છે ?

જ્યાં સુધી ઇન્દ્રિયો કામ કરે છે, ઘડપણે પેશ ચાલ્યો નથી ત્યાંસુધીમાં ધર્મ કરી લ્યો. પછી ઘડપણમાં તે આંખો નબળી પડી ગયા હોય, શક્તિ ક્ષીણ થઈ ગઈ હોય ત્યારે શું ધર્મ કરી શકશો ? આ મન-શક્તિ કેળવી લેવાની ખાસ જરૂર છે.

ધર્મ બે જાતનો કહ્યો છે એક દેશવિરતિ આગાર ધર્મ છે અને બીજો સર્વ વિરતિ અણગાર ધર્મ છે તેમાં અણગાર

ધર્મને શ્રેષ્ઠ કહ્યો છે નવ નવ કોટિએ આશ્રવ-પાપનો ત્યાગ કરી આત્મ-સ્વરૂપમાં રમણતા કરવી તે અણગાર ધર્મ છે. જેના મોહ, મમતાના દોર છૂટી શકતા નથી તે સાધકને પાચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણવ્રત અને ચાર શિક્ષાવ્રત એમ બાર વ્રતો અગીકાર કરવાના હોય છે ઘણા શ્રાવકોએ આ વ્રતો લીધા છે

શ્રદ્ધાના બે પ્રકાર છે નૈસર્ગિક અને અધિગમ. સ્વય સાતેય પ્રકૃત્તિઓનો ક્ષયોપશમ થાય, વાદળા વિખરાય જાય અને સૂર્ય પ્રકાશે, તે પ્રમાણેની શ્રદ્ધા પ્રગટે તે નૈસર્ગિક શ્રદ્ધા અને ગુરુ પાસેથી મેળવે તે અધિગમ શ્રદ્ધા કરવી એ પુરુષાર્થનો વિષય છે

તમને પુણ્યની મોટર-ગાડીએ મોક્ષના દરવાજા સુધી ખડા કરી દીધા હવે આત્મ-તત્ત્વ તે સત્ય છે, પ્રમાણ છે, તેમા શંકા-કખા નથી તચ્ચિત્ત, તદ્‌ભાવ, તદ્‌લેશ્યા અને તદ્‌અધ્યવસાય પૂર્વક નિજ દ્રવ્યમા ઓતપ્રોત થઈ જવા માટે પુરુષાર્થ જોઇશે મોક્ષ કેવળ વાતોથી ન મળે આહી તો "કરેગે યા મરેગે"ની વાત છે શ્રાવક કાયરતા કબૂલે છે એ તો એમ કહેતો હોય કે ધન્ય છે પચમહાવ્રતધારીને ! અને મને અધન્ય છે ત્રણ મનોરથ ચિતવતા હોય છે. આવા ઘણા શ્રાવકો થઇ ગયા કેટલુ અપાર ધન, કેટલુ સાસારિક સુખ ! એવી સાહેબી તમારે છે ? ના, છતા શેમા લપટાઇ ગયા છો ?

શ્રાવકો ત્રસ જીવોને હણવાના પચ્ચક્ખાણ કરે છે, એમા સઅપરાધીની છૂટ રાખે છે, તેમાં પણ વિગલેન્દ્રિય વિના

ફક્ત પંચેન્દ્રિય સઅપરાધીની છૂટ રાખે છે, કારણ કે ન છૂટકે એજ પ્રમાણે ફરજ સાધવના પૂરતી શિક્ષા કરવી પડે છે, પણ હણવા નિમિત્તે હણવાનાં પચ્ચક્ખાણ હોય છે

આજે વ્રતનાં પચ્ચક્ખાણ લેવાનું કહીએ, તો કહેશે, વરસ દિવસના દેજો. હાં, ભાઈ! એમાંય પાછાં છીંડાં, દરેક વ્રત લઈ જાવ પાંચેય અણુવ્રત જાવજ્જીવનાં છે વળી પ્રતિક્રમણમાં બોલોછોને 'જાવજ્જીવાએ દુવિહં તિવિહેણં ન કરેમિ, નકારવેમી મણસા વયસા–કાયસા" જાવજ્જીવ સુધી મન વચન, કાયાએ ત્રસ જીવોની હિંસા કરું નહિ, કરાવું નહિ અને સાથે મર્યાદાપૂર્વક સ્થાવર જીવોની હિંસાનો ત્યાગ હોય

સવાલ: વ્રત આદર્યો નથી અને પ્રતિક્રમણ કરે ત્યારે જાવજ્જીવ બોલે તો પછી તેનો અર્થ શું?

જવાબ વ્રત આદરવાં લેઈએ એ તો પ્રથમ વાત છે આ વ્રતો સહેલાઈથી આચરી શકાય તેવાં છે બીજું જેણે વ્રત નથી આદર્યો પણ રસ્તો જાણ્યો હોય તો કોઈક દિવસ પગ માંડશે. સદ્દહણા–પ્રરૂપણા અને સ્પર્શનાથી પ્રતિક્રમણ કરાય છે તે સાચવે અને પાપથી બચવા માટે આદરવા લાયક છે એ ભાવના પ્રગટાવવા માટે પ્રતિક્રમણનું આ સેવન જરૂરી છે

આરંભ–સમારંભ કરવા પડે તે કરે, પણ તેની મર્યાદા સાતમા વ્રતમાં બાંધી લીધી હોય, કે આખા દિવસમાં અમુક મણ પાણીથી વધુ ન વાપરવું; આથી તે મર્યાદામાં આવી જાય. જેટલાં વ્રત–પચ્ચક્ખાણ કરશો તેટલાં પાપથી બચતા

જશો. સાધુ અને શ્રાવકોએ મોક્ષમાર્ગે પ્રયાણ કર્યું છે. ધ્યેય બન્નેનો એક જ છે. શ્રાવકો ગાડા જેવી ધીમી ગતિએ પ્રયાણ કરે છે, જ્યારે સાધુ વિમાનની ગતિએ જાય છે ચોથે ગુણસ્થાનકે જેવું સમકિત છે તેવુ તેરમે ગુણસ્થાનકે છે, શ્રદ્ધામાં ફેર નથી જ્ઞાન-ગુણના પ્રગટપણામાં ફેર છે. શુદ્ધ ભાવ વધતાં કેવળજ્ઞાન પામી શકશે કેવળજ્ઞાન ક્ષાયકના ઘરનુ છે.

સાધુ અને શ્રાવકનાં ચારિત્રમા ફેર છે. શ્રાવક દેશથી હિંસાના ત્યાગી છે જ્યારે સાધુ સર્વવિરતિ છે. કોઈ પણ નાના મોટા દરેક જીવો પ્રત્યે અહિંસક હોય છે. પચમહા વ્રતના ૨૫૨ ભાંગા કહ્યા છે તેમા બરાબર સાવધાન રહી નિરતિચારપણે સયમનુ પાલન કરે છે.

શ્રાવકની હમેશાં એ જ ભાવના હોય કે કયારે આત્મલક્ષી સયમી બનુ ! સયમ નથી લેવાતો તેનુ મનમા દુ:ખ સાલ્યા કરે. જોગ બની જાય તો સસાર છોડી ચાલી નીકળે. અંદરથી ધગશ જોઇએ. ધગશથી જે કામ થાય છે, તે કોઈ ઓર છે કેટલાક મોઢેથી બોલે કે, આત્મ સ્વભાવમાં રમણુતા કરવી પણ મન વિષયમા કૂદાકૂદ કરતુ હોય તો તે જ્ઞાનને લજાવનારુ છે નકટીને નથડી કેવી લાગે ? માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે · ચારિત્ર સુધારવા કટિબદ્ધ બનો

જગલના એક ખેતરમા કોઈનુ ધન દાટેલુ છે તે લેવા બાપ અને દીકરો જાય છે. પિતા, પુત્રને ખેતર બહાર ધ્યાન રાખવા ઊભો રાખે છે અને બાપ ખેતરમા ઘૂસે છે. દીકરાને સૂચના આપી છે કે કોઈ દેખે તો રાડ પાડજે. થોડી-

વાર થઈ ત્યાં દીકરાએ રાડ પાડી, આથી બાપ પાછો વળ્યો ને તેણે પૂછ્યું 'કેમ રાડ પાડી, કોઈ દેખાય છે ?' બાપા ! ભગવાન તો દેખે છે કે નહિ" ? દીકરાએ જવાબ આપતા કહ્યું

બાપને ગળે વાત ઉતરી ગઈ તારું જ્ઞાન ઘણું સરસ છે આ લોકનો ભય છે તેને પરલોકનો ભય હોય જ શ્રાવક પાપભીરુ હોય શરીર, માન, મોટાઈ માટે કર્મ બાંધો છો, પણ ભોગવવાં તો પોતાને જ પડશે, મૃગાપુત્ર સંસારમાં ક્ષણવાર પણ રતિ પામતા નથી. માતાને કહે છે 'મને રજા આપો, મારે દીક્ષા લેવી છે વિશેષ અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૬૧ મું

સં ૨૦૨૦ના ભાદરવા વદિ ૨ ને મંગળવાર તા ૨૨-૯-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

माणुसत्ते असारम्मि वाहीरोगाण आलए,
जरा मरण घत्थम्मि खणं पि न रमामहं ॥१४॥

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે મનુષ્ય દેહ અસાર છે સપ્ત ધાતુનું બનેલું આ શરીર, વ્યાધિ અને રોગનું ઘર છે આ શરીર જરા અને મરણથી ઘેરાયેલું છે હે માતા ! આવા શરીરમાં ક્ષણવાર પણ હું રતિ પામતો નથી'

સાચા વૈરાગ્યવાનને ક્રમશ દેહાધ્યાસ છૂટતો જાય છે ચેતનનાં અને જડના ગુણ, ધર્મ, લક્ષણ જુદાં છે તે રહસ્યથી

પરિચિત હોય છે. છયે દ્રવ્યો એક આકાશ ક્ષેત્રને અવગાહીને રહ્યા છતાં કોઈ દ્રવ્યનુ પરિણમન કોઈ દ્રવ્ય કરી શકે નહિ. દરેક દ્રવ્ય સ્વતંત્ર છે રોગાયતન એવો દેહ, જરા આવવાથી જર્જરીભૂત થઈ જાય છે.

> કરચલી પડી, દાઢી ડાચાં તણો દાટ વાળ્યો;
> કાળી કેશ-પટ્ટી વિષે, શ્વેતતા છવાઈ ગઇ.
> સૂંઘવું સાંભળવુ ને દેખવું, તો માંડી વાળ્યું,
> તેમ દંતાવલી ખરી કે ખવાઈ ગઇ,
> વળી કેડ વાંકી, હાડ ગયાં, અંગરંગ ગયો,
> ઊઠવાની આય જતાં, લાકડી લેવાઇ ગઈ.
> અરે રાજચંદ્ર એમ યુવાની હરાઈ પણ,
> મનથી ન તોય, રાંડ મમતા મરાઇ ગઇ.

જ્યારે વૃદ્ધાવસ્થા આવે છે ત્યારે શરીરમા કરચલી પડી જાય છે લોહી ઘટી જાય છે દતાવલી ખલાસ થઈ જાય છે. જીભ સ્વાદ તજે છે, નાક ગધ પકડી શકતુ નથી કાન, રાડો પાડો ત્યારે માડ સાંભળી શકે છે. આચારાગ-સૂત્રમાં ભગવાને કહ્યું છે:

> जरामच्चुवसोवणीए नरे सयय
> मूढे धम्मं नाभिजाणाति

આ. અ ૩ ઉ ૧ સૂ ૧૬૯

જરા અવસ્થા નજીક આવે છે ત્યારે અજ્ઞાની જીવ મૂઢતાનો અનુભવ કરવા માડે છે ચાલતા, બોલતા, બેસતા શ્વાસ ચડે, રાત-દિવસના ઉજાગરા ખેચનાર જીવ, જ્યારે વૃદ્ધાવસ્થામા આવે ત્યારે શિથિલ થઈ જાય છે.

એક એક ઇન્દ્રિયનુ બળ ક્ષીણ થતુ જાય છે યાદ-શકિત ઘટતી જાય છે આ બધું કોને લઇને? જરાને

છઈને. જરા અને મરણથી ઘેરાયેલુ આ શરીર છે જરા આવશે ત્યારે શુ કરી શકશો ? માટે એ પ્રમાણે વિચાર કરીને, આ યુવાન વયમાં ધમ કરો જુવાની ચાલી ગઈ તે ફરી મળવાની નથી. યુવાનીમા જે કામ દક્ષતા, ઉત્સાહ અને શકિત હોય, તે ઘડપણમા નહોય ઘડપણમાં અનુભવ હોય, પણ ઉત્સાહ ઓસરી જાય છે ચરણ હોય પણ ચાલવાની શકિત ઓસરી જાય છે હાથ છે પણ હિંમત નથી, મન છે પણ મહોનગી નથી. મન થાય કે અઠાઇ કરુ પણ ઉત્સાહ ઓસરી જાય યુવાન વયમા ઉત્સાહ હોય તો કાળાં માથાનો માનવી શુ ન કરી શકે ? "એ સવળો થાય તો કર્મના ભૂકા ઉડાવી દે તમને યુવાની મળી છે તેનો સદઉપયોગ કરો "मुहुत्तमवि मा पमायए एक मुहूत नो पण प्रमाद न करो "आराम हराम है" એ સૂત્રને અપનાવો ઘરડા થશો ત્યારે આરામ લેવાનો જ છે ને ! અત્યારે તમે બોલો કે સુતા જેવું સુખ નેકિ પણ જે સૂવે છે તેને પૂછો કે સૂવા સૂવાય પાસળા કેવા દુખે છે ! વૃદ્ધોને શયન કરવામાં પણ સુખ શાન્તિનો અનુભવ થતો નથી.

ભગવાન કહે છે કે હે જીવ ! યુવાવસ્થામા ધ્યાન, સ્વાધ્યાય, ચિંતવન કર તે જ્ઞાન આગળ કામ આવશે. "वओ अच्चेइ जोव्वणं च" આચારાં । સૂત્ર. વય અને યૌવન ધમારા બધ ચાલ્યા જાય છે જેમ અવિરત વહેતુ પાણીનું પૂર ચાલ્યુ જતુ હોય તેમ. યુવાની એ વિષયોના રસ લેવામા વાપરી નાખી હશે, તો ઘડપણમા પેટ ભરીને પસ્તાવો થશે

ભગવાને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના દશમા અધ્યયનમા કહ્યુ છે

परिजूरइ ते सरीरयं केसा पण्डुरया हवन्ति ते ।
से सव्व-बले य हायई समयं गोयम! मा पमायए ॥२६॥

ચારે બાજુથી શરીર હાયઈ હીણુ થાય છે. આંહીં હાય એટલે અગ્રેજીનુ High ઊચું લેવાનુ નથી પરતુ હાયઈ હીણું થાય છે, સર્વ ઇન્દ્રિયનુ બળ ક્ષીણ થતુ જાય છે, તે લેવાનુ છે જીર્ણ થઇ જાય તેનુ નામ જરા. વીસ વર્ષનો યુવાન હોય ને શરીર ખવાઈ ગયુ હોય તો તે ઘરડો ગણાય ઇન્દ્રિયોના બળ ભાગવા માડયા પછી મનનુ બળ પણ નબળુ પડી જાય છે. તનની અસર મન ઉપર થાય છે માટે કહે છે, સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કર. માનવનુ જીવન જરા અને મરણથી ઘેરાયેલુ છે

દેવતાને ઘડપણ નથી હમણા જ જાણે ઉત્પન્ન થયા હોય તેવા, જ્યારે જુઓ ત્યારે લાગતા હોય દેવો શય્યામા ઉત્પન્ન થાય છે બે ઘડીમાં બત્રીસ વર્ષના યુવાનજોધ થઇ જાય અને આયુષ્યના છેડા લગી તેવાજ રહે હવે દેવને ઘડપણ નથી તો તેને શું સુખી ગણવા ? દેવતાને પણ "**उववाय चवण नच्चा**" ઉત્પાદ અને ચયન છે માટે જ્યા ઉત્પાદ અને ચયન ન હોય એવી સિદ્ધ દશામા વિચર આહી તો ભિખારીમાથી કરોડપતિ થાય, જ્યારે દેવતાના ભવમા શાશ્વતી ઋદ્ધિ છે તેનુ એક રત્ન કે એક વિમાનની હાનિ-વૃદ્ધિ થાય નહિ દેવલોકમા ઉત્પન્ન થાય ત્યારથી મૃત્યુના અત સુધી દેવોના અવધિજ્ઞાન હાયમાન કે વર્ધમાન ન થાય અનુગામિક, અપડિવાઈ, અવસ્થિત જેટલું હોય તેટલુ રહે, ત્યારે મનુષ્યને પ્રાપ્ત થયેલુ અવધિજ્ઞાન પડવાઈ પણ વર્ધમાન થતુ થતુ પરમ અવધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી કેવળજ્ઞાન પણ પ્રાપ્ત થાય મનુષ્ય, બાહ્ય ઋદ્ધિમા રાજાનો રક અને રકનો રાજા પણ થઇ જાય. કુદરતની આ

કરામત માનવને જાગૃત કરે છે ઉર્ધ્વગામી બનવાનો સર્વ હક માનવને સ્વાધીન છે

તમારા માથે પણ મોત છે ને ? તો પછી આટલાં કાળા કામ ચોરી, જૂઠ, વેર-ઝેર, દગા, પ્રપંચ શા માટે ? થોડી જિંદગી છે, તો સારી જીવી જાઓ. ઝાઝું જીવ્યા પ્રમાણ કે સારું જીવ્યા તે પ્રમાણ ? થોડું જીવો પણ સ્વાધીનતાએ-સ્વતંત્રતાથી જીવો. વિષય-કષાયની પરાધીનતા સ્વીકારશો નહિ. અગરબત્તીનો દેહ વિલય થાય પણ તે સુગંધ મૂકતી જાય. ફૂલ કરમાઈ જમીન ઉપર પડે તો પણ ધૂળમાં તે જેમ સુગંધ મૂકતું જાય છે તેમ, તમે થોડી જિંદગીમાં સુગંધ મૂકતા જજો.

ગુલાબમાં કાંટા હોય છતાં કાંટાથી તે કરમાઈ જતું નથી, તેમ જીવનમાં પરિષહ, ઉપસર્ગના કાંટા વાગતા હોય છતાં આત્મા પ્રસન્ન ચિત્તે હોય તેવી આરાધના કરો. આ તો જરા દાઢ દુખે, માથું-પેટ-છાતીમાં દુખે, ત્યાં મોઢાં ચીમળાઈ જાય છે. ઢીલા થઈને સૂઈ જવાય છે. જે વેદનામાં ક્ષમાશીલ હોય, આકુળ વ્યાકુળતાનો જે અંત કરતો હોય તે સંસારમાં હોવા છતાં તેનો સંસાર ઊભો રહેતો નથી.

જરા અવસ્થા કેવી રીતે જીવનમાં પેસી જાય તેની ખબર નથી. આંહી જરા આવે ને કુરૂપમાં ન આવે તેવું નથી. તમે તે રૂપમાં વસો પણ જરા તમારો કેડો મૂકશે નહિ.

જલ પ્રવાહ સમ અભિમાન આ
પદવી લાભ ક્ષણિક જ જીવન
દૂર જતા જન યૌવન કાન્તિ એ
ઝૂકતી આવી જરા તનને વરે

જલપ્રવાહ સમી અવિશ્રાન્ત ક્ષણિક જીવન નદી કલકલ કરતી ચાલી જાય છે, તેમ આ આયુષ્ય નિરંતર ચાલ્યુ જાય છે. ઘડિયાળ કટ કટ અવાજ કરે છે એ એમ કહે છે, તારુ આયુષ્ય cut–cut કટ એટલે કપાય છે ઘડિયાળ વગર આજે કોઈને ચાલતુ નથી. ઘેર ઘેર ઘડિયાળો ટાગી હોય છે. Time is money એમ કહેનારા ઘણા હોય છે, પણ સમયને કયા વેડફી રહ્યા છો? પ્રમાદ કરવો ન જોઇએ એમ બધા બોલે છે, છતા કેટલો સમય પ્રમાદમાં જાય છે?

કાંડે બાંધી રોજ ફરે છે, તોય ન સમજે સાર નફ્ટ,
ઘડિયાળ કહે છે, કટ કટ કટ, આયુષ્ય કપાયે ઝટ ઝટ ઝટ.

અજ્ઞાની આત્માઓ કાડે ઘડિયાળ બાધે, ઘડીએ ઘડીએ કાને હાથ મૂકે કે ચાલે છે કે નહિ! પણ તેનો સાર સમજતા નથી.

જ્યારે નાવ હાલક ડોલક થઇ રહી હોય, ભાતાના ડબા, પથારી વગેરે પાણીથી ડૂબુ–ડૂબુ થઇ ગયા હોય, પાટિયાની કડકડાટી બોલી રહી હોય, હાકનાર નાવિક એમ કહી દે કે, હવે તો પુણ્ય આડા આવશે તો જ બચાશે, ત્યારે કોણ મૂર્ખ એમ કહેશે કે એકાદ ગજીપાની બાજી રમી લેવા દે! તેમ આ જીવન–નાવ મધદરિયે હાલકડોલક થઇ રહી છે તેમા ભોગ-વિલાસના સટાકા કેમ આવે છે? રમણીની રસિકતા કેમ રુચે છે? કઈ પળે આખ મીંચાઈ જશે અને કાળ કોળિયો કરી જશે તેની ખબર નથી, તો હવે હાસ્ય–ક્રીડા મોજ–શોખ છોડી કાચબાની માફક અગોને ગોપવી, જ્ઞાન, ધ્યાન અને ચારિત્રમા લીન બનો ઇશ્વરને ભજવા માડો. જેણે પ્રભુના સ્મરણ કર્યા તેના પાતક ટળ્યા

> જીણવયણે અણુરત્તા, જીણવયણં જે કરેન્તિ ભાવેણ
> અમલા અસંકિલિટ્ઠા તે હોન્તિ પરિત્તસંસારી ॥૯૬॥

જે જિનેશ્વર દેવના વચનમા અનુરક્ત થયો, પૂર્ણ રંગે રંગાઈ ગયો તે અમલા મળ રહિત થાય છે તેનાં પરિણામો અમંકિલિષ્ટ, વિશુદ્ધ થાય છે અને તે જ પરિત્ત સંસારી થઈ શકે છે

આ સંસાર સડસડતો છે, જે કરવા જેવું છે તે અત્યારથી જ કરવા માંડો ફરી તક અને આવો મનુષ્યભવ મળવો દુર્લભ છે

કચ્છના લાખાજીરાવ હિંડોળે બેઠા બેઠા સામે દીવાલ ઉપર પોતાની યુવાન વયના ફોટા સામે નજર કરી રહ્યા છે ચાર બાંહ, તલવાર દાગીના વગેરેથી શરીર બહુ દીપે છે જ્યારે સામે જ અરીસામાં પોતાનું વર્તમાન પ્રતિબિંબ જોતા મોઢું બેસી ગયું છે, શરીરમાં કરચલી પડી ગઇ છે, માથુ પીળુ રૂની પૂણી જેવું અને નાક મોઢુ બધુ લાગે છે તને થઈ ગયુ અહો ! ક્યા યુવાનીનું શરીર અને ક્યા અત્યારનું શરીર ? બાલ્યવય, યુવાનવય તથા વૃદ્ધાવસ્થાનું જ્ઞાન કરનાર આત્મા તો એક જ છે 'બાલાદિ વય ત્રયનું જ્ઞાન એકને થાય ' આત્મા નિત્ય છે પર્યાય અનિત્ય છે છતાં માનવ ભવની પર્યાયનો આ સમય ઘણો કિંમતી છે સ્વાધ્યાય મનન, ચિંતન દ્વારા આત્મમય બની જાઓ આત્માના ગુણગાન ગાઓ, સત્સંગ કરો

> સમજણ વિનાના નર કરે છે ક્રાંતિને
> ગુરુ વિના જ્ઞાન નહિ મળે રે... છ
> પારસમણિનું પારખુ જે તો લોઢાને કંચન કરે

હીરો ખોમાં હાથથી રે આવો અવસર પાછો નહિ મળે રે,
ખોઈ બેઠો રે બંદો ખાખમાં ને માથે ત્રિવિધના તાપ બળે
હીરો ખોમાં હાથથી રે, આવો અવસર પાછો નહિ મળે રે જી.

સમજણપૂર્વકનુ જે જ્ઞાન છે તેનાથી અનુષ્ઠાનો શુદ્ધ થાય છે સત્ય જ્ઞાન જ આધાર અને કેન્દ્ર છે આહી જ્ઞાન એટલે વિગતોનુ જાણપણુ 'Information' અને પાંડિત્ય નહિ, એ જ્ઞાનનો અર્થ છે પ્રજ્ઞાના સત્વના ભેદવિજ્ઞાનના સાક્ષાત્કાર પરથી પ્રગટતો બોધ, માત્ર વિચારોના સંગ્રહથી ઉત્પન્ન થતુ જ્ઞાન આત્મક્રાતિ લાવવામા અસમર્થ છે તે નગદ સ્વયનુ નથી પણ ઉધાર જેવુ છે જે જ્ઞાન સ્વથી જાગૃત થાય છે તેના જીવનમા સ્વય સદાચાર સધાઈ જાય છે માટે **पढम नाण तओ दया** કહેવાયુ છે પ્રથમ સમજી પછી પગલા માડશો તો કર્યાનો કટાળો નહિ આવે, નહિ તો દેખાદેખીથી, પર્યુષણમા અઠાઈ કરી નાખી અઠાઈ કરવાનુ મન થયુ, તે વસ્તુ ખરાબ નથી, પણ પારણે બટેટા-વડા બનાવીને ખાય, રસેન્દ્રિય રસના લબકારા લેતી હોય તો સમજવુ કે સમજણ વગરની ક્રિયા કરી હતી. ચાલીસ ઉપવાસ કરનારો પારણે બીડી ફૂકે ત્યારે દસ્ત સાફ આવે આ ઔઘિક ક્રિયા ગધેડો જેમ ચદનનો ભાર વહે તે કેવળ ભાર વહી જાણે પણ સુગધ ન લઈ જાણે, તેમ ઓઘે ઓઘે સમજણ વગરની થતી ક્રિયા ભારરૂપ થશે આટલા આટલા વર્ષો થયા ઉપાશ્રયે આવતા હોય, પાટના પાયા ઝાલીને બેસનારા ઘેર જાય ત્યા વહુ છોકરાઓ પ્રત્યે ફૂંફાડો રાખતા હોય, તેનાથી ઘરના માણસોને ભીતિ રહેતી હોય તો સમજવુ કે હજી આપણી કચાશ છે

ક્રોધ યુકત ઝેરી ભાવના, ઝેરી પરમાણું વાળા મરીને

ઝેરી જાનવરમાં ઉત્પન્ન થાય છે કથા સાંભળી છે ને? કે ચંડકોશી, પૂર્વ ભવમાં માસખમણને પારણે, માસ-ખમણ કરનારો હતો શિષ્યને મારવા દોડયો. થાંભલે અટકાયો અને થાંભલો માથામાં વાગ્યો કે ત્યાં જ મૃત્યુ પામ્યો અને મરીને ચંડકોશી નાગ થયો. આપણે આ કથા સાંભળીને સાર શું મેળવ્યો? ક્રોધ કરવા જેવો લાગે છે? એ બધા દોષોનું પ્રક્ષાલન કરવા સત્સંગ કરો, સંત પારસમણિ સમાન છે રત્ન-ચિંતામણિ સમાન, કલ્પવૃક્ષ સમાન, કામધેનુ સમાન, ચિત્રાવેલ સમાન, અમૃતકુંભ સમાન આદિ વિશેષણો સંતને લાગે છે

> પારસમણિ ઓર સંતમેં બડો આંતરો જાણ
> વો લોહા સોના કરે યો કરે આપ સમાન

પારસમણિનું પારખું એ કે તે લોઢાને સ્પર્શે એટલે લોઢું સોનું થઈ જાય એમ સંત પુરુષની વાણી હૈયાને સ્પર્શે તે લોઢામાંથી સોનું તો શું પણ સંત સમાન સંત થઈ જાય આ સત્સંગનું ફળ જેવું તેવું નથી.

> મંદિર બાંધ્યું તે મોહનું માયાનો પૂજારી બન્યો.
> આરતી ઉતારી તે કર્મની, આશાનો દીપ જલાવીયો (૧)
> શાને ભમાર છે કાયાની, રૂપની લીલાની (૨)

મનુષ્યભવમાં આવીને તમે શું કરી રહ્યા છો? માયાના પૂજારીએ મોહનું મંદિર ખડું કર્યું આ મારાં મા-બાપ, મારાં બહેન મારાં સગાં, મારું કુટુમ્બ, મારા વેવાઈ અને આ મારા વેવાઈના વેવાઈ આટલું બધું 'મારું' 'મારું' થઈ પડયું છે વળી માયાનો પૂજારી, ડાબલામાં ડાબલી તે વળી લોખંડની તિજોરીમાં તેને તાળું તે ઓરડા ઉપર તાળું મારી આડો આટલો નાખી પોતે સૂવા જાય કાંઈ લઈ જશે? "સર્વેગુણાઃ

कान्चनमाश्रयन्ते" બધા ગુણો સોનામા રહેલા છે. જેને ઘેર લાડી, વાડી, ગાડી, બગલા તેને જ કુળવાન અને બહુ સુખી માનોને? પણ ઊંડા ઉતરી જુવો તો ખબર પડશે કે તેમના કાળજા કેટલાં કોરાઇ ગયા છે! પુત્ર–પુત્રી કેવા ઉદ્ધત! કેવી રીતભાત છે? ધર્મને અને એને જાણે અડતુ જ નથી.

ધન જોબનતને ઠકરાઇ, સાથે મળે અવિવેક,
ચારો મળી સંગે રહે, અનર્થ કરે અનેક.

અવિવેકી આત્માઓ પારકી સ્રીને નચાવી આત્માનુ પતન કરી રહ્યા છે. ઝેરના પારખા ન હોય. ભૂલ થઈ હોય તેના હૈયામા દુખ હોય પાપનું શલ્ય ઉધ્ધેરવાની જેની ભાવના છે તે જ આત્માના બધાયેલા કર્મોને વિખેરી નાખે છે. આજે તો પાપ કરનાર પોતાના પાપને ગુણુમા ખતવે છે

ટ્રેનમા એક બાઈ, સદ્‌ગૃહસ્થીના ઘરની સ્રીને કહી રહી છે તમે પક્ષપાતી છો તમારામાં સકુચિતતા છે, અમે બધા પુરુષોને સમાન માનીએ, ભેદભાવ ન રાખીયે કે આ પતિ આ પિતા, અમારી દૃષ્ટિ વિશાળ છે. આવી વાત પતિવ્રતાને કહે છે. આવા હલકી કોટિના માનવો પાપના ધધા ધીકતા રાખવા કુતર્કો કરે છે. રાવણુ સીતાને કહે: તુ માનીજા તો આ નિરર્થક સગ્રામ ન થાય તો શુ સીતા માને ખરી! રાણુકદેવીનો પતિ રા'ખેગાર અને તેના બળે બાળકો મરી જાય છે તો પણ રાણુકદેવી શીયળ આબાદ રાખે છે ગમે તે થાવ, ચાહે મારો દેહ પડી જાવ, પણ શીલ ખડિત ન થાય. ભગવાન કહે છે હે મુનિઓ! ગ્રામધર્મ (ઈન્દ્રિયોના ધર્મો) તમને પીડે તો નિર્બળ આહાર કરજો મદ ચડાવે તેવો ખોરાક લેશો નહિ તેથી મન ન વળે તો ભૂખ્યા રહેજો,

તેથી મન ન વળે તો ઊભા રહી આખી રાત્રીના કાઉસ્સગ્ગ કરી મનને અને દેહને થકવી નાખજો તેમ છતાંય મન ન વળે તો તે સ્થાન છોડી વિહાર કરી જાજો અને તેમ છતાં પણ મન પીડતું હોય તો સથારો કરી નાખજો મરી જાજે પણ શીલ ભગ કરતા નહિ. નોઆખલીમા હત્યાકાંડ થયો ત્યારે સ્ત્રીઓને ગાંધીજીએ એ જ શિખામણ આપી હતી કે ખીસામાં ઝેરની ગોળીઓ રાખજો. ઝેર ખાઈ મરી જજો પણ શીલભગ થવા દેશો નહિ તમારો આપઘાત એ આપઘાત નથી પણ આરાધક મૃત્યુ છે વ્રત પાળવા માટે મરવું તે બહાદુરી છે

ધનના પૂજારીઓ વધુસી ગયા છે રગરાગમાં રાગે ત્યા રગ્ગનાશઓને કોણ પૂછનાર છે? ક્યા ગયા હતા? અર્ધી રાત્રિ ક્યાં ગાળી? મિલ માલિક મોટા શ્રીમતો, અમલદારો, ડિગ્રીધરો ને ત્યા ભાઈ-બહેનના લગ્ન, મામા ભાણીજીના લગ્ન, અરે કાકા-ભત્રીજીના લગ્ન આ બધુ સાંભળો તો ખબર પડે કે ધર્મ વિહોણા શ્રીમતોને ત્યાં કેવા અનર્થો થઈ રહ્યા છે! મોટા ઘર ને ભૂતના ડર' અધર્મની લોક અને ધર્મ વિરુદ્ધ કાર્યની શરુઆત ત્યાથી થાય આ શ્રીમતો પર કટાક્ષ છે તેમ ન સમજતા ઘણા ભાગ્યશાળી મોટા ઘરમા પણ આચાર-વિચાર શ્રેષ્ટ હોય છે કેળવાયેલા હોય છે પણ તેવા આંગળીને વેઢે ગણાય તેટલા બાકી મોટે ભાગે તો સ્વચ્છદે વિચરનારા હોય છે અને પાછા દલીલો કરે કે જે સ્ત્રીઓ કામ-વિકારના તાપથી પીડિત થઈ છે તેને અમે તૃપ્ત કરીએ છીએ. તેના તાપને ઉપશમાવી શિતળતા આપીએ છીએ. અન્યને સતોષ આપવો એ પણ

પુણ્યનુ કારણુ છે 'અહાહા' કામના લોલુપીઓ હદ કરે છે ભ્રષ્ટાચારને ગુણુમાં ખતવે છે આવાના પડછાયે કદિ ચઢશો નહિ અને જીવન નૈયા ખરાબીએ ચઢાવશો નહિ

ભગવાને જે ધર્મના ભાવ કહ્યા છે તેને હૃદયમા ઊતારી ધર્મના રગે રગાઈ જજો આ શરીર તો ઘસાતુ ઘસાતું ક્ષીણુ થઇ જવાનુ છે પછી પાપીઓના પાપના પોટલા છાતીએ ચડી બેસેશે રહેવાને સારુ સ્થાન પણુ નહિ મળે

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે 'આ અશાશ્વત શરીરમા હવે હું ક્ષણુવાર પણુ રાચતો નથી' વળીપણુ આ સસાર કેવો તે સબંધી અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૬૨ મું

સં. ૨૦૨૦ના ભાદરવા વદિ ૩ ને બુધવાર, તા. ૨૩-૯-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાલે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે.

जम्म दुक्ख जरा दुक्ख, रोगाणि मरणाणि य।
अहो दुक्खो हु ससारो, जत्थ कीसन्ति जन्तुणो ॥२५॥

મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે આ સસારમા દુ ખ જ છે જન્મનુ દુ ખ, જરાનું દુ ખ, રોગનુ દુ ખ, મરણુનુ દુ ખ, એમ ચાર જાતના દુઃખો સસારમા છે જન્મ થવો એ

પૂર્વે કરેલાં કર્મોનું ફળ છે આપણે આ ભવમાં આવ્યા છીએ, પ્રારબ્ધના એ ખડતર આપણે પડયાં છે આયુષ્યકર્મ જિંદગીમાં એક જ વાર બંધાય છે

જે વર્તમાન આયુષ્ય ભોગવી રહ્યા છીએ, તે આયુષ્યકર્મ, ગત ભવમાં બંધાયેલું છે જેવી મતિ તેવી ગતિ. પ્રકૃતિની ભદ્રિકતા, વિનીતપણું, મંદ કષાયી અનુકંપાભાવમાં આયુષ્યનો બંધ પડયો તેથી જ આ મનુષ્યની ગતિ અને પાંચ ઈન્દ્રિયો, ઔદારિક શરીર મળ્યું છે જન્મ વખતે દુઃખ પણ પડયું છે દેવ, નારકી, મનુષ્ય અને તિર્યંચ, આ દરેક ગતિમાં જન્મ પછી મૃત્યુ અવશ્યમેવ છે અને તે સહજ છે દેવતા અને નારકીઓના તેત્રીસ સાગરોપમ જેવડાં લાંબા આયુષ્ય પશ્ચાત્ ત્યાંય મૃત્યુ તો છે જ જે ખીલ્યું તે કરમાવાનું, ઉદય તેનો અસ્ત છે જ

ખીલ્યાં પુષ્પો ખરી જાશે જનમ લેતું મરણ પામે,
ઉદયનો અસ્ત એ ન્યાયે, ભલા લઈને ભલું કરજો.
સમય સરખા નથી સૌના, સદા તડકા અને છાંયા,
વખત આવે જરૂર જવાના, ભલા લઈને ભલું કરજો

ખીલ્યાં પુષ્પો કરમાય ચન્દ્ર–સૂર્યના ઉદય તે પણ અસ્ત થાય તે ન્યાયે મૃત્યુ છે આયુષ્યકર્મને બેડીની ઉપમા આપી છે, એટલે કે બેડી સમાન છે મુદત પૂરી થયા વિના કેવળી ભગવાન પણ નછૂટી શકે દેશે ઉણા પૂર્વ ક્રોડ વરસ સુધી શરીરમાં આયુષ્યકર્મને લઈને રહેવું પડે છે સદેહે કોઈનો મોક્ષ નથી. કારણ કે શરીર તે જડ છે – પરચીજ છે, અને પર તો છોડવાનું જ હોય સંયોગ તેનો વિયોગ છે જ મરણ ન થાય તેની કોશિશ કરવાની જરૂર નથી પણ હવે જન્મ ન થાય તેની કોશિશ કરવાની છે મર્યા પછી જન્મ ન લે તેવા

જીવ કોણ ? અનતા સિદ્ધો, તેઓ મરી ગયા પણ ફરી જન્મ લીધો નથી. અનત સુખસાગરની લહેરમા બિરાજી રહ્યા છે. જન્મ છે તો જ રોગ છે, જરા છે, મૃત્યુ છે કર્મ બાંધ્યાં છે તેથી જન્મ થયો છે. આચારાગ સૂત્રમા ભગવાને કહ્યું છે·

"कम्मुणा उवाहि जायइ"

કર્મવડે ઉપાધિ જન્મે છે કર્મનો કર્તા પોતે છે. રાત દિવસ કર્મ કરતા પાછું વાળીને જોતો નથી, મન, વચન, કાયાથી, ૨૭ પ્રકારે કર્મ-બંધન થાય છે, ત્રણ કાળ, ત્રણ જોગ અને ત્રણ કરણ એમ સતાવીસ પ્રકારે કર્મના સમારંભો વિચારો અને ચાલ્યા આવતા આશ્રવને રોકો. નિબીડ ઘન લોઢામાં અગ્નિ જેમ પ્રવેશે છે તેમ આત્માને કર્મો લાગ્યા છે અગ્નિ બાદર છે તેના કરતાં કર્મ સૂક્ષ્મ ચૌસ્પર્શી છે આત્મા સાથે કર્મ, દૂધ પાણીની જેમ ઓતપ્રોત રહ્યા છે કર્મ-સત્તાને મૂળમાથી ઉખેડવી એ નાનુસૂનુ કામ નથી તે માટે સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપની ઉપાસના કરવી પડશે પચ પરમેષ્ટી સમાન બનવુ હોય તો તે પદની આરાધનામા તદાકાર થવુ પડે

પુદ્ગલ શું રાચ્યો રહે, જાણે એહ નિધાન,
તસ લાભે લોભ્યો રહે, સો બહિરાત્મ અભિધાન.

પુદ્ગલમા એટલે કે ગાડી, વાડી, લાડી, કુટુમ્બ, શરીરમાં જે રાચ્યો રહે છે, તેના જ લાભમા લોભાય છે તેને બહિરાત્મ-દશા કહે છે તે છોડી અતરાત્મદશા પ્રગટાવો પહેલા ગુણ-સ્થાનકથી ત્રીજા ગુણસ્થાનક સુધી બહિરાત્મદશા વર્તે છે. ચોથે જ્યારે ગ્રથી-ભેદ થાય છે ત્યારે સમકિતની પ્રાપ્તિ થાય છે

પુદ્ગલખલ સંગી પરે, સેવે અવસર દેખ,
તનુ અસકત જયું લાકડી, જ્ઞાન ભેદ પદ લેખ.

પુદ્ગલનો સંગ મળ સરીખો, દુષ્ટ સરીખો માને એ તો શરીર પાસેથી, અવસર દેખી કામ કઢાવી લે. શરીર અશક્ત થાય તો લાકડીનો ટેકો રાખવો પડે. લાકડી રાખવી એ શરમની વાત છે પણ ના છૂટકે હાથમાં રાખે. અંતરાત્મ દશાવાળો પુદ્ગલના સંગમાં બેસો હોવા છતા તેને ભેદ વિજ્ઞાન વર્તતું હોય છે શરીર તે હું નહિ. મારા અનંત ગુણ, અનંત ધર્મ પર્યાય હું અસંખ્ય પ્રદેશી, અનંત કેવળજ્ઞાન, અનંત કેવળ દર્શન, અનંત સ્વરૂપ સ્થિરતા રમણ, અનંત ક્ષાયક શક્તિ અનંત પરમ ક્ષમા, અનંત પરમ મર્દવ પરમ આર્જવ પરમ સંતોષ, પરમ શાન્તિ પરમ દાન્તિ, પરમ ક્ષાયક ભાવ, પરમ શુદ્ધ પરિણામિક ભાવમયી શુદ્ધસત્તાની શક્તિ, નિસ્પૃહી સ્વતંત્ર, ઇચ્છારોધ, નિરાસંગી, સહજાનંદિ, સ્વરૂપ વિલાસી, તત્ત્વાનંદિ તત્ત્વવિશ્રામી, તત્ત્વવિલાસી તત્ત્વાનુભાવી, અછેદ, અભેદ, અપ્રતિહત, અવિનાશી, અજરામર અગમ્ય અલક્ષ, અકલ અગોચર, અગાધ સચ્ચિદાનંદ, અરાગી, અદ્વેષી, અમોહી, પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ ભોક્તા, ભોક્તા, અખંડ, અભેદ, નિષ્કલંકી, અગોચર આવું મારું સ્વરૂપ છે એવી શુદ્ધ સત્તા કેવળ જ્ઞાનાદિ આત્મ દ્રવ્યને ન માને, તો તેનું નવ પૂર્વનું જ્ઞાન પણ બોજરૂપ છે પુણ્યના ભાવથી અભવીના કરેલા કોઠા વર્ષના તપ અને ક્રિયા નવમી ગ્રૈવેયકે લઈ જાય પણ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરાવે નહિ જ્યારે મન વચન અને કાયાની ગુપ્તિથી ગુપ્ત થયેલા જ્ઞાની આત્માઓ એક શ્વાસોશ્વાસમાં અનંતાનંત કર્મની નિર્જરા કરે છે મિથ્યાત્વના સદ્ભાવમાં જીવ બાહ્ય ક્રિયા ગમે તેટલી કરે તે કરણી સર્વે શુભાશ્રવ પુણ્ય ફળની દાતાર થાય તેની સાધ્યશૂન્ય સાધના

ક્રિયા, જેમ ઘૃત અથવા લૂણ વિના રસવતી ન શોભે, ભોજન સમારંભમા ઘી અને મીઠું બાદ કરી નાખો તો તે ભોજન અસુંદર બની જાય છે, તેમ તે જીવ ગમે તેટલો અભ્યાસ કરે તે બોજારૂપ બને છે ક્રિયા, કષ્ટ ક્રિયા રૂપ બને છે. બહુ તો પુણ્ય બંધાય, પણ પુણ્યભાવ તે પરભાવ છે તે તો જીવ અનંતિવાર પામ્યો છે તે પામ્યાનુ શુ આશ્ચર્ય છે! તેથી ભવકટ્ટી ન થાય. નિર્જરા માટે જ ક્રિયા કરવાની છે આ તત્ત્વને સમજવુ હોય, તેણે દ્વાદશાંગીનુ વાચન કરવું જોઈએ સૂત્રોના અર્થનુ રહસ્ય ગુરુગમથી સમજે, આરાધે, સકળ આગમની સાખે, આત્માર્થી મોક્ષાર્થીને એકાંતહિત, પાર્શ્વમણિ, ચિંતામણિ, રસકૂપી, ચિત્રાવેલી, સિદ્ધિમંત્રથી અધિકસાર અનુપમ જ્ઞાનનુ તત્ત્વ એ જે કેવળજ્ઞાન સત્તાએ માનીને શકિત પ્રમાણે શુદ્ધ વ્યવહાર ક્રિયા કરીને શુદ્ધ સત્તા પ્રગટ કરવી ગમે તેવા કુતર્કીઓ પ્રયુકિત કરે પણ એ શ્રદ્ધામાંથી ચળવુ નહિ ફરી ફરીને જીવને આ જૈન માર્ગની, શુદ્ધ આત્મદ્રવ્યની શ્રદ્ધા થવી દુર્લભ છે માટે તપ – સંયમની આરાધના કરવી કર્મ ખપાવવા તે પોતાના હાથમા છે આ અવસર કર્મ ખપાવવાનો છે, તો તેમા ઝુંબેશ ઉઠાવો બાકી તો જન્મ પાછળ મૃત્યુ તો ઊભુ જ છે મૃત્યુ કયારે આવી જશે અને આ સુંદર અવસર કયારે ચાલ્યો જશે તેની ખબર નથી

ધર્મ ત્રિલોકે ઢાલ છે, ધર્મ જ સાચો માલ છે;
ધર્મ વિનાની જિંદગી, ભવ-ભયનો સવાલ છે; (૨)
કોને ખબર છે કાલની, દેહ તણી દીવાલની (૨)

ધર્મ ઢાલરૂપ છે જેમ ઢાલ યુદ્ધમા રક્ષણ આપનારી છે તેમ કર્મ સામેની લડાઈમા ધર્મ ઢાલરૂપ છે ધર્મ જ સાચો

માલ છે અહીં તમારી દુકાનમાં કયો માલ ભર્યો છે? તે પરભવમાં તમને કોઈ નહિ પૂછે પણ શું તપ-વ્રત કર્યાં? શું દાન દીધાં? પરોપકાર કેટલા કર્યા? કેટલા અત પ્રત, નિરસ-લૂખ-તુચ્છ આહાર કર્યો? આપ્ત પુરુષના ધર્મનું શ્રવણ કેટલું કર્યું? કે જેના વડે તમે આવી દિવ્ય દેવ ઋદ્ધિ પામ્યા? તે પૂછશે તમે કેટલા બંગલા બનાવ્યા? પેરીસ લંડન મુકામમાં કેટલી પેઢી હતી? તે કોઈ નહીં પૂછે તો ભલા માણસ કયું તારી ભેગું આવશે? ધર્મને રક્ષશો તો ધર્મ જ તમારું રક્ષણ કરશે અને ભવાંતરમાં સાથે આવશે. કઈ વસ્તુ એવી છે કે તમને દુર્ગતિમાં પડતાં બચાવે? ધર્મ એકજ એવી વસ્તુ છે કે જેને ધારણ કરનાર દુર્ગતિથી બચે છે છ ખંડના ભોક્તા નરકે ગયા છે જેને ચોસઠ હજાર રાણીઓ હતી, નવનિધાન હતાં, છતાં દુર્ગતિમાં પડતાં કોઈ બચાવી શક્યું નહિ. ભગવાન કહે છે, કે તમે દીર્ઘ દૃષ્ટિવાન બનો જ્ઞાનના દૂરબીન લગાવો તો ખબર પડે કે પરભવ કેવો થશે! પાપ કરતાં અંતરમાં ચેરડો પડતો નથી. જોરશોરથી પાપ કરી રહ્યા છો, પણ એટલી-છોતરાં ઊડી જશે. કર્મ દરબારમાં પોપાબાઈનું રાજ નથી. કર્મ કર્યા તેના ફળ ભોગવતા એવાં આકરાં લાગશે કે બન્ને આંખમાંથી આંસુ ચાલ્યા જશે, પણ વર્તમાન જીવને મોહની આંધીમાં કંઈ ભાન જ નથી.

'આ ભવ મીઠા પરભવ કોણે દીઠા" એવા જીવ "अणागयमपस्संता पच्चुप्पन्न गवेसगा' આવતા કાળને જોતા જ નથી. સ્ત્રીઓમાં, ધનમાં, પુત્ર-કુટુંબમાં ગૃદ્ધ-આસક્ત થયેલો જીવ પોતાના હાથે જ કર્મ બાંધે છે જ્યારે કર્મનો

કબાલો પાકશે ત્યારે ક્રૂર કર્મો તારા ભૂકા બોલાવી દેશે આત્મા શુ અહિ જ પૂરો થાય છે! જૈન દર્શનને માનનારા છોને! જૈન દર્શન આત્માને નિત્ય શાશ્વત કહે છે કર્મના ધક્કા લાગવાથી ગેડીદડાની માફક ચાર ગતિ અને ચોરાશી લાખ-જીવાજોનીમાં આત્મા રખડતો રહે છે ક્રિકેટની રમતમાં દડો એક હોય, તેને બેટથી મારનાર ઘણા દડાની કઈ દશા થાય છે? જ્યા જાય ત્યા લાકડેથી મારામાર-પ્રહાર પડે છે દડાને પૂછવામાં આવ્યુ (આ તો એક રૂપક છે) કે તને આટલા બધા પ્રહાર થાય છે તેનુ કારણ શુ ? દડાએ જવાબ દીધો 'મારામા પવન ભરાણો છે તેથી માર ખાઈ રહ્યો છુ' તેમ જેના હૈયામા અભિમાનનો પવન ભરાય છે, તેને કર્મનો માર ખાવો પડે છે અભિમાને તો તને મૂળામા મૂકી દીધો મફતમા વેચાવ્યો પગહેઠે કચરાવ્યો, હવે કયા સુધી માન કરવું છે! વનસ્પતિ કાયમા આવગુ શરીર પણ ન મલ્યુ ૨૫૬ આવલી-કાનુ જ આયુષ્ય તમે બે ઘડીની સામાયિક કરો, તેટલી વારમા નિગોદના જીવ ૬૫૫૩૬ વાર જન્મે અને મરે એક અંતર્મુહૂર્તમા આટલા ભવ કરી નાખે

ભાડભૂંજા ધાણી ભૂંજે, ઉછળે દાણા અપાર;
પણ પાછા તેમાં પડે, નિકળે કોક જ બહાર
એમ સૂક્ષ્મ નિગોદથી નીકળી,
હો રાજ પંથી અમે પરદેશના;
હાં રે, કોઈ ભૂલ્યાનો હાથ, કોઇ ઝાલજો,
હો રાજ પંથી અમે પરદેશના.

ભાડભૂંજા ધાણી ભૂંજે છે ત્યારે દાણા ઉછળે છે પાછા તેમા જ પડે છે કોઇક જ બહાર નીકળે છે તેમ નિગોદમા જીવ અવતરે ને મરે અને પ્રત્યેક વનસ્પતિમા ૩૨૦૦૦

ભવ કરે તેમાથી નીકળી પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ કાયમા જાય ત્યાં એક અતમુહૂતમા ૧૨૮૨૪ ભવ કરે છે, તેમાથી પુણ્યનો સિતારો ચડિઆતો થાય તો બે ઇન્દ્રિયમાં જાય ત્યાં એક અતમુહૂતમા ૮૦ ભવ કરે. તેઇન્દ્રિય એક અત મુહૂર્તમા ૬૦ ભવ કરે. ચોરેન્દ્રિય ૪૦ ભવ કરે. મન વગરની પાચ ઇન્દ્રિય મળી હોય તેવા અસજ્ઞી પચેન્દ્રિય ૨૪ ભવ કરે. મન સહિત જેને પાંચે ઇન્દ્રિયો મળી છે તેવા સજ્ઞી પચેન્દ્રિય જીવો અતમુહૂર્તમા એક જ ભવ કરે છે પૃથ્વી, જલ, તેજ વાયુની કાયસ્થિતિ અસખ્યાતા કાળની છે કાયસ્થિતિ એટલે જે કાયમાંથી નિકળે તે કાયમાં ફરી ફરીને જન્મે, તેનું નામ કાયસ્થિતિ. બે ઇન્દ્રિયથી ચોરેન્દ્રિય સુધીની કાયસ્થિતિ સખ્યાતા કાળની છે વનસ્પતિની કાયસ્થિતિ અનતકાળની છે નારકી અને દેવની ભવસ્થિતિ અને કાયસ્થિતિ સરખી છે

ભગવાને ૩૬માં અધ્યયનમાં કહ્યુ છે

बाल मरणाणि बहुसो अकाममरणाणि चेव य बहूणि।
मरिहिन्ति ते वराया जिणवयण जे न याणंति ॥

બાલમરણે મરનારા જીવો ઘણા છે જિનેશ્વર દેવના વચનોને નથી જાણતા તેવા અજ્ઞાની જીવો બાલ-મરણે મરી રહ્યા છે

આ સસાર દુખમય છે, જેમાં જીવો ક્લેશ પામે છે ત્રાહી ત્રાહી પોકારી રહ્યા છે ભગવાનને ન કરે તેવી ભાયના ધન પિપાસુઓ શેઠીઆઓને કરે છે કારણ કે જો શેઠની ખફામરજી થાય તો નોકરી તૂટી જાય નોકર કહેશે કે હુ ચોવિહારના પચ્ચક્ખાણ કરું છુ માટે વહેલો જમવા

જઈશ, ત્યારે જો શેઠ એમ કહે કે, રાત્રીના નવ વાગ્યા સુધી નોકરીએથી છોડીશ નહિ, તો નોકર શું કરશે! તમે વિચારી લેજો અરે, "પહેલો ધર્મ પછી નોકરી" પુણ્ય હશે તો નોકરી મળી રહેવાની જ પણ જેને ધર્મમા શ્રદ્ધા નથી તે તો ચોવિહારના જાવજીવના પચ્ચક્ખાણ કર્યા હશે તે પણ ભાગશે અને લાચાર છુ એમ કહીને ઊભો રહેશે ધર્મની શ્રદ્ધા હશે તો કાયાની છાયાની જેમ ધન ઢસરડાતું ચાલ્યુ આવશે, ધર્મ સેવનાર કોણ ભૂખ્યા રહ્યા તે તો બતાવો? ખેડૂત એક દાણો વાવે તેના સહસ્ર દાણા પાકી નીકળે છે તેની પાછળ ચારો તો ઢગલે ઢગલા થાય છે તમારે ધર્મનૂ પૂજન કરવાનુ કે લક્ષ્મીબાઈનૂ પૂજન? ચોપડા ઉપર હાથ મૂકીને કહો કે કાળાધોળા નહિ કરુ, કરો છો પ્રતિજ્ઞા? શ્રદ્ધા ક્યા છે?

> કાચા સૂતરના તારના, જેવી છે માનવ જિંદગી,
> તંદ્રા તજી દે આજથી, જાગી હવે કર બંદગી (૨)
> કોને ખબર છે કાલની, દેહ તણી દીવાલની (૨)

જિંદગી કાચા સુતરના તાંતણા જેવી છે. તેને તૂટતા કેટલીવાર? દાતણ લેવા ગયો, અકસ્માત થયો, ને માથુ ફૂટી ગયુ જીવનનો ભરોસો શુ? તમે ઘેર પહોંચશો કે કેમ તેની તમને ખબર છે? ત્યારે ક્યા આધારે જોરશોરથી પાપ કરી રહ્યા છો! દાભડાના અગ્રભાગે ઝાકળનુ બિંદુ હોય તે પવનનો ઝપાટો આવ્યે કે સૂર્ય ઊગે ખરી જવાનુ, તેમ આ માનવનુ જીવતર તેવુ જ છે જ્ઞાની કહે છે હવે ક્યા લગી ઊંઘશો? જિંદગીનુ કોકડુ ક્યારે પણ ઉકેલાશે નહિ કાતર મેલ તો જ કામ આવશે! જેને અંદરથી છૂટે તેને બહારથી

છૂટયે જ છૂટકો જ્યાંસુધી અંદરનું છૂટયું નથી તે સાધુ થાય તો પણ કહે કે ભત્રીજાનું કલ્યાણ નામ પાડજો. શું કામ ભાઈ! ભગવાન કહે છે 'જો તારે મોક્ષના માર્ગે જવું હોય તો વસ્ત્ર મૂકી દે, ઊંઘ ઉડાડ'

મૃગાપુત્ર કહે છે હે માતા! જન્મ, જરા, રોગ અને મરણથી આ સંસારમાં જીવ મોહવશ ઘેરાયેલો છે મને હવે આ સંસારમાં રતિમાત્ર પણ ઇચ્છા નથી. જલદી રજા આપો, મારે સંયમમાર્ગે વિચરવું છે હજુ પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૬૩મું

સંવત ૨૦૨૦ના ભાદરવા વદિ ૪ ગુરુવાર તા ૨૪-૯-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ, નામે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનાં ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

खेत्त वत्थु हिरण्णं च पुत्तदारं च बन्धवा
चइत्ताण इम देहं गन्तव्व-मवसस्स मे ॥ १६ ॥

મૃગાપુત્ર કહે છે હે માતા! આ સંસાર અસાર છે દુઃખની ખાણ છે આ સંસારમાં જન્મ જરા, રોગ અને મૃત્યુનું દુઃખ ડગલે ને પગલે છે ક્લેશની હોળીરૂપ આ સંસાર છે ખેત એટલે ઉઘાડી જમીન, વત્થુ એટલે ઢાંકી જમીન, હિરણ્ય-સોનું-રોકડ નાણું પુત્રો પુત્રોના પુત્રો સ્ત્રી બાંધવો માતાપિતા સગાં વ્હાલાં કુટુંબીજનો અને વિશેષમાં આ

દેહને પણ છોડીને गन्तव्वं જવુ પડશે, તે 'अवसस्स'—અવશ્ય-મેવ છે તો પછી આ સસારમા સુખ કયે ઠેકાણે છે!

"દો દિનકા જીવન-મેલા, સબ ચલાચલીકા ખેલા."

જીવે ગોડિયાની રમત માડી છે. ગોડિયો જેમ કોથળીમાથી—નાળિયેર, સસલુ કાઢે, નજરબધીના કામ કરીને ખેલ ઊભા કરે છે તેમ જીવે સસારનો ખેલ ઊભો કર્યો છે. જેની દૃષ્ટિ વિપર્યાસ થઈ છે એવા જીવો "આ મારા અને હુ તેનો" એ ભાવમા વસી રહ્યા છે પણ વાસ્તવિક રીતે આ દુનિયામા મારુ' કોણ છે? એકલો આવ્યો છે અને જવાનો પણ એકલો જ છે સ્વપ્નવત્ સસાર ઊભો કર્યો છે સ્વપ્નમા લગ્ન થયા, વરઘોડા કાઢયા, ફેરા ફર્યા, છોકરા થયાં, હાટ-હવેલી ચણાવી પણ જ્યા આખ ઉઘડે એટલે કાઈ નહિ એક સ્વપ્નનો સસાર જેમ આખ ખુલવાથી વિલય થાય છે, તેમ સ્વપ્નવત્ આ સસાર, આખ મિચાયાથી વિલય થઇ જાય છે. સ્વપ્ના જેવો આ સંસાર છે "ચાર દિનકી ચાદની, ફિર અધેરી રાત હૈ" ચાર દિવસનુ ચાદરડુ, જોત જોતામા વિલીન થઈ જવાનુ છે પાણીમા ડૂબતો માણસ જેમ બચવા માટે ઝાંવા નાખે તેમ મરણને શરણ થનાર જીવવા માટે પોકાર પાડે છે કે, દવા લાવો, વૈદ, ડોકટર, હકીમ બોલાવો અમેરિકા લઈ જઇને પણ બચાવો દવા કરતા ફેર ન પડયો એટલે કુટુમ્બીઓ માને કે કાઇક કહેવાનુ છે માટે ભૂવાને બોલાવો, દાણા જોવરાવો, તેમ કર્યું છતા ફેર પડતો નથી આમ મિથ્યામતિએ ભ્રમમા નાખ્યો પણ જ્ઞાની કહે છે હે ભાઇ! સમજ અશાતા વેદનીય કર્મનો ઉદય હોય ત્યા સુધી કઈ દવા લાગુ પડે નહિ કર્મ સિવાય દુખી કેવી રીતે થાય! સયોગો કર્યા મળે છે, કોઇના

દીધા નથી મળતા શાતાનો ઉદય હોય તો આડોશી–પાડોશી આવીને પણ સેવા ચાકરી કરી જાય, ફૂલ ફૂલમા રાખે અને શાતાનો ઉદય ખૂટ્યો હોય તો પડના દીકરા કે વહુ ઊઠીને કહેશે કે માણસ રાખી લેજો

'મોંઘવારીમાં પૂરુ થતુ નથી માટે કઈક મોકલ," એમ દેશમાથી માનો કાગળ આવે, ડોશી અનાજ વગર રઝળતી હોય અને દીકરો મુબઇ શહેરમા નાટકસિનેમાં જોવામા ખર્ચો કરતો હોય, છતા જવાબ એમ વાળે કે 'અહી મુબઇ શહેરમાં રહેવુ એટલે મોટા ખર્ચા હોય તમે સોનાની કઠી-કડુ કે કઠી વેચી પૈસા અહી મોકલાવજો" સગાં તમારા કોણ છે તે તો કહો! દેહથી ઉત્પન્ન કરેલા દીકરા પેટે પાટા બાંધી ભણાવ્યા હોય, તે જ સતાન મોટા થતાં ગુણ ઓશીગણ થવાને બદલે ગુણ ઓળવનાર બને છે કાલ સવારની લાવેલી વહુ સામા વેણ બોલે. ડોશીતો જીવતાં બળી મરતી હોય રળવાની તો કાઇ તેવડ ન હોય પણ જ વહુ લાવો! વહુ પણ કેવી આવી! મિજાજનુ પોટુ તેમા વળી ઉપરા ઉપરી છોકરાવ! દશ વર્ષ પરણ્યે થાય ત્યાં તો છ છોકરા આગણે રમતા થઇ જાય ૮ જણાનુ પૂરુ કઇ રીતે કરે! અને એમા ડોસી માએ પણ શુ! જેમ ગોળમાથી ગળપણ ગયુ તેમ માણસમાથી સગપણ ગયુ છે પોતાના જાનબધ છોકરાને ભણાવે, ગણાવે, પહેરાવ ઓઢાડે એ તમામ ખર્ચ ઉપડે, પણ ડોશીનો રોટલો ભારે પડી જાય એ માટે તો વારા કાઢે. જનેતાના વારા! જે તીર્થસ્વરૂપ છે, જેણ પથ્થિ પાઇ ઉછેર્યો છોકરાના મદવાડ પાછળ પોતે પણ ખાય નહિ પીએ નહિ તે દીકરા મોટપણે જ્યારે સામા થાય

ત્યારે માતાના દિલની કઈ દશા થતી હશે ? આ સંસાર કેવો છે ?

એક સગડીમા ધુમાડા નીકળે છે પાસેની બીજી સગડીમા માતા ફૂલકા ઉતારે છે પાસે બેઠેલી પુત્રી ધુમાડાના બાચકા ભરે છે પિતા જમતા જમતા કહે છે કે, બેબી ધુમાડાને બાચકા ભરે છે ત્યારે પત્નિ કહે છે કે તે બેબી જ્ઞાન આપે છે ધુમાડાને બાચકા ભર્યે હાથમાં કઈ ન આવે, તેમ આ સંસાર સુખના ભોગવટા ધુમાડાને બાચકા ભરવા જેવા છે તમે તે પાછળ જિંદગી ઘસી નાખી પણ સુખી કેટલા થયા ? તમારો અનુભવ તમને શુ કહે છે !

કોઈને કાઇ તો કોઈને કાઇ જંજાળ લાગી જ છે, છોકરા નથી થતા તેને વાઝીઆપણાનુ દુઃખ થાયછે. થાય છે તેને સાજા રહેતા નથી તેનુ દુઃખ સાજા રહેતા હોય પણ બુદ્ધિ વગરના રહે તેનું દુઃખ બુદ્ધિમાન થયા પણ પારકી બહેન-દીકરીની લાજ લ્યે તેવા થાય તોય દુઃખનો પાર નહિ આમા સુખ શુ માણો છો ? જીવને શુ મોહ લાગ્યો છે ? કુટુંબ, સ્ત્રી, પુત્ર, ધન આદિમા ગૃદ્ધ થઈ ગયા છો વિપર્યાસપણુ પામી ગયા છો ઊંધી જ માન્યતાથી અવળે રસ્તે ચડી ગયા છો

ધર્મના અક્ષર અઢી છે, છતા કેટલું સામર્થ્ય ? તેની સાથે કર્મના પણ અઢી અક્ષર છે, પણ બન્નેની દિશા જુદી છે **ધર્મ ત્યાં કર્મ નહિ અને કર્મ ત્યાં ધર્મ નહિ.** બન્ને એક બીજાના પ્રતિપક્ષી છે ધર્મ અને કર્મમા દોઢ અક્ષર તો સમાન છે "ધ" અને "ક" ફર્યા, છતા કેટલુ

આકાશ પાતાળ જેટલું અંતર પડી જાય છે? ધર્મ ઉત્થાન કરાવનાર છે જ્યારે કર્મ પતન કરાવનાર છે એક રક્ષણ કરે છે, બીજું સર્વ નાશ કરે છે મરણ-શરણ એકેક અક્ષરના ફરક છતાં બન્નેમાં તફાવત છે ને? ધર્મને કર્મ ગમતા નથી અને કર્મને ધર્મ ગમતો નથી. સંસારનો માર્ગ, એ મોક્ષ માર્ગનો વિપક્ષી છે બન્નેને મેળ નથી. અમે ધર્મની વાત કરીયે તે તમને રુચે કે કર્મની? વેપારના ભાવતાલની વાત રુચે ને? અમે એ જ વાત કરીએ છીએ કે તમારા આત્માના ભાવ શું છે? જેને તમે ચાહો છો તેની અમે ના પાડીયે છીએ. અને જેની સામે તમે ક્યારે ય પણ નજર નથી કરતા તેને લેવાનું કહીએ છીએ હવે તમારો અને અમારો આમાં મેળ ક્યાં રહે! ઊંડાણમાં જૈન ધર્મ પરત્વે તમને જરાતરા શ્રદ્ધા તો છે, ત્યારે તો તમે સાંભળવા બેઠા છો જે વસ્તુ આત્માનું હિત ન કરે, તેવા મહારંભ, મહાપરિગ્રહ, નરકમાં લઈ જાય તેને શું કરવા છે?

કાળોનાગ ઉપરથી સુંવાળો લાગે, તેમ છતાં હાથમાં લેવા જેવો નહિ તેમ પરિગ્રહના લોચા, ઉપરથી સારા દેખાતા હોય, શેઠની કીકીને આંખે વળગતી હોય, પણ તેમાં મૂર્છા પામવા જેવું નહિ.

બાપ મરવા પડયો દીકરાનો દીકરો પૂછે છે 'બાપા શું ઈચ્છા છે?' આ ત્રીજી પેઢીનો છોકરો પૂછે છે જ્યારે મરવાની અણી ઉપર ઊભો હોય ત્યારે બધી છૂટ અપાય કે શું ઇચ્છા છે! જે કેઇસ સુધરવાનો ન હોય તેને ડાક્તર બધી છૂટ આપે. માટે બધી છૂટ કોણ લે? જે કેઇસ સુધરવાનો ન હોય તે. તેમ એક ટકો પણ તમે સુધરવાના છો

એવી આશા અમને લાગે છે ત્યારે તો કહીએ છીએ કે વ્રત-પચ્ચક્ખાણ કરો, ત્યાગમા આવો જેણે ખૂન કર્યું હોય અને ફાસીને માચડે લટકાવવો હોય ત્યારે તે વખતે પૂછાય કે તારી ઇચ્છા શું છે?

એક કસાઇએ આગણામા બોકડાને ઘૂઘરા બાંધીને રાખ્યો. જવ, ચોખા, અડદ, મગ વગેરે ખવરાવી મદમસ્ત કર્યો મેદ વધી ગયો, પેટ મોટુ થઈ ગયુ મદમાતો થઈ બધાને માથું મારવા લાગ્યો આગણામા ઊભેલી ગાયને વાછરડુ કહે છે. હે મા! તુ સૂકો ચારો ખાઇને દૂધ આપે છે, તેમાથી દહી, માખણ, છાશ, ઘી વગેરે થાય, છાણનુ બળતણ થાય, વળી બળદ પણ તુ આપે છે, જે ખેતી દ્વારા માનવને જીવન-પોષણનુ સાધન આપે છે આમ તુ કેટલુ આપે છે? ત્યારે બોકડો શુ દેવાનો હતો? છતા તેને ઊભે ગળે ખવરાવે છે અને તને સૂકુ ઘાસ ખવરાવે છે તે મારાથી દેખ્યુ જતુ નથી ગાય કહે છે, બેટા! ખમ, જેણે ઊભે ગળે ખાધુ છે, ઇન્દ્રિયોને પોષી છે, ખાવા-પીવાની મર્યાદા રાખી નથી તેની ખરે વખતે ખબર પડશે

જેને ઊભા ગળે લીલા ચાસઠિયા ખાધા છે, ને વળ-તર કાઇ વાળ્યુ નથી તેના ગળે છરા પડે છે, તેમ જેણે ઇન્દ્રિયોને રસબસતા ભોજનથી બહેકાવી છે પણ શરીરને (આત્મવૃત્તિને) તપ, ત્યાગ, સયમમા જોડયુ નથી તેને ભવિ-ષ્યમા ગળે કાતિઓ પડશે અને દુર્ગતિમા પટકાઈ જશે

એક દિવસ મહેમાન આવી ચડયા છરા ઘસાવા માડયા આ દેખી વાછરડો તરફડવા લાગ્યો, ત્યારે ગાય

ધીરજ આપે છે એગ! આપણને વાધો નથી. બોકડાના બે પગ બાંધ્યા કાળી ચીસ નાખવા લાગ્યો, માથુ છેદી નાખ્યુ તમારા માટે ભવિષ્યમા છરા ન ઘસાવા પડે તેની સાવધાની રાખજો. ઇન્દ્રિયો કાબૂમા કમ નથી? આઠ દિવસે ઉપવાસ કેમ થાય એમ થાય છે, પણ હરરોજ ખવાય કેમ, એમ કેમ થતુ નથી? ટીપ લાવો, ટીપ લાવો તેને માટે પડાપડી થાય ટીપ લઈ જાય ને ઘરમાં ચોડી રાખે, પણ તિથિ પાળવી હરામ બરોબર અમે વહોરવા જઈએ એટલે ખબર પડે કે તિથિ પાળનારા કેટલા છે? પાચમ આઠમ, પાખી–આયંબિલની ઓળી જેનામા જૈનને ઘેર લીલોતરી! પૂછાય ત્યારે જવાબ મળે, કે, સાહેબ! અમે નથી ખાતા. સકરિયાનું શાક કયુ છે તે બાળકો માટે છોકરાંવને એના વગર ન ચાલે, પણ છોકરા તારા કે બીજા કોઈનાં? પુરુષોને પાચ પરબી લીલોતરી શાક વિના પાટલા પડે નહિ પણ સમજો! જૈનના રસોડે કદમૂળ હોય જ નહિ બાળકો તો કુમળી વેલ છે, જેમ વાળશો તેમ વળશે.

બાપ ઘરમા સામાયિક કરતો હશે તો નાના બચ્ચાઓ પણ પચરણુ–ગુચ્છો લઈ સામાયિક કરવા બેસી જશે માળા–મુહપતિનો કજિયો કરશે. તમારામાં જે સસ્કાર હશે તે બચ્ચાઓમા ઉતરશે પણ જ્યા તમે જ તમારા માબાપને હડસેલો દતા હો તો તમારા બાળકો મોટાં થતા લાકડી લઈને તમારા સામા થવાના જ

જેવુ કરીએ તેવુ પામીએ આ અટલ સિદ્ધાત સોનેરી અક્ષરે હૈયામા કોતરી રાખજો બટી વાવી, બાજરા

કેમ લણુશો ? આકડો વાવી, કેરીની આશા કેમ કરાય ? કણબી જેવી જાડી બુદ્ધિ છેને ? કણનુ બી જોવે તે કણબી તે પણ સમજે છે કે, બટી વાવ્યે બાજરો નિપજે નહિ તેમ બીજાને દુખ દઇને સુખનુ ફળ જોઈએ છીએ, તે કેવી રીતે મેળવશો ?

સુખ દીધે સુખ હોત હે, દુખ દીધે દુખ હોત,
આપ ન હણીયે અવરકુ', તો આપકુ' હણે ન કોય.

ચોથી પેઢીયે, દીકરો બાપને પૂછે છે 'બાપા ! શુ ઇચ્છા છે ?' બાપ કહે છે 'બેટા ! મને ખાવાપીવાની લોલુપતા નથી મારા મકાન ઉપર કરોડની ધજા ફરકે, એટલુ જોઈને જાઉ એટલે મને મરતા મરતા નિરાત થાય' દીકરો પૂછે છે 'બાપા ! કરોડમા કેટલા ઓછા હશે ?' 'બેટા ! સોએક ઓછા હશે' બેટાએ કહ્યુ ' અરે એમા શુ ? ગમે ત્યાથી લાવી પૂરા કરશુ પણ બાપા ! આપ જ્યારે સીધાવશો ત્યા વગડામા વિષમ વાટ આવશે પગમા કાટો વાગી જાય તે કાઢવા એકાદ સોય લઈ જાઓ, આ પાઘડીમા ભરાવતા જાઓ

બાપાએ કહ્યુ 'બેટા ! પાઘડી તો અહી પડી રહેવાની છે'

પુત્રે કહ્યુ 'તો પછી આ મખમલનો ઓછાડ છે તેમા ભરાવુ ?'

બાપાએ કહ્યુ 'અરે એ પણ બાળી નાખશે' બેટો કહે, "બાપા ? તો પછી પગની પાનીમા ભરાવુ ! બાપા કહે, "બેટા ! તેને પણ બાળી નાખશે" જીવ નીકળી ગયા પછી આ શરીર તુચ્છ ખોખુ થઈ જાય છે, તેની કાઈ કિમત રહેતી નથી "**चीइगय इहिय उ पावगेण**" જલદી બાળી દેવાની વાત હોય છે

પ્રાણ જાસે જ્યાં પિંડથી પિંડ ગણાશે પ્રેત
માટીમાં માટી મલે, પ્રેત! પ્રેત! નર પ્રેત!

મરી ગયા પછી કહે કે, શરીરને કોઈ અડશો નહિ નહિતર નાહવું પડશે. કેમ? જીવ ગયો એટલે પ્રેત ગણાય છે માટે.

બેટો "બાપા! તો પછી સોય નહિ લઈ જાઓ? બાપા ના બેટા એ સોય જેટલું ય સેગુ આવવાનું નથી, તો કરોડની ધન સેગી કેવી રીતે આવશે? સેગુ પુણ્ય અને પાપ આવશે તો બાપા! દેવાય તેટલું દેવા માંડો હાથે તેટલું સાથે છે દેહ છૂટી જવાનો છે, તે ચોક્કસ છે ને? હા, તો મરતા મરતા પણ શું અભાગિયા રહી જાય છે!

ઉદાયન મંત્રી સમરાંગણમાં ઘાયલ થઈને જમીન ઉપર પડ્યા છે પુત્ર કુમર પૂછે છે 'પિતાજી! આપની આખરી ઇચ્છા શી છે!' 'મને સંતના દર્શન કરાવો, હું અંત સમયે સંત મુખથી માંગલિક સાંભળું, એ જ ઇચ્છા છે" અંત વખતે તમારે શું જોઈએ?

અનશન કે સિદ્ધવટ હો પ્રભુ આદિ દેવ પદ હો
ગુરુરાજભી નિકટ હો જબ પ્રાણ તનસે નીકલે
ઐસી દશા હો ભગવન્! જબ પ્રાણ તનસે નીકલે

જ્યારે દેહ છૂટવાનો સમય આવે, ત્યારે કેટલામાં એમ થાય કે અણશણ કરી લઉં બધું વોસિરાવી દઉં એવો સંથારાનો વખત ક્યારે આવે? કાળરાજાના નગારે ઘા પડે ત્યારે દીકરો પરદેશ છે તે આવી જાય તેવી ઇચ્છા રહે કે ગુરુ આવી જાય માંગલિક સાંભળું, એ ઇચ્છા રહે! ચાર કોર ઓશીકે પાંગતે સ્વજન ઘેરીને બેઠા હોય પુવડ

ફરતા કાગની જેમ અહો ! ભાઈ ! બધા મળી ગયા મોત સુધરી ગયુ પુત્ર પોરસ કરતો બોલે કે, સાકરનુ પાણી મારે હાથે પીધુ ને જીવ ઊડી ગયો. પણ ચારે આહારનાં પચ્ચક્ખાણુ–ચોવિહાર સહિત ગયો, તેમ નહિ ? તમને કેવી ઈચ્છા રહેશે ! કોઈ મારા મોઢામા પાણી મૂકશોમા, એવી ભાવના છે કે પીતા પીતા જવુ છે ? જો સ્વજનો ઘેરીને બેઠાં તો હૃદયમાં પ્રભુનુ સ્મરણુ પણુ નહિ રહેવા દે. વીમો કયા ઉતરાવ્યો ? કેટલાનો ઉતરાવ્યો ? દાટયુ હોય તો કહેતા જાજો ! વીલ કરો, આમ છાતી ઉપર ચડી બેસશે, ઝટ કહી નાખો, કહી નાખો 'અહાહા, ઠેઠ સુધી પૈસાની મોકાણ છે, ત્યારે પ્રભુનુ નામ લેવા જેટલી નવરાશ મળશે કે કેમ !

ઉદાયન મત્રી સત–સાધુના દર્શન ઈચ્છે છે હવે એ ભૂમિમા સત ગોતવા કયાથી ! તપાસ કરે છે, ત્યા એક તરગાળો ચાલ્યો આવે છે વેશ ભજવવામા હોશિયાર છે હુમડે કહ્યુ· 'ભાઈ ! તુ સાધુનો વેશ પહેરી લે અને હુ કહુ તે પ્રમાણે નવકારમત્ર શીખી લે હુ તને હજાર સોનામહોર ભેટ આપીશ' તરગાળો વેશ પહેરી તૈયાર થઇ ગયો ઉદાયન મત્રી સમક્ષ ખડો કરવામા આવ્યો હુમડ કહે 'બાપુજી ! મહારાજ પધાર્યા' સાભળતાવેત ઉદાયન મત્રી બેઠા થઈ ગયા ઝૂકી ઝૂકીને નમસ્કાર કરવા મડી ગયા તરગાળાના દિલના ભાવ પરિવર્તન પામી ગયા. કે જે મત્રી કોઈને માથું ન નમાવે, તે સત વેશધારી તરગાળાને ઝૂકી ઝૂકીને નમે છે ધન્ય છે સાચા સાધુને ! નમસ્કાર કરતા કરતા, ઉદાયન મત્રીના પ્રાણુ ઊડી ગયા રાવ સાહેબ ઠાકરશીભાઇ ઘીયા અત્રેથી પૂજ્ય શ્રી જવાહરલાલજી મહારાજના દર્શનાર્થે

ગયા હતા જવાહરલાલજી મહારાજનું અંતિમ દર્શન કરતા તેઓશ્રીનું માથુ ગુરુરાજના ચરણમાં હતું અને માંગલિક સાંભળતાં સાંભળતા પ્રાણ છોડી દીધાં તે ભાગ્યશાળી આત્મા હતા

અંતકાળે અરિહંત મારા શ્વાસમાં રે
સદ્ગુરુ બિરાજે મારા પાસમાં રે,
હું તો અરજી કરું છું અંતકાળની રે
એને અરજી ભૂલાય નહિ બાળની રે,
હું તો અરજી કરું છું અંતકાળની રે,

નોકરી-ચાકરી માટે થઈને શેઠ શાહુકારને અરજી કરો છો ને ? તો પછી અંતર્યામીને એક એવી અરજી કરો કે મારા અંતકાળે શ્વાસોશ્વાસમાં અરિહંત હોય મારી પાસે ગુરુદેવ બિરાજતા હોય અને દેહ છૂટી જાય આવી ભાવના છે! 'યાદૃશી ભાવના તાદૃશી સિદ્ધિ' ભાવના હોય તેવી સિદ્ધિ થાય સંથારા માટે પૂર્વે આરાધના કરી તૈયારી રાખવી પડે. ઉત્કૃષ્ટપણે સંલેખણાના ઇચ્છુકને પ્રથમ બાર વર્ષ સુધી તાલીમ લેવી પડે મધ્યમ એક વરસ અને જઘન્ય છ માસ સુધી તાલીમ લેવી પડે. તમને લાગે કે હવે મોત નજીક છે તો છ માસ પહેલા તાલીમ લેવા માંડો. કેળવી નાખો. એટલે ખેદ નહિ થાય મારું કોઈ કરતું નથી, હું પગ થઈ કોઈ ખબર કાઢવા નથી આવતું આવા ઓરતા પછી રહેશે નહિ. ગળપણ વિના ચાલી પડે જ નહિ કેળા પોપૈયા, કેરીની મોસમમાં હમેશા ભાણામાં કેરી ભરવી જ. લોકો એ ચટણી અથાણાં રાખતા હોય છતાં પાપડ તો લોકોએ આમ પાપ-લીલામાં બાકી નથી રાખી. તે રસેન્દ્રિયના સ્વાદો ઉપર કાબૂ

મેળવી પહેલા દેહને સાદા તપથી દમન કરો. પછી ઉત્કૃષ્ટ તપ આચરો સંયમ–તપથી ભાવિત આત્માઓને મૃત્યુ વખતે નાડી તૂટતી હોય, હસલો હાલુ હાલુ હોય તે વખતે પણ,

> વેદું છું નિજ આત્મા, બાકી સઘળું ફોક
> છૂટી જાય આ દેહ તો, નહિ કાંઈ હર્ષ કે શોક.

ભેદવિજ્ઞાન દ્વારા આત્મસમાધિમા ઝૂલતા રહે છે. પંડિતમરણ અનંતાનંત જન્મમરણને ટાળી દે છે ભગવતી સૂત્રમા સકામ-મરણ અને અકામ-મરણની વાત આવે છે સકામ મરણે જીવ મરે તો એક ભવ કરી અવશ્ય મોક્ષે જાય ઉદાયનમંત્રી બાટી ગયા, ગતિ સુધારી ગયા. હવે, જે તરગાળો સંત થયો છે તે સમજે છે કે, મે જે વેશ પહેર્યો છે, તે વેશમા શુ આટલુ માહાત્મ્ય ? હુ નવકારમંત્ર બોલ્યો તેમા આ મંત્રીને કેટલો આહ્લાદ ? તો હવે આજથી આ જીવન પર્યંત સંસારનો ત્યાગ હવે મારે હજાર સોના મહોર ન જોઈએ પૈસા માટે ખેલ બતાવનારે ઊઠીને ક્ષુલ્લકકુમારને ના કહી દીધી કે મારે ઇનામ ન જોઈએ ભાવ પલટાઇ ગયા જિંદગીભર સાધુપણુ પાળવાના કોડ જાગ્યા કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે, અંતકાળ કેવી રીતનો થશે તેની તાલીમ આજથી જ લો

મૂકીને મરવું છે તેમાં છૂટકો જ નથી.

મૃગાપુત્ર એ જ કહે છે 'જવુ એ તો અવશ્ય છે, પછી રોતા જાવ કે હસતા જાવ' કાયા, કુટુમ્બ, કામિની અને કંચન આ ચાર કક્કા સાથે નિકટનો સંબંધ છે તેની તો પાકે પાકી નિકાસબંધી છે એક સળી જેટલુય સાથે લઈ જવાશે નહિ. છતા તેના માટે તમે જિંદગી ઘસી નાખો છો

રશુનમાં રહો, ખવાય તેટલું ખાઓ પીઓ દેશમાં આવો એટલે કંઈ લઈ જવા ન દે, લોટા તપાસે, લાડવા ભાગી જૂકો કરીને જુએ, બામની શીશીમાં પણ આંગળી ફેરવે, રખેને હીરા તો લઈ જવા નથી ને ? હજી સરકાર સરહદે આવવા દયે છે તેટલું ઠીક છે પણ અહીં તો પરભવમાં દેહ પણ સાથે લઈ જવાનો નથી, આવી જબરજસ્ત નિકાસબંધી છે, તો શેની તડામાર કરી રહ્યા છો ?

વ્યાખ્યાનમાં મોડા કેમ ? તો કહેશે મહેમાન આવ્યા હતા તો મહેમાનને વીસ્વાથી શ્રવણ કરવાનો, લાભ અપાવવો જોઇયે તેના બદલે પોતે તેમાં રોકાઇ જાય છે કોર્ટનો ટાઈમ થતો હોય તો અપેાી કલાક વહેલો પહોંચે. મહેમાનને પણ પડતા મૂકે પર મત્યે રુચી છે, અહીં સ્વમાં ધર્મ માર્ગે રુચિ નથી. કોર્ટમાં બેસી ઠલવાય, અહીં નોખાવતાં દૃષ્ટિ વાળી જાય હાથની મૂઠી વળી જાય ધર્મનો પ્રેમ હૈયામાં નથી.

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે મારે રાજપાટ, સ્ત્રીઓ કંઈ પણ જેતું નથી. હું તેમાં રતિભાર પણ રાચતો નથી. શાશ્વતા સુખ મેળવવા સંસારના ક્ષણિક સુખને જતા કરે છે હજી પણ માતાને શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૬૪ મુ

સં. ૨૦૨૦ ભાદરવા વદિ ૫ શુક્રવાર તા ૨૫-૯-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

"जहा किम्पाग फलाणं, परिणामो न सुंदरो ।
एव भुत्ताण भोगाणं, परिणामो न सुदरो ॥१७" ॥

ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ, જગત જીવોના કલ્યાણને માટે વાણી વહાવી છે તીર્થંકર નામ-ગોત્રના કારણે, મ ગલવાણીરૂપે જ્ઞાનગ ગા વહે છે આ વાણીમા પદે પદે અનતાભાવ પ્રકાશ્યા છે આ વાણી અનતા હેતુ, અનતા ગમ્મા, અન તા ગૂઢ રહસ્યોથી ભરપૂર છે જીવ આ રહસ્યોને પામી જાય તો તેનો બેડોપાર થઈ જાય વિષયના ભોગોને ભગવાને વિષ જેવા, કિપાક ફળ જેવા કહ્યા છે તે ફળ ખાવા યોગ્ય નથી આ વિધાનવાણી તીર્થંકરની છે તેમા મીનમેખ થાય જ નહિ

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૩૨મા અધ્યયનમા પ્રભુ ફરમાવે છે

जहा य किम्पागफला मणोरमा, रसेणवण्णेण य भूज्जमाणा
ते खुड्डए जीविय पच्चमाणा, एओवमा कामगुणा विवागे ॥२०॥

કિંપાક વૃક્ષના ફળ મનોજ્ઞ, આન દકારી છે ખાતા થકા ગમી જાય તેવા છે, પણ જ્યારે પાચન થાય, લોહીની અ દર એક રૂપ થાય ત્યારે જીવને કાયા જુદાં કરે છે આ

ઉપમા કામ-ગુણ વિપાકને આપી છે કામ-ભોગ એ અન ર્થની ખાણ છે વિષયને વખના ઘૂંટડા કીધા છે જાણે કે અજાણે પીનાર મરે છે જે આત્મગવેષી મનુષ્યો છે તે જીવો વિષયોને 'તાલપુટ' ઝેર જેવા માને છે તાલપુટ ઝેરને હાથમા લેવાય ત્યા જ તાળવું ફાડી નાખે વિષ તો ખાતા ઝેર ચઢે, પરતુ વિષયોને તો જોતા પણ ઝેર ચઢે, માટે વિષય સેવવા જેવા નથી આત્મજ્ઞાન બળથી વિષયબળને મહાત કરી નાખવા જોઈએ, એમ અનત જ્ઞાનીઓ કહી ગયા છે સયમશીલ અને નિયમશીલ બનો

બાવીસમા તીર્થંકર ભગવાન નેમિનાથ પ્રભુ જેના હૈયામા બ્રહ્મચર્યના ભાવથી બ્રહ્મતેજનો સચય થયો હતો તેમના રોમેરોમમાં બ્રહ્મચર્ય પ્રગટેલુ હતુ આજીવન સદૈવ વીર્ય રક્ષા કરી અદ્ભુત મહાન પરાક્રમ સાધ્યુ હતુ તેઓ મિત્રો સાથે ફરતા ફરતા આયુધશાળા નજીક આવી પહોચે છે અહી અનેક આયુધો પડેલા છે, તેમાં પચાનન શખને જોયો આયુધશાળાનો રખેવાળ કહે છે, આ શખ વાસુદેવ સિવાય કોઈ ઉપાડી શકે નહિ, તો વગાડી તો કેમ જ શકે ! નેમિનાથ પૂછે છે શુ વાસુદેવ સિવાય આ રમકડા જેવા શખને કોઈ ઉપાડી ન શકે ? નેમિનાથે તેમ કહી શખ ઉપાડયો ને ફૂકયો, ત્યાં તો દ્વારકામાં ઉલ્કાપાત થઈ ગયો બ્રહ્મચર્યમાં કેટલી તાકાત છે !

શખનાદથી બધા મૂઝાવા લાગ્યા ખળભળાટ મચી ગયો. સાગરનાં પાણી ઉછળવા મડયા નગરમાં કોલાહલ થઈ ૧૮ હજાર મોટી હવેલીઓ તૂટી તૂટીને પડવા મડયા શ્રી કૃષ્ણ-વાસુદેવ બલભદ્રને વાત કરે છે આવો બળીઓ કોણ

જાગ્યો ? નકકી કોઈ વાસુદેવ આવ્યો લાગે છે શ્રી કૃષ્ણ જ્યા જાય છે ત્યા સામેથી નેમિનાથ મળ્યા શ્રી કૃષ્ણ પૂછે છે ‘ ભાઈ, શ ખ તમે વગાડયો ?’ નેમ કહે, એ તો મે જરા રમત કરી ત્યારે બલભદ્ર શ્રી કૃષ્ણને કહે છે' ભાઈ આ તો તીર્થ કર છે, જ્યારે તમે વાસુદેવ છો, માટે એમા નવાઈ પામવા જેવુ નથી, તીર્થ કર દેવની ટચલી આગળીના બળ જેટલુ પણ કોઇનુ બળ હોય નહિ શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવ કહે છે ‘મને નવાઈ એટલા પૂરતી લાગી કે મારા જેવા વાસુદેવનુ રાજ બીજો કોઈ વાસુદેવ થઇને લઇ લેશે તો ?’

શ્રી કૃષ્ણે નેમિનાથ સાથે શરત કરી કે લાબો હાથ રાખીએ, તેને જે નમાડી દયે તે જીત્યો કહેવાય વાસુદેવે હાથ ટટાર રાખ્યો, નેમિનાથે હાથ ઝાલીને જેમ વૃક્ષની ડાળીને નમાવી દયે તેમ વાસુદેવના હાથને નમાવી દીધો, કેટલુ બ્રહ્મચર્યનુ જેમ ! પછી શ્રી કૃષ્ણનો વારો આવ્યો, નેમિનાથના હાથને વાળી દેવા ઘણુ બળ વાપર્યું છતા નેમિનાથના હાથે મચક ન આપી શ્રી કૃષ્ણને લાગ્યુ કે આના બળ પાસે મારુ બળ કાઇ વિસાતમા નથી મોટો થાય તેટલી વાર છે, નક્કી એ જ રાજ કરશે હવે આ બળ ભાગે શી રીતે ? અબ્રહ્મચર્ય એ બળને ભાગનાર છે સાહસ, પરાક્રમ, વીરત્વ, ધૈર્ય, શાન્તિ, આન દ, જ્ઞાન, સદ્‌વિચારાદિ તેલ વિના જેમ દીપક બૂઝાઈ જાય છે, તેમ અબ્રહ્મચર્યથી ઉપર્યુકત ગુણો અલોપ થાય છે માટે જ જ્ઞાનીઓ કહે છે કે વિષયના ઝેરી ફળ ખાવામા મજા શી છે ? વિષયસુખ ભોગવવા જશો તો શકિતહીણ થઇ જશો નેમિનાથને સ્રીનુ લફરુ લગાડીએ એટલે તેનુ બળ હણાઈ જશે શ્રીકૃષ્ણવાસુદેવ સ્રીની શોધ કરવામા રોકાયા

આજના વિદ્યાર્થી, ગુરુકુળમાં ભણતા હતા. તે ગુરુકુળો વસતીની બહાર જંગલમાં રાખતા, જ્યાં સ્ત્રીનો પરિચય જ થતો નહિ. ત્યારે આજના સહશિક્ષણની કોલેજોમાં એક પાટલીએ છોકરો-છોકરી બેસે છે, તે જરાય હિતકર કે શ્રેયકર નથી. યુવાન વયમાં મન્મથ (કામદેવ)ને જીતવો ઘણો મુશ્કેલ છે

બે પોલીસો એક સાધુ કને આવે છે સાધુ ઓટલા ઉપર વિશ્રામ લેવા બેઠા છે તેઓ સાધુને કહે છે તમે સમાજને બોજા રૂપ છો કાંઈક કામ કરવા મંડો મજૂરી કરો, આમ બેઠાં બેઠાં માગ્યું ખાવું તે ઠીક નથી તમે નિર્બળ છો, ભારતમાતાને ભારભૂત છો સાધુ કહે ભાઈ, અમને તું નિર્બળ ગણે છે? સાધુઓ સમાજની સેવા કરી રહ્યા છે તેવી અન્ય લોકો પણ કરી શકતા નથી તમે બે પોલીસો છો, સામે બીજા પચાસ પોલીસો ચડી આવે તો તમે તેને હરાવી શકો ખરા! ના હવે પચાસની સામે પાંચસો આવે તો પચાસની સંખ્યાવાળાને હરાવેને? તો કહે હા એક તરફ દશલાખ સુભટો હોય અને સામે એકલો વાસુદેવ હોય તો એ વાસુદેવ દશ લાખ સુભટોને હરાવી દે? એવા વાસુદેવ ત્રણ ખંડના અધિપતિ દશ લાખ સુભટોને જીતનાર નારી આગળ ગુલામ જેવા છે આવા બળવાન વાસુદેવ પણ કામદેવ પાસે હારી જાય છે તેવા કામદેવને અમે જીત્યો છે માટે બોલો બળવાન કોણ? મુનિના બળ પાસે ચક્રવર્તિનું બળ કંઈ વિસાતમાં નથી.

ગા ૧૬

देव-दाणव गंधव्वा जक्ख-रक्खस किन्नरा।
बम्भयारिं नमंसंति दुक्करं जे करंति तं ॥ १६ ॥

દેવો, દાનવો, ગાંધર્વો, યક્ષો, રાક્ષસો અને કિન્નરો બ્રહ્મચારીને નમસ્કાર કરે છે બ્રહ્મચારીને જોઈને દેવો કહે છે કે અમે મેરૂ જેટલો ભાર ઉપાડી એક ચપટી વગાડે એટલા સમયમા જમ્બુદ્વીપ ફરતા ત્રણ આટા મારી પાછા આવીએ, પણ બ્રહ્મચર્ય પાળવાની તાકાત અમારામા નથી. માટે બ્રહ્મચારીને નમસ્કાર છે

દશવૈ સૂ ૬ ઠ્ઠા અધ્યયનમા ગાથા છે.

अबभचरियं घोरं, पमायं दुरहिट्ठियं ।
नायरन्ति मुणी लोए, भेयाययण वज्जिणो ॥ १६ ॥

અબ્રહ્મચર્ય એ ઘોર પાપ છે અજ્ઞાની જીવો મોહને વશ થઈ તેને સેવે છે દુષ્ટ પ્રમાદનુ ઘર છે અધર્મનુ મૂળ છે, મહાદોષનુ પાત્ર છે, તે માટે મુનિઓ મૈથુનનો સગ વર્જીને વિચરે અબ્રહ્મચારીનુ અત કરણ અપવિત્ર, મલિન રહે છે તેનો આત્મા નિરુત્સાહી થાય છે ધર્મ અને ધનનો ક્ષય કરનાર, અસખ્ય જીવોની હિંસા કરનાર, વીર્યનાશના જેવુ બીજુ એકે મહા પાપ નથી બ્રહ્મચર્યભગથી વિવિધ પ્રકારની આફતો ખડી થાય છે, જેવી કે દુર્ભાગ્ય, દુર્ગતિ અને દુ.ખ

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૯ મા અધ્યયનમા નમીરાજર્ષીએ વિપ્રના રૂપમા રહેલા ઇન્દ્રને સુદર જવાબ આપ્યો છે :

"सल्लं कामा विसं कामा, कामा आसी विसोवमा ।
कामे भोए पत्थेमाणा, अकामा जन्ति दोग्गइं ॥ ५३ ॥

કામભોગને શલ્યની ઉપમા આપી છે જેમ છાતીમા બાણુ વાગ્યુ હોય તો કયાય સુખ ન થાય, તેમ વિકારવૃત્તિ ઝેરી બાણ છે નારીના નયન બાણમા મહારથીઓ વીંધાણા

છે વજ્ર જેવા કઠોર નર નારી પાસે પાણી પાણી થઈ જાય છે જેમ મદારી પાસે મર્કટ નાચે, તેમ ભોગના ભિખારીઓ સ્ત્રી પાસે નાચવા મંડ્યા છે સ્ત્રીની જરા ખફા મરજી થઈ જાય ત્યાં તો પોતે કમજોર થઈ જાય અનુભવીઓ જાણતા હશે કે પુરુષનું સ્ત્રીની પાસે કેટલું ચાલે છે ! બહાર લાખનો, પણ ઘરે આવે ત્યાં કોડીની કિંમતનો ભગવાન કહે છે કે ગૌતમ ! વિષયને આધીન થયેલા જીવો—સુભટો પણ કામદેવની નાગચૂડમાંથી ખસી શકતા નથી જેમ કોઈ રાક્ષસ, નરના રક્તને ચૂસી મડદું કરી ફેંકી દે છે તેમ વીર્ય એ રાજા છે—સત્વ છે એ સત્વને ખેંચનાર વિકારવૃત્તિને રાક્ષસીની ઉપમા આપી છે વીર્યપાતથી સત્વોની અપાતી આહૂતી તે એક પોતાની જ ઘોર હિંસા છે

આજની સ્ત્રીઓ ઢાંકવા જેવાં અંગ ઉઘાડા રાખે છે અને ઉઘાડા રાખવા જેવા અંગ ઢાંકે છે આ કેવી ઉંધી કરામત છે ! લાજવાન, કુળવાન કે ખાનદાન બાઈ તો બહુ મર્યાદાથી રહે. આજે તો પુરુષોનાં મન આકર્ષાય તેવા ચોટલા, વેણી, ફૂલ. અરે ! વાત શું કરવી, યૌવનને આંગણે ઉભેલી યુવતીની ઉદ્ભટ વેશભૂષા કે જેમાં અંગોપાંગ દેખાઈ રહ્યાં છે માવતરો નજરો નજર જોતા હોય છતાં કાંઈ કહેવા નથી કે કહી શકતાં નથી આછામાં આછું પહેરવાનું કેમ મન થાય છે ! દીપક દેખી જેમ ભ્રમર કૂદી પડે છે તેમ, વિષયી પુરુષો પતંગીયાની જેમ નારીની પાછળ ઝંપલાવે છે મદોન્મત હાથીને પકડવા કાગળની હાથણી શણગારવામાં આવે છે હાથી સ્પર્શેન્દ્રિયની ભૂખ લાલસાથી દોટ મૂકે છે નીચે જોવા રોકાતો નથી. વેગભેર જેવો પાટિયા ઉપર પગ

મૂકવા જાય છે, તેવો ખોદેલા ખાડામા પડે છે ત્યાથી પછી નીકળવાનો આરો નથી જીવ જ્યારે વિકારી પરિણામી થાય છે ત્યારે પોતે શુ કરી રહ્યો છે, તેનુ તેને ભાન રહેતુ નથી.

પોતાના હાથે જ પોતાની ઉન્નતિરૂપી ઇમારતની આધારશીલાને હચમચાવી નાખી નિર્બળ કરે છે, આત્મિક અધઃપતનના ખાડામા પડે છે મૃત્યુ અને સર્વનાશના મુખમા ધકેલાય છે, કામ વાસનાની અતૃપ્તિ, શરીરના સર્વ અગો ક્ષીણ કરી નાખે છે આ વાત અનત જ્ઞાનીથી કઈ અજાણી નથી. માટે જ કામભોગને વિષફળ કહ્યા છે. આત્મા પણ સાક્ષી છે. જ્યારે કર્મનો ભડાકો વાગશે ત્યારે આવા જીવ કરશે શુ ? આવા જીવોને પરમાધામીઓ નરકમા લોઢાની પુતળી લાલચોળ કરી, તેની સાથે આલિગન કરાવે છે ત્યારે, તે જીવની અરેરાટી બોલી જાય તે વખતે કેવી વેદના થાય ! વિષયના લોલુપી જીવો માનવીનો જોગ ન થાય તો તિર્યચણીનો જોગ સાધવા તૈયાર થાય છે કર્મ કયા સુધીના બાધે છે ? પરણ્યા એટલે એકબીજાની સાથે મનસ્વીપણે કામ વાસના તૃપ્ત કરી વિષયાનદ મેળવવાનો પરવાનો મળ્યો છે એ માન્યતા ભયકર ભૂલ ભરેલી છે વિવાહિત જીવનમા સયમ પ્રવેશ ન કરે તો દપતી જીવનનો હેતુ નષ્ટ થઇ જાય છે

આજે સંતતિ નિયમનના કૃત્રિમ સાધનોથી દેશની સપત્તિ લુટાવા માડી છે કૃત્રિમ સાધનોનો ઉપયોગ તે શોણિત, સત્વ, વીર્યનો દુરુપયોગ છે કૃત્રિમ સાધનો એ દુરાચારને ઉત્તેજન આપવા બરાબર છે તે પુરુષ તેમજ સ્ત્રીને આંધળા ભીત કરી મૂકે છે, આ ઉપાયોનો જે પ્રચાર થઈ રહ્યો છે

તેથી સામાજિક માન્યતાઓનું અને નૈતિક બંધન અને જે કોઈ દાબ માણસ ઉપર રહે છે તેને પણ ઉઠતા વાર લાગ વાની નથી. કૃત્રિમ સાધનોના ઉપયોગથી નપુંસકતા અને નિર્વીર્યતા ઉપજે છે અનાર્ય-સંસ્કારથી ઉછરતી બાળાઓ મોટી થાય, પગાર લાવે એટલે ગમે ત્યાં સ્વચ્છંદપણે વર્તે, કારણ કે તેને સ્વતંત્રતા મળી છે

માવતર ધક્કો મારશે તો હાથે રળી ખાઈશ અને સંતતિ નિયમન સાધનથી ગમે તેમ વર્તીશ. આજે એ અનાર્યતા અહીં આવવા મંડી છે ધણી સામે છૂટાછેડા ! મર્યાદા તૂટવા માંડી છે, તમારા છોકરાવને કોલેજોમાં જ્ઞાન લેવા મોકલો છો પણ કેળવણી તો ભાગ્યે જ લે છે પણ પચાણુ ટકા તો સડેલા જ, વિષયના ભિખારીઓ બને છે ઘેર રહી કેળવણી આપો જે ધાર્મિક શિક્ષણ પામશે તેમાં તેનું હિત જળવાઈ રહેશે.

મુનિઓ નવકોટિએ અને શ્રાવકો એક કોટિએ બ્રહ્મચર્ય પાળે છે, તેને ધન્યવાદ છે 'સદારા સંતોષી જીવોને ધન્યવાદ છે માટે નારીમાં મન ન મુકવું એમ ભગવાન કહે છે સાધુ અણગાર છે તેને પાપ કરવાની છૂટ નથી. તેનાથી સ્ત્રીના છેડાને પણ ન અડાય આજે સાધુઓ પણ સ્ત્રીઓને ભણાવે છે તેના પરિણામ શું આવશે ? તમારા ટાઢા કાન છે શ્રાવકો એકીકરણ કરે કે આવો વ્યવહાર ચલાવા દેવાય જ નહિ. સાધુ પાસે પુરુષો અને સાધ્વીઓ પાસે છોકરીઓ જ ભણી શકે પણ જ્યાં અંદરથી એમ હોય કે હું ભણાવી દઉં એટલે મારા કબજામાં રહે, પછી મમત્વના બંધને

બધાતા આને એક સાડલો અપાવી દો, આના ડબરામા એક શેર પેડા નાખો. મહાવીરના પટા પહેરી સાધુ નામ ધરાવી આવી જીભ વાપરતા હોય તો એવાઓના સ્વલિંગ (સાધુનો વેષ) કઢાવી નાખવો જોઇએ, કારણુ કે અનંત દયાનો પાળનાર સાધુ છે. સાધુનો એક નાનો રૂમાલ પડી ગયો હોય તો પાછો વળી બે ગાઉ સુધી ગોતવા જાય પણુ નાનો રૂમાલ પડી ગયો એથી શુ થયુ, વોસરાવી દયોને, એવી ઉપેક્ષા સાધુથી ન કરાય, કારણુ કે એ રૂમાલ કોઇને જડશે તો તે કાચા પાણીથી ધોશે તેનુ પાપ સાધુને લાગે છે

સાધુ પોતાની વસ્તુમા આરંભ થવા દે નહિ સાધુથી રાત્રીમા ૪ પ્રકારના આહાર કે વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ વહોરવા ન જવાય પણુ કપડુ ચોરાઇ ગયુ હોય, પડી ગયુ હોય ને કોઇને હાથ આવ્યુ હોય તે રાત્રીના સમયે દેવા આવે તો સાધુ લઇ લે, પછી ભલે તે ધોઇ નાખ્યુ હોય કે રંગી નાખ્યુ હોય. ઇસ્ત્રીબંધ કે ધૂપ દીધેલુ હોય તો પણુ લઇ લેવાય. આટલો આગાર બૃહત્કલ્પસૂત્રમા બતાવ્યો છે પણુ તે કપડુ બીજાના હાથમા રહેવા દેવાય નહિ, પછી ભલે કદાચ સાધુ જીવનમા અણુઉપયોગી બની ગયુ હોય તો સાધુ તેને નિર્વદ્ય જગ્યામા હિંસા ન થાય તે રીતે પરઠવી દે પણુ તેના વસ્ત્રથી હિંસા કરવા દે નહિ ભગવાન કહે છે સાધુ જીવન આવુ હોવુ જોઇએ તે ગૃહસ્થને કપડા કઇ રીતે દેવરાવે ! કે આને સાડલો આપો ! પાટલુન, ખમીસ આપો અને કહે તો તે સાધુ કહેવાય નહિ મુહપત્તિ, પથરણુ આપવુ કે અપાવવુ કલ્પે નહિ શ્રીમંત ભક્તો હોય ને જીભ વાપરે તેમા શુ ? પણુ આવા સાધુઓ પોતાના આત્મા

ઉપર કાતી ચલાવી રહ્યા છે તેના ચારિત્રના ચૂરા કરી રહ્યા છે સ્ત્રીના સંસર્ગથી સાધુનું ચારિત્ર લૂટાય છે હાથી સમાન રહનેમી લૂટાઈ ગયા, તો બાકીના શા ભાર છે ?

जहा कुक्कुड पोयस्स निच्च कुललओ भय ।
एव खु बभयारिस्स, इत्थी विग्गहओमय ॥५४॥

કૂકડીના બચ્ચાને જેમ બિલાડીનો ભય તેમ નિશ્ચે બ્રહ્મચારી મુનિને સ્ત્રી અને સ્ત્રીઓને પુરુષ તરફથી ભય છે માટે સ્ત્રી સંગ છોડો એથી પણ આગળ વધીને ભગવાન ફરમાવે છે કે જેના હાથ, પગ કાન, નાક વગેરે કપાઈ ગયાં હોય, તેવી સ્ત્રી સો વર્ષની બૂઢી હોય છતાં તેની પાસે બ્રહ્મચારી મુનિએ મુહૂર્ત સમય પણ ટકવું નહિ ભગવાને સાધુને વિભૂષા કરવાની ના પાડી છે સાધુને અસ્નાન વ્રત હોય, દેશ–સ્નાન એટલે હાથ, પગ, મોઢું, પીઠું, અને સંપૂર્ણ શરીરે નાહવું તે સર્વ સ્નાન બન્ને સ્નાન સાધુને વર્જીત છે સ્નાન કરનારો બ્રહ્મચર્યમા દોષ લગાડે છે બાવન અનાચાર દશવૈકાલિક સૂત્રના ત્રીજા અધ્યયનમા ભગવાને ફરમા યા છે છઠ્ઠા અધ્યયનમાં અઢાર બોલ કીધા છે તે સાધુએ અખંડ પાળવાના છે

પાચ મહાવ્રત અને છઠ્ઠા રાત્રી ભોજનનો ત્યાગ, છ કાયની દયા પાળવી અને અકલ્પ ચીજો વપરાય નહિ ગૃહસ્થના ભાજનમા સાધુથી ભોજન કરાય નહિ. ગૃહસ્થના ઘેર જઈને બેસાય નહિ એનાથી ભિખારીઓને અંતરાય પડે. ગૃહસ્થ સાધુના કામમા રોકાયેલ હોય તેથી બીજા માગણ–ભમણને સંતોષી શકે નહિ. પરતુ કંમહારાજ ખોટી થાય તેથી

અંદરમાં સાધુ પ્રત્યે ક્રોધ થાય અણગમો થાય. વળી બ્રહ્મચર્યની પહેલી વાડનો ભંગ થાય છે ગૃહસ્થને ઘેર બેસવાથી બહારના જુવે કે, એક કલાક થયા બેઠા બેઠા વાતો કરે છે, સાધુને કયા પુત્ર–પુત્રીના લગ્ન કરવાના હતાં? કે વેપારના ભાવ તાલ કરવાના હતા? કે સ્વાધ્યાય–ધ્યાન છોડી ગૃહસ્થના ઘરે ભટકવા આવ્યા છે! એટલું જ નહિ પણ ગૃહસ્થ એમ કહે કે, મહારાજ ચૂલે છે, મહારાજ ચૂલે છે કે રાંધણું? ના પાડે, પ્રતિષેધ કરે, કે તરત સાધુએ પાછા વળી જવું જોઈએ પ્રતિલાભે તો લઈને તરત પાછા વળવું, પણ બેસાય તો નહિ જ.

સાધુ બહારથી ધર્મ લાભ કરતો આવે નહિ સાધુ ગૃહસ્થને ત્યાં ચોરની માફક જાય અને શાહૂકારની પેઠે નીકળે ગૃહસ્થને ત્યાં સાધુ બેસે તો તેના ઘરના માણસને ક્રોધનું કારણ અને પાડોશીઓને શંકાનું કારણ થાય ત્રણ પ્રકારે મુનિઓને છૂટ છે એક તો બિમાર હોય, વહોરવા નીકળ્યા હોય, રસ્તામાં ચક્કર આવે, ને શ્રાવકનું કે કોઈ ગૃહસ્થનું ઘર પાસે હોય તો વિસામો લેવા તેનાથી બેસાય બીજું, તપસ્વી મુનિ હોય તેને, અને ત્રીજા, જરાથી પરાભવેલો વૃદ્ધત્વ જેને પૂરું લાગી ગયું છે, શ્રમ ખેડી શકતા નથી, પગ થાકયા છે, ત્યારે તેને ગૃહસ્થને ઘરે વિસામો લેવા પૂરતી બેસવાની છૂટ છે આ ત્રણ સિવાય ગૃહસ્થને ઘેર, પછી તે કુટુમ્બીનું હોય કે સંબંધીનું કે રાગી ભકતોનું કે પોતાના માવતરનું ઘર હોય, છતાં પણ સાધુને બેસવાનો અધિકાર નથી, એવો ચોકખો સિદ્ધાંત–પાઠ છે સિદ્ધાંત વાંચો તો ખબર પડે કે ભગવાને સાધુઓનું કઈ રીતે રક્ષણ કર્યું છે?

ભગવાન કહે છે કે, તમે તમારું બ્રહ્મચર્ય પાળવા સતેજ બનો, જે શ્રદ્ધાથી નીકળ્યા છો તે ઠેઠ સુધી પાર પહોંચાડો

સાધુથી ગૌચરી ન કરાય અઢારે બોલને સાવધ રહીને અખંડ રીતે પાળવા જોઈએ. જેણે આત્માનો મોક્ષ કરી લેવાનો પુરુષાર્થ ખેડવો છે તેને ઝેરી વિષયના ફળો ભલે અજાણે પણ ખાવા જેવા લાગતા નથી. જેમ કિંપાક ફળ સુંદર પણ પરિણામે સુંદર નથી તેમ, ભોગના પરિણામો સુંદર નથી. વળી પણ મૃગાપુત્ર માતાને શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૬૫ મું

સં ૨૦૨૦ના ભાદરવા વદિ ૬ ને શનિવાર, તા. ૨૬-૯-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત ફરમાવ્યાં ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનમાં ભગવાન ફરમાવે છે :

> "अद्धाणं जो महंतं तु अप्पाहेओ पवज्जई ।
> गच्छन्तो सो दुही होई छुहातण्हाए पीडिओ ।।१८।।

નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવ એ ચાર ગતિરૂપ સંસાર મહાન અટવી સમાન છે આ અટવીમાં જે ભાથું લીધા વિના જાય છે તે જતા ઘણા દુઃખી થાય છે તે ક્ષુધા અને તૃષાથી પીડાય છે અટવીમાં ખાધા-પીધા વિના પ્રાણ નીકળી જાય છે

एवं धम्मं अकाऊण, जो गच्छइ परं भवं ।
गच्छन्तो सो दुही होइ, वाही रोगेहिं पीडिओ ॥१९॥

એવી રીતે આ સંસારઅટવીમાં, જે ધર્મ કરતો નથી, ધર્મના સ્વરૂપને જાણી જીવનમાં ઉતારતો નથી, તે પરભવમાં જાય છે, ત્યાં અતિ દુઃખ પામે છે જેણે ધર્મરૂપી ભાતું લીધું નથી, તે ભવિષ્યમાં વ્યાધિ, રોગ અને પ્રતિકૂળતાના દુઃખમાં જ ભટક્યા કરશે. લાંબી મજલ કરવાની હોય ત્યારે ભાતુ લેવુ પડે છે, એમ જ્ઞાનીઓ કહે છે આવો મનુષ્ય જન્મ મળ્યો, તે અતિ દુર્લભ છે એ ભવમાં ખાવા-પીવામાં, વિષયો મેળવવામાં, જે ગૃદ્ધ-મૂર્ચ્છિત થાય છે, તે એમ જ માને છે કે, સ્ત્રી, એ તો મારે સર્વસ્વ સુખનુ સાધન છે પણ જ્ઞાનીઓએ, સ્ત્રીને મોક્ષ-માર્ગની અર્ગલા કહી છે છતા વિષયોમાં રાચતા જીવોને તેનુ કંઈ જ ભાન નથી

ધન, સ્ત્રી, ઇન્દ્રિયાદિના સુખોમા, વિષયોમા, જીવ ગૃદ્ધિ થઈ જાય છે ભાડે મકાનમાથી ઘરનુ મકાન થાય તો ઠીક, એ મળ્યા પછી લાઈટ હોય તો ઠીક, પછી બાથરૂમ, દીવાન-ખાનુ, કબાટ, તિજોરી આદિ હોય તો સારુ, સોફાસેટ, રેડિયો હોય તો કંઈક ઠીક, આ બધુ હોય ને રેફ્રિજેટર ન હોય તો કંઈ ચાલે ! જીવ આમ એક પછી એક જરૂરિયાતો વધારતો ગયો જીવને સાદગીથી રહેતા આવડતુ જ નથી તમે કેટલા પાપ કરીને પૈસા ભેગા કરો છો ? માટે સમજજો, **ખર્ચ ઘટે તેમ પાપ ઘટે અને ખર્ચ વધે તેમ પાપ વધે.** આગળના શ્રાવકો પાસે ઘણુ ધન હોવા છતા, જિંદગી સાદાઈમા ગાળતા એમો દેદરાણી-જેની પાસે અઢળક ધન હતુ, છતા વેશમા એટલો સાદો કે કોઈ કહી ન શકે, કે

આમની પાસે આટલું ધન હશે! આજે તો

કડે શાખે ફૂટો ને ખીનો નહિ પાર
પેટીમાં તડાકા મારે ને શોભા રાખે બહાર

અંદરથી ખાલીખમ હોવા છતાં બહાર દેખાવ કેવા કરે છે! સ્ત્રીઓ આકર્ષક વેશભૂષા કરે છે, જેના વડે પામર મનુષ્યો આકર્ષાય છે આવા પાપો જીવ જોરશોરથી કરી રહ્યો છે સ્ત્રીનું મોઢું ફરી જાય તો ઓછો ઓછો થઈ જાય સ્ત્રી માંદી પડે તો કેટલા બધા ખરચા કરે અને મા માંદી પડે તો શું? આજે સ્ત્રી અને પૈસામાં એટલા બધા મૂર્છિત થઈ ગયા છે, કે પૈસા માટે પ્રપંચ કરે, 'માયામોસો' એટલે કપટ સહિતનું જૂઠું બોલે પૈસા માટે ચોવીસ તીર્થંકરના સોગન ખાઈ લે! ભગવાનનો પણ ડર ક્યાં છે! તુચ્છ વસ્તુઓ માટે અજ્ઞાની આત્માઓ ધર્મને જતો કરે આવા અભાગી આત્માઓ આ અટવીમાં રખડે નહિ તો બીજું શું થાય! 'सिणाणग च मट्टिय' અળશિયું માટી ખાય અને શરીર ઉપર માટી લીપટે પછી માટી સુકાય એટલે શરીર તડોતડ તૂટે એમ અજ્ઞાની જીવો એવી રીતે દંડાય છે એવાં ચીકણાં કર્મ બાંધે છે કે ભોગવતા ત્રાહિત્રાહિ પોકારી જાય છે કર્મ નિસ્પૃહી છે ત્યાં લાંચ-રુશવત ચાલે તેમ નથી.

ચક્રવર્તિ રાજા હોય કે તીર્થંકર દેવ હોય, છતાં જે કર્મ કર્યાં છે તે ભોગવ્યા વિના છૂટકો જ નથી. માટે કર્મના બંધનને સમજો. ઇન્દ્રિયોના વિષયમાં રસ થવો એ કર્મ બંધનનો હેતુ છે જ્યાં બંધભાવ ત્યાં મોક્ષ નથી. ભગવાન કહે છે કે બંધનમાં બંધાયેલો જીવ કર્મના ઉદય આવતા સમભાવે સહન કરવાને બદલે બીજાં નવાં કર્મો બાંધતો

જાય છે જેલમા ગયેલો કેદી, હમેશા દિવસ ગણુતો હોય છે આ જેલમાથી કયારે છૂટુ એવી ભાવના હોય, તમે સંસાર રૂપી કેદમા પડેલા છો એમ લાગે છે? પેલી જેલ-માથી તો મુદત આવશે છૂટી જવાશે પણ આ જગતની જેલ તો જબરજસ્ત છે.

પ્રેમદાને પૈસારૂપી બે બેડીયું, પગમા જડેલ જી.
સંતતિ રૂપી હાથકડીયું, ભીંસીને ભીડેલ,
જુવો આ જગ બંધનની જેલ જી.
જગ બંધનની જેલ, એને તોડવી મુશ્કેલ,
જુવો આ જગ બંધનની જેલ જી.
વિભ્રમ રૂપી કિલ્લો વંકો, દ્વાર મોહે દીધેલ જી,
આશા-તૃષ્ણા રૂપી તાળાં, જબ્બર જ્યાં દીધેલ;
જુવો આ જગ બંધનની જેલ જી.
જગ બંધનની જેલ એને તોડવી મુશ્કેલ,
જુવો આ જગ બંધનની જેલ જી.

આ જગતમા આપણે અપરાધી થઈને આવ્યા છીએ અપરાધી છીએ ત્યારે જ ચાર ગતિ, ચોવીસ દડક અને ચોરાસી લાખ જીવાયોનિમા ભટકવાનુ થયું છે પ્રેમદા અને પૈસો, કચન અને કામિની રૂપી પગમા બે બેડીયો જડેલ છે તેના રગ-રાગમા જીવ ભાન ભૂલી જાય છે સ્રીઓ માટે થઈ વિષયાધ જીવ, દર-દાગીના, કપડા રૂપી રાગના રમકડા ધરે છે ભગવાને ત્યા સુધી મોહાધ જીવને ઉદ્દેશીને કહ્યુ છે કે, સ્રીઓ પરીક્ષા કરે છે ગુસ્સે થઈ જાય તો ધણીના માથામા "पादुध्धट्टं मुध्धिं पहणन्ति" સૂય - પગની લાત મારે છે પાદ પ્રહાર કરે છે, ત્યારે મોહાધ પુરુષ કહે છે તમારા ચરણુ કમળ કોમળ છે, તે મારા પત્થરા જેવા

અને ધીર, પરાક્રમી જોઈએ છ ખંડના રાજાનો કેટલો ભય હશે ! ૧૦-૧૦ ચક્રવતિઓ, ૬૪ હજાર સ્ત્રીઓના ટોળાનું શુ થશે, તે જોવા ઊભા પણ ન રહ્યા મોત આવશે ત્યારે કોઈની પાછળ કોઈ મરી જાય છે ખરા ? જવુ જરૂર છે માટે ભોગને તમે છોડો, નહિતર ભોગ તમને છોડી દેશે.

સજીને તારી એની કામિની, ઊભી ટમટમ જોશે,
આસુડે ભીંજાશે વસ્ત્ર ઉરના ધ્રુસકે ધ્રુસકે રોશે
એકરે દિવસ એવો આવશે, જાણે જન્મ્યા જ નહોતા
વહાલા તે વહાલા શું કરો વહાલા વળાવીને વળશે
વહાલા તે વનકેરાં લાકડા એ તો સાથે બળશે,
એકરે દિવસ એવો આવશે, જાણે જન્મ્યા જ નહોતા.

ભલે છાતી ફાટ રૂદન કરતી સામે ઊભી હોય, પણ શુ મોતમાંથી બચાવી દેશે ? હરણાંનાં ટોળામાં સિંહે છલાંગ મારી, ભગાય તેટલાં હરણાં ભાગી છૂટે, પકડેલા હરણને બચાવવા કોઈ હરણ પાછું વળે ખરાં ? ના; તો જનારને કોણ રોકી શકે છે ! પંખી ઊડી જતા પિંજર પડયુ રહે છે પછી તો 'ઝટ કાઢો, ઝટ કાઢો' એમ થાય સ્મશાનયાત્રામાં તો આટલા બધાં માણસો હતાં પણ મરનારને કયાં જોવુ છે ! આ સંસારમાં મોહ મળાગળ લાગ્યો છે જીવ માનવ ભવની અમૂલ્ય ઘડીઓ વેડફી રહ્યો છે

અમૂલ્ય ઘડીઓ તારી, એમ વહી જાતી,
ધીમે ધીમે જીવન દોરી રહેતી કપાતી
બંધ ઘડી જાશે જ્યારે એકલા જવાના રે.. એકલા
જવાનો સમય આવ્યો જવાના જવાના,
જવાના જવાના એ તો જવાના રવાના રે... જવાના
જવાનો સમય આવ્યો, જવાના જવાના

મનુષ્યભવની અમૂલ્ય ઘડીઓ જેમા કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, તેવી ઘડીઓને જીવ ધૂળધાણી કરી રહ્યો છે સવાર પડે ત્યા વાસી કામ, ચા–પાણી, જરાક નવરા ન થાય ત્યા રાધ્યુ, ખાધુ અને બપોરે સૂઇ ગયા. વળી બપોર પછી ચાની તરખટ, સાજે વાળુ, રાત પડી પથારીમાં સૂતો, સવાર પડે ત્યા પાછી એ જ ઘટમાળ ચાલુ જ છે કહીએ, સામાયિક કરો, તો કહેશે· 'No time' ખાવા–પીવા, હરવા–ફરવા, સિનેમા જોવા, રમત-ગમતમા રાતના બાર વાગ્યા સુધી ખબર ન પડે અને માળા ફેરવતાં ઝોલા ખાય. ધર્મમા રસ જ નથી એશઆરામમાં રસ છે જ્ઞાની કહે છે પરથી સુખ માની રહ્યો છે તે તારી દૃષ્ટિ વિપર્યાસ થઈ ગઈ છે. દૃષ્ટિમા વિપર્યાસપણુ છે, તેથી સાચી હકીકત ગળે ઉતરતી નથી. સામાયિક, સવર, વાચન, વિચાર, ધ્યાન, ધર્મકથા કરો અને સાભળો તો જીવન લેખે છે દાન, તપ, ભાવમા રમણુતા કરે, તેનુ જીવન લેખે છે

આ અમૂલ્ય મનુષ્ય જીવનના આયુષ્યની દોરી કપાતી જાય છે

દીવામાં દિવેલ હોય ત્યા લગી દીપક બળે, પછી ગમે તેટલી દિવાસળી બગાડશો પણુ દિવેલ નહિ હોય તો સળગશે કેમ ? તેમ ઈન્જેકશન, દવા, ટિકડી દેશો પણુ આયુષ્યકર્મ પૂરુ થયુ હોય તો જીવવાનો નથી જુવાન જોધ જેવો દીકરો ઉપડી જાય, હૈયામા ધ્રાસકો પડે, પણુ જ્યા આયુષ્યની દોરી જ તુટી પછી શુ થાય ! ચૈતન્ય ચાલ્યુ જાય, પછી રો'કકળ કરવી નકામી છે રોતા, કકળતા, કોઇ કોઈના સ્વજનો પાછા આવ્યા હોય તો માણુસો લઘી રાખીને પણુ

માથામાં મારતા આપને તો વાગ્યું નથીને? કયાં સુધી મોહની આંધીમાં જીવો અટવાય છે! આત્માની વિકારી અવસ્થામાં વિકૃત દશાની કોઈ પરિસીમા નથી. અનંત મોહ વાળા જીવો સ્ત્રીના મારને પણ સહન કરે છે તેની ગાળો પણ મીઠી સાકર જેવી માને છે

મા જો બોલે તો તરત સામો થઈ જાય, પણ સ્ત્રી બોલતી હોય તો કહેશે ભલે બોલે. જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે સ્ત્રીઓમાં મોહાંધ બનેલા જીવો નરક અને તિર્યંચ ગતિમાં જાય છે તેવા મૂઢ જીવો ધર્મના સ્વરૂપને સમજી શકતા નથી

સંતતિ, એ હાથકડીઓ છે! 'આ અમારો બાબો,' 'આ અમારા દીકરાનો બાબો' બસ હાથમાં કડીઓ પડી. કેટલો મોહનો ઉછાળો છે? વખાણમાં મોહ કેમ અવાય? તો કહેશે, બાબાએ કજીયો કર્યો, 'તમે આ પાવ તો પીઉ' આ કોણ બોલાવે છે! રાગ તેટલો રોગ સમજજો રાગ અને દ્વેષ બે પ્રકારના બંધન છે ભાવ-કર્મ દ્રવ્ય કર્મને લાવે છે અંતરમાં ભાવકર્મને તોડે તો દ્રવ્ય કર્મના ઉદયે દુઃખ થાય નહિ રાગદ્વેષ ન કરે તો નવા કર્મ બંધાય નહિ. પણ જીવ અનુકૂળ નિમિત્તે રાગ અને પ્રતિકૂળ નિમિત્તે દ્વેષ કરવા મંડી જાય છે મનમાન્યા સંયોગ ન મળે તો ખીજાઈ જાય છે રાગ અને દ્વેષ એ કર્મના બીજ છે તેના વડે સંસાર વધતો જાય છે

ત્રિલોકી નાથ કહે છે કે, રાગદ્વેષથી છૂટાય તો વીતરાગતા આવે જેટલો રાગ તેટલું દુઃખ ગામમાં પગલાં દુઃખી

હશે, ઘણાય મરી જતા હશે, રોગી હશે તેનુ તમને કાઇ દુ ખ છે ? ના , કેમ ? તેનામા મારાપણાના તાંતણાથી વિ ટાયા નથી પોતાની દીકરીને સાસરેથી કાઢી મૂકી હોય અને ઘેર આવી હોય તો કાળજુ ઉથલી જાય અરેરે ! સાસરિયાએ કાંઈ ઢોર મૉર માર્યો છે, કસાઈ વાડે ગાય બાંધી એમ કહે આ રાગ બોલાવે છે, આવુ પાડોશીની છોકરીને થયુ હોય, તો કાંઈ દુ ખ લાગે ખરુ ? ના, બન્ને હકીકતમાં તારતમ્યતા પડી ગઈ.

રાગદ્વેષની પ્રવૃત્તિ એ સ સારપ થ છે રાગદ્વેષની નિવૃત્તિ એ મોક્ષપ થ છે, તમને શુ ગમે ! બોલવું સહેલુ છે, પણ જીવનમા ઉતારવુ એ માટે તો પુરુષાર્થ કરવો પડશે

કરોળિયો જેમ પોતાની જ જાળમા ફસાય છે, તેમ અજ્ઞાની જીવો રાગદ્વેષ કરીને કર્મ જ જાળની જાળમા ફસાય જાય છે દીક્ષા લેવાનુ મન થાય પણ છૂટી શકાતુ નથી તે જાળ ઊભી કરી તેને તોડવાની તાકાત શુ તારામા નથી ? જંજાળ તને વળગી કે તુ જ જાળને વળગ્યો છે ? બાવળીએ બથ ભરીને બેઠો, પછી કહે, કોઈક છોડાવો, પણ તુ જ છોડી દે તો છૂટો જ છે તને કોણે રોકયો ? ઘરવાળી–છોકરાં કોણ રોકે છે ?

સુબાહુ કુમારે એક જ દિવસે ૫૦૦ સ્ત્રીઓનુ પાણિ-ગ્રહણ કરેલ હતુ તેને છોડી દીધી, ૫૦૦ સ્ત્રીઓ સુબાહુ કુમારને રોકી ન શકી. જાગ્યો એ દાબ્યો ન રહે. દીક્ષા લઈશ તો તે શુ ખાશે ? સ્ત્રીનુ શુ થાશે ? મારી મા રડશે ! એવા માયકાગલા શુ કરી શકશે ? આ માર્ગમા તો શૂરવીર

અને ધીર, પરાક્રમી યોદ્ધાઓ છ ખંડના રાજાનો કેટલો ભપ હશે ! ૧૦-૧૦ ચક્રવર્તિઓ, ૬૪ હજાર સ્ત્રીઓના ટોળાનું શું થયે, તે જોવા ઊભા પણ ન રહ્યા મોત આવશે ત્યારે કોઇની પાછળ કોઇ મરી જાય છે ખરા ! જણુ જરૂર છે માટે ભોગને તમે છોડો, નહિતર ભોગ તમને છોડી દેશે.

શણગાર નારી એની કામિની, ઊભી ટચમચ જોતી,
જાણુંરે બીજારે ચમ ઉરતા, ધ્રુસકે ધ્રુસકે રોતી.
એકરે દિવસ એવો આવશે, જાણે જ ન્હોતા નહોતો
વહાલાં તે વહાલા શું કરો વહાલા વેળાવીને વળશે
વહાલાં તે વનોરાં લાકડાં એ તો સાથે બળશે,
એકરે દિવસ એવો આવશે, જાણે જ ન્હોતા હોતો

સ્ત્રી છાતી ફાટ રૂદન કરતી સામી ઊભી હોય, પણ શું મોતમાંથી બચાવી દેશે ? હરણાના ટોળાંમા સિંહે છલાંગ મારી, ભગાય તેટલા હરણા ભાગી છૂટે પકડેલાં હરણને બચાવવા કોઇ હરણ પાછા વળે ખરાં ? ના; તો જનારને કોણ રોકી શકે છે ! પંખી ઊડી જતા પિંજર પડ્યુ રહે છે પછી તો 'ઝટ કાઢો, જલ્દી કાઢો' એમ થાય સ્મશાનયાત્રામા તો આટલા બધા માણસો હતાં પણ મરનારને કયા જોવું છે ! આ સંસારમાં મોહ ગળાગળ લાગ્યો છે જીવ, માનવ ભવની અમૂલ્ય ઘડીઓ વેડફી રહ્યો છે

અમૂલ્ય ઘડીઓ તારી એળે વહી જાતી
ધીમે ધીમે જીવન દોરી રહેતી કપાતી
જપ ઘડી જાશે જ્યારે ઓચિંતા જવાના રે -ઓચિંતા
જવાનો સમય આવ્યો જવાના જવાના,
જવાના જવાના એ તો જવાના રવાના રે - જવાના
જવાનો સમય આવ્યો જવાના જવાના

મનુષ્યભવની અમૂલ્ય ઘડીઓ જેમા કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, તેવી ઘડીઓને જીવ ધૂળધાણી કરી રહ્યો છે સવાર પડે ત્યા વાસી કામ, ચા–પાણી, જરાક નવરા ન થાય ત્યા રાધ્યુ, ખાધુ અને બપોરે સૂઇ ગયા વળી બપોર પછી ચાની તરખટ, સાજે વાળુ, રાત પડી પથારીમા સૂતો, સવાર પડે ત્યા પાછી એ જ ઘટમાળ ચાલુ જ છે કહીએ, સામાયિક કરો, તો કહેશે 'No time' ખાવા–પીવા, હરવા–ફરવા, સિનેમા જોવા, રમત-ગમતમા રાતના બાર વાગ્યા સુધી ખબર ન પડે અને માળા ફેરવતા ઝોલા ખાય ધર્મમા રસ જ નથી એશઆરામમા રસ છે જ્ઞાની કહે છે પરથી સુખ માની રહ્યો છે તે તારી દૃષ્ટિ વિપર્યાસ થઈ ગઈ છે. દૃષ્ટિમા વિપર્યાસપણુ છે, તેથી સાચી હકીકત ગળે ઉતરતી નથી સામાયિક, સવર, વાચન, વિચાર, ધ્યાન, ધર્મકથા કરો અને સાભળો તો જીવન લેખે છે દાન, તપ, ભાવમા રમણુતા કરે, તેનુ જીવન લેખે છે

આ અમૂલ્ય મનુષ્ય જીવનના આયુષ્યની દોરી કપાતી જાય છે

દીવામા દિવેલ હોય ત્યા લગી દીપક બળે, પછી ગમે તેટલી દિવાસળી બગાડશો પણુ દિવેલ નહિ હોય તો સળગશે કેમ ? તેમ ઈન્જેકશન, દવા, ટિકડી દેશો પણુ આયુષ્યકર્મ પૂરુ થયુ હોય તો જીવવાનો નથી. જુવાન જોધ જેવો દીકરો ઉપડી જાય, હૈયામા ધ્રાસકો પડે, પણુ જ્યા આયુષ્યની દોરી જ તુટી પછી શુ થાય ! ચૈતન્ય ચાલ્યુ જાય, પછી રો'કકળ કરવી નકામી છે રોતા, કકળતા, કોઇ કોઈના સ્વજનો પાછા આવ્યા હોય તો માણુસો લઘી રાખીને પણુ

રોવરાવે, પણ કોઈ પાછાં આવ્યા નથી, આવવાના નથી, અને આવશે પણ નહિ. રુદન કરવું એ તો આર્તધ્યાન છે દીકરો હજુ મને વિસર્યો નથી, પળેપળે યાદ આવે છે, એમ કહે. અરે ભાઈ! ભગવાનને યાદ કર તે ગયો તે તો નોટિસ દેતો ગયો છે, કે જલદી કરો, ધર્મધ્યાન કરી લઈ ભાતુ બાંધી લ્યો તમારે પણ મારી માફક જવાનું છે મમતા મૂકીને મરે, તેનું નામ સમાધિમરણ કહેવાય તમે કેવી રીતે મરશો! 'વોય, વોય' કરતા કે 'હોય, હોય'! પિતાના મૃત્યુ બાદ, પુત્ર કાગળ લખે, તેમાં એમ લખે કે મારા પિતા સ્વર્ગવાસ થઈ ગયા છે સામેથી પેલો જવાબ એમ વાળે કે તમારા પિતા સ્વર્ગવાસ થયા—દેવ થયા તે અનુચિત થયું, કારણ કે સ્વર્ગવાસ થાય તેવું તમારા પિતાનું કર્તુક નહોતુ કોઈની લાગવગથી ગયા હોય તો બહુ અનુચિત બન્યું કહેવાય જેમણે બાલ્યવયમાં ચોરખના ધંધા કર્યા છે યુવાની ગર્દભ પચીશી જેવી ગાળી છે વૃદ્ધવય લોલુપતામા વિતાવી છે તેની ગતિ સ્વર્ગની થાય જ કેમ? દુર્ગતિમાં જવા જેવાં જેનાં કર્મ હોય તેને અતકાળે શોક કરવો પડે છે ધર્મવિહોણા જીવનમા રાગદ્વેષની પ્રાધાન્યતા વતતી હોય છે તેના કારણે, નિકાચિત કર્મ બાધી દુર્ગતિના મહેમાન બની જાય છે તે બિચારાને સ્વર્ગનાં બારાં કયાથી લેવાના હોય! પાછળ રહેનારા સ્વજનો પણ રાગનાં કારણે વિલાપ કરે છે

કોઈ એક શેઠ ગરીબાઈમા સપડાતાં વિચાર કર્યો, કે પરદેશ જઈ કમાણી કરુ તો ઠીક, હવે અહીં ઉદ્ધાર નથી બે વર્ષનો બાબો છે અને સ્રી છે સ્રીએ રજા આપી શેઠ પરદેશ ગયો પુણ્યના ઉદયથી સારી કમાણી થઈ ગયો

વરસમા સારી એવી કમાણી કરી, ઘેર આવવા માટે ટપાલ લખી કે, અમુક તારીખે હુ આવુ છું. હવે પોતાનુ ગામ સ્ટેશનથી ત્રણેક માઈલ દૂર છે. છોકરો સામો આવેલ, પરંતુ રાત્રી થઈ જતા અને પિતાને ન ઓળખી શકતાં ધર્મ-શાળામા સૂઇ રહ્યો તેનો પિતા બાજુના જ ઓરડામા ઉતર્યો છે, પરંતુ ઓળખી શકતો નથી. હવે રાત્રીના સમયે, ઊઘમા છોકરાને ભયંકર સર્પ દંશ દે છે બાળકનુ પ્રાણ-પંખેરુ ઊડી ગયુ. આ તરફ બાપને કંઈ જ ખબર નથી. સવાર પડતા મુસાફરો બિસ્ત્રા બાધી પ્રયાણ કરવા તૈયાર થાય છે, ત્યા આ બાળકનુ મડદુ જોયુ બધાને પૂછવામા આવ્યુ પણ કોઇએ ન કહ્યુ કે આ મારો પુત્ર છે

પાસેના ઓરડામા રહેલા શેઠને પૂછ્વામા આવ્યુ કે તમે જરા જુવો તો ખરા, મડદુ પડ્યુ છે શેઠ કહે 'જવાની તૈયારી કરી રહ્યો છુ ત્યા સવારમા મડાના દર્શન કયા કરાવો છો!' એમ કહી શેઠે મડદા સામુ પણ ન જોયુ બાળકની અંતિમ ક્રિયા માટે ખરડો શરૂ થયો. શેઠે તેમા પણ કંઈ આપવા તૈયારી બતાવી નહિ. ધર્મશાળાના માણસો બાળકે જે કપડા પહેર્યા છે તેને તપાસવા લાગ્યા તો ગજવામાથી એક પત્ર લખેલુ નીકળે છે આ પત્રુ દેખાડવામા આવતા શેઠને ધ્રાસકો પડી જાય છે. પોતાના જ અક્ષરો જોઈ, શેઠ પોકેપોકે રડવા માડયો પુત્રના મડદા પાસે ઢગલો થઈ ગયો બધા આશ્ચર્ય પામી ગયા કે, અરે! શેઠ ખાપણના પૈસા દેવામા આનાકાની કરતો હતો, હવે કેવુ છાતીફાટ રુદન કરે છે!

બાળકની અંતિમ ક્રિયા કરી, શેઠ પોતાને ઘેર આવે

છે આગણામા પગ મૂકતાં જ શેઠ ઢીલા ઘેસ થઈ મોટી પોક મૂકી, સીનો હર્ષ શોકમા પલટાઈ ગયો ધર્મશાળામાં તો ઘણાય માણસો હતા શેઠ પણ હતા, પણ જ્યારે મારાપણાનો માર લાગ્યો, ત્યારે ઓચિંતા દુ ખ લાગ્યુ જાણપણુ એ દુ ખનુ કારણ નથી ધમ શાળામા બધાયે જાણ્યુ કે, બાળક ગુજરી ગયો છે તેથી કઇ બધાને દુ ખ થયુ ન હતુ જ્ઞાન સમજણ આપે છે ત્યારે રાગ રોવરાવે છે જેટલા રાગ તેટલું દુઃખ માટે દેવાધિદેવ કહે છે કે, તમે તમારે હાથે તમારા પગ ઉપર કુહાડો મેલો નહિ. રાગમા બધાયેલો જીવ ઘણા પાપ બાધે છે

સ સારરૂપી મહાઅટવીમા પ્રયાણ કરવાનું છે પરભવના ભાતા શુ બાધ્યા ? ધમ ના ભાતાં બાંધવા માટે જ મનુષ્ય ભવ વખાણ્યો છે જેણે ધર્મનું આરાધન નથી કર્યું તે પરભવમા જતાં થકાં દુ ખી દુ ખી થઈ જાય છે ત્યા તેને અનુકૂળતાઓ મળતી નથી. જો જીવને સુખી થવુ હોય, તો ધમ નાં ભાતાં બાધી લ્યો હજુ મૃગાપુત્ર માતાને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૬૬ મુ

સ વત ૨૦૨૦ના ભાદરવા વદિ ૭ ને રવિવાર તા ૨૭-૯-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનમા ભગવાન ફરમાવે છે

" अध्धाणं जो महंत तु, सपाहेओ पवज्जई "
गच्छन्तो सो सुही होइ, छुआ तण्हा विवज्जिओ ॥२०॥

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે લાબી અટવીની અંદર જે મુસાફર ભાતુ લઇ પ્રવેશે છે, તે મુસાફરીએ જાતા થકા સુખી થાય છે, તેની ક્ષુધા અને તૃષા ટળી જાય છે તે દુખી થતો નથી મુસાફરી કરનારને ભાતાનો પ્રબંધ કરવો પડે છે

લાંબી મજલે જાવું પડશે, ભાતા વિના કેમ ચાલી શકશે,
ધર્મનુ ભાતુ બાંધ મુસાફીર, ભાતુ બાંધી લે–મુસાફીર,
દો દિનના મહેમાન મુસાફીર, ભાતુ બાંધી લે–મુસાફીર.

જેને લાબો પથ કાપવાનો હોય, તેને ભાતા વિના કેમ ચાલે ? દેહને જેમ ખોરાકની જરૂર છે, તેમ આત્માને ધર્મની જરૂર છે .જે ધર્મનુ ભાતુ બાધશે, તે દુર્ગતિ જતા અટકશે

एव धम्मऽपि काऊण जो गच्छइ पर भव
गच्छन्तो सो सुही होइ अप्पकम्मे अवेयणे ॥२१॥

એવી રીતે–જે ધર્મારાધન કરીને પરભવમા જાય છે, તેને અલ્પવેદના હોય છે તે હળુકર્મી હોય છે તેનો આત્મા શાતિમય જીવન જીવે છે સસારના રાગદ્વેષ બધનોને તડોતડ તોડી નાખે છે ગાઠ રહિત થઈ જાય છે, પછી સાત ભય માહેલો કોઈ ભય, તેને હોતો નથી મરણનો ભય પણ તેનાથી દૂર ચાલ્યો જાય છે જેણે ધર્મનુ આરાધન કર્યું નથી અને સસારને આગળ કર્યો છે, તે મોક્ષના અનતા સુખને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી

મહાવીર પ્રભુ કહે છે ! હે પ્રમાદી જીવો પૈસો એ શરણભૂત નથી. તે દુર્ગતિમાથી બચાવે તેમ નથી જીવ પૈસા

માટે રાત અને દિવસ કાળ કે અકાળ, જોતો નથી ને આત્માના વિચાર કરવા બેસે ત્યાં ઊંઘ આવી જાય, જ્યારે વેપારની વાતમા આખી રાત એકલો એકલો વિચારકર્યા કરે, બોલ્યા કરે

રાત્રી ક્યાં પસાર થઈ જાય છે તેની ખબર પડતી નથી જે આત્મ તત્વના પ્રેમીઓ છે, તે એમ ચિંતવના કરતા હોય કે હે આત્મન ! તુ સ્વતંત્ર-પરિપૂર્ણ છો, તને તારા ઘરની ખબર નથી તેથી તને શાન્તિ નથી, ખરેખર તુ સ્વઘરથી ભૂલો પડયો છુ પારકાં ઘરને તુ તારુ રહેઠાણ માની બેઠો છુ, પણ ભલા ! એમ અશાન્તિનો અંત નહિ આવે શાન્તિ, સુખ તો તારા સ્વઘરમાં ભર્યો છે, પરંતુ હઠ છોડી, તારા ઘરમા અનંતા ખજાના ભર્યા છે, તેને સંભાળ તો ખરો ! અરે જીવ ! જ્ઞાન-દર્શનથી તુ ભરેલો, તેમા તુ નજર નથી કરતો ને બહારના વિષયોમા જ નજર કરી કલેશ અને દુઃખ ભોગવે છે તારા ઘરમાં નજર કર તો વિષયોના કલેશ વગરનું અતિન્દ્રિય, શાન્ત સુખ ભરેલુ છે એમાં નથી કોઈનો ભય, કે નથી કોઈ વિઘ્ન. જેમ સિદ્ધોને પરનું કાંઈ પ્રયોજન નથી, તેમ સ્વકીય સુખના અનુભવમા પરનુ પ્રયોજન-ઓથ-કે ટેકો જોતો નથી. તેને ત્યાગીને અજ્ઞાની જીવો દુઃખ બાંધવાના પરિણામો ઊભાં કરે છે અને પછી દુઃખ ભોગવવા ટાણે રાડ પાડે છે સુખ ભોગવવા માટે છે પણ સાચા સુખના ઉપાય સેવતા નથી. ઇન્દ્રિય સુખમાં જ સુખ માની તેમાં અટકે છે, પણ તેમાં તો દુઃખનો જ અનુભવ થાય છે

પૂર્વના પુણ્યોદયે ભલે કદાચ કરોડપતિ થાય કે અબજોપતિ થાય, પણ બિચારો ક્યાયથી ઉકળેલો છે સંકલ્પ

વિકલ્પની હારમાળામાં શાન્તિનુ વેદન કરી શકતો નથી. એને કોઈ પૂછે, ભાઇ? તને ક્રોધ આવે છે? ક્રોધનુ સામ્રાજ્ય તારા ઉપર રાજ કરે છે, કે તુ ક્રોધ ઉપર રાજ કરે છે? પ્રકૃત્તિ તને દબાવે છે કે તુ પ્રકૃત્તિને દબાવે છે? પ્રત્યુત્તરમા કલેશથી કકળતા શબ્દો સિવાય કાંઈ નહિ મળે તમે ઇન્દ્રિયોના ગુલામ છો? ઇન્દ્રિયો જેમ નચાવે તેમ નાચો છો કે ઇન્દ્રિયોને ગુલામ બનાવી છે? સ્વતત્રતા કોણ પ્રાપ્ત કરી શકે? જે ઇન્દ્રિયો તથા મનનો ગુલામ ન બને તે અને ગુણના ગુલાબી રંગ પ્રગટાવે તે વિષય-કષાય ઉપર વિજય મેળવે તે જ સાચો વિજેતા છે ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના પહેલા અધ્યયનમા ભાવભરપૂર ગાથા છે

> अप्पा चेव दमेयव्वो, अप्पा हु खलु दुद्दमो ।
> अप्पा दन्तो सुही होइ, अस्सि लोए परत्थ य ॥१५॥

જો સત્તા નિશ્ચયે ચલાવવી જ છે તો આત્મા ઉપર ચલાવ. આત્માની પરિણુતિઓ કેવુ કામ કરી રહી છે? કેવી રીતે પ્રકૃત્તિઓ પજવી રહી છે? તેને દમન કર જો તમારે તમારુ હિત કરવુ હોય તો આત્માને દમો બહારના નોકર-ચાકરો ઉપર હુકમ ચલાવનાર અને પોતે બેફામ વર્તનાર વ્યકિતઓ અધોગતિમા જવાની છે. ભગવાન કહે છે 'તુ તારા આત્માને દમ' બીજા ઉપર હુકમ ચલાવનારને વખત આવ્યે જ્યારે પોતાને, તે હુકમનુ પાલન કરવુ પડે છે ત્યારે હાજા ગગડી જાય છે ઇન્દ્રિયોના ગુલામ ન બનવુ વિષય-કષાયના સેવન ન કરવા, વગેરે સત્ પ્રવૃત્તિ આત્મદમનની છે એકેક વેણુ ગાંઠે બાંધી રાખશો, જતુ નહિ કરો, તો આખો સસાર કેવી રીતે જતો કરશો? નિદ્રા, વિકથા, ક્રોધ, માન, માયા,

હોય રાગ, દ્વેષ, મોહ આદિમાં અટવાઈ ગયો છે પોતાની હોનારત પોતે સર્જે છે દશવૈકાલિક સૂત્ર, નવમું અધ્યયન, ત્રીજા ઉદ્દેશાની છઠ્ઠી ગાથામાં પ્રભુ ફરમાવે છે

सक्का सहेउ आसाइ कंटया, अओमया उच्छहया नरेण ।
अणासए जो उ सहिज्ज कंटए वईमए कन्न सरे स पुज्जो ॥

શેઠ નોકર સામે ધમપછાડા કરે છે તે આકરા વચન કહે છે નોકરને ગરજ છે એટલે શેઠનું બધું સહન કરે છે, ને ઉપર જતા કહે છે, આ તો દુઝણી ગાયની પાટુ છે બોનસ સારુ આપે છે માટે શેઠના બોલ્યા સામુ જોતો નથી. કાટા જેવાં વચનો પણ સહન કરી શકે છે તેમ આપણને કોઈ દારુણમા દારુણ કાંટા જેવાં વચનો કહી જાય તો ધર્મલક્ષે સહન કરી શકશું ? બોલનારો બિચારો બાલ છે, અજ્ઞાની છે તે તો બોલે સમજ્યો હોય તે બોલે નહિ જે બોલે છે તે અણસમજુ છે જેમતેમ ભાષા બોલનાર પોતાની અજ્ઞાનતાનું પ્રદર્શન કરી રહ્યો છે સામે જો જ્ઞાન હોય, ધર્મ પરિણમ્યો હોય, ઉપાશ્રય સેવ્યા હોય, વ્યાખ્યાન સાભળ્યાં હોય વ્રત કર્યા હોય તો તેનું Standard' ધોરણ કેટલુ ઊંચુ હોય ? તે આગ સામે આગ ન હોય ? જો તું ક્રોધ કરીશ તો કોણ ધોબી અને કોણ સાધુ ? બન્ને જો ક્રોધને વશ થયા તો બન્ને હલકટ થયા પ્રકૃતિના ગુલામ બન્ને બન્યા સાધુનુ માપ વસ્ત્રભૂષા ઉપરથી નથી નીકળતુ સમતાભાવમા રમણ કરે તેનું નામ સાધુ બ્રહ્મચર્ય પાળે તે જ બ્રાહ્મણ જ્ઞાનવત હોય તે જ મુનિ અને તપ કરે તે જ તાપસ

ઉત્તરા સૂત્ર. અ. ૨૫

समयाए समणो होइ, बम्भचेरेण बम्भणो ।
नाणेण य मुणी होइ, तवेण होइ तावसो ॥३२॥

તમારે કેવા થવુ છે ? જેમ બાળક કોઈને પત્થરો મારે, પણ જો તેનો ઘા છટકી ગયો, સામાને વાગે નહિ તો અતરમા દુખી થાય, પછી બીજો મારે, એમ જ્યારે નિશાન બરાબર લાગે ત્યારે હાશ કહી સતોષ અનુભવે, બદલો વાળ્યાની શાન્તિ મેળવે તેમ તમે એક પછી એક સોગઠી માર્યે રાખો છો આ ચેષ્ઠા બાલભાવની છે ક્રોધ કરવો એટલે મનોબળનુ મોટુ મીડુ સમજજો જે સહનશીલ છે તે, મનુષ્ય, તિર્યંચ, દેવના પરિસહ આવે તેને સમ્યક્પ્રકારે ખમે તેની દૃષ્ટિ ઉપાદાન સામે હોય. ચાલ્યો જતો હોય, માથેથી નળિયુ પડયુ, માથુ ફૂટી જાય, તે કર્મનો ઉદયકાળ પરિપાક થયો ત્યારે આમ બને છે પૂર્વે કઇ ઝેરના છાટા નાંખ્યા હોય, સુખ કોઇને આપ્યુ, ન હોય, સૌ ઉપર હુકમ જ ચલાવ્યા હોય, પોતે જિનેશ્વર દેવના ફરમાનોના અનાદર કર્યા હોય, એના પરિણામો જ્યારે ઉદયમાન થાય છે ત્યારે સેવતા અરરર થાય છે ત્યારે કહેશે, આવા નહોતા જાણ્યા

દશ છોકરીના કહેણુ આવ્યા હોય, પણ કર્મના કબાલા ઉદય થવાના હોય તો તે જ છોકરી નજરમા આવશે. નવને ના પાડી દે અને એક સાથે ગોળ ધાણા ખાય કુકુમ વરણા પગલે વહુને ઘેર આણી પ્રાત કાલે પ્રભાતિયા ગાય કે —

સૂરજ ઊગ્યો રે કેવડિયાની ફણસે, કે વેણુલાં ભલે વાયાં રે

વેણુલા વાયા કે કાળી અધારી રાત છાઈ. કાઇ પણ કારણુ હાથમા આવે તો બહાનુ લાવી ઝગડે છે "બાઝ કા બાઝનારી લાવ" એવી વહુની પ્રકૃતિથી ઘરના બધા

માણસો તજ થઈ જાય છે પૂર્વે કોઈનું સુખી કુટુમ્બ જોઈ શકયો નથી, તેના પ્રતાપે તેના કુટુમ્બમા એવા જ માણસો પાકે છે કર્મ બંધાણુ તે ઉદયમાં આવ્યુ હવે જીવ એ વેદવા સમયે સમાધિમાં રહે, તો અનતા કર્મની નિર્જરા થાય છે જ્યા સુધી નિમિત્ત નથી આવ્યા, ત્યા સુધી તો ઉપર ઉપરથી શાંત દેખાતો હોય પણ નિમિત્ત અથડાય ત્યારે ખબર પડે કે સપ સુવાળો દેખાય છે પણ પૂછડી દબાય કે ફૂંફાડા મારતો હોય તેમ ધર્મ પામ્યા હોય તેની પરીક્ષા નિમિત્તો વખતે છે, એ પરીક્ષા પાસ કરવા માટે પૂર્વની તૈયારી જોઈએ. કેટલો અભ્યાસ કર્યો છે ? મરતી વખતે કેટલી સમતા છે ? કોઈ તમારો ભાવ પૂછતા ન હોય સેવા ચાકરી કરતા ન હોય છતાં કોઈ ઉપર દ્વેષ ન કરવો આત્માને દમવો એ કાંઈ નાની સૂની વાત નથી. આત્માને દમનાર આ લોકમા પણ સુખી થાય છે અને પરલોકમાં પણ સુખી થાય છે તેનો મોક્ષ નજદિક થશે.

જીવનને પ્રકાશમાં લાવો, પાપનો ઢાંક-પછેડો છોડી દો આ ભવનાં પાપ સાંભળતા હોય તેને જાહેરમા લાવો છો કે દાન જાહેરમાં લાવો છો? ડાક્ટર પાસે દરદી જઈ એમ કહે કે મને પેટમા વાસામા, કાનમા આંખમાં, કયાંય દુખતુ નથી, ત્યારે ડોક્ટર કહેશે ભાઈ? તારુ સારુ મારે સાભળવું નથી દદ ક્યે ઠેકાણે થાય છે તે વાત કર દર્દીને આરોગ્યતા મેળવવી હોય તો ડોક્ટર પાસે રોગને પ્રકાશમાં લાવે છે ઢાંકપછેડા કરતો નથી તેમ ગુરુ પાસે તમે સારા છો, એમજ દેખાડવું છે ? કે કેટલા કેવા અવગુણ છે એ દેખાડવું છે ? તમે અહીં સામાયિક કરનારા એટલે એમ માની લેવું કે સારા-સુવાળા છો ! સમજજો શલ્ય નહિ નીકળે તો મરણ-

સમાધિમરણ નહિ થાય. છેલ્લી જિંદગી સુધારવી હોય તો, સુયોગ્ય સદ્‌ગુરુ પાસે પાપોનો એકરાર કર્યા સિવાય છૂટકો નથી સાવધાની પૂર્વક પાપને છોડો. સાપ જેવાં પાપ સઘરવા જેવાં નથી, કાઢવા જેવાં છે. આજે અજ્ઞાનીઓ પાપની વાત કોઇને કહે નહિ, પણ ખરડામા દશ રૂપિયા લખાવ્યા હોય તે દશ જણાને કહી બતાવે આજે ફલાણા ગૃહસ્થ તરફથી પારણાં કરાવ્યાં તે અમે હો? સામેથી, અહો! બહુ લાભ લીધો, આવું સાભળે ત્યારે નિરાંત થાય, ૩૨ કોઠે દીવા થાય .

રુંવે રુંવે ભર્યાં પાપ પ્રભુજી, મારે રુંવે રુવે ભર્યાં પાપ રે,
કીણ વિધ હવે હું ઉગરૂં પ્રભુ,. શરણ ગ્રહ્યું મેં આજ રે,
શરણ ગ્રહ્યું મેં આજ પ્રભુજી, મેં તો શરણ ગ્રહયું પ્રભુ આજ રે,
મારી બેડલીને બૂડવા ના દો, પ્રભુ શરણ ગ્રહયું મેં આજરે

જે જીવ પોતાના આત્મા સામે નજર કરતો નથી તે ઇન્દ્રિયના વિષયોમા લપટાઇને ક્ષણિક સુખને માટે શાશ્વતા સુખને ધક્કો મારે છે. સયમ ચારિત્રને લૂટાવી નાખે છે

ભગવાને વીસમા અધ્યયનમા અનાથીમુનિ દ્વારા અનાથતા દર્શાવતા કહ્યું છે ·

न त अरी कण्ठ छेत्ता करेइ, ज से करे अप्पणिया दुरप्पया ।
से नाहइ मच्चुमुह तु पत्ते, पच्छाणुतावेण दया-विहूणो ॥४८॥

“માથાનો વાઢનાર દુશ્મન, જે બૂરુ નથી કરતો, તેનાથી વધારે અહિત પોતાનો જ દુષ્ટ આત્મા કરે છે શત્રુ પણ આત્મા પોતે જ છે માટે જિતેન્દ્રિય બનો પૈસા માટે, સ્ત્રી, બાળકો, મોટાઈ-માન મેળવવા કેટલા અનર્થો કરો છો? આ પાપ તમને કયા લઈ જશે?

વેપાર અર્થે જતાં, દેવદત્ત, જંગલમાં ભૂલો પડે છે, જંગલમાં હાથીના ટોળાં છે, ક્યાંથી નીકળવું તેની ખબર પડતી નથી હાથીઓમાં એક શીલરાજ હાથી વિચક્ષણ છે. ભય ભ્રાન્ત થયેલા દેવદત્તને ઇશારાથી સમજાવે છે કે અમે તને મારશું નહિ

તિર્યંચના ભવમાં પણ કેવી સેવા! મેઘકુમારના જીવે પૂર્વે હાથીના ભવમાં સસલાની દયા પાળવા અઢી દિવસ સુધી એક પગ અધ્ધર રાખ્યો સાંધા ઝલાઈ ગયા પ્રાણી માત્રની અનુકંપા આવી એટલે અગવડતા વેઠીને પણ અન્યને સગવડતા કરી દીધી પછી જ્યારે દાવાનળ શાંત થયો સૌ પ્રાણીઓ વીખરાયા, ત્યારે જ્યાં પગ નીચે મૂકવા જાય છે ત્યાં પગની નસ તૂટી જાય છે, મરીને શ્રેણીક રાજાને ત્યાં ધારિણી રાણીની કૂખે મેઘકુમાર પણે અવતરે છે ત્યાં આઠ કન્યાઓનો ત્યાગ કરી, મહાવીર પ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી એકાવતારી બન્યા. હાલ વિજય વિમાનમાં બિરાજે છે અહિંસા ભાવે બંધાયેલું પુણ્ય ક્યાં ખેંચી ગયું! તીર્થંકર દેવના સાનિધ્યમાં મૂકી દીધા દયાના પરિણામ તો જુઓ! સંસાર કપાઈ ગયો (ભાવિ નૈગમ નયને લક્ષમાં રાખીને સંસાર પરિત કર્યાની વાત કરી છે).

શીલરાજને દેવદત્તની દયા આવી. પીઠ પર બેસાર્યો. મોટાક હાથી દાંત આપ્યા અને જંગલને રસ્તેથી ધોરી માર્ગ ઉપર મૂકી દીધો દેવદત્ત ગામ ભેગો થઈ ગયો હાથીદાંતના પુષ્કળ પૈસા આવ્યા ઘણા થયા। અમથમાં પૈસાદાર થઈ ગયો લાભ ત્યાં લોભ વધે. એટલે મોટી ગાડી બનાવી ફરી તેજ

વનમાં દેવદત્તે પ્રવેશ કર્યો. શીલરાજે સૂંઢથી આદર કર્યો. દેવદત્ત કહેવા લાગ્યો કે, અગાઉના હાથીદાંત આપેલા તે તો ચોર લઈ ગયા હવે થોડા હાથીદાતની જરૂર છે, માટે આપો. શીલરાજે સમતિ બતાવી એટલે દેવદત્ત આખી ગાડી ભરી લીધી અને દોરડું શીલરાજના પગ સાથે બાંધી દીધુ

આ પ્રમાણે હાથીદાત પોતાને ગામ લાવવા મંડયો, તેને તો ધધો થઈ પડયો, શાહુકાર થઇ ગયો માગણી થવા લાગી કે જીવતા હાથીના હાથીદાત લઈ આવો દેવદત્ત પાછો શીલરાજ હાથી પાસે વનમાં આવે છે શીલરાજે પૂછ્યુ 'કેમ આવ્યા? તો કહે 'અકર્મીનો પડીયો કાણો,' આગલુ લઈ ગયો તે ભેટ દેવામા ચાલ્યુ ગયુ, ઉપરથી કહેવાયુ કે, જીવતા હાથીદાત લાવો તો ખરા ! તમને થોડુ દુઃખ અપાય છે ! શીલરાજને દયા આવી, મારે મોટા દાતને શુ કરવા છે, દેવદત્ત કરવતીનુ સાધન લઈને આવેલો તે વડે અરધા દાત કપાવ્યા વેદના ખમીને શીલરાજે અર્ધા દાત કપાવ્યા બીજીવાર આવ્યો મૂળમાથી સાણુસાવતી ખેચી કાઢયા.

ભોળો ભદ્રિક શીલરાજ માનવીના કપટને સમજી શકયો નહિ. પોતાની ભલમનસાઇથી મૂળમાથી દાત કાઢી આપ્યા ધોરી નસો તૂટી જતા શીલરાજ બેશુદ્ધ બની ગયો, લોહીની નદીઓ વહેવા માડી, આખો બહાર નીકળી ગઈ, તીવ્ર વેદનાથી શીલરાજનુ પ્રાણુપખેરુ ઊડી ગયુ. દેવદત્ત રાજી થતો હાથીદાત લઈ ઉપડયો

કર્મ કોઈને મૂકતા નથી વટોળીયો આવતા વનમા વૃક્ષો ઘસાવા લાગ્યા, તેમાથી અગ્નિ પેદા થતા, દાવાનળ

લાગ્યો દેવદત્ત તેમા બળીને ભડથુ થઈ ગયો કર્મના પરિણામે દુર્ગતિમા ચાલ્યો ગયો

બીજાને દુખ આપનાર અનેકવાર દુ:ખી થાય છે બીજાને થપ્પડ મારનારને અનેકવાર થપ્પડ ખાવી પડશે, બીજાને લૂટવાનો ધધો કરશો તો વારવાર તમારે લૂટાવુ પડશે ગુન્હો એક સેકડનો હોય તે કેટલા જુગનાજુગ સુધી અરે જ મદીપ સુધી આ ભવને પરભવમા પણ શિક્ષા ભોગવવી પડે છે

જ્ઞાનીઓ કહે છે કે, બીજાને ચૂસી પડાવી લઈ, ધનભડાર તર કરવો, પણ પૈસો ત્રાણરૂપ નથી. પરભવનું ભાતુ પૈસો નથી પણ ધમ છે માનવી સૌથી મોટો ગણાય છે, દરેક નાના મોટા પ્રાણીઓના રક્ષણની જવાબદારી તેના શિરે છે પરતુ આજનો માનવી તુ મોટો નહિ, પણ માનવી તુ ખોટો. આ કહેવત સત્ય કરી બતાવે છે

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે સમય ટૂકો છે માટે ધર્મના ભાતા બાધી લ્યો. સસાર અટવીમાં ભાતા વગર ચાલશે નહિ આ તક અણમોલી મળી છે, તેમા આત્માનું ઉધ્વકરણ થાય તેમ કરજો. આ સબધમા વધુ અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૬૭ મું

સં. ૨૦૨૦ના ભાદરવા વદિ ૮ ને સોમવાર તા. ૨૮-૯-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાલે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ. પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે

जहा गेहे पलित्तमि, तस्स गेहस्स जो पहू ।
सारभण्डाणि नीणेई, असार अवउज्झइ ॥२२॥

પરમ તીર્થંકર ચોવીસમા જિનેશ્વરદેવ, સંપૂર્ણજ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર્યના ધરનારા, પરમકૃપાળુ પરમાત્મા, જગતના જીવોને તારવા અર્થે, ન્યાલ કરવા અર્થે, પોતાનો કઇ સ્વાર્થ નથી, છતા પોતે જે ભાવે છૂટયા તે ભાવની અનુભવ સહિતની વાત પ્રગટ કરી બતાવે છે આ સસાર જન્મ, જરા, મરણથી બળી જળી રહ્યો છે આ સસારમા કયાય શાતિ નથી. ક્ષણે, ક્ષણે, આત્માના અનત ગુણોનો હ્રાસ થઈ રહ્યો છે અનત જન્મ મરણની ફાસીમાથી આત્માને ઉગારવો હોય તો ધર્મનુ શરણુ લેવુ જોઈશે

ભકતામરસ્તોત્રમાં માનતુંગ આચાર્ય પ્રભુની સ્તુતિ કરતા કહે છે જે "**त्वामेव सम्यगुपलभ्य जयन्ति मृत्युं**" તમારું શરણુ લે છે, આરાધે છે, તે મૃત્યુંજય બને છે મૃત્યુને જીતવાનો રસ્તો હે મુનીન્દ્ર! અન્ય કોઇ સ્થળે નથી ચોકખો શુદ્ધ કેવળી પ્રરૂપીત આ માર્ગ છે આ માર્ગે પ્રયાણ કરી અનતા જીવો સિદ્ધ થયા છે શિતળીભૂત થયા છે. આ

માર્ગનું આરાધન કરીશું તો નક્કી આપણા કર્મ ખપી જશે અને પરમાત્મા પદે પહોંચી જશું દરેક આત્મા સ્વતંત્ર છે સ્વતંત્રપણે ભાવ કરી શકે છે, અને જેવા ભાવ તેવું પરિણામ બંધના ભાવથી સંસાર વધે છે જે ભાવે બંધ તે ભાવે મોક્ષ નહિ અને જે ભાવે મોક્ષ તે ભાવે બંધ નહિ. આમ બંધ અને મોક્ષના રસ્તા જુદા જુદા છે વિષય, કષાય, રાગદ્વેષ, માન' માયા, લોભના સેવનથી મોક્ષ છેટો છે મોક્ષ જોઈતો હોય તેણે વિકારી ભાવોથી સકલ કર્મોથી નિવૃત્ત થવું પડશે.

આત્મા પોતે નિશ્ચયનયે મોક્ષ રૂપ છે, મુક્ત સ્વરૂપ છે મોક્ષ જીવનો થાય છે, કાંઈ જડ-દેહનો થતો નથી. મોક્ષ પામવાની લાયકાત જીવ ધરાવી શકે છે પુરુષાર્થ કરે તો પરમ પદની પ્રાપ્તિ કરી શકે છે આ પદ પોતાના ઘરનું છે સિદ્ધ દશા એ અસલી ઘર છે, જ્યાર અતિ તે તો ભાડૂતી ઘર છે આ ઘરમાં તો નોટિસ આવે કે ઝટ ખાલી કરો. તો છોડી દેવું પડે છે ટાઈફોઈડ થયો, તેમાં માંડ બચ્યા તો અકસ્માત થયો, તેમાં કાંઈક બચ્યા તો ન્યુમોનિયા થઈ આવ્યો એમ ફુંઓ ફુંઓ થતો બચ્યો, પણ આવતી કાલે મર વાનો નથી એમ ખરું ? ના ; એક વખત તો જવાના.

અવસર બેર બેર નહિ આવે,
જ્યું જાને ત્યું કરલે ભલાઈ જનમ જનમ સુખ પાવે...અવસર
તન છૂટે ધન કોન કામકો, કાયકું કૃપણ કહાવે
જ્ઞાન દ્યાન પ્રભુ ભક્તિ જ ધર્મે
સમરી સમરી ગુણગાવે.. અવસર

જ્ઞાની કહે છે ગર્ભજ મનુષ્ય સંખ્યાતા છે ઘણાખરા વિરતિ પામી શકતા નથી. શ્રાવકપણું પણ અંગીકાર કરી

શકતા નથી. જુગલિયા કાળ કરીને દેવલોકમાં જાય. સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યો અપર્યાપ્તા જ મરી જાય છે, ફક્ત પંદર કર્મ ભૂમિના મનુષ્યોમાંજ મોક્ષની લાયકાત છે, તેમાં તમારો નબર લાગે તો કેવું સુંદર ? હવે ધર્મ કરવો છે, કે ધન પાછળ જોરશોરથી પાપ કરવાં છે ? શું કરીએ, સંસારી છીએ, એવી દલીલ કરી પોતાની નબળાઈ (પાપ) છૂપાવે છે. પણ તમને કોણ સાધુ કહે છે ? તમે માર્ગાનુસારી પણ નથી એમ કહેવું ને ? સમકિત સંમુખ થનાર જીવ ન્યાયસંપન્ન દ્રવ્ય મેળવે, એ પહેલો બોલ છે જ્યારે આજે કેટલા છળ--પ્રપંચ કરી ધોળે દહાડે ધોળે કપડે ધોળામાં ધૂળ નાખે છે ? કર્મ ઉદય-માન થશે, ત્યારે ત્રાહિ ત્રાહિ પોકરાવશે, પછી ત્યા તમારું કંઈ પણ ચાલશે નહિ

> કરી લ્યો હિસાબ, તમે પુણ્ય ને પાપનો,
> જાવું તો પડશે, છૂટકો નથી કોઇના બાપનો.
> આજ નહિ તો કાલ છે, જીવન દહાડા ચાર છે,
> જીવાભાઈ જુઓને, જરા પાછું વાળીને.
> જીવન એળે જાય છે, મૂરખ શું મલકાય છે,
> જીવાભાઈ જુઓને, જરા પાછું વાળીને

જીવાભાઈને ભલામણ કરે છે. જિંદગીમા કેટલુ સારુ અને કેટલુ ખરાબ કર્યું તેનો હિસાબ કર. કયુ પલ્લું નમે છે ? દરેક જીવને જીવાભાઇ કહી સંબોધ્યો છે **सिद्धा सिद्धि मम दिसंतु** કાળા વકૅમ કરે અને પછી કહે, મારે સિદ્ધપદ જોઇએ છીએ. આ ઢંગ છે માગવાના ! લાયકાત પ્રગટાવો તો જરૂર મળે આચારાગસુત્રમા ભગવાને કહ્યુ છે હે પુરુષ ! તું સત્યનું સેવન કર જિંદગી થોડી છે, માથે મોતના નગારાં વાગી રહ્યાં છે કાળરાજાનુ સૈન્ય કૂચ કરતુ આવી રહ્યુ છે.

છતાં કેટલા કાવાદાવા, પ્રપંચો ? માટે કહે છે કાલો પુરુષ सब्बस्साणाए से उवट्ठिए तीथ કર દેવની સત્ય આજ્ઞામાં ઉપસ્થિત થાય છે

ભગવતી સૂત્ર — "निग्गंथ पावयणं पुरओकाउ विहरइ' જે ભગવાનની આજ્ઞા આગળ કરી ચાલે છે, આચારાંગ 'से मेहावी मारं तरति' તે મરણને તરી જાય છે "नत्थि मग्गं विरयस्स तिबेमि તેને માટે રઝળવાની ચાર ગતિ નથી પાંચમી સિદ્ધગતિ તેને માટે ખુલ્લી જાય છે તમને બીક લાગે છે કે હાય, હું મરી જઈશ, પણ તમે કેટલા મોત કરીને આવ્યા છો ? હિસાબ નીકળે તેવું છે ? ના અનાદિ કાળથી રઝળતો, કુટાતો, પીટાતો, છેદાતો, ભેદાતો, મુસાફર અહીં સુધી તો પહોંચ્યો, મનુષ્યભવ પાંચ ઇન્દ્રિય આર્ય ક્ષેત્ર, ઉત્તમકુળ, સદ્ગુરુનો જોગ વીતરાગની વાણી સાંભળવા મળી મોક્ષમાર્ગ મળ્યો હવે જો રઝળવાનું થાય તો આ બધું મળ્યું, ન મળ્યા બરાબર ગણાયને ? હવે ભવિષ્યમાં ભવ નથી જોતા તેમ આત્માથી નક્કી કરો પરિમિત આયુષ્યમાં અપરિમિત સંસારને પરિમિત બનાવો

એક રાજાએ એક માણસને કૂવા ઉપરની સડેલી જાળી ઉપર સડેલી ખુરશી ઉપર બેસાડયો નીચે ઊંડો કૂવો છે ઉપર સૂતરના તાંતણે લટકતી ધારદાર તલવાર છે એની પાસે બત્રીસ પ્રકારના શાક અને તેત્રીસ પ્રકારના પકવાનની થાળી પીરસી છે આમા તેને ખાવું શું ભાવે ? બત્રીશબંધ નાટકના ધમકાર પડે છે પણ બિચારાને મૃત્યુના ભયમાં ઇન્દ્રિયોના એકે વિષયસુખોમા રસ પડતો નથી. એક મરણની જ્યારે આટલી બીક છે તો અનંતા જન્મ-મરણની બીક કેટલી

હોવી જોઈએ ? પણ તમે તો ભડના દીકરા ગરાને ! બીક જ કયા છે ? અનતા જન્મ-મરણ થયા છે, ભવિષ્ય કાળ પણ અનતો છે હવે જો છૂટવુ હોય તો મોક્ષનો ધ્યેય પ્રગટાવો. નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવ અને સિદ્ધ એ પાચ ગતિમાથી કઈ ગતિમા જવાનુ છે ? તેને માટે તમારુ જીવન તપાસો જગત તમને ચોથા આરાના નમૂના કહી દે, દ્રઢધર્મી-પ્રિયધર્મી કહી દે, તેથી શુ વળ્યુ ? મેટ્રિકના પેપર એકડાવાળો શુ જોઈ શકે ? એતો M. A. વાળો જ જોઈ શકે, તેમ આપણા માર્કસ કેવળી ભગવાન જ આપી શકે. કા પોતે જુવે તો ખબર પડે કે પોતે કયા ઊભો છે ? પાપ બાધીને પોરસ કરનારા, વિચારો ! કર્મ બાધતી વખતે મીઠા લાગે પણ ભોગવતી વખતે કોઈ બચાવી શકશે નહિ. ત્યારે ધર્મ એક જ આધારભૂત રહેશે આ સસાર મોહજાળ છે

પાપ તણા પડછાયા પડે, ને પુણ્યની પાંખો તૂટે. પુણ્યની
જાણીને જકડાયો હું, તો બંધન કયાંથી છૂટે. બંધન..
સાજ બસૂરા વાગી રહ્યા છે, લાજ રહી લુંટાતી માયા..
સુખની છાયા ક્યાય નથી, પણ માયા નથી મૂકાતી (૨)
મૃગજળ સરીખા સુખ છતાં યે, તૃષા નથી છીપાતી.

શ્રીમતો જાણે એમ જ સમજે છે, કે આપણે શ્રીમતો જ રહેવાના ગરીબી કદી આવવાની જ નથી સાજો જાણે કે હુ માદો થવાનો જ નથી. પરિગ્રહવાળા એવુ માને છે કે આ બધુ આમને આમ રહેશે, પણ જ્યારે પાપનો ભડાકો બોલશે, ત્યારે હસી હસીને બાધેલા કર્મ, રોઇ રોઇને ભોગવતા પણ છૂટકારો થવો મુશ્કેલ છે, ત્યારે પારાવાર દુ:ખ થશે એરોપ્લેનની પાખ તૂટે પછી કઈ દશા ? તેમ જ્યારે પુણ્યની પાખ તૂટી જશે પછી જ્યા ને ત્યા હડસેલા

મળશે, અપમાન થશે, સહુ કોઈ તોછડાઈથી વર્તશે, શરીર પણ કબુ નહિ કરે સંતાનો, સ્વજનો પ્રાણપ્યારી પત્ની પણ ફરી જશે. હવે નવાં પાપ નથી કરવાં તે નક્કી કર. જે કર્મ કર્યાં, તે ઉદયમાન થાય તેને મોટા ભૂપ પણ આડો હાથ દઈ શકે નહિ. જે વસ્તુ અનિત્ય—અશાશ્વત છે, જ્ઞાનીઓ જેને છોડીને નીકળી ગયા છે, તે પુદ્‌ગલના લોભાની તમને શી બળતરા છે! જેનું અંતરથી છૂટ્યું તે મરતી વખતે પરમ શાંતિથી મરશે અને જેને અંતરથી છૂટયું નથી તે મરતાં સમયે રૂપાળી રંભા જેવી પત્ની સામે, તિજોરી સામે જોઈ રહેશે. વીણામાં બસૂરા તાર હોય તેને ખેંચવા પડે, નહિ તો બસૂરા સૂર નીકળે, તેમ તમારી જીવન વીણામાં કેટલા બસૂરા તાર છે! સંસાર અને મોક્ષ બન્ને જોઈએ છીએ, એમ બસૂરું જીવન નહિ ચાલે. ચોરાસીના ચૌટામાં આત્માનું લિલામ થઈ રહ્યું છે, છતાં જીવને સંસારની માયા મુકાતી નથી. જન્મ, જરા, મરણથી આ સંસાર બળીઝળી—પ્રજળી રહ્યો છે આવા સંસારમાંથી જીવને સુખ શાંતિ જોઈએ છીએ, તે કદી નહિ મળે. લક્ષ્મી—ચોપડાપૂજન કરી શું માગો છો? બધાએ એક જ ચોપડિયે પૂજન કર્યું હોય—છતાં એકને લાભ અને બીજાને નુકસાન કેમ? અજ્ઞાની જીવ સમજતો નથી, કે પાપો જોર શોરથી કર્યા છે, તેના ઉદયમાન કાળે દુકાનમાં ખોટ જ આવે, હવે જે દુકાનમાં લાગલગાટ ખોટ જ આવતી હોય તો એકાદ બે વર્ષ રાહ જુવો, ત્રણ ત્રણ વર્ષ ખોટ જ આવી પછી તે દુકાન કાઢી નાખોને! તેમ આપણે અનંતકાળથી જીવના વેપાર—ધંધામાં ખોટ જ ખાધી છે, અવગુણ જીવ જેવું કે કામ, ક્રોધ, માન, માયા લોભ, ઈર્ષા આ બધાં

ખોટના ખાતા છે, નુકસાનીનો વેપાર છે. મધ દરિયે નાવ ડૂબાવે તેવા તેના ધંધા છે.

નાવ તરે ભવસાગર તારી, ખાડો લાવી ખુંચાડીશમાં,
તારી શકે તો તારજે જીવડા, બીજાને બુડાડીશમાં.

સંસારસમુદ્રમા આ જીવન નાવ ચાલ્યુ જાય છે હવે આ નાવને તારવી છે કે ડુબાડવી છે? આ સંસાર-સમુદ્રમા વિષય–કષાયના આવર્ત પડે છે, જે નાવને અટવાવે છે.

રમા નામની એક બાઇ સદ્ગુણી, સહનશીલતા વાળી અને ગુણીયલ છે, સંસ્કારી છે પણ રૂપમા કદરૂપી છે. તમે સંસ્કાર જુવો છો, કે કરિયાવર? આજે પતંગિયા જેવાઓ રૂપમા મોહે છે, પણ ગુણને જોતા નથી શ્રીમંત મુરતિયા તો કદરૂપતાને હિસાબે મળી શકતા નથી. છેવટે કોઈ એક ગરીબ મુરતિયો ગોતે છે. બાઈના લગ્ન કરી નાખ્યા, બાઇ સાસરે ગઇ, સાસુ કુસંસ્કારી છે. આખો દિવસ વાગ્બાણ છોડતી જ રહે છે, સાસુ ઘેર જઈ પથરણુ મૂકે, કે ટક ટક શરૂ કરે

સજ્જન પુરુષ કરે ટકોર, બીજા કરે તે ટક ટક. ટકોર બનાવે ચકોર, તેજસ્વીને ટકોર બસ છે ટકોર ટૂંકી હોય છે અને તે પણ તક જોઇને કરાય છે કોક કોક વખત કરાય તે ટકોર, રોજ રોજ કરાય તે ટક ટક જાણે પોતે જ ભાર ખેચતી હોય। જ્ઞાની કહે છે, સમતાના પાઠ શીખો માણુસને પત્થર વાગ્યો હોય, તો જરા વાર તમ્મર ચડી જાય છે તેની અસર રહે છે તમે વ્યાખ્યાન સાભળો છો તો તેની અસર કેમ રહેતી નથી? ડોલમા ચાળણી મૂકી હોય તે ભરી દેખાય, પણ બહાર કાઢો ત્યા ખાલીખમ, તેવા શ્રોતા ઉપાશ્રયમા વ્યાખ્યાન સાભળતા હોય ત્યા સુધી વૈરાગ્ય રસમા તરબોળ દેખાય, જેવા બહાર

નીકળે, ઘરે દુકાને જાય ત્યાં એવાને એવાં વૈરાગ્યના પૂર ઓસરી
જાય. રમાના જીવનમાં સહનશીલતા છે, સામે કપરાં નિમિત્ત
છે નણંદ તો જાણે રાંદલનો ઘોડો જોઈ લ્યો. રમા એક
વખત પતિને કહે છે તમે ઝટ મુંબઈ ભેગા થઈ જાઓ તો
સારું! પતિ કહે છે હું અહીં બેઠો છું, છતાં તારા માથે
છાણાં થપાય છે તો પછી હું બહાર ગામ જઈશ તો તારી
શી દશા થશે? રમા કહે છે તમે મારી ચિંતા કરશો નહિ
હું બાબાને મોટો કરીશ, મૂંગે મોઢે બધું સહન કરીશ, પણ
તમે મુંબઈ જાઓ તો દેવામાંથી ઉગરી શકાય

બાઈએ પતિને પરાણે મોકલ્યો. પતિ પરદેશ કમાવા
ગયો. બાઈએ શિખામણ આપેલી કે જ્યાં જાવ ત્યાં ધર્મને,
શેઠને અને નીતિને વફાદાર રહેજો. સત્ય, નીતિ અને પ્રમા
ણિકતા સાચવજો. એ શિખામણ રમણલાલે ઘટમાં ઉતારી
કોઈ શેઠને ત્યાં નોકરી મળી ગઈ ચાલચલગત સારી જોઈ
શેઠે ભાગીદાર બનાવી દીધો. પરદેશમાં નવા બંગલા થઈ
ગયા દેશમાંથી માતા, ભગિની પત્ની, પુત્રને તેડાવી લીધા
છોકરાને સારી રીતે ભણાવ્યો, સાસુ અને નણંદે ઘોડા
ઉપાડયા. બાલ્યવયથી બાળકના માનસમાં એમ ઠસાવ્યું કે
આ તારી મા નથી પણ કામવાળી છે

રમણલાલ મોટા શેઠ થઈ ગયો. મધ હોય ત્યાં માખીઓ
આવે જ એમ ઠગવા-મગવા અનેક મિત્રો આવે છે. સૌને
આશ્ચર્ય થાય છે કે રમણલાલના શ્રીમતી આવા કદરૂપાં કાં?
બીજી કરવાની સલાહ આપે છે. પણ જ્યાં એક બેઠી હોય
ત્યાં બીજી લાવવી કઈ રીતે? એકવાર રમા હાથ જોડીને તેના
પતિને પૂછે છે: મારો શો વાંક છે કે આપ સામું જોતા નથી.

રમણુ શુ કરુ, ત્યારે મારી ગરીબાઈ હતી, નહિ તો તારો હાથ પકડત નહિ મારી શ્રીમતાઈમા તુ લજામણી લાગે છે પતિના વેણે રમાને જાણે આભ તૂટયો, છતા પુત્ર આશાએ મનવાળી રહે છે, પરતુ છોકરા નવનીતમા પણ માતાની અવગણુના કરવી એ સંસ્કાર રૂઢ થવા લાગ્યા છે. માતા તરફ નફરત છે, અનાદર છે જ્યારે નવનીત મોટો થાય છે ત્યારે તેના લગ્ન લેવાય છે, જાન્ રવાના થાય છે ત્યારે સૌ સબધી, સ્વજન સ્ત્રીઓ મીઠડા લેવા જાય છે રમા કામકાજના ઢસરડામાંથી પરવારી પોતે પુત્રને મીઠડા લેવા આશાભરી જાય છે, જ્યા લાબો હાથ કરી પુત્રના મીઠડા લેવા જાય છે, ત્યા નવનીતલાલ પુત્ર કહે છે "છટ, આઘી રહેજે! તુ મારા કપડા બગાડીશ, તારા હાથ ગદા છે, તુ કદરૂપી છુ'." આ શબ્દો રમાને બાણુ જેવા લાગ્યા

મા બાપનુ માને નહિ, એ પુત્રને ધિક્કાર છે.
સેવા કરી જાણે નહિ, એ પુત્રને ધિક્કાર છે,
નાના થકી મોટા કર્યા ભીનાં થકી કોરા કર્યા,
ઉપકાર ભૂલે અભાગિઓ, એ પુત્રને ધિક્કાર છે માબાપ
મોજો કરે મનફાવતી, હોટેલ, સિનેમાની મહીં,
માબાપ મરે દાણા વિના, એ પુત્રને ધિક્કાર છે માબાપ
દેવું કરી પરણાવીયા, દાગીના વેચી અંગના,
દેવું ભરે નહિ બાપનુ, એ પુત્રને ધિક્કાર છે માબાપ.
પરણ્યા પછી નોખા થયા, લઇને લાડી સાથમાં,
માતા કરે જો વૈતરું એ પુત્રને ધિક્કાર છે માબાપ.

પુત્ર આશાના તાતણે રમતી રમાના, સેંકડો માણુસની વચ્ચે પુત્રનુ આવુ બેહૂદુ વર્તન જોઈ દિલના તાર તૂટી ગયા બધા દુઃખ કરતા આ દુખથી તેનુ હયુ કાબૂ ગુમાવી બેઠુ. રમાને અતરમા બહુ દુખ લાગ્યુ બગલામા રાદલમા તેડયા

હતો તેના અખંડ દીવાની વાટથી બંગલામાં લાય લાગી. તીર્થસ્વરૂપી માતપિતાનાં દિલ દુભાવવા, ગરીબના નિસાસા લેવા, તેના પાપની હાયે કદુવાની લાય લાગી જતાં વાર લાગતી નથી.

> તુલસી હાય ગરીબકી, કબુ ન ખાલી જાય
> મૂવા ઢોરકે ચામસે, લોહા ભસ્મ હો જાય

જાન તો ચાલી ગઈ રમા રડી રડીને થાકી ગઈ મીઠાઈના ઢગ પડયા છે પણ રમાએ ખાધુ કે નહિ તેની ખબર અંતર પૂછનાર, છતાં માણસે. આજે તેનું કોઈ નહોતુ એનું અંતર જંગલ વેરાન જેવું બન્યું હતુ બાઈ જુદા ઓર-ડિયામાં સૂતેલી છે બંગલો સળગ્યો ચોરીનાં માણસો ભેગાં થઈ ગયાં. રમા એબાકળી ઊઠી. જલદી બંગલામાં જાય છે મારી સાસુને બચાવી લઉં બચાવવા દોડી સાસુ બેભાન અવસ્થામાં પડયાં છે તેને ઉપાડી પાછલે રસ્તેથી બહાર નીકળી. પછી નણંદને બચાવવા અંદર દોડી, જ્યાં બહાર આવે ત્યાં અગ્નિની ઝાળ ફરી વળી. રમા ઓળખાય નહિ એવી થઈ ગઈ હોસ્પિટલમાં લઈ ગયા રમણલાલને ફોન કર્યો. ઝટપટ લગ્ન પતાવી સૌ પાછા આવ્યા બાપ દીકરો પૂછે છે, બા ક્યાં ગયાં? ફૈબા ક્યાં ગયાં? પણ રમાને કોઈએ વાત પણ ન કરી પરંતુ અપકાર પર ઉપકાર કરનારી રમાના વર્તનથી સાસુ—નણંદની આંખ ઉઘડી ગઈ અને કહેવા લાગી કે અમને જીવતદાન દેનાર, મોતના મુખમાંથી ઉગારનાર રમા છે ઘર આગળ દેવસ્વરૂપી દેવી જગદંબાને અમે ઓળખી શક્યા નહિ. બધો ઇતિહાસ સાંભળતાં રમણલાલ અને નવનીત, બાપ-દીકરાની સાન ઠેકાણે આવી મોટરમાં બન્ને હોસ્પિટલે

પહોંચી ગયા. પુત્ર કહે છે બા! તને કેમ છે? રડતા લોચને માતાના પગ પકડી લીધા રમા કહે છે, બેટા! હવે હુ તને બિલકુલ નહિ ગમુ, કદરૂપી હતી તેમા વિશેષ કદરૂપી થઈ ગઇ પુત્ર કહે, બા! હવે તો તુ મને બહુ જ ગમીશ, મને વિખૂટી પડેલી માતા આજે મળી ગઇ છે.

રમા કહે, બેટા! ખોવાયેલો પુત્ર આજે હુ પ્રાપ્ત કરી શકી છુ બસ એ સતોષ લઇને હુ જઉં છુ. રમણલાલ પણ પત્નીની માફી માગે છે પાપનો પસ્તાવો કરે છે, રમા! મે તને ઘણો અન્યાય કર્યો છે. કુભાર જેમ હીરાને ન પારખી શકે તેમ હુ તને ઓળખી શકયો નથી આ બધો પ્રતાપ તારો છે કોઇની ચઢામણીએ ચઢયો અને તારો તિરસ્કાર કર્યો. ખેર! મારી ભુલને માફ કરજે. તારા ઉપકાર ભૂલાય તેમ નથી.

અમે તને સમજી શકયા નહિ મારી અજ્ઞાન ભરેલી બાલિશતાને ભૂલી જજે રમા કહે મને તો શાંતિ છે સુખ-દુ ખ એ તો ગાડાના ચક્ર માફક ચાલ્યા જ કરે છે. ધર્મ છોડશો નહિ, માનવતાને છોડશો નહિ. તમારા આશ્રિતોને તિરસ્કારશો નહિ, એટલુ જ કહેવાનુ છે નવકાર મત્રનુ સ્મરણ કરતા રમા ખલાસ થઈ ગઈ મુદ્દો કહેવાનો એ છે, કે સસારમા આવ્યા છો, તો તમારા હાથે કેટલા સારા કામો કર્યા તેનો હિસાબ કરો દરેક સાથે મૈત્રીભાવ રાખો

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે બળતા ઘરમાથી સાર વસ્તુ કાઢે અને અસાર વસ્તુને છોડે તેમ હુ આ બળતા ઝળતા સસારમાથી સાર વસ્તુ કાઢવા તૈયાર થયો છુ, માટે

મને રજા આપો વળી પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૯૮ મું

સવત ૨૦૨૦ ભાદરવા વદિ ૯ તા ૨૯-૯-૬૪ મંગળવાર

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયન-સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મહાવીર પ્રભુ મૃગાપુત્રની વાત કરે છે મૃગાપુત્રના હૈયામા આત્મ તત્ત્વની અનેરી જ્યોત જાગી ઉઠી છે બહેનો ઘઉંમાં પડેલા કાંકરાને જેમ જુદા કરે છે તેમ મૃગાપુત્ર ક્ષયોપશમ ભાવથી અભિપ્રાયમાં જડ અને ચૈતન્ય બન્નેને જુદા કરે છે અવગુણ રૂપી કાંકરા દૂર કરવા, અસયમ અને અવિરતિભાવ કાઢવા તે માતાની આજ્ઞા માગતા કહે છે

> जहा गेहे पलित्तम्मि, तस्स गेहस्स जो पहू ।
> सार भण्डाणि नीणेइ असार अवउज्झइ ॥२२॥

હે માતા ! જે મકાનમા આગ લાગી હોય, ત્યારે અગ્નિ-શિખાઓ ઊંચે ચડતી હોય ત્યારે મકાન-માલિક સારી વસ્તુને, સાર વસ્તુને બહાર કાઢે છે વાસણ છાલા, લાકડાં કે મીઠાંની કુલડીઓ એ લેવા બેસતો નથી તેની નજર તો તિજોરી ઉપર છે તિજોરીમા જે માલ પડયો હશે તેને તે લઈ લેશે. દુકાન હશે તો ચોપડા લઈ લેશે, એ જ ન્યાયે આ સંસાર વિષય કષાયના ભડકે સળગી રહ્યા છે તેમા સાર વસ્તુ કઈ છે ? દેહ મકાન પુત્ર-પરિવાર સ્ત્રી, કુટુમ્બ પણ સાર વસ્તુ નથી પણ

सारं दंसणं नाणं, सारं तवनियम संजम धरं ।
सार जिणवरं धम्मं, सारं सलेहणा पण्डिय मरणं ॥

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, નિયમ, જિનેશ્વર કથિત ધર્મ, સલેખના-પંડિત-મરણ આ બધા સાર-રત્નો છે

રત્નનુ નામ પડે ત્યા સંસારીજીવની દૃષ્ટિ પૃથ્વીકાયથી ઉત્પન્ન થયેલા રત્નો ઉપર પડે છે, પણ જ્ઞાનીઓ કહે છે કે, તે સાચા રત્નો નથી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર એ જીવનના સાર રત્નો છે જેમ પુષ્પમાથી સાર વસ્તુરૂપે અત્તર છે, તેમ માનવ ભવના સારરૂપ આત્મિક ગુણો છે સંસારમા સવારથી સાજ સુધી મજૂરી કરો, માથાઝૂડ પ્રવૃત્તિમય રહો, પણ તેમા કંઈ નિર્જરાનો છાંટો ખરો ? ના, બલ્કે પાપબંધનો ભારો માથે ચઢાવવાનો. પાપના પોટલા બાધવા કેમ ગમે છે ! મહેનત કરવા છતા પરિણામે શૂન્ય રહે તો કોણ ડાહ્યો પુરુષ એવી મહેનત પાછળ મંડયો રહેશે ? સાર નીકળતો હોય તો કર્યું કામનુ સાર રત્નત્રયમાથી નીકળે છે એ પ્રાપ્ત કરવા ઇન્દ્રિય ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરવો પડશે.

આચારાગસૂત્રના પહેલા અધ્યયનમાં (શ્રુતસારમા) કહ્યુ છે, કે કામગુણ છે ત્યા સંસાર ઊભો છે જ્યા સંસાર છે ત્યા કામગુણ છે સાડાત્રણ મણની કાયામા કમરનુ હાડકુ ભાગી જતા તે માણસ બેસી શકે નહિ કે હાલી ચાલી શકે નહિ, તેવી રીતે આ સંસારની કેડનો મંકોડો વિષય ભાવ છે જેમ કેડ ભાગેલો માણસ પોતાની જિંદગી સૂતા સૂતા કાઢે, તેમ દર્શનમોહ યુક્ત વિષય ભાવ ટળતા ચારિત્રમોહી આત્મા સંસારમા બે ચાર ભવ કાઢે પણ તેનો સંસારીભાવ

નિર્મોહ થઈ ગયો સમજવો. દર્શનમોહજ જીવને વિષય-ભાવમાં એકત્વ બુદ્ધિ મનાવે છે.

વિષયને લઈ જીવ કષાય કરે છે. વિષય માતા છે અને કષાય તેનાં સંતાનો છે. મા મરે તો સંતતિ થાય નહિ. એમ સંપરાય ક્રિયા નષ્ટ થઈ ગયા પછી અલ્પ બંધ પડે છે. પણ વિષય-કષાય જેના વગતમતા છે તેને કષાયની તીવ્રતા વડે બંધાતાં કર્મો ખરબચડી અને ભીંજાયેલી દીવાલ ઉપર સીમેન્ટના પ્લાસ્ટરની માફક આત્માની સાથે વધુ પ્રમાણમાં એકાકારપણે ચોંટી જાય છે. અને કષાયની અતિ મંદતા હશે તો આરસ પહાણની દીવાલ ઉપર ધોળી રેતી અને થોડી સીમેન્ટ લઈ પ્લાસ્ટર કરવા જાય તો તુરત ખરી પડે છે તેમ કદાચ કર્મ બંધ થશે તો બહુ અલ્પ અને રૂક્ષ-બંધ હશે. વ્યાખ્યાનો સાંભળી, શાસ્ત્રો વાંચી એ જ કરવાનું છે, આત્માને રાગદ્વેષથી પાછો હઠાવવાનો છે. રાગ એ રોગ છે, ત્યાગ એ તપ છે. જેને જીવન બાગ મઘમઘાયમાન બનાવવો હશે તેણે રાગનો ત્યાગ કરવો પડશે. આજે મોટે ભાગે રાગના ત્યાગને બદલે રાગની તવંગર દશામાં રાગ-દ્વેષની આગ ભભૂકતી રાખે છે.

એક નદી-કિનારા નજીક ગુરુ અને ચેલો ઝૂંપડી બાંધીને રહ્યા છે. થોડે દૂર લાકડાંના ભારાવાળાઓ વિસામો ખાવા બેસે છે. શિષ્ય, ગુરુને કહે છે: આ લોકો કેટલા બધા ગરીબ છે! આપની પાસે લબ્ધિ છે, તો તેને તવંગર બનાવો. ગુરુ જવાબ આપે છે: તને લાગે છે કે આ ગરીબ છે પણ તેતો તવંગર છે. શિષ્ય કહેવા લાગ્યો: તમારી

વાત માન્ય કેમ કરાય? આ લોકો ગરીબ છે તેથી તો જંગલમાં લાકડા કાપવાનુ કષ્ટ વહોરે છે. ગુરુ કહે છે ' એ બહારથી ગરીબ લાગતા છતા સ્વભાવથી ગરીબ નથી તારે પરીક્ષા કરવી હોય તો ભારામાથી એક લાકડુ ખેચીને લઈ આવ. આજ્ઞા પ્રમાણે શિષ્ય જાય છે. જેવું લાકડુ ખેચ્યું તેવો ભારાવાળાનો મિજાજ ગયો ચેલાને એક બે અડબોથ લગાવી દીધી, કારણ કે જીવને જ્યારે પ્રતિકૂળતા આવે છે ત્યારે જીવ સહનશીલતા રાખી શકતો નથી. પ્રતિકૂળતા પચાવવા માટે વિરોધને ટાળવા જીવતુ જાગતું જ્ઞાન જોઇએ. જે જ્ઞાન વિભાવમાં જતા જીવને ટકોર કરે, કે સાવધ થા, આ તારો સ્વભાવ નથી, તે જ જ્ઞાન સાચું છે.

સાધક પ્રાર્થના કરે છે, હે પ્રભુ !
પ્રાણુસખા ! તુજ બાળ ગણીને, નિશ દિન દેજે સહારો,
જે દિન ભાન ભૂલાયે આતમનુ, તે દિન કરજે ટકોરો રે,
' પ્રભુ મારા અંતરને અજવાળો.

સાધક પ્રાર્થના કરતાં કહે છે હે પ્રભુ ! હે પ્રાણુસખા ! હુ જો ભાન ભૂલુ તો મને બાળક ગણીને ટકોર કરજે. માતા હમેશા પુત્રનુ હિત જ ચાહતી હોય છે. માતાને મન તો બુદ્ધિશાળી પુત્ર કે બુદ્ધિહિન પુત્ર હોય છતા, બન્ને ઉપર તેના વાત્સલ્ય ઝરણા વહેતા હોય છે. વાત્સલ્ય ઝરણાનો અભાવ અપર માતામા હોય છે, સગી જનેતામા નહિ તેમ વિશ્વ વાત્સલ્ય તારક દેવની કરૂણા અપાર છે. નિષ્કારણ કરૂણાના સાગર હે પ્રભુ ! મારા જીવનની ભૂલો ગણી ગણાય તેમ નથી મને તુ સત્ય પથે દોરજે હુ ભૂલથી ભરેલો છુ. ભુલ્યાને ટેકો આપવો, પ્રેમથી પાંખમા લઇ સત્ય પંથ

કેળવવો એ સજ્જનોનુ કર્તવ્ય છે દુર્જનો તો પાછળથી ટીકા જ કર્યા કરશે. "માણુસ માત્ર ભૂલને પાત્ર." મહાશતક શ્રાવક સથારામાં બેઠા હતા તે સમયે વિષયાંધ બની આવેલી રેવતીને કહ્યું કે, તુ મને હેરાન કેમ કરી રહી છો ? મે અવધિજ્ઞાનથી નિહાળ્યુ છે કે તુ ૭ દિવસમા વિસુચિકાના રોગથી મરીને નરક ગતિમા પડવાની છે ક્રોધમાં સત્ય વાત કહી દીધી રેવતી ભયની મારી સાતમે દિવસે વિસુચિકાના રોગથી મરીને પહેલી નરકે ચોરાસી હજાર વર્ષ ની સ્થિતિએ નારકીપણે ઉત્પન્ન થઈ ગઈ દશવૈકાલિકસૂત્રમા સત્ય વાત પણ જો પરને પીડાકારી-કઠોરકારી હૃદયને ભેદનારી, મર્મને છેદનારી હોય તો તેને અસત્ય ભાષા કહેલી છે જ્યારે વિહાર કરતાં ભગવાન મહાવીર સ્વામી રાજગૃહીમાં પધાર્યા ત્યારે ગૌતમ સ્વામીને કહે છે ગૌતમ ! જા, મહાશતકને કહે, કે સથારામાં આવી ભાષા બોલવી કલ્પે નહિ માટે પ્રાયશ્ચિત લે

એક મત એવો છે કે ભાષા જે છુટવાની હોય તે છુટે ભાષા ઉપર ચૈતન્યનું આધિપત્યપણુ નથી-કારણ કે ભાષા જડ છે અને આત્મા ચૈતન્ય છે તેની સામે સિદ્ધાંત કહે છે કે અપેક્ષાએ વાત સાચી છે ભગવતીસૂત્રમાં ભાષાને જડ પુદ્ગલો કહ્યા છે પણ ભાષા છુટે છે તેનો પ્રેરક આત્મા છે ભાષા પાછળ ભાવ આત્માનો છે આત્મા જે ભાવ કરે છ તેને વ્યક્ત કરનાર ભાષા છે, માટે જ ભાષા એ ભાવને પ્રગટ કરનારી કહી છે તથી ભાષા કેળવીને બોલો થોડુ પણ સત્ય પ્રિય રીત બોલો એક ભાષાથી સાત આઠ કર્મ બંધાય છ અને એક ભાષાથી સાત આઠ કર્મ (કથંચિત) છુટે છે

મહાશતકની ભાષા છૂટી ગઈ ત્યારે ગૌતમ સ્વામી પધાર્યા અને મિષ્ટ ભાષામાં જણાવ્યુ કે હે દેવાનુપ્રિય શ્રાવક! તમારે આ પ્રમાણે સંથારામા બોલવુ કલ્પતુ નથી. વાત સત્ય હોવા છતા અપ્રિય કઠોર હતી માટે પ્રાયશ્ચિત લો મહાશતક પ્રાયશ્ચિત લઈ કર્મબંધથી છૂટા થયા

કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે, જ્યારે ભૂલ થાય ત્યારે સાચી સમજણ હોય તો જ્ઞાન ટકોર કરે કે, તને આ વ્યાજબી નથી પોતે પોતાની ભૂલ પકડી શકતો ન હોય તો ગીતાર્થ ગુરુની નિશ્રામા રહી તેને વિનંતી કરે 'ગુરુદેવ' જ્યા મારી ભૂલ થાય ત્યા મને તમે ટકોર કરજો'

આ શિષ્ય ગુરુ પાસે આવી કહેવા લાગ્યો "સાહેબ! મારો ગાલ સૂજાડી દીધો થોડીવાર પછી લાકડાના ભારાવાળા માથે ભારા ઉપાડી ચાલતા થયા ત્યાર પછી તે જ રસ્તેથી રાજાની સવારી નીકળી ગુરુદેવ શિષ્યને કહે છે, હવે જા! માર્ગમા હરફર કરી તેને હેરાન કર ભોઈલોકો રાજાની પાલખી ઊપાડી ચાલી રહ્યા છે ચેલો વચ્ચે હરફર કરે છે આથી માર્ગ રુંધાય છે સવારી અટકી પડી રાજા પૂછે છે 'કેમ ભાઈ શુ થયુ ?

પાલખી વહન કરવાવાળાએ કહ્યુ, કે કોઇ યોગી પધાર્યા છે તુરત જ રાજા નીચે આવ્યા અને પગમા પડયા અને પૂછયુ 'આપના ગુરુદેવ કયા બિરાજે છે? માફ કરજો, આપના ચાલવાના રસ્તામા મે આડખીલ કરી તેની મારા માણસો વતી હુ ક્ષમા માગુ છુ મારા માણસોનો ગુન્હો, એ મારો જ ગુન્હો ગણાય રાજા તથા ચેલો ગુરુદેવ

પાસે આવ્યા. વંદન કરી, યથાસ્થાને આનંદ વિહાર કરવા ચાલતા થયા. ગુરુએ શિષ્યોને કહ્યું, કે ગરીબ અને તવંગર કોણ? તેની સમજણ પડી? રાજા દ્રવ્યથી તવંગર પણ સ્વભાવે ગરીબ છે અને કઠિયારા ગરીબ છતાં સ્વભાવમાં તવંગર છે. આપણે કેવા બનવું છે? જેના સ્વભાવમાં કોમળતા નથી, સરલતા–સહનશીલતા નથી તે કષાયથી તવંગર છે. ક્ષમા વિહોણું જીવન વંધ્ય છે.

સમ્યક્ વિનાનો આતમ વંધ્ય
ક્ષમા વિનાનું જીવન વંધ્ય
સત્સંગ વિનાની કાયા વંધ્ય
સેવા વિનાના હાથ વંધ્ય
દયા વિનાની આંખ વંધ્ય
દાન વિનાનું હૃદય વંધ્ય

જીવન–સૌંદર્ય જોઈતું હોય, તો ક્ષમા લાવવી પડશે. કાયાની નિરોગીતા જોઈતી હોય તો સેવા–ગુણ પ્રગટાવવો પડશે. સમ્યગ્દર્શન જોઈતું હોય તો સત્સંગ કરવો પડશે. ધનના–પિપાસુએ દાન ધર્મ ખીલવવો પડશે. આંખનું તેજ જોઈતું હોય, તો દયા પાળવી પડશે. પૂર્વના પુણ્યોદયે હાલ, જે ધન મળ્યું છે તે આવતા ભવે મળશે, કે કઈ ગતિમાં લઈ જશે તેનું ભાન છે? પૈસો એ સાર વસ્તુ નથી. આ લોક બળીઝળી–સળગી–પ્રજળી રહ્યો છે તેમાં મૃગાપુત્ર સાર વસ્તુ કાઢવા તૈયાર થયા છે. આ સંસાર, જન્મ, જરા, મરણની ત્રિપુટીથી ઘેરાયેલો છે. આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિના બંકા ગમન સુધી પહોંચ્યા છે.

જીવે આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિ એટલી બધી

વધારી મેલી છે કે, આ સસારમા તે કયાય સુખ પામતો નથી

> કૂડકપટની બાજી ખેલી, દેશોદેશમાં ચણી હવેલી,
> અંત સમયે જાવું મેલી, એકલો આવ્યો, એકલો જાવું,
> મનસૂબાના ચણે મિનારા, મૃગજળ સરીખા લાગે પ્યારા,
> ચાર દિવસના એ ચમકારા, એકલો આવ્યો, એકલો જાવું
> જાગી જોને જીવલડા તું, એકલો આવ્યો, એકલો જાવું.

દગા રમી અન્યના મુખમાથી ઝટવીને પણ તિજોરી ભરવી છે, એવાઓને પણ અત સમયે સઘળું મેલી વિદાય લેવી પડશે. અજ્ઞાનીઓને અતૃપ્તિને કારણે, ધનવાનને જોઈ ને એમ થાય કે હુ કયારે ધનવાન થાઉ ! તમને ધનની કિમત કેટલી છે? જીવ નીકળી જાય પછી જડ દેહનુ શુ થાય છે? રાખ ધનથી આત્માની શી ગરજ સરે છે? માટીમા શુ મોહી રહ્યા છો ? મકાનનો પથરો એ પણ પૃથ્વીકાય છે અને હીરો એ ઊંચા નબરનો પથરો છે, પણ છે તો પૃથ્વીકાયને ? એકેન્દ્રિય પાછળ પચેન્દ્રિય પાગલ બને ? ચોરી કરે, ઇન્કમટેક્ષથી બચવા નવા ચોપડા કરે, આ બધુ શાને ? શુ આપણુ જીવન ખટપટ, દોષને કાવાદાવા આદિ અનેક કુકર્મો કરી અનીતિની કમાણી કરવા માટે છે ? ચોરીનો માલ તો ચડાળ ખાય બશેરના લોટામા પાચશેર ઘી નાખશો તો ઢોળાઈ જશે જેટલુ કિસ્મતમા મળવાનુ હશે તેટલુ મળશે તેમા ધમપછાડ શાને કરો છો ? **સમયની બરબાદી એટલે જીવનની બરબાદી.** માટે વિચારો હવે ક્યા ઉપાય વડે જીવવુ તેમ વિચાર્યું છે ! જડ અને ચેતન જુદા, એમ વાતો કર્યે નહિ વળે ઉદ્યમ

કરવો પડશે. નજર તેજ કરી, મન મક્કમ કરી ધ્યેયના શિખર પર ડગલા માંડો, તમે જરૂર મોક્ષ-મંઝિલે પહોંચી જશો અને આ જગત જોતું જ રહી જશે.

उद्यमेनहि सिध्यति कार्याणी न मनोरथैः ।
नहि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः ॥

સિંહને પણ શિકાર માટે છલાંગો મારવી પડે છે. સૂતેલા સિંહના મોઢામાં મૃગલાં આવીને પડતા નથી. ત્યારે તમારે મોક્ષ જેવી દુર્લભ વસ્તુ મફતમાં મેળવવી છે એ નહિ બને.

કર્મ કાંઈ ઢોર નથી કે હોકારા પડકારા કર્યે હાંક્યા જાય
કર્મ કાંઈ કૂતરા નથી કે હડડ કીધે કાઢ્યા જાય
કર્મ કાંઈ માણસ નથી કે બાવડું ઝાલી બહાર કઢાય

કર્મ તે આત્મપ્રદેશે ખીર-નીરના ન્યાયે એક પ્રદેશને અવગાહીને રહ્યાં છે. જ્યારે આત્મા સ્વભાવમાં રમણતા કરશે, ત્યારે કર્મો આપોઆપ વિદાય લેવા માંડશે.

ગારૂડીના મંત્ર પ્રતાપે જેમ ઝેર બહાર નીકળવા માંડે તેમ અનાદિના કર્મો ટળવા માટે

જાણે વાણી તારી પ્રશમ રસ ભાવે નીતરતી
મુમુક્ષુને પાતી અમૃતરસ અંજલિ ભરી ભરી
અનાદિની મૂર્છા વિષ તણી ત્વરાથી ઉતરતી,
વિભાવેથી થંભી સ્વરૂપ ભણી દોડે પરિણતી

ભગવાનની અકષાયી વાણી, મધુર ગીરા પ્રવાહ, જેમ હિમાલય માંથી ગંગા નીકળે તેમ, કેવળજ્ઞાનીના મુખારવિંદમાંથી નીકળતો વાણીનો ધોધ, ગૌતમમુખ રૂપ કુંડમાં આવી પડ્યો. ગણધરે એ તેને ઝીલ્યો અને દ્વાદશાંગીની રચના કરી. તેમાં દ્વાદ

દ્રષ્ટિવાદસૂત્રનો વિચ્છેદ છે, બાકી અગિયાર અગ હાલ મોજૂદ છે આ વાણીપ્રવાહથી અનાદિ કાળની મિથ્યાત્વ મૂર્ચ્છાનુ ઝેર ઉતરે છે, સમ્યગ્દર્શનના પ્રવેશ માત્રથી ઓગણોતેર ક્રોડાન ક્રોડી સાગરોપમ ઝાઝેરા કર્મ ખપી જાય છે જગતમા નવકાર મત્ર, એ મહાન મત્ર છે શ્રદ્ધારૂપી દીવડામા પરિશ્રમરૂપી તેલ અને મક્કમતારૂપી વાટ હોય તો પછી વાધો આવતો નથી

નવકાર મત્ર જેવો દુનિયાભરમા કોઇ મત્ર નથી છે શ્રદ્ધા ? શ્રાવકને શ્રદ્ધા હોય તે દેવ દેવલા પૂજવા ન જાય ! સુરધનને પગે લાગે કે સુરધન તેને પગે લાગે ! ત્રણ પીપળાના પાન મૂકી દે એટલે પગે લાગે, ઉકરડી ઉઠાડી વહુને પગે લગાડે માથુ તો કિમતિ છે તેને મફતિયુ કરી નાખ્યુ છે જ્યાં હોય ત્યા નમાવી નાખે મસ્તક ઉત્તમાગ ગણાય છે અહર્નિશ જિનેશ્વર દેવના ચરણમા ઝુકાવવાનુ હોય, બીજે નહિ છે તૈયારી ! મિથ્યાત્વની મૂર્ચ્છા ઉતારનાર પ્રભુની વાણી છે માટે એ વાણીની આરાધના કરો

મૃગાપુત્રને સાહેબી મળી છે, છતા તેમા રહેવા માગતા નથી પુણ્ય પ્રમાણે સુખ સગવડતા મળે છે, તેમા રસ લેવો કે ન લેવો એ આત્માના હાથની વાત્ત છે મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે, આ સળગતા સસારમા હુ ક્ષણવાર પણ નહિ રોકાઉ તમને સસાર સળગતો લાગતો નથી મૃગાપુત્રને લાગ્યો છે માતા કને દીક્ષા લેવાની રજા માગે છે. વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૬૯ મું

સં ૨૦૨૦ના ભાદરવા વદિ ૧૦ને બુધવાર તા ૩૦-૯-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે જે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં, મૃગાપુત્ર માતા પાસે આજ્ઞા લેતા કહે છે એકેન્દ્રિયથી માંડી પંચેન્દ્રિયના જીવો સુધી જન્મ જરા મૃત્યુ અવશ્યમેવ છે જન્મનું મૂળ કારણ કોણે ઊભું કર્યું? જીવે પોતે જ અજ્ઞાનતાથી ઊભું કર્યું છે દુઃખ કોઈ પણ પ્રાણીને ગમતું નથી છતાં કેમ આવે છે? દુઃખ માટે કોઈ જીવ પ્રયાસ કરતો નથી છતાં દુઃખ કેમ આવે છે? આવા સંસારમાં ક્ષણમાત્રનું પણ સુખ નથી. અજ્ઞાની પોતાની અજ્ઞાન દશામાં સુખ નથી છતાં સુખ બુદ્ધિ કરે છે તે ભ્રમ છે જીવને સુખ ગમે છે અને જેમાં સુખ પ્રાપ્ત થાય તેમ છે તેની ઉપેક્ષા કરે છે સુખ ગમે છે છતાં જીવ સુખના કારણો આપતો નથી. દુઃખ ગમતું નથી છતાં જીવ દુઃખના કારણો ધારણ કરી ઊભા કરે જીવ જ આનાત રહ સૌને સુખ ગમે છે એ સુખ ક્યાંથી મળે? સુખ કોણ આપે? પૈસા ઇન્દ્રિયોના વિષયો નારી જમવા વાડી-વાડીથી સુખ મળે? ના.

ધરાવનારા—અકષાયી, અમોહી—અવેદીના કથેલા કથનમા ફેરફાર હોય જ નહિ. બાલજીવો તીર્થંકરના વાકયની અવગણના કરી, જેમા સુખ નથી, તેમા નિરર્થક પ્રયાસ કરી રહ્યા છે. સુખ અને દુઃખનો વેદક, આત્મા—ચૈતન્ય દેવ—એક જ છે, માટે જીવનાં લક્ષણને સમજો ચેતનાલક્ષણ જીવનુ છે આત્મા જ્ઞાનમય છે સાકરને ગમે તે ખુણેથી ચાખવામા આવે તો તેમાં મીઠાશ જ લાગશે. તેમ આત્મા જ્ઞાનમય છે અને જ્ઞાન તે જ આત્મા છે. બન્ને એક બીજાથી જુદા નથી. જીવે અનાદિના અધ્યાસે વિકૃત ભાવ સેવી, આત્માનુ કચ્ચરઘાણ કાઢી નાખ્યુ છે સમયે સમયે ભાવમરણે મરી રહ્યો છે બહારના કોઇ દુશ્મન નથી આત્મા જ પોતાનો દુશ્મન બની રહ્યો છે

> નથી કોઇ શત્રુ મારે આ દુનિયામાં,
> ખરા દુશ્મનો મારા દિલમાં છુપાયા,
> લડતો રહ્યો હું નિરંતર ઝઝૂમી,
> છતાં દુશ્મનો તો જરી ના જીતાયા.
> કલેજે પડયાં છે એવાં કંઈક કાણાં,
> કેમ કરી ગાઉં હું તો પ્રભુ તારાં ગાણાં.
> જીવનમાં મચ્યાં છે, એવા રે ધીંગાણાં,
> કેમ કરી ગાઉં હું તો પ્રભુ તારાં ગાણાં.

સાધક કહે છે 'આ દુનિયામા કોઇ મારા શત્રુ નથી, તો પછી વેરઝેર કોની સાથે બાધો છો?' આણે મારુ બગાડયુ, આ મારૂ અહિત કરનાર છે, એમ લાગે ત્યારે જીવ દુશ્મનાવટ બાધે છે, પછી એની સાથે વહેવાર ન રાખવો ગમે, મરતાં સમયે પણ દીકરાને ભલામણ કરતો જાય, જોજે! ફલાણો મારો દુશ્મન છે, તેને મારજે, તો જ મારી સદ્‌ગતિ થશે

આવા વેરઝેર કેટલા ઊભા છે? જે દુશ્મન અંદર પેઠા છે, જેણે આત્માનું અહિત કરી નાખ્યું છે, તેના તરફ તો જીવ દૃષ્ટિ સુદ્ધાં પણ કરતો નથી.

જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે દુનિયાભરમા કોઈપણ આપણું અહિત કરવા સમર્થ નથી. પોતાનો જ આત્મા પોતાનું અહિત કરી રહ્યો છે મોક્ષમા પણ લઈ જનાર પોતાનો જ આત્મા છે અને દુર્ગતિમાં ઢસડી જનાર પણ પોતાનો જ આત્મા છે ત્યારે કોણ દુશ્મન ને કોણ મિત્ર? દીલમાં છૂપા દુશ્મનો છે ક્રોધ માન, માયા લોભ વેરઝેર તે દુશ્મનો છે તે નિરંતર આત્માનું અહિત કરી રહ્યા છે બહારના દુશ્મનોને દુશ્મન માની રહ્યો છે પણ તે તો નિમિત્ત છે, ઉપાદાન તારું પોતાનું છે તમારી નબળાઈઓ અને ભૂલોનો સ્વીકાર કરો, તો જ તમે વિકાસ સાધી શકશો. અશુભ ઉદય વખતે નિમિત્તના વડબાડા કા ભરે છે? આણે મારી આબરુ ઉપર ધબ્બો લગાડયો આણે મારું ખરાબ કરી નાખ્યું દૃષ્ટિમાંથી વિપર્યાસપણું નીકળી જશે, તો કોઈ તારા વેરી નથી, કોઈ અહિત કરનાર નથી. જીવ પોતે જ ઊંધાં પરિણામ સેવી પોતાનું અહિત કરે છે એમ દરેક જીવની સ્વતંત્રતા ભગવાને બતાવી છે

દરેક જીવ કર્મ તોડવા કે બાંધવામાં તે સ્વતંત્ર છે ગજસુકુમારને સોમીલ બ્રાહ્મણનું નિમિત્ત કેવું મળ્યું હતું? છતાં ક્રોધ કર્યો નહિ જેની દૃષ્ટિ ઉપાદાન સામે હોય, તે નિમિત્તોના વાંક કાઢતા નથી. એ તો એમ જ સમજે કે કર્મનો ઉદયમાન મારા જ્ઞાનનો ઉદય કરાવવા આવ્યો છે જ્ઞાન સીધે રસ્તે લઈ જાય છ અજ્ઞાનીઓ એમ કહેશે, કે આવા માણસ

ક્યાંથી મળ્યા ? તે નિમિત્તથી છૂટવા માગે છે, પણ જે કર્મ ઉપાદાનમા પડ્યુ છે તે ભલે ક્ષેત્ર બદલે પણ કોઇને કોઈ એવાજ નિમિત્તો સામા હાજર થશે ઉપાદાન છે, તો નિમિત્ત આવ્યું, એવી કલ્પના કરો છો ખરા ! જો સમજણમાં ન આવતુ હોય તો, કયે ઠેકાણે સમજણમા ફેર પડે છે, તે જોતા જાવ. નિમિત્તોની અસર લઈ ક્ષણે ક્ષણે રાગદ્વેષ, છણછણાટ, તણુતણાટ, ક્રોધ કર્યા કરો છો પણ નિમિત્ત કારણ આપી છૂટી જવાનુ છે

ઉપાદાન કાર્ય કરાવશે મોટાઈનુ માપ ગુણોથી મપાય છે, વૈભવ કે વયથી નહિ તમારો અવતાર જૈન કુટુમ્બમા ઉચ્ચ કુળમા થયો ગર્ભમા હતા ત્યા ઝભલા, ગાદલી-ગોદડી તૈયાર થઈ ગઇ અને કોઇને જન્મ પછી ગળથૂથીના પણ તાકડા હોય છે એકને રહેવા ઓટલો નથી અને એકને મકાનના પાર નથી આમ કેમ થયુ ! કોણ સગવડ-અગવડ આપે છે ? પુણ્ય અને પાપ સગવડતા અને અગવડતા આપે છે, એવુ તો માનો છો ને ? તો પછી એ પુણ્ય અને પાપનો કર્તા કોણ થયો ? પોતેજ જેવા કર્મ કર્યા હોય, તેવા ફળ મળે જ જેવા પરિણામ થાય તે પ્રમાણે શુભાશુભ બધ પડતો જાય

'મારી વહુનુ મારે સહન કરવુ ? વહુ ઝાપા-કૂતરી છે આવી વહુથી હાથ-જીભ કાઢી ગઈ' પણ નિમિત્ત કા આવ્યુ ! એ નિમિત્ત આવ્યુ છે તે તારા કરેલા કર્મનુ ફળ છે એકને એક માણસ એકને સુખરૂપ અને બીજાને દુખરૂપ લાગે છે કઈ રીતે, કયા કારણે, કેવા સયોગોમા નિમિત્ત મળે છે, તેની જીવને ખબર નથી જેને મોક્ષની આરાધના કરવી છે, તે

નિમિત્ત સામે નજર કરતો નથી. જગત નહિ ફરે, તુ ફરી જા જગત તેમનું તેમ છે, સયોગો પણ તેમના તેમ છે તારી દ્રષ્ટિ જે નિમિત્ત ઉપર છે તે બદલી નાખ, તો વસ્તુ સ્થિતિ સમજાઇ જશે. આજ દિવસ સુધી ન સમજ્યો તે મારી અજ્ઞાનનુ ફળ હતુ તેમ વિચાર કરવો જોઇએ

ભગવાન મહાવીર સ્વામી કર્મ ખપાવવા આર્યભૂમિ છોડી અનાર્યભૂમિમાં વિચર્યા જ્યા આ 'પ્રભુ' છે તેવી પિછાણ પણ કોઇને નથી એવા અનાર્ય દેશના લોકો પ્રભુને લાઠી વડે મારતા અને ત્રાસ આપતા હતા.

સામે મલિન એવું દુઃખડાને નોતર્યાં
વેરી જ તૂએ એના મન ને મન જીતર્યાં
દેવને દુભાવનાર મત્યેક જીવને, દીધાં
અભયનાં દાન, ધાવ્યા રે જય વધમાન
જંગલની કેડીએ ત્યાગી બનીને જય પેલા
ધાવ્યા રે જય વર્ધમાન

આચારાગસૂત્રના ૯મા અધ્યયનના ત્રીજા ઉદ્દેશામાં મહાવીર પ્રભુનાં ચારિત્રનુ વર્ણન છે પ્રભુએ તેમના જીવનમા કેટલા પરિસહ સહન કર્યા તેનુ વર્ણન છે મહાવીર પ્રભુ ચરમ શરીરી હતા ત્રણ જ્ઞાન તો સાથે લઇને અવતર્યા હતા દીક્ષા લીધા પછી ચોથુ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયુ કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા સાડા બાર વર્ષ અને એક પખવાડિયા સુધી ઘણી મહેનત લીધી આપણને જરા ઠડી લાગે તો ઓઢીને બેસી જઇએ ભગવાન તો જે સ્થળે ઠડો પવન સુસવાટા કરતો હોય તેની સામે ઊભા રહેતા હતા. બે હાથ પણ ખભા ઉપર મૂકે નહિ. કર્મ ખપાવવા કષ્ટ સહન કરવાની કેટલી તૈયારી ! દેહને દુ ખ પડે તેમાથી મહાફળ મળતુ છે દેહાધ્યાસ

કટલા છૂટયા એની આ પારાશીશી છે. ભગવાન કર્મનુ દેણુ પતાવવા તૈયાર થયા હતા. ઝેરી જતુ દેહ ઉપર આરૂઢ થાય, સર્પો શરીર ઉપર ચડી વીટળાઇ જાય, છતા ચલાયમાન ન થાય. સિહ શું સસલાંથી બીએ?

હુ કોણ? સિહ સમાન, મારો આત્મા બળવાન છે જેનામા ભય જેવુ નામ નથી. આ તો ઓછાયો ભાળે ત્યા હાયરે ભૂત આવ્યુ કોઈ ભૂત નથી પણ તારા મનમા ભૂત ભરાણુ છે, તે કાઢ ભય મોહનીય પ્રકૃતિના ઉદયથી વર્તમાન બીકણુ સ્વભાવને લઈને (હિમતના અભાવે) ડરે છે આપણા ભગવાન તો ગાઢ જગલમા રાતના કાઉસ્સગ્ગ કરે, પરબોમા, ઘાસની ગજી હોય ત્યા ઊભા રહે. અનેક ઝેરી જતુઓ ડખ દે, ભમરા શરીરમા પેસી કાણા કરે છતા અશમાત્ર પણ દુખ દેનાર પ્રત્યે દ્વેષ નહિ કોઇ લાઠીથી તાડન કરે છતા તેની ઉપર રોષ ન કરે સત્તામા પડેલા કર્મને ખેચી ઉદીરણા કરી નાખે છે તપસ્યા એ કર્મ ખપાવવાનો અમોઘ ઉપાય છે, કર્મ ખપાવવા જરૂર છે કે નહિ? હા, તો આવી સમજણ મળ્યા પછી પ્રતિકૂળ નિમિત્તો ગમે તેટલા ખડા થાય, પણ નિમિત્તનો વાક કાઢશો નહિ માટે જ્ઞાની કહે છે, કે સમજીને તમે સુધરી જાઓ જગત નહિ સુધરે. આપત્તિ આવે ત્યારે આટલું ન ભૂલતા, કે કસોટી કનકની થાય છે, પથ્થરની નહિ.

ચાર ગતિ, ચોવીસ દડક અને ચોરાસી લાખ જીવાયોનિમા ભટકતા, કોઇ વાર, કોઇ જીવની સાથે, મા પણે, ભાઇપણે, સ્ત્રીપણે, પુત્ર–પુત્રીપણે, વેવાઇ–વેલાપણે, એમ અનેક

સંબંધે જોડાઈ ગયા પાછા છૂટા પડી જવાના છે, એવો આ સંસાર છે, તેમાં સુખ ક્યા ઠેકાણે ભાળી રહ્યા છો ! કુળદીપક કોને વાર્ધક્યના વિસામા માનો છો, આંધળાની લાકડી માનો છો, તે પુરુષાર્થ કરશે તો તેનાથી ચાકરી પામશો. કંઈક માવતરો આજે પોતાના જ સંતાનોથી દુઃખી દુઃખી થઈ રહ્યાં છે રોઈ, રોઈ, હેરાન–પરેશાન થઈ રહ્યાં છે. દીકરો જન્મ્યો તે કરતા પાણો થયો હોત તો સારું હતું આવા વેણ ક્યારે બોલતા હશે ! તો પરથી હું સુખી થાઉં જ નહિ તે બુદ્ધિ આટલા અનુભવ પરથી તો કરો ?

તમને કેટલા અનુભવ થયા ! પરથી સુખ મળે તે ભૂખી માન્યતા ટળશે જ છૂટકો છે સમજણ આવ્યા પછી સત્તામાં જેટલાં કર્મ હોય તેટલા બહાર નીકળો, એમ આમંત્રણ આપો કે I am ready હું તૈયારી કરીને બેઠો છુ.

આજ દિવસ સુધી હાર ખાધી તેનું કારણ તપાસો હાર્યા પછી હતાશ ન થશો. મારાથી અંશ માત્ર પણ ક્રોધ થાય જ નહિ. છે તૈયારી ! ડગલે ને પગલે નિમિત્તોની અસર તળે કેટલા છો ! "આ સંસારમાં માનીએ તો ઠીક બાકી વાતમાં કાંઈ સાર નથી.' એમ કહેનારા સમજે છે, કે સંસારમાં અશાંતિ છે હવે શાંતિ ક્યાંથી મળશે ! સ્વ પર-માથી તેના માટે થોડો પ્રયત્ન કરો તો છેલ્લી જિંદગી સુધરી જશે. નહિતર કર્મના પોટલા બાંધી નરકે જવું પડશે. ગજસુકુમારે સમતા રાખી તો સિદ્ધગતિ પ્રાપ્ત કરી લીધી, જ્યારે સોમીલ નરકે ગયો. થોડુ સહન કર્યું તો ઘણું ફળ મળ્યું. સંસારમા ક્યાય સુખ કે આબાદી છે નહિ.

કોઈ કોઇ વેળા ઉર ઉછાળે, આનંદ કેરાં પૂર,
કોઈ કોઇ વેળા આંખડી તારી, આંસુ થકી ભરપૂર.
મુસાફિર, જાવું છે તારે દૂર,
કાળ કરે મજબૂર મુસાફિર, જાવું છે તારે દૂર.

દીકરાનો જન્મ થાય, કે આનંદમા આવી જાય મોટો થાય, પરણાવે ઘેર વહુ આવી પોખતા અનેરા આનંદમાં આવી જાય પૈસાનો લાભ થાય, એટલે ઉર ઉછળે આવા ઉત્સાહના ઉછાળામા એ જ સંયોગો કપરા બની જાય છોકરો તોછડાઈ કરી નાખે વહુ જેમ તેમ બોલવા લાગે, કે આ ટકટક કરતી ડોશીનો ટાટિયો મારા ઘરમા ન જોઇએ, ત્યારે પોખતી વખતનો જે આનંદ હોય તે આસુમા પલટાઇ જાય છે એક એક વચન વજ્રપાત જેવા લાગે, ધ્રુસકે ધ્રુસકે રોવા માડે નિમિત્તમા સુખ માન્યું ત્યારે આવી ભૂલો થાય યુવાનવયે સયમમા વીર્ય ન વાપર્યું અને આમ જ વેડફી નાખ્યુ, તેથી જ સંસારી જીવને પસ્તાવો થાય છે તારા કર્યા તારે જ ભોગવવા પડશે હવે શાતિ રાખીશ તો નવા કર્મ ઉપાર્જન થશે નહિ અને ભાવિમા ભોગવવા પડશે નહિ

ધીમે ધીમે પંથ કપાશે, આવશે કોઈ દિન આરો,
તે દિન મળશે સાચો કિનારો, ત્યાં લગી જાવું દૂર,
મુસાફિર જાવું છે તારે દૂર,

કાર્ય સિદ્ધિમા સાધનો તો ફકત ગૌણ છે, પરંતુ વ્યક્તિનો દ્રઢ સંકલ્પ અને કોઇ પણ ભોગે કામ પાર ઉતારવાનુ મનોબળ જ પ્રધાન વસ્તુ બને છે કષાય પરિણામ કરવાનો જીવને ઘણા સમયનો અધ્યાસ છે તે એકદમ પલટો ખાઇ જાય તેવુ તો કયારેક, કોઇકને જ બને છે બાકી તો નિમિત્ત ખડા થતા રાગદ્વેષ કરવા મંડી જાય છે જ્ઞાની

કહે છે કે સમાધિ રાખ એક-બે દિવસમાં આ કાર્ય સિદ્ધ થાય તેમ નથી આની પાછળ ઘણા સમયનો અભ્યાસ જોઈએ.

બાળકને જ્યારે પ્રથમ માતા ચાલતાં શીખડાવે છે, ત્યારે પગલી પાડવા માટે ચાલણ ગાડી પકડાવે છે પગમાં જોર આવ્યું પછી ચાલણ ગાડી છૂટી જાય છે કારણ કે હવે સ્વયં બળ મેળવી લીધું છે તેમ પુસ્તકો, વીતરાગની વાણી, સદ્ગુરુનો સમાગમ એ બધાં ચાલણ ગાડી છે એ ચાલણ ગાડી વડે ધીમે ધીમે આત્મગુણમાં આગળ વધાય છે કઈ રીતે જીવન જીવવું જોઈએ, તે રીત બતાવનાર ગુરુ છે, પછી ભલે મહાવિદેહ ક્ષેત્ર હોય કે ભરત-ઈરવત હોય પણ સિદ્ધિ તો પુરુષાર્થે જ છે કોઈ ક્ષેત્ર ધર્મ આરાધન કરાવી દેતું નથી. આ અવસર સુંદર છે, માટે પાપ કરતા અટકો. જેના અભિપ્રાયમાં એવું બેઠું છે કે ક્રોધ કરવા જેવો નથી, છતાં ક્યારેક થઈ જાય છે નિમિત્તના કારણે સમતા રહેતી નથી. ક્રોધ થઈ જાય છે એમ કહેનારો હજુ પણ સુધરશે, પણ જે એમજ કહે છે, કે ક્રોધ તો કરવો જ જોઈએ. એમ અભિપ્રાયમાં ઊંધું બેઠું છે તે જીવો કદી સુધરી શકશે નહિ. નિમિત્ત તો ખડાં છે જ તું ખસી જા. બીજો કોઈ કૂવામાં પડે તો શું તારે પણ કૂવામાં પડતું મૂકવું, તે યોગ્ય છે? જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીમાં કંઈક પટાંતર પડે કે નહિ? જૈન દર્શનનો જાણનાર ક્રોધને દુશ્મન માને,

"ક્રોધ પ્રત્યે તો વર્તે ક્રોધ સ્વભાવતા"

ક્રોધ ઉપર ક્રોધ કર, અહિત ઉપર નહિ ક્રોધ તને અનંતકાળથી રખડાવ્યો છે હવે હું તેની સંગતિ કરીશ

નહિ, એને છેલ્લા રામ રામ કરી લે. ક્રોધ જશે તો ક્ષમા આવશે અવગુણ ટળશે, તો સદ્દગુણ આવશે. કષાય ચારિત્રાવરણીયની પ્રકૃત્તિ છે, તે ટળશે ત્યારે ચારિત્રના પર્યાય વિશુદ્ધ થશે અને ત્યારે ગુણસ્થાનની શ્રેણીએ આગળ વધાશે. ધીમે ધીમે પણ જો પ્રગતિ કરશો, તો કોઇક વખતે સિદ્ધિ મળશે

મૃગાપુત્ર માતાની રજા લઈ રહ્યા છે સયમ લેવાની હૈયામાં ધૂન લાગી છે. સળગતા સસારમા હવે ક્ષણ વાર પણ ઊભા રહેવા માગતા નથી વળી પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૭૦ મું

સંવત ૨૦૨૦ ભાદરવા વદિ ૧૧ ગુરુવાર તા ૧-૧૦-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનાં ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે.

મૃગાપુત્રના અતરમાં વૈરાગ્ય સ્ફૂર્યો છે. એમને પૂર્વ ભવોનુ જ્ઞાન થયું છે. સ્વપરની વહેચણી, જડ-ચૈતન્યનો વિવેક હૈયામા વર્તે છે આથી હવે આ સસારમા સુખ લાગતુ નથી બત્રીસ રમણીઓનો સ્વામી, યુવરાજપદનો ધણી, ભૌતિક સમૃદ્ધિનો કોઇ પાર નથી, તેને સયમ લેવાની ઈચ્છા થઇ ગામ-દેશનો ધણી જગતનો પતિ બનવા ઇચ્છે છે. આચારાગ સિદ્ધાત કહે છે કે જે એકને નમાડે તે

બહુને નમાડે છે મોહનીય કર્મને નમાવી દયે તે આખા જગતને નમાવી દે છે જ્ઞાની કહે છે કે બહાર દ્રષ્ટિ કરવાની જરૂર નથી. જે છે તે તારા આત્મામાં છે

> કે હાજરકો દૂર બતાવે દૂરકી આશ નિરાશી
> કહત કબીરા સુન મેરે સાધુ ઘટમેં હિ મિલે અવિનાશી,
> મોહે સુન સુન આવત હાંસી પાનીમેં મીન પીયાસી (૨)

જે આત્મા હાજર છે, પોતાનો સાક્ષાત્કાર પોતાને જ કરવાનો છે, તેને દૂર ખોળવા ક્યાં નીકળે છે? દૂર ખોળવા જાઓ પણ ત્યાં છે જ નહિ તો જડશે ક્યાંથી? આથી નિરાશામાં પડે છે દ્વારકા, કાશી, આબુ, સમેતશિખર બધેય ફરી આવ્યા બધુંય કર્યું પણ કાંઈ ન વળ્યું તો હવે તો હિયા દેરુ અંદર નિહાળ અવિનાશી અંદર જ બેઠો છે આરાધ્ય દેવ તે જ છે સોઽહં સોઽહં તે 'હું' તે હું' જેવો સિદ્ધનો આત્મા તેવો જ આપણો આત્મા છે અસંખ્યાતા પ્રદેશ તેના જેટલા જ છે તેઓએ અનંતગુણો વ્યક્ત કર્યા છે, જ્યારે આપણા આત્માના ગુણો આવરણથી ઢંકાયેલા પડયા છે જેમ ફાનસ ફરતું જાડું કપડું વીંટવામાં આવે તો પ્રકાશ મંદ દેખાય એથી આછેરું કપડું વીંટવામાં આવે તો વધારે પ્રકાશ દેખાય અને કપડું સાવ લઈ લેવામા આવે, તો ચોખ્ખો પ્રકાશ દેખાય છે, એમ આત્મા એ પ્રકાશનો પુંજ છે એટલે કવિઓ કહે છે કે આત્માના તેજ પાસે રત્નોનાં અને સૂર્યનાં તેજ ઝાંખા પડી જાય છે

તમારે પ્રકાશ જોઈએને? બહારનો પ્રકાશ તો ક્ષણિક છે અંદરના આત્માનો પ્રકાશ—જે અપ્રતિહત જ્ઞાન—એટલે એ આવ્યું પાછું જાય નહિ જે આદિ અનંતકાળ સુધી ટકી

રહે તેવુ જ્ઞાન આત્મામા છે. બહાર શોધવા ક્યા જાય ?
હીરા-માણેકના ઠઠારામા બહારના તેજમા સાચુ તેજ
નહિ. પચાસ રૂપિયાના વારનુ કપડુ પહેર્યું હોય, લ
કરોડ રૂપિયાની મૂડી હોય, માલમલિદા ઉડાવતા હોય, તેન
શુ વધારે સદ્‌ગુણ જાગી ગયા માનો છો ? વેશભૂષા કર
વધારે કિમતી ગણાય ? કિમત સદ્‌ગુણોમા છે જે બહા
ઠઠારામા કિમત આકે છે, તે મૂર્ખાઓ છે શુ તમારી શે
હીરાની વીટી કે દાગીનાથી હોઈ શકે ? મુનિને કોઇ દાગ
નથી એકે ઝરીની કિનારવાળુ કપડુ નથી, છતા તે વિ
વિભૂતિને તમે નમસ્કાર કરો છોને ? ખાઇપીને નિરાતે બેઠો
તેને શાતા પૂછવાની હોય, કે ઉપવાસીને ? માટે સમ
ગુણને નમસ્કાર છે, ત્યાગને ધન્યવાદ છે, ભોગને નહિ

પ્રથમ ગુણ સ્તવન હોય, પછી નમસ્કાર હોય
માટે ગુણને પ્રગટાવો ગુણ પ્રગટતા જશે તેમ પ્રકૃતિ ટ
જશે આત્માનો મોક્ષ મેળવવા, પર ચીજની જરૂર પડવ
નથી લાખો રૂપિયા મેળવો તો મોક્ષ મળે તેમ નથી
લાખો મણુસો સલામ ભરતા હોય, તેનો મોક્ષ થઈ
તેમ ખરુ ? ના, ત્યારે સત્તાની લાલસા શાને ? સુખનો ર
આત્મા છે સુખ અદરથી મળે છે કપડા દાગીનાથી
હળતી સ્ત્રીનો પતિ, જો પરસ્ત્રીગમન કરતો હોય તો
સ્ત્રી સુખી નથી કપડા ઘરેણા તો છે ! છતા કહેશે કે
સુખી નથી સુખ ક્યા લાગે છે ? પર વસ્તુમા સુખ-
નથી, એ પાઠ રોજ ભણો હ્રદયમા એકરસ કરી ના
જેમ દૂધને તાવડામા નાખી, હેઠે અગ્નિ કરી તાવેતેથી ...

તેમ અંદરથી એકરસતાનું વેદન કરો, કે સુખ પરમા નથી સ્વમાંજ છે પૈસા, આબરૂ સત્તા, વૈભવ, મળો કે ટળો, ગમે તે થાઓ પરમાણુથી માંડી અનંત પુદ્ગલ સ્કંધના અવલંબને સુખગુણનું વેદન છે જ નહિ

સંયોગોથી હું સુખ માનું, તે મારી ભ્રમણા છે જે સુખ પાછળ દુઃખ છે, તે સાચું સુખ નથી તેવો પાકો સિધ્ધાંત અપનાવો જ્યારે પોતે, પોતામાં રમણ કરે ત્યારે જ અલૌકિક આનંદ પ્રગટે છે તે આનંદ મુખે કથ્યો ન જાય, જાણે તે માણે, આખી ઉભા ઉભા જુએ દૂધપાકમા તાવેથો ફરતો હોય, તે દૂધપાકના સ્વાદને શું જાણે ! એમ પરમાં તલ્લીન રહેનારાઓ સિદ્ધાંત વાણીના રસાસ્વાદને ચાખી શકતા નથી જેણે ચાખ્યા છે તેને વિષય ઝેર જેવા લાગ્યા એક વાત સમજાણી પછી પર તે પર અને સ્વ તે સ્વ, એમ ભેદ વિજ્ઞાન પ્રગટી ચૂકે

ભેદ વિજ્ઞાન જગ્યૌ જિન્હકે ઘટ મેં સીતલ ચિત્ત ભયૌ જિમ ચંદન
કેલી કરે સિવ મારગમેં જગમાંહિ જિનેશ્વરકે લઘુ નંદન
સત્ય—સ્વરૂપ સદા જિન્હકે પ્રગટ્યૌ, અવદાત મિથ્યાત નિકંદન
શાંત દસા તિનકી પહિચાની કરે કર જોરી બનારસી વંદન

સમયસાર નાટકમા બનારસીદાસ ભેદ વિજ્ઞાનનું વર્ણન કરતાં કહે છે જેના હૃદયમા ભેદ વિજ્ઞાન એટલે સ્વ પરની વહેંચણી એક પરમાણુ માત્ર પણ મારું નથી તો પુદ્ગલોનો સ્કંધ, અને તેની વળગણા મારી ક્યાંથી હોય ! આઠેય વર્ગણા જગતમા ભરચક પડી છે જીવ જ્યારે ભાવકર્મ નિમિત્તથી ગ્રહણ કરે છે ત્યારે ગ્રાહક બની આવે છે, અને કર્મરૂપે પરિણમી જાય છે મેળામાંથી બાળકને પૂતળી લઈ આપી

હોય તેને જોઈ બાળક હસે છે, તેને પારણામા નાખી હિચકાવે છે એ પૂતળી ભાગી જતા, બાળક રડે છે, તમે આ બાલક્રિયા જોઇને શુ કહેશો! માટીની હતી તે માટીમા મળી ગઈ પણ બાળકને તે પ્રત્યે રાગ હતો એટલે તે રડે છે તમને જોનારને કઇ થતુ નથી. તેમ દેહમાથી ચેતન ઊડી જાય, પછી દેહની માટી, માટી સાથે માટીરૂપ થઇ જાય છે કવિની કલ્પનાનુ આ એક રૂપક છે

માટી કહત હે કુંભારકો, કયા ગાલત હે મુજકો,
એક દિન એસા વખત આયેગા, ગાડ દેવુંગી તુજકો,
એક દિન જાના રે, એક દિન જાના રે,
લકડી કહત હે સુથારકો, કયા છીલત હે મુજકો,
એક દિન એસા વખત આયગા, જલા દેવુંગી મેં તુજકો,
એક દિન જાના રે, એક દિન જાના રે

કુભાર માટીનો ઢગલો કરી પાણી નાખી ખૂદે છે, ત્યારે માટી કુભારને કહે છે હે કુભાર! આખો દિવસ મારી પાછળ પડયો છુ, પણ એક દિવસ એવો આવશે, કે અમે તને ગાળી દેશુ, માટી રૂપ બનાવી દેશુ સુથાર રધો લઇ લાકડાને છોલે છે, પણ યાદ રાખો કે લાકડા એક દિવસ તમને જલાવી દેશે જો કે આતો એક રૂપક છે માટી કે લાકડાને વાચા હોતી નથી, પરતુ મુદ્દો કહેવાનો એ છે કે, દેહ તે તુ નથી તે તો પારકુ ઘર છે એકવાર છોડવુ જ પડશે તેના ઉપરના મમત્વ ઉતારી હુ આત્મા છુ એ પ્રથમ એકડો છે તેને ઘૂટવા માડો જયારે આત્મા વિભાવમા પરિણમન કરે, ત્યારે કર્મ લાગે છે એટલે કર્મ તે બગડે છે, બગડો બગડો એટલે બગડયો અને ધર્મ તગડો છે, તે

આવ્યે કર્મને હરાવે છે તગડી મૂકે છે એક હોય ત્યાં આનંદ. બે બજાડે, ચોરાસી લાખ યોનિમા આંટા મરાવે. હવે ધર્મરૂપી તગડો લાવો, તો કર્મને તોડાય જડ–ચેતનના ભાગલા પાડી દે અત્યાર સુધી તો મજિયારે રહ્યા હતુ જ્યા સુધી મજિયારુ હોય ત્યા સુધી, સૌ ભીની વાટકી ભેગી વાળીને ખાય, પણ જુદા થાય અને નોખુ ઘર ચલાવવું પડે પછી બધી કરકસર આવે તેમ આ બધુ મજિયારે મળ્યુ છે જ્યારે જુદો પડયો ત્યારે ખબર પડી માટે સ્વમા રમણતા કરો. આત્માના અવિનાશી શાશ્વત સુખ મેળવવા પુરુષાર્થ કરો

આત્માના સંપૂર્ણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર એ રત્નત્રય અમૂલ્ય છે જેના આત્મામાં ભેદ-વિજ્ઞાનની જ્યોત ઝગમગે છે તે ચંદન સમાન શિતળી શિતળી ભૂત થઇ જાય છે શિવ-માર્ગ મા કેલી કરે છે તેને જ્ઞાનીઓએ જિનેશ્વર દેવનો લઘુનંદન કહ્યો છે મોટો પુત્ર સાધુ વચેટ પુત્ર શ્રાવક અને સમકિતીજીવને લઘુનંદન કહ્યો છે જેણે મિથ્યાત્વનું નિકંદન કાઢી નાખ્યુ તેને સત્ય સ્વરૂપની ઓળખાણ થઇ જાય છે

ઓળખાણ એ ખાણ છે તમને વડા પ્રધાનની ઓળખાણ હોય તો ગુમાનથી ચાલોને ! ગૌરવ લ્યોને! ભૌતિક ઓળખાણ તો ક્યારેક, આ લોકમાં પણ કામ નથી આવતી, તો પરભવમા તો કામ ક્યાથી આવશે ? માટે ધર્મની ઓળખાણ રાખો ધર્માચરણ કરશો તો જ્યાં જશો ત્યાં ધર્મ તમારી ઓળખાણ રાખશે. તમને દુ:ખી થવા નહિ દે ધર્મી આત્માઓ શાંત હોય તેના હૈયામા ઉકળાટ કે હાયવોય હોય જ નહિ મળ્યુ-જયુ માન-અપમાન, સુખ-દુ:ખ એ

જોડકા તો સંસારમાં ભર્યાં પડયા છે મારી હાજરીથી થાય તેવુ કઇ છે જ નહિ મારુ સુખ મારામા જ છે, એમ અફર નિર્ણય કરનારની કસોટી થાય તો પણ ડગતા નથી તેઓ સ્થિર પરિણામમા રહે છે, કઈક દ્રઢધર્મીઓની પરીક્ષાઓ થઈ, છતા અડગ રહ્યા છે. કોઈ પણ બહારનુ મારુ અહિત કરનાર નથી '**मित्ति मे सव्वभुएसु**' એ મંત્ર જેના હૈયામા ઉતરી ગયો, તે આત્માઓ ઉચ્ચ કોટિના બની ગયા.

મૃગાપુત્રને સંસારમા રહેવુ ગમતુ નથી, બળતા ઘરમા દૂધ-ચોખા ખાઈ લઉ પછી નીકળુ એમ બેસી રહેવાય ખરુ? એ તો સાર વસ્તુને લઇને તરત જ બહાર નીકળી જાય સાર વસ્તુ કઈ છે। કોને તારવો છે। આત્માને આત્મા એક જ સારભૂત છે એ વાત સમજાણી છે ને? એ સમજાય તો પછી બીજી બધી વસ્તુની કિંમત તુચ્છ લાગે અનંત જ્ઞાનીઓએ તુચ્છ પદાર્થોને છોડયા તો તમારે તેની શી પડી છે? આ મળે તો હું સુખી -નહિતર દુ:ખી થાઉ, સાચુ સમજાણા પછી, એ કયા લગી રહેશે? જડની કિંમત કયા સુધી આકયા કરશો। રાગદ્વેષ કયા સુધી કરશો? જયા વસ્તુ જ આપણી નથી, આપણે મૂકીને જવુ છે, પછી ખોટો મોહ શા કામનો? જ્ઞાની કહે છે 'જો સમજાવા માંડયુ હોય તો પર વસ્તુની મમતાને મૂકવા માંડ, શ્રદ્ધાના મજબૂત પાયા ઉપર ચારિત્રની ઈમારત ચણ'

જ્યારે મૃગાપુત્ર માતાપિતા પાસે સંયમ માર્ગે જવાની રજા માગે છે ત્યારે માતા કહે છે 'હે પુત્ર? દીક્ષા એટલે શુ ચીજ છે। દીક્ષા કોણ લઇ શકે। દીક્ષા કાંઇ એક બે દિવસ માટે નથી લેવાતી, તેને ઠેઠોઠેઠ સુધી ગુણોનો ભાર વહન કરવાનો

હોય છે આજે લીધી અને કાલે ઘરભેગા, એમ ન હોય, આજે તો પ્રતિજ્ઞા લેવામાં કહેશે, કે કદમૂળની બાધા દેવી હોય તો દ્યો, પળાશે તો પાળીશ જેનામાં દૃઢ સંકલ્પ બળ ન હોય, ચિત્તની અસ્થિરતા હોય તેને પ્રતિજ્ઞા દેવાય શી રીતે? કેટલાક પ્રતિજ્ઞાને બધન માને છે, આપણું ગુરુ પાસે જવું નહિ અને પૂછીએ કાં ભાઈ! કેમ દેખાતા નથી? તો-કહેશે કે બાધા ન લઈ શકાય અને સાધુ પ્રતિજ્ઞાનું કહે છે માટે અમે ઉપાશ્રયે આવતા નથી. એવું બોલનારા ઘણા છે જો બાધા લઈ તો તેના જ વિકલ્પ આવ્યા કરે, જે ચીજની બાધા લઈએ તે ચીજ સામે આવી ખડી થાય આમ ભાતભાતના લોકો અમારી પાસે આવે છે પણ ભાઈ! પ્રલોભન સામે તું મક્કમ રહે તો લાભ કેટલો થાય!

પ્રતિજ્ઞા લેનાર શ્રદ્ધામાં મજબૂત હોવો જોઈએ

માથું મુડાવવાથી દીક્ષા આવી જતી નથી. ઝાઝા વરઘોડે કે ઝાઝા મહેમાને દીક્ષા સારી થઈ ન ગણાય દીક્ષા તો વ્યક્તિના પરિણામ ઉપર અવલંબે છે સંયમનો આધાર સ્વભાવ-અકષાય ભાવ છે જીવ ચોથા ગુણસ્થાનનો ઉપડ્યો પરબારો સાતમા ગુણસ્થાને આવી જાય, અપ્રમત્ત દશામાં ઝૂલનારો દીક્ષા-ઉત્સવમાં કેટલા આવ્યા એ જોવા ઊભો ન રહે. અમારી દીક્ષામાં બહુ ધામધૂમ થઈ હતી વાહ ભાઈ વાહ! શું દીક્ષાને પૈસાથી વખાણ્યો છે? દીક્ષા શા માટે લેવાની હોય! પેટ નથી ભરાતું એટલે! કે વાહ વાહ કહેવરાવવા! જેનો આ માં જાગી ઊઠ્યો છે, એ દીક્ષા ભાવમાં એમ જ ચિંતવે કે ક્યાર છૂટું? ક્યારે છૂટું! રોમ રોમ માથી એ જ પોકાર હોય તેને માબાપ રોકે તે ન ગમે

વેપાર-વણજ ન ગમે, કોઇ સાથે બોલવુ ચાલવુ પણ ન ગમે

મૃગાપુત્રને મા કહે છે બેટા ! દીક્ષા લેતા હજારો ગુણો ધારણ કરવા પડે છે. ધોળે કપડેથી પતી જતુ નથી અહા, નવ દીક્ષિતને કેવો વેશ ભળી ગયો છે? આમ વખાણ કર્યે પતે નહિ ભાવમા ચારિત્ર ભળ્યુ છે કે નહિ ! કે પૂછડુ દબાવતા ફૂફાડો મારે છે ! મનમાનતુ ન આવે ત્યા ઊચો-નીચો થઈ જાય વાતમા ફેરફાર થાય ત્યા તો ગુરુ સામે શીગડા ભરાવવા મડી જાય. તે સાધુ દીક્ષાને લજવે છે સયમીના પરિણામ ઉચ્ચ કોટિના હોય સસારીઓ સસારમા રહીને કેટકેટલુ સહન કરે છે ! તો મોક્ષ માટે તારે સહન કરવુ છે તેમા ક્યા કોઇને પાડ કરી દે છે ! માન ખાવા, કે મોટાઇ મેળવવા, દેખા દેખીની દીક્ષા લીધી તેની કાઇ કિમત નથી 'હુ' કહુ તેમ થવું જોઈએ. આનુ આમ કેમ અને આનુ તેમ કેમ !• આમ અદરથી છણછણાટ હોય- તેવા જીવો માગ્યા ઘરનુ ખાઇનેય સુખે રહી શકતા નથી

સાધુ ગૃહસ્થને ત્યા જાય તો કહેશે, પધારો પધારો આ વહોરો તે વહોરો, એમ પ્રેમપૂર્વક આગ્રહ કરે તે માણસને માન નથી આપતા, પણ મહાવીરના વેષને માનપૂર્વક વહોરાવે છે ભિખારી અર્ધા કલાકથી અડધી રોટલી માટે આગણામા ઊભો ઉભો રગતો હોય છતા તેને ન મળે અને સાધુ પધારે ત્યા પરાણે પાત્રામા પ્રેમથી નાખી દે, આમા કોની મહતા છે? ત્યાગની છે

એક વખત દુષ્કાળના સમયમા સાત દિવસથી ભૂખ્યો માણસ, એક ગૃહસ્થના આગણે કલાકથી રોટલીના ટુકડા

માટે ફરજશે છે પણ ન મળ્યું એટલે જરા દૂર જાય છે પાસેના બીજા ઘર આગળ ઊભો છે ત્યા બે મહારાજ વહો રવા પધારે છે ભિખારી આગળમાં હોય ત્યાસુધી સાધુથી વહોરવા ન જવાય કારણ કે ભિખારીને અતરાય પડે છે મહારાજોને દેખી ગૃહસ્થ કહે છે પધારો-પધારો મહારાજ' લાડવાનો થાળ લઇ આવ્યા ભિખારી દૂરથી જોઈ રહ્યો છે મનમા વિચારે છે હું એક કલાકથી કરગરું છુ છતા રોટલીનો ટુકડો પણ દેતા નથી અને આ સાધુઓનું પાત્ર લાડવેથી ભરી દીધુ, માટે મહારાજ થવું બહુ સારૂ ! બન્ને સાધુ મહારાજ ઝોળી-પાત્રા લઈ પાછા વળ્યા ભિખારીએ તરત જ મહારાજનો હાથ પકડયો મહારાજ મને ભૂખ લાગી છે માટે તમે કંઈક આપો, મહારાજ કહેવા લા ગ્યા 'ભાઈ ! આ આહારના માલિક અમે નથી. અમે ગુરુ આજ્ઞાથી આવ્યા છીએ એ ગુરુની આજ્ઞા વિના અમારાથી દેવાય નહિ માટે જો ખાવું હોય તો ચાલો અમારા ગુરુ પાસે.

ભિખારી તો સાધુ સાથે ઉપાશ્રયે આવ્યો ગુરુદેવ જ્ઞાની હતા તેઓશ્રીએ જ્ઞાનમા જોઈ લીધુ કે આ માણસ સુપાત્ર છે મત્યક્ષ બોલ્યા કે આ આહાર તો તેને જ દેવાય કે જે અમારા જેવા થાય ભિખારી કહે કબૂલ છે ગુરુ કહે દીક્ષા લેવી તે જિંદગી સુધી પાળવી પડશે.' ભિખારી કહે ભલે તૈયાર છુ આચાર્યદેવે સંઘની અનુમતિ લઈ "ક રેમિભન્તેનો' પાઠ ભણાવ્યો સાધુના કપડાં પહેરાવી દીધાં દીક્ષા આપી દીધી પછી બીજા સાધુને કહેવા લાગ્યા કે આહારને કંઈ અડશો નહિ નવદીક્ષિતને જેટલુ ખાવું હોય તેટલુ ખાવા દો ભિખારી સાત દિવસ ભૂખ્યો હતો તેમાં લાડવા

મળ્યા પછી શુ બાકી રાખે ! ખાવામા હદ ન રાખી અકરા-
તિયા થઇને ખાધુ, ગળા સુધી આવી ગયો ભૂખથી હોજરી
સકોચાઈ ગયેલી તેમા ભારે પદાર્થ અતિશય પ્રમાણમા
આવતા આકુળ–વ્યાકુળ થઈ ગયો હોજરી પચાવી શકી
નહિ પેટમા સખત દુખાવો ઉપડયો

શેઠિયા પૃછવા આવ્યા નવદીક્ષિતને શુ વર્તાય છે !
સીત્તેર વર્ષની ઉંમરના સાધ્વી ઊઠ–બેસની વદણા કરે છે
ભિખારીને આશ્ચર્ય થયુ, શુ દીક્ષાનો પ્રતાપ ! ગુરુ પ્રત્યે
કહેવા લાગ્યો, મહારાજ ! મે ખાવા માટે દીક્ષા લીધી અને
આ બધા મને પગે લાગે છે મારી તબિયતના સમાચાર
પૂછે છે માટે દીક્ષા એટલે શુ તે સમજાવો ગુરુ કહે છે
'ભાઈ ! દીક્ષા ભવનાશિની, કર્મ કાપનારી, મોક્ષના અનત
સુખને આપનારી છે આવુ સયમી જીવન દુનિયાભરમા
બીજે કયાય નથી ઇન્દ્રો પણ સાધુને નમસ્કાર કરે છે
ચારિત્રના પરિણામો ચડવા માડયા સયમ–જીવનની મહત્તા
સમજણમા આવવા માડી. શેઠ કહે છે, કે કોઇ ડોકટરને
બોલાવીએ, જલદી શાતા ઊપજે ગુરુ કહે છે, કાઈ જરૂર નથી
આ થોડા સમયનો મહેમાન છે ગુરુએ સથારો કરાવી દીધો

ભાવના વિશુદ્ધ રહી. રાત્રિના બાર વાગ્યે કાળધર્મ
પામી ગયો પરિણામ ભદ્રકારી, સરલ, વિનયપૂર્વક, ઉચ્ચ
કોટિના હતા મરીને, ચદ્રગુપ્ત રાજાનો પુત્ર અશોક, તેનો
પુત્ર કુણાલને તેનો પુત્ર સપ્રતિ રાજા થયો જ્યારે સિહા-
સન પદે આવ્યો ત્યારે ઘણા દેશોનો સ્વામી થયો રસ્તામા
એક વખત દીક્ષા દેનાર ગુરુ પોતે જ ચાલ્યા આવે છે
સપ્રતિ રાજા ગોખમા બેઠા બેઠા રાજ રસ્તે મુનિને જુએ

છે શ્રાવકો સામે જાય છે રાજા નજર કરે ત્યાં મહારાજ પરિચિત લાગ્યા. તરત જ નીચે ઉતરી મહારાજ સામે જઈ પગમાં પડ્યો રાજા ઊઠી સાધુના પગમાં પડે, તેનું ઓજસ પ્રજા ઉપર કેવું પડે!

સંપ્રતિ રાજા કહે છે 'આચાર્ય મહારાજ મને ઓળખ્યો!'

તમને કેમ ન ઓળખે! તમે મહારાજા સંપ્રતિ કહેવાઓ છો' રાજા પૂછે છે પ્રભુ! એ રીતે નહિ, બીજી રીતે ઓળખો છો? ગુરુએ આંખ મીંચી જ્ઞાનમાં જોયું અહો! તું તો મારો દ્રુમક શિષ્ય બાર કલાકની દીક્ષા પાળી હતી તેજ આપ કાલના સંપ્રતિ રાજા પ્રભુ! આપે કૃપા કરી મને ન્યાલ કરી દીધો આપના ચરણમાં હું સમસ્ત રાજ્ય અર્પણ કરું છુ બોલો શી આજ્ઞા છે! ગુરુ કહે છે ભાઈ! સાધુને રાજપાટ કે વૈભવ કાંઈ કલ્પે નહિ. જો આજ્ઞા સ્વીકારવી હોય તો પ્રથમ તું શ્રાવક બન. જ્યાં અનાર્ય પ્રદેશો છે ત્યાં મુનિઓ જઈ શકતા નથી ત્યાં જૈન ધર્મનો પ્રચાર કર સંપ્રતિ રાજાએ જૈન ધર્મને રાજધર્મ બનાવી ખૂબ પ્રચાર કર્યો.

આજે ઘણાં એવા ગામો છે કે સાધુને અભાવે અન્યધર્મગામી બની ગયા છે તમે અમુક ગામોમાં શ્રાવક ભાઈ-બહેનોને મોકલી ધર્મ જાગૃતિ રખાવો છો તે સુંદર કાર્ય છે સાધુઓ નજીવા બહાનાં તળે એક ઠેકાણે પડ્યા રહે તે જૈનશાસનના ગુન્હેગાર છે વીર પ્રભુના જ્ઞાનની લહાણી કરવી તેના સંદેશા ભવ્યજીવોને પહોંચાડવા પ્રવચનની પ્રભાવના કરવી તે પણ એક જૈનશાસનની સેવાનું અંગ છે સેવાભાવી સાધુને એક ઠેકાણે પડ્યું રહેવું તે શોભે નહિ

કોઈની વૃદ્ધાવસ્થા કે માંદગી પ્રસંગ હોય તો જુદી વાત છે સંપ્રતિ રાજાએ તન, મન, ધનથી જૈનશાસનની અપૂર્વ સેવા બજાવી જૈનધર્મનો ફેલાવો ઘણો કર્યો તેના પરિણામે, લાખો માણસો જૈન બન્યા આજે તો હવે જૈનોમાં ઘસારો થવા માંડયો છે

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે "બેટા! દીક્ષા એટલે દુઃખનો કોળિયો છે ખાંડાની ધાર ઉપર ચાલવાની વાત છે શૂરવીર, ધીર પરાક્રમી હોય તેજ આ પંથે પ્રયાણ કરી શકે છે દીક્ષા લીધા પછી પણ હજારો ગુણોને ધારવા પ્રબળ પુરુષાર્થ ખેડવો પડે છે" વળી પણ માતા મૃગાપુત્રને શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

*

વ્યાખ્યાન ૭૧ મું

સંવત ૨૦૨૦ ભાદરવા વદિ ૧૧ા શુક્રવાર, તા. ૨-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા તેમાં ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

त बिन्तम्मापियरो, सामण्ण पुत्त दुच्चर ।
गुणाण तु सहस्साइ धारेयव्वाइ भिक्खुणो ॥२४॥
समया सव्वभूएसु, सत्तु मित्तेसु वा जगे ।
पाणाइ वाय विरई, जावज्जीवाए दुक्कर ॥२५॥

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે હે પુત્ર! સંયમ એ ઉમદા ચીજ છે દીક્ષા એટલે ઉપરનો વેશ માત્ર નથી દીક્ષાર્થીએ

છે શ્રાવકો સામે જાય છે રાજા નજર કરે ત્યા મહારાજ પરિચિત લાગ્યા તરત જ નીચે ઉતરી મહારાજ સામે જઈ પગમા પડયો રાજા ઊઠી સાધુના પગમા પડે, તેનું ઓજસ પ્રજા ઉપર કેવું પડે!

સંપ્રતિ રાજા કહે છે 'આચાર્ય મહારાજ મને ઓળખ્યો!'

તમને કોણ ન ઓળખે! તમે મહારાજા સપ્રતિ કહેવાઓ છો રાજા પૂછે છે પ્રભુ! એ રીતે નહિ બીજી રીતે ઓળખો છો? ગુરુએ આખ વીંચી જ્ઞાનમાં જોયુ અહો! તુ તો મારો દ્રુમક શિષ્ય બાર કલાકની દીક્ષા પાળી હતી તેજ આપ હાલના સંપ્રતિ રાજા. પ્રભુ! આપે કૃપા કરી મને ન્યાલ કરી દીધો આપના ચરણમા હુ સમસ્ત રાજ્ય અર્પણ કરુ છુ મોહો શી આજ્ઞા છે! ગુરુ કહે છે ભાઈ! 'સાધુને રાજપાટ કે વૈભવ કાંઈ કલ્પે નહિ જો આજ્ઞા સ્વીકારવી હોય તો પ્રથમ તુ શ્રાવક બન. જ્યાં અનાર્ય પ્રદેશો છે ત્યાં મુનિઓ જઈ શકતા નથી ત્યાં જૈન ધર્મનો પ્રચાર કર સંપ્રતિ રાજાએ જૈન ધર્મને રાજધર્મ બનાવી ખૂબ પ્રચાર કર્યો.

આજે ઘણા એવા ગામો છે કે સાધુને અભાવે અન્યધર્મગામી બની ગયા છે તમે અમુક ગામોમાં શ્રાવક ભાઈ-બહેનોને મોકલી ધર્મ જાગૃતિ રખાવો છો તે સુંદર કાર્ય છે સાધુઓ નજીવા બહાના તળે એક ઠેકાણે પડયા રહે તે જૈનશાસનના ગુન્હેગાર છે વીર પ્રભુના જ્ઞાનની લ્હાણી કરવી, તેના સંદેશા ભવ્યજીવોને પહોંચાડવા, પ્રવચનની પ્રભાવના કરવી તે પણ એક જૈનશાસનની સેવાનું અંગ છે સેવાભાવી સાધુને એક ઠેકાણે પડયુ રહેવું તે શોભે નહિ

કોઈની વૃદ્ધાવસ્થા કે માંદગી પ્રસંગ હોય તો જુદી વાત છે. સંપ્રતિ રાજાએ તન, મન, ધનથી જૈનશાસનની અપૂર્વ સેવા બજાવી જૈનધર્મનો ફેલાવો ઘણો કર્યો. તેના પરિણામે, લાખો માણસો જૈન બન્યા આજે તો હવે જૈનોમા ઘસારો થવા માડયો છે

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે 'બેટા ! દીક્ષા એટલે દુ:ખનો કોળિયો છે ખાડાની ધાર ઉપર ચાલવાની વાત છે શૂરવીર, ધીર, પરાક્રમી હોય તેજ આ પંથે પ્રયાણ કરી શકે છે દીક્ષા લીધા પછી પણ હજારો ગુણોને ધારવા પ્રબળ પુરુષાર્થ ખેડવો પડે છે' વળી પણ માતા મૃગાપુત્રને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

*

વ્યાખ્યાન ૭૧ મું

સંવત ૨૦૨૦ ભાદરવા વદિ ૧૧ા શુક્રવાર, તા ૨-૧૦-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રરૂપ્યા તેમા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

त चिन्तम्मापियरो, सामण्णं पुत्त दुच्चरं ।
गुणाणं तु सहस्साइ धारेयव्वाइ भिक्खुणो ॥२४॥
समया सव्वभूएसु, सत्तु मित्तेसु वा जगे।
पाणाइ वाय विरई, जावज्जीवाए दुक्कर ॥२५॥

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે હે પુત્ર ! સંયમ એ ઉમદા ચીજ છે દીક્ષા એટલે ઉપરનો વેશ માત્ર નથી દીક્ષાર્થીએ

ઠેલાગે ગુણો પ્રગટાવવાના હોય છે. સાધુ એટલે ગુણોને સાધે તે. તેને મેરુસમાન પાંચ મહાવ્રતો પાળવાના હોય છે.

પહેલું મહાવ્રત અહિંસા છે. અહિંસા એ જૈનદર્શનની આધારશિલા, આધારરૂપ છે. અહિંસા એટલે જગતના પ્રાણી માત્રને પોતાની માફક આત્મા સમાન માનવા. દરેક પ્રાણીની દયા પાળવી. કોઈપણ જીવોના પ્રાણને દુભાવવા નહિ, દુઃખી કરવા નહિ, દબાવવા નહિ. જેવો મારો આત્મા, તેવો જ અન્યનો આત્મા છે. 'सव्वपाणा सुहसाया दुक्खपडिकूला' દરેક પ્રાણીઓ સુખ-સાતાને ઇચ્છે છે, દુઃખ દરેકને પ્રતિકૂળ લાગે છે. સાધુની અહિંસા એટલે પ્રાણાતિપાતની જાવજીવ સુધીની વિરતિ રાખવાની છે. 'अप्पियवहा' વધ દરેકને અપ્રિય લાગે છે. કેમકે આત્માનો સ્વભાવ જ જીવવાનો છે. આત્મામાં જીવિતવ્ય શક્તિ છે. જીવન જીવવા દરેક પ્રાણીઓ ફાંફા નાખે છે. પાણીમાં પડેલી માખી જીવવા માટે તરફડાટ કરે છે. મરવું કોઈને પ્રિય નથી. અજ્ઞાનીઓ બીજાને મારી સુખ લેવાની ઇચ્છા સેવે છે. એ હિંસક વૃત્તિ છે. એ હિંસા જ્યારે હિંસક સામે (પડઘારૂપે) તેની કોઈ હિંસા કરશે ત્યારે તેની દયા પાળવા કોણ ઊભું રહેશે? માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે અભયદાન આપો, તો જ તમને અભયદાન મળશે. સુખ આપશો તો જ સુખ પામશો.

અજ્ઞાનીઓ પૈસા ભેગા કરવા, કુટુંબ પોષવા, શરીરનું રક્ષણ કરવું એમ અનેક પ્રકારે પાપ બાંધે છે. જીવોને ત્રાસ આપે છે. પોતાને શરીરમાં વેદના થતી હોય તો કહેશે, ખમાણું કરો. મટી જશે. પણ તેનાથી અનંતા જીવોની હિંસા થાય છે તે નહીં વિચારે. લસણ વાટી ગોળી ખાધી પણ

અનતા જીવોની સાથે વેર બાધ્યુ તેનુ શુ ? ભગવત કહે છે, જે કોઈ પાપ બાધી રહ્યા છે, તેના ફળ ભવિષ્યમા ભોગવવા જ પડશે દર્દ થવુ એ પૂર્વે કરેલા ગુન્હાની સજા છે તેને તુ સમપરિણામે ભોગવી લે તારા કર્યા તારે જ ભોગવવાના છે જેણે વીતરાગના માર્ગને જાણ્યો છે, એવા અહિસક આત્માઓ કદી કોઈનો ભોગ લેતા નથી પાપકર્મ ઉપાર્જન કરનારો ભાવીના વેર ઊભા કરે છે

"वेराणुबन्धाणि महाभयाणि" વેર મહાભયનુ કારણ છે. અહિસક જીવો પોતે દુઃખો સહન કરે, પણ બીજાને દુખ આપે નહિ જ્યારે હિસક વૃત્તિવાળાઓ શરીર માટે ઈન્જેકશન વાપરે, શરીર રૂષ્ટપુષ્ટ કરવા, માછલીના તેલ વગેરે, ડોકટર જેમ ફરમાન કરે તેમ, શીરોમાન્ય કરી વાપરે, તેમા શુ જૈનત્વ છે ? તેને જૈન કહેવાય કે જન ? એ માત્રા જ ઊડી ગઈ જેનામા જૈનત્વ ઝળહળતુ હોય તે હિસા આદિ કાર્ય કરે નહિ, બીજા પાસે કરાવે નહિ અને કરનારને અનુમોદના પણ આપે નહિ આજે તો પોતાના શરીર સુખ માટે–મચ્છર ન કરડે તે માટે, 'ડી ડી ટી' વાપરે અરે ! શ્રાવકોના ઘરમાય તે વાપરવાના સાધનો દેખાતા હોય છે તમે કયા ધર્મના અનુયાયીઓ છો ?

ભગવાને દુખ સહન કર્યુ પણ બીજાને દુખ દીધુ નથી તમે એ ભગવાનને પગલે ચાલો છો, કે તે પગલા ઉપર પગ મૂકો છો ? હિસા કરવી તે વિરાધના છે હિસા દુર્ગતિમા લઈ જનારી છે

હિંસા દુ.ખની વેલડી, હિંસા દુખની ખાણ;
અનંત જીવ નર્કે ગયા, હિંસાતણાં ફળ જાણ.

હિંસાથી દુઃખ જ મળે, સુખ કોઈ કાળે મળવાનું નથી ચોરી મિલ, ઘાણા વગેરે યંત્રવાદો ઊભા કરી લક્ષ્મીની જ ગવેષણા કરે છે એવા આત્માઓ પોતે પોતાના આત્માની પણ દયા પાળી શકતા નથી. તેથી તે સ્વયં અધોગતિમાં જઈ દુઃખનાભાજન બને છે

મ્યુનિસિપાલિટીની ખુરશીમા બેસી, ત્રેશના લાકડા કરવાનું કહે, ત્રસ જીવોની હાણ કરનારાઓને, અનંતાકાળ જીભની અનુપલબ્ધિ રહે, તેવી ગતિમા મુકાઈ જશે. પાય ખાના કરો ગટર કરો અહીં પાઈપ મૂકો આમ કહેનારા ઓની ખુરશી સોનાની છે કે ધગધગતા અંગારાની? સત્તાની ખુરશી સેતાનને સતાવે છે ક્યા ઉપડી જશો તેનું ભાન છે! કે પછી પૈસા સામે જ દ્રષ્ટિ તણાય છે? માટે સમજજો એવી ખુરશી મળે તો તિલાંજલી દઈ દેજો. મત્સ્યઉદ્યોગ માટે હિંસક કારખાના ખોલી બીજા દેશમાં માલ મોકલી, આપણો દેશ સમૃદ્ધ થાય તેવું ઊંધુંચત્તુ સમજાવી, તમારી પાસે મત મેળવી જાય તમે મત આપો એટલે એ હિંસામા તમારી અનુમતિ આવી ગઈ

જૈનથી હિંસાના કોઈ પણ કાર્યમાં સંમતિ દેવાય જ નહિ તમે ફરી ફરીને મત આપો છો, તે પાળે લુગડે કાળા ડાઘ પાડવા જાઓ છો કરવું કરાવવું અને અનુમોદવું, મન–વચન–અને કાયાથી એમ ત્રણ કરણ અને ત્રણયોગથી પાપ લાગે છે શા માટે અનર્થો દંડે દંડાઓછો! તમારે છોકરીયો મોટી થઈ છે તો અમારી પાસે રથ મુરતિયા છે જોઈએ તો બતાવશું આવા દલાલીના ધંધામાં બહુ પાવરધા છો પણ આ તો ખાડખૈયામા માથુ મૂકો છો ખડાઈ જશો

શ્રાવક તો એવા મનોરથ સેવતો હોય કે આ બધા પાપ-માથી છૂટી, હુ કયારે સર્વવિરતિ બનુ ! મારે એવો ધધો કરવાનો હોય નહિ, તમે કોના સપુત છો ?

> મહાવીર કે હમ, સિપાહી બનેંગે,
> જો રકખા કદમ, ફીર ન પીછે હટેંગે.
> શીખા દેંગે દુનિયાકો, શાંતિસે રહના,
> અહિંસાકી વીજલી નસોમેં ભરેંગે,
> મહાવીર કે હમ સિપાહી બનેંગે.

તમે મહાવીરના લાડીલા નદન છો વર્ધમાનના લાડીલા નદનના અભિવદન, ખાતમુહૂર્તમા, ઉદ્‌ઘાટનમા કે હિંસાના કોઈ પણ ખાતામા ન હોય મિલ કરી તે સારુ કર્યું, યંત્રો-દ્યોગથી દેશની આબાદી થાશે, તેમ પણ ન કહે કોઈ દીક્ષાના સયમમાર્ગે જતુ હોય, કે તપ કરતુ હોય તેને અભિનદન આપે, તેને વદન કરે, તે બરાબર છે બાકી હિંસક કાર્યોને અભિનદન દેવા, તે પુન્યનુ નિકદન કાઢવા બરાબર છે

રાજાના કુવરે, બગીચામા ફરતાં ફરતા, કોઠીંબડુ હાથમા લઈ, તેની આખેઆખી છાલ ઉતારી નાખી છાલ ઉતારીને પોરસ કર્યો–કેવી સરસ રીતે છાલ ઉતારી ! જેની છાલ ઉતારી તે બનેવી થયો અને કુવર મરીને સાળો થયો તેર કરોડ ભવે આ પાપ ઉદયમાન થયુ રાજાનો કુવર-યુવરાજ-પદનો ધણી–જીતશત્રુ રાજાને ત્યા ધારિણી રાણીની કૂખે ઉત્પન્ન થયો. ત્યા ધર્મઘોષ મુનિ પધાર્યા. આ મુનિ જીવોને ધર્મના માર્ગે ચડાવી રહ્યા છે સાધુ-સતો જે સેવા કરે છે, તે મ્યુનિસિપાલિટી કે સરકાર પણ શુ કરી શકશે ! સાધુ તો જીવનમાં ઉતારીને પછી ઉપદેશ આપે છે ધર્મઘોષ મુનિની

દેશનાના પ્રતાપથી સ્કંધકના ભાવ સંબોધને પામ્યા

ધર્મઘોષ મુનિની દેશના પામીયા તે પ્રતિબોધ રે,
અનુમતિ લઈ માત તાતની, કમ શું યુદ્ધ થઈ યોધ રે
નમુ નમુ સ્કંધક મહામુનિ

માબાપ કને જઈ કહે છે મને ધર્મ ઘોષ મુનિના દર્શન થી. વાણી સાંભળવાથી, રોમરોમમા સંયમ લેવાની તીવ્ર અભિલાષા પ્રગટી છે માટે મને સંયમમાર્ગે જવાની રજા આપો

જે જાગી ચૂકયો છે, તેને રોકનાર કોણ છે ? જેને ઉછાળી જવુ, વોમિટની તૈયારી હોય તેને પાણી પીએ પણ બેઠ બેસે નહિ, હાડનો વૈરાગ્ય તો મજીઠિયા રંગ જેવો છે તે કોઈ રીતે ઓસરે નહિ સંયમ લીધા પછી પણ સતત જાગૃતિ, ગુણ પ્રગટાવવાનો થનગનતો ઉત્સાહ દોષને ટાળવા માટે પ્રબળ પુરુષાર્થ કરવાનો હોય છે પાટે બેસી ખાઈ પી સુખે સૂઈ રહેનારને ભગવાને પાપશ્રમણ કહ્યો છે એવાઓ પોઠિયા થઈ પાણી ભરશે, તો પણ તેઓનો આરો નહિ આવે. આ દેવાં કાંઈ ઓછા નથી ! ગૃહસ્થના રોટલા પચાવવા સહેલા નથી સ્કંધકે દીક્ષા લીધા પછી અગિયાર અંગોનો અભ્યાસ કર્યો, તપ વડે શરીરને સૂકવી હાડપિંજર કરી નાખ્યું કષાયને કૃશ કરી નાખ્યા

સ્કંધક મુનિ વિહાર કરતા, બનેવીના ગામમાં આવ્યા ખરો મધ્યાહ્ન તપ્યો છે ધરતી ખદખદી રહી છે મુનિ ઉઘાડા પગ અને ઉઘાડા માથે ત્રીજે પહોરે ગોચરી કરવા નીકળે છે રાજા-રાણી ગોખમાં બેઠા બેઠા ચોપાટ રમે છે રાણી મુનિને જુએ છે પણ આ મારો ભાઈ છે, તેની ખબર નથી. મુનિના વિહાર અપ્રતિબંધ હોય છે તેના પ્રોગ્રામ

આગળથી 'ફિક્સ' ન હોય પણ આજે એ પ્રથા લગભગ નાબૂદ થઈ ગઇ છે મુનિને આદર સત્કારની લોલુપતા નથી, નહિતર રાજના સામૈયામા શુ ખામી હોય ! ફલાણે ગામ ગયા, ત્યા આટલુ માણસ સામૈયામા આવ્યુ. આટલા મણ તો લાડવા જોયા, અરે તારે તેની શી પચાત છે ! સાધુને તિરસ્કાર કે સત્કાર બન્ને ઉપર સમાન દૃષ્ટિ હોય

આગળના રાજાઓના મહેલ શહેરના મધ્ય ભાગમા રહેતા, જેથી રાજા નગર ચર્ચા નિહાળી શકે રાણીની દૃષ્ટિ મુનિ ઉપર ગઈ રાણી વિચારે છે કે, અહા ! આવા તડકામા ઉઘાડે માથે સુકોમળ કાયાવાળા મારા ભાઈને પણ વિચરવુ પડતુ હશે મુનિને જોઈ પોતાના સયમી ભાઈનુ દશ્ય નજરોનજર તરવરવા લાગ્યુ રાણીથી ધ્રૂસકુ મુકાઈગયુ આખમાથી ડબક લઈને સાચા મોતી જેવા આસુડા ટપકવા માડયા રાજા સ્વગત વિચારે છે, કે અમે એ સોગઠાબાજી રમી રહ્યા છીએ આવા આનદપ્રમોદના વાતાવરણમા એવુ શુ ઓછુ આવ્યુ ? કોણ સાભરી આવ્યુ ! રાજા જ્યા ચોકમા નજર કરે, ત્યા સ્કધક મુનિને ચાલ્યા જતા જોયા રાજાએ મિથ્યા અભિપ્રાય બાધી દીધો, કે નક્કી એ રાણીનો યાર પુરુષ હશે સાધુનુ શરીર તો મલોખા જેવુ હતુ, છતા પૂર્વભવના વેરથી રાણીને પૂછવાપણુ ન રાખ્યુ અને એકદમ સેવકોને બોલાવી આજ્ઞા કરી કે, પેલા સાધુને પકડી ગામ બહાર લઈ જઇ તેની ખાલ ઉતારી મારી કને હાજર કરો સેવકો આ આજ્ઞા સાભળી ધ્રૂજી ગયા, પણ કરે શુ ? જેની ભાખરી એની ચાકરી કરવી પડે

સેવકો મુનિ પાસે આવ્યા મુનિને કહે છે 'અમારા

રાજાની આજ્ઞા છે કે તમારી જીવતા ખાલ ઉતારવી' મુનિએ શબ્દ સાંભળ્યો છતાં ક્ષોભ ન થયો મનમાં કંપ ન આવ્યો 'શું હું ગુનેગાર છું ! તેમ પણ ન પૂછ્યું મારે ઘણા શ્રાવકો છે સર્વને જાહેર કરવા દો એમ પણ ન બોલ્યા. મુનિને મન તો જીવન કે મરણ, સિક્કાની બન્ને બાજુ સમાન હતી તેથી રાજહુકમને સબાયો માન્યો આ તો મૃત્યુ મહોત્સવ થઈ રહ્યો છે, એમાં વળી દિલગીર થવાનું શું હોય ! દેહ તો છૂટવાના સ્વભાવવાળો છે 'હું મરું જ નહિ' આતો ભાઈ કરવા પણ ભલો મળ્યો મુનિ કહે છે: 'ભાઈ ! ઊભા રહો મેં તપ કરીને શરીરને એવું કૃશ કરી નાખ્યું છે, કે સહેલાઈથી ચામડી ઉતરશે નહિ, તમારા હાથને ઈજા આવશે માટે તમે કહો તેમ ઊભો રહું

રાય સેવકને મુનિવર કહે છે કઠણ ફરસ મુજ કાયા રે
બાધા રખે તુમ હાથે રે થાવે કહો તેમ રહીએ ભાયા રે
અહો અહો સાધુજી સમતા દરિયા

મુનિ સમતાના સાગર અને દયાના આગાર હોય આજે તો સાધુના ઝગડા કરવા આવે જાય, તે શું ઉપદેશ આપી શકશે ! અહીં સ્કંધક મુનિ ઉપશમ રસમાં ઝીલી રહ્યા છે રાજા કે સેવકોને શ્રાપ આપતા નથી કે તમારું સત્યાનાશ નીકળી જશે. મુનિથી શ્રાપ અપાય નહિ. સેવકને ચામડી ઉતારતા ત્રાસ છૂટે છે પણ રાજાનો હુકમ છે, ત્યાં શું કરે !

તડ તડ ચામડી તેહ ઉતારે મુનિ સમતા રસ ઝીલે રે
ક્ષપક શ્રેણી આરોહણ કરીને, કર્મ કઠિનને પીલે રે
અહો અહો સાધુજી સમતા દરિયા

સેવકોએ, ચડ ચડ ચામડી ઉતારી મુનિ ક્ષપકશ્રેણી, ક્ષાયક ભાવ, કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન પામી મોક્ષે જાય છે કેવી ઉચ્ચ કોટીનો આત્મા છે! જે શત્રુમાં પણ મિત્ર સમાન પરિણામ રાખે તે જ સાચો સાધુ છે કોઠિંબુ એકેન્દ્રિય હતુ, તેની આખી છાલ ઉતારી પોરસ કર્યો, તેનાં કેવા પાપ બધાયાં! ત્યારે તમે તો ડાળા ઝીણા સુધારી પોરસ કરો કે, જુવો, મે કેવા સરસ સુધાર્યાં છે! પણ કેટલા ચીકણા કર્મ બધાય છે, તેનો ખ્યાલ આવે છે!

મુનિ તો મોક્ષે ગયા જાનવરોએ મૃત શરીરને ખસોળવા માડ્યુ, તેમા લોહી લોહાણુવાળી મુહપત્તિ લઇને સમડી આકાશે ઊડી અને જ્યા રાજાના મહેલની અગાસી આવી ત્યા સજોગોવશાત્ છટકીને અગાસીમા પડી રાણી માથુ ઓળતી અગાસીમા ઊભેલી, તેણે આ દ્રશ્ય જોયું, તો દોરા સહિત મુહપત્તિ લોહીઝરતી માસના લોચામા રગદોળાયેલી દીઠી નક્કી કોઇ મુનિની મુહપત્તિ લાગે છે શુ થયુ હશે? તે માટે સેવકને કહે છે: જાવ તપાસ કરો ત્યા તો સેવકો ખાલ ઉતારીને રાજા કને આવ્યા રાણી આ બાજુથી મુહપત્તિ લઇ રાજા કને આવી, બીજી બાજુથી પિતાના સૈનિકો આવ્યા અને ભાઈના ઘાતની વાત કરી જ્યા આ હકીકત સાભળી ત્યા તો પોતાનો જ ભાઈ–સ્કધક મુનિના ઘાતની વાત સાભળતા આખમાથી આસુનો ધોધ વહેવા લાગ્યો રાણીએ રાજાને કહ્યુ, મુનિના ઘાતનો હુકમ તમે કેમ આપ્યો? મુનિનો શો ગુન્હો હતો? રાજા કહે ‘મે તમારી આખમા આસુ જોયા, એટલે માની લીધુ કે તે તમારો યાર પુરુષ હશે’ રાણી કહેવા લાગી ‘મને તો મારો ભાઇ સાભર્યો

હતો તેથી આંખમાં આંસુ આવ્યાં હતાં તમારે આંસુ આવવાનું કારણ તો મને પૂછવું હતું ?' પણ હવે શું થાય! વાત વણસી ગઈ, બાજી બગડી ગઈ 'ભાઈની વાત થઈ ગઈ'

રાજા અને રાણી બન્નેને પસ્તાવાનો પાર ન રહ્યો. મુનિની હત્યા, એ જેવું તેવું પાપ નથી. પ્રાયશ્ચિતરૂપે બન્ને રાજા–રાણીએ, દીક્ષા લઈ સંયમ પંથે પડયા મુદ્દો કહેવાનો એ છે, કે મરણ નજીક થઈ જાય છતાં, સમભાવ રાખે ત્યારે જ મોક્ષ મળે છે મોક્ષ મેળવવા માટે કેટલી સહન શીલતા જોઈએ ?

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે હે દીકરા ! સંયમ માર્ગ આવો કપરો છે આવા પાઠ ભણવાના રહેશે. શત્રુ હો કે મિત્ર હો બધામાં સમભાવ રાખવો પડશે. દીક્ષા લઈ અને 'જાવજીવ' સુધી પાળવી દુષ્કર છે' વળી પણ માતા શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૭૨ મુ

સં ૨૦૨૦ ભાદરવા વદિ ૧૩ શનિવાર, તા ૩–૧૦–૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા તેમાં ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

समया सव्व भूएसु, सत्तु मित्तेसु वा जगे ।
पाणाइ वाय विरइ जावज्जीवाए दुक्कर ॥२६॥

મૃગાપુત્રને માતા સમજાવી રહ્યાં છે: 'હે પુત્ર ! ચારિત્ર પાળવું બહુ જ દુષ્કર છે સંયમમાર્ગમાં હજારો

ગુણોને ધારવા પડે છે. અનંતજ્ઞાનીઓ ફરમાવે છે, કે જૈન સાધુએ એકેન્દ્રિયથી માંડી પંચેન્દ્રિય સુધીના બધા જીવોની દયા પાળવાની હોય છે કોઇપણ જીવને હણવા નહિ, હણાવવા નહિ કે હણનારને અનુમોદન આપવુ નહિ. જીવન કુરબાન થઇ જાય તો ભલે, પણ ભર્યું સરોવર હોય કે વહેતી નદી હોય, ગમે તેટલી તરસ લાગી હોય, છતા તેનુ સચેત પાણી પીવાય નહિ પાણી પીવાની ઈચ્છા પણ ન કરાય કારણ કે સાધુ સમજે છે, કે સચેત જળમા મારા જેવા અનેક આત્માઓ વસી રહ્યા છે.

સાધુના નામનુ મકાન, લાયબ્રેરી કે ઉપાશ્રય પણ ન હોય 'નાના ગામડાઓમા બહુ તકલીફ પડે છે, માટે ઉપાશ્રય ચણાવો, તમે ધૂણીધર શ્રાવકો છો, ઉપાશ્રય થાય તો સગવડ રહે,' એવો ઉપદેશ સાધુથી દેવાય નહિ છ કાયની હિંસા કરાય નહિ, કરાવાય નહિ કે કરનારને અનુમોદના પણ અપાય નહિ. અગ્નિકાયના આરંભ–જેવા કે લાઈટ–ફિટિંગ કરાવો, ઘરડા સાધુ રાત્રીએ પડી જાય છે, માટે બત્તી મુકાવવી, દૂર નથી સંભળાતુ, માટે લાઉડસ્પીકરમા બોલવુ જોઇએ, એવુ કોઈ પણ કાર્ય સાધુથી ન થાય એવી રીતે વાયરાની હિંસા, જેમકે પવન જે દિશામાથી આવે ત્યા 'બારી મુકાવો' એવી ભાવના સાધુ ન રાખે.

સાધુ, વનસ્પતિકાય–જેવા કે ફળફળાદિને છેદે નહિ, છેદાવે નહિ કે છેદનારને અનુમોદે નહિ ગૃહસ્થને ત્યા વહોરવા જાય, દાતાર કહે મહારાજ સૂઝતી કેરીના કકડા પડયા છે, તમે બધી કેરીઓ વહોરી જાઓ અમારે ત્યા

આખો કેરીનો કરંડિયો પડયો છે સંકોચ પડે તેમ નથી એમ કહે, તો પણ સાધુથી તે કેરી વહોરાય નહિ કારણ કે કેરી ભલે હોય, વેચાતી લેવા જાય નહિ પણ બીજી કેરીને સુધારવી પડે અને કેરી તો સચેત છે, છેદે તો તેની હિંસા થાય એટલે વહોરતા સાધુને બહુ ઉપયોગ રાખવો પડે પુષ્પના હાર ભગવાનને ચડાવો, સમોવસરણની રચના કરો, ઘીનો દીવો કરો ભગવતીસૂત્ર વાંચતા હોઇએ ત્યારે ઘીનો દીપક જલતો રાખવો જોઇએ આ આરંભ પાપબંધક છે આ હિંસક ઉપદેશ છે હિંસાથી કર્મ ખપે નહિ

પ્રભુમાર્ગની અંદર જરા જેટલી પણ હિંસાને સ્થાન નથી હિંસા થાય ત્યાંથી સાધુએ પાછુ હઠવું જોઇએ ભગવાને કહ્યુ છે પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઉકાય વાયુકાયના જીવોની અવગાહના અંગુલના અસંખ્યાતા ભાગની છે અસંખ્યાતા પૃથ્વીકાય જીવના શરીરો ભેગા થાય ત્યારે પત્થર, ચુનો, રેતી, હીરા, માણેક સોના રૂપા રૂપે દેખાય છે એક શરીર તો આંખે જોઈ શકાતુ નથી. જારના દાણા જેવડી મીઠાની કણીમાંથી એક એક જીવ નીકળી, પારેવા જેવડી કાયા કરે તો આખા જંબુદ્વીપમા સમાય નહિ એટલા બધા જારના દાણા જેવડી મીઠાની એક કણીમાં પૃથ્વીકાયના જીવો છે તો પૃથ્વીકાયનો જોરશોરથી આરંભ સમારંભ કેમ થાય ! પ્રભુ સાધુઓને ચેતવે છે કે તું આરંભથી છેટો રહેજે એ તો ગૃહસ્થના કામ છે

વળી મકાન બંધાવનારાઓ ખાતમુહૂર્ત જેના હાથે કરાવે તેના ફોટા લેવરાવે પેલા ભાઇસાહેબ કૂદાઇ જાય

જુઓ આ ચિત્ર ! અમુક સસ્થાની પહેલી ઇટનુ મુહૂર્ત મારા હાથે થયુ છે પાણી નીકળે ત્યા સુધી ખોદકામ કરાવે પાપભીરૂ ગૃહસ્થ રહેવા માટે મકાન ચણાવતો હોય તો પણ તેના દિલમાં અરેરાટી હોય, કે હુ સસારમા બેઠો છુ, સાધુ બની જવાની તેવડ નથી. તેથી મારે આવા પાપના ધધા કરવા પડે છે કયારે એવો અવસર આવે કે નિષ્પાપ જીવન જીવું ? 'पाणीवह घोर'' પ્રાણીવધ એ ઘોરમા ઘોર પાપ છે જૈન સાધુને હિસક પ્રચાર કરવો કલ્પે નહિ (જેવા કે તળાવ, કૂવા, વાવ બધાવવા)

વગડામા સાધુ કાઉસ્સગ્ગ પારી પ્રતિલેખન-ક્રિયા કરી રહ્યા છે હરણાનુ ટોળુ ઉગમણી દિશા તરફ ચાલ્યુ ગયુ પાછળ થોડીવારે શિકારી નીકળ્યો રસ્તામા બે ત્રણ ફાટા પડે છે શિકારી મુનિને પૂછે છે, કે હરણાનુ ટોળુ કઈ દિશામા ગયુ ? મુનિ મૌન રહ્યા ભગવાને કીધુ છે, 'આવે વખતે મૌન રહેજે જીવહિસા થાય છે માટે તારે ન બોલવુ' જો, 'આ બાજુ ગયુ' એમ કહે, તો પહેલુ મહાવ્રત ભાગી જાય 'ખબર જ નથી' એમ બોલે તો બીજુ મહાવ્રત ભાગી જાય શિકારી ક્રોધી પ્રકૃતિનો છે મુનિને મારવા માડે છે. 'બોલ, નહિતર તલવારથી મારી નાખીશ હુ હરણુ પાછળ હેરાન થઈ ગયો છુ ' મુનિ મરી જવુ કબૂલ કરે પણ મૌન ન તોડે મુનિનો માર્ગ આવો વિકટ સૂયગડાગસૂત્રમા ફરમાવેલો છે

સરભરાનુ કામ સાધુથી માથે કેમ રખાય ? આ તો પછી આ મહેમાન ફર્સ્ટ કલાસમા આવ્યા તેના માટે દૂધપાક પુરી કરજો, આ ગામડાવાળા છે તેના માટે ચુરમાના લાડુ

બનાવો. અરે રસોઈ થતી હોય ત્યાં તપેલાં જોઈ આવે. આ
તે સાધુ છે કે માત્ર લંગોટી પહેરી છે! ગમે તેવા કોટ્યા-
ધિપતિ કેમ ન હોય, પણ મહેમાન માટે શું સાધુ સાધના
મેલી દે! મૂ૦ શેના માટે મુંડાવી છે! વૃત્તિનો સામો
વળાંક તે જ સાચો વિરતિભાવ. તું સર્વવિરતિ બન્યો
છે, તો તારા ચારિત્રને વફાદાર રહેજે. સાધુ સમક્ષ કોઈ
ઉઘાડે મોઢે બોલે, તો સાધુ તરત ટકોર કરે કે ઉઘાડે મોઢે
મારી સામે નહિ બોલાય. હવે સામો માણસ એમ કહે કે
હું મારા ભાવે, તમે તમારે ભાવે. તો સાધુ એમ જ કહે કે
ભાઈ! તો હું તમારૂં કથન સાંભળી શકીશ નહિ, બોલવું હોય
તો યત્નાથી બોલો. ઉઘાડે મોઢે પંડિત ભણાવતા હોય, તો
તેને સાધુના વ્યવહારથી વાકેફ કરે. જે માર્ગે પ્રયાણ કર્યું
છે, તેને વફાદાર તો રહેવું જોઈએ.

કોઈ કરોડપતિ ગૃહસ્થની કામવાળીએ રસ્તા ઉપર
પાણી નાખ્યું. ૨૦–૨૫ રૂપિયાના પગારનો પટાવાળો આવી દેવા
માંડ્યો અને ડોલ લઈ લીધી. બાઈ રડતી રડતી અંદર આવી
શેઠને બધી વાત કહી. શેઠે બહાર આવી કહ્યું – ભાઈ! ખબર
નહિ તેથી ભૂલ થઈ ગઈ છે. હવે ફરીને સડક ઉપર ફેંકશે
નહિ. ડોલ પાછી આપી દે. છતાં પણ પટાવાળો તો
જેમ તેમ બોલવા જ લાગ્યો. શેઠ કહે છે 'ભાઈ! હું તને
ઓળખું છું. તું જીવરાજ કોળીનો છોકરો છે. અમે તો તારા
પટાને માન આપીએ છીએ માટે ડોલ લઈને ચાલતો થઈ જા.'
ત્યાં તો પટાવાળો વધારે ને વધારે અસભ્યતાથી બોલવા
માંડ્યો. શું પટાને માન આપવાની વાત કરો છો! આ લ્યો
પટો. એમ કહી પટો ફેંકી દીધો. એટલે શેઠે તેનો કાન પકડી

બેચાર અડબોથ લગાવી દીધી પટાવાળો રોતો રોતો સુધરાઈમા ગયો ફરિયાદ કરી શેઠને બોલાવ્યા કેમ શેઠ શુ હકીકત હતી ? અમારા પટાવાળાને તમે કેમ માર્યો ? શેઠે બધી હકીકત સમજાવી મે તમારા પટાવાળાને માર્યું જ નથી પટાવાલો કહે, બે ધોલ લગાવી દીધી જુઓ ! ગાલ લાલચોળ થઈ ગયો છે શેઠ કહે, પૂછો, પટો ફેકી દીધો પછી ધોલ મારી છે કે પટો હતો ને મારી છે ? તેણે પટો ફગાવી દીધો પછી તે પટાવાળો કયાથી રહ્યો ? પછી પટાવાળાને ઠપકો આપવામા આવ્યો.

આ દ્દષ્ટાતનો સાર એ છે કે આ મુહપત્તિ એ પ્રભુ-વીરનો પટો છે અને રયહરણ એ ઋષિનો ધ્વજ છે સ્થાન-કવાસી જૈનોનુ ચિહ્ન છે ન બાધે તો શુ વાધો ! એમ કહેનારા આજે નીકળી પડયા છે વળી મુહપત્તિ તો કીધી છે, પણ દોરો કયાથી આવ્યો ! અરે ભાઈ ? સમજો તો ખરા ચશ્મા કીધા પછી કહે (ડાડલા) ફ્રેઇમ કયા કહી છે પણ કાચને રાખવા ફ્રેઇમની જરૂર પડે જ ફ્રેઇમ લેવાની જુદી વાત કરવાની ન હોય એમ મુહપત્તિ એટલે મોઢા ઉપર રાખવાની માટે મુહપત્તિ તે હાથપત્તિ, કે ઢીચણપત્તિ નથી જૈનનો સાધુ બન્યો, પછી હાથમા મુહપત્તિ રાખી એક હાથમા દ ડ, એક હાથમા પાત્રા અને મહારાજ વાતુ કરવા મ ડી જાય મુહપત્તિ તો કેડે હોય, આમા જતના કયે ઠેકાણે રહી ! સિદ્ધાતમા પાઠ આવે છે કે, સવારમા પ્રથમ મુહપત્તિનુ પડિલેહણ કરવુ, ત્યાર પછી ગોચ્છાનુ, ત્યાર પછી વસ્ત્રનુ, અને છેલ્લે પાત્રનુ પડિલેહણ કરવુ, એમ ક્રમ બતાવ્યો છે ગૌતમ સ્વામી જેવાને મુહપત્તિની જરૂર પડી, તો તમે સમજો

કે જૈનની લિંગ મુહપત્તિ-રજોહરણ વગર કેમ આવે! મુહપત્તિ મુખ ઉપર રહે તે માટે દોરો છે

આગળ દશવાસી સાધુ વ્યાખ્યાન વાચતી વખતે મુખ ઉપર મુહપત્તિ રાખતા કેટલાક એમ કહે છે, કે બોલવું હોય ત્યારે મુહપત્તિ બાધવી, પછી શી જરૂર છે? પણ અચાનક છીંક બગાસુ કે ઓડકાર આવે, ત્યારે ઉનો વાયરો સચેત વાયરાના જીવને હણે છે તેનું પાપ લાગે છે પોતા વાળાએ પણ રાત્રે મુહપત્તિ કાઢી નાખી સૂવાય નહિ, તો સાધુથી કેમ સૂવાય! વળી કેટલાક તો હવા ભરેલા ઓસીકા રાખે છે પણ અંદરનો ઉનો પવન જ્યારે કાઢવામા આવે, ત્યારે તે બહારના સચેત પવનના જીવને હણનારો થાય છે, માટે સાધુને એવું પણ ન કલ્પે

સાધુએ બોલવું-ચાલવું સૂવું-બેસવું વગેરે જતનાપૂર્વક કરવાનુ હોય છે જતનાપૂર્વક ક્રિયા કરે તો પાપ કર્મ ન બાંધે ઉપયોગે ધર્મ છે પણ અજ્ઞાની આત્માઓ સમજતા નથી મુહપત્તિ છોડી દીધી એમા શુ? નવતત્ત્વની વાત તો કરે છે ને! માટે હાલો સાભળવા પછી કાલ સવારે રજોહરણ મૂકી દેશે, પાત્રા મૂકશે અને પછી માગી ખાવું ન પાલવ્યુ એટલે ઘેર બેસી ભોજન લેશે પછી પગે આરતિ રૂપિયા મૂકાશે, તેના નામના મંદિર બંધાવાશે. એક બાબતમા પડવાઈ થઈ ગયેલા કયાં જઈને ઊભા રહેશે! એક છૂટ કેટલી છૂટને ઊભી કરે છે! વિહાર છોડી ડોળીનો ઉપયોગ કરાય, ડોળી ન ફાવે એટલે મોટરમા અને છેવટ એરોપ્લેનનો ઉપયોગ પણ થાય

આહાર પણ નિર્દોષ હોય તો જ સાધુને લેવો કલ્પે

સામાના ભાવ જાળવવા સદોષ આહાર ન લ્યે તેતો ૯૬ દોષ રહિત આહાર પાણી લે ભગવતી અને ઠાણાગસૂત્રમા કહ્યુ છે, કે પ્રાણાતિપાત કરનારો, જૂઠુ બોલનારો, તથાગતના સાધુઓને અસૂઝતા આહાર–પાણી વહોરાવનારાઓ ટૂકુ આયુષ્ય બાધે છે માટે સમજજો, ધર્મ કરતા કયાય ધાડ પડે નહિ !

રાગમા રગાયેલા આત્માઓ સાધુના સયમના લૂટારા બને છે સયમ પાળવો એ મુનિનુ કામ છે. પળાવવો (સયમમા) આહાર–પાણીમા દોષ ન લગાડવા દેવો તે શ્રાવકનુ કાર્ય છે તમે તેથી જ શ્રમણોપાસક કહેવાઓ છો સાધુ તો ખૂબ ઝીણવટથી પૂછે, પણ જો તમે જૂઠુ બોલો તો તમે પાપના ભાગીદાર બનો છો સાધુ ગવેષણા કરે, પણ આજના સાધુને અવધિજ્ઞાન કે મનપર્યવ જ્ઞાન નથી કે તમારા મનના ભાવ જાણી લ્યે, માટે સમજીને નિર્દોષ આહાર પાણી વહોરાવશો તો લેનાર અને દેનાર બન્નેને લાભ થશે સુપાત્રે દાન દેવાથી કર્મ ખપી જાય છે એકાત કર્મની નિર્જરા થાય છે આ તો સમય થાય એટલે તેડી આવે અને સાધુ પણ માને કે “પાત્ર પૂર તો વિઘ્ન દૂર” એવા સાધુ કે દાતાર ગ્રાહકોના દાનથી કાઇ દિ’ વળે નહિ બહુ તો પુણ્યબધ થાશે

શ્રાવકનુ બારમુ અતિથિસવિભાગી વ્રતમા શ્રાવકની હમેશા એવી ભાવના હોય, ‘કયારે હુ દાન આપી કૃતાર્થ થાઉ !’ ભાવના ભાવતો દ્વાર આગળ ઊભો રહે, પણ ઉપાશ્રયે તેડવા ન જાય ભાણે બેસી ભાવના ભાવવાનુ કહ્યુ છે શ્રાવક

એમ પૂછે, કે કોઈ સાધુ કે સાધ્વી પધાર્યા હતાં કે કેમ ? ધારો ધાઈમ શાક જુએ, કાંઈ સાધુ પધારે તો પ્રેમથી વ્હોરાવે પણ સાધુ આવ્યા જાણી ચૂલેથી નીચે મૂકી દે જેથે તપેલુ હેઠું ઉતારી નાખ્યુ તેને તેમા સચિતની એવના કયા રહી ! તમે ફરી એવું કરશો નહિ હાથ જોડીને જણાવાય કે ગુરુદેવ ! વેળા થઈ નથી

સાધુએ કોઈ એક ઘર ઉપર મદાર બાંધ્યો નથી. સાધુને આહાર મળે તો સંયમની વૃદ્ધિ અને ન મળે તો તપની વૃદ્ધિ છે ઉદ્દેશિક આહાર લેનાર–દેનાર બન્ને પાપના ભાગીદાર બને છે બાજરાનો લોટ, ગોળ, ઘી તૈયાર છે, તેનો લાડવો વાળી વહોરાવે, તે ઉદ્દેશિક આહાર ગણાય સાધુથી તે લેવાય નહિ આવો જૈનનો માર્ગ છે

સંયમ લીધા પછી, સાધુને ઘણી ઘણી જતના રાખવી પડે છે એકલા વેશ માત્રથી કલ્યાણ નથી. અંદરથી સમતાભાવ કેળવી લેવાની ખાસ જરૂર છે આઠ દિવસ સુધી વરસાદની હેલી વરસતી હોય સાધુથી એમ ન કહેવાય, કે રહી જાય તો સારૂ તડકો પડતો હોય તો એમ ન કહેવાય, કે વરસાદ આવે તો ચાતિ થાય કોઈ રાજા મહારાજા જૈન સાધુને કહે કે કેમ વરસાદ નથી આવતો ! તેમા જૈન સાધુ એમ કહે, કે ઊભા રહો હુ ચમત્કાર બતાવું અઠમ કરી બેસી જાય ત્રીજો દિવસ થાય મૂશળધાર વરસાદ પડે, ત્યારે રાજા–પ્રજા સાધુ ઉપર વારી જાય 'વાહ મહારાજ વાહ' ! પણ તે મહારાજના ચારિત્રના ભૂકા ઊડી ગયા જૈન સાધુથી કોઈ પણ જીવની હિંસા ન થાય એવા કાર્યમા પ્રવૃત્તિ કરાય નહિ

કારણ કે તેને સર્વ પ્રાણીઓમા સમાનતા દેખાતી હોય. દરેકમા મારા જેવો જ આત્મા બેઠો છે અને દરેક જીવ જીવતરને ઇચ્છે છે. કોઈ પણ જીવને મૃત્યુ પસદ નથી તો કોઇ પણ જીવની હિસા મારાથી કેમ થાય ! અન્ય દર્શનીઓ સાધુ–બાવા–તાપસો કેવા હોય છે અને કેવા પ્રકારની હિસા કરી રહ્યા છે

ધૂણી ધખાવીને, રાખ લગાવીને,
બેઠો જોગીડો એક, બળબળતા તાપમાં,
વૈશાખી તડકો; સામે છે ભડકો,
નાખે છે લાકડા, એ ભડભડતી આગમા.
કૌતુક જોવા જોગીડાનુ નીકળ્યા પાર્શ્વકુમાર,
નાગને બળતો, આગમા દીઠો, હૈયે ઊઠયો ધબકાર,
કાળજડે કરુણા છલકાણી, ઉર કરે પોકાર,
ધર્મ નથી, આ ધતીંગ મોટુ, પાર્શ્વે કર્યો પડકાર,
જોગી ઝંખવાણો, રોષે ભરાણો,
સળગ્યા અંગારા, એની તગ તગતી આખમાં.

કમઠ નામે તાપસે ધૂણી ધખાવી પાચ બાજુ અગ્નિ પ્રગટાવી પચાગ્નિ તપ કરવા બેઠો હતો વારાણસી ગામમા આવા પ્રખર તપસ્વીની વાત વાયુવેગે ફેલાઇ ગઈ તમાસાને તેડુ ન હોય આખુ ગામ હાલી નીકળ્યુ લોકોના ટોળેટોળા દર્શન કરવા ઉમટયા તાપસના તપની વાત, રાણી વામાદેવીએ પણ જાણી પોતાના પુત્ર પાર્શ્વનાથકુમારને કહ્યુ, 'દીકરા ! શુ કોઇ યોગી પુરુષ ગગા કિનારે આવ્યા છે?' જોકે પાર્શ્વ-નાથને દર્શન કરવાની ઈચ્છા ન હતી છતા માતાનુ મન રીઝવવા માતા સાથે ગયા પાચ બાજુ અગ્નિના ભડકા બળી રહ્યા છે વચ્ચે કમઠ તાપસ બેઠો તપ તપી રહ્યો છે

પાર્શ્વનાથે તાપસને પૂછ્યું 'તમારા ગુરુએ તમને આવું તપ તપવાનું કહ્યું છે? પણ મને તો આ બળતા લાકડામાં હિંસા થતી દેખાય છે!' કમઠ તાપસને સ્વમાન હણાતું લાગ્યું. તે બોલ્યો 'તમને ઘોડા ખેલવતા આવડે. તપની બાબતમાં તમે સમજો નહિ. તમારો આ વિષય નથી.'

પાર્શ્વનાથે કહ્યું 'ખાત્રી કરવી હોય તો આ મોટું લાકડું બળી રહ્યું છે તેને ફડાવો. તરત જ પાર્શ્વકુમારની આજ્ઞાથી કુમારના માણસોએ ભડભડતી આગની જ્વાળા વચ્ચેથી તોતિંગ લાકડું બહાર કાઢ્યું. અર્ધ બળેલા લાકડાને બુઝાવી જતનાથી ફાડ્યું ત્યાં તો

કમઠ હઠને ત્યારા કાષ્ઠ દેખાવત ત્યારે,
નાગ-નાગણી કાષ્ઠમાં અપાર બળતા જળહળ જળણ રે
પાર્શ્વ જિન સુણજો મોરી અરજ (૨)
ચિંતવે સેવક રે તારો રે

નાગ-નાગણી અધ દગ્ધ સ્થિતિમાં લાકડાની પોલ માંથી દેખાયાં. જોનાર સૌના કાળજાં ઠેકાણે ન રહ્યાં. સૌ જોગી ઉપર તિરસ્કાર વરસાવવા લાગ્યા. જે દુનિયાનાં દુઃખ માટે કરુણ છે, અજ્ઞાનના તિમિર માટે જે અરુણ છે, દુઃખિયાના હિતને માટે જે વરુણ છે તે જ સાચો તરુણ છે.

સંન્યાસી કાશી તપ સાધતો, પંચાગ્નિ પર બાળ
દીઠો શ્રી પાર્શ્વકુમારે પન્નગ, સાપ બળતો તે કાળ
સંભળાવ્યો શ્રી નવકાર સ્વયં મુખ ઈ ધરણેન્દ્ર અવતાર
શ્રી અરિહંત ભગવંતે, શિક્ષણે જિનજી, નિત જપીએ નવકાર

એવા તરુણ પાર્શ્વનાથે પંચપરમેષ્ઠી નવકારમંત્ર સંભળાવ્યો. નાગનાગણીનું જોડું નવકાર મંત્રમાં દત્તચિત્ત બન્યું. શુભ ભાવના ભાવતાં ભાવતાં મરીને ધરણેન્દ્ર અને પદ્મા

વતીનો ભવ પામ્યા જોગી કમઠ મિથ્યાદૃષ્ટિ છોડતો નથી. એણે કહ્યુ, જો મારા તપેલા તપનુ કાંઈ પણ ફળ હોય તો ભવિષ્યમા હું પાર્શ્વનાથનો વેર વાળનારો થાઉ આમ વેરવૃત્તિ હૃદયમાં સઘરી રાખીને આયુષ્ય પૂર્ણ થયે મેઘમાળી દેવ બન્યો.

ભગવાન પાર્શ્વનાથે ત્રીસ વર્ષની વયે દીક્ષા લીધી. કમઠનો જીવ મેઘમાળીની દૃષ્ટિ પાર્શ્વનાથ ઉપર પડી પૂર્વ-ભવનુ વેર તાજુ થયુ ભગવાન પાર્શ્વનાથ વડના વૃક્ષ નીચે ધ્યાનમા ઊભા છે

ध्वस्तोर्ध्व केश विकृताकृति मर्त्यमुण्ड
प्रालम्ब भृद्भयदवक्त्रविनिर्यदग्नि ।
प्रेतव्रज ' प्रति भवन्त मपीरितो य
सो ऽ स्या ऽ भवत्प्रतिभवो भवदु खहेतु ॥३३॥

મેઘમાળીએ વિકરાળ ઊંચા કેશ કરી ભય કર આકૃતિ ગળામા મૃત દેહના મસ્તકની માળા ધારણ કરી, જેના નેત્રમાથી અગ્નિ ઝરે છે, પ્રેત–પિશાચ જેવો, પ્રભુ સામે ક્રોધિત થયેલો, પાર્શ્વનાથ પ્રભુ ઉપર રેતી અને પવન ફેંક-વાની શરૂઆત કરી, છતા પ્રભુ અડોલ રહ્યા ઘનઘોર વાદળામા બિહામણા અવાજે કાન ફૂટી જાય તેવી મેઘ ગર્જના કરતો પછી વીજળી ચમકાવી વજ્ર ચીરાતુ હોય તેવા કડાકા સાથે મુશળધારાએ મેઘની વૃષ્ટિ કરી

પ્રભુ તો અચળ રહ્યા વરસાદનુ પાણી વધવા લાગ્યુ, ગોઠણ, છાતી, ગળા સુધી અને છેવટ નાક સુધી પાણી આવી ગયુ, ત્યા ધરણેન્દ્રનુ આસન ચલાયમાન થયુ ઉપયોગ મૂકી જોયુ તો મેઘમાળીને પ્રભુ ઉપર ઉપસર્ગ કરતો નિહાળ્યો

બનવું સહાનુભૂતિ દર્શાવી તેની પ્રતિકૂળ અવસ્થાને થાય તેઓનો પ્રતિકાર કરવા સ્વાર્થનો ત્યાગ કરવો તે વિધેયાત્મક અહિંસા

(૩) દ્રવ્યદયા—દેખાદેખીથી કુલાચારથી, ભાવ સમજ્યા વિનાની ઓઘે ઓઘે દયા પાળવી

(૪) ભાવદયા— ખરી સમજપૂર્વકની દયા પાળવી એટલે દરેક પ્રાણી ઉપર અનુકંપા ભાવ રાખવો. કોઈ જીવને પતિત થવા ન દેવો તેના ભાવપ્રાણની રક્ષા કરવી મારા જેવા બધાના પ્રાણ છે મને જેમ સુખસાતા ગમે છે તેમ જગતના દરેક જીવોને સુખસાતા ગમે છે તેથી મારે કોઈનેય દુઃખરૂપ બનવું નહિ કોઈનું દિલ દુભાવવું નહિ. નત્ય માર્ગે જીવને સ્થાપવા અને ભવની પરંપરાના કારણથી મુક્ત કેમ થાય એમ વિચારી માર્ગ ભૂલેલાના માર્ગ દર્શક બનવું એ ભાવ દયા છે

(૫) વ્યવહાર દયા— શ્રાવક શ્રાવિકાઓ સંસારના દરેક ઉપકરણો ઓઈ-પૂંજીને લે-વાપરે જેમાં જીવોની ઉત્પત્તિ થતી હોય તેમાં યતનાપૂર્વક કામ કરે પાણી ગળ્યા સિવાય વાપરે નહિ ધાન્યમાં જીવાત પડે નહિ તેની તકેદારી રાખે દાસ-દાસીઓ સાથે માનવતાપૂર્વક વ્યવહાર બતાવે એ વ્યવહાર દયા છે

(૬) નિશ્ચય દયા— કર્મબંધ આત્માને ન થાય તેની સાવચતી રાખવી પુદ્ગલ એ પરવસ્તુ છે તે આત્મિક વસ્તુ નથી. પૌદ્ગલિક પદાર્થો પ્રત્યે મમત્વ ભાવને છેદી

કામરાગ, સ્નેહરાગ, દ્રષ્ટિરાગની ભયંકરતાનો ખ્યાલ કરી તેનો ત્યાગ કરતો, વૈરાગ્યથી ભરપૂર આત્મદશાને ભોગવતો, ઊચ્ચ પદે બિરાજમાન થતો, પરભાવને નષ્ટ કરતો વિચરે તે સાચી ભાવ દયા છે આત્મા પોતે પોતાના રાગના કારણે સંસારના સુખદુઃખમા ગાડો-ઉન્મત્ત બન્યો છે તે આત્માને હવે શાણો બનાવી મોક્ષમાર્ગની આરાધનામા જોડી દેવો તે ઉત્તમ ભાવ નિશ્ચય-દયા છે

(૭) સ્વરૂપ દયા=કોઈ માણસ ઉપરથી તો મીઠું મીઠુ બોલે ઉપરથી દયા દેખાડી વિશ્વાસ બેસાડી પાછળથી ગળુ કરે, અંદરથી કૂડા પરિણામ સેવે જેમ કસાઈ બોકડાને આગણામા પાળે, પોષે અને ખૂબ ખવરાવે પણ તે દયા દેખાવ માત્ર છે અંતરંગ પરિણામ તો હણવાના છે, કોઇ સારો મહેમાન આવે, કે વધ કરી નાખે

(૮) અનુબંધ દયા=ઉપર ઉપરથી જરા કઠોરતા વાપરે પણ અંતરથી હિતની ચિંતા સેવે જેમ માતા, બાળકને કડવુ ઔષધ પાય છે બાળક ન પીએ, તો બે પગ વચ્ચે માથુ દબાવીને પણ પરાણે પાય છે બાળકને દુઃખ થાય છે પણ માતાના અંતરમા તો સંતાનનો રોગ ટળી જાય ને નિરોગી બને તેવી જ ભાવના હોય છે

પિતા પુત્રને અવળે રસ્તે જતાને સદ્‌રસ્તે ચઢાવવા કર્કશ કઠોર શબ્દ વાપરે પારકી છોકરી સામે કુદૃષ્ટિ કરવી તે મારા ઘરમા નહિ ચાલે, ન માને તો કદાચ ચૌદમુ રત્ન દેખાડી દે, છતા દિલમા પુત્રના હિતની ચિંતા-રમતી હોય છે કે મારા બાળકની બહાર ખરાબ વાત ન થાય કોઈ

ઉપકારી ઉપકાર ભૂલે નહિ વેરી ભૂલે નહિ વેર,
એક ધરે અમૃતની પ્યાલી બીજો હળાહળ ઝેર
એક આપથી ભક્તિ કરે ને બીજો રહે છળ બાળી
પાર્શ્વનાથને એવા મળ્યા ધરણેન્દ્ર અને મેઘમાળી

પૂર્વે નાગના ભવમા પ્રભુએ કરેલા ઉપકારનું સ્મરણ થતુ તુરત જ સહસ્ર ફેણવાળા નાગનું રૂપ લઈ પ્રભુને ઊંચે લઈ લીધા માથે ફેણનું છત્ર કરી દીધુ નીચે દેહનું પૂંછડી વાળી ઓટલા જેવુ કરી તે ઉપર પ્રભુને લઈ લીધા છતા ભગવાન તો સમભાવમા જ ટક્યા છે નથી ધરણેન્દ્ર ઉપર રાગ કે નથી મેઘમાળી ઉપર દ્વેષ ધરણેન્દ્રે મેઘમાળીને પાછો નમાવ્યો મુદ્દો કહેવાનો એ છે કે ગમે તેવા નિમિત્તો મળે છતા સમતા ન છોડવી. શત્રુ કે મિત્ર ઉપર સમભાવ ટકી રહે તેનુ નામ અહિંસા પાર્શ્વપ્રભુને ૮૪ દિવસે કેવળજ્ઞાન થયુ ૭૦ વર્ષ દીક્ષા પાળી, ૧૦૦ વર્ષનું આયુષ્ય ભોગવી મોક્ષે પધાર્યા. આવી અહિંસા સાધુઓએ જાવજ્જીવ સુધી પાળવાની હોય છે, જે બહુ દુષ્કર છે હજુ પણ માતા મૃગાપુત્રને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૭૩ મુ

સં. ૨૦૨૦ના ભાદરવા વદિ ૧૪ને રવિવાર, તા. ૪-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા તેમા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યા છે

"निच्चकालप्प मत्तेण, मुसा वाय विवज्जण ।
भासियव्व हियं सच्चं, निच्चाउत्तेण दुक्कर ॥२६॥

મૃગાપુત્રને માતા સંયમ માર્ગની દુષ્કરતા સમજાવે છે સંયમી જીવન એ ઉમદા, ઉચ્ચ પ્રકારનુ જીવન છે સંયમથી આવતા કર્મો અટકે છે જિંદગી પર્યંત જીવ હિંસા કરે નહિ, કરાવે નહિ અને કરનારને અનુમોદે નહિ–મન, વચન, કાયાથી, એમ નવ કોટિના પચ્ચક્ખાણ સાધુને હોય છે હિંસાના બે પ્રકાર છે એક ભાવ હિંસા, બીજી દ્રવ્ય હિંસા એકેન્દ્રિયથી માંડી પંચેન્દ્રિય સુધીના જીવો પૈકી કોઈના પણ પ્રાણ લૂટવા નહિ, તે 'પ્રાણાતિપાત'ની વિરતિ છે

અહિંસા એ પરમ ઉત્કૃષ્ટ ધર્મ છે સંપૂર્ણ અહિંસક જૈનદર્શન એ કોઈ સામાન્ય દર્શન નથી હિંસાથી ધર્મ માનનાર ગાઢ મિથ્યાત્વ સેવનારો છે માટે મુનિએ અહિંસા ધર્મ જાળવવો એ પહેલા વ્રતનુ રક્ષણ છે સત્ય, અચૌર્ય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ એ બધા પહેલા વ્રતની પુષ્ટિ માટે છે આત્માના ભાવ–પ્રાણ જે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર છે, તેના જીવે દયા પાળવાની છે દયાના આઠ પ્રકાર બતાવ્યા છે

(૧) સ્વદયા–પોતાના આત્માનુ રક્ષણ કરવુ પોતાના આત્માની દયા પાળવી ભાવહિંસા એટલે કામ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, ઈર્ષા, નિંદાથી આત્માના ભાવપ્રાણો હણાય છે, માટે સ્વદયા પાળનારે પળે પળે અંતર્મુખ બનવુ પડે છે

(૨) પરદયા-બીજા જીવોની હિંસા ન કરવી તે નિષેધાત્મક અહિંસા, અને કોઈ દુખી થતા હોય તેને યથાશક્તિ સહાયક

બનવું, સહાનુભૂતિ દર્શાવી તેની પ્રતિકૂળ અવસ્થાને યાય તેટલો પ્રતિકાર કરવા સ્વાર્થનો ત્યાગ કરવો તે વિધિયાત્મક અહિંસા

(૩) દ્રવ્યદયા–દેખાદેખીથી કુલાચારથી ભાવ સમજ્યા વિનાની ઓઘે ઓઘે દયા પાળવી

(૪) ભાવદયા– ખરી સમજણપૂર્વકની દયા પાળવી એટલે દરેક પ્રાણી ઉપર અનુકંપા ભાવ રાખવો કોઈ જીવને પતિત થવા ન દેવો તેના ભાવપ્રાણની રક્ષા કરવી 'મારા જેવા બધાના પ્રાણ છે મને જેમ સુખસાતા ગમે છે તેમ જગતના દરેક જીવોને સુખસાતા ગમે છે,' તેથી મારે કોઈનેય દુઃખરૂપ બનવું નહિ, કોઈનું દિલ દુભાવવું નહિ મત્ય માગે જીવને સ્થાપવા અને ભવની પરંપરાના કારણથી મુક્ત કેમ થાય એમ વિચારી માર્ગ ભૂલેલાના માર્ગ દર્શક બનવું એ ભાવ દયા છે

(૫) વ્યવહાર દયા– શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ સંસારના દરેક ઉપકરણો જોઈ-પૂંજીને લે–વાપરે જેમાં જીવોની ઉત્પત્તિ થતી હોય તેમાં યતનાપૂર્વક કામ કરે પાણી ગળ્યા સિવાય વાપરે નહિ ધાન્યમાં જીવાત પડે નહિ તેની તકેદારી રાખે. દાસ–દાસીઓ સાથે માનવતાપૂર્વક વ્યવહાર ચલાવે એ વ્યવહાર દયા છે

(૬) નિશ્ચય દયા– કર્મબંધ આત્માને ન થાય તેની સાવચેતી રાખવી પુદ્ગલ એ પરવસ્તુ છે તે આત્મિક વસ્તુ નથી. પૌદ્ગલિક પદાર્થો પ્રત્યે મમત્વ ભાવને છોડી નાખવો

કામરાગ, સ્નેહરાગ, દ્રષ્ટિરાગની ભય કરતાનો ખ્યાલ કરી તેનો ત્યાગ કરતો, વૈરાગ્યથી ભરપૂર આત્મદશાને ભોગવતો, ઊચ પદે બિરાજમાન થતો, પરભાવને નષ્ટ કરતો વિચરે તે સાચી ભાવ દયા છે આત્મા પોતે પોતાના રાગના કારણે સ સારના સુખદુ ખમા ગાડો-ઉન્મત્ત બન્યો છે તે આત્માને હવે શાણો બનાવી મોક્ષમાર્ગની આરાધનામા જોડી દેવો તે ઉત્તમ ભાવ નિશ્ચય દયા છે

(૭) સ્વરૂપ દયા=કોઈ માણુસ ઉપરથી તો મીઠુ મીઠુ બોલે ઉપરથી દયા દેખાડી વિશ્વાસ બેસાડી પાછળથી ગળુ કરે, અ દરથી કૂડા પરિણામ સેવે જેમ કસાઈ બોકડાને આગણામા પાળે, પોષે અને ખૂબ ખવરાવે પણ તે દયા દેખાવ માત્ર છે અ તરગ પરિણામ તો હણવાના છે, કોઇ સારો મહેમાન આવે, કે વધ કરી નાખે

(૮) અનુબ ધ દયા=ઉપર ઉપરથી જરા કઠોરતા વાપરે પણ અ તરથી હિતની ચિ તા સેવે જેમ માતા, બાળકને કડવુ ઔષધ પાય છે બાળક ન પીએ, તો બે પગ વચ્ચે માથુ દબાવીને પણ પરાણે પાય છે બાળકને દુ ખ થાય છે પણ માતાના અ તરમા તો સ તાનનો રોગ ટળી જાય ને નિરોગી બને તેવી જ ભાવના હોય છે

પિતા પુત્રને અવળે રસ્તે જતાને સદરસ્તે ચઢાવવા કર્કશ કઠોર શબ્દ વાપરે પારકી છોકરી સામે કુદૃષ્ટિ કરવી તે મારા ઘરમા નહિ ચાલે, ન માને તો કદાચ ચૌદમુ રત્ન દેખાડી દે, છતા દિલમા પુત્રના હિતની ચિ તા રમતી હોય છે કે મારા બાળકની બહાર ખરાબ વાત ન થાય કોઈ

આમ જી ન શિખે, તે માટે પુત્ર–પુત્રીને, તેમના મનથી માનેલા સ્વતંત્ર (સ્વચ્છંદ) માર્ગે જતા રોકે ત્યારે, સંતાનને તે માબાપ કડવા કે ખુચ્યુ લાગે તે બનવા જોગ છે, કારણ કે, સ્નેહ રાગે ઘેરાઈ ગયો છે છતા વડીલો તેની ફરજ ચૂકતા નથી. આ અનુબંધ દયાનો પ્રકાર છે ગુરુ પણ શિષ્ય, જો આડે રસ્તે ચઢી ગયો હોય તો બે વચન કહી ઠેકાણે પાડે, કોમળ કે કઠોર શબ્દે શિખામણ આપે, તે પણ શિષ્યના હિત માટે શિષ્ય કેમ આગળ વધે જૈન શાસનનો નેતા બને, જૈન ધર્મનો સદેશો ઘેર ઘેર પહોચાડે, નિજ ગુણ–વૈભવનો સ્વામી બને, તેના આત્માનું કેમ હિત થાય તેને માટે સતત, રાત્રી–દિવસ કાળજી રાખતા હોય છે વળી ગુરુ શિષ્યના ચારિત્રની લાઇન જોતા–તપાસતા રહે છે

ખાવામા જીભ કયા રસ લેતી હોય છે બોલવામા કેવો વિવેક છે! કપડાં-લત્તાનો કેવો ક ગુદ્ધ છે! તપ કેટલુ પ્રિય છે! મનની કેટલી સ્થિરતા છે! જ્ઞાન–સ્વાધ્યાય કરવાની કેવી રસિકતા છે! નિદ્રાનો કેવો પ્રેમી છે! તે બધાનું માપ કાઢી લે. ક્યારે ય અવળી લાઇને હોય તો, બે વચન આકરાં કહે સયમમાર્ગમાં સ્થિર કરે છ અવગુણના કચરા કઢાવી ગુણરૂપી બગીચો સૌરભ સભર કરવા કોઈવાર અનુબંધ દયા વાપરે છે

ગુરુ પ્રજાપતિ સરીખા, ઘડ ઘડ કાઢે ખોડ
ભીતરથી રક્ષા કરે ઉપર લગાવે ચોટ

કુભાર માટલુ ઘડતાં અદર હાથ રાખે છે અને ઉપરથી ટપલાં મારે છ તથ્ પછી ઘડીને ખોટ કાઢવી છ અને ઘાટમા લાવવું છે એવી રીતે ગુરુ પણ શિષ્યને ઘાટમા લાવવા અનુ બધદયા ક છ ઉપરથી વચનના ટપલા મારે છે ભનવાને

ચાર પ્રકારનાં ફળ ઠાણાંગસૂત્રમા વર્ણવ્યા છે એક ફળ ઉપરથી પોચુ અને અંદરથી પણ પોચુ, તે દ્રાક્ષ છે એક ફળ ઉપરથી કઠણ અંદરથી પોચુ, તે નાળિયેર છે એક ફળ ઉપરથી પોચુ અંદરથી કઠણ તે બોર છે એક ફળ ઉપરથી કઠણ અને અંદરથી પણ કઠણ તે સોપારી છે તેવી રીતે, જેનુ હૃદય નવનીત જેવુ અને ભાષા પણ મધુરી કોમળ હોય તે દ્રાક્ષફળનો નમૂનો છે એક ઉપરથી કઠણ પણ હૃદયથી પોચા, એવા ગુરુ નાળિયેર સમાન છે કેટલાક મોઢેથી મૃદુતા વાપરતા હોય, પણ અંદરથી હૈયા લોઢા જેવા હોય, તે બોરફળ સમાન છે એક બહારથી કઠોર અને હૃદયના પણ કઠોર, એ સોપારીફળ સરખા છે આમ ચાર પ્રકારના માનવી કહ્યા છે, તેમા દ્રાક્ષફળ જેવાને સૌથી શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે માટે દ્રાક્ષફળ જેવા શ્રેષ્ઠ થવાની આપણે જરૂર છે

કોઈ એક ધનાઢ્ય ગૃહસ્થની પત્ની, સાધ્વીજીના દર્શન કરવા આવે છે સાધ્વીજી પાસે બે બાઇ બેઠેલી છે તેમા એક બાઈ સાધારણ સ્થિતિની છે, પણ અઠમ-અઠમના પારણા કરનારી તપસ્વી છે ત્યા ત્રીજી ધનાઢ્ય બાઈ દર્શન કરવા આવી છે,પણ તેને પોતાના તવગરપણાનો ઘમડ રગે રગે વ્યાપેલો છે, તેથી તે, જેમતેમ નમન કરી બેસી જાય છે

આ બાઈના અગ માથે દરદાગીનાના ઠઠારા જોઇ પેલી બાઇએ વાત કરી, કે તમે શ્રીમત છો, અને આ બાઇ જે અહી બેઠેલી છે તેની સ્થિતિ સારી નથી, માટે કાંઈક મદદ કરો ત્યારે ધનાઢ્ય બાઇ તોછડાઇપૂર્વક બોલી 'તમને ઠીક આ બધુ આવડે છે આને દીઓ ને તેને દીઓ, શુ બધાને દેવા માટે લક્ષ્મી છે ! ઊટની ડોક વધી છે, તે શુ કાપી નાખવા સારૂ !

શુ અમે તમારા માટે કમાઈએ છીએ ? એક પાઈ પણ નહિ આપીએ' એમ ગર્વ પૂર્વક કઠોર ભાષા અને ઉચ્છૃંખલ વર્તન કરી ત્યાંથી ચાલી ગઈ બીજે દિવસ થાય છે ત્યા બાઈના પતિ કાળાબજારમા પકડાયો, વકીલને દશ હજાર આપવા પડ્યા ત્યારે ચિટની ઠીક એક ઝાટકે કપાઈ ગઈ જ્યા સ્વધર્મી બધુ સીદાતા હોય ત્યા પાઈ ખરચવી પડે તો ગલ્લાતલ્લા કરે, અને કોર્ટમા નાણાની થેલીઓ ઠલવે

આજે બહુધા સ્વધર્મ-બધુ પ્રત્યે પ્રેમની લાગણી રહી નથી. આગ્રા પાટણ શહેરમા એવો રિવાજ હતો કે નવો શ્રાવક કોઈ રહેવા આવે તો ગામના દરેક શ્રાવક પોતાને ત્યા એકેક ટક ભોજન કરાવે અને ભેટમા એકેક ઈંટ અને એકેક સોનામહોર આપે. જેથી પેલો માણસ તરતો થઈ જાય તેનો વેપાર શરૂ થઈ જાય આ ગામના શ્રાવકોના દ્વાર अवगुय दुवारिया અભગ દ્વાર રહેતા કોઈ પણ આવો બધાને માટે દરવાજાના દ્વાર સાથે હૃદયના દ્વાર ખુલ્લા રહેતા એમના હૃદય કૃપણ નહોતા પણ ઉદાર હતા" આજે તો એમજ થઈ ગયુ છે કે દઈશ તો ખૂટી જશે અરે તમને શુ તમારી પુણ્યાઈમાં વિશ્વાસ નથી ? જે વીરડામાં કે ખાબોચિયામા પાણી પડયુ રહે, કદી ઉલેચાય નહિ તો તે પાણીની કઈ દશા થાય છે ? ગધાય જાય છે તેમ જે નાણુ આવ્યુ તે સત્કૃત્યમા ઉલેચાશે નહિ, તો આખર બાંધ્યુ ગધાશે તમને જે પુણ્યાઈથી મળ્યુ છે તે તમારી આજીવિકાનુ પૂર્ણ કરતા વધે અને વધેલી લક્ષ્મી સ્વધર્મ-બધુના ઉત્કર્ષના ઉપયોગમા નહિ આવે તો કઈ દશા થશે ?

જેના હૃદયમા મૃદુતા વસી છે તેનો આત્મા તો દાન

ધર્મ માટે ઝખતો હોય છે ઉત્તમ ઉદારતાથી ઝળકતો હોય, તે સ્વધર્મી બંધુને મદદ કરે જે કજુસ છે, તે લાખ રીતે લુટાય છે કવિએ ઉપમા આપી છે કે દાન દેવા વાળો કટકે કટકે આપે છે જ્યારે કજુસ એકી વખતે બધુ આપે છે કયારે ? મરે ત્યારે

કજુસ તો મરવા પડયો હોય તો પણ સ્વાધીનતાએ કંઈ ન આપી શકે કોઈ કજુસની મરવાની ઘડી નજીક આવી રહી છે. ત્યારે પુત્ર કહે 'બાપા ! જિંદગી આખી દાન કંઈ કર્યું નથી, માટે કઇક ધરમાદો બોલો દીકરાને વિચાર થયો, બાપા કઇ બોલી શકતા નથી એટલે ગામમાથી લાડવા-ગાઠિયા મગાવ્યા થાળ ભરીને બાપા આગળ મૂકયો ને કહેવા લાગ્યો 'બાપા હાથ ફેરવો, આ લાડવા-ગાઠિયા કૂતરાને નાખવાના છે તેની અનુમોદના કરો તો, તેનાથી તમને પુણ્ય થશે ' બાપા મોતની નજીકમા છે થાળ ઉપર હાથ ફેરવતા ફેરવતાં બોલ્યા, "શુ આટલા બધા લાડવા," કહેતા જીવ ચાલ્યો ગયો વળી કેટલાક તો દાન દેનારને પણ વારે "અત્યારે કઇ નથી દેવુ, શુ આવતુ ચોમાસુ નથી આવવાનુ ?' પણ ત્યારે સ્થિતિ સારી હશે કે નહિ તેની તને ખબર છે ? પૈસા ચાલ્યા જાય તો શુ કરી શકશે, અથવા પૈસા હશે ને ભાવ ઊઠી જશે તો શુ કામનું ?

ભાવની વધઘટ થાય છે ને ? તમે અહી બેઠા હો. ત્યારે એવા ભાવ થઈ આવે કે દીક્ષા લઈ લઉ, પણ બહાર નીકળો કે બીજી જ ક્ષણે સંસારના ઝેરી પવનનો ઝપાટો લાગે, કે ઘર-કુટુમ્બ બધુ સાભરી આવે છે મનના ચળ વિચળ પરિણામને કોણ રોકી શકે ? માટે જેટલુ છૂટે તેટલુ

છોડવા દો લોભનો ત્યાગ ભલે કરતો, કાણુ સાથે લઈ ગયુ છે? છુટવાના ભાવ કરનારો સતોષના ઘરમા આવ્યો છે જેટલો લોભ–કષાય છૂટશે તેટલો લાભ જ છે આગળના શ્રાવકો જગડુશા, ભામાશા, ખેમો દેદરાણી એવા કઈક આત્માઓની જૈન શાસનમા વાત આવે છે હાલ પણ એવા આત્માઓ છે કે, જે આ માર્ગે જ્ઞાનદાનમા સેવામા, માનવ રાહત વગેરેમા ખર્ચે છે હૈયામા પારકા પ્રત્યે અનુકપા ભાવ આવવો, દયાના પરિણામ થવા તે અહિંસા છે

સાધુનું સર્વશ્રેષ્ઠ દયા–દાન તે અભયદાન છે કોઈ પણ જીવને સાધુ તરફથી ભય હોય નહિ. નમિ રાજર્ષિએ શક્રેન્દ્રને જવાબ આપતા કહ્યુ છે કે દશ લાખ ગાયો મહિને મહિને દાન આપનાર કરતા, સયમી મુનિ શ્રેષ્ઠ છે પછી ભલે તે કૂતરાને રોટલાનો ટુકડો પણ ન નાખતો હોય પણ અભય–ધનનુ દાન જે મુનિ આપે છે તેની તોલે બીજુ કોઈ નથી આવુ દાન જાવજીવ સુધી આપવુ બહુ મુશ્કેલ છે

હે પુત્ર! જાવજીવ સુધી સાધુએ અપ્રમત્તપણે વિચરવુ જોઈશે. તેમા ગફલત કામ નહિ આવે, ગફલતમા રહેવા ગર્તોમા ખડી પડાય સયમ એ ઊંચામાં ઊંચી કક્ષા છે ગાડાવાળો ગાડુ ચલાવતા ઊંઘતો હોય તો પાલવે પણ મોટર ચલાવનાર જરાક ઝોકુ ખાય તો ઊંડી ખાડમાં જઈને પડે એવી રીતે સસારી કરતા સયમીએ વધુ સાવચેત રહેવુ પડે છે શ્રાવકના ઘરમા સાસુ–વહુ દેરાણી નણદ–ભોજાઈના કજિયા ચાલતા હોય, તો કહેવાય કે ઘેર ઘેર માટીના ચૂલા છ પણ સાધુઓમા અદરોઅદર ખટપટ કે

અબોલા હોય, તે કેટલુ શરમાવા જેવુ છે ! કયા બાપના મજિયારા વહેચવાના છે ! સાધુમા અણુબનાવ–ઝઘડો–ખટપટ શા માટે ? તમે શ્રાવકો, વિનમ્રતાથી મસ્તક નમાવો છો, તો અમારે કંઈક સમજવુ જોઈએ, કે તમારા કરતા અમારી ભૂમિકા ઊચી અને આકરી છે અને જવાબદારી ઘણી છે જરાક જો સાધુદશામા પ્રમત્ત રહ્યા, એટલે પતી ગયુ, સયમ ઉપર પાણી ફરી વળે

ગ્રથની વાત છે, કે પાચ પાચડા આચાર્યના, છ છગડા સાધુના, સાત સાતડા સાદવીજીના, આઠ આઠડા શ્રાવકોના અને નવ નવડા શ્રાવિકાના નરકે ઉપજી જવાના છે કારણ કે ઉપરનો વેષ ભજવ્યો છે, અતરગ મરવુ જોઇએ, તે મર્યું નથી ભગવાને આવાઓની દીક્ષાને 'દુશિલ–પ્રવજ્યાં' કહી છે દીક્ષા લીધા ઝાઝેરા વર્ષ થયા હોય, કે બનાવો આચાર્ય, પણ જે છત્રીસ ગુણ આચાર્યના હોવા જોઈએ તેનુ ઠેકાણુ ન હોય, તેવાઓ કયા ઉપડી જશે તેમનો તો પત્તો નહિ લાગે નરક ગતિ કઈ મુહપત્તિ કે વેષની શરમ રાખતી નથી. **'શ્રાવકનાં નામ અને કાતરનાં કામ'** સઘમા કજિયા કરાવી ફાટફૂટ પડાવી, ઘરના કજિયા સઘમા લાવવા, આવા કેટલા પાપો સેવી રહ્યા છે કેટલાક તો ધર્મ કરવા આવે છે, કે જૂતા ચોરવા, તે ખબર પડતી નથી બોરા–પથરણા, પુસ્તકો ઉપડી જાય, એ કેટલુ શરમ-જનક છે ? ઉપાશ્રય એટલે નિર્ભય સ્થાન ગણાય છે તેના બદલે છે પ્રતીતિ ? આજે તો જ્યા સુધી સઘનુ વપરાતું હોય ત્યા સુધી ઘરનુ વાપરવુ નહિ, એવી જ વૃત્તિ થઈ છે મફતમા મળતુ હોય તો પૈસા ખરચવા નથી પુસ્તકના બે રૂપિયા ખરચવા

ગમતા નથી. અડધી કિંમત મૂકે તો લેવા દરોડો પડે પુસ્તકની આખી કિંમત બે રૂપિયા જેટલુ તો તમારા એક ટંકના નાસ્તા—ચા પાણીમા ઊડી જતુ હશે. એક ટંકના નાસ્તા જેટલી ધાર્મિક પુસ્તકની કિંમત તમને નથી?

ગુચ્છો હોય તો મહાસતીજી દેખે' વીસ રૂપિયાનો સાડલો પહેરનારીને બે રૂપિયાનો ગુચ્છો મફતમા જોઇએ છીએ પુસ્તક કે ગુચ્છાની કોઇ પ્રભાવના કરે તો તેની કિંમત નથી તેથી મોડુ કસાણુ થઇ જાય છે લોટા, ગ્લાસ, પ્યાલાની કિંમત છે લોટો મળે તો હાથમા લઇ તોળે, અહો કેવા ભારે છે! લોટો મળ્યો તેની ટીકા ન કરે પણ ગુચ્છો આપે તો ટીકા કરે. લ્યો કાંઇ ન મળ્યુ તેથી પુસ્તક કે ગુચ્છો આપ્યો પુસ્તક તો મારા ઘરમા છે તારા ઘરમા ધર્મના ઉપકરણ છે અને સંસારના તપેલા આદિ નથી? પણા સેટ પડ્યા છે છતા તપેલા આદિ લઇ લ્યે અથવા રોકડા રૂપિયા જોઇયે છે દિલ કયા લલચાય છે? પણ સમજજો, ધરમાદો એટલે ધરથી જ માંદો ધરમાદાનુ ખાય એનુ જડમૂળથી જાય તમારા બાળકોમા પણ એ સંસ્કાર રેડો કે ધરમાદાનો કણિયો પણ પેટમા જવો ન જોઇએ તેને બદલે પ્રભાવનામા છોકરા પાંચ પાવિયા લઇ આવ્યો કેવી રીતે? તો કહેશે વાંકીને તો તમે તેને શાબાશી આપો, કે એમ કહો પાછા જા, જેની પાસથી લીધા તેને પાછા દઇ દે હરામનુ લેવુ નથી હરામનુ ગૌમાસ બરાબર એમ કહેનારી માતા કેટલી? જન્મ આપે અને સંસ્કાર ન આપે તેવાઓ શુ માવતર થવાને લાયક છે? જેના સંતાન મહાન પુરુષોની ખાતરીમા આવે તેના માતાપિતાને ધન્ય છે

મૃગાપુત્રને સયમ લેવાની ભાવના થઈ માતા કહે છે ‘હે પુત્ર હમેશા અપ્રમત્ત દશામા રહેવુ પડશે પ્રમાદ સેવાશે નહિ મૃષાવાદ છોડવો પડશે’ સત્ય-વચન પણ હિતકારી, પ્રિયકારી, બોલવાનુ છે આવુ વ્રત પાળવુ બહુ જ દુષ્કર છે આજે તો અઠાઈ-તપ કરી નાખવા તૈયાર થાય પણ એક દિવસ જૂઠુ ન બોલવુ એ નહિ પળે નાનો બાળક કહેશે, ‘બાપા પૈસો આપો ભાગ લેવા છે’ ખિસ્સામા હોય, છતા કહે કાઈ નથી માગણ માગવા આવ્યુ હોય તો કહેશે ‘અમે નથી રાધ્યુ’ ત્યારે તમે શુ લોટ ફાકવાના છો? નનૈયો જ ભણવો છે, પણ સમજજો **“નનૈયો નેવે બેસે ને છ મહિને ઘરમાં પેસે.”** માટે ભાષા બોલવામા ઉપયોગ જાળવો

દશવૈકાલિકસૂત્રમા સુવાકયશુદ્ધિ નામનુ એક સ્વતત્ર અધ્યયન છે, તેમા સાધુએ કઈ રીતે બોલવુ તેની બધી વાત કહી છે ભાષાના ચાર પ્રકાર છે સત્ય, અસત્ય, મિશ્ર, અને વ્યવહાર તેમા સત્ય અને વ્યવહાર એ બે ભાષા બોલવી અસત્ય અને મિશ્રને તજી દેવી સત્ય પણ પ્રિય અને હિતકારી બોલવુ જીવે નિર્દોષ ભાષા બોલવી કાણો હોય તેને કાણો ન કહેવાય, રોગીને રોગી ન કહેવાય, કારણ કે એ ભાષા સત્ય હોવા છતા અપ્રિય છે

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે ‘હે પુત્ર! કોઈને આઘાત પહોચાડે તેવી ભાષા ન બોલવી સત્ય, નિર્વદ્ય ભાષાનો ઉપ-યોગ બેચાર દિવસ નહિ પણ જાવજીવ સુધી રાખવાનો છે આવો સુયોગ બીજા વ્રતનો છે મૃગાપુત્ર તો પૂર્વે પાળીને આવ્યા છે માતા-પિતા તો ફરજ અદા કરે છે સયમમાર્ગની મુશ્કેલીઓ બતાવે છે વળી પણ માતા શુ કહેશે, તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૭૪ મુ

સ ૨૦૨૦ના ભાદરવા વદિ ૦)) ને સોમવાર, તા ૫ ૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ અહી નાથે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે પરમકૃપાળુ પરમાત્માદેવ ભગવાન મહાવીર બીજા વ્રતનું સ્વરૂપ સમજાવવા કહે છે સાધુએ અપ્રમત્ત દશામા વિચરવું જોઈએ

> निच्चकालऽप्पमत्तेण मुसावाय विवज्जणं ।
> भासियव्वं हियं सच्चं निच्चाउत्तेण दुक्करं ॥२६॥

तम्मत्तो पम्मत्तस्स भय પ્રમાદીને દરેક ઠેકાણે ભય છે પ્રમાદના પાચ પ્રકાર છે મદ વિષય કષાય નિદ્રા અને વિકથા આ પાચેય જીવનું પતન કરનાર છે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે પ્રમાદ ત્યાગી અપ્રમત્ત દશામા મુનિઓએ વિચરવું ભારડ પક્ષીના બે શરીર વચ્ચે પાતળુ અતર છે જરા તણખલુ વચ્ચે ભરાય તો છૂટુ પડી જાય અને મરણને શરણ થાય. તેથી ભારડ પક્ષી ઉપયોગ રાખી વિચરે છે તેવી રીતે મુનિઓએ ખૂબ સાવધાનપણે રહેવું જોઈએ. મુનિઓએ કાળજીપૂર્વક સયમ પાળવો જોઈએ જૂઠુ બોલવાનું ૯-૯ કોટિએ વર્જી દેવુ જોઈએ. જૂઠા જલ્દી પકડાઈ જાય છે અને તેને પસ્તાવાનો વખત આવી જાય છે

> જેને મીઠી નિદ્રા ન આવે પામે નહિ વિશ્રામજી
> તબિયત એની રહે ન તાજી રાજી રહે નહિ રામ,
> જૂઠ તુ છાના કરીશ નહિ કામજી

અજ્ઞાની આત્માઓ એક વખત જૂઠું બોલી કપટના કામો કરી જૂઠા સોગન ખાય. જૂઠા માણુસો જ સોગદ ખાય છે. તે ઢાંકવા બીજા અનેક જૂઠાણા ઊભા કરવા પડે છે પરતુ કદી જૂઠુ એ સાચુ થતુ નથી એક શેર માખણનો પિંડ છાશ ઉપર તરે, જ્યારે નવટાકની કાકરી તળિયે બેસે છે, તેમ સત્ય હમેશા તરતુ રહે છે સત્યવાદી માણુસ અપ્રિયતાનુ કારણુ બનતો નથી એ દરેકનો પ્રિયપાત્ર બને છે. ધર્મરાજા સત્યવાદી હતા કૌરવ પક્ષને પણ એક ધર્મરાજાનો વિશ્વાસ હતો એથી જ યુધિષ્ઠિરનુ નામ ધર્મરાજા પડી ગયુ હતુ શત્રુપક્ષે પણ ખાત્રી પડી ગઈ હતી, કે ધર્મરાજા બોલે તે સાચુ જ હોય

मायल्लियाए नियहिल्लियाए अलियवयणेण कुडतोले कुडमाणे

પન્નવણા સૂત્રમા કહ્યુ છે કે—માયા કરે, ખૂબ ગાઢી માયા કરે, જૂઠુ બોલે અને કૂડા તોલ—માપ રાખે, તે જીવ મરીને તિર્યંચ ગતિને પામે છે કોઈ તમને 'બેલ'—બળદ કહી સબોધે તો સાડાત્રણુ ક્રોડ રૂવાટા ઊંચા થઈ જાય છે જો બેલ—બળદ' શબ્દ સાભળવો ગમતો નથી તો તે ગતિમા જવુ કેમ ગમશે? જૂઠુ બોલનાર પોતાના જ આત્માને છેતરી રહ્યો છે, સામો છેતરાય કે ન પણુ છેતરાય તે તો સામાની ચતુરાઈ ઉપર છે ભગવાન કહે છે, જો આત્માનુ હિત કરવું હોય તો સત્યનુ શરણુ લે સત્યનો હમેશા વિજય છે કસોટી કદાચ આવે તે પાર કરી નાખે, પણ કસોટીમા લેવાઈ ન જાય.

यथा चतुर्भि कनकं परीक्ष्यते, निघर्षण च्छेदन ताप ताडनैः ।
तथा चतुर्भि पुरुष परीक्ष्यते, श्रुतेन शीलेन गुणेन कर्मणा ॥

સોનાને કસોટીના પથ્થર ઉપર ઘર્ષણ કરે છે, એથી

આગળ વધી છેદે છે ત્યાર પછી અગ્નિમા નાખે છે એમ કસોટી કરવા છતા સોનુ પોતાનો સ્વભાવ મૂકતુ નથી તેમ દુ ખ પડે-સકટ પડે પણ મુનિઓ સત્ય સ્વભાવ છોડતા નથી માણસની પરીક્ષા શ્રુત શીલ, ગુણ અને કાયથી જ થાય છે મૃષાવાદથી સદા વર્જિત રહેવુ પડશે

આજે માણસો પાયા વગરની ભીત ચણે છે 'આ તો મે સારા માણસના મોઢેથી સાભળ્યુ છે પણ સાભળેલ દેખ્યુ ક્યારેક ખોટુ પડી જાય છે ને ! કોઈની વાત કરવાનો તમને શુ અધિકાર છે ! નિદા કરી કમ બાધો છો નિદા કરવાથી સામો માણસ સુધરી જતો નથી એ તમને તેના હિતની ચિતા હોય તો તે માણસ પાસે પહોચી જાવ તેને સમજાવો કે ભાઈ તારામા આટલા તો ગુણ છે હવે આ એકાદ અવગુણ હોય તેમ અમને લાગે છે તે સુધાર તો તારુ ઉમદા જીવન બની જાય તેમ છે તેમ સમજાવીને કામ લેશો તો સામો સુધરશે પણ જાહેરમા ઉતારી પાડવો ખોટા આરોપ મૂકવા તેના વડે એવા પાપ ઊભા થશે કે પછી આરો જ નહિ આવે સામાયિક કરતી વખતે પણ સ્ત્રી કથા દેશકથા ભક્તકથા રાજકથા ચાલતી હોય આ શુ સૂચવે છે !

પૌષધમા આત્માને પોષવાની વાત હોય કે અલક મલકની વાતો કરવાની હોય ? પાચ અતિચાર બરાબર સમજો સામાયિક એ બે ઘડી યોગની ક્રિયા છે સાધુનુ જાવજીવનુ ચારિત્ર છે જ્યારે સામાયિક એ બે ઘડીનુ સાધુના જેવુ ચારિત્ર છે તેમા પ્રભાવનાનો પેડા અહી મૂકો એમા કોઈ રૂમાલ પાથરે પતાસા નાખો પૈસા વહેચાતા હોય તો લઈ લો એવુ કરાય ખરુ ? પૈસા તમારા ખરા કે ! સામાયિકમા બેઠા

પછી પૈસાદિ લેવાય નહિ કે પૈસા વહેચાય નહિ ખરડો પણ ન નોધાવાય આજે સામાયિકમા જે પતાસા–સાકર લેવાની કુપ્રથા પડી ગઈ છે તે સુધારવાની જરૂર લાગે છે

દર્શન કરવા છોકરો આવે તો પડો લેતો જાજે એમ કહે એ રીતે પોષો પાળ્યા પહેલા તો સાકરનુ પાણી પણ થઈ જાય, આથી દોષ લાગે છે જો બરાબર સમજતા હો, જૈનદર્શનની સામાયિક કરવી હોય, તો સામાયિકમા કોઈ પ્રભાવના કરવા કે લેવા ઉઠશો નહિ અરે! રત્ન વહેચાતા હોય તો પણ ન જોઈએ, એમ દરેકના આત્મામા થઈ જવુ જોઈએ,

તેજીને ટકોરો બસ હોય, ડફણા તો ગધેડાને હોય તમને પૈસાની એટલી બધી લત શેની લાગી છે! પૌષધ–સામાયિક કરો, છતા તૃષ્ણાનો પાર આવતો નથી ધર્મમા ધાડ ન ઉઠાડો અઠાઈના પચ્ચક્ખાણ લેનારને હોટલમા નાસ્તો કરતો ભાળો તો પકડોને! કે તુ આ શુ કરે છે! પચ્ચક્ખાણ નથી લીધા તે ગમે તેમ વર્તી શકે પણ જેણે પ્રત્યાખ્યાન લીધા છે, તેને હવે બે ઘડી સામાયિકમા બેસી રહેવાનુ હોય સસારી પ્રવૃત્તિઓ કરાય નહિ પૌષધવ્રતમા ચોવીસ કલાક પૂરા આત્મધ્યાનમા ટકી રહેવુ જોઇએ પૌષધ લીધો સવારના આઠ વાગ્યે, પાળી લ્યો છ વાગ્યે, તેમ ન હોવુ જોઇએ પૌષધવ્રતમા ચોવીસ કલાકની નિવૃત્તિ લીધી છે, માટે સાચુ જીવન જીવતા શીખો ઉમદા જીવન જીવશો તો તમારા જીવનનો બીજા ધડો લેશે બાકી જેણે જીવનમા કાળા ડાઘ લગાડયા છે. તેને ડગલે ને પગલે સીધાવાનુ જ રહે છે અને નિદ્રા માટે ઘેનની ગોળી લેવી પડે છે કારણ કે, કાળા કામો કર્યા છે તે નજરે તરવરે

છે, તેથી હૈયુ ધડક ધડક થાય છે, એની તબિયત પણ સારી રહેતી નથી चिन्तासमम नास्ति शरीर शोषणम शरीरने शोषावा वगरनी नथी કંઇકના સોનાની છરીએ ગળાં કાપ્યા છે તે પાપો છાતીએ ચડી બેસશે. માટે સમજીને ઊંધે રસ્તેથી પાછા વળજો.

પ્રારબ્ધમાં લખ્યા એ તે જ મળવાનુ છે પુણ્ય-પાપ ઉપર શ્રદ્ધા છે ને? જે પુણ્ય-પાપને ઓળખનાર છે, તેને કૂડ કપટ કરવાના પરિણામો થાય જ નહિ, પુણ્યોદય હશે, તો અનેકમાંથી તું મુંગાઈથ-સોદો પાર પડી જશે પુણ્યોદય હશે તો ગમે તે રીતે મળી રહેશે અને જો પુણ્યોદય નહિ હોય તો ગમે તેટલુ કરીશ છતા પણ મળશે નહિ संतोष तुल्यं धनमस्ति नान्यत् તો પછી કાવત્રાં શાને કરવાનાં હોય! જૈનશાસન ઉપર વિશ્વાસ છે ને!

દીપક શ્રદ્ધાનો મારો પ્રગટાવો, પવિત્રતાની જ્યોત જગાવો,
એ જો દીપક ના બુઝાય નડતર પાર નહિ પહોંચાય,
ભૂલ્યા જીવને ઉપકારી, એ જ્ઞાની ગુરુજી
એવા નહિ મે જગમાં સાર સમજ્યા કંઇ ને માથે ભાર
ભૂલ્યા જીવને ઉપકારી એ જ્ઞાની ગુરુજી

જે શ્રદ્ધાનો દીપક પ્રગટાવે છે તે પવિત્ર છે, નહાવાથી કે પાવડર લગાવવાથી પવિત્ર થવાતુ નથી સત્યવાદી પવિત્ર છે આખી જિંદગીમા જૂઠું ન બોલ્યા હોય તેવા કેટલા નીકળશે? જ્ઞાની કહે છે मृषा वादને ત્યાગો અને સત્યતાને અપનાવો નાના બાળકને પણ શિખામણ દેવી કે જૂઠું બોલીશ નહિ. સાધુને ક્રોધથી, માનથી, લોભથી ભયથી, હાસ્યથી જૂઠું બોલવુ નહિ, બોલાવવુ નહિ અને બોલનારને

અનુમોદવું નહિ એમ ૩૬ ભાંગાથી બીજુ વ્રત પાળવાનુ છે માટે હે પુત્ર ! હંમેશને માટે સત્યનો સહારો લેવો બહુ જ દુષ્કર છે

શિષ્ય ગુરુ પાસે પ્રાયશ્ચિત લેવા આવે, ત્યારે કપટ કરે, ગુરુ એક વાર બોલાવે, બીજી વાર બોલાવે, ત્રીજી વખત બોલાવે છતા જે પાપ દશ વખત સેવ્યુ હોય તે પાચ વખત સેવ્યાનુ કહે, તે દોષીત છે આચાર્ય મહારાજ પાસે સભ્યતા-પૂર્વક ખૂલ્લા દિલથી પ્રાયશ્ચિત લેવાવુ જોઈએ પ્રાયશ્ચિત લેતા માયા કરે તો એક માસનુ પ્રાયશ્ચિત હોય તેને બે માસનુ આપવુ પડે

सुद्धं रवइ परिसाए अह रहस्सम्मि दुक्कड करे ति
जाणन्ति यणं तहाविउ माइल्ले महासढेयं ति ॥१८॥

સૂયગડાગ અ ૪ ઉ ૧

પરિષદની અ દર શુદ્ધ ભાષા બોલનારો, સાચા માર્ગની વાત કરનારો, પણ ગુપ્ત રીતે પોતે ખરાબ પાપ સેવતો હોય, તો તે મહાધૂર્ત (ચોર) છે, માયાવી છે જ્ઞાનીઓ તો બરાબર જાણે છે પણ પેલો શિષ્ય પાપ એમને એમ ઢાકે તે કેટલા ગણુ થશે ? પ્રાયશ્ચિત લેનારે જેવુ હોય તેવુ કહી દેવું જોઇએ

કોઈ એક બ્રાહ્મણે, માસભક્ષી મિત્રના સ ગદોષથી એક વખત મચ્છીનો ઉપયોગ કર્યો મચ્છીમારો માછલી પકડવા ગોળીઓ નાખે છે અને તેની અ દર કાટો રાખ્યો હોય છે માછલી તો રંધાઈ ગઈ પણ કાટો ખાવામા આવતા, બ્રાહ્મણના ગળામા ખૂચી ગયો આથી બ્રાહ્મણ બહુ આકુળ-વ્યાકુળ થઈ ગયો ડોકટર પાસે ગયો, ડોકટરે બરાબર

તપાસ કરી કહ્યું, કે તમને કંઈક ખાવામાં આવી ગયું લાગે છે માટે ખરેખરૂં જે હોય તે બોલો, તો જ ઉપચાર થઈ શકે બ્રાહ્મણ મુંઝાવા લાગ્યો જો સાચી વાત કરીશ, તો ફજેતો થશે માછલી ખાધી છે તેમ કહું, તો કુટુમ્બીઓ નાત બહાર મૂકી દેશે. નહિ બોલુ તો મરી જઈશ અંતે વિચાર કરી ડોક્ટરને કહ્યું, કે, ભાઈ સાહેબ! વાત જરા ખાનગી રાખજો, મેં માછલી ખાધી છે તેનો કાંટો ગળામા ખૂંચી ગયો છે ડોક્ટર કહે, હવે સાચુ બોલ્યા એ એટલે ઉપચાર થશે, નહિતર આમને આમ મરી જાત કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે પાપાચરણ કર્યું હોય તે ડોક્ટર સમાન ગુરુદેવ આચાર્ય પાસે જેમ હોય તેમ કહેવું પડે છે

અજ્ઞાન અવસ્થામાં પાપ થઈ ગયુ હોય, તેનું પ્રાયશ્ચિત ગુરુ આપે છે, પણ બધાં પાપ જેમ છે તેમ ગુરુ સમક્ષ પ્રકાશમાં લાવવા જોઈએ જ્ઞાનીઓ તેથી જ કહે છે કે મન વાકરસ લણેણ કુસંગીઓનો સંગ કરશો નહિ, શ્રદ્ધાના દીપકને જલતો રાખો સદાચારવાળુ જીવન તે જ સાચુ જીવન છે ભગવાન કહે છે તમારુ જીવન એવું હોવું જોઈએ, કે જાણે સ્ફટીક મણિ, જેવું બહાર તેવું અંદર રાખો મોઢેથી મીઠડા અને અંદર જુદી વાત તેમ ન હોય લાખો મણ રૂના ઢગલામાં દિવાસળીની આખી પેટી પડી ગઈ હોય તો કંઈ નુકશાન થતુ નથી. પણ એક દિવાસળીનો તણખો પડે, તો લાખો મણ રૂ ભસ્મીભૂત થઈ જાય છે તેમ પ્રાયશ્ચિત લેવુ છે, લેવું છે એમ કરતા ઘરડો થઈ ગયો પણ પશ્ચાતાપની એક જ ચિનગારી પ્રગટાવો તો કર્મના ગંજ બળીને ખાખ થઈ જશે જલ્દી કામ લેવુ જોઈએ આમને

આમ રહી જશો, તો પાપ તમારી સામે ઊભાં થશે. સંબો-હણામાં કહ્યું છે –

महालया आराम सुलोअणाइ, जं वज्झदिट्ठीअ विलुक्कमाणं ।
मोहं समुदेइ तमेव वत्थुं, वेरग्ग-लच्छि पुण अंतरप्पा ॥७॥

મોટાં મકાનો, સારા બાગબગીચાઓ, સુંદર નયનવાળી સ્ત્રીઓ અને બાળકોને બાહ્ય દ્રષ્ટિથી અવલોકન કરનારને મોહ ઉત્પન્ન થાય છે અને અંતરંગ દ્રષ્ટિ કરનારને તેજ વસ્તુઓ વૈરાગ્યરૂપી લક્ષ્મીનું કારણ બને છે મોટી મહેલાતો, કે સુંદર લોચનવાળી સ્ત્રીઓ અહીં જ પડી રહેશે, કોઇ સાથે આવશે નહિ, ફક્ત પુણ્ય અને પાપ જ કરનારની પાછળ જશે, માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે તમારા અંતરમાં દુષણો ચોરની માફક છૂપાઈને બેઠા છે, તેને યુક્તિપૂર્વક પકડી બહાર કાઢો

કોઈ એક રાજા ભોજન કરવા બેસે છે જમવા માડે પણ જેટલું પિરસાયું હોય તેટલું જમી ન શકે શરીરે એકદમ દૂબળો થઈ ગયો ગમે તેટલું ખાવા છતા શરીરે દૂબળો થતો ગયો પ્રધાનજીએ વાત જાણતા પૂછયું, તમે રોજ દૂબળા કેમ પડતા જાઓ છો? રાજા કહે, કે જે મારા ભાણામાં પિરસાય છે તે અદ્રશ્ય રીતે કોઈક લઇ જતું હોય તેમ લાગે છે, કારણ કે જે વસ્તુ પિરસાય છે, તે હું ખાઉં નહિ તે પહેલા ઉપડી જાય છે ઉદર ઊણું ને ઊણું રહે છે પ્રધાન કહે, તમે ચિંતા કરશો નહિ ચોરને અમે બરાબર પકડી પાડીશું

બીજે દિવસે, આખાય ઓરડામાં ઝીણી રજ પથરાવી દીધી જમવાનો સમય થયો, તે પહેલાં ચોર આવ્યો રજમા પગલા દેખાણા એટલે તરત જ દ્વાર બંધ કરી દીધા પછી

અંદરથી ધુમાડો કર્યો આથી ચોર જે અંજન ગુટિકા આંખમાં આંજી આવતો હતો તેને આંખમાં પાણી આવતાં, અંજન બહાર નીકળી ગયું, અને પોતે પ્રત્યક્ષ થયો એટલે પકડી લેવામાં આવ્યો કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે પ્રયોગથી ધુતારા ચોરને પકડવાની જેમ જ, સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ દોષ હોય તો પણ સાવધાની રાખવામાં આવે, તો પકડાઈ જાય છે સાવધાન બનો અંદર ચોર ક્યાં લગી બેસાડી રાખશો ?

જ્ઞાનીઓ કહે છે હંમેશા અપ્રમત્ત દશામાં વિચરો। અજ્ઞાન અવસ્થામાં ભૂલ થઈ ગઈ પણ તેને હવે સંઘરવી નથી. ઈર્ષા, પ્રપંચ એ બધા રાખવા જેવા નથી આરોગ્ય બોધિ લાભ બોલો છો ને? આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરવું હોય, તો આ દોષોને સમૂળગા ટાળવા જોઈએ. બે ઘડીની સામાયિક કર્યે કૃતાર્થ થઈ ગયા તેમ ન સમજશો. જ્ઞાનનો દીપક બુઝાય નહિ તેનો સતત ખ્યાલ રાખજો શ્રદ્ધામાં પરિશ્રમનું તેલ પૂરો શ્રદ્ધાની જ્યોત જલતી રાખો. શ્રદ્ધા વિના ચારિત્ર નથી અને ચારિત્ર વિના મોક્ષ નથી. આ પ્રકારની અવગણના કરીને જેઓ પ્રકાશની દિશામાં ગતિમાન રહે છે તેઓ પ્રગતિના પંથે પહોંચ્યા વિના રહેતા નથી.

વીતરાગના માર્ગ પ્રત્યે જેને શ્રદ્ધા પ્રકટી છે, તે કદી પણ ખોટું આચરણ કરતો નથી. અઢીસો વર્ષ પૂર્વે, મલ્લીક શેઠ કલકત્તામાં થઈ ગયા જે કદી પણ ખોટું બોલતા જ નહિ. ઘરાકને પણ એવી ખાત્રી હતી કે શેઠ કદી પણ જૂઠું બોલે જ નહિ.

એક વખત મલ્લીક શેઠ હજારો રૂપિયાનો માલ ભરી ઘાટ ઉતરતા હતા તેવામાં ચાંચિયા લોકો ચડી આવ્યા.

અને શેઠને લૂટી લીધા ચાચિયાના સરદારે કહ્યુ, જે હોય તે આપી દે મલીક શેઠે બધુ આપી દીધુ શેઠ અને નોકર કિનારે ઉતર્યા બન્ને જણા ચાલવા લાગ્યા ત્યા શેઠની નજર હાથની વીટી પર પડી શેઠને થયુ કે, મને બધુ જે હોય તે આપી દેવાનુ ચાચિયાએ કહ્યુ હતુ, પરતુ હુ બોલ્યો કે મારી પાસે કઇ નથી અને આ દશ હજારની વીટી તો આગળી ઉપર રહી ગઇ આટલા પૂરતુ પણ સત્યનુ ખૂન થાય તે ન પાલવે ચાચિયાઓ હજુ તો ચાલ્યા જતા હતા, ત્યા તો તેમને સાદ કરી બોલાવ્યા શેઠે કહ્યુ 'તમે પૂછ્યુ હતુ કે કાઇ બાકી નથીને ? તે વખતે મે ના કહી હતી પણ પછી ધ્યાન પડ્યુ તો હાથની આગળીમા વીટી રહી ગઇ છે, માટે આને લઇ લ્યો' શેઠની આ વાત સાભળી ચાચિયાનો સરદાર દિગ થઇ રહ્યો આપણે ઘણાને લૂટયા પણ આવો માણસ કોઈ મળ્યો નથી આનુ પચાવવુ તે કાચો પારો પચાવવા સમાન છે સરદારે બધા માણસોને પાછા બોલાવ્યા અને કહ્યુ આ શેઠ નીતિવાન માણસ છે આનો માલ આપણુને પચે નહિ માટે માલ પાછો સોપી દો ચાચિયાઓના હૃદયનુ પરિવર્તન થઈ ગયુ ઉપદેશના ટનેટન કરતા આચારની એક કણ મહાન છે જે કામ ઉપદેશ દેવાથી ન થાય તે આચરણ કરી બતાવવાથી થાય છે ચાચિયાનો સરદાર શેઠના પગમા પડયો અને હવેથી ચાચિયાનો ધધો છોડી દેવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી

માતા મૃગાપુત્રને કહે છે 'હે પુત્ર ! જિદગી પર્યંત આવુ સત્યવ્રત પાળવુ દુષ્કર છે, માટે તુ સસારમા રહી, ધર્મ ધ્યાન કર, પરતુ દીક્ષા ન લે વળી પણ માતા શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૭૫ મું

સંવત ૨૦૨૦ આસો સુદિ ૧ મંગળવાર, તા. ૬-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યાં ઉત્તરાધ્યયનનાં ઓગણીસમા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

दंतसोहण माइस्स, अदत्तस्स विवज्जणं ।
अणवज्जेसणिज्जस्स, गिण्हणा अवि दुक्करं ॥२८॥

પરમકૃપાળુ પરમાત્માદેવે ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં સુંદર ભાવો મૂક્યા છે જીવ એ ગ્રહણ કરે, તો સંસારનો અંત આવ્યા વિના રહે જ નહિ માતા મૃગાપુત્રને સાધુપણું શું વસ્તુ છે તે સમજાવી રહ્યાં છે સાધુજીવન ઉમદામાં ઉમદા શ્રેષ્ઠ જીવન છે એ જીવન ઉપરના વેષ પૂરતું નથી પણ અંતરના ભાવ સહિતનું છે ત્રીજા વ્રતની વાત કરતા માતા કહે છે દાંત ખોતરવાની તુચ્છ સળી જેટલું પણ સાધુથી આજ્ઞા વગર ન લઈ શકાય અને બીજી કોઈ પણ અણદીધેલ વસ્તુ સાધુથી લેવાય નહિ. સાધુએ તો નિરવદ્ય એષણા સમિતિ પૂર્વક જીવન જીવવાનું છે જે ઘણું દુષ્કર છે ગામને વિષે નગરમાં પૂર પાટણ કે અટવીમાં હોય, અલ્પ નાનું, મોટું સચિત-અચિત કોઈ પણ ચીજને અદત્ત ગ્રહણ કરાય નહિ પોતે ચોરી કરે નહિ બીજા પાસે ચોરી કરાવે નહિ અને ચોરી કરનારને અનુમોદના પણ ન આપે એવી પ્રતિજ્ઞા સાધુ જીવનમાં લેવાની રહે છે

સગ્રહ પણ મોટી ચોરી છે. જરૂરિયાત કરતા વિશેષ સગ્રહ રખાય નહિ, ચોરી કરનાર અવિશ્વાસને પાત્ર બને છે, તેનો કોઇ સગ કરતુ નથી તમારે નોકર રાખવો હોય, તો રૂડો રૂપાળો કે રૂષ્ટ પુષ્ટ હોય, તેને રાખો કે ચારિત્રવાનને ? દુકાન કે ઘરમાથી કોઈ વસ્તુ ઉપાડી જાય નહિ, એવી ખાત્રી બેસે, દિલ તથા હાથનો ચોકખો હોય, તે ઓછુ કામ કરતો હશે, છતા પણ તમે તેને નોકર તરીકે રાખશો પણ જે ચોરી કરવાની આદતવાળો હોય, 'કોઇ મને જોતુ નથી,' તેમ કરીને લઈ જાય, બહારથી પ્રમાણિકતા દેખાડે પણ અદર ચોરીની વૃત્તિ હોય, તેને કોઈ નોકર રાખે નહી તેવી રીતે પાપ (ચોરી) કરવાની આદતવાળા શિષ્યો (શ્રાવકો) ગુરુને પોસાતા નથી ચોરી કરવાથી શુ નુકશાન થાય છે, તે જાણો છો ?, હા, જાણો છો તો પછી કાળાબજાર આદિ પાપ કેમ કરો છો ? પાપને પાપ માનવા છતા ત્યાગ કેમ નથી થતો ?

છોકરામા કુસસ્કાર પડયા હોય, ઘરમાથી દશ તોલા સોનુ લઇ ચાલતો થાય તો માબાપ, જાહેરખબર છપાવશે, છોકરામા જે કુસસ્કાર પડયા, તે માબાપને ખૂચે છે કેટલીક છોકરીઓ ઉન્મત્ત થઈ, પ્રેમી રાખી, પત્રો લખ્યા કરે, પછી ચોરીના ધધા કરે, એ માવતરને ગમે ખરૂ ? ના, તેમ જૈન થઇને આ શુ ? કોના ઘેર અવતાર પામ્યા છો, મહાવીરના સતાન અપ્રામાણિક હોય ખરા ? ના, પરતુ આજના માનવીને શ્રેય–અશ્રેયનુ ભાન જ નથી જોરશોરથી પાપ કરી રહ્યા છે બિલાડીને દેખી કબૂતર આખ મીચી જાય છે તો શુ બિલાડી છોડશે ખરી ? ના, તેમ આખમીચામણાથી પાપ

કરો પણ તમારો આત્મા તો જાણી દેખી રહ્યો છે પાપ ભોગવ્યા વિના છૂટકો જ નથી.

માણસ પાપ કરી, ઢાંકપીછોડો કરે છે, પણ પાપ તો જ્યા હાલ્યા હશે ત્યાંથી ડોકા કાઢશે, ત્યારે તમને એમ થશે, કે આ શેમાંથી બાલા ક્યાથી નીકળ્યાં ? વડીકમા ઓગે વાળી ગયો અને ઉપાડી ગયો, એંસી હજારની રકમ મુનીમ લઈ ગયો હવે શુ કરે ? ફરિયાદ તો થાય નહિ અને જાહેર કરવા જાય તો પોતે જ ફસાઈ જાય માટે ચોરી-કલ્પના-ધધા છોડી દો, કૂડા-તોલ-માપલા રાખશો નહી ગોળના માટલા ઉપર એક મણ પાચશેર લખેલુ હોય, પણ ગોળ મકોડા ખાઈ ગયા છે તેવી રીતે, શ્રાવકના નીતિ ગુણ ચાલ્યા ગયા નામના લેબલ રહી ગયાં છે પહેલા પાયો નીતિ તે ધર્મનો પાયો છે કરવી છે અનીતિ અને નીતિમા ખતવવુ છે પાપમય ધધા કરવા છે, અને ખપવુ છે પુણ્ય શાળીમાં ભગવાને સાધુ માટે પણ કહ્યુ છે સંસાર છોડયો દીક્ષા લીધી સંયમપથે પડયો શરીર એકવડિયુ હોય પણ ત્રણ વખત ખાવા જોઈએ તેમ છતા કોઈ પૂછે કે તમે તપસ્વી લાગો છો. ત્યારે સાધુ જવાબ આપે, કે સાધુ તો સદાય તપસ્વી જ હોય ! એમ બોલે પણ મારા શરીરનુ બધારણ એવુ છે એમ ન બોલે તે પોતે તપ કરતો નથી, છતા તપસ્વીનુ બિરુદ ધરાવે તે તપનો ચોર છે તે કુસાધુ મહામોહનીય કર્મને બાધે છે મહામોહનીય કર્મ બાંધવાના ત્રીસ સ્થાનો છે તે માહેનુ આ એક સ્થાન છે બાર મહિને એક સંવત્સરીનો ઉપવાસ કરવાનો, તેમા તપસ્વી થઈ ગયો !

સુશ્રાવકજી ધર્મપ્રેમી એમ તમને લખવામા આવે,

પણ તે ઉપમાને 'હુ લાયક છુ, કે નહિ,' તેનો કોઈ દિવસ વિચાર કર્યો છે? પચમહાવ્રત માહેલા, કોઈ ગુણ હોય જ નહિ, તો પછી તેને સાધુ કેમ કહેવા? બહુસૂત્રી ન હોય અને બહુસૂત્રીનુ બિરુદ ધરાવે, પ્રશ્નો પૂછીએ ત્યા ચૂપ થઇ જાય કેમ ભાઈ? તો કહેશે, હમણા તબિયત ઠીક નથી અને પ્રશ્નનો જવાબ કોઈ આપી દે તો કહેશે, કે એ તો, અમને આવડતુ હતુ

કોઇ એક ભાઇ, તાજા જ પરણીને આવ્યા પાડોશમા રહેતી વૃદ્ધ ડોશીને વિનતી કરી, કે મારી પત્નિ નવી–સવી છે, કાઇ પણ રાધવામા અડચણ પડે, તો સલાહ આપજો માજી તો સલાહ આપે, ત્યારે આ બાઇ એમ કહે, કે એ તો મને આવડતું હતુ વિનય તો કરવો નથી પોતે જાણે છે, એવુ ગુમાન કરે, રોજ આમ થાય છે ગુમાન કરનારનુ જીવન સ્મશાન જેવુ બને છે ડોશીને થાય છે, કે આ બાઇને સલાહ આપવાનો ગણ નથી, કારણ કે જ્યારે ને ત્યારે એમ જ કહે છે, કે એ તો મને આવડતુ હતુ એક વખત દશેક મહેમાન આવેલા તેના પતિએ દૂધપાક બનાવવાનુ કહ્યુ બાઈ પેલી ડોશીમાને પૂછવા ચાલી, કે દૂધપાક બનાવવો છે, તે કેવી રીતે બનાવવો?

માજીએ, જાણ્યુ, કે આજ ઠીક લાગ આવ્યો છે, હવે મારે તેની ખોડ ભૂલાવવી માજીએ તો સલાહ આપી, કે દૂધ લેવુ, તેમા હળદર, મીઠુ, ધાણાજીરૂ, નાખવુ અને ઉકાળવુ એટલે દૂધપાક સરસ બની જશે બાઇ ગુમાનથી બોલી આ તો મને આવડતું હતુ મારા પિયરમા ઘણીવાર બનાવ્યો છે

માજી કહે ભલે, વહુભા ! પિયરમાં બનાવ્યો હોય તો બનાવજો બાઈએ દૂધપાક બનાવ્યો. બધા સંસ્કારો માજીએ કહ્યા તે કરી લીધાં જમવા સમયે ભાણાં પડયાં પીરસવા માંડયું ત્યાં તેનો પતિ કહે. 'આ શું ! દૂધ ફાટી ગયું લાગે છે કોને પૂછીને દૂધપાક કર્યો હતો ?' બી કહે માજીને પૂછીને. તેમના કહેવા પ્રમાણે જ દૂધપાક કર્યો છે

માજીને પૂછયું તમે આ શું બતાવ્યું ! મારી આબરૂ ઉપર પાણી ફેરવ્યું હવે મહેમાનોને જમાડવા કેવી રીતે ? ભાઈ તારી વહુને બધુ ય આવડે છે જ્યારે બતાવું ત્યારે કહેતી કે એ તો મને આવડે છે તેનું ખોટું ગુમાન ઉતારવા મે ઊંધી સલાહ આપી છે કહેવાનો મુદ્દો એ છે, કે બહુશ્રુતિ થઈને બહુશ્રુતિનું બિરુદ ધરાવે તે મહામોહનીય કર્મ બાંધે છે અબ્રહ્મચારી થઈને બ્રહ્મચારીનું બિરુદ ધરાવે, ગાયોના ગોળામાં ગધેડા મારક હસ્તો હોય તેવા જીવો મહામોહનીય કર્મ બાંધે છે સોનીના ધંધામાં–

> વાણામાંથી વાર ચોરે કાપડિયો પણ ચોર
> વારમાંથી તણ ચોરે દરજીડો પણ ચોર
> દવા કરીને પાણી આપે ડોક્ટરો પણ ચોર
> ફાકી કરીને માટી આપે, વૈદો પણ ચોર,
> આ સમયમાં જ્યાં જુઓ ત્યાં ચારે બાજુ ચોર

દરજીના ધંધામાં કંઈક કાપી લે. એવું બહાનું ચાલ્યું છે કે જેનું માપ નથી. આવા પાપના ધંધા કરી ક્યે ભવે છુટાશે ! ડોક્ટર દવાને બદલે પાણી આપે, વૈદ ફાકીને બદલે ધૂળ આપે, જ્યાં જુએ ત્યાં ચોરીના જ લક્ષણ પડી ગયા છે

"કેમ બેઠા ઉદાસી તો કહેશે કે ન મળ્યો વિશ્વાસી,"

પછી અહીં મુહપત્તિ બાંધી બેસી જવુ છે, પણ આ મુહપત્તિ લજવાય છે, તમે કોણ છો? કોને પગલે ચાલનારા છો? ભગવાને સસાર તજીને સર્વ વિરતિનો પથ લીધો, તો તમે દેશ વિરતિમા ગાબડા શીદ પાડો છો। ઉમદા જીવન જીવવા પહેલા દ્રઢ મનોબળ કેળવવુ જોઇશે કેટલાક સાધુ વળી એમ કહે, કે અત્યારે તો પાચમો આરો છે, અમે ન બને તે નથી પાળતા એમ અમે ચોકખે ચોકખુ કહી દઇએ છીએ ચોકખુ કહે છે, એટલે શુ સારૂ કરી રહ્યો છે। સાધુ થયા પછી નહાઇએ છીએ, લોચ થતો નથી, તેથી અસ્ત્રો વાપરીએ છીએ, તો તે શુ સારૂ કર્યું કહેવાય। આટલી મુશ્કેલીઓ છે તેની ખબર પહેલેથી જ હતી

સાધુને "નગ્નભાવ મુડભાવ સહ અસ્નાનતા" અસ્નાન વ્રત જિદગી પર્યતનુ હોય જો સ્નાન કરવુ હતુ, તો ઘેર બેસી રહેવુ હતુ વિહારમા ચલાતુ નથી, એટલે મોટર વાપરશુ બધાને સભળાય તે માટે વ્યાખ્યાનમા લાઉડસ્પીકર જોઈશે આમ વ્રતમા છીડા શા માટે? કેટલાએક એવુ બધા-રણુ બાધે, કે લાઉડસ્પીકર વાપરો પછી પ્રાયશ્ચિત લઈ લેવુ પ્રાયશ્ચિત ગુન્હાનુ હોય, પણ જાણી જોઈને પાપ કરવુ, પછી પ્રાયશ્ચિત કરવુ, તે તો પહેલા ભોજનને અશુચિથી ખરડવુ ને પછી સાફ કરીને વાપરવુ તેના જેવી બાલિશતા છે લાઉડસ્પીકર વિજળીના પાવર વિના ચાલે નહિ પાવર, પાવરહાઉસમાથી આવે છે, ત્યા પાણીના કુડમા લીલફુગ, માછલા વગેરે જીવો હોય, તેના ધોધમાથી વિજળી બનતી હોય છે, તેમા કેટલી છકાયની હિસા થાય છે? આવી છકાયની થતી હિસા ચલાવી લેવી, ને પછી પ્રાયશ્ચિત લેવુ

તેવો ઉપદેશ સાધુનો ન હોય હિંસા તો મહાન ઘાતક છે

કેટલાકથી ચારિત્ર પળતુ નથી પાસત્થા થઈ ગયા છે તેને કોઈ પૂછે ત્યારે કહે, કે માગ તો આજ સાચો છે પણ મારાથી પળાતો નથી. એટલે લાચાર છુ, એમ બતાવનારની શ્રદ્ધા સાચી છ પણ ચારિત્રમા ફેર છે પણ ખાવાના લોલુપી આજીવિકા ચલાવવા નીકળ્યા છે તેનું નીકળવું ધિક્કારને પાત્ર છે

રૂપસ્તેન –રૂપનો ચોર–કોઈ કહે, કે અહો તમે તો રાજાના કુવર જેવા લાગો છો ! ત્યારે પોતે રાજકુવર ન હોય, સાધારણ ગરીબ ઘરનો હોય છતાં કહે અમારે ત્યા તો કાચુ રાજવરૂ હતુ સાચી હકીકત છુપાવે

આચારભાવનો સ્તેન – આચારમા શિથિલતા રાખે. દિવસે દિવસે આચારમાં છુટ મૂકતો જાય આવા પાસત્થા કરતા શ્રાવકો સયમમા ઉત્તમ છે શ્રાવકને પણ આઠમ કે પાખીની તિથિએ પોષો કે આયબિલ કરવાની વૃત્તિ થાય છે જ્યારે આતો સાધુ થયો એટલે જાણે બધી છુટ ૧૨ મહિને એક સવત્સરીનો ઉપવાસ પણ પરાણે થાય પાચ પરબી તિથિમા શ્રાવકને લીલોતરી ન ખપે પણ સાધુના પાત્રામા હોય તો તે સાધુ ચઢ્યો કે ઉતર્યો ! લૌકિક વ્યહવારમા પણ આ અનુગતુ લાગે છે

વરસાદ અચેત પાણીનો છે એમ કેવળજ્ઞાનમા જોતા હોય દેવનો વરસાવેલો છે મુનિને માસખમણનુ પારણુ છે, છતા કેવળી ગુરુ મુનિને હુકમ ન કરે કે વહોરવા જાવ, કારણ કે કેવળી ભગવાન પણ શુદ્ધ વ્યવહારને પાળે છે

આચારભાવનો સ્તેન જે કપટ રાખીને વ્યવહાર પાળી રહ્યો છે તે દભી છે અને બીજા પવિત્ર મુનિને પણ આપ-સમાન માની બેસે છે ચાના વ્યસનવાળો ચાની બાધા લેનારની પાછળથી નિદા કરે છે કોઈને ચા વગર ચાલે નહિ બાધા ભલેને કરે, માત્ર દેખાવ કરે છે, પણ પાછળથી છાનામાના પીતા જ હોય પણ શુ તારાથી પ્રતિજ્ઞા ન પળાય એટલે કોઈથી ન પળાય! આવો આચારભાવનો સ્તેન પોતે આચાર ન પાળે ને પાળનારની નિદા કરે તે કિલ્વિષી દેવ પણે ઉત્પન્ન થાય છે ઇન્દ્ર આદિ સામાનિક મહર્દ્ધિક મહાજ્યોતિવાન દેવ ન થાય, હલકી કોટિનો દેવ થાય માનવમા જેમ ભગી, તેમ દેવકોટિમા આ કિલ્વિષી દેવની કોટિ છે પરિષદમા બોલવા ઊભો થાય, ત્યા બે ચાર દેવ ઊઠી એકદમ તેને બેસાડી દે બેસ, બેસ, તારુ બોલવુ અમારે સાભળવુ નથી પૂર્વેવ્રતમા છીડા પાડયા તેના આવા પરિણામ હોય છે ત્યાથી ચ્યવીને તિર્યંચ ગતિમા મુકાઈ જાય વળી ત્યાથી નારકીમા એમ ચારિત્રમા ગોટા ઊભા કરનારની સ્થિતિ ભયકર થાય છે તેને સપૂર્ણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, રત્નત્રયની પ્રાપ્તિ અતિ દુર્લભ થઈ પડે છે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે, તમે જેવા છો તેવા પ્રકાશમા આવો **આચાર, એ પ્રથમ ધર્મ છે.** દ્વાદશાગીની રચના કરી, તેમા પહેલુ સૂત્ર આચારાગસૂત્ર રચ્યુ છે

આજે તો જડ જુદુ અને ચેતન જુદુ, એમ બોલનારો રાત્રી ભોજનનો ત્યાગ નથી કરી શકતો એવા જડમા લેવાઈ શુ ગયા છો ? શ્રીમદ્ રાજચદ્રને કોઈએ બીડી ફૂકતા ફૂકતા પૂછ્યુ કે કવિશ્રી મોક્ષે કેમ જવાય ?

શ્રીમદ્દે જવાબ આપ્યો કે આમને આમ

જીવને બંધાણ થઈ પડયા છે વાતોનું બંધાણ, વ્યાખ્યાનનું બંધાણ એક દિવસ વ્યાખ્યાન બંધ હોય તો આકુળવ્યાકુળ થાય ઝટ કોઈકને બોલાવી લાવો, વ્યાખ્યાન સાંભળવું છે કલાક પૂરી કરવી છે પણ,

કથા સુણી સુણી ફૂટયા કાન
તોય અખા ન આવ્યું બ્રહ્મજ્ઞાન

વ્યાખ્યાન સાંભળી જીવનમાં ન ઉતારું તો અમારે તો તમને ફક્ત બંધાણી જ સમજવાને "જં સોચ્ચા પડિવજ્જંતિ તવ ખન્તિમહિંસયં" સાંભળીને જીવનમાં તપ–ક્ષમા, અહિંસા અંશે અંશે પણ આવવી જોઈએ. ચારિત્ર એ ઉમદા ચીજ છે જીવન પવિત્ર ધારી કરવી નહિ, એ હે પુત્ર! બહુ દુષ્કર છે

આજ્ઞા વિના ધર્મ સઘળો પણ ચીજ નહિ બેનારા
નવવાડે શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય પાળે એજ ગુરુજી અમારા,
તમે મળ્યા છે તે જ તમારા

વળી જેટલી તુચ્છ વસ્તુ પણ સાધુથી આજ્ઞા વગર લેવાય નહિ વગડામાં ચાલતા થાક લાગે, તો શક્રેન્દ્રની આજ્ઞા લઈ વિસામો લેવા બેસાય જેના મકાનમાં ઉતર્યા, જેને મેજમાનતર બન્યો તેને ત્યાં વહોરવા ન જવાય આવા કડક નિયમો બરાબર પાળે તે સાધુનું જીવન ઉચ્ચકોટિનું બને છે મહાવીર પ્રભુએ આ સંસ્થા સ્થાપી છે સૂત્રસિદ્ધાંતમાં કરાવો છે કોઈ પણ સંથારો કરાવ વગર તો ચાલી શકે નહિ. આચારાંગસૂત્રમાં કરાવ બતાવ્યા છે નિશ્ચિય વ્યવહાર વગેર

છેદ સૂત્રોમાં દંડ ઘડયા છે, એમ આ શાસનનુ બંધારણ ઉચ્ચ પ્રકારનુ છે

આજે સંચાલકો ખોટા નીકળતા આ સંસ્થા ખળભળી ગઈ છે તેના કાર્યવાહકો સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ છે

વ્રતોને બરાબર જાણો અને આચરણમા લાવો. સાધુ ન થવાય તો બારવ્રતધારી શ્રાવક બનો શ્રાવક ન બનાય તો સમ્યગ્દષ્ટિવંત બનો ભગવાનનુ શાસન ૨૧ હજાર વર્ષ ચાલવાનુ છે પણ બહોળી સંખ્યામા હોય, તે થોડી સંખ્યામા થઈ જાય તેમ બને.

મૃગાપુત્રને માતા ત્રીજા વ્રતની દુષ્કરતા સમજાવી રહ્યાં છે વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૭૬ મું

સંવત ૨૦૨૦ના આસો સુદિ ૨ ને બુધવાર તા. ૭-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલ વસ્તુ અહીં નાથે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

"विरई अबम्भचेरस्स, काम भोग रसन्नुणा ।
उग्गं महव्वयं बम्भ, धारेयव्व सुदुक्कर ॥ २८ ॥

માતા મૃગાવતી અને પિતા બલભદ્ર મૃગાપુત્રને સમજાવી રહ્યા છે, કે સંયમ એ ખાડાની ધાર છે મનને જીતવુ પડે છે તેના સંબંધની વાત કહી રહ્યા છે બ્રહ્મચર્ય એટલે

આત્મામા રમણુતા કરવી. પોતાના સ્વ સ્વરૂપમાં ટકવું તેનું નામ ભાવબ્રહ્મચર્ય છે સાધુઓ સ્ત્રી પશુ-નપુંસક સહિત સ્થાનમા રહે નહિ. વિજાતિનો સગ કરે નહિ. સ્ત્રીનાં અવયવો નિરખે નહિ વિષય કથા સાંભળે નહિ વિષયોની લોલુપતા પૂર્વક ખોરાક ખાવો અને પોષાક પહેરવો એવા ભાવો કરે નહિ. કામવિકારને જીતવો એ નાનીસૂની વાત નથી બ્રહ્મચર્ય રૂપી નગર નવ કોટથી સજ્જિત છે જેને પાક ઉપર પ્રેમ હોય તેને વાડ ઉપર પણ પ્રેમ કરવો પડે છે જેવી રીતે પાકનું રક્ષણ વાડ કરે છે તેમ, ક્યારેક મન ફરી જાય વૃત્તિઓનું વલણ બદલાઇ જાય, કારણ કે જીવને અનાદિ કાળની એવી ટેવ પડી ગઇ છે, એ વૃત્તિઓને રોકવા બ્રહ્મચર્યની નવ વાડ છે

સ્ત્રી બેઠી હોય, એ આસને એકી સાથે બેસાય નહિ, સ્ત્રી ઉઠી ગયા પછી પણ બે ઘડી સુધી એ આસન ઉપર બેસાય નહિ સ્ત્રી સામે ટીકી ટીકીને જોવામા પણ દોષ લાગે છે પૂર્વની રતિક્રિડા પણ યાદ ન કરાય સ્ત્રીનો પરિચય જ કરાય નહિ, સ્ત્રી સાથે વાત કરવાનો પ્રસગ આવે તો નજર સ્ત્રીના પગના અગૂઠા ઉપર રાખે. પણ આખ સામે આંખનું મિલન ન કરાય

આજે ચલચિત્રોનો પવન જોરશોરથી વાયો છે કોણ કોની સાથે કેવી રીતે પ્રેમ કરે છે ઉઠાવી જાય છે, આ બધા કુસસ્કાર બાલમગજમાં જલદી પૂસી જાય છે ભારતીય સસ્કૃતિ કે જ્યાં સતી, સતપુરુષો ઋષિ મુનિ ત્યાગીઓ થઇ ગયા તેઓનુ આદર્શ જીવન અને ઉત્તમ ચારિત્ર મગજ ઉપર અસરકર્તા નહિ થાય પણ જે હલકુ છે ત જલદી અસર

કરી લે છે નીચે ઢાળ પ્રત્યે ઢળવાનો જીવનો સ્વભાવ છે પાણી જેમ સહેલાઇથી મોભે ચડે નહિ પણ મોભેથી નીચે ઊતરવાના સ્વભાવવાળુ છે, તેમ કુસસ્કારો તરફ જીવનુ ઢળણુ જલદીથી થાય છે કુસ્સ્કાર કોઇને શીખડાવવા પડતા નથી

ઉચ્ચ સસ્કાર કેળવવા માટે, પ્રથમ, ઘર તે શાળા છે અને માબાપો જ સાચા શિક્ષક છે માતા જો ઉચ્ચ વિચાર ધરાવનાર હોય, તો બાળક ગર્ભમા આવતા સુસસ્કાર ઝીલે છે બાળક ગર્ભમા આવ્યું એમ માતાને જાણ થાય, કે તુરત ત્રણ વર્ષનુ બાળક થાય ત્યા સુધી, બ્રહ્મચર્ય પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લે જ્યારે આજે વિષયાધ કેટલાક પુરુષો તેમની પત્નીને પૂરા માસ જતા હોય, છતા બ્રહ્મચર્યની બધી લેતા નથી

મર્કટસ્ય સુરાપાનં, તત્ર વૃશ્ચિક દંશનં ।
તન્મધ્યે ભૂત સંચારો, યદ્વા-તદ્વા ભવિષ્યતિ ।।

એક તો વાદરાનો સ્વભાવ ચપળ હોય, તેમા દારૂ પીધો એટલે તોફાન વધે, આગળ વધીને વીછીએ ડખ માર્યો અને કોઠામા ભૂત ભરાણુ પછી બાકી શુ રહે? તેમ વાદરા જેવા મનવાળા મનુષ્યો ચલચિત્રો જોઈને, કેવા અનર્થો આચરે છે? કોલેજમા ભણુતા યુવાન, યુવતિઓ કેળવણી પામે છે કે, કોળવણી! આજે કોલેજમાં ભણુતા યુવક-યુવતિઓ લગભગ ૮૫ ટકા જેટલા તો ચારિત્ર ગુમાવી બેસે છે લાહોરની અધિષ્ઠાત્રી પાસે પ્રમાણુપત્ર કઢાવતા એવુ પરિણામ આવ્યુ, કે ૭૫ ટકા બહેનો કોલેજમા કેળવણી લેતા ગર્ભ ધારણુ કરી ચૂકેલી હતી શુ કહેવુ! ન ભણે તો કઇ નહિ પણ ચારિત્ર તો ગ ધાવુ જોઈએ નહિ

સચ્ચારિત્ર એ જીવનની સુવાસ છે અને કુચારિત્ર એ દુર્ગંધ છે ચારિત્રહીનનો કોઈ પડછાયો પણ લેતુ નથી. આજે યુવાન દીકરીને શિક્ષક ભણાવે છે અને તે કઈ પરિસ્થિતિ સર્જાય છે? ગુરુ ધણી થઈ બેસે છે કારણ કે એકાંત એ બૂરી ચીજ છે સાધુને ભણવાને એકલા ગોચરી કરવા જવાની પણ ના પાડી છે ઘરમાં બાઈ એકલી હોય ને એકલો સાધુ વહોરવા જાય, તો વ્યવહારિક દૃષ્ટિએ પણ બીજા લોકોને શંકાનું કારણ બને અપ્રતીતિનું કારણ બને છે, તો જ્યાં એક હિંડોળા ઉપર સ્ત્રી, પુરુષ—મિત્ર સાથે બેસતી હોય ત્યાં બોટાળા ન થાય તો બીજુ શું થાય? નવ વાડ વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યના પાલનહાર સાધુ છે શ્રાવકોએ પણ પારકા ઘરમાં જવાની ટેવ પાડવી જોઈએ નહિ સ્ત્રી સાથે ઓળખાણુ રખાય નહિ આજે એવા પણ સૌભાગ્યવાન સજ્જન લોકો હશે કે, પડોશમાં કોણુ રહે છે તે પણ જાણુતા નહિ હોય આવા સચ્ચારિત્રવાન લોકો જેમ સૂર્યની સામે દૃષ્ટિ કરાય કે તરત જ નજર ખેંચી લે તેમ કોઈ પર સ્ત્રી ઉપર નજર જાય, કે તુરત જ પાછી ખેંચી લે છે પરસ્ત્રી નીરખવી તે મારો ધર્મ નથી એમ જાણે બધાં વ્રતોમાં બ્રહ્મચર્ય એ ઉત્તમોત્તમ વ્રત છે બ્રહ્મચારીને દેવ નરેન્દ્ર, સુરેન્દ્ર અસુરેન્દ્ર, બધા નમન કરે છે પૂજન કરે છે

બ્રહ્મચારીને લબ્ધિ વરે છે, બ્રહ્મચારી વિજયને વરે છે વળી જેને સાધના કરવી હોય તે બ્રહ્મચારી ત્રણ દિવસમાં જેટલુ કામ પાર પાડી શકે તે અબ્રહ્મચર્યવાળાને ઘણા વરસો લાગે છે બ્રહ્મચર્ય એ જબરજસ્ત વસ્તુ છે વરાળથી એન્જિન અને મિલો ચાલે છે એમ બ્રહ્મચર્ય એ વરાળ છે

જે વીર્ય પુત્રને પેદા કરે છે, એ વીર્યને પોતાનામા પચાવે તો કેટલા પુરુષનુ બળ પ્રાપ્ત કરે ? પરતુ જે માણસો વીર્યને વેરવિખેર કરી નાખે છે, મન-વચન અને કાયાથી દોષ લગાડે છે, તેઓ પોતાના આત્માને દુર્ગતિમા હડસેલો મારી રહ્યા છે, દુર્ગતિમા પરમાધામી દેવતાઓ ધગધગતી લોખડની પૂતળીઓ સાથે આલિગન દેવરાવે છે, માટે સમજ્જો બ્રહ્મચર્યમા દોષ લગાડનારા જીવો જૈન સસ્કૃતિનો હ્રાસ કરી રહ્યા છે જૈન દર્શન, તેમજ અન્ય દર્શનોમા બ્રહ્મચર્યનુ માહાત્મ્ય ઘણુ ગાયુ છે બ્રહ્મચારીના મુખમાંથી વચન નીકળે તે વચન સિદ્ધ થાય છે

શ્રાવકો હમેશા ‘ સદાર સતોષી ’ હોય, તેને પરસ્ત્રીનો ત્યાગ જ હોય તેનાથી પૈસા આપી વેશ્યા સગ થાય નહિ, પરસ્ત્રી સામે નજર સુદ્ધા પણ કરાય નહિ આજે તો દેશનુ કેટલુ પતન થઇ ગયુ છે ! ભગવાને પાચમા આરાના ભાવો ભાખ્યા છે, તે અત્યારે બરાબર વરતાય છે હજુ તો ફક્ત અઢી હજાર વરસ ગયા, ત્યા તો કાળો કેર વરતાઈ ગયો છે ચારિત્રનો ખ્યાલ નહિ રાખતા જીવન હારી ગયા છે. ભારત માતાના સપૂતો ચારિત્રહીન થતા જાય છે આગળ વિધવા વહુ કે દીકરી, આઠ દિવસે એક ઉપવાસ કરતી, ઉપાશ્રયે આવતી માબાપો તેમના હાથમા સતીઓની ચોપડીઓ મૂકતા રાવણ પાસે ત્રણ ખડનુ રાજ્ય હતુ, છતા સીતાને મન, તે તણખલા સમાન હતુ રહનેમીને રાજુલ કહે છે હે રહનેમી ? તુ રૂપમા નળ અને કુબેર જેવો હો કે પુરદર જેવો હો તો પણ હુ તને ન ઇચ્છુ સાધુ થયા બાદ હાડચામના પૂતળાની ઈચ્છા કરવી તને શોભે છે ?

ચારિત્રને ધક્કો થઈ કુચારિત્ર સેવાય? ગંધનકુળના નાગ જેવું આપણે થવાય નહિ. વમેલા ભોગને પુન ચટાય નહિ. માટે નિશ્ચય ચિત્તવાળો થઈ સયમમાં દૃઢ બની જા. એમ દૃઢ ચિત્તવાળી રાજુલે સંયમથી—ચારિત્રથી ખસેલા પુરુષને પાછા સન્માર્ગે ચડાવી દીધા.

મદોન્મત્ત હાથીને મહાવત અંકુશ મારી અંકુશમાં લાવે છે, તેમ જિન વચનરૂપી અંકુશથી મહાવતરૂપી રાજુલે રહનેમી જેવા હાથીને ઠેકાણે લાવી દીધા. બ્રહ્મચારીના સંગથી નિશ્ચલ ચિત્તથી સુંદર પરિણામી થઈ રહનેમી મોક્ષગામી થયા. આવા રાજરમણીની અને ઋદ્ધિનો ત્યાગ કરીને નીકળેલાનું પણ મન ફટકી ગયું. જ્યાં મદોમત્ત ગજ જેવા ગોથાં ખાય ત્યાં પછી ગાડરાંના તે શું ગજા છે? તેથી ભગવાન ચેતવે છે, કે સ્ત્રી—સંગનો સર્વથા પરિત્યાગ કરજે. વિકાર જાગે તો ચામડી ઉતરી ગયેલી સ્ત્રીને નજર સમક્ષ કલ્પવી જેથી લોહી—માંસના લોચામાં મોહને સ્થાને ઘૃણા જાગશે! લોહીમાંસ પાસ—પરૂની ભરેલી કાયામા મૂર્ખાઓ મોહ પામે છે હંસલો તો ખાડા—ખાબોચિયા જુએ નહિ.

મોતીડાનો ચારો ચરવો મૂકીદઈને રે ચૂંથવા મળ છે કાગ ચામરો
મનવે મૂરખ થઈને રે, હંસને કર્યો છે હેરાન
ઉજ્જવલ આપે રમે સદા, ભોજતો રે,
એ શોભાને મટાડી બન્યો શ્યામ
મનવે મૂખ થઈને રે હંસને કર્યો હેરાન

આત્મા હંસ સ્વરૂપી છે સત્ચારિત્ર એ મોતીનો ચારો છે તે છોડી કાગ તુલ્ય બની હાડમાંસમાં મોહી રહ્યો છે. અજ્ઞાની જીવો આત્માનું ગુમાવી રહ્યા છે. એક વખતના મૈથુનમા અસં

ખ્યાતા સમુચ્છિમ અને નવલાખ સજ્ઞી પચેન્દ્રિય જીવોની ઘાત થાય છે તો પછી મન વાળીને બેસો. ભોગ ભોગવવા જતા કદી તૃપ્તિ થતી નથી. આયુષ્ય ટૂકું છે ભોગો પાર વગરના છે. તૃપ્તિ શું વળવાની હતી? દાવાગ્નિમા લાકડા નાખો, એટલે તે વધુ પ્રજ્વલિત થશે, પણ શાત થશે નહિ, તેમ ઇન્દ્રિયરૂપી અગ્નિમા તેના વિષયોરૂપી ઇધણા નાખવાથી એ વધારે સળગે છે તે પાપ બાધી જિદગીને હોડમા મૂકી રહ્યા છે રાત્રી–દિવસ પરસ્ત્રીનુ રટણ કરે છે.

સૂયવડાગસૂત્રના ચોથા અધ્યયનની ૨૪મી ગાથામા ભગવાને કહ્યુ છે

अन्नं मणेणं चिन्तेन्ति, वाया अन्न च कम्मुण्णा अन्न ।
तम्हा न सद्दहे भिक्खू, बहुमायाओ इत्थिओ नच्चा ॥

સ્ત્રીઓ મનમા કાઈ ચિતવે અને બોલે કાઇ, માટે હે ભિખ્ખુ! સ્ત્રીઓનો સગ સદા તજવો જે સ્ત્રીવેદ મળ્યો છે એ અનતાનુબધીની માયા કરવાથી મળ્યો છે, બોલવુ કાઈક, ચાલવુ કાઈક, વાત કરતા હોય ને પૂછે તો કહેશે કાઈ નહિ માથે ઓઢણા અમથા નથી મળ્યા મિથ્યાત્વના ઘરની માયા સેવવાના પરિણામ ફળ્યા છે તમે પુરુષ થયા છો હવે ઓઢણા ન ઓઢવા હોય તો માયાને તિલાજલી દેજો સ્ત્રીઓમા માયા વિશેષે હોય છે સ્ત્રીના ચરિત્રને કોઇ પહોચતુ નથી જો કે બધી સ્ત્રીઓ માટે આવુ હોતુ નથી ઘણી પવિત્ર સતી સન્નારીઓ ઋજુ અને સરલ હોય છે, પરતુ બહુધા સ્ત્રીપણુ એ માયાપ્રધાન વેદ છે

આવુ સુણીને પુરુષો ફૂલાઈ ન જાતા હો! કારણ કે ઘણા પુરુષો સ્ત્રીઓને માથે પછાડે એવા માયાવી હોય છે

વેપારમા તેના પરચા દેખાડે છે સ્ત્રીઓ પર બળાત્કારથી અનાચારના સેવનાર હોય છે

ભરથરી રાજાના હાથમાં અમરફળ આવ્યુ ભરથરી વિચારે છે કે 'હું' જીવુ અને પિંગલા મરી જાય તો એનો વિયોગ મારાથી સહન ન થાય માટે આ ફળ તો હું પિંગલાને જ આપુ સ્ત્રી પ્રત્યે કેવી આસક્તિ છે!

સાતસો રાણીઓનો સ્વામી એક પિંગલામા દૃષ્ટિ ફસાઈ જાય છે પિંગલાને જ સર્વસ્વ માને છે કારણ કે તેના રૂપમા વિષયાંધ છે છતી આંખે આંધળા આઠ પ્રકારના શાસ્ત્રમા વર્ણવ્યા છે તેમાં કામાંધ એ પણ એક પ્રકારનું આંધળાપણુ છે,

> दिवा पश्यति न घूकः काको नक्तं न पश्यति ।
> अपूर्वः कोऽपि कामान्धो, न दिवा न नक्तं पश्यति ॥

દિવસે ઘુવડ જોઈ શકતુ નથી રાત્રીને વિષે કાગડાઓ જોઈ શકતા નથી, પરતુ કામાંધ તો અપૂર્વ આંધળો છે તે પાપ કરતા દિવસ કે રાત જોતો નથી. ભરથરી રાજા અતઃપુરમા આવે છે, પિંગલા પ્રેમભર્યા વચનોથી સત્કારે છે

પિંગલાને રાજાએ અમર ફળ આપ્યુ રાજા ગયા પછી અશ્વપાળ આવ્યો રાણી કહે છે, આ ફળ તુ ખા કારણ કે તારા વગરનુ મારુ જીવન નકામુ છે પિંગલા વચનમા અન્ય અને કાર્યમા અન્ય છે ક્યા રાજા ભરથરી ! અને ક્યાં અશ્વપાળ ! છતા મોહની આંખ સાચી વસ્તુ દેખવા દેતી નથી અશ્વપાળને અમર ફળ આપી દીધુ અશ્વપાળને આ એક પિંગલા જ નથી. તેને એક બીજી વેશ્યા પણ રાખેલ

તે વેશ્યાને તે ફળ આપે છે આમ રાજાએ આપેલુ ફળ ફરતુ ફરતુ વેશ્યા કને પહોચ્યુ વેશ્યા પણ રાત-દિવસ પાપના ધધા કરનારી હતી શરીરને ભોગથી કમાવાનુ સાધન માન્યુ છે એ વેશ્યાને વિચાર થયો, કે મે કઇક પુરુષોને નમાવ્યા છે જિદગીમા ઘણા પાપ કર્યા છે હુ આ ફળ ખાઇને જીવીશ તો કોણ જાણે કેટલાયે પાપ બાધીશ ! માટે રાજા પરદુ ખ-ભજક ગણાય છે તેને ફળ આપી, આવુ એવો મનસૂબો કર્યો.

વેશ્યા રાજા કને આવી, ચરણમા ફળ ધરી પ્રાર્થના કરે છે, હે પ્રભુ ? આ અપૂર્વ એવુ અમૃતફળ આપ આરોગો લોક હિતના કામ કરો રાજા ફળ જોઇ વિસ્મય પામી જાય છે. વેશ્યાને પૂછે છે, કે કઇ રીતે અને કયાથી આ ફળ આવ્યુ ! સત્ય હકીકત કહે વેશ્યાએ કહ્યુ કે મહારાજ ! આપને એનુ શુ કામ છે ! આપ તેને આરોગી દીર્ઘાયુ બનો એટલુ જ મારે કામ છે રાજા કહે મારે આરોગવા કરતા તેની ઉત્પત્તિ જાણવાનુ જ કામ છે રાજાએ હઠ પકડી, વાતનો અ ત લાવવા અશ્વપાળનુ નામ આપ્યુ અશ્વપાળને બોલાવ્યો અશ્વપાળ ! આ ફળ કયાથી લાવ્યો ? હકીકત પૂછતા અશ્વપાળના હાજા ગગડી ગયા રાજાએ કહ્યુ સાચી હકીકત બોલ, નહિતર કોરડાનો માર પડશે પહેલા તો અશ્વપાળે આનાકાની કરી પણ માર સહન ન થવાથી થોથરાતી જીભે બોલી ગયો કે આપની રાણી પિ ગ લા પિંગલાએ મને ફળ આપ્યુ છે. પિંગલા નામ સાભળતા બસ થઈ રહ્યુ રાજાને ધિક્કાર છૂટયો સાથે "**जगत कायस्वभावौच वैराग्यर्थम्**" કે **धिकतांय तंच मदन च इमांश्चमाम च ॥** પરપુરુષની સાથે યાર (પ્રેમ) કરનારી પિંગલાને ધિક્કાર છે, અશ્વપાળને ધિક્કાર છે, કામભોગને

ધિક્કાર છે, વેશ્યાને ધિક્કાર છે, અને મને પણ ધિક્કાર છે કે હું કામભોગમા સપડાયો શુ આખો સસાર આવો જ છે! કામભોગની રમતો નિહાળી સવેગ-વૈરાગ્યને પામ્યા પિંગલાને કાઈ ન કહેતા ભરથરી સન્યાસી થઈ ગયા

શરીરનો ફોટો લેવાય છે ચામડી-સ્નાયુનો ફોટો લઈ શકાય છે, પણ જો મનનો ફોટો લેવાતો હોત તો માપ નીકળત કે માનવી કયા ઊભો છે! છતા દરેકનો આત્મા તો જાણી-દેખી રહ્યો છે આત્મા તો કહે છે ને! વળી ભગવાન જે ઘટ ઘટની અને મન મનની જાણે છે તેના ધ્યાનમાં તો છે જ

માતા મૃગાપુત્રને કહે છે આવું બ્રહ્મચર્ય વ્રત જિંદગી સુધી પાળવું મહાન દુષ્કર છે જેણે કામ-ભોગના સ્વાદ ચાખ્યા છે, બત્રીસ નારીઓની મોજ માણી છે, તેને એકદમ વૈરાગ્ય આવી જવો તે મગજમાં નથી આવતુ, તેથી માતા કહે છે કે ઉગ્ર વ્રત એ બ્રહ્મચર્ય છે તેનું નવ કોટિએ પચ્ચક્ખાણ પાળવું એ અત્યત કપરું કાર્ય છે વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૭૭ મુ

સ ૨૦૨૦ આસો શુદિ ૩ ગુરૂવાર, તા. ૮-૧૦-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાત પરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા મૃગાપુત્રના અધ્યયનમા બ્રહ્મચર્યનુ વર્ણન કરતા કહે છે કે, બ્રહ્મચર્યવ્રત એ ઘોરવ્રત છે. બ્રહ્મચર્ય પાળવુ એ નાનીસૂની વાત નથી મન ઉપર કાબૂ રાખવો, ઇન્દ્રિયોને જિતવી, વિષયને વશ ન થવુ, વિષયોને વખ જેવા સમજવા, કદી પણ સ્ત્રીનો સગ ન કરવો, એ બહુ દુષ્કર છે જેણે આવા દુષ્કરવ્રત પાળ્યા છે તેને ધન્ય છે આ બ્રહ્મચર્યનુ સેવન કરીને અનતા જીવો સિદ્ધ થયા. વર્તમાનકાળમા સખ્યાતા જીવો સિદ્ધ થાય છે અને ભવિષ્યમા અનતા સિદ્ધ થશે બ્રહ્મચર્ય એ ઉમદા વ્રત છે. આ વ્રત પાળવા કટીબદ્ધ થવુ જોઇએ કામભોગને જિતવા દુર્જય છે, પણ અજેય નથી મુશ્કેલીથી પણ જીતી શકાય તેવા છે. અનતા તીર્થકરો એ માર્ગે ગયેલા છે જો બ્રહ્મચર્ય ન જ પળાતુ હોત તો કદીપણ કોઈનો મોક્ષ થયો હોત નહિ કામભોગ દુર્જય છે, જિતવા સહેલા નથી કઈક જીવો આ માર્ગે પતન પામી ગયા છે

"ચડે તો ચાખે પ્રેમરસ, પડે તો ચકનાચૂર"

જ્ઞાની પુરુષો વાસનામા વૃત્તિઓને જવા દેતા નથી તેને કાલકૂટ ઝેર સમાન ગણે છે યુવાની દિવાની છે—ચાર દિવસનુ ચાદરડુ છે જે યુવાનીમા મોહિનીના કટાક્ષ બાણથી વીધાયેલો નથી, જીવનમા કાળો ડાઘ લાગવા દીધો નથી, તેણે જ બ્રહ્મચર્યનુ આરાધન સારી રીતે કર્યુ છે એવા જીવો લબ્ધિને પામ્યા છે તેઓ શારીરિક બળ સાથે આધ્યાત્મિક બળ પણ મેળવે છે શુદ્ધતાને પ્રાપ્ત કરી કર્મ ખપાવી મોક્ષે જાય છે એક બ્રહ્મચર્ય ભાવથી બીજા અનતા ગુણોનુ પ્રગટીકરણ થાય છે એક ગુણ અનતા ગુણોને ખેચી લાવે છે

અન્ય દર્શનોમાં પણ બ્રહ્મચર્યની અગત્યતા ઉપર બહુ ભાર મુકવામાં આવે છે રામકૃષ્ણ પરમહંસે શારદાદેવીને માતા માની લીધી હતી તેઓ કહેતા કે, સ્ત્રી પુરુષનો વ્યહવાર મને ન છાજે માતા સામે ખોટી દૃષ્ટિ કેમ કરાય ? રામમૂર્તિ, દયાનંદ સરસ્વતિ, સ્વામી વિવેકાનંદ આ બધા બ્રહ્મચારી હતા ગાંધીજીએ પણ તેત્રીસ વર્ષની ઉંમરે બ્રહ્મચર્ય પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી વિષયોને વશ થયેલા પાયમાલ થઈ જાય છે જ્યારે બ્રહ્મચર્ય પાળનારનું આરોગ્ય જળવાય છે, સાથોસાથ મનોબળ પણ દૃઢ થાય છે જે વીર્યનું રક્ષણ કરે છે તેજ આરોગ્યતા મેળવી શકે છે બાકી ગમે તેવા સોનાના પાના ખવરાવવામા આવે, પણ જેનું બ્રહ્મચર્ય મોકળું નથી જેના મનમાં વિષયના સંકલ્પોની હારમાળા ચાલુ જ રહે છે તેઓ અધોગતિને પામે છે

નીરખીને નવયૌવના, લેશ ન વિષય નિદાન,
ગણે કાષ્ઠની પૂતળી તે ભગવાન સમાન

નવયૌવનાને નીરખીને પણ જેનું ચિત્ત ચલાયમાન થતું નથી સ્ત્રી સહવાસ કરતા નથી, અસંગ દશા અનુભવે છે જાણે કે લાકડાની પૂતળી હોય તેમ ગણે છે મનમાં વિકારને જ થવા દેતા નથી, તે ભગવાન સમાન છે જે જીવો બાલ્યવયથી બાલબ્રહ્મચારીપણે સંયમ પંથે જિવન ગાળે છે તેને તો ધન્યવાદ છે પતિને ઇચ્છનારી સતી સીતા ભડકે બળતી આગમા પ્રવેશ કરે છે આગ હોય શીતળ પાણી થઈ જાય છે તો પછી જે જીવોએ જીવનમાં કોઇપણ જાતનો લેપ લાગવા દીધા નથી, મન વચન કાયાથી નવેય પ્રકારે મૈથુનના સંસગથી જાવ જીવ સુધી વર્જીત રહ્યા છે

તેવા પરમ પવિત્ર સંતસતીઓના દર્શન કરવાથી પાવન થવાય છે તેઓના નામ લેવાથી પણ વિઘ્નો દુર થાય છે તેવા સંતસતીઓના દર્શન મંગલ સ્વરૂપ છે

તૃષ્ણા જીર્ણ થવાની નથી જીવન નદીના અવિરત પ્રવાહ માફક ચાલ્યુ જાય છે તેમા કંઈક કરી લેવુ જોઇએ બ્રહ્મચર્ય આ મનુષ્યભવમાજ પાળી શકાય છે "ઇચ્છા નિરોધ તપ" ઇચ્છાને રોકવી, ઇચ્છા થાય ત્યા પ્રયત્ન કરીને પણ મનને વાળવુ, આવો વિવેક માનવીમા વર્તે છે બીજા ઢોર, ચકલી–કબુતરોમા શુ વર્તે છે! બજારોમા જેના નજરે નજર નૃત્યો દેખાય છે એવાઓને પડદો ખરો? એવા હલકા જીવોના ભવો આ જીવે ઘણા કર્યા છે, છતા તૃપ્તિ વળી નથી માટે જ્ઞાની કહે છે કે વૃત્તિઓને વાળી અંતરમુખ દૃષ્ટિ કરો કામભોગના સાધનો હોય છતા જેને વૈરાગ્યના ઝરણા અંદરથી વહેતા હોય તેને દેવાંગનાઓ પણ ચલાયમાન કરવા સમર્થ નથી વિકારને જેણે જીતી લીધો છે તેવા જીવો વંદનીય છે અને આ ભવમા કૃત્યકૃત્યપણુ પામી સિદ્ધ દશા પ્રાપ્ત કરવા તરફ પગલા માડી રહ્યા છે

દુર્જય એવા કામને જીતવો મુશ્કેલ છે ,

જ્યારે મુનિઓ જ્ઞાન, ધ્યાન, સ્વાધ્યાયમા રમણ કરતા હોય ત્યારે કામ વિકારનો વંટોળ આવે, ઇન્દ્રિયોના વિષયોમા મન કૂદાકૂદ કરે ત્યારે હે શ્રમણ! તુ આહાર ઓછો કરી નાખજે, વિગય તજી દેજે તેટલાથી પણ જો મન મક્કમ ન રહે તો ઉણોદરી કરજે તેટલાથી ન પતે તો રાત્રીના કાઉસગ્ગ કરજે, પણ ચિત્તને મલીન થવા દઇશ નહિ એવા ઉપાયો ભગવાને

આચારાંગસૂત્રમાં દર્શાવ્યું છે કે શ્રમણ ! ઈન્દ્રિયોને મારી નાખજે, એટલેથી ન પતે તો સ્થાન છોડી વિહાર કરી જજે, અને એટલેથી ન પતે તો આહાર પાણીનો ત્યાગ કરી દેજે, પણ બ્રહ્મચર્યનો ભંગ કરવા તત્પર થઈશ નહિ. આ તીર્થંકરના વાક્ય છે. સ્ત્રી સંગ કરે તેને દંડ ભોગવવા પડે છે.

ભગવાન પાર્શ્વનાથે ત્રીસ વર્ષની જોબન વયમાં રાજપાટ અને રમણી મૂકી વીતરાગ પંથે પ્રયાણ કર્યું હતું અને અંતે મોક્ષ મેળવ્યો. ભગવાન નેમિનાથને પરણાવવાનો સંકેત કર્યો અને શ્રીકૃષ્ણ પરણાવવા જાય છે. રાજુલના પિતાએ હઠ કરેલી કે જો નેમિકુમાર હથેવાળે પરણવા આવે તો જ મારી પુત્રી પરણાવું. શ્રીકૃષ્ણ સંમત થયા. રાજુલ રૂપરૂપનો અંબાર ચોસઠ કળાની જાણકાર હતી. શ્રેષ્ઠ અને સુશીલ હતી.

> ઢોલ નગારા ગડગડયાં વાગી વળી શરણાઈ
> નગરજનો સહુ હર્ષમાં, લાવે હર્ષ વધાઈ

મોટા મંડપો બંધાઈ ગયા. જાન પરણવા આવી રહી છે. રાજુલના હૈયે આનંદ સમાતો નથી.

> રાજુલ બેઠી ગોખમાં સજી સોળ શણગાર
> આવે કંથ કોડામણો, હૈયે હર્ષ અપાર
> આવે આવે રે (૨) નેમકુમાર

જાન આવી રહી છે ત્યાં દૂરથી ચીસ કરુણ પોકાર સંભળાય છે. ભગવાન તો ત્રણ જ્ઞાન લઈને આવ્યા છે, મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાનના ધણી છે. આ કરુણ આક્રંદ સાંભળતા જ રથમાંથી ઊભા થઈ ગયા. સારથીને પૂછે છે, ભાઈ ! આ પોકાર શેનો છે ! રોકકળ શાને થઈ રહ્યું છે !

પ્રાણ બચાવો, પ્રાણ બચાવો, પ્રભુજી અમારાં પ્રાણ બચાવો
જાન તમારી આવે ભલે પણ જાન અમારા શીદને જલાવો
પ્રાણ બચાવો (૨)

પ્રાણ બચાવો, પ્રભુ ! અમને ઉગારો, અમારૂ રક્ષણ કરો, અમો તમારે શરણે છીએ વાડામા પાજરામા પુરાયેલા પશુ આ પ્રમાણે આક્રંદ કરે છે

આ બિચારા પ્રાણીઓને પુરવામા કારણ કોણ છે! પૂછતા સારથી જવાબ આપે છે તમારા વિવાહ માટે ઘણા જનોને ભોજન કરાવવા માટે આ બધાં પશુઓને પૂર્યા છે.

એ પશુઓનો વધ થાશે, પછી ભોજનીયાં રંધાશે.
પ્રાણ બચાવો (૨)

શ્રી નેમિનાથ કહે બસ કરો મારા ખાતર અનેક જીવોની કતલ થાય તે મારાથી જોવાતુ નથી

મારે ખાતર અનેક જીવની હિંસા નથી સેવાતી,
નથી પરણવુ (૨) આ કતલ નથી જોવાતી,

માટે વાડાને ખોલી નાખો મારા ખાતર શુ હિંસા ? એ કદી શ્રેયનુ કારણ નથી સારથીને રથ પાછો વાળવાની આજ્ઞા કરે છે વાડો ખૂલ્લો મૂકતાવેત બધા પશુઓ આશિષ દેતા દેતાં વગડામા ભાગી નીકળ્યા રથને પાછો વાળવામા આવ્યો રાજુલને હૈયે વીજળી પડી

તોરણેથી વર પાછો જાય રે રાજુલ
બેની તોરણેથી વર પાછો જાય
માંડવેથી જાન પાછી જાય રે રાજુલ,
બેની માંડવેથી જાન પાછી જાય,
ઘણું રે મનાવ્યું તો એ માને જરી ના,
કેટકેટલું કીધું તો એ કાન ધરે ના,

લાખ લાખ કીધા ઉપાય રે રાજુલ
મેની મારુવેલી જાન પાછી જાય

અચાનક આ શુ ! રાજુલને અશુભ ચિહ્નો દેખાણાં. અંગ ફરકયુ યાદવ શિરોમણી નરપુંગવ પાછા જાય છે પશુનો પોકાર સાભળી હૃદય કંપી ઉઠયુ, ત્યાગ પંથે પડી ગયા. રાજુલને મૂર્ચ્છા આવી ગઇ દાસીઓ પવન નાખવા લાગી ગઇ જાતિસ્મરણ જ્ઞાનમાં ભવોભવ ભેગા રહેલા, કેટલા ભવનો સ્નેહ તોડી ચાલ્યા ગયા પણ સંદેશો દેવા આવ્યા હતા, કે હું ત્યાગ પંથે જાઉં છુ, તુ તૈયાર રહેજે મોક્ષ માર્ગે પ્રયાણ કરવુ છે

રાજુલને શાંત કરવા માતાપિતા ઘણુ કરે છે પણ રાજુલ દેહ લગ્નમાં માનનારી નથી. મનથી લગની લાગી છે કે પરણુ તો નેમનાથને જ

તને વિનવું છુ માડી તારા ચરણમાં પડી
હવે નહિ રે ઓઢુ હુ બીજાની ચૂંદડી
તને કહેવું શુ માવડી મારે ઘડી ઘડી
હવે નહિ રે ઓઢુ ...
બીજા કોઈ દેવને નથી આરાધવા.
બીજાના મીંઢળ મારે નથી બાંધવા.
મારે આ મે છે એમની પીઠી ચડી
હવે નહિ રે ઓઢુ
તને કહેવું શુ માવડી મારે ઘડી ઘડી
હવે નહિ રે ઓઢુ ...

રાજુલના હૈયામાં નેમ પ્રભુ પ્રત્યે ઉત્કૃષ્ટ ભાવ છે બીજા કોઇના મીંઢળ બાંધ્યા નથી અને બાંધવાયે નથી. જે માર્ગે નેમ પ્રભુ ગયા તે પંથે હું વિચરીશ. નેમપ્રભુએ એક વર્ષ

સુધી વરસીદાન દીધુ, ત્યારબાદ સયમ લીધો રાજુલે જ્યારે સાભળ્યુ કે નેમિનાથ પ્રભુએ સયમ લીધો છે, ત્યારે પોતે પણ અનેક સ્રીઓ સાથે સયમ અગીકાર કર્યો. શ્રી કૃષ્ણ આશીર્વાદ દેતા કહે છે, જલદી જલદી મોક્ષ પ્રાપ્ત કરજો રાજુલના હૈયામા બ્રહ્મચર્યની પ્રીતિ છે ભારત વર્ષમા અનેક જીવો સત્ચારિત્રવાન થયા છે, તે બધા બ્રહ્મચર્યના પ્રતાપે થયા છે. જ્ઞાનીઓ કહે છે કે દરેકે બ્રહ્મચર્ય વ્રત જીવનમા અપનાવવુ જોઈએ. બ્રહ્મચારીને દેવ–દાનવ અને ગધર્વ પણ નમે છે

માતાપિતા મૃગાપુત્રને કહે છે, હે પુત્ર! આવું ઉગ્ર બ્રહ્મચર્યવ્રત ધારણ કરવું દુષ્કર છે જ્ઞાનીઓ કહે છે, મેધાવી કુશળ પુરુષો સ્રી સગ કરતા નથી તમે કુશળતા ચાહો છોને? કુશળતા બ્રહ્મચર્યમા છે સૂયગડાગ સૂત્રના ૧૫ મા અધ્યયનમા કહ્યુ છે કે જે સ્ત્રીઓને સેવન કરતા નથી, તે મનુષ્યો વહેલા મોક્ષગામી થાય છે જેમ ભડકે બળતા અગ્નિમાથી ઝપાટાબધ પવન પસાર થઇ જાય છે તેમ બ્રહ્મચર્યવાન આત્માઓ વિષય કામનાની અગ્નિમાથી ઝપાટાબધ મુક્ત થઇ જાય છે, પછી તેને પરિભ્રમણ કરવાનુ રહેતુ નથી. વિષય, કામના એ તો વિષ મિશ્રિત ખીર છે. તેને કોણ ખાય? વિષય ઝેર છે મારી નાખનાર છે માટે ભગવાન કહે છે કે હે શ્રમણ! સ્ત્રી સગથી ચેતતો રહેજે મૃગાપુત્રને હજુ પણ માતાપિતા શુ કહેશે તે સબંધી અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૭૮ મું

સંવત ૨૦૨૦ના આસો સુદિ ૪ શુક્રવાર, તા ૯-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ અહીં નાથે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રને માતાપિતા કહે છે અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ એ પાંચ મહાવ્રતો સર્વ વિરતિને પાળવાના હોય છે દેશ વિરતિને અણુવ્રત પાળવાના હોય છે પરિગ્રહ નવ પ્રકારનો બાહ્ય અને ચૌદ પ્રકારનો અભ્યંતર છે તેમા બાહ્ય પરિગ્રહ ૯ પ્રકારે (૧) ખેત એટલે ઉઘાડી જમીન (૨) વત્થુ એટલે ઢાંકી જમીન. ઘર, હવેલી મકાન એ બધા ઢાંકી જમીન છે (૩) હિરણ્ય એટલે હિરા માણેક પરવાળા આદિ ઝવેરાત અને (૪) સુવર્ણ સોનું, રૂપુ (૫) ધન એટલે રોકડ નાણું અને (૬) ધાન્ય એટલે અનાજ કઠોળ વગેરે (૭) દુપદ એટલે બે પગાં માણસો કુટુમ્બ, પરિવાર, માતા-પિતા બહેન, સ્ત્રી ભાઈ એ બધાં અભ્યંતર રૂપમા આવી જાય અને દાસ દાસીઓ નોકર ચાકર બાહ્ય દુપદ ગણાય (૮) ચોપદ એટલે ચાર પગવાળાં જાનવરો હાથી ઘોડા બળદ ઊંટ ગાય ભેંસ બકરી વગેરે (૯) કુવ્ય એટલે ઘરવખરી પેટી પટારા દૂક થાળી-વાટકા, રેડિયો મોટર ઇત્યાદિ એ નવ પ્રકારે બાહ્ય પરિગ્રહનું વર્ણન છે હવે ચૌદ પ્રકારે અભ્યંતર પરિગ્રહનું વર્ણન કરવામા આવે છે

૧ અનંતાનુબંધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ચોકડી
૨ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ચોકડી
૩ પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ચોકડી
૪ સંજ્વલનના ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ચોકડી

ઉપરના ચાર કષાય. ૯ નો કષાય તે–હાસ્ય–રતિ–અરતિ–ભય–શોક, દુગંચ્છા–સ્ત્રીવેદ–પુરુષવેદ–નપુંસક વેદ અને મિથ્યાત્વ મળી ચૌદ પ્રકારનો અભ્યંતર પરિગ્રહ છે પરિગ્રહ એટલે ચોતરફથી ઘેરાઈ જવું પરિગ્રહને પાપનું મૂળ કહ્યું છે પરિગ્રહ એ દુર્ગતિનો દાતાર છે કષાયનું કારણ છે, વધ, બંધ અને કલેશનું કારણ છે પરિગ્રહ એ મહામોહ મિથ્યાત્વને વધારનાર છે. કૂડ–કપટની વેલડી સીંચનારો છે જ્ઞાનીઓએ પરિગ્રહને નિંદ્યો છે. પરિગ્રહ છોડવા જેવો છે આવા પરિગ્રહમાં જે જીવો ગૃદ્ધ અને મૂર્ચ્છિત થયા છે, આસકત થયા છે, એ આત્માઓ અધોગતિમાં ચાલ્યા ગયા છે. તે આત્માઓ પોતાના જ હાથે પોતાના પગ ઉપર કુહાડો મારી રહ્યા છે ભગવાને આચારાંગ–સૂત્રના બીજા અધ્યયનના છઠ્ઠા ઉદ્દેશામાં કહ્યું છે

"एस वीरे पसंसिए जे बद्धे पडिमोयए"

વીર પ્રભુ તેને જ વખાણે છે, જે પરિગ્રહથી બંધાયેલાને મુકત કરે છે જેઓ પરિગ્રહથી ચેતી ગયા છે તે જ ત્યાગી છે, મહાત્મા સંત છે તે જ પોતે પોતાને અને જગતને શાંતિ પમાડી રહ્યા છે જ્યાં પરિગ્રહ છે, ત્યાં ઉપાધિ છે જેટલો પરિગ્રહ વધારે, તેટલી ઉપાધિ વધારે જ્ઞાનીઓએ મહાઆરંભ અને મહાપરિગ્રહને નરકમાં જવાના

કારણો બતાવ્યાં છે. પરિગ્રહ માટે થઈને મહાઆરંભ કરે, મિલ, જિન, પ્રેસ, પોટરી, ઘાણી, ઘાણાદિ સમારંભોમાં કેટલા બધા જીવોની ઘાત થાય છે! પૈસો મળતો હોય તો મત્સ્ય ઉદ્યોગ પણ કરે, દારૂ-માસના વેપાર કરે, આમ પંદર પ્રકારના કર્માદાન સેવે, પણ પરિગ્રહમાં મૂર્છિત થનારા જીવો દુર્ગતિ પ્રાપ્ત કરે છે. કેટલાકને પરિગ્રહ મળ્યો નથી, છતાં મનમાં એવી આકાંક્ષા સેવે, કે હું ક્યારે મોટર બંગલાવાળો બનું! ફલાણાને ઘણી ઋદ્ધિ અને સમૃદ્ધિ છે મને એવી ક્યારે પ્રાપ્ત થાય? આવી ઇચ્છા કરવી તે પણ મહાપરિગ્રહ છે.

મહર્ષિઓએ મૂર્છાને જ પરિગ્રહ કહ્યો છે. વસ્તુ હાજર હોય કે ન હોય, નવી ઇચ્છા થઈ રહી છે તે ઇચ્છા એ આરંભ અને મમતા એ પરિગ્રહ. જ્યારે ઇચ્છા થાય ત્યારે વસ્તુ હાજર હોતી નથી. માનો કે ઇચ્છિત વસ્તુ પ્રાપ્ત થઈ તો ઇચ્છા બીજી વસ્તુની પ્રાપ્તિ માટે ફેરવાઈ જશે. ૧૦૦ રૂપિયાવાળાને હજારપતિ થવાની ઇચ્છા જાગી. હજાર પ્રાપ્ત થયા, તો લાખોપતિ થવાની ઇચ્છા જાગી. લાખોપતિ બન્યા ત્યાં કરોડપતિ બનવાની ઇચ્છા જાગી.

ટળી દીનતાઈ ત્યારે તાકી પટલાઈને,
મળી પટલાઈ ત્યારે તાકી છે શેઠાઈને,

સાંપડી શેઠાઈ ત્યારે તાકી મંત્રીતાઈને,
મળી મંત્રીતાઈ ત્યારે તાકી નૃપતાઈને,

મળી નૃપતાઈ ત્યારે તાકી દેવતાઈને,
દીઠી દેવતાઈ ત્યારે તાકી શંકરાઈને,

અહો રાજચંદ્ર માનો માનો શંકરાઈ મળી,
વધે તૃષ્ણાઈ તોય જાય ન મરાઈને

સમાજમા કે પચાયતમાં હુ ચુટાઉ તો ઠીક, એવી ઈચ્છા કરી, પટલાઈ મળી ગઇ હવે નગર-શ્રેષ્ઠી થાઉં તો ઠીક, એ પણ થયો હવે મત્રીપદ મળે તો સારૂ મત્રીપદ લેવા કઈક પ્રકારના ઉધામા કરે, સંજોગો અનુસાર મત્રી પણ બની ગયો, હવે રાજા બનુ તો ઠીક રાજા બન્યો, તો હવે સાર્વભૌમ સત્તાધિશ બનુ તો ઠીક કહેવાનો મુદ્દો એ છે, કે તૃષ્ણાનો અત જ નથી તૃષ્ણા વધતી જાય છે તેનુ મારણુ રાખો છો ! વસ્તુ અનતી નથી તો પછી તૃષ્ણા અનતી શા માટે 'રાખો છો ! તૃષ્ણા લોભમાથી જન્મે છે, લોભ એ સતોષ ગુણની વિકારી પર્યાય છે સતોષ ગુણ અનહદ, અમાપ છે એ જ્યારે અવળો પડે છે ત્યારે લોભરૂપે પ્રવર્તે છે લોભ પિતાની તૃષ્ણા પુત્રી પોતાનુ વિરાટ સ્વરૂપ કરી આત્માને ઘેરી વળે છે મહાતૃષ્ણાનુ મોઢુ ભરાય એટલી વસ્તુ જગતમા નથી માટે વસ્તુથી તૃષ્ણા ત્રણ કાળમા પૂરી પડી શકે તેમ નથી વસ્તુથી તૃષ્ણા સતોષાશે એ ઊંધી માન્યતા છે જો તૃપ્તિ મેળવવી હોય તો "सतोषतोह्वि प्रबलच सौख्य" સતોષ જ પ્રબલ સુખ છે તૃષ્ણા આત્માને ગરીબ.બનાવે છે, જેને તૃષ્ણા અપાર.છે, તે દરિદ્રી છે અને જેનામા સતોષ છે તે જ શ્રીમત છે પેલો ભિખારી રોટલીના ટુકડાથી અગર તો શાક-અથાણુ, ફાટયા તૂટયા કપડા અગર જૂના જૂતા મળ્યેથી સતોષ માનશે પણ લાખ હોય ને બે લાખ લેવાની ઇચ્છાવાળો એ મોટો ભિખારી છે તેને વિપુલ પ્રમાણમા મળે તો પણ તે સતોષ અનુભવી શકતો નથી આત્મા જ્યારે પોતાનુ સામર્થ્ય વીસરી જાય છે, ત્યારેજ જડની પાસે ભીખ માગે છે હુ કોણ ! હુ અનતજ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રમય, મારુ અવિનાશી સ્વરૂપ એવો

હું ક્યાં ફસાયો છું ! કોની પાસે માગી રહ્યો છું !

'મારી ખબર રાખજો, શેઠજી !' પણ શેઠજીને તો તારા કરતા મોટી ભૂખ ઊપડી છે, તે તારી શું ખબર રાખશે ! પુણ્ય વગર આવ્યું, બેસી રહે ખરું ? ભાગ્ય ફરે ત્યારે ઢગલે ઢગલા થઈ જાય. પુણ્યોદય હોય તો ગમે ત્યાંથી ધન મળી જાય અને પુણ્યોદય ન હોય તો ગમે તેટલાં ફાંફાં કે હાવત્રાં રહ્યા છતાં ન મળે.

વીરજીભાઈ સુરત શહેરમાં કોઈ વૈષ્ણવ શેઠને ત્યાં નોકરી કરે છે. વીરજીભાઈની સ્થિતિ ગરીબ છે. શેઠ રોજ રોજ તાપી નદીમાં દૂધ પધરાવવા ઘડો લઈને વીરજીભાઈને મોકલતા. દૂધ નદીમાં રેડવાથી પુણ્ય થાય તેવી માન્યતાવાળા શેઠ હતા. શેઠને નવરાશ ન હોય, એટલે વીરજીભાઈ પાસે દૂધ રેડાવવાનું કામ લેતા. વીરજીભાઈ નિયમિત રીતે દૂધનો ઘડો રેડવા જતા હતા. એક વખત રસ્તામાં આડો સર્પ ફરી વળ્યો. વીરજીભાઈને હાલવું કેવી રીતે તે સવાલ થયો. વીરજીભાઈએ તો દૂધનું બોઘરણું સર્પ પાસે મૂકી દીધું. સર્પ દૂધ પીવા લાગ્યો. દૂધથી તૃપ્તિ થઈ ગઈ. નાગ દૂધ પી વીરજીભાઈ પાસે આવ્યો. નાગનો તાપ જીરવવો બહુ વસમો છે. સાપની બીક છે તેટલી પાપની બીક ખરી ? સાપ કોઈને સ્વપ્નામાં આવે તોય જાણે હું મરી જઈશ એવી બીક લાગે છે. મનમાં કઈનું કઈ થઈ જાય છે. ધ્રૂજારી છૂટે છે. નાગે વીરજીભાઈનું ધોતિયું મોઢામાં લીધું અને જાણે રસ્તો બતાવતો હોય તેમ ચાલવા માંડ્યું. નદીની એક બાજુ શિલા પાસે લઈ જાય છે. શિલાને બારણા લઈ નાગ ઉચકાવી લે છે

વીરજીભાઇને જાણે ઈશારો કરે છે, કે અ દર ઉતરો શિલા નીચે ભોયરૂ છે, જેમા ગાઢ અ ધકાર છે. તેમા અ દર જુએ ત્યા, સ પત્તિના ઢગલે ઢગલા પડયા છે સર્પ નમસ્કાર કરી, આ બધુ ધન વીરજીભાઇને અર્પણ કરે છે. વીરજી વોરાએ સ્વીકાર્યું, ગણી જોયુ ત્યા છપ્પન ક્રોડ સોનૈયા છે જ્યારે પુણ્યનો ઉદય થાય છે, ત્યારે કોઇને કોઇ ભેટી જાય છે રજ્યેથી કેટલુ ક ભેગુ થાય ! આજે તમે જોઈ શકો છો, કે દોરી–લોટો લઈને મુ બઈ ગયેલા ક્રોડપતિ બની બેઠા છે જે માણુસ સ જવાળી કાઢતો હતો, તે બાદશાહી ઠાઠથી આજે રહે છે આ કોણ કમાવી દે છે? પ્રારબ્ધ લઇને આવ્યા છો, તે ફળવાનુ છે જીવને ધનસ પાદન થયાનુ ગુમાન હોય છે, કે મે આટલી કમાણી કરી બડાઈ કરવી તે મિથ્યા છે વીર્યનો ઊ ધો પુરુ-પાર્થ છે એ ઊ ધો પુરુષાર્થ જીવને અધોગતિમા લઈ જવાને કારણભૂત બને છે પુણ્યોદય હોય ત્યારે દોમ દોમ સાહ્યબી હોય, ત્યારે સૌ પગમા પડે, ગામમા આવ્યા હોય ત્યારે ઘેર લઈ જવા માટે ૧૦–૧૨ ધક્કા ખાય, ન આવે તો દુ ખ લાગે અને જ્યારે પુણ્યોદય ખસી જાય ત્યારે એ જ માણુસ સામેથી બોલાવે કે સાહેબ! ઓળખો છો? સામો માણુસ એમ કહે કે, કયાક ભેગા થયા હઈશુ પણુ ખાસ ઓળખાણુ પડતી નથી અરે ભાઇ, પણુ ઘડીકમા શુ થઈ ગયુ ! માણુસ તો એનો એ જ છે ! કોણુ કામ કરે છે તેની ખબર પડે છે? પુણ્ય જો પુણ્યમા તમને શ્રદ્ધા હોય, તો ખોટા કામ કરો ખરા ! ના તો કેમ કરો છો ! નવ તત્વની યથાર્થ પ્રતીતિ નથી તો સમકિત કયાંથી આવશે?

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૨૮મા અધ્યયનમા મોક્ષમાર્ગની

પ્રરૂપણા ભગવાને કરી છે જીવ-તત્ત્વ જેનામાં ચેતના લક્ષણ છે, અસંખ્યાત પ્રદેશી છે, સુખ-દુઃખને વેદનાર સત્તામતે દરેક દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયનો જાણક સ્વભાવવાળો આત્મા છે, જેનું જડ લક્ષણ તે અજીવ તત્ત્વ છે જીવ, અજીવને અથવા મમતા રાખે છે અજીવને લઈને જ મોટી મોહવાળા છે, એવી ઊંધી માન્યતા, તે વિભાવ-ભાવ છે વિભાવ ભાવથી, રાગદ્વેષ કર્યાથી આસ્રવ પરિણમન થાય છે તેથી કર્મની આવકો ખડકાય છે શુભયોગ અને અશુભયોગ પ્રમાણે આસ્રવ થાય છે, પછી બંધ પડે છે કષાયયુક્ત તીવ્ર તીવ્રતર, તીવ્રતમ, તીવ્રતીવ્રતમ પરિણામે પ્રકૃતિ, સ્થિતિ અનુભાગ, અને પ્રદેશ ચાર રીતે બંધ પડે છે તેમાં પ્રકૃતિ અને પ્રદેશ યોગના ઘરના છે અનુભાગ અને સ્થિતિ એ બે કષાયના ઘરના છે જેટલો તિવ્રરસ તેટલાં તિવ્ર કર્મ બંધાય મંદરસ હોય તો મંદ કર્મ બંધાય સંપૂર્ણ વીતરાગ થાય સંપૂર્ણ કષાયનો ત્યાગ થાય ત્યારે ઈર્યાપથિકી ક્રિયામાં જીવ બે સમયનું શાતાવેદનીય કર્મ બાંધે છે

પહેલે સમયે બાંધે, બીજા સમયે વેદે, અને ત્રીજે સમયે ખરી જાય ચોવીસ ક્રિયા સંપરાયિકના ઘરની છે એટલે કષાય સહિતની ક્રિયા છે અને ઈર્યાપથિક ક્રિયા એટલે કષાય રહિતની ક્રિયા જે સમયે બંધ બાંધે છે, તે સમયે કર્મ ઉદયમાન થતું નથી, પણ તેનો અબાધાકાળ પડે છે બંધ બંધાયા પછી કર્મ ઉદયમાન થાય ત્યાં સુધીના વચલા ગાળાને અબાધાકાળ કહેવામાં આવે છે સીત્તેર કોડાનકોડી સાગરોપમનું કર્મ બાંધ્યું હોય, તો સાત હજાર વર્ષ અબાધાકાળનો હોય છે ત્યાં સુધીમાં જીવ સમજીને સ્વ સન્મુખ વળી જાય

તો કર્મ ઉદયમા આવતા પહેલાં તેને પહોંચી વળો, કર્મ દયાળુ છે બધાણુ કે તુરત જ છાતી ઉપર ચડી બેસતા નથી કર્મ કહે છે, કે સાત હજાર વર્ષ પછી આવીશ, પહોચી વળાય તો પહોચજે એમ ચેલેન્જ ફેંકે છે

જે કોઈ તપ, વ્રત, સયમ, સવર, બ્રહ્મચર્યથી, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપરૂપી હથિયારથી સુસજ્જ રહે છે, અહર્નિશ નિજ સ્વરૂપમા રમણ કરે છે, વિષયને વારે છે, કષાયને કાપે છે, માનને મરડે છે, ક્ષમા–વિનય–સરલતા સતોષના ઝૂલણે ઝૂલે છે તેના કર્મ વિપાક ઉદયમાન નથી થાતા પણ સત્તામાથી જ તે બિચારાં પલાયન થઈ જાય છે. એટલે ઉદીરણાથી કર્મને ખખેરી નાખે છે અને જીવ હળવો બને છે બધ પછી ઉદયકાળ આવે છે શુભ બધથી પુણ્ય ઉપાર્જન થાય અને અશુભ બધથી પાપ ઉપાર્જન થાય છે ડામરની ધગધગતી સડક ઉપર પગમા પહેરવા પગરખા ન હોય, ખાવામા મરચુ ને રોટલો હોય, તનતોડ મજૂરી કરે ત્યારે પેટ ભરી શકે, તેવા પાપના ઉદયવાળા જીવોને જુવો છો ને! અને પુણ્યોદયવાળો બબ્બે મણના ગાદલા, મચ્છરદાની વાળા પલગમા સૂતો હોય, સુગધી ધૂપ મઘમઘતા હોય છતા તેને પૂછવાવાળા મળે, કે સાહેબ! ઊંઘ આવી કે નહિ! તબિયત સારી છે ને? આપને માટે શુ લાવુ? બોલાવ્યા વિના ખાલી નજર કરે ત્યા ચાર–પાચ જણા ઊભા થઇ જાય, સામુ જોઈ બોલાવે, ત્યા સામો માણસ ધન્ય માને કે મને શેઠે આજે બોલાવ્યો આ નાટક બધુ કોણુ ભજવે છે! પાશેર ભાર ઉપાડવો પડતો નથી છતા લાખોની આવક ઘેર

બેઠા ચાલી આવે છે આ બધુ કેવી રીતે મળે છે, તેનો વિચાર કરો છો? શુભનું ફળ પુણ્યોદય છે

પાપનો ઉદય હોય તો ઘરમા સ્ત્રી કુભાર્યા મળે, વળી ઉપરથી છાપરાનાં ઠેકાણા ન હોય ઘરમાં વરસાદ વરસતો હોય, ખાટલાને ચોથો પાયોજ ન હોય પથ્થરના ઓઠા મૂકવા પડે ઓરડી તો જાણે ચીથરેહાલ હોય રાખવાની ઓખી હાંડલી રહી હોય રાંધવામા જારની ઘેંસ અને ભાંઠો ચાટવો રાંધનારી તાવડી કરતા ઉજળી હોય અને કલેશ કરનારી હોય લેણુ લેવા ૪-૫ લેણદાર આંગણાંમાં આવ્યા હોય, છતા કહેતો હોય કે શુ સંસારમા લહેર છે! ગુરૂ કહે છે ભાઈ મૂક આ જંજાળ! ચાલ મારા ભેગો! તારા આત્માનું સુધરે એવું કંઈક તું કરી લે, પેલો એમ કહેશે, સાહેબ! એ વાત ન કરશો

સાધુનું કહ્યું ન માન્યું માનમા મરડાઈ ગયો કષાયમાં કુટાઇ ગયો છતાં ચોરાસીના ચોટામા આનંદ-મોજ માણી રહ્યો છુ એમ માને છે, પણ સૂક્ષ્મા નીકળી જશે.

સિદ્ધાંતમા ગાથાએ ગાથાએ વાત ગૂંથી છે ભગવાને ચેતવ્યા છે લક્ષ્મી-વૈભવ આ લોકમા કે પરલોકમાં પણ ત્રાણરૂપ નથી છતાં જીવને પૈસો મળે ત્યાં રાજી રાજી થઈ જાય નાના છોકરાને પૈસો આપો કે રોતો બંધ થઈ જાય પૈસાના તો સપના આવે ૧૦૫ ડીગ્રી તાવ હોય, છતા કેમ નહો મળે તેવી વાત કરનારો આવે તો બે કલાક બેસી વાતો સાંભળે, જાણે તાવ આવ્યો જ નથી. જેવો વાત કરનાર ગયો ખસ્યો કે કહેશે ચાલો પોતાં મૂકો હુ મરી જઈશ.

પણ ત્યારે અત્યાર લગી શુ હતુ ? છોકરો કદરૂપો ગમતો નથી, પણ તેના બાપનો સગ કરવા ગયા તો છોકરો સામે ભટકાણો તે છોકરો કોણ ? ઓળખો છો ? ના, કદરૂપો છોકરો એટલે દુ:ખ, તેનો બાપ એટલે પાપ દુ ખ પેદા કરનાર પાપ છે, પાપ વિના દુ ખ આવતુ નથી

પાપનો ત્યાગ કરો, પહેલાં પાપ ટળે તો જ દુ ખ ટળશે. પણ પાપને છોડવુ નથી અને દુ ખ જોતુ નથી. એમ બે વાત નહિ બને. તો પાપ હવે કરવા છે ? ના અહીં તો ના પાડો છો પણ બહાર ગયા એટલે એવા ને એવા પાપ કરીને પોરસ કરે રળવાની આવડત તો મને જ છે ઘડીકમા હજાર પેદા કરી લીધા, એમ પોરસ કરે, પણ પાપના ફળ કડવા છે, એ ડાયરીમા લખી લીધુ છે કે નહિ ! શુભ આશ્રવ-અશુભાશ્રવને સમજો છો ને ! કર્તા થાય તેને ભોકતા થવુ પડે, જ્ઞાતા–દ્રષ્ટા પણે ટકે તો દુ ખ ભોગવવુ ન પડે તારો સ્વભાવ જ્ઞાન કરવાનો છે, જાણ અને જો, પણ રસ લઇને રાગ દ્વેષ કરીને નવા કર્મ ઉપાર્જન કરે છે તો તેનુ ફળ નોકર્મ રૂપે આવી ખડુ થાય છે એવુ કદી કરીશ નહિ દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ, અને નોકર્મ રહિતની દશા સમજે તે નવે તત્વને સમજે છે કર્મ એ બધન છે

'હુ સત્તાધીશ' આવી જાતનુ ગુમાન લાવે તે પોતાનુ સર્વનાશ નોતરી રહ્યો છે જ્ઞાની કહે છે, કે વૈભવો, સયોગો મળવા, એ પુણ્યોદયને આધિન છે તેમા રસ લેવો કે નહિ રોકાવુ કે ન રોકાવુ તે વર્તમાન પુરુષાર્થને આધિન છે મૃગા-પુત્રના મહેલમા મણિરત્નની પીઢડિયુ અને ચોરસા છે બત્રીસ

સ્ત્રીઓ ગુણિયલ છે જે રીઝાવવામા તો સમજવી જ નહોતી! ધણીને અનુરક્તા પતિવ્રતા હતી વળી માતાપિતાના તેના ઉપર ચારેય હાથ હતા યુવરાજ પદનોધણી છતા આ બધામા રસ લેવો કેમ ન લેવો, એ પોતાના હાથનીવાત છે કોઈ પાસે હજાર માગતુ હોય લેણદાર આવી ચડયો, તેની સામે તોછડાઈ કરે કે 'થાય તે કરી લે' એમ કહેવામાં આવે, તો લેણદાર ઘરબાર લુંટાવી દે, લીલામ કરી નાખે, પણ જો તમે કોઈ પાસે પાચ હજાર માગતા હો, સામાની સ્થિતિ વશ હોય દેણુ ભરી શકે તેમ ન હોય, ત્યારે તેના ઉપર તમને કરુણા આવે તો જતા કરી શકોછો, કહી શકોછો કે જા ભાઈ તારૂ લેણુ માંડી વાળ્યુ લેણુ માંડી વાળવાનું કહી શકાય પણ દેણુ જતુ ન કરી શકાય તેમ પુણ્ય ભોગવવા રહેવું પડે, એવું કઈ નથી, પણ પાપનો ઉદય આવ્યો ત્યારે ભોગવ્યા વિના ત્રણ કાળમાંય છૂટકો નથી, ઉદયમા નથી આવ્યા તેને સત્તામાથી ઉડાડવા ધારે તો ઉડાડી શકે પાપના ઉદય પીડશે, ત્યારે બાપના બાપને યાદ કરશે આરો નહિ આવે મૃગાપુત્રને રાજસાહ્યબી છે, બત્રીસ સ્ત્રીઓ દિવ્ય નાટારંભો પ્રબળ પુણ્યના ઠાઠ વચ્ચે માતાને કહી રહ્યો છે કે મને દીક્ષા લેવાની રજા આપો મારે સયમપથે પડવું છે પુણ્યોદયે મને આ બધુ મળ્યુ છે ત ભોગવી લઉ પછી છૂટો થાઉ તેમ મારે નથી કરવું

પુણ્યમા અને પાપમા આટલો ફરક છે માટે જ્ઞાનીઓ કહેછ કે પરિગ્રહથી બચવા પ્રયાસ કરો પરિગ્રહ એ પાપનું મૂળ છે કેટલાક એમ કહે છે કે વરસી તપ કર્યો દાન દીધુ

વગેરે કરવાથી પુણ્ય બંધાય છે અને એ પુણ્ય ભોગવવા ભવ કરવા પડે છે માટે તેમ કરવું નથી, આ માન્યતા ઊંધી છે. ફરજિયાત હોય ત્યારે એરંડિયું લેવું પડે જેવું એરંડિયું પેટમાં પરિણમન થાય, કે મળનો નિકાલ થઈ જાય પછી એરંડિયું કાઢવા બીજું કંઈ લેવાનું ન હોય, તેવી રીતે પાપને ખપાવવા પ્રયાસ કરવાનો હોય છે પાપ એ મળ છે, પાપ ટાળવા-કાઢવા પુરુષાર્થની જરૂર છે

પુણ્યને ખપાવવું પડતું નથી, તેનો તો સહેજે નિકાલ થઈ જાય છે તપથી કર્મ ઓછાં થાય છે અંશે અંશે કર્મનું ખરી જવું તે નિર્જરા અને સંપૂર્ણ પણે આત્મ પ્રદેશમાંથી કર્મોનું ખરી જવું તેનું નામ મોક્ષ. આ પ્રમાણે નવતત્ત્વની યથાર્થ પણે ખાત્રી કરવી તેનું નામ સમકિત સમકિત કાંઈ દેવા લેવાની વસ્તુ નથી, કે સંઘાડા-વાડાની ચીજ નથી સમક્તિ એ આત્માનો અરૂપી ગુણ છે સમકિતની પ્રાપ્તિ બે પ્રકારે છે નૈસર્ગિક અને અધિગમ નૈસર્ગિક એટલે કુદરતી અને અધિગમ એટલે ગુરુ દ્વારા, ગુરુના ઉપદેશથી

વીરજી વોરાને છપન્ન ક્રોડ સોનૈયા આવી ગયા દીકરી સારે ઠેકાણે પરણાવી બાઈને પુત્ર થયો, જેનું નામ લવજી પાડયું લવજી ભાઈએ પહેલાં ખંભાત સંપ્રદાયમાં યતિની દીક્ષા લીધી હતી પછી જૈનની દિક્ષા લીધી હતી સાચી દીક્ષા લીધા પછી ઘણું સહન કર્યું લવજીઋષિએ જૈન ધર્મનો સુંદર પ્રચાર કર્યો, લવજીઋષિ નાનાને ઘેર ઉછર્યા હતા માતાની પાસે પ્રતિક્રમણ રોજ સાંભળતા સાંભળતા મુખપાઠ થઈ ગયું એક દિવસ જાતે બોલવા માંડયું યતિ વરજાંગે

પ્રભુ, આ પુત્ર મને આપી દો યતિની દીક્ષા લીધી. મોટા થયા. સૂત્રોનું અવગાહન કરતા થયા તેમાં ખાત્રી થઈ પછી સત્ય વસ્તુ સમજાણી છત્રી, ચામર પાલખી, નગારું, ઘોડું એ સાધુને ન ખપે. યતિઓ બધા પુદ્ગલના પોષક ભોગવવામાં જ પડી ગયા છે મારે તો સાચી જૈનની દીક્ષા લઈ આત્માનું કલ્યાણ કરવું છે

જ્યારે વીરજી વોરાને આ વાતની ખબર પડી, કે લવજી ગુરુદેવની સામે થયા છે પછી તો શું કહેવું! હેરાન કરવાના જ પ્રયાસો કરવા લાગ્યા તેના ભક્તોને કૂવે પાણી પણ ભરવા ન દેવું, એમ ખૂબ દુઃખી કરવાના પ્રયાસ આદર્યો કારણ કે શ્રીમન્ત હતા, રાજ્યાદિમાં પણ વિરજીભાઈનું વર્ચસ્વ હતું તેથી લવજીઋષિ (પૌત્ર)ને પજવવામાં બાકી ન રાખી, પણ અંતે સત્યનો વિજય અને પાપનો ક્ષય થાય છે

પવિત્ર પુરુષો ભોગને લાત મારી નીકળી ગયા છે મૃગાપુત્રને માતા કહે છે ધન–ધાન્ય નોકર–ચાકરનો સમૂહ આવી સાહ્યબીમાં ઉછરેલો

"બાવીસ પરિષહ છતાવા, શી કરશો ઉપાય વિચાર
રોગ શિ વાલીસ વાળીને, શી લેશો મુનિ આહાર,
ઘેર ઘેર ફરવું ગોચરી શી શકો દુઃખ અપાર ?
સુણ બાળુડા ધ ધર્મ મત લેજે અમને છાંડીને

ઘેર ઘેર ગોચરી કરી શકીશ કઈ રીતે? બાવીસ પરિષહ સહન કરવા પડશે. આવા દુઃખ કેવી રીતે સહન થશે? માટે રાજપાટ વૈભવ ભોગવ વળી પણ માતા શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૭૯ મુ

સં. ૨૦૨૦ ના આસો સુદિ ૫ ને શનિવાર, તા. ૧૦-૧૦-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનાં ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

धण धन्न पेसवग्गेसु, परिग्गह विवज्जणं ।
सव्वारम्भ परिच्चाओ, निम्ममत्तं सुदुक्कर ॥२९॥

મૃગાવતી માતા પુત્રને વાત સમજાવી રહ્યાં છે. પચમહાવ્રતનુ સ્વરૂપ, જે માતા સમજાવે છે, તે માતા કેવી સસ્કારી અને જ્ઞાનવાન હશે ? પ્રભુના માર્ગને જાણ્યો હશે ત્યારે જ પોતાના પુત્રને સયમની દુષ્કરતા સમજાવતા હશે. પાચમા મહાવ્રતમા પરિગ્રહના પચ્ચક્ખાણ કરવાના હોય છે સર્વ પરિગ્રહથી વિરામ પામવું સર્વ આરભનો ત્યાગ કરવો, એ દુષ્કર વાત છે કારણુ કે અનાદિથી ભટકતા જીવને પરિગ્રહનો મમત્વ લાગ્યો છે, તેને છોડવાનુ મન થતુ નથી જે જીવો આરભ પરિગ્રહને સમજતા નથી તે ધર્મ પામી શકતા નથી પૈસા-ધનનો મોહ, એ દુખદાયક છે એક અગ્રેજ લેખકે કહ્યુ છે કે, " Love of Money is The Root of evil " પૈસાનો મોહ એ પાપનુ મૂળ છે. જેને પૈસાનુ મમત્વ લાગે છે, જે પૈસા પાછળ જિંદગી ખરચે છે, તે અતે દુખી થાય છે જે જે જીવો પરિગ્રહમા ગૃદ્ધ થયા છે તે નરકે ગયા છે ભગવાન એક જ વાત સમજાવે છે કે,

જો તારે સંસારથી તરવું હોય, તારા આત્માનું શ્રેય કરવું હોય, તો વીતરાગદેવે જે માર્ગ પ્રરૂપ્યો છે તે માર્ગે આગળ વધ.

પ્રભુ કહે છે કંઈ, અને આપણે કરીએ છીએ કંઈ. આમ વિપક્ષ વાતનો મેળ કેમ ખાશે? કોઈ પુરુષને બીજા જોડે અણબનાવ થઈ ગયો. અબોલા લીધા હોય, પછી તેની સ્ત્રી જો તેમની સાથે હસીહસીને વાતો કરે બોલે, તો આ સંસારમાં તેનો વર્તાવ કડવો લાગે છે તેમ જ્ઞાની કહે છે તેનાથી વિપરીત વર્તન સાધકને માટે કડવો લાગે છે માટે હે ભવ્ય માનવી! તારે તરવું હોય તો જ્ઞાનીએ જેની ના કહી છે તેનો આદર કરીશ નહિ

આરંભ અને પરિગ્રહ એ દુઃખના કારણો જ્ઞાનીઓએ કહ્યા છે અને તેના સેવનની ના કહી છે માતા મૃગાપુત્રને સમજાવે છે કે પરિગ્રહ રહિત વિચરવું તે વિશેષે કરીને દુષ્કર છે કદાચ બાહ્ય પરિગ્રહ તો છૂટે પણ તેટલા માત્રથી કલ્યાણ નથી

સાધુ સંયમઅર્થે વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ વગેરે રાખે તેટલા માત્રથી પરિગ્રહનું કારણ બનતું નથી પરંતુ તે ઉપર મૂર્છા ભાવ થાય તેના ઉપર રાગભાવ થાય, તે પરિગ્રહ કહેવાય છે ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં ધર્મકથા વિશેષે કરીને કહી છે તેની પાછળ ઉદ્દેશ તો એ છે કે એ ધર્મકથા સાંભળી, જીવો આરંભ-પરિગ્રહથી મુક્ત થાય પરિગ્રહનાં કેવાં કડવાં ફળ મળે છે તેનું આબેહૂબ વર્ણન ધર્મકથા દ્વારા ભગવાને રજૂ કર્યું છે ધર્મકથા તે ચરણકરણાનુયોગમાં સ્થિર કરાવવા માટે છે પ્રભુના પંથે પડવા તૈયાર થવા માટે છે

જ્ઞાની કહે છે, કે મમતાનાં દ્વાર ઉઘાડા રાખવાથી રાગ પોષાય છે, તો તેને બધ કરી દે બે જણાં એકી સાથે જમવા બેઠા હોય, જમવાની વસ્તુ તેની તે છે, છતા એક માણુસ જમતા જમતા સાત આઠ–કર્મ બાંધે છે, જ્યારે બીજો સાત–આઠ કર્મોને છોડે છે. ભોજન એક સરખુ છતા પરિણામની ધારામાં ફેર છે. એક માણુસ એમ સમજે છે, કે હું જમવા બેઠો છુ શરીરને પોષણ આપવુ પડે છે, કારણ કે, શરીર પાસેથી કામ લેવુ છે, તે માણુસ ભોજનને નિરસ ભાવે ખાય છે બીજો આસકિતપૂર્વક ભોજનની એક એક વાનગીને વખાણીને ખાય છે રાગ કરવાથી કર્મની આવક વધે છે અને તેથી સસારવૃક્ષ ફાલેફૂલે છે પુણ્યના યોગથી મનુષ્ય-ભવ મળ્યો છે તો તેમા આત્માનુ કલ્યાણ કરવા વીતરાગના માર્ગે શકિત પ્રમાણે ચાલવા માડો જે પ્રકારના સાધનો મળ્યા છે તે પુણ્યોદયથી મળ્યા છે હવે વર્તમાન પરિણામમા તે તે સાધનોમા મૂર્છા કરે તો તેનાથી નવા નવા કર્મબધનો ઊભા થાય છે મળ્યુ તે પુણ્યોદયને આભારી છે આસકત થવુ તે તારી નરી અજ્ઞાનતા છે જેટલી અજ્ઞાનતા તેટલા વધુ પાપ બધાય છે સર્વ આરભ પરિગ્રહનો ત્યાગ કરી નિર્મમત્વી થવુ દુષ્કર છે

उदारस्य तृण वित्त, शूरस्य मरण तृण ।
विरक्तस्य तृणं भार्या, निस्पृहस्य तृण जगत् ॥

ઉદારને મન પૈસો, શૂરપુરુષને મરણુ, ત્યાગીને ભાર્યા, અને નિસ્પૃહિને આખુ જગત તણખલા સમાન હોય છે ઉદાર જીવને પરિગ્રહ ઉપર મમત્વ હોતુ નથી, આવ્યા ત્યારે

પ૦ ઉપર કંઈ નહોતું અને જવાના ત્યાગ પણ દેહ ઉપર કંઈ રહેવા નહિ દે

આત્મા નગન ભાઈ નગન કોના છગન કોના મગન.

આ મારો દીકરો, ભાઈ, બાપ, બહેન, સ્ત્રી, ઘરબાર, રાચરચીલું એમ મમત્વ બુદ્ધિ કરો છો, પણ આમા તમારૂ શું છે? તારૂં હોય, તે તારાથી જુદુ પડે જ નહિ અને જે જુદુ પડે તે તારૂં હોય કયાથી? માટે જ્યાં કાઈ મારૂ નથી તો પછી મમત્વ શા કામનું? શરીર પણ અત તારૂ નથી. શરીર સડણ-પ ણ-વિધ્વસણ સ્વભાવવાળુ છે તે પણ છોડીને જવાનું છે જ આવ્યો ત્યારે સવા ફૂટ ધરતી અને જઈશ ત્યારે ૭ ફૂટ ધરતી જોઈશે વચમા કેટલા ફૂટ જમીન પણ દ બા પડે છો થોડી જિ દગીમા ચાળાનો કોઈ પાર નથી. બાહ્ય ઉપાધિ કેમ વધારો છો? સુખે જીવન જીવવુ હોય સકામ મરણે મરવુ હોય, તો આ એક જ જ મમા એવો પુરુષાથ કરો કે ભાવિમા ફરી જ મવુ ન પડે જ મવુ ને મરવુ, વળી જન્મવુને મરવુ, આમ આરો ક્યારે આવશે? દુ ખી લોકો દુ ખના આંસુ સારતાં હોય છે તેનાં દુ ખ સાભળો બને તો તેનાં દુ ખ દૂર કરવા પ્રયત્ન કરો, તેમનાં કાળજાને ઠારવા માટે મીઠા વચન કહો તેમા શુ કજિયતા લાવો છો?

प्रियवाक्य प्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः

પ્રિય વાક્ય બોલવુ તોછડાઈ વાપરવી નહિ તોછડાઈ વાપરનાર પોતાના ધનનું ગુમાન આગળ કરે છે સામાને પણ એમ થઈ જાય છે કે અહીં આશા રાખવી નકામી છે ભાઈઓ! જે કોઈ તમારી કને માગવા આવે છે, તે

તમને બોધ દેવા આવે છે, કે એક દિવસ અમે પણ તમારા જેવા જ હતા, તમારી જેમ ધનની મડાગાઠ વાળીને બેઠા હતા, અમે મોજશોખ, ગાનતાન, હરવા–ફરવા, ખાવા-પીવામા બધુ ગુમાવ્યુ પરિણામે માગવાની દશા આવી .

તમારો દિવસ છે, તો જો આ સમયમા કઈ પણ તમારા ધનનો સદ્‌ઉપયોગ નહિ કરો, તો જેવી અમારી હાલત થઈ તેવી જ તમારી હાલત થશે જે માણસ ઉદાર છે, તે પૈસાને તણખલા સમાન માને છે આતો વીરડો છે, જેમ ઉલેચશો તેમ ભરાતો જશે. વીરડો નાનો દેખાય પણ કેટલા બેરા પાણી ભરી જાય છે! જેમ વીરડો ઉલેચાય તેમ પાણી ભરાતુ જાય તો પછી તમે પરિગ્રહની મમતા રાખીને શુ બેઠા છો! આજે મળ્યુ તેનુ સુખ પણ અનુભવી શકતા નથી અને નવી નવી તૃષ્ણાઓ ઊભી કર્યે જ જાઓ છો બીજાનુ કેમ. પડાવી લઉ એવી જ ભાવના વર્તે છે

મહર્ષિઓ કહે છે કે, જેના હૈયામા ધર્મ છે, ત્યા કરુણા-ભાવ હોય તે માનવી હાથેથી અપાય ત્યા સુધી આપ્યા જ કરે, આગળના શ્રાવકના દ્વાર અભગ રહેતા, ઉઘાડા રહેતા હતા. કપડા, અન્ન, છાશ આદિ જે જોઇએ તે મળે. આજે, તો છાશના પણ પૈસા લે તમારી ઉદારતાની શી વાત કરવી ?

પ્રાચીન કાળમા શ્રાવકોના હૃદય વિશાળ હતા તેમના સકુચિત માનસ નહોતા

ઉદારતાનો ઉચ્ચ નમૂનો, જેની જોડીએ હજુયે નથી એ,
સ્વદેશ રક્ષણ ધર્મની ખાતર, દ્રવ્યની રેલો જેણે રેલી હતીએ,
એક દિન જૈનો ભારત વર્ષનુ, ભૂષણ થઇને શોભ્યા હતા એ,

આગળના શ્રાવકોમાં ઉદારતાનો એવો પ્રબળ ગુણ હતો, કે જેનો જોગ જગતમાં મળવો મુશ્કેલ છે તેની કથાઓ વાંચો તો ખબર પડે. તેના આંગણે આવેલો હતાશ થઈને ન જાય, પણ કંઈક ને કંઈક લઈને જ જાય. ઉલટું આવેલ માણસે આશા રાખી હોય તેનાથી વધુ પામીને જાય. આગળના શ્રાવકો, 'કણે કણમાં ખાનારનું નામ છે' તેમ માનતા હતા. જેના ભાગ્યનું હશે તે લઈ જશે, દાનમાં નહિ વાપરું તો એક વખત જવાનું તો છે જ, કાં મારી હયાતિમાં ધન ચાલ્યું જશે અને કાં ધનની હયાતિમાં હું ચાલ્યો જઈશ. બેમાંથી એક વાત તો બનવાની જ છે. તો પછી મમત્વ શા માટે! કે તિજોરી બંધ કરી રખોપીઆ થવું ગમે છે! પરિગ્રહ કારમો છે. તેમાં ગૃદ્ધ થયેલાને કેવા ભવ કરાવે છે, તેની ખબર છે!

એક માણસે એક હજાર સોનામહોર દાટી હતી. તેમાં મૂર્છિત થયેલો તે જીવ મરીને ઉંદર થયો. પછી જ્યાં સોનામહોર દાટી હતી ત્યાં બચો અને રોજ રોજ સોનામહોર બહાર કાઢે. તેના ઉપર નાચે કૂદે અને પછી એક એક કરીને પાછી તે જ જગ્યાએ જમીનમાં મૂકી દે. કોઈ એક માણસે વૃક્ષના ઓથે રહીને ઉંદરની આ પ્રવૃત્તિ જોઈ. પરિક્ષા કરવા એક સોનામહોર લઈ લીધી. ઉંદરે જ્યારે સર્વ સોનામહોર દરમાં મૂકી દીધી ત્યારે તેમાંથી એક ઓછી થયેલી જણાઈ. તિર્યંચને પણ પરિગ્રહ સંજ્ઞાતો જુઓ! માથાં પછાડી મરી ગયો. ત્યાંથી મરીને બીજી નરકે ઉત્પન્ન થઈ ગયો. પરિગ્રહમાં આસક્તિ રાખનારને પરિગ્રહ કેવા બનાવશે તેનો નમૂનો તો જુઓ!

અત્યારે માનવ છો. તે મૃડીએ મૂડી આવતા ભવે રહેશે ખરી? માંડ મનુષ્યભવ મળ્યો છે. બહુ પુણ્યના જોગે મળ્યો છે, તો આ ભવમા સાચી કમાણી કરવાની, કે થેલીઓ પંપાળવાની? તમે નોટો ગણશો કે નવકાર? આજે પૂછીએ કે કાઈ ધર્મધ્યાન કરો છો? તો જવાબ મળે કે સૂતી વખતે ત્રણ નવકાર ભણુ છુ, અને ઊઠતી વખતે ત્રણ નવકાર ભણુ છુ. બસ, પતી ગયુ? બહુ મોટુ કામ કરી દીધુ? ક્યાં ઊભા છો! વિચાર કરો

નદમણિયારે વાવમા મૂર્છા રાખી, તો મરીને નદ-પુષ્કરણી વાવમા દેડકો થયો નદમણિયારને મિથ્યાત્વીનો સંગ થવાથી પુણ્યને ધર્મ માનવા લાગી ગયો. પ્રથમ તો તે ભગવાન મહાવીરનો શ્રાવક હતો. તેણે ગામ બહાર ચાર બાજુ ચાર બગીચા બનાવ્યા એક દિશામા દાનશાળા બધાવી બીજી દિશામા હજામતશાળા, ત્રીજી દિશામા નાટકશાળા અને ચોથી દિશામા ઔષધશાળા બનાવી. બધા વચ્ચે નદ-પુષ્કરણી વાવ ગળાવી જેનુ પાણી ઈષ્ટ, મિષ્ટ, પથ્ય અને હિતકારી હતુ ઘણા લોકો ત્યા વિશ્રાતિ લે વાહ, નંદમણિ-યાર વાહ! એમ બધા વાહ વાહ કરવા લાગ્યા પણ વાહ વાહ તે હવામા ઊડી ગયુ બે ઘડી કાનને પ્રિય મનોહર લાગ્યુ, પણ જીવનના અતકાળે, નદમણિયારને સોળ રોગ ઉત્પન્ન થયા શરીરમા બળતરાનો પાર નહિ ન ઊઠી શકાય, કે ન બેસી શકાય રાજગૃહી નગરીમા ઢઢેરો પીટાવ્યો કે જે કોઇ રીતે આ રોગ મટાડી જાણતા હોય તે આવો, હુ મોટામા મોટુ ઈનામ આપીશ સૌએ આવી અજમાયશ કરી, પણ કોઈ રોગને મટાડી શક્યુ નહી વ્યાધિ વધતી ગઈ, પરિણામે

શાંતિથી શ્વાસ પણ લઈ શક્તો નહિ દઃ આવે ત્યારે તેને લેવા કોણ સમર્થ છે!

હીરાનો હાર પહેરે, હીરના ચીર પહેરે સંગીતના સૂર સુણ્યે કઈ દઃ જશે! ના તો પરિગ્રહ ક્યે ઠેકાણે કામ લાગે છે તે તો બોલો! મરતી વખતે 'ધન શરણ પેટી શરણ, પૂત શરણ, કહેશો, કે અરિહંતા શરણં, સિદ્ધા શરણં" કહેશો? ધર્મને ક્યાં રાખ્યો છે! ધર્મનાં ભાતાં વિના જશો તો અટવીમાં રઝળી પડશો

> મધર એન્ડ ફાધર સભી, વેઈટ વીથ નોટ કભી
> વાય ડુ માય માય પ્રાર્થ વીથર કોઈ નથી
> પ્રાર્થ ઓફ ગોડ લગા પ્રાર્થ વીથર કોઈ નથી

ફાની દુનિયામાં એકલો આવ્યો આવીને મનના મોહ લગા પા
જવું પડશે એકલા તારે સુણી મૃત્યુ નગારા કોણ—
બોલ રે પછી જગમાં તારે કોણ કોણ વહાલાં?
માતા કે પિતા કોઈ ન તારા ભાઈ ને બેની દૂર રહેનારાં
ઘરની સ્ત્રી પણ પાસે ન આવે, ભૂલશે બાળક તારાં— કોણ—
બોલ રે પછી જગમાં તારે, કોણ કોણ વહાલાં?

આ જગતમાં માતા પિતા, સંપત્તિ, વારસો કોઈ પણ તારી સાથે નથી આવવાનાં ભૂજ સમાન બાંધવો કે ખમા કહેનારી બહેન કે અર્ધાંગના કહેવાતી સ્ત્રી પણ આંસુ પાડી બેસી રહેશે. આમાં કોણ તારું છે? માટે મમતાનો દોર છોડી આત્મા-પરમાત્માના વિચાર કરી જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર-તપમાં રમણતા કરો કરવા જેવું આ છે જવું પડશે એ તો ચોક્કસ છે

> આવે અંધારા, ઓસરે અજવાળાં એ
> કાગ સમીર ત્યાં કોનાં રખવાળાં?

જીવનનાં સ્વપ્નાં મનને મુંઝાવે એ
આત્માની સર્વ વાતો ભુલાવે.

આખ ઉઘડે કે સ્વપ્નુ વિલય થઈ જાય છે, જ્યારે આ સ્વપ્નુ એવુ છે, કે આખ મિચાણી કે ઊડી જાય છે જગત સ્વપ્નવત્ છે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કોઈ તમારા નથી મોહ કરશો નહિ આરભપરિગ્રહમા શુ રચ્યાપચ્યા રહો છે? આ છે, ને આ નથી સોનાના દાગીના છે અને હીરાના નથી આટલુ કર્યું, હજી આટલુ બાકી છે ત્રણ દીકરા પરણાવ્યા, હજુ બે બાકી છે નાનાને ઘેર પારણુ બધાય, એટલે રમાડીને જાઉ આવી લાલ-પાલ કરતા તારા અમુલ્ય રાત્રિ દિવસો હરાઈ જાય છે જિદગી વ્યર્થ જાય છે કેમ પ્રમાદમા પડયા છો! ઊઘ ઉડાડો

તમે ગોદડુ ઓઢી સૂતા છો, એટલે જ્ઞાનની લાઠી લઈ ગુરુજી ફરી વળે છે, પણ સારી લાગતી જ નથી મારુ કોણ! હુ કોનો! આટલો વિચાર તો કરો! મન-વાણી, દેહ, પર પુદ્ગલ છે 'હુ' અજર, અમર, અખડ, અવિનાશી જાગતી જ્યોત છુ હુ મારુ સ્વરૂપ ભૂલ્યો છુ, તેથી જ રખડપટી છે **અજ્ઞાન એ અંધાપો છે.** આખે ઝાખ આવતી હોય તો ચશ્માવાળાની દુકાને પહોચોને! ડોકટર આખ તપાસી કહે, કે ઝામર છે, ઓપરેશન કરાવવુ પડશે. સોય લઈ ડોળામા ઇન્જેકશન દઈ દે, તો પણ કહેશો, કબૂલ છે ડોકટર ગમે તે કરે, ત્યા દલીલ કરતા નથી તો પછી અહી શુ દલીલ કરવા માડો છો! મોહના પડળ ઉતારી, જ્ઞાનનો પ્રકાશ મેળવવો હોય, તો જ્ઞાનીની વાણીમા શ્રદ્ધા લાવવી જોઈશે

શ્રાવક થઈને કંદમૂળ ખવાય જ નહિ. અરે રાત્રીભોજન પણ કરાય નહિ છતા રાત્રીભોજનના ત્યાગમા પણ ગલ્લાતલ્લા કરે હંસ જેવા પંખીઓ સાચા મોતીનો ચારો ચરવો રાત્રે મૂકી દે છે ત્યારે માનવો દલીલ કરે છે, કે સાહેબ રાત્રે બજારમાથી મોડો આવું છુ માટે રાત્રીભોજન ત્યાગ નહિ થાય દેવાનુપ્રિયો ! તમને કઈ કોટિમા મૂકવા !

હિંદુ શાસ્ત્રમા કહે છે કે, રાત્રીએ ભોજન લેવું તે અન્ન માસ બરાબર છે અને પાણી પીવું, તે લોહી બરાબર છે, કારણ કે કેટલાય ત્રસ જીવો એટલા સૂક્ષ્મ છે, કે દિવસના પણ નજરે માંડ માંડ દેખાય છે, તે રાત્રે તો કેમ કરી દેખાય ! રાત્રીભોજનમાં ત્રસ જીવોનો ઘાણ નીકળી જાય છે માટે તમારાથી રાત્રીભોજન કેમ થાય ? સાધુ ગૃહસ્થની શેહમાં દબાઈને કહે તબિયત અંગે ન થાય તો કંઈ નહિ, જવા દો. બીજી રીતે ધર્મ ધ્યાન કરો એમ અનુમોદના પણ સાધુથી ન દેવાય કારણ કે તેથી તો તેને વ્રતમાં ઢીલો પાડી દીધો

કોઈ એક રાજા પાસે ગુરુ-શિષ્ય આવ્યા શિષ્યે રાજાને ધર્મોપદેશ દેવા માંડયો જેવું છે તેવું બોલ્યો : જે માણસ કુશના બિંદુ જેટલું માસાહાર કરે છે તે મરીને “યાવત્ચંદ્ર દિવા કરો,” ચંદ્ર-સૂર્ય રહે તેટલા સમય સુધી નરકમાં રહે છે આ સાભળી રાજાના રૂંવાડાં ઊભાં થઈ ગયાં પગે લાગી ગુરુને પૂછે છે મહારાજ ! મારુ શું થશે ? મે તો માસાહાર કરવામા બાકી નથી રાખી. ગુરુ કહે : ભાઈ સમતા રાખો ચેલાએ એમ કીધુ છે કે તલ જેટલું માંસ ખાય તો નરકમા જાય પણ તમે તો ઘણું ખાધુ છે માટે તમે

તો ઠેકડો મારી નરક કુંડ માંથી બહાર નીકળી જશો આવા ગુરુ તારશે શુ ? પાપના પોષક કુગુરુઓ એ તો કાળોકેર વર્તાવ્યો છે. રાજા વૈરાગ્યની શ્રેણીએ આવી જવાની તૈયારીમા હતો, છતા લોભી ગુરુને એમ થયુ, કે જો હુ ભૂલ બતાવીશ તો મારો સેવક નહિ રહે. એટલે ગુરુએ પત્થરની નાવ ઉપર બેસાડી દીધો આવા લોભી, લાલચુ કુગુરુ શુ કરશે ?

રાત્રી ભોજન શ્રાવકને ન હોય, તો પછી સાધુને તો સર્વથા ત્યાગ હોય જ રાત્રે બામ પણ ન ચોપડાય. રાત્રીએ દવા પણ ન રખાય. જેમ પખી સવારે પાખ ખખેરી ઊડી જાય, તેમ સાધુ કોઇ પણ જાતના સગ્રહ વિનાના હોય, આવી દુષ્કર વાત માતાં સમજાવે છે. હજુપણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૮૦મુ

સં. ૨૦૨૦ના આસો સુદિ ૬ ને રવિવાર, તા. ૧૧-૧૦-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ઓગણીસમા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

चउव्विहेऽवि आहारे, राईभोयण वज्जणा ।
सन्निही संचओ चेव, वज्जेयव्वो सुदुक्कर ॥३०॥

મૃગાપુત્ર આત્મસ્વભાવના લક્ષે સસાર ફગાવી દેવા તૈયાર થયા છે તે માતાપિતાને કહે છે 'આ સસાર

જ મ-જરા મરણથી વ્યાપ્ત થયેલો છે આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિથી સંસાર બળી-જળી પ્રજળી રહ્યો છે હવે મારે આ સંસારમાં ક્ષણમાત્ર પણ રહેવું નથી. મારે મૂળભૂત દશા-જે સિદ્ધ દશા છે તેને પ્રાપ્ત કરવી છે હવે મારે ઘર અંતિમા રઝળવું નથી. એવી રીતે મૃગાપુત્ર સંયમપંથે પડવા તૈયાર થયા છે માતાપિતા પાસે રજા લઈ રહ્યા છે માતાપિતા સંયમ માર્ગની દુષ્કરતા સમજાવે છે પંચમહાવ્રત સમજાવ્યા.

હવે છઠ્ઠું મહાવ્રત, રાત્રી-ભોજન ત્યાગનું સમજાવતાં કહે છે ચાર પ્રકારના અન્ન છે અનાજ પાણી, મેવો અને મુખવાસ આ ચારેય આહારનું રાત્રી-ભોજન સાધુને વર્જ્ય હોય રાત્રીને વિષે, ઘી, તેલ, દૂધ આદિનો સંગ્રહ પણ કરાય નહિ જે ઉપાશ્રયના મકાનમાં ઠંડા કે ગરમ પાણીના ઘડા રહેતા હોય ભગવાને કહ્યું છે, કે હાથની હથેલી સુકાય ત્યાંસુધી પણ, રાત્રીએ સાધુએ તે સ્થાનમાં રહેવાય નહિ ગવેષણા કરતા બીજું સ્થાન ન મળે તો એક રાત્રીથી વધુ વખત તે સ્થાને રોકાવાય જ નહિ અને રોકાય તો જેટલા દિવસ રોકાય તેટલા દિવસનું ચારિત્ર કપાય મુનિનો માર્ગ કેટલો કઠિન છે? આટલુ કઠિન શા માટે કીધુ? પાણી રાખ્યુ હોય તો રાત્રીને સમયે ખૂબ તરસ લાગી હોય તો પીવાનો સંકલ્પ થઈ જાય. તમારે પણ પાપધ કર્યો હોય તરસ લાગે ત્યારે ઠંડા પાણીના પોતા મૂકવાં પાપધમાં કલ્પે નહિ. સાધુને રાત્રીને સમયે ઠંડો કે ગરમ લેપ લગાવવા કલ્પે નહિ

સાધુને રાત્રી ભોજન સાથે આ પણ વર્જીત છે સાધુઓએ રાત્રીએ ગમે તેવા દર્દમાં પણ ઇન્જેકશન લેવાય

નહિ. ઉપાશ્રયમા અધારુ હોય, ઘણા માણસો રાત્રીને વખતે પડી જતા હોય, હાથ-પગ ભાગે માટે ઝીણી લાઇટ હોય તો સારૂ, "બધા ઉપાશ્રયમા લાઇટ છે આહી કેમ નહિં!" આવો સકલ્પ સાધુથી થાય નહિ જે ઉપાશ્રમમા દીવા બળતા હોય ત્યા મુનિએ રહેવુ કલ્પે નહિ રાત્રીએ વાચવાનુ કે ભણવાનુ સાધુથી થાય નહિ. જેટલુ આવડે તેટલુ મોઢેથી સ્વાધ્યાય થાય, ધ્યાન થાય, ચિત્વન થાય, અગર આખી રાત ધર્મજાગરિકા કરવાનીયે ના નથી સાધુ રાત્રીએ પહેલી પોરસીએ પ્રતિક્રમણ કરે, એ થઈ રહે એટલે સ્વાધ્યાય, બીજી પોરસીએ ધ્યાન ધરે અથવા સ્વાધ્યાય કર્યો હોય તેના અર્થની વિચારણા કરે ત્યાર પછી, સાડાબાર વાગ્યે નિદ્રા કરે અને ચોથે પહોરે પાછા સ્વાધ્યાયમા લાગી જાય આમ, સ્વાધ્યાય–ધ્યાનમા દીવાની જરૂર પડતી નથી.

આગળના માણસો સમજતા, કે પૂજના ઉપાશ્રયમા તો અધારુ જ હોય હવે સુધારકો જાગ્યા, એટલે લાઇટ મૂકવા લાગ્યા લાઇટથી ઉપાશ્રયનો દેખાવ ઠીક લાગે. બસ દેખાવમા જ રહી ગયા, પણ આ કયુ સ્થળ છે! ધર્મ કરવાનુ કે ધાડ ઉઠાડવાનુ? આ ધર્મનુ સ્થળ છે લાઇટ તો શુ, પણ મનોહર ચિત્તઆકર્ષક ચિત્રો કે ધૂપ–સુગધવાળુ વાતાવરણ કે તોરણ-પડદા, સુખડના કોરણીવાળા કમાડ, જે જોવાનુ વારવાર મન થાય અને સ્વાધ્યાય રોકાઈ જાય, ત્યા તે સ્થળને મુનિએ, મનથી પણ ન ઇચ્છવુ પણ જ્યા સ્ત્રી–પશુ, પડગ રહિત સ્થાન હોય, કે જ્યા જીવોની ઉત્પત્તિ થતી ન હોય, તેવા સ્થાનમા સાધુથી રહેવાય. 'ઉપાશ્રય સુધારવા જેવો છે, નળિયા ચળાવ્યા નથી અને મોટા ઉપાડે ચોમાસાની

વિનતી કરી છે,' આવું મુનિ, મનથી પણ ન ઇચ્છે, મુનિનો માર્ગ તદ્દન નિરાળો છે આ માર્ગમાં એક પણ જીવની હિંસા પાલવતી નથી તો મુનિથી રાત્રીભોજન તો કેમ જ થાય? દેહને દુઃખ-ભૂખ ટાઢ લાગે, તેની સાધુ દરકાર કરતા નથી. કારણ કે બીજી ગતિમાં ઘણાં દુઃખો પરવશપણે, ભોગવી આવ્યા હીએ તો સ્વાધીનતાથી સહન કરીશ તો તેમાં તારું શ્રેય છે.

એક ખેડૂત ખેતરમાં કામ કરી રહ્યો છે ત્યાં ઋષિ મુનિ નીકળ્યા ખેડૂત મુનિને જોઈને પગમાં પડ્યો વંદન નમસ્કાર કર્યા અહો, મને સંતના દર્શન ક્યાંથી! સાધુ-પુરુષોના અંગે અંગમાં દિવ્ય જ્યોત ઝળકી રહી છે

સાધુજીના અંગે અંગમાં દીવડા ઝળકે રે
વૈરાગી સાધુ ગુણના ભંડાર

પ્રથમ દીવો સાધુ લલાટે રે દિસે,
એ...રી એમાં બ્રહ્મચર્યનું તેજ ભાસે રે
વૈરાગી સાધુ ગુણના ભંડાર

બીજો દીવડો રે સાધુ નયને જણાયો,
એ રી એને દયાના વિવેકે જગાવ્યો રે
વૈરાગી સાધુ ગુણના ભંડાર

ત્રીજો દીવડો મુખે સત્યનો પ્રકાશી
એ...રી એની તુલના કરી નવ જાયે રે
વૈરાગી સાધુ ગુણના ભંડાર.

પ્રથમ દીપક લલાટમાં ભાલ-પ્રદેશમાં બ્રહ્મચર્યના તેજ ઝળકી રહ્યા છે બીજો દીપક નયનમાં કરુણાના ઝરા વહે છે आत्मवत् सर्व भूतेषु यः पश्यति स पश्यति ॥ મને જેમ સુખ પ્રિય છે તેમ, બધા આત્માને સુખ પ્રિય છે દુઃખ કોઈને પણ ગમતું નથી ત્રીજો દીપક મુખમાં સત્યનો

ઝળકે છે સત્ય બોલવુ, પ્રિય બોલવુ, અસત્ય કે અપ્રિય વચન ન બોલવા. સુભાષિત શબ્દો બોલવા, કે જે વાણી સામાના હ્રદયમા આરપાર નીકળી જાય. હ્રદય વૈરાગ્યથી રગાઈ જાય ચોથો દીવડો હ્રદયમા ઝળકે છે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપની આરાધના કરનારા, રાગદ્વેષને જરા પણ સ્થાન ન આપનાર, ગુરુ–સત પુરુષોના હ્રદયમા આત્મિક સુખની જ્વલત જ્યોત ઝળહળે છે

સતના દર્શન કયાથી? વળી સતની છાયા અને વાણી કયાથી? સત પીડાયેલા બળતા–જળતા આત્માઓને શાત કરવા સરોવર સમાન છે. જેમ તાપથી પીડાયેલા માણુસને સરોવર કને જતા, દૂરથી ઠડા પવનની લહેરથી, અડધો તાપ સમાઈ જાય છે, તેમ સતને આવતા ભાળે ત્યા હ્રદયમા શાતિ, શાતિ થઈ જાય. શાતિ પમાડે તેનુ નામ સત સત એટલે ભગવાનનો દેવાશી દૂત ભગવાનની વાણીનો પયગબર છે આવા સતના દર્શન કરવાથી, ખેડૂતને બહુ આનદ થયો સત પાસે વિનમ્ર ભાવે કહે છે, આપના દર્શનથી હુ પવિત્ર થયો છુ, હવે કઈક કહો

સત પાસે હોય તે આપે ત્યાગી પાસે ભોગની સામગ્રી ન મળે 'વહુને ખોળો નથી ભરાતો, મહારાજ માદળિયુ કરી દો' એમ ન હોય, તરત જ સત પુરુષ કહેશે 'ભાઈ દુકાન ભૂલ્યો, ઝવેરીની દુકાને બકાલુ માગી રહ્યો છે? બ્રહ્મચર્યના પાળનારા પાસે આવી માગણી મૂકવી, કેવી શરમની વાત છે? ત્યાગીની દુકાને ત્યાગની જ વાત હોય આજે તો કહેશે, દોરા–ધાગા કરી દો, તેજીમ દીના

ભાવ કાઢી દો, કંઈક એવો રસ્તો દેખાડી દો કે અમે ન્યાલ થઈ જાઈએ પછી અમે તમારા ભગત જ છીએ. પણ વિચારતો નથી કે આ સંત પુરુષ છે ભગવાને કહ્યું છે, કે તું સંસારીની ઉપછપમાં પડીશ નહિ. ગૃહસ્થો કેવા છે, તે આચારાંગસૂત્રમાં બતાવતા પ્રભુએ કહ્યું છે ગૃહસ્થનો સંગ એ પાસલો છે આ પાસલો ભયંકર છે આ મારો ભગત દુઃખિયારો છે મારો સેવક છે, તો એને કંઈક કરી દેવું, એમ ખોટી ખો ખાનારાઓ, સંયમમાં હાથ મૂકી રહ્યા છે થવું ન થવું, તે તો ભાગ્યને આધિન છે તારી પાસે આવે તેને એક જ માર્ગ બતાવવાનો હોય

> સુખમાં સમરો, દુખમાં સમરો સમરો દિન ને રાત
> જીવતા સમરો, મરતા સમરો સમરો સૌ સંગાથ
> સમરો મંત્ર ભલો નવકાર એ છે ચૌદ પૂર્વનો સાર
> એના મહિમા તણો નહિ પાર એનો અર્થ અનંત અપાર.

ખેડૂતને મુનિ કહે છે ભાઈ, તારે તારું શ્રેય કરવું હોય તો આ નવકારમંત્રનું આરાધન કરજે આ મંત્ર શ્રેષ્ઠ છે જેમાં વ્યક્તિગત કોઈનું નામ નથી. નમો અરિહંતાણં જેણે કર્મરૂપી શત્રુનો નાશ કરી, મોક્ષને યોગ્ય થયા, તેવાને નમસ્કાર ચાર ઘનઘાતી કર્મોને તોડયા તેવાને નમસ્કાર હવે તમે બોલો છો કે પાર્શ્વનાથની માળા ફેરવો એટલે શું મહાવીર નીચા એમ ? શાંતિનાથ શાતા કરો ! પણ તે તો મોક્ષે પહોંચી ગયા છે ચોવીસ તીર્થંકરોમાં નાના મોટા કહેવા, એ લોકોત્તર મિથ્યાત્વ છે નવકારમંત્રમાં અરિહંત પદે જે જે જીવો હોય તેને અને બીજા પદમાં અનંતા સિધ્ધોને નમસ્કાર છે ૩૬ ગુણ સહિત આચાર્યને નમસ્કાર છે ૨૫ ગુણ સહિત

ઉપાધ્યાયને નમસ્કાર છે અને પંચમહાવ્રત ધારી, પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિના પાલન કરનારા મુનિવરોને નમસ્કાર છે ફલાણા સઘાડાના સાધુને નમસ્કાર એમ ભેદભાવ નથી

પ્રભુનુ નામસ્મરણ કરવાથી ભવની રાશો તૂટી જાય છે સૂર્યનુ એક બાલકિરણ પ્રકાશતા રાત્રીનુ અધારુ ચાલ્યુ જાય છે, તેવી રીતે ભવની પરપરામા બધાયેલા કર્મો પ્રભુના નામ સ્મરણથી, ક્ષણવારમા નષ્ટ થઇ જાય છે તમે પ્રાર્થના કે જાપ કરો છો ? કે હૈયામા અજપો છે ? જે જાપ અજંપો ન મટાડે, તે જાપ નથી જાપથી શાંતિ વળે, તે જ સાચો જાપ છે માળાના મણુકા ફેરવે અને મન બીજે કયાય રઝળતુ હોય અને કહે મે પાચ માળા ફેરવી, પણ તેનુ જેવુ જોઈએ તેવુ ફળ મળે નહી 'મનકા મણુકા ફેરલે, કરકા મણકા છોડ.'

ચંદન ને બંધન સર્પનાં, છૂટી જાયે મયુર ટહૂકાર,
ઉરમાં આવોને પારસ પાતળિયા,
એમ આત્મ ચંદનને, કર્મનાં છૂટે બંધન તુમ આધાર,
ઉરમાં આવોને પારસ પાતળિયા.

ચદનવૃક્ષ દરેક વનમા હોતુ નથી જયા હોય છે, ત્યા એની સુવાસ એટલી બધી હોય છે કે, સર્પો તે વૃક્ષને વીટળાઇને રહે છે જ્યારે એ વનમા મોર આવીને ટહૂકારા કરે છે, ત્યા તેનો ટહૂકાર સાભળતા જ સર્પો જે ગાઢ ભરડાના બધનથી વિટળાયેલા હોય તે એકદમ ઢીલા પડીને ભાગવા માડે છે મયુરના ટહૂકાર સામે સર્પો ટકી શકતા નથી, તેવી રીતે ભગવાનનુ ભજન–નામ-સ્મરણ કરવાથી ઘણા ભવોના બધાયેલા નિબિડ કર્મો શિથિલ થઇ જાય છે નામ-સ્મરણ કરવાની ઝંખના કેવી છે? જે પુત્ર પરદેશમા બેઠો

ખૂબ કમાતો હોય તેને યાદ કરે ત્યાં ઉમળકો આવે. ભગવાને આપણા ઉપર કેટલા ઉપકાર કર્યા છે? એ પ્રભુને યાદ કરતા ઉમળકો આવે છે?

મુનિ ખેડૂતને કહે છે, ભાઈ આ જગતમા જીવ એકલો જ આવ્યો છે અને એકલોજ જશે. ખેતર વાડી, ગામ, ગરાસ, બધું મૂકીને એકલા જ જવાનું છે જગતના સબંધો સ્વાર્થી છે, સ્વાર્થ નહિ સરે તો કોઈ કોઈનું આ જગતમાં નથી. માટે ધર્મ ધ્યાન કર, ધર્મમય જીવન ગાળ. કોઈની ગજીમા આગ ન લગાડવી જૂઠું બોલવું નહિ પર સ્ત્રી ઉપર ખરાબ દ્દષ્ટિ ન કરવી પરિગ્રહ ઉપર મમત્વ ન રાખવું, તે ઉપરાંત રાત્રી ભોજનનો ત્યાગ કર રાત્રી ભોજનના ત્યાગથી ઘણા ફાયદા થાય છે રાત્રીના સમયે એક વખત કોઈ જાન જતી હતી સ્ટેશન ઉપર ચા મગાવ્યો હોટલવાળે કિટલીમાંથી ચા ભરી આપ્યો કીટલીના વચ્ચેના નાળચામાં એક ગરોળી ચલવાઈ ગયેલ હતી આથી જાનૈયા બધાને ઝેર ચડયુ કન્યાને રાત્રી ભોજનની બાધા હતી તેથી તે બચી ગઈ રાત્રે તો ઘણા જીવોના કચ્ચરઘાણ નીકળી જાય છે

ખેડૂતે રાત્રી ભોજન ન કરવાની બાધા લીધી મુનિના મોઢામાથી વેણ નીકળ્યુ કોશો ઘડો છે ગમે તેવી કસોટી આવે છતા વ્રતને આંચ ન આવે તેની કાળજી રાખજે, એમ મુનિએ કહ્યુ ખેડૂત કહે ભલે સાહેબ. મુનિ તો નિયમ આપીને રસ્તે પડ્યા ખેડૂતે મુનિના મોઢેથી, જે સાકર ફૂલડાં ખર્યા તે વીણી લીધા તમારે તો વ્યાખ્યાન આજ નહિ તો કાલ સભળાશે એમ જ ને? આ તો વીરક્ષેત્ર

ગણાય, એટલે રોજ વ્યાખ્યાન હોય, તેથી જ તો રીઢા થઇ ગયા છો રોજનું સિંચન કેવા બનાવે! તેને બદલે "તુમ કહેતા ભલા, હમ સુનતા ભલા કરવાનું બધું કાચુ," એનો અર્થ કંઈ નથી.

ખેડૂત સાંજે ઘેર ગયો, ઘેર જઇને માતા-પિતાને કહે છે મારે રાત્રે ખાવાની પ્રતિજ્ઞા છે, માટે જે હોય તે આપી દો અરે આપણે લોકવરણને બાધા હોય! માતા બોલી, આપણે આરતી થયા પછી જ ખવાય, આમ તને વહેલા જમી લેવા કોણે ભરમાવ્યો? આપણે ખેતીનો ધંધો, આવા ધધામા આવી બાધા ચાલતી હશે? રાત્રીએ ચૂરમુ બનાવ્યુ છે, ચાલ ખાવા બેસીજા ખેડૂત કહે છે 'દેહ જાય તો કૂરબાન છે, પણ રાત્રે હુ ખાવાનો નથી' "જો તુ નહિ ખાય તો અમે પણ ખાવાના નથી" માતા બોલી ખેડૂત કહે તો તેટલો વધારે લાભ, હુ તો એ જ મતનો છુ આમ ઘરના કોઈએ ચૂરમુ ખાધુ નહિ હવે ચૂરમુ ખાડેલુ, તે ચાળણુ બિલાડીને નાખ્યુ બિલાડી ખાઇ ગઇ અને ત્યા જ ઢળી પડી. સવારે જ્યા જુએ છે, ત્યા તો બિલાડી ચતીપાટ લીલીકાચ થઇને પડી છે રાત્રીએ ચૂરમુ નાખેલ, તેનુ ઝેર ચડી ગયુ, લાગે છે નક્કી ચૂરમામા કાઇક પડી ગયુ હોવુ જોઇએ જ્યા લાડવા ભાગીને જૂએ, ત્યા કણુાના કટકા નીકળ્યા જે ખાડણિયામા ચૂરમુ ખાંડેલ તે પૂજ્યા વિના ખાડતા અદર પેસેલ કણુાના કટકા ચૂરમામા ભળી ગયેલ હતા મહારાજનો એક જ ઉપદેશ સૂણતા કેટલા જીવ બચી ગયા! માટે રાત્રી ભોજન ન કરવુ, તે ખેડૂતના આખા કુટુમ્બને સમજાઇ ગયુ. આજે બહેનો રાત્રીના પુરી-થેપલા કરે છે, પણ કેટલા જીવોનો

કમ્બરમાણુ નીકળે છે, તેની ખબર છે?

> રાત્રે રાંધે ને દિવસે ખાય તે અશુદ્ધ
> રાત્રે રાંધે ને રાત્રે ખાય તે પણ અશુદ્ધ
> દિવસે રાંધે ને રાત્રે ખાય તે પણ અશુદ્ધ
> દિવસે રાંધે ને દિવસે ખાય તે શુદ્ધ

ચાર ભાગમાં છેલ્લો ભાગ જ શુદ્ધ છે. રાત્રીએ રાંધતા જતના શું રહેશે! રાત્રે જમતાં કીડી પેટમાં જાય તો બુદ્ધિનો નાશ થાય છે. કરોળિયો પેટમાં જાય તો શરીરમાં કરોળિયાનો રોગ થાય છે. જૂ પેટમાં જાય તો જલોદર રોગ થાય છે, માટે રાત્રીભોજન કરવા જેવું નથી. બાળકોમાં પણ એવા સંસ્કાર પાડો કે, રાત્રીભોજન કરાય જ નહિ. તમારા ઘેર રાત્રીના દશ વાગે મહેમાન આવે તે પણ રાત્રીએ પાણી કે ભોજન પામે નહિ, એવું ઓડ રાખો. આજે તો મહારાજનાં દર્શન કરવા બહારગામ જાય અને રાત્રીએ મોડા પહોંચે, ત્યારે ભોજન કરે શું આ વ્યાજબી છે? દર્શન કરવા આવ્યા છો એટલે રસોડું શું રાત્રીના દશ વાગ્યા સુધી ચાલુ રાખવું? વળી દર્શને આવતા પમરણું, મુહપત્તિ, ગુચ્છો આદિ ઉપકરણો લેવાં ખરાં કે નહિ?

પરણવા જાવ છો ત્યારે ઉપરણી વગર જાવ છો ખરા! આ તો સતની-સભામાં દર્શન કરવા જઉં છું. સામાયિકનાં ઉપકરણો સાથે લીધા વિના જવાય જ નહિ! પણ તમારે તો માગીને મળતાં હોય ત્યાં સુધી, ઘરનાં વાપરવાની બાધા હોય તેમ લાગે છે! બે રૂપિયાનો ગુચ્છો હો તો તે તમે વાપરી શકો અને ઘરનાં પણ વાપરી શકે. જ્ઞાનનું પુસ્તક જેની કિંમત બે રૂપિયા હોય, પણ વેચાતું લેતાં ટાઢ વછૂટે જ્યારે પાંચસો રુ ના પફ-પાવડર, લાલી

લગાડવામાં કેટલુ ખર્ચ કરી નાખે છે! એક સિનેમા જોવા જાય, ત્યા પાચ–દશ રૂપિયાની ઉઠાડે, નાસ્તામાં બે પાંચ રૂપિયા ઊડી જતા હશે.

આર્દ્રકુમારને અનાર્ય દેશમા, જ્યાં સાધુપુરુષનો જોગ નથી એવા દેશમા અભયકુમારે પુજણી અને મુહપત્તિ વગેરે ઉપકરણો ભેટ મોકલ્યા હતાં આર્દ્રકુમાર આ ભેટ આવેલી ચીજો જોઇ રાજી થયો અરીસા સામે ઊભો રહી મુહપત્તિ મોઢે ફેરવવા લાગ્યો બરાબર ગોઠવતા મોઢા ઉપર ચડી ગઇ, જ્યા અરીસામા જોયુ' તરત જ જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું, કે પૂર્વે મે કયાય આવુ રૂપ જોયુ છે! મુદ્દો કહેવાનો એ છે, કે એક માણુસ ઘરમા ધર્મ કરે, તો બીજા પણ તેના રગે અવશ્ય રગાય એક જણ કુટુમ્બમા કદમૂળ ન ખાતો હોય, તો તેની અસર આખા કુટુમ્બમા પડે છે. જૈન થઇને હોટલમા જવાય જ નહિ હિન્દુ હોટલ એટલે "હિન્દુ હો તો ટળ" તારા માટે અહી સ્થાન ન હોય, છતા પણ, આજે હોટલમા જઈ પુરી–બટેટા ખાઇને ધર્મની ધાડ ઉઠાડે છે સમજજો, તમારા બાળકોને નાનપણથી જ સારા સસ્કાર પાડજો પ્રથમ શાળા તમારુ ઘર છે જીવનનુ ઘડતર માવતરથી જ થાય છે તમારા સસ્કારમા કચાશ હશે, તો જ તમારા સતાનો સસ્કાર વગરના થશે.

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે આ છઠ્ઠુ વ્રત, તે અહિસા વ્રતને, પુષ્ટ કરનારુ છે આ વ્રત, જાવજીવ સુધી પાળવુ બહુ દુષ્કર છે માતા પુત્રને હજી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૮૧ મુ

સં. ૨૦૨૦ ના આસો સુદિ ૭ સોમવાર, તા. ૧૨-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે જેણે કાલે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ નાંખે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યાં. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

મૃગાપુત્ર યુવરાજ પદના ધણી, બત્રીસ રમણીઓના સ્વામી છે દોગુન્દક દેવતા જેવું સુખ ભોગવી રહ્યા છે તેમાં એક સાધુના દર્શન થતા જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું એ જ્ઞાનમાં પૂર્વ ભવો નારકી, તિર્યંચ, દશાના ભવો જોયા દેવ લોક જોયો અને ત્યાંથી આવીને પોતે અહીં માનવ ભવમા આવ્યા છે તે પણ જોયું હવે જે કામ અધૂરું છે તે પૂરું કરી લેવું છે જાણ્યા પછી વાર શું? ભાવ નિદ્રા ઉડી ગઇ છે જ્ઞાનનો પ્રકાશ વર્તી રહ્યો છે એવા મૃગાપુત્ર, માતા પાસે સંયમ-માર્ગે જવાની રજા માગે છે માતાને કહે છે, કે હવે હું કિંપાક ફળને ખાવા ઇચ્છતો નથી. બળતા-જળતા આ સંસારમાં સાર વસ્તુ આત્મા છે, બાકી બધી વસ્તુ અસાર છે અજ્ઞાની લોકો અસાર વસ્તુનો મોહ કરે છે, સારભૂત સમ્યક્‌જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ એ છે ઇન્દ્રિયોના વિષયો કે સ્વજનસ્નેહી કોઇ સાર-ભૂત નથી.

" सार दसण नाण, सार तव नियम च सजमसियच वर ।
सार जिणवर धम्म सार सलेहणा पडिय मरण ॥

દર્શન અને જ્ઞાન સારભૂત છે આત્માના ખજાનામાં

અનંતાગુણો છે તેમાં જ્ઞાનગુણ નિરાકાર છે, પોતામાં શું પડયું છે, તે જ્ઞાન બતાવે છે ધર્માસ્તિકાયનું ચલણ લક્ષણ, અધર્માસ્તિકાયનું સ્થિર લક્ષણ, આકાશાસ્તિકાયનું અવગાહના લક્ષણ, કાળનું પરાવર્તન લક્ષણ, જીવનું લક્ષણ ઉપયોગ, અને વર્ણ, સ્પર્શ, રસ, ગંધ એ પુદ્ગલોના લક્ષણ, આ બધું જણાવનાર જ્ઞાન છે. પ્રમેયત્વ નામનો ગુણ દરેક દ્રવ્યમાં છે જાણવું તે દોષ નથી વિષયભાવ કરવા, મનોજ્ઞ અને અમોજ્ઞભાવ કરવા તે જ બંધનું કારણ છે. જો જાણવા માત્રથી, બંધ પડતો હોત, તો કેવળીને મોટો બંધ પડે, કારણ કે કેવળી લોકાલોક બન્નેને જાણી રહ્યા છે, માટે જાણવું તે બંધનું કારણ નથી. પોતાનો ગુણ પોતાનો નાશક ન થાય પર વસ્તુ નાશક છે

રાગ–દ્વેષ એ વિકારી ભાવ છે, તે જ આત્માનો નાશ કરનાર છે અરીસામાં અગ્નિનું પ્રતિબિંબ પડે છે, તે અરીસામાં દેખાય છે, પણ તેથી અરીસો સળગી જતો નથી બરફની શિલા પડી હોય, તો અરીસામાં બરફની શિલાનું પ્રતિબિંબ દેખાય છે, પણ તેથી અરીસો ઠરી જતો નથી. અરીસો જુદો છે, અને અગ્નિ કે બરફની શિલા જુદા છે અગ્નિ અરીસો ન થાય, કે અરીસો અગ્નિ ન થાય એમ જડનું જડમાં અને મારું મારામાં, એમ મજિયારો વહેંચતા આવડે છે કે નહિ? પર ચીજ મારી થઇ શકે જ નહિ, તે જડ છે, હું ચૈતન્ય છું. જડનું પરિણમન ચૈતન્ય કરી શકે નહિ અને ચેતનનું પરિણમન જડ કરી શકે નહિ, માટે સ્વભાવમાં ઠરી જાઓ પરમાં જાઓમા, કષાયની અગ્નિમાં સળગો નહિ શાપની સામે આશીર્વાદ આપવો, આનું નામ

ક્ષમા ભૂરું કરનારનું મનથી પણ અહિત ન ઇચ્છવું

જ્ઞાની કહે છે, કે જે ક્રોધ કરે છે, તેને જ નુકશાન થાય છે તારા જ્ઞાનની સ્વચ્છતા થઇ ત્યારે ખબર પડી, કે ક્રોધ નુકશાનકર્તા છે હવે જે ક્રોધ કરે તે માણસ અજ્ઞાન હોય તો જ ક્રોધ કરે

હું ક્રોધ ન કરું તો ન થાય આ જ પુરુષાર્થ કરવાનો છે, બાકી કોઇ બીજા ખોટકામમા પુરુષાર્થ નથી કરવાનો તને ક્રોધના નિમિત્તો મળે, છતાં પણ તારે તારા સ્વભાવમા રહવું અજ્ઞાની આત્માઓને થોડામાં ઘણું માઠું લાગી જાય છે જ્યારે સમજણવાળાને હિસ્સામાં કંઇ અસર માત્ર પણ લાગતુ નથી. સમજણવાળાને ૧૦૫ ડિગ્રી તાવ હોય, છતાં પૂછે તો કહેશે, ઠીક છે હું મારુ કામ કરું, એ એનું કામ કરે જ્યારે અણસમજુને ૯૯ તાવ હોય ત્યા ધમધમાટ કરી મૂકે કારણ કે સહનશીલતાનો અભાવ છે જ્ઞાનમાં જેવું હોય તેવું ઝળકે છે તેમા જ્ઞાનનો દોષ નથી જાણવું તે દોષ નથી રાગ-દ્વેષ કરવો તે દોષ છે એટલું શીખી જાઓ તો પછી વીતરાગ થતાં વાર નહિ લાગે.

હવે માતા મૃગાપુત્રને સયમ કેવી રીતે પાળવો જોઇએ, તે બતાવે છે. સાધુ થવામા આખી જિંદગીની અર્પણતા કરવાની છે બૌદ્ધ લોકોમાં ફુંગી (સાધુ) થાય છે તે અમુક વર્ષો ફુંગી તરીકે રહે, પછી ન પળાય તો પાછા સંસારમા ચાલ્યા આવે. તેવો આ જૈનનો માર્ગ નથી જૈનમાર્ગ એ સર્વથી અનુત્તર પ્રધાન માર્ગ છે જૈનક્રિયાની તોલે કોઈ ન આવી શકે

જૈનધર્મમા એક એક દ્રષ્ટાત જુઓ. ગજસુકુમારને સોમીલે સળગાવી નાખ્યો, છતા ગજસુકુમારે ક્ષમાના પાઠ શીખવ્યા સ્કધકના શરીરની ખાલ ઉતારી નાખી, છતા સમતા ધારણ કરી. કામદેવ શ્રાવકને, દેવે પિશાચ, હાથી અને સર્પનુ રૂપ ધરી પરિસહ આપ્યા, છતાં સહનશીલતા રાખી. આવા તો શ્રાવકો હોય, ત્યા સાધુની તો શી વાત કરવી ! દુઃખ ખમી લેવુ, પણ દુ ખ દેવું નહિ, તે મત્ર જૈનદર્શનમા ભણાવવામા આવે છે ભગવાને અભયદાન દેતા શીખડાવ્યુ છે તમારે પોતાને અભય થવુ હોય, તો અભય દાનના દાતાર બનો, તો જ તમને અભય મળશે સુખ દેવાથી સુખ મળે છે દગા-બાજી કરી, છેતરપીંડી કરી, કોઇના ભાવ-પ્રાણને લૂટવાથી સુખ મળે નહિ મહાન પુરુષોએ કીધુ છે, કે સમતા રાખતા શીખો

ક્રોધ આવે છે, ત્યારે આખથી ખબર પડી જાય છે, તેમ જ બોલવામા પણ ખબર પડી જાય છે ક્રોધનો અને તાવનો સમન્વય કર્યો છે તાવમા આખ લાલ થાય છે, માથુ ભારે થાય છે, ક્રોધમા પણ તે જ દશા થાય છે તાવવાળો બકે છે, કાતો કૂટે છે અને કાતો ગાણા ગાય છે, તેમ ક્રોધીને ક્રોધના આવેશમા બોલવાનુ ભાન રહેતુ નથી. જ્યારે ક્રોધીને ક્રોધનો આવેશ આવે છે, ત્યારે સામા માણસે મૌન જાળવવુ જોઇએ બોલશે તે થાકશે જે માણસ સમતા રાખે છે, તેને જોર પડતુ નથી

क्षमा खड्ग करे यस्य, दुर्जन किं करिष्यति ?।
अतृणे पतितो वह्नि, स्वयमेवोप शाम्यति ॥

જેની પાસે ક્ષમાનું ખડગ છે તેને દુર્જનો શું કરી શકવાના હતા? જ્યાં તણખલા, કચરા કે બળતણનો ખોરાક મળતો નથી તે અગ્નિને આપોઆપ ઠરી જવાનું રહે છે માટે ક્રોધીની સામે થવું નહિ પણ તેની દયા ખાવી. 'બિચારો પ્રકૃતિને વશ પડ્યો તે કમજોર છે' કેટલાક અજ્ઞાનીઓને ચાલતા ઠેસ વાગે તો ધમપછાડા કરશે. બારણું લાગી જાય તો બારણાને પછાડશે. શું કરે છે તેનું તેને ભાન નથી રહેતું. આવું જાણીને ગાંઠે બંધાય નહિ. આવા નિમિત્તો મળ્યા તે તમે પૂર્વે પાપ કર્યાં તેનું ફળ છે. હવે સમતા રાખી ભોગવો, નહિતર પાછાં ભવિષ્યમાં ભેટશે. ખૂબ ખૂબ બોલતા હોય, ત્યારે સામો માણસ કહેશે, હવે સહનશીલતાની હદ હોય. આતો રામ કહાણી રાખે છે. અરે ભાઈ! ક્યાં રામના એક વરસનું દુઃખ તે માહેલો તારો એક દિવસ ખરો! દુઃખના ગાડવાં થઈ ગયાં છે, તે તો બતાવો! જાણીને ગાંઠે ક્યાં સુધી બાંધી રાખશો! ગજસુકુમારના દુઃખની બે ઘડી પણ ખરી!

માથું તો સર્વ મૂંડાવે જશ મન મૂંડતા શીખેલ
આવો રૂડો અનેરો લાગ નાવે ફરી ફરીને
આવો રૂડો મનુષ્ય દેહ નાવે ફરી ફરીને.

વરઘોડે ચઢાવી, મૂંડ મૂંડાવી, પાટે બેસાડી દીધા, એટલે શું પતી ગયું? મન મૂંડાવું જોઈએ, નહિતર તો સાધુ જેવા સાધુ ચંડકૌશી નાગ થઈ ગયા. ક્યારે આયુષ્યનો બંધ પડશે, એની શી ખબર છે? આયુષ્યનો બંધ પડતી વખતે જો ક્રોધ યુક્ત પરિણામ રહેશે, તો ગતિ બગડી જશે. મને કોણ કહી શકે? અરે ભાઈ તું કોણ? પ્રભુ વીરે પણ કેટલા પરિષહ સહન કર્યાં છે તે માહેલો એક પણ પરિષહ

આપણુને છે! એક રાતના વીસ પરિસહ—હાથી, સર્પ, વજ્રમુખી કીડીઓ, પરિસહ દે, છતા ભગવાન એ બધુ સમભાવમા ઝીલે છે જ્ઞાતા, દ્રષ્ટાપણે સ્વભાવમા ટકી રહેવાની આવડતવાળા છે, તેથી દુ ખ દુ ખરૂપ નથી પરિણમતુ આજની આપણી દશા કેવી છે? આપણુને તો કોઇ બે ચાર કડવા શબ્દો કહે, ત્યા તો લાલપીળા થઈ જઇએ છીએ બળવાન હોય તો મારવા દોડવાના, મારી ન શકીએ તો ગાળાગાળી કરવાના, ઉઘાડે છોગે ગાળો ન બોલી શકાય તો મનમા બડબડાટ—ગણુગણાટ કરી હજારો ગાળો ભાડી નાખવાના ઠાણુાગસૂત્રમા દશ પ્રકારના મૂડ કહ્યા છે પાચ ઇન્દ્રિયોના વિષયના, ચાર કષાયના અને છેલ્લે શિરમૂડ કહ્યુ છે વેશ માત્ર પહેરી લીધો પણ સાધુતાનુ જે તેજ પડવુ જોઇએ તે નથી પડતુ, માટે લાઇન ચેઇન્જ કરવાની જરૂર છે જેના જીવન બાગમા સ્નેહના ઝરણા વહે, ત્યા વેરઝેરના બાવળ ન ઊગે "હુ કઇક છુ, મને કેમ કોઈ કહે!" અરે તુ શુ છો! મૂળામા હતો ત્યારે મફતમા વેચાણો પગવડે કચરાણો ડાળાનુ અથાણું કરે અને પાદડાને ફેકી દે છે, એમા આપણે હતા કે નહિ! શાક લેવા જાઓ છો, ત્યા ઉપરથી થોડુ લો છો, એમ મફતમા વહેચાણો! ત્યા તમારુ કયુ વજન રહ્યુ હતુ, કે આહી 'હુ, હુ' થઈ પડયા છો! જેનામા સહનશીલતા છે, તે જ પરિસહને જીતી શકે છે

ઉરમેં ન માન હોવે, દિલ એકતાન હોવે,
પ્રભુ ચરણ ધ્યાન હોવે, જબ પ્રાણ તનસે નિકલે,
એસી દશા હો ભગવન્! જબ પ્રાણ તનસે નિકલે

જ્યારે દેહમાથી પ્રાણ છૂટતા હોય, સામે કપરા સ યોગો હોય, "મરતો નથી ને માચો મૂકતો નથી" આવા

વેણ સાંભળતો હોય, છતાં મનમાં આકુળ વ્યાકુળ ન થાય તે વખતે ધ્યાન ધરે કે પ્રભુ! હું કેવળ તારી ભક્તિમાં લીન થઈ જાઉં, નવકારમંત્ર બોલતા બોલતા દેહ છૂટી જાય, તે સ્થિતિ માગું છું પણ આ માટે તો અગાઉથી તાલીમ લીધી હોય તે કેળવી શકે, પણ જેને એક વચનમાં વાંધા પડતા હોય તે સહેવાનું કેમ કરશે? જે માણસ એકાસણું કરી ન શકતો હોય તેને માસખમણના પચ્ચક્ખાણ કેમ દેવાય? જેનામાં સહનશીલતા નથી તે સંથારો કરવાને લાયક નથી. સાદાં તપ, એકાસણાં આયંબિલ, ઉપવાસ, છઠ, અઠમ કરીને પ્રેક્ટીસ પાડવી જોઈએ. અત્યારથી દમન કરશો તો જ આગળ વધી શકાશે.

દીક્ષા લીધા પછી વિહારમાં પેટમાં બોર વળતા હોય, સામે ગામ દેખાતું ન હોય તરસનો પરિસહ એટલો બધો કે મોઢે શોષ ઉડતો હોય, આંખે અંધારા આવતા હોય, આવી મુશ્કેલીમાં મુકાઈ જાય, છતાં સાધુ ધૈર્ય ધારણ કરે છે મોત તો ઓશીકે રાખીને સાધુ ફરતા હોય છે, બીક રજ માત્ર નથી, પણ તૈયારીમાં હોય છે કોઈ કહે ભાઈ કાશીનાથ! જવું છે ને, બોલ! તૈયાર થઈ રહેજે. ટાઈમ થશે ત્યારે હું તમને સાદ પાડીશ. પેલો તૈયાર થઈને નીકળે. ગાડીમાં બેસી ગયા હવે જે સ્ટેશન આવે ત્યાં ઉતરી જવાનું છે એટલે સરસામાનનો ડાગીનો એક પણ પડયો ન રહે, તેની કાળજી રાખે એક મુસાફિર હોવા માટે આટલી કાળજી અને આમાજ—ધર્મમાં જ બેદરકારી સેવી રહ્યા છો! ધર્મ કેમ રુચતો નથી?

કોઈ કોઈ કહે છે કે હું ધર્મને માનતો નથી. એ

તુ ધર્મને માનતો નથી, તો તેં મહાવીરને પણ ન માન્યા, તો પછી આહીં આવો છો શા માટે? તમે ધર્મને માનો છો તેથી તો તમારે ને અમારે મેળ છે બાકી તો તમે જેને ઇચ્છો છો, તેને અમે છોડીયે છીએ પરિગ્રહ અમારે જોઇતો નથી. કોઈ સંસારી સગાવહાલાની ઘડિયાળની દુકાન હોય, તે કહે કે, સાહેબ! આ એક ઘડિયાળ રાખો તો સાધુ કહી દે, કે અમારે તે ન જોઇએ પચોતેર રૂપિયાની ફાઉન્ટન પેન રાખો તો તે પણ સાધુને ન કલ્પે 'ત્યાગે એને આગે અને માગે ત્યાથી ભાગે' અમે પરિગ્રહનો તિરસ્કાર કરીએ છીએ ત્યારે તમને પરિગ્રહ ચોટયો છે! તંત્રીએ સારૂ કામ કર્યું છે માટે થેલી આપો તંત્રી કહેશે ખરો કે, મારે આ પરિગ્રહનો સાથ જોતો નથી કે પોતાની જાતને શ્રેષ્ઠ માને? ડોકમા હાર પહેરાવે ત્યારે આ કાળો નાગ કા પહેરાવો એમ કહો ખરા! નારી તમારી ડોકમા હાથ નાખે તો નાગણી માનો! સમજજો, મોહ ઝેરીલો છે

સાપની બીક તેટલી પાપની બીક લાગે છે? સાપનુ ઝેર તો વળી મંત્ર દ્વારા કે ઇન્જેકશનથી ઉતરી જાય, પણ પાપના ડંખ તો ભવોભવ પીડશે જે સાધુ થયા પછી દેહને કેળવે નહિ, તેને મુશ્કેલીનો પાર નથી રહેતો ભૂખનુ દુઃખ સહન કરવાનુ ન રાંધે, ન રંધાવે, પાકી કેરી છેદે નહિ, છેદાવે નહિ, આવો જૈન સાધુનો માર્ગ છે ક્ષુધા પરિસહ સેવવો ક્ષુધાથી ગમે તેવી વ્યથા થાય, પરંતુ મોઢા ઉપરની લાલી ઉતરે નહિ ખુમારી હોય, નરકમા અનંતિ ભૂખ અને તરસ સહન કરી છે, પરવશપણે સહન કરી જ્યારે આ તો તપ થાય છે વહોરવા જાય ત્યા અંતપ્રાન્ત, લૂખ-તુચ્છ

આહાર મળે, તો પણ વહેરામાં લવલેશ ફેર ન પડે શરીરને તો દુશ્મનનો દીકરો માને કર્મને લઈને જ શરીર મળ્યું છે અને કર્મ તે આત્માનો શત્રુ છે નોકર્મ રૂપે ફળ આપે છે, તે દુશ્મનનો દીકરો, તેને વળી સારૂં માનું રાખી શું ફેરવવાનું હોય! આ શરીર પાસેથી કામ લેવાય તેટલું લઈ લો વિજય ચોરને ધના શેઠે જેમ ખોરાકનો અર્ધો ભાગ આપ્યો હતો, તેમ આ શરીરને ખોરાક આપવો પડે છે

ધના શેઠના પુત્રને મારી નાખનાર વિજય ચોર અને પોતે રાજના દંડના કારણે એક જ હેડમાં પુરાય છે પહેલે દિવસે શેઠ માટે રસોઈ આવી. શેઠ જમવા બેઠા વિજયચોર કહે, શેઠ મને કંઈક આપો, હું ઘણા દિવસનો ભૂખ્યો છું શેઠ કહે છે કે શું હું દુશ્મનને આપું? વિજયચોરને આપ્યું નહિ. શેઠે એકલાએ ભોજન કર્યું ખાધું એટલે નિહાર કરવા જવું પડે છે શેઠ કહે છે ઊભો થા. સામે વાળીને દુશ્મનને બોલાવવો પડ્યો મેં ખાધું છે તેથી નિહાર કરવા જવું છે ને તું ઊભો નહિ થા, તો હેડ હાલશે શી રીતે? માટે ઊભો થા વિજયચોર કહેવા લાગ્યો, શેઠ! પ્રથમ મને અર્ધો ભાગ ખોરાકનો દેવાનું કબૂલ કરો તો જ હું સાથે આવું શેઠ બિચારો શું કરે? કબૂલ થયો પછી તો રોજનો કાયક્રમ થઈ ગયો ભાત દેવા આવનાર માણસે આ બધી વાત શેઠાણીને કરી, કે શેઠ તો પોતાના ખોરાકમાંથી વિજય ચોરને ખવડાવે છે

શેઠાણી બહુ ગુસ્સે થાય છે પછી તો ખોરાક મોક-લવામાં કંજુસાઈ કરે છે અમુક વખત પછી શેઠ નિર્દોષ છૂટી

ઘેર આવે છે સગા-વહાલાં-સ્વજનો હાર-તોરાથી સ્વાગત કરે છે. શેઠ નિર્દોષ છૂટી આવ્યા, તેનો આનંદ વર્તાય છે. પણ શેઠાણીનુ મોઢુ ગમગીન દેખે છે શેઠે જાણ્યુ, કે શેઠાણીને કાઇક માઠુ લાગ્યુ છે **આંખ એ અરીસો છે.** વિકારી, અવિકારી, ક્રૂર, કપટી, લુચ્ચો એ બધાં, આખ જોવાથી ઓળખાય. આગળ ધનવંતરી વૈદ્ય આખ જોતા અને રોગનુ નિદાન કરી લેતા હાલની જેમ નળીઓ મૂકવાની કે પેટમા ટકોરા મારવાની જરૂર રહેતી નહિ

શેઠે શેઠાણીને કારણ પૂછ્યુ ત્યારે શેઠાણીએ કહ્યુ, 'તમે આપણા પુત્ર દેવદત્તને મારનારને પોષતા હતા !' આ વાત તો હુ **મરીશ** તો પણ નહિ ભૂલુ શેઠે કહ્યુ 'તમારી વાત બરોબર છે પણ જ્યારે મારી હકીકત સાભળશો ત્યારે તમને બરાબર ખબર પડશે' શેઠે અથથી ઈતિ સુધી હકીકત સમજાવી અને શા માટે ખોરાકમાથી અર્ધો ભાગ દેવો પડતો હતો, તે પણ કહ્યુ શેઠાણીને વાત સમજાણી ભૂલ થઈ તે બદલ માફી માગી

ભગવાને આ દૃષ્ટાત મુનિઓ માટે કહ્યુ છે વિજ્ય ચોરને શેઠ આપતો હતો તે ચોરને રૂષ્ટપુષ્ટ કરવા માટે નહોતો આપતો, પણ આવશ્યક કામ કઢાવવું હતુ તેથી આપતો હતો તેવી રીતે હે મુનિઓ ! ઇન્દ્રિયોને પોષવા આહાર લેશો નહિ, કે દેહની કાતિ વધારવા ખાશો નહિ, પરતુ સયમના નિર્વાહ માટે ધ્યાન-સ્વાધ્યાયમા ટકવા માટે, આ શરીર પાસેથી કામ કઢાવવુ છે, માટે આહાર પાણી લેવા પડે છે, એમ સમજી વિચારી આહારપાણી લેવાના છે જેમ સાધુને

તેમ તમને પણ આ દૃષ્ટાંત લાગુ પડે છે રાયતાં અથાણાં, ચટણી, પાપડ, એક ભાણામાં કેટલાં દ્રવ્ય રાખો છો? તમારે પણ સમજવાનું છે, આત્માને સવળે રસ્તે ચઢાવી ઉદ્ધાર કરવો હોય તો હે પુત્ર! સંયમના માર્ગે વિચરતાં, પ્રથમ તો ક્ષુધા પરિસહ સહન કરવો પડશે. મૃગાપુત્ર માતાને શું જવાબ આપશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૮૨ મું

સંવત ૨૦૨૦ આસો સુદિ ૮ મંગળવાર, તા. ૧૩-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ નાથે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યાં તેમાં ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ઓગણીસમા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે ભગવાન મહાવીર પતિત પાવન-સૌમ્યકારી વાણી વડે સાધુ જીવનનું આબેહૂબ વર્ણન કરે છે

માતાપિતા મૃગાપુત્રને સંયમ કેટલો કપરો છે, તે કહી રહ્યાં છે સાધુના જીવનમાં બાવીસ પરિસહ છે પરિ એટલે ચારે બાજુથી, સહ એટલે સહન કરવું ચારે બાજુથી સહન કરવાનું શાને માટે? માર્गाच्यवन निर्जरार्थं परिषोढव्या परिषहा । નિર્જરા અર્થે સહન કરવાનું હોય છે જે કોઇ દુઃખ પડે તેનો સામનો સમભાવમાં રહીને કરવાનો છે તેમાં અગ્યાર પરિસહ વેદનીય કર્મના ઉદયથી, સાત પરિસહ ચારિત્ર મોહના છે એક દર્શન મોહનીય

કર્મના ઉદયથી, બે જ્ઞાનાવરણીયના ઉદયથી અને એક પરિ-
સહ અતરાયના ઉદયથી આવે છે પરિસહનો સામનો આર્ત
કે રૌદ્ર ધ્યાનથી થઈ શકે નહિ, પણ સમતાભાવથી સહન
કરવાના હોય છે તેમા પ્રથમ ક્ષુધા પરિસહનો સામનો
કરવાનો હોય છે આહાર સજ્ઞા, અનાદિ કાળથી જીવને લાગી
પડી છે જ્યા જે ગતિમા ગયો ત્યા આહાર મેળવવા પ્રયત્ન
કરવામા ખામી રાખી નથી હવે ઉપવાસ કરવો, તે આહાર
સંજ્ઞાને રોકવાનો પ્રયત્ન કહેવાય ઉપવાસ નથી અને
સાધુ વહોરવા જાય ને મળે નહિ, ગામમા પચાસ ઘર ફરે
છતાં બટકુ રોટલાનોય જોગ ન મળે, તો પણ સાધુ સમ-
ભાવને છોડે નહિ

'કોઈ દાતાર નથી કે કોઈનામા રામ નથી વસ્યા
શુ ?' એમ મનમા કલ્પના પણ કરે નહિ બધી જોગવાઈ
હોય છતા ગૃહસ્થ ના પાડી દે, છતા લેશ માત્ર પણ મનમાં
ખેદ ન કરે કેટલાએકતો એમ પણ બોલે કે આ મૂડિયા
તો હાલી જ મળ્યા છે જેવા તેવા શબ્દો બોલી નાખે ગાળો
દે કે માર મારવા માડે, છતા પણ મનમા સામા પ્રત્યે દ્વેષ
કરે નહિ ક્ષમા એ સાધુનો પહેલો ધર્મ છે ક્ષમા રાખવાથી
સાધુ પરિસહને જીતી શકે છે ક્ષુધાનો પરિસહ સમતા-
ભાવથી સહન કરે

બીજો પરિસહ તૃષાનો છે ક્યાય પાણીનો જોગ ન
મળે નદી ચાલી જતી હોય છતા એ સચેત પાણીને અડકે
પણ નહિ શીતનો પરિસહ ઓઢવા પછેડી સિવાય કાઈ
ન હોય અને ઠડી ખૂબ પડતી હોય, તે પરિસહ સમભાવથી

સહન કરે આચારાગ સૂત્રના ૮ અધ્યયનના ૩ જા ઉદ્દેશામા ભગવાન કહે છે

'ण भिक्खु सीयफास परिवेय मायगाय' उवस कमित्ता गाहावई बूया आउस तो ! समणा ? नो खलु ते गामधम्मा उब्बाहति ? ।'

મુનિને ઠડીથી ધ્રૂજતો જોઈ કોઈ ગૃહસ્થ એમ કહે કે હે આયુષ્યમાન શ્રમણ! તમને ઇન્દ્રિયો પીડે છે તે ધ્રૂજો છો? તો સાધુ કહેશે, મને કોઇ ઇન્દ્રિયોના ધર્મ પીડતા નથી, પણ ઠડીના પરમાણુને આ દેહ સહન કરી શકતો નથી, તેથી શરીર કપે છે તો એ ગૃહસ્થ કહે, કે તાપણુ કરું તો ના કહી દે, કારણ કે અગ્નિ કાયનો આરભ સાધુને કલ્પતો નથી. તેમજ કોઈની સગડી સળગાવેલી પડી હોય, તેનો તાપ લેવો પણ કલ્પે નહિ. સાધુ સયમ લીધે છે, તે સમજે છે કે સયમમા મુશ્કેલીનો સામનો કરવો પડશે. ભલે તેવો પ્રખર તાપ પડતો હોય ડામરની સડક ઉપર પગ મૂકે ત્યા પગ ખૂબ બળતો હોય તો પણ મુનિ એ ઉષ્ણતાની આતાપના લેશે પણ પગમા બૂટ ચપલ પહેરે નહિ. કારણ કે દેહને પપાળવો નથી, શાતા શિળિયા રહેવું નથી, પણ આ શરીર પાસે કામ કઢાવવુ છે પછી ભલેને શરીર કાળુ બકુ પડી જાય, સાધુને વળી કોને રૂપ બતાવવા છે મને તાપ લાગે છે એવી જરા પણ અસર મન ઉપર ન લે

જડ ને ચૈતન્ય બન્ને દ્રવ્યનો સ્વભાવ ભિન્ન
સુપ્રતીત પણે બેને બન્ને સમજાય છે

જડ તે હુ નહિ અને હુ તે જડ નહિ. દેખાય છે

આ શરીર, તે તો પુદ્દગલનો પિંડ છે દ્રશ્યમાન પદાર્થો આંખે ચડે છે તે પુદ્દગલના પિંડ છે તે મારુ જ્ઞેય છે, હુ તેનો જ્ઞાતા છુ, જીવ પુદ્દગલોનો કર્તા થઈ શકે નહિ દરેક પરમાણુના વર્ણ, ગધ, રસ અને સ્પર્શ સ્વતત્ર છે સ્કંધમા ભળ્યો એટલે પરાધીન થયો અને દરેક પરમાણુ છૂટો ફરે ત્યાં સુધી અવિકારી, શુદ્ધ-વ્યજન પર્યાયવાન કહેવાય છે. દેહને તાપ લાગે છે, ઉષ્ણ-શીત તે પુદ્દગલની પર્યાય છે તેથી હુ ઉનો કે ટાઢો ન થાઉ મારામાં શબ્દ, રૂપ, ગધ કે રસ નથી, હુ અરૂપી છુ

ખૂબ ઠડી પડતી હોય, વસ્રો ઓછાં હોય, છતા મુનિ ધ્યાનમા અડગ હોય પ્રભુ મહાવીરના દર્શને નીકળેલા ચેલણા મહારાણીએ પ્રભુના કેટલાયેક સાધુઓને ઠંડીમા ધ્યાનમા ઊભેલા જોયા જોઇને ચેલણા મહારાણી વિચાર કરે છે, ધન્ય છે આવા પવિત્ર મુનિઓને! ઘરની બધી સાહ્યબી છોડી, સુકોમળ કાયાથી આવા પરિસહો સહન કરે છે, તેમને ધન્ય છે ચેલણા રાણી રાત્રીને વખતે સૂતા છે, તે વખતે પલગ બહાર જરા હાથ રહી ગયો, તેથી હાથને ઠડી લાગી જતા વિચાર આવ્યો ને બોલાઇ જવાયુ, કે 'શુ કરતા હશે એ!' રાજા શ્રેણીકે આ શબ્દો સાભળ્યા રાજાને શકા પડી કે રાણીના દિલમા કોઈ યાર પુરુષ વસે છે, રાણી વ્યભિચારિણી લાગે છે શકા એ ધીમુ ઝેર છે રાણી ઉપરની પ્રિત તૂટી જાય છે 'ચેલણા ન જોઇએ' એવો મનમા કોપ ઉત્પન્ન થયો બહાર નીકળ્યા ત્યા અભયકુમાર સામા મળ્યા ચહેરા ઉપરથી પારખી ગયા કે પિતાજી વિહ્વળ દશામા છે 'કેમ પિતાજી! વિહ્વળતાનુ શુ કારણ છે?'-અભયકુમારે રાજાને પૂછ્યુ, રાજાએ

કંઈ હકીકત ન જણાવતાં હુકમ કરી દીધો, કે ચેલણાના મહેલને સળગાવી દયો રાજાનો હુકમ તે હુકમ. સામુ પૂછાય નહિ. અભયકુમારે હુકમ માન્ય કર્યો. રાજા શ્રેણીક ભગવાન મહાવીર પ્રભુના દર્શને જઈ રહ્યા છે અભયકુમાર પિતાની આજ્ઞાને લોપતા નથી અગાસીમા ઘોડા કર્યા હતા તેમા અગ્નિ પેટાવ્યો.

આ તરફ રાજા શ્રેણીક મહાવીર ભગવાન પાસે જઈ પૂછી રહ્યા છે, કે પ્રભુ ચેલણાના ચારિત્ર વિષે શુ? ભગવાન કહે છે, કે ચેડા રાજાની સાતેય પુત્રીઓ સતીઓ છે સુશીલ છે, રાત્રીમાં રાણીએ કહ્યુ, કે શુ કરતા હશે એ! એ વાતની શંકા થઈ છે, પણ તેના હૃદયમા તો એ વખતે મુનિઓ જ રમી રહ્યા હતા. ઠંડીમાં હાથ બહાર રહી જતા દુ:ખ થયુ, તો મુનિ કેવી રીતે આ ઠંડી સહન કરતા હશે? એ વિચાર આવતાં રાણીથી રાત્રીને વખતે બોલાઈ ગયુ હતુ રાજાને પસ્તાવો થયો જલદી પાછા વળે છે ત્યાં અભયકુમાર સામા મળે છે ત્યાં મહેલ સામે જુવે, ત્યાં ધુમાડાના ગોટે ગોટા નીકળે છે રાજા બોલી ઉઠ્યા અરે અભય! જા જલદી જા. અભયકુમાર કહે છે કે ચેલણા માતા સુરક્ષિત છે હવે મને આપની રજા મળી ગઈ રાજાએ વચન આપેલ હતુ કે જે દિવસ હુ નકારો દઉં તે દિવસ તુ દીક્ષા લેજે આજે રાજાથી નકારો અપાઈ ગયો કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે મુનિઓ ઠંડીનો પરિસહ સહન કરે છે તે આત્માનો મેલ કાપી નાખવા સમતાભાવે સહે છે સાધુનો આત્મા બળવાન હોય છે, તેથી પરિસહ સહન કરી શકે છે

સયમમાર્ગ એ તો ખાડાની ધાર છે ડાસ અને મચ્છર કરડતા હોય, છતા ધ્યાનમાથી વિચલિત ન થાય ભગવાન કહે છે, કે સગ્રામને મોરચે તો શૂરવીર અને ધીર હોય, તે જ ઊભો રહે છે બાણોનો વરસાદ વરસતો હોય, છતા પાછો હટે નહિ તેમ સાધુને ગમે તેટલા મચ્છરો કરડે, પણ તે તો એમજ સમજે કે મચ્છરો દેહ ઉપર દશ દે છે આ દેહનુ લોહી માસ ખાય છે, પણ કાઇ મારા આત્માના ગુણને ખાતા નથી માસ ને શોણિતનો આહાર કરનારા મચ્છરોને શરીર ઉપરથી ઉડાડે પણ નહિ, તેમ મનથી પણ દ્વેષ કરે નહિ આવો મુનિનો માર્ગ છે

દેહ તે હુ નહિ આતો પાડોશીના ઘરમા નુકશાન થાય છે, તેમા મારે શુ ? આજે તો જૈનોના બચ્ચાઓ મચ્છર દેખે ત્યા ડી ડી ટી છાટવા તૈયાર થઈ જાય છે ખૂબ પાણીનો વપરાશ હોય અને જતના ન હોય તો ખાળ–મોરીમા મચ્છર ઉત્પન્ન થાય છે તને ઊઘ ન આવે એટલે શુ મચ્છરોને મારી નાખવા ? દરેક જીવને જીવતર પ્રિય છે ગમે તે જીવ હોય, પણ શ્રાવકથી કોઈપણ જીવને ત્રાસ અપાય જ નહિ, એવુ હોવુ જોઇએ પથારીમાથી માકડનુ ખોખુ નીકળે તો સવારે ઊઠીને પ્રાયશ્ચિત લેવુ જોઇએ

સાધુને કોઈ આક્રોષ વચનો કહે, ગાળોની ઝડી વરસાવે તો પણ ચલાયમાન થાય નહિ પણ આ બાલ છે, અજ્ઞાન છે એમ સમજી સમભાવમા ટકી રહે જ્ઞાની હોય, તે એવા વેણ કાઢે નહિ અને અજ્ઞાની વેણ કાઢે તેનો ધોખો હોય નહિ આટલુ સમજો તો કેટલુ સમાધાન થઈ જાય !

દુઃખ કેટલું હળવું થઇ જાય ! માટે સહનશીલતા રાખતા શીખો. જેટલી સહનશીલતા ઊંચી, તેટલું વહેલું કલ્યાણ થવાનું છે. જમાના પાકા કાચા છે તેથી જ આજે હિન્દની સ્ત્રીઓ, સંસારીઓ અગ્નિથી સળગી મરે છે, કૂવામાં પડે છે, ઝેર ખાય છે. આમ અકાળ મરણે મરનારા જીવો અનંતા જન્મ મરણ વધારી રહ્યા છે. સંજોગો મળ્યા છે, તે તમારા પૂર્વે કરેલા પાપના ઉદયે મળ્યા છે.

જે નિમિત્તો મળે છે, તે પૂર્વ કર્મના ઉદયે ખડા થાય છે. પછી ભલે ત્યાં જાઓ, ભડકો સળગાવી બળી મરો, પણ કર્મ છૂટવાનાં નથી. કર્મ તો જીવની સાથે જ જાય છે. બીજી ગતિમાં પણ કર્મો સાથે આવશે અને તમે આથી પણ વધુ કફોડી સ્થિતિમાં મુકાઈ જશો, માટે સહનશીલ બનો. કાચ જેવા વેણ કહે છતાં મૌન પાળો. સહન કરશો તે ઊગી નીકળશે. ધરતી કેટલું સહન કરે છે ત્યારે મોતી જેવા દાણા પાકે છે ! દુઃખ પાછળ સુખ ચાલ્યું આવે છે, માટે સમજીને સહન કરતાં શીખો.

કોઈ તમારા અવગુણ, અવર્ણવાદ કરે તો તે તમારા અવગુણ તરફ દૃષ્ટિ કરે છે. હવે તે અવગુણ તમારામાં હોય તો તેને કાઢવા પ્રયત્ન કરો. અને જો તે અવગુણ તમારામાં ન હોય તો પાછળથી તો તીર્થંકર જેવાના પણ અવર્ણવાદ બોલનારા જોવા છે. પછી હું તે વળી કોણ ! એમ વિચારી સહનશીલતા કેળવો. સામે થાઓ તો તેને પાણી ચડે, પણ મૌન રહો તો સામો થાકી જવાનો છે. સામેથી હજારો વેણ બોલે અને તમે એક પણ શબ્દ ન બોલો તો વિજય તમારો થવાનો

છે સામા બોલનારની અસર તમારા ઉપર થશે નહિ, તો સામો બોલનારો હારી જવાનો છે કોઈ અપશબ્દ બોલે ત્યારે વિચારવુ કે એ બોલે છે પણ મારતો તો નથીને? અને કદાચ માર મારવા મડે, તો જાન લેતો નથીને એમ સમજી સહન કરવુ અને કોઇ તલવાર લઇ સામો ચડી આવે તો દેહના કટકા કરશે, પણ મારા આત્માને મારવા તો તે સમર્થ નથી જ, એમ સમજી સહનશીલતા રાખવી, પણ ક્રોધથી સામનો કરવો નહિ **વેરથી વેર બૂઝાય નહિ,** હિસાથી હિસા હણાય નહિ, વેરથી વેરનુ શમન થતું નથી

જાણુ પાસે અજાણુ થઇ, તત્વ લ્યો તાણી,
સામો થાય અગ્નિ, તો તમે થાવ પાણી.

આગ લાગે ત્યારે બબાવાળાઓને બોલાવાય છે તેમ આ સદ્‌ગુરુ બબાવાળાઓ આવી ગયા છે પ્રભુની વાણીના સ દેશવાહકો, વાતાવરણ શાત કરનારા, કષાયની અગ્નિમા બળી રહેલા જીવોને ભગવાનની વાણીરૂપ પાણીનો વરસાદ કરનારા સાધુઓને દર ચોમાસે તમે બોલાવો છો ને? શા માટે? કષાયની હોળી ચારેકોર લાગી પડી છે, તેમાથી શાતા અનુભવવા માટેજ ને! આત્માની શાતિ જોઇતી હોય તો ભગવાન કહે છે, કે ક્ષમાનુ હથિયાર હાથમા લ્યો વધનો પરિસહ પડે છતા પણ મુનિ સમભાવ કેળવે તો મુનિનો વિજય છે ત્યાર પછી દુ ખસેજ્યા-એ પરિસહ એટલે ઉતારો કેવો મળે, ઊચીનીચી ભૂમિકા હોય, સર્પ વગેરેનાં દર પડયા હોય અને જ્યા ઊભુ રહેવાનુ મન ન થાય એવી દુ ખ સેજ્યા, હેપુત્ર! કેમ સહેવાશે?

ત્યાં નથી માતા ને બાપ મજુરિયા રે
ત્યાં નથી કેમ હીંડોળા ખાટ કુવરજી
કેમ કરી સહેશો એમને રે !

હે પુત્ર ! સંયમ માર્ગમાં તો ભૂમિ જ શય્યા હોય. આવા સુખમાં તું ઉછર્યો છે અને હવે આવા આકરા પરિસહો તું શી રીતે સહન કરી શકીશ ? બાળક પ્રત્યે માતાને મોહની લાગણી વર્તે છે, તેથી માતા દુઃખ સંભળાવ્યાનું વર્ણન કરે છે વળી પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૮૩ મું

સંવત ૨૦૨૦ના આસો સુદિ ૯ ને બુધવાર, તા. ૧૪-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલ વસ્તુ. અહીં નામે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનાં ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે.

> छुहा तण्हा य सीउण्हं दंसमसगवेयणा ।
> अक्कोसा दुक्खसेज्जा य तणफासा जल्लमेव य ॥३१॥

મહાન પુરુષોએ સંપૂર્ણ જ્ઞાન અને દર્શન પ્રાપ્ત થયા પછી વાણી પ્રકાશી છે. સંયમમાર્ગમાં કેટલી મુશ્કેલીઓ છે તે માતાપિતા મૃગાપુત્રને સમજાવે છે. મરણાંત ઉપસર્ગ આવે તો પણ મુનિ સમભાવે સહન કરે. પણ આ સંયમ ક્યાંથી લીધો ? એમ ન થવું જોઈએ. કષાયના દુશ્મનોથી બચવા માટે મુનિ આગળ ક્ષમાનું અમોઘ શસ્ત્ર હોય છે. ક્ષમાગુણ આવવાથી સંયમ માર્ગે જતાં તેવું દુઃખ આવે તો

પણ તે હળવુ થઈ જાય છે ગમે તેવી શય્યા, આસનો મળે, તૃણની પથારી, દાભની પથારી મળે, અ દરથી સળિઓ ખૂચતી હોય, છતા તે તો અપ્રમત્ત દશામા વધારો કરનારી છે, એમ કલ્પે

મુનિ પહેલી પોરસીએ સ્વાધ્યાય કરે, બીજી પોરસીએ ધ્યાન, ત્રીજી પોરસીએ ગોચરી કરવા નીકળે વળી ચોથી પોરસીએ સ્વાધ્યાય કરે અને તે જ પ્રમાણે રાત્રીના સમયે પહેલી પોરસીએ સ્વાધ્યાય, બીજીએ ધ્યાન, ત્રીજીએ નિદ્રા લે અને ચોથે પ્રહરે સ્વાધ્યાય, એમ કાર્યક્રમ પ્રમાણે રમણતા કર્યે જાય છે વહોરવા જાય ત્યારે પણ ઇર્યાસમિતિપૂર્વક આગળ ધોસરા પ્રમાણે જમીન જોતા ચાલે છે, જોયા વિના એક પગ પણ મૂકતા જ નથી સ યમમા સાવધાનપણુ છે. પ્રાણી, બીજ, લીલોતરી, કથવા, કીડી આદિ કોઈ જીવને કિલામના ન ઉપજે, કર્મ ન બ ધાય, તેવી રીતે જતનાપૂર્વક વર્તે, તે જ સાધુ છે

ભિક્ષાચરી બહુ દુષ્કર છે એક પાણીનુ બિ દુ પણ યાચના સિવાય ન લે કોઈ સ્થાનકે આવીને આપી જાય તે લે નહિ શ્રમણનુ જીવન એવી રીતે શ્રમમય છે વહોરવા જાય ત્યા પણ પૂછે, કે કોના માટે નિપજાવ્યુ છે? કયાય પણ દોષ ન લાગે તેની સાવધાની રાખે છે યાચવા જાય છે, છતા ક ગાળ નથી શુદ્ધ, નિર્દોષ, આહાર–પાણી મળે તો જ લ્યે છે ઘરડા માટે, માદા માટે, કે સુવાવડી સ્ત્રી માટે કર્યું હોય, તો તેના વાપર્યા પહેલા ન લે જેમ ભારડ પક્ષી અપ્રમત્તપણે વિચરે છે, તે પ્રમાણે સાધુના દરેક કાર્યમા સાવધાની હોય છે.

ચાલતા, બેસતા, ખાતા, પીતાં, સૂતા જાગૃતિ વર્તી રહી છે, એવા મુનિઓને પાપકર્મ બંધાતા નથી જાયવા જાય ત્યાં લાભ ન મળે તો એમ માને, કે મારા અંતરાય કર્મનો ઉદય થયો છે, પણ દ્વેષ કરવો કલ્પતો નથી કોધને હડસેલો દે ત્યારે દીક્ષા લેવાય છે સંયમ એટલે માગી ખાવાનો રસ્તો નથી. ભિખારી આંગણે ઊભો હોય, કલાક સુધી કરગરતો હોય, છતાં પણ તેના તરફ લક્ષ ન કરે અને મુનિ આવે ત્યાં પધારો મહારાજ,' એમ કેમ થાય છે? મુનિ ચૂપચાપ આવે છે બહારથી શાડો પાડે નહિ, કે સૂઝતા છો ને! ઠેઠ જઈ નજર નાખે, કે અસૂઝતી કોઈ ચીજ તો નથીને! પછી દાતારના ભાવ જુએ. બે જણા જમવા બેઠા હોય, એમાં એક વહોરવા માટે આમંત્રણ કરે અને બીજો ન કરે તો મુનિએ લેવું કલ્પે નહિ પણ બન્ને જ્યારે કહે, ત્યારે જ લેવાય વગી દાડમ ચારોળી આદિ સચેત કે મિશ્ર આહાર–પાણી લેવાં કલ્પતા નથી

સાધુ સચેતના ત્યાગી અને અચેતના ભોગી હોય સંયમમાં દોષ ન લાગે તે જુએ છે લાભ મળે તો મદ ન કરે અને લાભ ન મળે તો દ્વેષ ન કરે. ઘણું મળ્યું હોય તેનો સંગ્રહ રાખી શકાય નહિ. ઝારી કે મવાહી કોઈ ચીજ રાતવાસી રાખી શકાય નહિ. કારણ કે મુનિ પરિગ્રહમાં રાચતા નથી. મળે તો સંયમની વૃદ્ધિ અને ન મળે તો તપની વૃદ્ધિ છે વહોરાવતા આશિષ પણ ન આપે, કે ના પાડે તેને શ્રાપ પણ ન આપે. અજ્ઞાત કુટુમ્બમાં વહોરવા જાય જેને જૈન ધર્મનું જ્ઞાન નથી તેવા કુટુંબમાં પરિસહ પડવાનો સંભવ રહે, દેખતા જ કહે કે ચાલ્યા જાવ. અથવા તો આકરા

શબ્દો સભળાવે શબ્દના પ્રહાર કરે, તાડન કરે, લાબા હાથ કરી, ગાલમા આંગળા ભરાવી, શબ્દો સભળાવે, છતા મુનિ તેના પ્રત્યે દ્વેષ ન કરે, એ તો એમ જ સમજે કે અજ્ઞાની જીવો તો આવા જ હોય હુ સમજણો છુ, મને સત્ય રસ્તો સમજાઇ ગયો છે, ક્ષમાથી આત્માનુ કલ્યાણ થાય છે, તેમા શ્રેય છે, એ મુનિ સારી રીતે સમજે છે

કોઇ માણસની પેઢી બેસી જતા, લાખોની ખોટ આવે, તો કેટલુ આર્તધ્યાન થાય ? પણ આતો સહેજે અપરિગ્રહી થવાણુ એમ ધ્યાન કરે તો કેવુ ! જેઓ પ્રભુના પથે પડયા છે, તેઓએ રત્નોના આવાસો, હેમ, હીંડોળા અને રાજરમણીઓ છોડી છે, તે મરજીથી છોડી છે સયમને માર્ગે, આત્મ કલ્યાણ માટે, વિચરનારા પરિસહ આવે ત્યારે જરા પણ આકુળવ્યાકુળ થતા નથી ગમે તેવા ઉપસર્ગ આવે, છતાં પણ લેવાઇ જતા નથી દીક્ષા પ્રત્યે અણગમો લાગતો નથી.

"દેવલોક સમી દીક્ષા, લાગે મીઠી મહર્ષિને,
સંયમ શક્તિહિણાને, મહા નરક સદૃશ."

કેટલાક કહે છે, કે અશકિતમાન થાય ત્યારે સાધુ થઇ જાય છે પણ જૈનનો સાધુ અશકિતમાન થઇ શકતો નથી કાયર છે, તે પૂર્વના સસ્મરણોને યાદ કરે છે જેને સયમનો રસ નથી, તેને પરિસહ આવતા 'મારુ શુ થશે' એમ થઈ જાય છે પણ જે સયમમા સ્થિર છે તે તો જાણે છે, કે આ માર્ગ જ કર્મ ખપાવવાનો છે જઘન્ય બે હજાર ક્રોડ સાધુ, ઉત્કૃષ્ટા નવ હજાર ક્રોડ સાધુ સાધ્વી, આજ માર્ગે

વિચર્યા છે, વિચરી રહેલ છે હું શું નવો માર્ગ પાડું છું! તેઓ કેટલું સહન કરી ગયા તો હું સહન કેમ ન કરી શકું ? સંસારમાં જીવ, ધનાઢ્ય શેઠની નોકરી કરતાં કેટલું સહન કરે છે!

પૈસા માટે મા બાપ, કુટુમ્બ અને પરણેલી સ્ત્રીને છોડીને દરિયાપાર જવા તૈયાર થાય છે ટાઢ હોય, તડકો હોય પણ નોકરીનો સમય થાય એટલે જવું જ પડે છુટકો જ નહિ અરે ભૂખનું દુઃખ પણ સહન કરે છે પૈસો તો પુણ્ય હોય તો જ મળવાનો કે ટકવાનો છે, છતાં આટલું સહન કરે છે તો મુનિઓ શાશ્વતી મોક્ષરૂપી લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરવા કેમ સહન ન કરે!

મહારાષ્ટ્રમાં સંત તુકારામ નામે ભક્ત પુરુષ થઈ ગયા છે તેઓ એક વખત શેરડીનો ભારો લઈને ચાલ્યા આવે છે રસ્તામાં છોકરાઓ મળે છે એક એક સાંઠો આપતા આવે છે ઘેર આવે છે ત્યારે ફક્ત એક જ સાંઠો હાથમાં રહે છે તેની સ્ત્રી બારીમાંથી આ બધું જોઈ રહી છે જેવા ઘેર આવ્યા કે સ્ત્રીએ ન કહેવાના શબ્દો કીધા આ તમે શું કરી રહ્યા છો અક્કલ છે કે નહિ ? તુકારામ કહે છે 'જેના ભાગ્યનું જે હોય તે લઈ જાય' ન માગે તોય આપવું જોઈએ ત્યારે મેં તો માગ્યું ત્યારે આપ્યું છે' 'આ એક સાંઠો લાવ્યો છું' સ્ત્રીના હાથમાં સાંઠો આપ્યો સ્ત્રીને એકદમ ગુસ્સો થયો. શેરડીનો સાંઠો તુકારામના બરડા ઉપર લગાવી દીધો. ક્રોધનો પારો એટલો બધો ચઢી ગયો હતો, કે બરડામાં મારતા સાંઠાના બે કટકા થઈ ગયા છતાં તુકા

રામે આખ લાલ ન કરી, પણ બોલવા લાગ્યા, કે મને ખબર જ હતી તમે પતિવ્રતા સ્ત્રી છો, એટલે મને મૂકીને ખાઓ જ નહિ એટલે તમે આ શેરડીના સાઠાના બે ભાગ કર્યા આવા સત પુરુષ તુકારામ હતા.

તેજ ગામમા શિવાભાઈ કરીને કંસારા આ સત પુરુષના પ્રતિપક્ષી હતા તુકારામ પ્રત્યે ગમે તેવુ બોલે છે, છતા તુકારામ કયારેય પણ તેમના પ્રત્યે દ્વેષ કરતા નથી એક વખત કોઇ બ્રાહ્મણ પોતાની પુત્રીના લગ્ન કરવા માટે, કરિયાવરમા કઇ આપવું પડે, તે માટે સંત તુકારામ પાસે આવ્યો ફાળામા કઈક આપવા તુકારામને વિનતી કરી તુકારામ કહે. 'ભાઈ! પ્રથમ શિવાભાઈ કસારા પાસે જા પ્રથમ તેની પાસેથી ફાળામા નોધાવી આવો, પછી અમે ફાળો પૂરો કરી દઇશુ. સત તુકારામના માણસો સાથે પેલો બ્રાહ્મણ શિવાભાઇ કસારાને ત્યા ગયો પ્રતિપક્ષીના માણુસોને જોતા વેત જ શિવાભાઇ કસારાનો ગુસ્સો આસમાને ચડયો. જેમતેમ બોલવા લાગ્યો તુકારામના માણુસો કહેવા લાગ્યા 'ભાઈ, અત્યારે બહુ ટાઈમ નથી, જે નોધાવવુ હોય તે ટીપમા નોધાવી દો, અમે લઈને જ જવાના છીએ, નહિ આપો ત્યાં સુધી અહી બેસીશુ કસારાએ જાણ્યુ, કે આ લોકો લીધા વગર છોડે તેમ નથી એટલે એક તાબાનો ઢબુ આપ્યો

બ્રાહ્મણ તો વિચાર કરવા લાગ્યો આ ઢબુથી શરૂઆત થઇ, તો મારી પુત્રીના લગ્ન કેમ ઉકેલી શકાશે! એ તો ઢબુ લઇને સત તુકારામ પાસે આવ્યો તુકારામે જાણ્યુ,

કાંઈ હરકત નહિ, બ્રાહ્મણુ પાસેથી હણુ લઈ સગડીમાં નાખ્યો, બહાર કાઢયો, ત્યાં સુવર્ણુનો સિક્કો થઈ ગયો બ્રાહ્મણુને વિશ્વાસ બેઠો કે હવે કામ પતી જશે બ્રાહ્મણુ તો તુકારામને પગે લાગી ચાલતો થયો. આ વાત, શિવાબાઈ કસારાને કર્ણોપકર્ણુ પહોંચી, કે તાંબાનો હણુ તુકારામે સોનાનો કરી દીધો નક્કી તેમની પાસે પારસમણુિ હોવો જોઈએ તેને ગાળો ભાંડનાર હવે તેમનો ભક્ત બની ગયો અર્થની આશા માણુસને કેવા નમ્ર બનાવે છે! એ તો તુકારામના પગમા પડયો. દુશ્મન મટી સેવા કરવા તૈયાર થઈ ગયો. તુકારામના ઘરમાં ચારેકોર નજર કરે છે પણુ ક્યાંય પારસમણુિ હાથ લાગતો નથી.

એક દિવસ તુકારામને પૂછે છે "આપની પાસે પારસમણુિ છે?" મે આપેલા હણુનુ સોનુ બનાવી, આપે બ્રાહ્મણુને આપ્યુ હતુ, તો એવા પારસમણુિના દર્શન તો કરાવો? તુકારામ કહેવા લાગ્યા 'બાઈ! પારસ તો આત્મા છે આત્મામા જેટલો અકષાયી ભાવ કેળવાય, તેટલા પ્રમાણુમા લબ્ધિઓ ચરણુમા નમે છે માટે ઈશ્વરનુ ભજન કરો. માયલાને મારો અ દરની પ્રકૃતિને ટાળો સમભાવ કેળવતાં શીખો, તો આ લબ્ધિ હાથવેતમાં જ છે

મુનિઓના મોઢાના થૂકમા, પરસેવામા પણુ લબ્ધિ હોય છે ત ચાલ્યા જતા હોય અને હવા સ્પર્શે ત્યા મરકી આદિ રોગો મટી જાય. મુદ્દો કહેવાનો એ છે, કે જે અ દરના શત્રુનો વિજેતા બને છે તે જ ખરો વિજેતા છે શિવાબાઈનો હૃદય પલટો થઈ ગયો તે શત્રુ મટી મિત્ર બની ગયો

તુકારામની સ્ત્રીને પણ આટલી હદે ક્ષમા જોઇ, પશ્ચાતાપ થયો જેના જીવનમા સહનશીલતા છે, તે ગમે તેવા ક્રોધના નિમિત્તો મળતા, પણ લેવાઇ જતા નથી ક્ષમા ગુણ ધારણ કરવાથી બીજા બધા ગુણો એની મેળે ચાલ્યા આવશે હૃદયમા કોમળતા લાવો કોઇની સામે ઝઘડવુ નથી, એવો સકલ્પ તો કરો !

ભાઇ ભાઈ વચ્ચે મજિયારા વહેચવામા, 'તારે જોઇએ, એ મારે ન જોઇએ,' એમ સમભાવમાં વર્તે, તો મજિયારો વહેચવા કોર્ટે ન ચડવુ પડે આજે તો, જગતમા મજિયારા વહેચવા માટે કેવા વિનાશ સર્જાય છે ! તે મુબઈમા બનેલા એક ખરા પ્રસગ ઉપરથી સમજાશે, કે કઇ કોટિએ દ્વેષનાં પરિણામો પરિણમે છે !

એક પિતાના, એક માતાના, એક વડની બે વડવાઇ,
એક કોઠામા આળોટેલા, એક લોહીની સગાઇ,
ખૂંદેલા એકજ ખોળે, સૂતેલા એક હીંચોળે,
સગી એક મા ના જણ્યા બે ભાઈ. ૧

માતા માને બે આંખનાં રતન, બાપ માને બે હાથ,
લોક માને કે રામ-લક્ષ્મણની, જોડલી સાથોસાથ,
એક પખીની બે પાખો, લોકોની ઠારતી આખો,
બધુઓ એક બીજાની બાંય. ૨

એકજ જાતનાં કપડાં પહેરે, ને એક થાળીમાં ખાય,
એકની ચોપડી બીજો વાચે, બેય એક નિશાળે જાય,
રમવા બે ભેગા જાતા, નાનેથી મોટા થાતા,
નહોતી ભાઇ ભાઈ વચ્ચે જુદાઈ. ૩

સંપને સુખમાં કાળ જતાં, ત્યાં ઘરમાં આવી બે બાઇ,
નાનીને મોટી વહુઓ કહેવાતી, એણે માંડી ચતુરાઇ,
દેરાણી દેર નચાવે, જેઠાણી જેઠ રીઝાવે,
સ્વામીને વેલની જેમ વીંટોળે ૪

ધીમે ધીમે બે ભાઈઓ વધ્યા તરૂ જેમ હરીફાઈ
ઘર કામે ને ઘર બહારે ઝીલ્લી કરે સરસાઈ
વાણીનો વિનય મૂકી, છેલેથી અમૃત મૂકી
નાની વાતમાં જાય ખીજાઈ ૫

બે પ્રેમદાઓએ પોત પ્રકાશ્યું ને પાડ્યું લોક નવાઈ
રોજ ઊઠીને લડવા માટે એક મળી એક દાઈ
કડવી અને તીખી વાણી કાઢે હાથા ગામડા તાણી
પાડોશી જોતા જાય ભવાઈ ૬

એક અભાગી દિવસ ઊગ્યો, ને લડ્યું પડ્યું નહિ કોઈ
લાકડી ઊઠીને માથાં ફૂટ્યાં નીકળ્યા રાતાં લોહી
માડીના સુખ ખૂટ્યા એ ખોળાના ખૂંદનારાએ,
ખોળાની યાદ ખરેખર ખોઈ ૭

આપતના કટકા હાથમાં લીધા દીન બનીને દાસ,
સ્નેહની ભિક્ષા પિતાજી માગે બન્ને પુત્રની પાસ
તોય ન માને કપુતો માથે હેતા કાળના દૂત,
પિતાએ નાખ્યા ઊના નિશ્વાસ. ૮

જેમ સંસારે થતું આવતું તેમ આ સંસારે થાય
બન્ને ભાઈને જુદા થવાની હૈયામાં લાગી લાય
વડે માથાં રાખરખિયા, ડીકરાને બાળ દૂરેલા
હવે બાપ બાપમાં અંતર જણાય. ૯

બધી કૂડ જ મેળીને વહેંચી એકઠા જીવન તાપ
બાપ આપથી જુદા થતાં મનથી આપે શાપ
ઝઘડા આ ઘરનાં પાપ કરતા બધું વહેવાર
બળાપ્યાં રોમાં માને બાપ ૧૦

તન જુદાં ને અન્ન જુદા એના મન પણ જુદાં થાય
કોઈ કોઈનું મોઢું નહિ જોતા આતડાં જીવન જાય
ન કાંઈની છાયા સામે એવા બે ભાઈની વાતે
માનવો પાપી કરતા જાય ૧૧

જુદા થતા એક ભાઇના ભાગ્યે, દીધું ઝાઝું જોર,
લક્ષ્મી વરી ને બુદ્ધિ ફરી, ત્યાં પૈસાનો આવ્યો તોર,
ભૂલ્યો એ ભાઇ વિસામો, ભૂલ્યો માબાપનાં નામો,
એતો એની નારીમાં ઘેલો થાય ૧૨

ગરીબ ભાઈને ઘેર દારિદ્ર, આવ્યું અપરંપાર,
સાત દિવસથી અન્નનાં સાંસાં, ભૂખ પાડે પોકાર,
ધનિકો મદમા રાતા, નથી કાંઇ ખબર લેતાં,
હવે કેમ દિવસો કાઢયા જાય ? ૧૩

બાકી હતું તે આવી બીમારી, ને તાવે પડયો બેભાન,
ડોકટર બોલ્યા બાઇ તમોને, આજે ભારે નુકશાન,
છાંટો જો દૂધનો આજે, નહિ એના પેટમાં જાશે,
તમારા સ્વામીનાં જાશે પ્રાણ. ૧૪

માન સ્વમાન ભૂલી દેરાણી, જેઠને ઘેર જાય,
જેઠાણી પાસે દૂધની માગણી કરવા તૈયાર થાય,
આવી ભીખ માગવા આટો, દેજો જરા દૂધનો છાંટો,
તમારા દિયરની સ્થિતિ ઘવાઈ. ૧૫

વેંત નમે એને હાથ નમનારી, એવી હિંદની સ્ત્રી હરકોઈ,
એક વખતની બાઝનારી, હવે ગળે બાઝીને રોઈ,
ભલે બહેન ભલે આવી, ઘરમાથી તાંબડી લાવી
લોટો દૂધ દીધું નીચુ જોઇ ૧૬

પણ જીવતા-મૂવા ભાઇની, જેને નો'તી, કાંઇ જરૂર,
દૂધનો લોટો નજરે ચડતાં, ભાઇ બન્યો નિષ્ઠુર,
કાઢી ધિક્કારની વાણી, મળે નહિ દૂધ કે પાણી,
રહેજો મારી ક્રૂર દ્રષ્ટિથી દૂર ૧૭

અપશુકનથી આંખો ફરકીને, મારી લોટાને લાત,
ભાઈ ભાઇનુ દૂધ ઢોળે, ત્યાં કોણ કરે પંચાત,
લાગી એતો લાત પુણ્યને, એનુ ચિત્ત થયુ શુન્ય ને,
કર્મનો ઉદય આકરો થાય ૧૮

કોની લક્ષ્મી કોનું રૂપ ને, કોનું કર્યું અભિમાન
વેરઝેરને કર્મોના પાપે, જખમોમાં લાગી લાય
માનવના પુણ્ય ખૂટયા પાપના ઘડા ફૂટયા,
સુ બાઇમાં ઘોર મચ્યો ઉત્પાત ૧૯

પાડુ લોકોને જતી ધરતી ધ્રૂજે ને આભ કુકાય
મુબઇ શહેરમાં એ મિલ માથે ઘોર ધડાકા થાય
લાખોના માલ ખોવાયા જીવો કંઇ નાના મોટા,
પલકમાં હતા ન હતા થાય ૨૦

કાચ તૂટયા બારણાં તૂટયાં પડી દીવાલોમાં ફાટ
પથ્થર મેહુલાની જેમ કાંઇ ઘસ્યો વછીયા દાટ
અધ્ધર આભ રેલાતા બાળકો સૂના માતા,
બાકી ત્યાં તો રાખના ઢગલા થાય ૨૧

કોઇ થયા લાચાર વમળમાં, કોઇની રોળ ગઇ
કોઇ શ્રીમંતોની માતાને મૂકી જતા એકલી થઇ
હતા જે આજ અમીરો, થયા તે કાળ ફકીરો,
થાશે નહિ પાઇ ખાવાને રહી ૨૨

કોઇ માતાનો લાડકવાયો, કોઇ બાળ માતાને વાલ
કોઇ સ્વામીની જીવનસાથી કોઇ સતીનો નાથ
અકાળે કાળ ખિચાયા, ખોવાયા હાથ ના આવ્યા,
ઘેર ઘેર થયો કાળો કકળાટ ૨૩

શ્રીમંત આપનું ઘર પડ્યું ને શરીર ઉડ્યું આભ,
બીજા ઘેરથી બીજા બાપની, ઉડી એમજ કાય
પડયા જઇ અડકી પાસે અચેતન ભેગા ત્યાંથી
ફૂરેલા માથા જઇ જવાના ૨૪

એવના ફરેલા માથામાથી, લોહીની નીકળી ધાર
ઘડકમાં વહેતી એક થઇ ત્યાં પ્રભુએ પાડયા પોકાર
આખર ત્યાં આભ ઉપાડી બન્ને વીર દષ્ટિ મીલાવી,
સાથે પરલોકમા પ્રયાણ થાય ૨૫

ઘાયલ દેહે ફૂટેલ કર્મે, છુટેલ જીવન સાથ
દેરાણી જેઠાણી બન્ને પહોંચી, શ્વસુર તણે નિવાસ,
એક થઈને પાયે લાગી, ક્ષમા ને સેવા માગી,
નહોતો ચૂડી ચાંદલો કોઇની પાસ, ૨૧

આવી રીતે જો ભાઈને બહેનો, કુસંપમાં પડી જાય,
ધન, આબરૂ ને દેહ ગુમાવી, થઈ જાયે બેહાલ,
સદ્દગુરુ સાચું ભાંખે, કર્મ કોઈનુ ન રાંખે,
રહો સહુ સંપ સંપી સુખદાઈ ૨૭

[સને ૧૯૪૪ ની ૧૪મી એપ્રિલ શુક્રવારે બપોર પછી ૪-૧૦ મુબઈની ગોદીમાં દારૂગોળાથી ભરેલી સ્ટીમરમા અચાનક આગ લાગતાં જે હોનારત સર્જાએલી હતી તેમા બનેલી આ સત્ય ઘટના છે કુટુમ્બ-કલેશ કયા સુધીનુ દુ ખદ પરિણામ લાવે છે, તેનુ આ બેહૂબ ચિત્ર આ કાવ્યમા આલેખાયુ છે]

કુસપના કેવા પરિણામ આવે છે, તે આ ઉપરથી સમજાશે જે ભાઈને મિત્ર કરી શકતો નથી તે દુનિયાને મિત્ર કેવી રીતે કરશે! 'मित्तीमे सव्व भूएसु' બોલવા માત્રથી કાઇ વળતુ નથી, સાધુને સહનશીલતા કેળવવાની હોય છે પરિસહ આવે તે સમભાવે સહન કરે છે, પણ કષાયથી સામનો કરતા નથી વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૮૪ મું

સં. ૨૦૨૦ આસો સુદિ ૧૦ ગુરુવાર, તા. ૧૫-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

ताडणा तज्जणा चेव वह बंध परीसहा ।
दुक्खं भिक्खायरिया जायणा य अलाभया ॥३२॥

માતા પિતા મૃગાપુત્રને સંયમ માર્ગની મુશ્કેલીઓ સમજાવી રહ્યા છે એ મુશ્કેલીઓને વટાવવી સહેલી નથી. જેમ કબૂતર ચણ ચણીને ઊડી જાય છે, પાંખમાં કાંઈ ભરાવી રાખતું નથી, તેવી રીતે મુનિ કાંઈ પણ સંગ્રહવૃત્તિથી પાસે રાખી શકે નહિ. મમત્વી હોય તે જ અથવા તો મળશે કે નહિ મળે એવો જેને વિશ્વાસ નથી તે સંગ્રહ કરે મુનિ લેશ માત્ર પણ સંગ્રહ ન કરે. કેટલાક અમદાવાદી જીવો માને કે મળશે નહિ તેથી તેલ, ગોળ, ઘી, સાકર આદિ રાખે છે પણ જ્ઞાતપુત્રના વચનમાં જે ટકી રહ્યા છે. તે કદી પણ સંગ્રહને ઇચ્છતા નથી. સંગ્રહવૃત્તિ એ ગૃહસ્થવૃત્તિ છે જે સંગ્રહ રાખે છે તે સાધુ નથી—પરિમર્જિત નથી.

સંયમ લીધો છે તેને તો આ દેહ ઉપર પણ મમત્વબુદ્ધિ હોય નહિ પરિગ્રહ આ મૂર્છા છે દેહ ખાન પાન, વસ્ત્ર કંબલ પાયપુચ્છણ, પાટલા રજોહરણ કે ઉપાશ્રયસ્થાન કોઈપણ વસ્તુ ઉપર મુનિ મૂર્છિત બને નહી

જેણે આખો સસાર સ્વેચ્છાએ છોડયો છે, પછી આ મામુલી ચીજ ઉપર મૂર્છા શાને? જે સગ્રહ કરે છે, તે સસારમા ઊડો ઊતરતો જાય છે સચય એ મુનિઓ માટે સર્વથા ત્યાગવા યોગ્ય હોય છે તે રાખે નહિ કે રખાવે પણ નહિ કોઇ ગૃહસ્થ પાસે બે હજાર જમા રખાવ્યા હોય તો ભણવા કામ લાગશે, એવુ મુનિ કલ્પે નહિ સાધુના નામના બેકમા કદી ખાતા હોતા હશે? તો પછી સસારીમા ને સાધુમા ફેર કયા પડયો?

મુનિ કોઈ પણ વસ્તુ મૂલ્ય આપીને લેતો નથી ભગવાને સાધુને સ્વતત્ર બનાવ્યા છે મૂડ મૂડાવવા માટે બે દોકડા હજામને દેવા પડે તેટલા પૂરતો પણ સાધુ કોઇનો ઓશિયાળો નથી કારણ કે હાથેથી લોચ કરવાનો હોય છે કેશનો લોચ બહુ જ દારુણ, એવો લોચ હાથેથી કરવાનો હોય છે 'પળશે ત્યા સુધી પાળીશુ, પછી આ ચાલ્યા સસારમા' એવો આ માર્ગ નથી સાધુને બોજો ઉપાડવા મજૂરની પણ જરૂર રહેતી નથી કારણ કે સાધુથી ઉપડે તેટલુ જ રાખવાની આજ્ઞા છે ત્રણ જોડ કપડાથી વધુ રખાય નહી પાત્ર પણ અમુક જ વસ્ત્ર, પાત્ર, કબલાદિ જરૂર પૂરતુ જ રખાય છે અને તે જાતે ઉપાડે છે

વિહાર કરવામા પણ કોઇનો આશ્રય સાધુ સ્વીકારે નહિ 'આવશો તો જોગ મળશે, ગામડામા કોણ આવો છો!' એમ અગાઉથી ગૃહસ્થને તૈયાર કરે તે સાધુ શિથિલાચારી છે, પણ જે સમર્થ છે, તેવા સાધુ ગૃહસ્થનો પરિચય કે આશા રાખતા નથી સાધુ તો ટાઢા ટુકડા ખાય અને આકાશે

ઊડ્યા જાય આનંદ આનંદ વતતો હોય છે આવા મુનિ સમૃદ્ધિત્તિને ઇચ્છતા નથી. તમે શ્રમણોપાસક કહેવાઓને ? તો પછી તમને સંગ્રહ રાખવો કલ્પે ? પરિગ્રહ એ મહા પાપનુ કારણ છે મહાઇચ્છા એ મહાપરિગ્રહ છે શ્રાવકોને ભગવાને અલ્પારંભી અને અલ્પપરિગ્રહી કહ્યા છે

કોઇ એક ગામમાં આભડ નામનો વણિક પુત્ર રહે છે કંસારાની દુકાનમાં નોકરી કરી માડ પેટ ભરે છે પણ એની મુખમુદ્રા જોતા એમ થાય કે, આવો ભાગ્યશાળી પુરુષ અને એનું નસીબ આવું ? કોઇક જ્યોતિષી પણ કહેતા કે આભડ ભાઇ તમે બહુ ભાગ્યશાળી છો પણ નસીબ આડું પાંદડું છે તે ખસી જાય તો તમારે ત્યા લક્ષ્મીની રેલમછેલ થઈ જાય એ વખતે આ વણિક બોલતો કે ભાઈ ! શા માટે મારી મશ્કરી કરો છો ?

એક વખત આભડ શ્રાવક મુનિનો બોધ સાંભળી રહ્યા છે વ્યાખ્યાનમા પરિગ્રહની વાત આવે છે પરિગ્રહ એ પાપનુ મૂળ છે એણે તો આત્માને પરેશાન કરી નાખ્યો છે આ બધુ આભડ શ્રાવક સાભળે છે આભડની સ્થિતિ મોળી છે મજૂરી કરીને પેટ ભરે છે તેને વિચાર થયો કે મારી પાસે મિલકત તો છે નહિ, શા માટે ખોટી આશામાં લટકવું ? એમ વિચારી તે પ્રતિજ્ઞા કરવા ઊભો થયો પણ ગુરુ જ્યોતિષશાસ્ત્રના જાણકાર હતા. એની હસ્ત રેખા જોઈ લીધી છે એટલે પૂછે છે કે ભાઈ ! કેટલી છૂટ રાખવી છે ?

ગુરુમહારાજ ! પરિગ્રહ પરિમાણ વ્રતમાં પાંચ સોના મહોરથી વધારે ધન ન રાખવું એવા નિયમ આપો સભામે

આશ્ચર્ય સહિત હાસ્ય વેર્યું ! જેને ખાવાના ફાંફાં છે, ફૂટી બદામની મૂડી મળે તેમ નથી, એનેય પાચ સોનામહોરને મોહ ! એક મશ્કરો બોલ્યો "ભાઈ ! આટલાથી તારે નહિ ચાલે" ગુરુદેવ શાન્ત સ્વરે બોલ્યા પુરુષના નસીબ આડુ પાદડુ હોય છે કયારે ભાગ્ય ખુલ્લી જાય તેની શુ ખબર પડે ? માટે વિચારીને વ્રત લેવુ કે જેથી ભ ગ કરવાનો પ્રસ ગ ઉપસ્થિત ન થાય આભડ વધવા લાગ્યો દશ, વીશ, પચાસ, સો, હજાર, લાખ ગુરુ બોલ્યા, ભાઇ ! એટલાથી પણ તારે નહિ ચાલે, કારણ કે ગુરુએ રેખા જોઈ હતી, માટે તેઓ પ્રતિજ્ઞા દેતા અચકાતા હતા છેવટે આભડે પ્રતિજ્ઞા લીધી કે પ્રભુ ! ત્રણ લાખથી વધુ મારે ન કલ્પે વધુ થશે તો હુ ધર્માદાના કાર્યમા વાપરી નાખીશ બધા મશ્કરી કરવા લાગ્યા આવુ વ્રત તો સારૂ

નિયમ વસ્તુ બહુ સારી છે આજે સાઠ વર્ષ 'થઇ ગયા હોય, છતા બાધા લેતા શરમ અનુભવે છે પણ શરમ રાખવી ન જોઇએ પ્રતિજ્ઞા લેવાથી પાપના બોજાનુ નિયત્રણ થાય છે જેને પ્રતિજ્ઞા નથી, પછી ભલે તે કામ કરતો ન હોય, છતા પાપ ચાલ્યુ આવે છે, કારણ કે, આશ્રવના દ્વાર ખુલ્લા છે ઓછામા ઓછી પ્રતિજ્ઞા, એક શ્વાસોશ્વાસ સુધીની અને વધુમા વધુ પ્રતિજ્ઞા, જાવજીવ સુધીની લઇ શકાય છે જેવી પોતાની શકિત હોય, તે પ્રમાણેની પ્રતિજ્ઞા લઈ શકાય છે

આભડ ત્યાથી ચાલ્યો જાય છે કેટલાક વખત પછી એક વખત ભરવાડ બકરીના ટોળા સહિત સામો મળે છે

તેમા એક બકરીની ડોકે મણિ બાંધેલો જુએ છે ભરવાડને આ મણિની કિંમત નથી. આભડને જાણ થઇ કે, આ બકરીને ડોકે બાંધેલ મણિ ઊંચી કિંમતનો છે ભરવાડ પાસેથી યોગ્ય દામ આપી બકરી ખરીદી લીધી તેની ડોકેથી મણિ છોડી સરાણે ચડાવી તેજસ્વી બનાવ્યો તે વખતે પાટણમા રાજા સિદ્ધરાજના રાજમુગુટમાં જડવા માટે મણિની જરૂર પડી. તેવો મણિ આભડ પાસે હતો આભડ ત્યા પહોંચી ગયો અને તેનો મણિ રાજાએ એક લાખ સોનામહોરમા ખરીદી લીધો ક્યારે ભાગ્ય ખુલી જાય છે તેની ખબર પડતી નથી. જ્યારે ભાગ્યરવિ તેજ કરે છે ત્યારે ભિખારી પણ શ્રીમંત બની જાય છે

આજનો શેઠીઓ કાલનો વેઠીઓ નોકર તે શેઠ થઇ જાય છે
ઉલટ સુલટ એમ આ જગતીમા કાળે કરીને સૌ થાય છે.
હો માનવી ! જીવનના રંગો પલટાય છે

આભડ શ્રાવક મજૂરમાંથી લખપતિ બની ગયો પછી તો વેપાર કરવા લાગ્યો એટલે લાખમાંથી ત્રણ લાખ સુધી પહોંચી ગયો તે ઉપરની કમાણી ધર્મ માંહી તેનો ઘરમાંડો શરૂ કરી દીધો વાપરવા છતાં મનને જરાપણ અભિમાન નથી માન મળ્યા પછી અહંકાર ન થવો અને ધન મળ્યા પછી મદ ન થવો એ વાત સહેલી નથી. અભિમાનમાં અટવાય નહિ, તેને જ માન મળે અને પછી આભડ શ્રાવકે ગરીબાઇ જોઇ છે તે તો પૈસાને હાથનો મેલ સમજે છે અપાય તેટલું આપી દયે છે 'તન છૂટે ધન કોન કામ કો ?" આવ્યા ત્યારે સાથે કંઇ ન હતુ જશો ત્યારે કંઇ લઇ જવના નથી તો પછી કૃપણ શા માટે કહેવરાવો છો ?

આભડ શ્રાવક ધર્મના કાર્યમાં ખૂબ ધન વાપરે છે અને નગર શ્રેષ્ઠીનુ પદ પામે છે કહેવાનો મુદ્દો એ છે, કે પરિગ્રહ ક્યારે વધશે તેની ખબર નથી, માટે અગાઉથી મર્યાદા બાંધવી જોઇએ જે મર્યાદા બાંધે છે તેનામા સતોષ-ગુણ પ્રગટે છે અને જે અમર્યાદિત છે તેને તો જેમ લાભ મળે તેમ લોભ વધે છે, તૃષ્ણા વધે છે નમિરાજર્ષિ કહે છે, કે દરેક ગામ, ગરાસ. પૂર, પાટણ, પૃથ્વીમા જેટલા ચોવીસ પ્રકારના ધાન્ય સોનુ, રૂપુ, હીરા માણેક, આદિ રત્નો અને પશુવર્ગ—ગાય, ભેંસ, ઘોડા, હાથી—આખુ લોક ભરીને એક માણસને આપવામા આવે, છતા તેનો તૃષ્ણાનો ખાડો પૂરાતો નથી એવુ જાણી, હે મુનિઓ તપને આચરો

એક મુનિ મહારાજ બહુ સારા વ્યાખ્યાતા હતા. વ્યાખ્યાન કરતા પચમહાવ્રતોમા પ્રથમ વ્રત અહિંસા ઉપર બહુ સારૂ બોલતા હતા સત્ય ઉપર પણ સરસ વ્યાખ્યાન આપ્યુ. તેમ જ અદત્ત અને બ્રહ્મચર્ય ઉપર પણ સચોટ વ્યાખ્યાન આપ્યુ અને જ્યા પરિગ્રહની વાત આવી, ત્યા વ્યાખ્યાન કરવામા સહેજ સકોચ અનુભવવા લાગ્યા એક ચતુર સાભળનાર પારખી ગયો કે મુનિશ્રી પરિગ્રહ ઉપર વ્યાખ્યાન બહુ સચોટપણે કરી શકતા નથી, કાઇક અચકાય છે

મહારાજની શૈલી વેધક છે સામાના દિલને હચમચાવી નાખે એવી વાણી છે, પણ પરિગ્રહની વાત આવતા મોળા કેમ પડી જાય છે? એક વખત મહારાજ ઠંડીલ જવા બહાર જાય છે શ્રાવક ઉપાશ્રયમા જઇ મહારાજની ઝોળી જોઈ, અદર કપડામા વીટાળેલી એક સોનામહોર ભાળી ચતુર

શ્રાવક સમજી ગયો કે, જ્યાં સુધી આ સોનામહોર છે, ત્યાં સુધી મુનિથી પરિગ્રહનું ધ્યાન જેવું થવું જોઈએ તેવું કરી શકાશે નહિ, કારણ કે આચરણમાં હોય તે જો ઉપદેશમાં આવે તોજ તેનો પ્રભાવ કોઈ ઓર પડે છે

મહારાજને આ સોનામહોર નડતરરૂપ છે શ્રાવકે તે સોનામહોર લઈ લીધી અને પોતાના ગજવામાં મૂકી દીધી. મુનિ બહારથી આવ્યા પડિલેહણ કરવા મંડયા ઝોળી તપાસતાં માલુમ પડયું કે સોનામહોર નથી ઠીક થયું, કોઈકે મને ખેત યો છે મને નડતરરૂપ હતી તે રહેજે છૂટી ગઈ સાધુથી તો કહેવાય નહિ કે કોણે મારી સોનામહોર લીધી છે ? જો કહે તો શ્રાવકો કાન પકડેને ? સાધુ પાસે વર્ષ નોગોના મોકડા ભાળો તો શું કહો ?

ટિકિટ, કવર, પત્તાં આદિ સાધુથી કાંઈ પણ ન રખાય કારણ કે એ પણ થાપણી નાણું છે કંચન અને કામિનીના ત્યાગીને વળી આ ડખલ શી ? કેટલાક માર્ગ ભૂલેલાઓને સાજ પડે ત્યાં ટપાલનો થેલો બરાય બ્યવસ્થા માટે માણસ રાખવો પડે આવી ભાંજગડમાં પડવાની સાધુને શી જરૂર છે ? એને ક્યાં પેઢી ચલાવવી છે ? દર્શન કરવા આવજો' એવો કાગળ પણ સાધુથી લખાય નહિ એ તો સ્વ સ્વરૂપમાં મહાલતો હોય કાં હવ સાસુ વહુને બને છે ને ? અરે પણ તારે જાણવાની શી જરૂર છે ? સંસાર તો કારમો છે જ, તું માંડ કરીને છૂટ્યો છો તો પાછા વળીને કયાં જોઈ રહ્યો છે ?

નપ કાચજી ઉતારે છે પછી તે કેવી સુવાળી કાચળી છ ત જોવા જોતા નથી તે તો સ સ ા ચાલતો જ થાય છ તમ આ સંસાર છ નાર સાધુને " મારી મા દુઃખી થાય

છે, એના ભરણપોષણ માટે ટીપ કરી દયો, કંઈક મદદ કરો" એમ સાધુથી કહેવાય જ નહિ.

અમારુ ચોમાસુ કરવા તો લઇ જશો, પણ ફંડ ફાળો કેટલો થશે! મારી મુરાદ તો એક લાખ રૂપિયાની છે લાયબ્રેરી, પાઠશાળા અથવા તો નામ રહી જાય તેવી તિથિ બાધવામા લાભ મળવો જોઈએ, એમ કહેનારા સાધુમા ને ભટજીમા શુ ફેર પડયો! ભટજી રામાયણ કે મહાભારત વાચતા પહેલા રકમ નકકી કરે છે, તેવા જો જૈન સાધુના લક્ષણ હોય તો તેને કેવો કહેવો?

બીજે દિવસે સમય થતા મુનિ પાટ ઉપર આવ્યા પરિગ્રહ એ કારમુ વ્રત છે. એના ઉપર સચોટ રીતે વ્યાખ્યાન કરી શકયા, કારણ કે જે ખટક હતી તે નીકળી ગઈ વ્યાખ્યાન સરસ રીતે થયુ સાભળી પેલા ચતુર શ્રાવકનુ હૈયુ નાચી ઉઠયુ પરિગ્રહ એ કલેશનુ કારણ છે

> **પૈસા, પૈસા, પૈસા તારી વાત લાગે પ્યારી રે.**
> **રાતદિવસ પૈસાને માટે ભટકે નરને નારી રે**
> **પૈસા, પૈસા, પૈસા, તારી વાત લાગે પ્યારી રે,**
> **ભણવું ભણવું પૈસા માટે, પૈસા મોટી ચારી રે,**
> **પૈસાથી બાલુડાં છાના, પૈસાથી ઘેબર-ધારી રે,**
> **પૈસા પૈસા, પૈસા, તારી વાત લાગે પ્યારી રે**

અર્થનો-ધનનો લોભી જીવ રાતદિવસ રાજામહારાજા, શેઠિયાઓની નોકરી સ્વીકારે છે ડિગ્રીઓ મેળવે છે તે એટલા માટે કે, વધુ પગાર મળે પૈસાની વાત જીવને બહુ પ્યારી લાગે છે પૈસો આવતા છાતી કાઢીને ચાલવા લાગે છે દોલત-દોલાત મારે છે, આવે છે ત્યારે કેડમા લાત મારે છે, તેથી છાતી

કાઢીને ચાલે છે અને જાય છે ત્યારે છાતીમા લાત મારે છે તેથી વાકો વળી જાય છે તેમ આવતા અને જતાં 'દોલત' બે લાત મારે છે નાનો બાળક પણ પૈસો દેતા છાનો રહી જાય છે પગાવાળાથી માંડી પ્રધાન સુધી લાખિયા ખાતામા પૈસા અર્થે કેવા કેવા અનથો સેવાય છે ? આજે તો નીતિ-પ્રામાણિકતા બહુ જ ઓછી રહી છે

આ કાળના અમલદારો પરગણામાં જતા ત્યા પોતાના ખપે દૂધ પીતા કોઈ પગે લાગી ધી દૂધ મૂકી જાય અને અમલદાર જો જૈન ધર્મનો જાણનાર હોય તો કહેશે માફ કરજો, આ મને ખપે નહિ, આ તો ગાયની માટી બરાબર ગણાય કોઈ વકીલ પાસે ખૂનના તહોમતવાળો આરોપી આવી કહે છે કે મને તમારા ઉપર શ્રદ્ધા છે, આલો આ પહિલુ મારો કેઈસ હાથમાં લ્યો ત્યારે ધર્મમાં માનનાર વકીલ એમ જ કહેશે 'ભાઈ તું ખરેખર ખૂની છો તુ મને એક લાખ આપવા તૈયાર થયો છે એટલે શુ હું મારૂ સત્ય છોડુ ? મને ધમ વહાલો છે પસ્તીના કાગળો લઈજા' ત્યારે પેલો કહેશે અરે સાહેબ, વિચાર કરો, એક લાખ દેનારો મારા જેવો નહિ મળે.' વકીલ જવાબ આપે છે 'ભાઈ નોધી લેજે કે એક લાખની ના પાડનાર પણ મારા જેવા કોઇ તને મળશે નહિ. મુદ્દો કહેવાનો એ છે કે પરિગ્રહની મૂર્છા છોડવી જોઇએ જે માણસ લાંચ અનીતિ અને પ્રપચથી ધન મેળવે છે તે તેની પાછલી અવસ્થામા બહુ દુખી થાય છે એવી કફોડી સ્થિતિમા મુકાઇ જાય છે કે કા પક્ષઘાત થાય કે કાતો જીવડા પડે એમ દૂતરાને

મોતે મરે છે મુદ્દો એ છે કે તમે સસારમા છો તો પણ ન્યાય-નીતિ વિરુદ્ધ ડગલું ભરવુ ન જોઈએ

કોઈ બૂરા કહો યા અચ્છા, લક્ષ્મી આવે યા જાવે,
લાખો વર્ષો તક જીવુ યા મૃત્યુ આજ હી આ જાવે;
અથવા કોઇ કૈસા હી. ભય યા લાલચ દેને આવે;
તો ભી ન્યાય માર્ગસે. મેરા કભી ન પગ ડીગને પાવે

ગમે તેવું કષ્ટ પડે, અથવા મૃત્યુ નજીક આવી જાય, કોઈ ભય અથવા લાલચ દેવા આવે, તો પણ ન્યાયના માર્ગેથી પગ ડગવો ન જોઇએ મુનિ પાસે શ્રાવકે ખુલાસો કર્યો, કે મે ચોર બુદ્ધિથી તમારી સોનામહોર લીધી નથી, પરતુ આપ પરિગ્રહ વ્રત ઉપર સુદર પ્રકાશ વ્યાખ્યાનમા પાડી શકયા નહિ, તેથી મને થયુ કે કઇક નડતર લાગે છે જ્યા તમારી ઝોળી જોઈ તો આ સોનામહોર નીકળી આપને હવે આ રાખવી છે?

મહારાજ શુ બોલે? મહારાજ બોલ્યા કે તમે જ મારા ગુરુ થયા મારામા દોષ હતો તે તમે કાઢયો પ્રિય કહેનાર પાચસો હોય, પણ હિતકર તો કોઇક જ હોય છે માટે તુ મારો ઉપકારી છે અહી આ સ્થાનકે તો અનેક આવે અને અનેક જાય તેમાથી કોઇની ગીની પડી ગઈ હશે મે તે ભાળી, એટલે સ્હેજે 'રાખી લઉ' એવી વૃત્તિ થઈ આવી મે મારા વ્રતને દૂષણ લગાડયુ છે, મારે સોનામહોર તો જોઈતી નથી. પણ અત્યાર સુધી રાખવા બદલનુ પ્રાયશ્ચિત લઉ છુ

શ્રાવક કહે છે 'મારે પણ જોઇતી નથી' અન્ય ગરીબને આપી દીધી કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે, દૂષણ કાઢનાર

મળે તો તેના ઉપર ગુસ્સો ન કરવો, પણ તેને ઉપકારી માનવો જેનું અંતર સ્વચ્છ, એ સદાય સ્વચ્છ છે મુનિની વૃત્તિ કબૂતર જેવી હોય, કંઇ પણ સંગ્રહ રખાય નહિ કેશનો લોચ પણ દારુણ છે માથું ઓળતા એક વાળ ખેંચાય ત્યાં ઓય વોય થાય ત્યારે આખા માથાના વાળ ખેંચીને કાઢવા, એ તો બહુ જ કપરું કામ છે માતા કહે છે, કે લાલજી આ ત્યાં રુવાંટા ઊભાં થઈ જાય છે તારી આવી સુકોમળ કાયા છે, તું લોચ કેવી રીતે કરી શકશે?

બળકતા શ્યામવરણના કેશને રે મૂળના ભાજી બકાલાની જેમ
તું વત્સ કેમ કરી શકેશો લોચ ને રે

હે પુત્ર! જૈનની દીક્ષામાં માથાનો લોચ હાથે કરવાનો હોય છે ખેતરમાં ઊગતા ભાજી-પાલાને જેમ ચૂંટે છે તેવી રીતે વાળને ખેંચી કાઢવા એ કપરું કામ છે માટે હે પુત્ર! બેર સહી થાય તેટલું કરી લ્યો' વળી પણ માતા શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૮૫ મું

સંવત ૨૦૨૦ના આસો સુદિ ૧૧ શુક્રવાર, તા ૧૬-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ અહીં નાથે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ભગવાન ફરમાવે છે सर्वस्य लोचन शास्त्रम शास्त्र છે એ આપ્ત પુરુષની વાણી છે, તે સર્વને લોચન એટલે આંખ સમાન છે

માતાપિતા, મૃગાપુત્રને સમજાવી રહ્યા છે 'હે પુત્ર ! કેશનો લોચ કરવો બહુજ દારુણ છે વળી જિંદગી પર્યંત "दुक्ख बंभव्वय घोर धारेउंय महाप्पणो" ઘોરમા ઘોર એવુ બ્રહ્મચર્ય વ્રત પણ પાળવુ પડે છે નવયૌવનાને કાષ્ટની પૂતળી સમાન ગણે તે જ ભગવાન છે બ્રહ્મચર્ય વ્રત એ તો ખાડાની ધાર છે વચનમા પણ ગલીચ કે ઠઠ્ઠામશ્કરી કરવા, જેવા તેવા શબ્દો વિષયના ઉચ્ચારાય નહિ, કે કલ્પના પણ મનમા કરાય નહિ આવુ બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળવુ દુષ્કર છે ગમે તેવા વિષમ પ્રસગે પણ અતરને આચકો ન જ ખાવા દેવાય મોહ પર વિજય મેળવે તેજ ખરો વિજેતા છે, એ જ જગન્નાથ બની શકે છે

જોબનનો કાળ એ તો સળગેલું આભલું.
પગલાંને કેમ હું ચલાઉં હો આતમા,
સિદ્ધની વાટે વાટે જાવું,
મોહ ભરેલું મારું લોચનનુ જોડલું,
સમતાની સેર ક્યાથી લાવું,
હો આતમા સિદ્ધની વાટે વાટે જાવું

યુવાની દીવાની છે યુવાનીમા ઉછળતુ લોહી, પૌષ્ટિક ખોરાક, પોશાક પણ તેવા જ હોય, એમાં સગદોષ લાગે તેમા મનને વશમા રાખવુ બહુ આકરૂ છે જેણે યુવાનીને નથી જાળવી, તેને તેના કપરા પરિણામ ભોગવવાના રહે છે કાળા માથાનો માનવી યુવાનીમા સવળો પડે તો તરી જાય છે અને જો અવળો પડે તો દુર્ગતિને નોતરે છે વિષનુ પાન તો એક જ વખત મારશે, પણ વિષય વિષનુ પાન વારે વારે મારશે ને લખ ચોરાશીમા ઘુમાવશે

કોઇ એક સ્ત્રી, જેને ઘર સમૃદ્ધિનો પાર નથી, અઢળક સંપત્તિ છે પણ વરસ દિવસમાં ધણીનું સુખ ચાલ્યું ગયું અને બાઇ વિધવા થઇ પછી મહેલ વૈભવ, દાસી નાઓ આ બાઇને અંદરથી આગ ઉત્પન્ન કરનારા નીવડ્યા બધું સુખ છતાં એક ધણીનું સુખ ચાલ્યું જતા બધું સુખ નષ્ટ થઇ ગયું એમ લાગતું હતું ઉપવાસ આયંબિલ વ્રત પચ્ચક્ખાણ કે સત્સંગ હોય તો મન કાબૂમાં રહે, પણ એ થાય નહિ એટલે આખો દિવસ વિષયના સંકલ્પ-વિકલ્પ કર્યા કરે કે એવો કયો પુરુષ ધારું તો મારું જીવન સુખેથી પસાર થાય !

વિચાર કરતાં તે નગરનો રાજા તેને યોગ્ય લાગ્યો રાજા મને ગ્રહણ કરે તો મારી જિંદગી સુધરી જાય ! બાઈ રાજાને પત્ર લખે છે, કે હું બહુ જ દુખીયુ આ સરનામે મને મળવા આવજો રાજા બહુ ડાહ્યો અને વિચક્ષણ પુરુષ છે તેના હૈયામાં અનુકંપાભાવ છે તેણે વિચાર્યું કે, નક્કી આ બાઇને ખાવા અનાજ નહિ હોય. કોણ જાણે શી પરિસ્થિતિમાં મુકાઈ ગઈ હશે માટે મારે જાતે તપાસ કરવા જવું આવો મનસૂબો કરી જવા તૈયાર થયો રાજા પોતાના આંગણે આવ્યા જાણી બાઇએ સત્કાર કર્યો

રાજા સાથે બે પહેરેગીરો છે બાઈ કહે- મારે આપની એકની સાથે જ વાત કરવી છે જો આ પહેરેગીરો હશે તો હું હૃદય ખોલી નહિ શકું રાજાએ પહેરેગીરોને બહાર જવા હુકમ કર્યો, પછી બાઈ પ્રત્યે બોલ્યો શું કામ છે અને શું વાત કરવી છે ? બાઈ કહે છે મારી સ્થિતિ આપ જુઓ

છોને ? ધણીનુ સુખ નષ્ટ થઈ ગયુ છે, બાકી મારે કોઈ વાતની ખામી નથી. મારી એક પ્રાર્થના સ્વીકારો મારી સાથે એક વખત શીલભંગ કરો, મને પુત્ર થાય એટલે તમે છૂટા' રાજા આશ્ચર્ય પામ્યો અરે! આ તુ શુ માગણી કરે છે ?

वनेऽपिसिंहा गजमांस भक्षिणो, बुभुक्षिता नैव तृण चरन्ति।
एवं कुलीना व्यसनाभिभूता, न नीच कर्माणि समाचरन्ति॥

વનમા વસનારો સિંહ–હાથી, હરણાંદિના માસનુ ભક્ષણ કરનાર ને સો–સો લાઘણો થાય પણ સિંહ ખડ ખાતો નથી તેમ કુલીન પુરુષો ગમે તેવા કષ્ટમા મૂકાય, તો પણ નીચ કર્મ–વ્યભિચારને આચરતા નથી

'તારે પુત્ર જ જોતો હોય, તો 'હુ' જ તારો પુત્ર બની જાઉ હુ મારી માતા પેઠે તારુ સ્વમાન જાળવીશ આજથી તુ મારી માતા છે અને હુ તારો પુત્ર છુ માટે આજથી કોઈ પરપુરુષ સામે જોવાની ઇચ્છા પણ કરીશ નહિ

'शील परं भूषणम्' હે માતા! શીલ એજ ખરુ ભૂષણ છે મારા જેવો પુત્ર મળે તેની માતા દુરાચારિણી કેમ હોય

બાઈ ઉપર રાજાના સત્ચારિત્રની સુંદર છાપ પડી આખા માનસનો પલટો થઈ ગયો બાઈ રાજાના ચરણમાં પડીને માફી માગવા લાગી ઊંધે માર્ગે હતી તે સવળે માર્ગે આવી ગઈ કપડા પર થીગડા હશે તોય ચાલશે, આબરૂ પર તો એકાદ ડાઘ પણ નહિ ચાલે મુદ્દો એ છે, કે યૌવનકાળ એ તો ચાર દિવસનુ ચાદરડુ છે **विवेक भ्रष्टाना भवति विनिपात शतमुख** અર્થાત વિવેકથી ભ્રષ્ટ થનારનો સો રીતે વિનિપાત

થાય છે તે કાળમાં મનને વિકારી ભાવમા જવા ન દેવું અમાર હોય કે ચમરબંધી, પણ જે વાસનાના ગુલામ ન હોય, તેજ સાચા શૂરવીર છે મન પ્રવાહી છે તે જ્ઞાનરૂપી ઘડામા જ સ્થિરતાથી રહી શકે મન વશ કરવું દુસાધ્ય ખરું, પણ અસાધ્ય નથી. કારણકે અનતા સિદ્ધો થઈ ગયા છે, તેમણે મનને વશમા રાખ્યુ ત્યારે જ સિદ્ધ દશાને તેઓ પ્રાપ્ત કરી શક્યા છે

> મન સાધ્યુ તેણે સઘળુ સાધ્યુ એહ વાત નહિ ખોટી
> એમ કહે સાધ્યુ તે નહિ માનુ એ કહી વાત છે મોટી
> હો કુંથુજિન ! મનડુ કિમહી ન બાઝે
>
> મનડુ દુરારાધ્ય તે વશ આણ્યુ આગમથી મતિ આણુ
> આનદઘન પ્રભુ માહરુ આણો તો સાચુ કરી જાણુ
> હો કુંથુજિન! મનડુ કિમહી ન બાઝે

મન એક દિવસમાં વશ ન થાય એક જ ઘાણી કૂવો ખોદાય નહિ અધ્યાત્મયોગ કેળવવો પડે તે અધ્યાત્મયોગ અભ્યાસ વડે અંદરથી પ્રગટાવવાનો છે પોતાના ઉપર પોતાનો કાબૂ ઉન્નતિ આપે પારકાનો કાબૂ અવનતિ આપે એકાંતમા બેસી રોજ મનને સમજાવવું કે સંકલ્પ–વિકલ્પથી ફાયદો શું છે ? સાપ કરડે છે ત્યારે સાપના પેટમા કંઈ પહોચતુ નથી, પણ જેને કરડે છે તેનો તો જીવ જાય છે તેમ મનમા સંકલ્પ–વિકલ્પ આવે છે તેથી આત્મામા કર્મના બંધ પડે છે મન એ કર્મના થોક બાધવાનુ એક યત્ર છે મન જીત્યુ તેણે જગ જીત્યું એમ કહેવતમા પણ છે પણ એમ કહેવા માત્રથી કાંઈ સતોષ વળતો નથી. લાડવો કાગળમાં લખ્યો હોય ત્યા જીભ ફેરવવાથી લાડવાનો સ્વાદ આવતો નથી શાસ્ત્ર એ

લખેલો લાડવો છે અનુભવગમ્ય થાય તે જ સાચો લાડવો છે દ્રવ્યશ્રુત એ ભાવશ્રુતને પ્રગટ કરવા માટે હોય તો જ દ્રવ્યશ્રુત કાર્યકારી બને છે

આગમમા ચાવીઓ બતાવી હોય, પણ ચાવીઓ કબાટથી દૂર જ રહી ગઇ હોય તો કેમ ખોલી શકાય? ચાવી લાગુ કરવી જોઇએ. લાયબ્રેરીમા આખી બત્રીસી હોય, હાથના લખેલા, અને સસ્કૃત, ગુજરાતી, હિન્દી ટીકાવાળા શાસ્ત્રો હોય, પુસ્તકોનો કોઈ પાર નથી, પણ ગણવા માત્રથી કાઈ જ્ઞાન થઈ જતુ નથી જીવનમા ઉતારો તો જ્ઞાન પરિણમ્યુ કહેવાય

કોઈ એક માદો માણુસ વૈદ પાસે દવા લેવા જાય છે વૈદે રોગનુ નિદાન કરી તેને ત્રણ પડિકા ખાવા આપ્યા પેલો માદો માણુસ તો ઘેર જઇ અદરની દવા ફેકી દીધી ને પડિકા ચાવી ગયો કારણુ કે પડિકા લેવાના સમજ્યો હતો આઠેક દિવસ થયા, છતા દર્દમા કઈ ફેર પડયો નહિ, એટલે ફરી વૈદ પાસે આવ્યો વૈદને કહે છે, મને આપના પડિકાથી કાઈ આરામ નથી જણાતો વૈદને આશ્ચર્ય થાય છે અરે, ત્રણુ પડિકાથી તો બસ રોગ ચાલ્યો જવો જોઈએ વૈદ પૂછે છે 'ભાઈ! તમે દવા શી રીતે લીધી છે?' ત્યારે પેલો કહે છે તમારી આજ્ઞા સુજબ, દવા કાઢી નાખીને પડિકા બરાબર લીધા છે' વૈદ કહે છે 'ભાઈ! જે રીતે જે વસ્તુ મહત્ત્વની લેવાની હતી, તે તે લીધી નથી' પછી રોગ કયાથી હટે!' તેમ ઘેર સૂત્રોની થપ્પીથી કબાટ ભર્યા હોય, પણુ જીવનમા ન ઉતારો ત્યા લગી, પડિકા પીધા બરાબર છે

આગમમાં ત્રણ અક્ષરો છે આ–ગ–મ આ એટલે આપ્ત પુરુષના હૈયામાં મોહન થયેલી વાણી, ગ–એટલે ગણધરોથી ગ્રંથિત થયેલી અને મ–એટલે મુનિવરોએ માન્ય કરેલી એવી આ આગમની વાણી છે પાંચમા આરામાં શ્રાવકોને સાધુનો આધાર છે અને સાધુને સૂત્રસિદ્ધાંતનો આધાર છે સૂત્રસિદ્ધાંત પ્રમાણે ક્રિયા કરે તો તેનું ચારિત્ર શુદ્ધ કહેવાય છે

આગમ પ્રમાણે ચાલનાર સાધુ ઉચ્ચ કક્ષાનું જીવન જીવી શકે છે અને તો જ તે જીવ મોક્ષનો અધિકારી બને છે પતંગ, જે આકાશમાં અધ્ધર ચડે છે તે દોરના આધારે ચડે છે દોર ભલે નાની ફિરકીમાં દેખાતો ન હોય, છતાં તે પતંગને ઉંચે લઈ જવામાં આધારભૂત છે દોર ન હોય તો પતંગની શી દશા! કોઈ એમ કહે, કે મારે દોર (સૂત્ર) (સૂત્ર એ દોર છે) ની જરૂર નથી હું મારી મેળે મારા જ્ઞાનનો પ્રકાશ કરી લઈશ. મારે સદ્ગુરુના યોગની કે પુસ્તકની જરૂર નથી. મારું ઉપાદાન પાકશે ત્યારે હું અવશ્ય મોક્ષમાં જઈશ. આમ ઉપાદાન લઈ નિમિત્તને ગણનારો, દોર વગરના પતંગની જે દશા થાય છે તેવી દશાને પામે છે પતંગ ઊંચે ચડે છે તેમાં આધારભૂત દોર છે ફિરકીમાંથી દોર નીકળે જ જાય છે તેમ એક સૂત્રની ગાથા લ્યો તમાં આખુંય ચોમાસું પસાર થઈ જાય છતાં તેના ભાવ, અનંતા હેતુ, રહસ્ય પૂરે નહીં આ પતંગના પાકા સૂત્રને તો વાની બીજા કોઈ પાખંડી દોરમાં તાકાત નથી. વેદાંત ચાર્વાક, સાંખ્ય કે અન્ય કોઈ મત આ સ્યાદ્વાદસૂત્રને તો વા સમર્થ નથી એવા અફર આ સિદ્ધાંત છે

આગમ એ અરીસો છે. પોતે કેવો છે, કયા ડાઘ છે, પ્રગતિ કયા રુધાઈ છે તે આગમમા જુએ તો ખબર પડે તેમ છે. આગમ બધુ બતાવી દેશે જો ગુરુદેવનો જોગ ન હોય તો હાથેથી વાચન કરી અર્થ બેસાડવા, એમા ન સમજાય ત્યા નોધ કરી જ્યા સતોનો જોગ હોય તેને પૂછી નિર્ણય કરવો

આત્માદિ અસ્તિત્વના, જેહ નિરૂપક શાસ્ત્ર,
પ્રત્યક્ષ સદ્‌ગુરુ યોગ નહિ, ત્યાં આધાર સુપાત્ર

ગુરુગમથી વાચણી સ્વીકારવાથી વધારે ફળદાયી બને છે હાથે હાથે અર્થ કરી પોતાના અભિપ્રાયે સમજી લેવાથી સિદ્ધાતો કેવા ભાવથી કહ્યા છે, તે સમજાશે નહિ અને જો ઊધુ લઈ બેસશો તો મહાન અનર્થ કરી બેસશો ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા જેવુ મોટુ પાપ બીજુ કોઈ નથી માટે વાચણી ગુરુગમથી લેવી આગમમા એક ઠેકાણે એમ કહ્યુ છે કે- હે મુનિ ! સ્ત્રીને તારે પગના અગુઠાથી માથા સુધી બરાબર નીરખવી અને એક ઠેકાણે એમ કહ્યુ છે, કે જેમ સૂર્ય સામે નજર પડતા આખ વીચાય જાય છે, તેમ સ્ત્રી સામે દૃષ્ટિ પડતા આખ મીંચી દેજે, પણ મીટ માડીને જોતો નહી. આ બેય કથન આગમમા છે પણ પ્રસગો જુદા છે તે જો ગુરુગમ હોય તો સમજાય પગથી માથા સુધી જોઈ લેવાની આજ્ઞા એટલા માટે કરી છે, કે વહોરવા જાય ત્યારે મુનિએ જોઈ લેવુ, કે ફૂલની વેણી માથામા નથીને ? હાથ ભીના છે કે કોરા ? સચેતનો સઘટો નથી ને ? તે દૃષ્ટિએ જોવાનુ કહ્યુ છે વિકારી ભાવથી મીટ પણ માડીશ નહિ અને જો નજર પડી જાય તો આખ મીચી દેજે

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ચોથા અધ્યયનમાં ભગવાને કહ્યુ છે કે કરેલા કર્મો ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી. હવે જો એમ જ હોય તો પછી વ્રત, પચ્ચક્ખાણ, તપ, ત્યાગનો અર્થ શુ રહ્યો ! બીજી જગ્યાએ એમ કહ્યુ છે, કે વ્રત, તપ, પચ્ચક્ખાણ આદિથી કર્મની નિર્જરા થાય છે ભગવતી સૂત્રમાં કહ્યુ છે, કે જીવ કર્મ કેટલા વેદે છે ? ત્યારે ભગવાન સ્યાદ્વાદથી સમજાવે છે કે, કેટલાંક વેદાય અને કેટલાક ન વેદાય જે કર્મો ઉદયમાન થયાં છે તે ભોગવ્યા સિવાય છૂટકો જ નથી. પણ જે કર્મો સત્તામા પડયાં છે, તે ઉદયમા આવે, તે પહેલા વ્રત, તપ, ત્યાગ, પચ્ચકખાણ આદિથી ઉડાડી શકાય છે

કર્મ બે પ્રકારનાં છે શિથિલ અને નિકાચીત હવે શિથિલ કોને કહેવાં અને નિકાચીત કોને કહેવા તેને માટે દૃષ્ટાંત છે સોયના ભારાને વાળાથી બાંધી લેવામાં આવે અને તે ભારાને અગ્નિમા નાખવામા આવે, લાલચોળ થઈ જાય છતા હજુ સોયોને જુદી પાડવી હોય તો પાડી શકાય છે કારણ કે હજુ સોયો જુદી છે પણ જ્યારે માથે ઘણનો ઘા પડે ત્યારે એકમેક થઈ જાય છે પછી સોય છૂટી પડતી નથી, કારણ કે પિંડ થઈ ગયો જ્યા સુધી. ટીપી નથી ત્યાં સુધી ભલે ગરમ કરી છતાં સોયને જુદી પાડવી હોય તો પડી શકે છે પણ ઉપરથી ઘણનો ઘા પડે, એટલે પિંડ થઇ જાય પછી સોય છૂટી પડી શકે નહી તેમ કર્મ પહેલા નિધત્ત કહેવાય પણ જેમ ટીપાય એટલે પિંડ થઈ જાય તેમ તેવા કર્મને નિકાચીત કહેવાય છે નિકાચીત કર્મ બાંધ્યુ તે ભોગવ્યા સિવાય છૂટકો નથી. શિથિલ કર્મ વ્રત તપ, ત્યાગ

આદિથી, સાધુપણું લેવાથી કે સથારો કરવાથી નિર્જરી જાય છે, પણ હીરની ગાઠને ઉપર તેલનુ ટીપુ પડી ગયુ, પછી તે ગાંઠ તૂટે પણ છૂટે નહી, તેવા નિકાચીત કર્મોને ભોગવ્યા સિવાય છૂટકોજ નથી

આ પાચમા આરાના જીવોને અત્યારે અરિહત, ગણધરો, જઘાચારી, વિદ્યાચારી, આહારક શરીરી કે વૈક્રિય શરીરી કોઇનો જોગ નથી ફક્ત જિનેશ્વર દેવે પ્રરૂપેલી વાણીનો આધાર છે આ ન્યાયયુક્ત માર્ગે ચાલશો તો કલ્યાણ થશે આગમમા એક જગ્યાએ સાધુને ગુણવાળા કહ્યા છે અને બીજે ઠેકાણે સાધુને ગુણ વગરના કહ્યા છે હવે કયા ગુણ રહિત અને કયા ગુણ સહિત સાધુ હોય તે ગુરુગમથી ખબર પડે ૨૭ ગુણો સહિત અને પાચ પ્રકારના કામ–ગુણ રહિત તે સાધુ છે

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે "હે પુત્ર ! આગમમા ઠેર ઠેર કહ્યું છે, કે સયમ પાળવો દુક્કર છે હે પુત્ર ! તુ સુખમા ઉછર્યો છે, દુ ખ ભાળ્યુ નથી, વળી તુ સુકુમાર છે, માખણના પિડા જેવી તારી કાયા છે, તુ સયમને લેવા સમર્થ નથી સયમ લેનારાનુ શરીર કસાયેલુ હોવુ જોઇએ જે ભૂખ, તરસ, ટાઢ, તાપાદિ સહન કરી શકતો હોય, તેજ સયમ લઇ શકે સાધુતા પાળવાના કષ્ટ સહન કરવા જેવુ તારુ શરીર નથી, માટે સયમ લેવાની વાત મૂકી દે" સયમની દુક્કરતા સમજાવતા માતા વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૮૬ મું

સં. ૨૦૨૦ના આસો સુદિ ૧૧ ને શનિવાર, તા. ૧૭-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

> जावज्जीवमविस्सामो गुणाणं तु महब्भरो ।
> गुरुओ लोहभारुव्व जो पुत्ता होइ दुव्वहो ॥३६॥

મોહની લાગણીને વશ થઈને માતાપિતા મૃગાપુત્રને સંયમની દુષ્કરતા સમજાવી રહ્યાં છે પંચમહાવ્રતો જાવજીવ સુધી પાળવાં પડે છે અહિંસા, સત્ય, અચૌર્ય બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ આ પંચમહાવ્રતો એક બે દિવસ કે એકાદ બે વરસ પાળવાનાં નથી, પણ જાવજીવ સુધી પાળવાનાં હોય છે

> પંચ મહાવ્રત છે મેરુ તુલ્ય જે
> જાણજે ખાંડાં કેરી ખડ્ગ ધાર
> કુંવરજી! કેમ કરી સહેશો એમને રે

જિંદગીપર્યંત પંચમહાવ્રત પાળવાં તે તો ખાંડાની ધાર ઉપર ચાલવા જેવું છે સંયમ પાળવો બહુ જ દુષ્કર છે આ સંયમ લીધા પછી જેને પશ્ચાતાપ થાય છે કે ક્યાંથી દીક્ષા લીધી? તેનો સંયમ ફળીભૂત થતો નથી માટે હે પુત્ર! ભારવાહકના ખભે લોઢાનો ભાર મૂકયો હોય તેને જેમ વહન કરવો દુઃખરૂપ છે તેવીરીતે સંયમના બોજાને વહન કરવો બહુ જ દુષ્કર છે ઉઘાડી તલવાર ઉપર પગ મૂકી ચાલવા જેવું છે

સંયમ દુક્કર ઘણો જાયા, સુકોમળ છે તારી કાયા,
પરિસહ આકરા સહવા, સુંવાળા સુખને તજવા,
મૃગાવતી રાણી, આંખોમાં આંસુ આણી,
કહે પુત્રને તે વાર, સંયમે મત જાવ, માનોને મારી વાત,
પૂર્વના ભવ દેખી, ભવોના દુઃખ પેખી,
જાગ્યોછે આતમરામ, જાવુ છે શાશ્વત ધામ
થોભાવુ ના જરી.

માતા આખમા આસુ આણી પુત્રને કહે છે 'હે પુત્ર ! તારી કાયા સુકોમળ છે, તે કાઈપણ કામ કર્યું નથી દીક્ષા લીધા પછી ઘેર ઘેર ભીક્ષા લેવા જવી, વળી ત્યા સુજતા આહાર–પાણી મળે કે નહિ તેની ગવેષણા કરવી, પાય–વિહાર કરવો, વચનના, મારના, તાડન, તર્જનના પરિસહ સહન કરવાના રહે છે

સાધુને બાવીસ પરિસહ સહન કરવાના હોય છે એ પરિસહ સમભાવે સહન કરતા મુનિ ઘણાં કર્મની નિર્જરા કરી નાખે છે. નિવૃત્તિ બાદર નામના નવમા ગુણસ્થાને બાવીસ પરિસહ હોય છે, દશમે, અગ્યારમે અને બારમે ગુણસ્થાને ચૌદ પરિસહ હોય છે આઠ મોહનીયના ઉદયના કાઢી નાખ્યા, તેરમે ગુણસ્થાને અગ્યાર પરિસહ હોય છે, 'એકાદશજિને' એટલે કેવલીને અગ્યાર પરિસહ હોય અને તે બધા વેદનીય કર્મનાજ હોય આવા પરિસહોને સહન કરવાના હોય છે, આવુ કઠોર વ્રત લેવુ બહુ મુશ્કેલ છે બીજા દર્શનોમા સાધુ વાહન વાપરી શકે, બોજ ઉઠાવવા મજૂર રાખી શકે, તેમ જ પૈસા પણ રાખી શકે છે સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયમા સન્યાસની દીક્ષા લેનારો કડિયો હોય, તો મંદિર અર્થે કડિયા કામ કરી શકે, માળી હોય તો બગીચા વગેરેમા કામ કરે, પણ સંસારથી

પરદશા-જાણે નવુ જીવન જીવવાનુ એવુ જૈનના સાધુનુ સાધુપણુ છે જૈનના સાધુને જરા પણ હિંસા કરવી પાલવે નહિ આવો જૈનના સાધુનો માગ દુષ્કર છે

જેને વિચાર થયો કે આત્માને ઓળખવો છે, સયમ માર્ગે વિચરવુ છે, તે પછી સસારમા રોકાતો નથી. જ્ઞાની કહે છે, કે

જેને છે મૃત્યુથી મૈત્રી, જે જાણે મરવુ નથી
મૃત્યુથી જે છૂટી જાએ, તે સૂવે સુખથી ભલે

જેણે કાળને જીત્યો હોય, કાળ સાથે મિત્રતા હોય અને મૃત્યુથી પલાયન થઈ જવાની શક્તિ હોય તે જ સુખે સૂઈ શકે છે કાળ નથી જ આવવાનો તે બને તેવી વાત નથી. અહીં થી ઘર ભેગા થશો કે કેમ તેની શુ ખબર છે? શ્વાસ નીચો લીધો તે ઉચો થશે કે કેમ, તેની શુ ખબર છે? છતાં પ્રમાદની પથારીમા આળસનુ ઓશિકુ લઈ કેમ સૂતા છો? કાલ કરીશ વરસ બે વરસ પછી ધર્મધ્યાન કરીશ એવા વાયદાના વેપાર અહીં ન હોય

દર્ભની અણી ઉપર ઝાકળનુ બિંદુ ક્યાં સુધી ટકી રહે? તેવુ આ મનુષ્ય જીવન છે ક્યા દેવતાનો સાગરોપમ ને પલ્યોપમ સુધીના આયુષ્ય ક્યા આ માનવીનુ આયુષ્ય તેની તુલનામાં તમારુ સો વર્ષનુ આયુષ્ય તો બિંદુ સમાન છે તો પછી ગળઅવા શુ ગયા છો? કાં સાલ્લોઆને કાં દોરી લાગે! ધર્મ કરવામા વાયદો શો? જેના ઘરનુ છાપરુ બાગ્યુ હોય તે એમ વિચારે? કે હમણાં દિવાળીટાણુ છે એટલે જરા જમી જાઉ પછી નવરાશે છાપરાને બતાવીશ અને છાપરુ ઘ ાવી લઇશ. પણ એમ ન હોય તે તો છાપરુ

ભાગે કે તરત જ હાડવૈદ્યને ત્યા દોડી જશે તેમ તમે ઘરડા થયા છો, છતા હજુ કાલ-કાલ કયા સુધી રાખશો? જેના દિલમાથી નવુ શીખવાની ધગશ મટી જાય એનુ નામ ઘરડો.

તમારા જીવનનો હેતુ શુ છે? ખાવુ, પીવું ને સૂઇ રહેવુ, શુ એ જ તમારા જીવનનો હેતુ છે! શુ એજ તમારુ જીવન ધ્યેય છે? તમે મિત્રને સબોધન કરી પત્ર લખો, પણ પૂરુ સરનામુ ન કરો, તો તે પત્ર ગેરવલ્લે જાય ને? તેમ, તમે તમારુ જીવન પણ ધ્યેય વગરનુ જીવશો તો નિષ્ફળ જશો.

મૃગાવતી રાણી પુત્રને કહે છે, કે સયમ બહુ દુષ્કર છે તારુ શરીર સુકોમળ છે હાથે કરીને દુ ખને વહોરી લેવુ તને પાલવે નહિ, માટે સયમની વાત મૂકી દે તુ સયમની વાત કરે છે, ત્યા અમારા રુવાડા ઊભા થઈ જાય છે. રાગ એટલુ દુ ખ છે માતાને રાગ છે, જ્યારે પુત્રને વૈરાગ્ય છે બન્નેની સયમમાર્ગ જોવાની આખ જુદી છે જેને સાચો વૈરાગ્ય ઉપજ્યો છે તે મોહના રાગમા રગાતો નથી મૃગાપુત્રનો આત્મા જાગી ચૂકયો છે, હવે તેને પ્રમાદમા રહેવુ પાલવે તેમ નથી

થોડા વખતમા ઘણુ કામ કરી લેવાનુ છે કમાણીનો અવસર હોય ત્યારે માલના થોકે થોક કાઢે, ત્યારે ઊઘવુ પોસાય કેમ? **आलस्य हि मनुष्याणा शरीरस्थो महारिपु** આળસ-પ્રમાદ તે આત્માનો મહાન દુશ્મન છે, **ઉદ્યમ સમાન બધુ નથી**

અન્ય દર્શનીના સાધુ ગમે તેટલા ભેગા કરો, જ્ઞાની હોય, છતા પણ ભગવાનના એક શ્રાવકના તુલ્યે પણ ન

આવે જૈનના સાધુની સાધુતામાં આશ્રવના નિરોધપૂર્વકની તપશ્ચર્યા છે શ્રાવકોના પણ એજ મનોરથ હોય 'ક્યારે આ બધુ છોડી સંયમ માર્ગે જાઉં?' જે મોક્ષે ગયા છે તે આજ માર્ગે ગયા છે ભાવમાં સાધુપણું આવ્યા સિવાય મોક્ષે જવા નથી. સંયમ પંથ લેવો તેમના માટે સહેલો છે

કોઈ એક માણસ અન્ય દર્શનીમાં તાપસની દીક્ષા લ્યે છે આશ્રમમાં રહી વાચન-ધર્મધ્યાન કરવાનું હોય છે ભિક્ષાચરી કરવી પડે છે આ ભાઈ જ્યારે સંસારી હતા, ત્યારે ઘેરથી દુકાન અને દુકાનેથી ઘેર જવાનો જ મહાવરો હતો. એટલે ભિક્ષાચરી માટે ઘેર ઘેર ભટકવું આકરુ લાગે છે એટલે પોતાને જ ઘેર જાય છે તાજી દીક્ષા લીધી છે એટલે ઘરના સૌ બહુ સત્કારે છે સ્ત્રી કહેવા લાગી 'તમે અહીંથી ભિક્ષા લઈ જશો અને ત્યાં આશ્રમમાં જશો ત્યાં રસોઈ ઠરી જશે માટે અહીં જ ઊની રસોઈ જમી લ્યો તમારે રોજ રોજ જમવા આવતા જવું તમારે માટે બધુ તૈયાર રહેશે.'

આ તાપસ રોજ કાયક્રમ પ્રમાણે ઘેર જમવા આવવા મંડ્યો ઘરના પણ સારી સારી વસ્તુ તૈયાર બનાવીને રાખે છે રોજના સારા ખોરાકથી શરીરનો દેખાવ ફરી ગયો, કારણ કે હવે કંઈ કામનો બોજો તો હતો નહિ અને માલ મલીદા ખાવા મંડવા લાગ્યા આનું નામ શું ઘર છોડ્યું કહેવાય! જાત જાતના ભોજન જમતાં સાધના કરવાનું ચૂકી ગયો.

એક વખત મોટો પુત્ર માલ ખરીદવાના કામે બહાર

ગામ ગયો છે વહુ પિયર ગઈ છે ઘરમાં કોઈ નથી. જમ-
વાના સમયે આવે છે વસ્તુ તૈયાર છે જમવા બેઠા જમી-
પરીવારી બેઠા પછી, સ્ત્રીએ બારણુ વાસી દીધુ. સ્ત્રીનો
મનોવિકાર હાથ ઝાલ્યો રહ્યો નહી તાપસનુ બાવડુ ઝાલી
પલગે બેસાડી દીધો. પરિણામે વ્રત ભગ થયુ અહી સમય
ઘણો પસાર થઈ ગયો. તાપસો રાહ જોઈ રહ્યા છે જે ગુન્હેગાર
હોય છે, તેનુ હૈયુ ફ્ડફ્ડતુ હોય છે

પાપ અને સાપ લપાતા–છૂપાતા આવે છે તાપસમા
પાપ પ્રવેશી ચૂકયું, હવે તેને કયાય ચેન પડતુ નથી તેને
થયુ કે મારાથી અઘટિત થઇ ગયુ ઘરનો ઉબરો ચડયો,
માલમલીદા ખાધા, સગદોષથી આ દશા થઈ હવે અસગ
રહેવુ છે, હવે મારે વસ્તીમા રહેવુ જ નથી પોતાથી વડીલ
તાપસોની આજ્ઞા માગે છે, કે મારે એકાતમા સાધના કરવી
છે, માટે રજા આપો

તાપસ તો એકાત જગલમા ઝૂપડી બાધી રહેવા
લાગ્યો ઝૂપડીમા ઊદરનો ઉપદ્રવ થવા લાગ્યો તાપસની
કોપીન–કફ્નીમા ઊદર ટોચો મારી જાય છે ધ્યાન ધરીને
બેસે તો શરીર ઉપર ચડી જાય છે એટલે તે પરિસહથી
બચવા એક બિલાડી રાખી

આથી ઊંદરનો ઉપદ્રવ તો મટયો પણ એક બે દિવસમા
તો બિલાડી ભૂખથી લોથપોથ થઈ ગઈ તાપસને ઉપાધિ
થઇ કે, આ બિલાડી જો મરી જશે તો મને પાપ લાગશે
ત્યા આગળથી ભરવાડો દ્દ્ય વેચવા જતા હોય છે, ત્યા
વાસણ લઇને ઊભો રહે છે મિલાડીને પાવા માટે દ્દ્ય લઈ આવે

કે ભરવાડોને અનુકંપા થઇ કે મહારાજ કયાણી છે વળી રોજ દૂધ લેવા અહીં ઊભા રહેવું પડે છે, તે કરતા એકાદ ગાય આપી દીધી હોય તો આપણને પુણ્ય થાય અને આ મહાત્માને તકલીફ ઓછી પડે ભરવાડ એક ગાયનું દાન કરી નાખ્યુ મહાત્માને ગાય આપી.

મહાત્મા કહે છે, ભાઇ ગાય તો આપી પણ તેને રોજ ખવડાવવા પાણી પાવા માણસ જોઇએ તેનું શુ! ભરવાડ કહેવા લાગ્યો. મહારાજ મારો ભાઇ છે તે ખુશીથી તમારી સેવામાં રહેશે. ભરવાડે પોતાના ભાઇને ગાયની માવજત કરવામાં રાખી દીધો, ભરવાડ ગાયની માવજત કરે, પછી બાકી શુ રહે? દૂધ બિલાડી પીએ છતાં પણ વધવા લાગ્યુ ભરવાડ પણ દૂધનો ઉપયોગ કરવા લાગ્યો મહારાજે ભરવાડને કહ્યુ, કે આ જમીન વણખેડી પડી છે તો તેમા કાંઇક દાણા વાવવામા આવે તો પછી તારે કયાંય જવું ન પડે અને આપણુ કામ થઇ જાય મહારાજે ભરવાડની સહાયતાથી ખેતર ખેડાવ્યુ

સારા વરસાદ પાણીથી સારો પાક થયો અનાજ ઘણુ ઊગી નીકળ્યુ રાજ્યના ઘોડેસ્વાર નીકળ્યા અને પૂછવા લાગ્યા આ કોનુ ખેતર! તો કહે જોગી મહારાજનુ! જુવો, અસંગ દશા કેળવવા આશ્રમમાંથી છૂટી અહીં જંગલમા આવ્યો છે છતાં અંદરથી સંગ છૂટયો નથી, ત્યાં સુધી બહારના સંગ છોડવે કંઇ વળતુ નથી. સાધુથી ગૃહસ્થનો સંગ ન થાય કેમ શાતા છે ને? એમ પણ સાધુ ગૃહસ્થને પૂછે નહિ ગૃહસ્થને સુખસાતા પૂછવી એ અણાચાર છે

એક વખત વરસાદ ન આવવાથી, દુષ્કાળ પડે છે જોગી મહારાજને મહેસૂલ ન ભરી શકવાને કારણે સખત દંડ થાય છે. સખત તડકામા વાકા ઊભા રાખવામા આવ્યા પીઠ ઉપર મોટો પથરો મૂકવામા આવ્યો, પોતે હલવા જતા પથરો પડયો એટલે ઉપરથી ચાબુકનો માર સહન કરવો પડયો ખેતરની ઉપજ તો પોતે ખાધી ન હતી પણ પાપ વોર્યું તેનુ ફળ કેવુ ભોગવવુ પડયું ! ચાબુક ફટોફટ બરડા ઉપર પડવા માડયા એટલે પોતે ખૂબ જોરથી હસવા લાગ્યો. લોકોને આશ્ચર્ય થયુ, કે આ મહારાજ હસે છે કેમ ? મહારાજ કહેવા લાગ્યા કે આ કફનીએ કેર વાળ્યો છે તેને સાચવવા ઊંદર, ખિલાડી, ગાય, ખેતર, આ રીતે પરિગ્રહ ઊભા કર્યા અને કઇ સ્થિતિએ પહોચી ગયો !

જયા સુધી અ દરથી મમત્ત્વભાવ ન ટળે ત્યા સુધી ગમે ત્યા જાય પણ કઇ છૂટી શકાતુ નથી ઘેર હોય તો બૈરા છોકરા, કુટુમ્બ, પરિવાર અને અહી આવે ત્યા ચેલા-ચેલી સસારમા હોય તો ઘરેણાં-ગાઠા, રાચરચીલુ અને અહી સૂત્રસિદ્ધાતના પરિગ્રહ વધાર્યો ! આમા છોડયુ શુ ? નાનામાથી નીકળી મોંટા સરકલમા આવી ગયો સસારમા હોય ને માદો પડે, તો એના કુટુમ્બને ચિતા અને અહી આવ્યા પછી તો આખા સઘને ચિતા ગામોગામના સઘને ચિતા થાય. આ અમારા શ્રાવક-એની આમ વ્યવસ્થા કરો, જાણે મઠનો મહ ત જોઇ લ્યો સાધના તો કયાય કે કાઈ ગઈ, ને ઊ ઘે રવાડે ચડી ગયો

જાવા નીકળ્યા'તા અમે ઉગમણી દિશાએ,
આથમણે છેડે અ'તે આવીને ચડયા,

અમે અવના મુસાફિર ભૂલા રે પડયા
ક્યાં રે જવું તું ને ક્યાં જઈ રે ચડયા
અમે અવના મુસાફિર ભૂલા રે પડયા

જ્યાં સુધી અંદરથી સંસાર ઊભો છે ત્યાં સુધી બહારનો સંસાર છોડે તે બહુ હિતકારી થતો નથી. ભગવાન કહે છે, કે અભ્યંતર સંસાર છૂટે તોજ તારું હિત થાય. સંયમ એ એક બે વરસની વાત નથી. જાવ જીવ લગી વિસામો લેવાનો નથી. એટલા બધા કાર્યો સંયમ માર્ગમાં પડયા છે. ગુણરૂપી મોટો ભાર લઈને ચાલવાનું છે. લંગોટીયા સાધુ જેવી આ દીક્ષા નથી. રત્નચિંતામણિ દેઈ, કાચના ટુકડામાં રાચવાનું હોય નહીં. ધર્મ સમજ્યા પછી, ધર્મ કરવામાં ઢીલ ન કરવી. પહેલાં સમજો, પછી આચરણમાં ઉતારો. ધર્મમાં દઢધર્મી અને પ્રિયધર્મી બનો. ધર્મનું કવચ પહેરશો, તો અંતરંગ શત્રુ તમને ભેદી શકશે નહિ.

માતા સંયમની દુષ્કરતા, ઉપમાઓ આપીને પુત્રને સમજાવી રહ્યા છે. હજુ પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૮૭ મું

સં. ૨૦૨૦ના આસો સુદિ ૧૩ ને રવિવાર, તા. ૧૮-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાંત. પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યાં. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનાં ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે.

"आगासे गंगसोउ व्व, पडिसोउ व्व दुत्तरो ।
वाहाहि सागरो चेव, तरियव्वो गुणोदही ॥३६॥

માતા પિતા મૃગાપુત્રને સંયમની દુષ્કરતા સમજાવતા કહે છે, કે ચુલહિમવત પર્વત ઉપરથી પાણીનો દરોડો પડે છે, તેને આકાશગગા કહે છે તેનો પ્રવાહ ઝાલી ઉપર જવુ. સામે પૂર તરવુ દુષ્કર છે; જ્યા મચ્છ—કચ્છ, નક્ર—ચક્ર દરિયાના રાક્ષસો હોય, મોજા ઉછળતા હોય, એવા સમુદ્રને બે ભુજાવડે તરવો મુશ્કેલ છે તેમ સયમ માર્ગમા ગુણરૂપી દરિયાને તરવો ઘણો મુશ્કેલ છે સયમ માર્ગ એટલે કે ગુણોની વૃદ્ધિ કરવી એક પણ અવગુણ આત્મામા ન ઘૂસી જાય તેની તકેદારી રાખવી પડે છે કામ, ક્રોધ, લોભ, પરિગ્રહ, મોહ, એ કોઈ આત્મિક ધનને લૂટી ન જાય તેની સયમ માર્ગમા ચોકી રાખવી પડે છે કર્મ કાપવાની કળા શીખવા સાધુ માર્ગ એ એક વિદ્યાલય છે. કર્મ કાપવાની ધર્મ કળા અહી શીખવાય છે બધી કળા કરતા ધર્મ કળા શ્રેષ્ઠ છે ગુણો પ્રગટાવ્યા સિવાય અવગુણ ટળે તેમ નથી

પ્રથમ તો આ ધર્મ પામવો એ જ મહામુશ્કેલ છે. સુખના રસિયા જીવો ઘણા છે, ત્યારે પુણ્યના રસિયા જીવો થોડા છે અને ધર્મના રસિયા એથી પણ થોડા છે સુખના રસિયા દીન લાગે છે, પુણ્યના રસિયા ખિન્ન લાગે છે અને ધર્મના રસિયા (અમીર છે) સાત્ત્વિક હોય છે ભૌતિક સુખની વાછના કરવી તે શરમ ભરેલી વાત છે પોતાના આત્મામા અનત ગુણનો ખજાનો છે સ્વ તરફ દૃષ્ટિ કરો, તો તે અનત ગુણનો ખજાનો મળે તેમ છે આજે તો કહીએ કે ધર્મ-ધ્યાન કરો છો ! તો કહેશે સમય નથી 'No time' આમ

કહેતા શરમ આવવી જોઈએ જે જીવને હજી સંસારમા પરિભ્રમણ કરવુ ગમે છે તેને ધર્મ રુચવો કઠિન છે

शैले शैले न माणिक्य मौक्तिक न गजे गजे।
साधवो नहि सर्वत्र चंदन न वने वने॥

ભૂખ દુ ખ, ટાઢ-તડકો વિગેરે પરિસહ સહન કરીને સાધુ પુરુષો ધર્મનો ફેલાવો, લહાણી-પ્રભાવના કરી રહ્યા છે મોક્ષનો પથ કેમ સરળ પડે જગતના જીવો આત્માએ કલ્યાણ કેમ સાધી શકે, આત્મા પોતે અનત ગુણોનો સ્વામી કેમ બને, તે માટે સાધુપુરુષો આ માર્ગ સમજાવી રહ્યા છે સત્સગની દરેક ઠેકાણે જરૂર છે લડાઈમા ઉતરનાર યોદ્ધાને શસ્ત્રાસ્ત્રથી બચવા બખ્તરની જરૂર પડે છે તેવી રીતે સસારી જીવોને કર્મ મોહરાજાના બાણ સામે ટકી રહેવા ધર્મનુ બખ્તર જરૂરી છે ધર્મનુ બખ્તર ધારણ કરનારનો આત્મા મોહરાજાના બાણથી ભેદાતો નથી મોહરાજાએ જીવને ફસાવવા જાળ પાથરી છે કુટુમ્બ સ્ત્રી, પરિવાર વૈભવ સત્તા, સપત્તિ, આ બધી મોહરાજાની જાળ છે તેમા ધર્મી આત્મા ફસાતો નથી. આ જાળમા ન ફસાવા સત પુરુષો ચેતવણી આપે છે

સત પુરુષો પોતાના જીવનમાં ધર્મને ઉતારીને પછી જ વાત કરે છે આત્માના ગુણો કેળવવા રાત અને દિવસ મહેનત કર્યા કરે છે અને આત્મ પ્રદેશમાં અવગુણ પેસી ન જાય તેની સતત ચોકી કરે છે જે તિજોરીમાં રત્નો હોય તે તિજોરીને તાળુ હોય છે વળી તે ઓરડાને પણ તાળુ લગાવી બારણા બધ કરી, ખાટલો ઢાળી સતત ચોકી કરવામાં આવે છ કારણ કે તિજોરીમા પડેલી વસ્તુ કિમતી છે તે વાત

સમજાણી છે. તેવી રીતે આ શરીર કિમતી છે કે આત્મા ? ભવિષ્યમા આ શરીરની તો રાખ થવાની છે, શરીર તુચ્છ પદાર્થ છે, તો પછી તેની આટલી માવજત શાને ? જીવ દેહનો એટલો બધો મમત્વી થઈ ગયો છે, કે દેહ ટકે તો 'હુ ટકુ'–શરીર છે તો હુ છુ ? શુ માની બેઠા છો ? જડની અવસ્થા અને ચૈતન્યની અવસ્થા જુદી જુદી છે

જડની પરિણુતિમા તુ શુ કરી શકવાનો હતો ? જો તારી મરજી ચાલતી હોય તો તુ ઘડપણને આવવા દે ખરો ? બચપણ, યુવાની અને ઘડપણ ક્રમે ક્રમે ચાલ્યુ જ આવે છે શરીર એવા જ સ્વભાવવાળુ છે, ત્યા આપણી મરજી કાંઈ કામ લાગતી નથી શરીરની સાચવણી કરવા છતા પણ પ્રમાણથી સિદ્ધ થાય છે કે 'દેહ તે હુ નથી' છતા જડ એવા દેહ પાછળ શુ લાગ્યા પડયા છો ? આત્મા માટે બે ઘડી પણ કાઢવા તૈયાર નથી સામાયિક કરવાનુ કહીએ તો કહેશો કે દુકાન ખોટી થાય છે, કા મહેમાન આવ્યા છે, એમ કઈક બહાના કાઢે છે જ્ઞાની કહે છે કે આ તો તારા હિતનુ કહીએ છીએ, ૬૦ ઘડીમાથી બે ઘડી તો આત્માર્થે કાઢ! તોય તારુ કલ્યાણ થઈ જશે ભવિષ્યમા હેરાન ન થવુ પડે દુ ખનો વાયરો વાય નહિ, તે માટે સદ્ગુરૂ ધર્મનુ કવચ પહેરવા કહે છે સત પુરૂષો ચેતવણી આપે છે કે ભાઈ! કાઈક જીવન સુધારણામા લાગી જા જીવનમા ભરેલા કર્મરૂપ દુષ્ટ તત્વોને જો દૂર કરવા હોય, તો આરાધનાનો દિવ્ય સદેશ આપનાર પ્રભુનુ વચન સ્વીકારી લે

કેટલાક કહેશે, અમારે આખો દિવસ ધર્મધ્યાનમા કેમ

ગીલવું ? વચ્ચે પૂછવું લાગ્યું છે, તેમ કહેનારને જ્ઞાનીઓ કહે છે 'ભાઈ! બે ઘડી તો કાઢ! દુકાને તમારા વતી કોઈ બેસનાર હોય તો તમને એમ થાય છે, કે હું વખાણ સાભળવા જઉં ! નહીતર નહીને ? પણ હું કોણ ? ક્યાંથી આવ્યો? મારું સ્વરૂપ શું ? આ બંધન વળગ્યાં શેને લઈને છે, પુદ્ગલિક જ જાળમાં ક્યાં ફસાઈ પડ્યો છુ, તે વિચારવા બે ઘડી તો કાઢ ! આ દેહ અશાશ્વત છે ક્ષણ ક્ષણમાં વિણસી જાય તેવા સ્વભાવવાળો છે બે ઘડી ન મળે તો ૨૪ મિનિટ, અરે ચોવીસ મિનિટ ન મળે તો બાર મિનિટ, અરે બાર મિનિટ નહિ તો છેવટ છ મિનિટ, પણ સત્સંગ કર ક્ષણમાત્રના સત્સંગથી ચોર જેવાના પણ જીવનપલટા થઈ ગયા છે ત્યારે તમે કાંઈ ચોર જેવા તો નથી જ તમારે પલટો લાવવો તેમાં કેટલીવાર ! જે સમજે છે, કે પરલોકમા જવું પડશે, ત્યાં ધન, પુત્ર, પરિવાર, કોઈ સહાયભૂત થનાર નથી તો ફોગટનો મોહ શાને કરો છો !

અનંત જ્ઞાન, દર્શન સુખ, વીર્ય ભોગ ઉપભોગ, લબ્ધિ ક્ષમા ત્યાગ, માર્દવતા, સત્ય સંયમ બ્રહ્મચર્ય, તપ આદિ અનંતા ગુણો આત્મામાં ભર્યા છે જો ભવનો અંત લાવવો હોય તો આ ખજાનાને સાચવવાની જરૂર છે જરાક નિમિત્ત મળ્યું કે ક્રોધને જતો ન કરે. જે હેય છે તેને ઉપાદેય કરે ત્યાંસુધી દૃષ્ટિ દોષ નહિ જાય. અને જ્યાં સુધી દૃષ્ટિદોષ નહિ ટળે ત્યાં સુધી સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત ક્યાંથી થાય ! તમે જાતે જ તમારા મિથ્યાત્વ બનો જ્યારે કાયાથી કંઈ કાય થાય તે બીજા જોઈ શકે છે પણ અધ્યવસાયમા જે કાય થઈ રહ્યું છે તે પોતે અગર તો જ્ઞાની જ જાણી શકે છે

કોઈ મોટી બેંકના રક્ષણ માટે પાંચ મિથ્યાત્વોની

ટુકડી રાખવામા આવી ચોકિયાતો રાત દિવસ હથિયાર સહિત બેકનુ રક્ષણુ કરવા ચોકી કરી રહ્યા છે ચોકિયાતો બેકના આગળના દ્વારને અને તાળાને સાચવીને ચોકી કરી રહ્યા છે લૂટારાઓએ જાણી લીધુ કે ચોકિયાતો ફક્ત આગળનો દરવાજો સાચવીને બેઠા છે ફરતી ચોકી કરતા નથી આથી લૂટારાઓ પાછળની પછીતના ભાગેથી બાકોરુ પાડી, અદર પ્રવેશી ગયા અને માલના કોથળા ભરી લીધા બહાર ચોકિયાતો હોકારા પડકારા કરે છે ચોર લોકો તો ખજાનો લઇ પલાયન થઈ ગયા સવારમા બેકના માણસો આવ્યા જોયુ તો બેક લૂટાઈ ગઈ છે ચોકિયાતોને પૂછ્યુ' 'તમે ચોકી કેવી રીતે કરો છો ?' 'સાહેબ ! અમે તો તાળુ તપાસતા રહીએ છીએ જુવો આ તાળુ અકબધ છે

'અમને શુ ખબર કે **પછીતેથી** ચોર લોકો પ્રવેશી, આવી ચોરી કરશે !' તેવી રીતે બહારના વેશ રાખ્યેથી મુહપત્તિ, ગોચ્છો, માળા રાખવાથી, ઉપરના તાળા સાચવ્યાથી કાઈ વળવાનુ નથી અદરથી લૂટારા બાકોરા પાડી લઈ ગયા તેનુ કાઈ ખરુ ? તમે કઈ રીતની ચોકી કરી રહ્યા છો ? ચારે બાજુથી સાવધાની રાખો કે ચોર પ્રવેશતા તો નથીને ? અદરના વિકારો, કષાયો, 'મારુ તારુ છે, એ નહિ નીકળે' ત્યા સુધી ઉપરના તાળા લગાવ્યે કઇ વળવાનુ નથી મહા-પુરુષો કહે છે 'ભાઇ, તુ તારી અદરમા દષ્ટિ નાખ બહારની ટાપટીપમા શુ પડી ગયો છો ? શોધ અદર ચલાવ' સોયમા દોરો પરોવવો હોય ત્યારે દોરાને પાતળો કરી, સોય નજીક લઈ જવો પડે છે, વળી ધ્યાન પણ સૂક્ષ્મ કરવુ પડે છે, આખો ક્યાય ફરતી હશે તો દોરો પરોવાશે નહિ

તેવી રીતે આત્મારૂપી સોયમાં સમકિતરૂપી દોરો પરોવવા એકાકાર થવું પડશે.

જ તત્ત્વદૃષ્ટિ પ્રથમ થવી જોઈશે, પછી સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે પછી જ દેશવિરતિ કે સર્વ વિરતિ થઈ શકાશે અને ત્યારપછી શ્રેણીએ ચડી મોક્ષ સધાશે. પણ જેનું મન ચારે બાજુ રખડે છે સ્વ ઘરમાં રહેવું ગોઠતું નથી, તે શું કરશે? તે શુભરૂપી દરિયાને કેમ તરી શકશે? માતાપિતા ભૂખ્યા પુત્રને એમ કહે છે કે દીક્ષા એ કોઈ પારકો માલ ઝાપટવા માટે નથી. દીક્ષા લઈને અથાગ પરિશ્રમ કરવાનો હોય છે દીક્ષા એટલે તો મીણનાં ચણા ચાવવા જેવું કઠિન છે સ્વાધ્યાય, ધ્યાન તપમાં દત્તચિત્ત બની કર્મ કાપવા પ્રયત્ન કરવાનો ચાલુ જ હોય છે કોઈ આત્મિક ધન લૂંટી ન જાય તેની તકેદારી રાખવાની હોય છે

વીસ હજારનો થેલો ભરી ટ્રેનમાં મુસાફરી કરનાર કેવી સાચવણી રાખતો હોય છે! તેવી સાચવણી સત્યની કરો છો! કેટલાક કહે છે કે

> પૈસો મારો પરમેશ્વર બાયડી મારો ગુરુ
> છોકરા મારા સાલીગ્રામ કોની સેવા કરું

બધું ઘરમાં આવી ગયું સેવા ક્યાં કરવા જાવી! આવી પરિસ્થિતિમાં વિચાર તો કરો કે શું કરી રહ્યા છો! પૈસો વધશે તેમ શત્રુઓ વધશે. પેટ અને પટારો ભરાય ત્યારે દુશ્મનો જ ઊભા થાય છે પેટ બહુ ભરાઈ જાય ત્યારે અજીર્ણ થાય છે અને તેની પાછળ પાછળ અનેક દર્દ આવે છે પટારો ભરાય ત્યારે ચોર લોકો સરકારની નજર

અને ભાયાતોની નજર પડે છે. માટે જ્ઞાની પુરુષો કહે છે, બન્નેને ઓછા કરી નાખો, તો તબિયત પણ સારી થઇ જશે અને દુશ્મનો પણ મિત્રમા ફેરવાઇ જશે

કોઇ એક મુસાફર સત્તર હજારનો થેલો લઈ ગાડીમા જઈ રહ્યો છે થેલાને જરા પણ રેઢો મૂકતો નથી એમા ખૂબ તરસ લાગી એટલે થેલો લઇને ઉતર્યો નળ પાસે થેલો મૂકી પાણી પીવા લાગ્યો તેટલી વારમા સીટી વાગતા એકદમ ટ્રેનમા ચડી બેઠો. ઉતાવળમા સત્તર હજારનો થેલો લેવો ભૂલાઈ ગયો ટ્રેઇનમા ચડી બેઠા પછી મુસાફરને પેલો થેલો સાભર્યો પણ હવે શુ થાય? ગાડી ઊભી રહે ત્યારે ઉતરાય ને? પછીના સ્ટેશને ઉતર્યો ઘેર ગયો પણ કયાય ચેન પડતુ નથી. ભાઇને તો તાવ ચડી ગયો એટલે બીજી (વળતી) ટ્રેઇન પકડી શકયો નહી અહી સ્ટેશનના નળ પાસે ગામડિયો કોઇ ખેડૂત નીકળતા તેની દૃષ્ટિમા આ થેલો આવ્યો જયા જુએ તો સત્તર હજાર રૂપિયા ખેડૂતના દિલમા આનદ ન આવ્યો, પણ કરુણા ઉપજી કોઈક બિચારો ભૂલી ગયો લાગે છે, જો આનો ધણી મળે તો સોપી દઉ, એમ ચિતવતો તપાસ કરે છે, પણ કોઈ મળતુ નથી

બીજો દિવસ વીત્યો સવારમા ખેતરે જાય છે, અતરાત્મા અને બહિરાત્માનુ અદર યુદ્ધ ચાલે છે બહિરાત્મા એમ કહે છે 'કયા તુ ચોરી કરવા ગયો હતો? સહેજે મળ્યુ છે, તો શા માટે મોજ માણી ન લેવી?' અદરથી અતરાત્મા કહે છે 'ફટ છે તને, આવા હરામના પૈસા તારે ન જોઈએ' ગાડીનો સમય થતા સ્ટેશને જઈ ઊભો રહે છે,

કોઈ પરાક મળતુ નથી આમ ત્રણ ચાર દિવસ વીતી ગયા ખેડૂત ખેતરનું કામ ખોટી કરીને ટ્રેઈનને સમયે હાજર થાય છે પૂછેછે, પણ કોઈ માલિક મળતો નથી ચોથા દિવસે જ્યારે ખેડૂત સ્ટેશન ઉપર આવે છે ત્યાં એક માણસને બાકડા ઉપર લમણે હાથ દઈને મ્લાન વદને બેઠેલો જોયો

ખેડૂત એ માણસને જોઈ પૂછે છે કેમ ભાઈ, તબિયત બરાબર નથી! શું થયું છે!'

પેલો કહે છે 'ભાઈ, મારી જિંદગીભરની કમાણીની થેલી આજથી ચાર દિવસ પહેલા આ જગ્યાએથી ઉપડી ગઈ છે તેની વિમાસણમા હું બહુ દુખી દુખી થઈ ગયો છુ ખેડૂત પૂછે છે 'સત્તર હજાર હતા કે કાંઈ ઓછા હતા! થેલી કેવા રંગની હતી?' એમ ખાત્રી કરવા માટે બધી હકીકત જાણી લીધી. ખેડૂતને ખાતરી થઈ કે જેની થેલી ખોવાણી છે તે આ જ માણસ છે એટલે પછેડી ખોલી પેલી થેલી આપવા કહ્યુ ભાઈ આ થેલી લઈ લ્યો તમારી જ છે બરાબર ગણી જોજો હવે એ માણસને કેવો આનંદ આવે! ખેડૂત કહે છે 'ભાઈ હું ચાર દિવસ થયાં એના માલિકની શોધ ચલાવુ છુ વાત બહાર પાડુ તો કોઈ દગો કરીને લઈ જાય, તેથી સામેથી ફરિયાદ સાંભળી, તો ખાત્રી કરી, આપવી તેવા ઉદ્દેશથી આજ ચાર દિવસ' થયાં સ્ટેશનના ધક્કા ખાઉં છુ આજે તમે ખાત્રી લાયક મળ્યાં એટલે થેલી તમને સોંપી હું હળવો બનું છુ

પેલો પગે લાગી કહે છે તમે ખરેખર દેવ જેવા છો આટલુ ધન છતા તમારુ મન લલચાયુ નહી પેલો

ભાઇ હજારનુ ખડલ આપે છે ખેડૂત કહે છે 'ભાઇ! મારે લેવા જ હતા તો મને પૂછનાર કોણ હતુ ?' પેલો કહે છે 'મને આ થેલી પાછી મળી તેનો આનદ ઉછળે છે' એટલે ભેટ તરીકે આપને સ્વીકારવુ પડશે આ કહે છે 'મારે એક પાઈ પણ ન ખપે' પેલો નામ સરનામુ પૂછવા આગ્રહ રાખે છે કોઇ વખતે પ્રસગ આવ્યેથી હુ કઇક આપી કૃતાર્થ થાઉ, એ માટે નામ તથા સરનામુ પૂછે છે, તો ખેડૂત તે પણ આપતો નથી આ એક બનેલી સત્ય ઘટના છે

આજે ભારતભરમા નીતિમત્તાનુ ધોરણ તદ્દન નીચુ ગયુ છે, છતાય કયાક કયાંક હીરાઓ ઝળકી રહ્યા છે ખેડૂત બહુ ભણેલો ગણેલો હતો નહિ છતા સસ્કાર રેડાયા હતા, કે હરામનુ કઈ લેવાય નહિ આજે તો સેવાનુ નામ લઇ ફરનારાઓ બેય પક્ષોની લાચો ખાઈ ઘર ભેગુ કરનારાઓની વાત કીધી જાય તેમ નથી જેનામા આવા ગુણો નથી તે આધ્યાત્મિક વિકાસ શુ કરી શકશે !

મોક્ષ પુરુષાર્થના અર્થે છે અને આ સસાર પ્રારબ્ધે પડયો છે, આત્માર્થે પુરુષાર્થની ધારા વધતી જાય, તેમ આત્માના ગુણોની ખીલવટ વધતી જાય છે ધર્મમા સવેગ એટલે એક પ્રકારનો વેગ સમ્યક્પ્રકારનો વેગ તેનુ નામ સવેગ. તે પ્રગટાવવો જોઇશે

માતા મૃગાપુત્રને સમજાવે છે 'હે પુત્ર!'

वालुया कवलो चेव, निरस्सा प उ सजमे ।
असिधारा गमण चेव, दुक्कर चरिउ तवो ॥ ३७ ॥

સયમ લેવો એતો વેળુના કોળિયા ભરવા બરાબર છે વેળુના કોળિયા નિરસ છે તેમ સાયમમા પાચ ઇન્દ્રિયના

વિષયના રસથી નિરસ બનવાનું છે અહી ઝાકઝમાળ કે ઠીમ ઠીમ ખરુ ! અહી રેશમી ગાલીચા ઉપર બેસવાનું ખરુ ? વાજા, તબલાં સારંગી કઇ નથી. પોષાક પણ સાવ સાદો કિનારી, ઝીક સતારા કે આભલા ભર્યો નથી આજે કહેશે, પ્રતિક્રમણમા અમને રસ પડતો નથી. ગવૈયા ગાતા હોય ત્યાં તાન ચડે છે ઉપવાસ નિરસ લાગે છે આયંબિલ કરુ ત્યા તો ઉછાળા આવે છે આયંબિલના ભોજનમાં ગંધ આવે છે નિરસ લાગે છે ભર્યું ભાણુ હોય તો સરસ લાગે છે પણ લીલો ઘાસચારો ખાનાર બોકડાના ગળે છરો ફરે છે, તેમ ઇન્દ્રિયના ગુલામ બનનારને દુર્ગતિ મળે છે

ધન્ના અણગારે દીક્ષા લીધા પછી જાવજીવ સુધી આયંબિલ કરી હતી છઠ્ઠના પારણે છઠ્ઠની ઉગ્ર તપસ્યા અને પારણે આયંબિલ કરતા ધન્ના અણગારે દીક્ષા લીધી તેજ દિવસથી પ્રતિજ્ઞા કરી કે જાવજીવ સુધી મારે છઠ્ઠ છઠ્ઠના પારણા કરવા અને પારણામાં પણ નાખી દેવા જેવો જેને કોઈ અતિથિ કૃપણ, ભિખારી ન ઇચ્છે, એવો આયંબિલનો આહાર અપે. પ્રભુએ આજ્ઞા આપી અને એમણે એ તપ શરૂ કર્યું

> છઠ્ઠે છઠ્ઠે પારણા જી, જાવજીવ લગી જાણ,
> આંતરૂ સો પાડયુ નહી જી આંબિલ લુખ્ખો આહાર
> નવમહિના સંયમ પાળિયો કરી અપા એવો પાર મેં
> સુણજો જીનવરજી શિવપુર દીપો રે મારાન કને.

નવમાસ સુધી આકરી તપસ્યા કરી. માખણના પિંડા જેવી કાયા હાડપિંજર સમાન કરી દીધી આ તો અઢી હજાર વર્ષ પહેલાની વાત છે

ચૌદ હજાર સાધુમા ધન્ના અણગારની તપસ્યાને ભગ

વાને વખાણી કે મહાન દુષ્કર કરણી અને મહાન નિર્જરાના કરનાર તે છે કર્મને ખપાવવા કેટલી જહેમત ઉઠાવી ! ધન્ના અણગારે નવમાસના સયમમા આઠ માસ સુધી છઠ્ઠના પારણે છઠ્ઠ અને છેલ્લા માસે પાદોગમન સથારો કર્યો સાડાચાર મિનિટ અને અગ્યાર સેકડ જો વધુ આયુષ્ય હોત, તો સીધા મોક્ષે જાત અત્યારે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં તેત્રીસ સાગરોપમનુ આયુષ્ય ભોગવતા બિરાજે છે, ત્યાથી મનુષ્યપણે અવતરી મોક્ષમા જશે ધન્ના અણગાર મહારથી હતા તેની સ્ત્રીઓ કરિયાવરમાં બત્રીસ ક્રોડ સોનૈયા લઇ આવી હતી, ત્યારે તેની સપત્તિ કેટલી હશે તે તો વિચારો

આવા સમર્થ પુરુષોએ દીક્ષા લીધી છે, આ શુ નવરાનો ધર્મ છે ? દિવાળી ટાણુ છે એટલે મરવાનીય નવરાશ નથી એમ કહે ? વિચાર તો કરો, અત્યારે આયબિલની ઓળી ચાલી રહી છે તેમા એક આયબિલનુ પણ મન થાય છે ! તમને કેવા ગણુવા !

મૃગાપુત્રને માતા શિખામણ આપે છે. વેળુના કોળિયા જેમ નિરસ, તેમ આ સયમ નિરસ લાગે તેવો છે વિષય જીવને અનાદિથી વહાલા છે આજે જીવ ઠાઠ–ઠઠારામા બહુ લલચાય છે આ ધર્મમા એવુ કાંઈ પણ નથી તલવારની ધાર ઉપર ચાલવુ જેમ દુષ્કર છે, તેમ સયમમાર્ગે ચારિત્ર–તપ પાળવા ઘણા દુષ્કર છે વળી પણ સયમની દુષ્કરતા સબધમા માતા શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૮૮ મુ

સંવત ૨૦૨૦ આસો સુદિ ૧૪ સોમવાર, તા ૧૯-૧૦-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણ કાલે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે ભગવાનની વાણીમા અનત અમૃત ભર્યું છે જ્યા આત્માને શૂર વીર, ધીર પરાક્રમી બનાવી કર્મોને હઠાવવા છે, ત્યા કાયરતા ન જ પાલવે. એના માટે આ અધ્યયનમા અપૂર્વ ભાવો ભર્યા છે

> अही वेगन्त दिट्ठीए, चरित्ते पुत्त दुक्करं ।
> जवा लोहमया चेव चावयव्वा सुदुक्करं ॥३८॥

સર્પ જેવી રીતે આડું અવળું ન જોતાં, સીધો ચાલતો હોય છે તેવી રીતે સાધુ પણ ઈર્યાસમિતિપૂર્વક મકાન, દુકાન કે ખાડ ન જોતા એકાત દૃષ્ટિથી ચાલે છે જતા આવતાં જતુ બીજ કે લીલોતરી ન કચરાય, તેમ કાચુ પાણી કરોળિયાની જાળ, લીલફૂગ કે કાળી માટી, એકેન્દ્રિયથી માડી પચેન્દ્રિય સુધીના જીવની હિંસા મનાન થાય પગતળી કચરાઇ કે દબાઇ ન જાય મસળાઈ કે ચોળાઇ ન જાય દુખ ન થાય ત્રાસ ન થાય તેને માટે સાધુ બહુ જ સાવચેત રહે છે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રનું પાલન કરવા ઈર્યાસમિતિ છે ઈર્યાસમિતિનું પાલન કરનાર સાધુને ખબર છે કે જેવો મારો આત્મા તેવો જ દરેક જીવાનો આત્મા છે

મારા દેહથી કોઇને પણ દુઃખ, ત્રાસ કે કીલામના ન ઉપજે વાણીથી પણ કોઇની વિરાધના ન થાય મનથી પણ કોઇનુ બૂરુ ન ઇચ્છવુ, એમ મન વચન કાયાથી, ત્રણ ભાગે પાચ સ્થાવર અને ચાર ત્રસ, એમ નવ પ્રકારે. નવ કોટિએ હણવા નહિ, હણાવવા નહિ કે હણનારને અનુમોદવુ નહિ, એવી રીતે ૮૧ ભાગા થયા એ જાતની પ્રતિજ્ઞા લેનાર સાધુ ઇર્યાસમિતિથી ચાલે છે રસ્તામા વાતચીત કરવા પણ સાધુ રોકાય નહિ, વળી રાત્રે પૂજ્યા વગર પગ ન ઉપાડે રજોહરણ, જીવદયા પાળવા માટે છે કેટલીક બહેનો ગોચ્છાને રૂમાલે વીંટી થેલીમા રાખી મૂકે છે અને જ્યા આવે ત્યા એમને એમ બેસી જાય છે "**अप्पमज्जिय मारुहइ पावसमणेत्ति वुच्चइ**" સાધુ માટે તો આમ કરનારને પાપ-શ્રમણ કહ્યા છે યતના એ ધર્મ છે, જેટલી જીવદયા પળાશે તેટલો લાભ છે

આચારાગસૂત્રમા કહ્યુ છે "જેને તું હણવાનો ઇરાદો કરે છે, ત્યા તુ પોતેજ હણાઈ ચૂકયો છે બીજા જીવોને કબજે કરવાના અને મારી નાખવાના ભાવ થયા, ત્યા તું પોતેજ હણાય છે ભૂતોને–વનસ્પતિને ઉપઘાત કરવાથી જીવની વિરાધના થાય છે, તેમા આત્મવિરાધના છે ખાતા, બેસતા, પીતા, સૂતા, ચાલતા, ઉપયોગ રાખવાનો છે **ઉપયોગ ત્યાં ધર્મ છે.** જતના વગર સાધુ ફક્ત દશ ડગલા જ ચાલ્યો હોય, તો તેને ભગવાને પ્રાયશ્ચિતનો અધિકારી કહ્યો છે ચાલવુ તો ક્ષેત્રથી ધૂસરા પ્રમાણ જોઈ જોઇને ચાલવાનુ કહ્યુ છે કેટલાક ચાલતા વાતચીત કરતા હોય છે, અગર તો પુસ્તક વાચત હોય છે કે સજ્ઝાય કરતા

ચાલતા હોય છે 'આ બધી ક્રિયા સંયમ-માર્ગની વિરાધક છે ચાલતી વખતે એકાંત દૃષ્ટિથી ચાલવું યતના ખૂબ ભારપૂર્વક પાળવાની છે જેનો પાયો પાકો તેનું સર્વ પાકું યૌવન એટલે જીવન-મહેલનો પાયો સંયમ સિમેન્ટથી તેને મજબૂત બનાવીએ રજોહરણ, મુહપત્તિ એ બધા સંયમનાં, દયાનાં ઉપકરણો છે

આજે માણસો દયાધર્મથી વંચિત થઈ ગયા છે. દિવાળી આવી રહી છે ત્યારે બાવા ઝાવા પાડી, કેટલાય કંથવા વગેરે અનેક જીવજંતુઓ જે ચોમાસામાં ઉત્પન્ન થયા હોય તેનો કચ્ચરઘાણ વાળી નાખે છે નસેરાઈ ન ઉટકો તો શું વાંધો આવી જાય છે? આપણું આત્માનું આંગણું સાફ નથી તેનું શું? વાસણનો કાટ કાઢનારા આપણે વાસનાનો કાટ કાઢવાનું કદી વિચારીએ છીએ? આગળ તો શ્રાવિકાઓ સૂડલામાં છાણાં પૂંજીને રાખતાં. એક કામ પણ જોયા વિના કે પૂંજ્યા વિના કરતાં નહીં શ્રાવકોને જતના કેટલી હોવી જોઈએ! આજે તો મિલમાં દાણા દળાવે ત્યાં ઘણાના, આખા રહી જતા હોય જેમાં સોયા, ઝાટકયા વિનાનું કોઈ ધનેડા-ઈયળ હોય તેના કચ્ચરઘાણ નીકળતા હોય છે કોઈને જોવું છે કયાં? કેવો પ્રમાદ સેવાઇ રહ્યો છે!

ડી.ડી.ટી છાંટો છો ત્યારે તો ત્રસ જીવની હિંસા નજરોનજર ભાળો છો. કેટલાય માખી મચ્છર, ઉંદરો નાશ પામે છે શ્રાવકથી ત્રસ જીવની હિંસા થાય નહિ અને તેના સાધનો પણ રખાય નહિ. આવી માકડ મારવાની હિંસક દવાઓનો વપાર પણ થાય નહી આગળ કામકાજ હાથથી

થતા, છતાએ ધર્મધ્યાન કરવાનો સમય કાઢતા આજે પાણી, ઠામ, વાસણ માટે જુદી જુદી કામવાળી અને રસોઇ કરવામા બે તપેલી ઉતારવી પડે, છતાએ ધર્મ-ધ્યાનનો સમય નથી મળતો, એ કેટલો પ્રમાદ ગણવો? પરદેશમા રહીને તેઓનુ અનુકરણ કરીને, દેહની વિભૂષામા પડી ગયા છો આગળના શ્રાવકોને પદર દિવસે ધોણ નીકળતી, આજે રોજ રોજ નળ ચાલ્યા જ જતા હોય શુ આ પાપ નથી લાગતુ ?

આગળ તો પાશેર પાણી વાપરવાનુ હોય ત્યા નવટાક વાપરતા સમજતા કે પાણીમા જીવ છે સકોચથી કામ લેતા. આજે માનસ કયા ઘડતરથી ઘડાઇ રહ્યું છે, કે દયાના અકૂરો નાશ પામી ગયા છે શાક સુધારી ઘર વચ્ચે ફેકી દયે. રસોડા જુઓ તો ઉકરડા જેવા, પગ મૂકવાની જગ્યા ન મળે આગળના લોકો દાળ કરતા, તો કહેતા કે ચણાની કે અડદની દાળનુ શાક કર્યું છે આજના જેવા ફદ ન હતા આજે જીભના સ્વાદ એવા લાગી ગયા છે કે, સાજે તળેલુ જ ખાવા જોઈએ પચે કે ન પચે, દવા લેશુ, પણ ફરસાણ તો જોશે

આગળના લોકોને ચાલતા ચાલતા કાઇ પણ ખાતા શરમ આવતી આજે બાપ અને બેટો બજાર વચ્ચે ચીનાઈ સીગ ખાતા હોય છે સારા ઘરની બાઇઓ હૉટેલમા આઈસ્ક્રીમ ખાઇ આવે છે, આ બધુ શુ ચાલ્યુ છે! સ્ત્રીઓ સિનેમા ઉપર હોય! કેટલુ ખરાબ કહેવાય! ઘર કયુ, ખાનદાની કોની? શ્રાવકની સ્ત્રીઓ એ ઠેકાણે હોય? આજે તો કઇ સ્થિતિ થઈ રહી છે? આગળ તો છાના છપના જતા,

ઠર રહેતો આજે તો સસરો જઇને આગળથી ટિકિટ લઈ આવે, પણ એમને કરવું છે શું ? ધર્મ સમજવા જેવો છે સત્સંગ– ગુરુનો સંગ કરવા જેવો છે ત્યાં જશો તો ત્યાગ, વૈરાગ્યમાં આત્માની ઉન્નતિ કેળવી શકશો નીતિ, ન્યાય પ્રામાણિકતા જીવનમાં આવશે.

પરસ્ત્રી સામે દૃષ્ટિ ન કરવી, એવા ભાવ હોવા જોઇએ મનમાંથી વાસના જાય ઇન્દ્રિયમાંથી લાલસા જાય, દેહમાંથી આળસ જાય ને વાણીમાંથી નિંદારસ જાય અને સત્સંગમાં રહે તો જીવન જીતી જવાય રોહિણિયો ચોર પોતાના પુત્રને એક ભલામણ કરે છે, કે દીકરા, પ્રતિજ્ઞા લે કે મહાવીર પાસે જવું નહિ કે તેની વાત સાંભળવી પણ નહિ, તેમ જ દર્શન કરવા નહી જે રસ્તેથી તું નીકળતો હો ત્યાં મહાવીર સ્વામી વાણી સંભળાવતા હોય તો તેવે સ્થળેથી કાનમાં આંગળી નાખી પસાર થજે આટલી ભલામણ કરે છે રોહિણિયાના બાપને પ્રતીતિ હતી કે ભગવાન મહાવીર કિમિયાગર છે પામરને પરમાત્મા બનાવી દેનાર છે લોઢાને સોનું બનાવનાર છે ગમે તેવો ચોર, પછી ચોર ન રહે, પણ સાધુ જ બની જાય હવે પોતાનો પુત્ર જો એવો થાય તો પરંપરા ચાલ્યો આવતો ચોરીનો ધંધો ભાંગી જાય

આજે સારા ઘરના જૈનો પોતાના પુત્રને એજ શિખામણ આપે છે કે સાધુ પાસે અત્યારથી જવું નહી બીક લાગે છે રખેને સાધુ થઇ જશે, વૈરાગી થઈ જશે ! અમે દીક્ષાના વિરોધી નથી. એમ મોઢેથી મીઠું બોલે પણ હૃદયમાં એમ છે કે છોકરો સાધુ પાસે ન બેસે તો સારું આગળ

ચોરનો બાપ તેમના પુત્રોને આવી ભલામણ કરતો, અત્યારે તમને ચોરના દીકરા કહેવા કે શુ કહેવા ? તેમાય જો છોકરાને વૈરાગ્ય લાગી જાય, તો મહારાજ પાસે પહોચી જાય અને કહે 'મહારાજ ? તમે શું ભૂરકી છાટી છે !' એનનાથી થાય તેટલુ કરે પણ આ માર્ગ ખોટો છે, તે સાબિત કરી દયો છે તમારામા ત્રેવડ ?

ત્યાગમાર્ગ સારો છે કે ભોગમાર્ગ ? જો ત્યાગમાર્ગ હૈયામાં સારો લાગતો હોય તો તમારા છોકરાને ઉપાશ્રયે લાવવાનુ કેમ વિચારતા નથી ? શુ ડર લાગે છે ? સતના સમાગમમા લાવવા કોશિષ કરતા નથી અને જ્યા સુસસ્કાર ભુંસાય છે, મોહના કારમા બાણુ છે, એવી કોલેજોમા લાગ-વગ લગાડીને, પૈસા ભરીને પણ દાખલ કરો છો ભાડૂતી શિક્ષકો શું જ્ઞાન આપશે ? સાધુ જેવા નિસ્પૃહી કોણુ છે ? બતાવો તો ખરા ! દુર્ગતિમા ન ઘસડાય જાય તેવો માર્ગ બતાવનાર સાધુ-સતો છે સતની શિખામણ રૂપ શિક્ષાને માથે ચડાવે એ જગતનો મુગટ મણિ બને હૈયામા થવુ જોઇએ કે, કોલેજમા ગયા વિના ચાલશે, પણ સતનાં દર્શન કર્યા વગર નહિ ચાલે સાધુને ચરણે શાતિ પામે, કષાયથી બળેલો જીવ ઠડો થાય છે પોતાના દોષો ધ્યાનથી સાભળવા એ શ્રવણભકિત

એ ચરણે પ્રાણી શાતા રે પાવે, પામે તે લીલ વિલાસરે પ્રાણી,
જન્મ જરાને મરણમીટાવે, ન આવે ફરી ગર્ભાવાસ રે પ્રાણી,
સાધુજીને વંદના નિત નિત કીજે.

તમે તમારા પુત્રને ભણાવો, ગણાવો, વારસો આપો, તેથી શુ કૃતકૃત્ય થયા માનો છો કે ધર્મનો કઈ વારસો સોપો

છો ? તમને જીવ-અજીવનું જાણપણું ખરું ? એક રૂપિયાના એકસો પૈસા ' એ બધાયને આવડે, પણ જીવના ભેદ કેટલા ? "૫૬૩" એ તો કોઈને જ આવડે શાસ્ત્રમાં તુંગીયા નગરીના શ્રાવકોનો અધિકાર સાંભળો, ત્યાંના શ્રાવકો નવે તત્ત્વના યથાર્થ જાણકાર હતા આજે કેટલા દીઠવામાં ! અમારે બહોળી પ્રખદા, અમારે ફલાણા મહારાજ ચોમાસાં માટે જોઈએ છીએ. અહીં બહી હજાર ઘર માટે સારા વક્તા દર ચોમાસે જોઈએ. પણ અમારેય સારા શ્રોતાઓ જોઈએ છીએ તમે જેવા તેવા વક્તાને ન ચલાવી લ્યો તો પછી અમારે જેવા તેવા શ્રોતા વડે કેમ ચલાવાય ? તમને અસર કેમ થતી નથી ?

વાણિયાના દીકરાને નામું ન આવડે તો પેઢી ઉપર કેમ બેસાડાય ? અમારે તમને પેઢી સોંપવી છે, પણ જાણપણું ક્યાં ? શાસ્ત્રોદ્ધાર સમિતિના મેમ્બરો કહેવાય, છતાં બત્રીસ સૂત્રોના નામ બોલાવો તો કેટલાને આવડે ? બહુ સારા કાગળ છપાઈ સારી, એટલું જોવાથી શું ઉદ્ધાર થઈ ગયો ? શ્રાવકોમાં ૨૧ ગુણ હોય પણ જ્યાં ગુણની જ ખબર ન હોય ત્યાં લાવવા કોશિષ કેમ કરી શકે ? આગળના શ્રાવકો સિદ્ધાંતના જાણકાર કે જ્ઞાતા હતા અત્યારના શ્રાવકો છાપાં વાંચનારા ! ઉપમા શું આપવી ?

જીવનનું ઘડતર ઘડનારા સાધુ-સંત છે તેઓ જે માર્ગે ચાલે છે તે માર્ગ બતાવી રહ્યા છે તેની પાસે જ્ઞાન દર્શન, ચારિત્ર અને તપની જ વાત હોય શું વેપાર કેટલા દીકરા દીકરી, કોણ વેવાઈવેલા એમ પૂછવાની વાત ન હોય.

સ સારમા માથુ મારે નહિ એને તો એના આત્માનું કરવુ છે એકાત અધ્યાત્મ દૃષ્ટિથી ચાલે છે આજે તો "સાધુએ લાઉડસ્પિકરમા બોલવુ જોઇએ, તો જ ધર્મનો ઉદ્ધાર થાય, પાપ થોડુ ને ધર્મ ઘણો થાય, ગળાને તકલીફ ઓછી પડે, જમાના પ્રમાણે વર્તવુ જોઈએ" આવુ બોલનારા સાધુના ચારિત્રના ચૂરેચૂરા કરી રહ્યા છે ભગવાનને તેના જ્ઞાનમા શુ જમાનો નહિ દેખાયો હોય, તેમ માનો છો! આટલા બધા ધર્મ કરવા આવશે કે ધાડ ઉઠાડવા તે નહિ જોયુ હોય?

આજે ગળુ બેસી ન જાય તેની તકલીફ ટાળવા તૈયાર થશો, આવતી કાલે કહેશો, આવતા જતા બે ચાર મહિના નીકળી જાય છે, માટે ટ્રેનમા ડબો રખાવીએ ટ્રેન તમારે માટે કયા દોડે છે? 'આમા શુ, આમા શુ!' એમ કરતા કરતા જીવ કેટલો પતનને પથે જાય તેનો કાઈ વિચાર કરો છો ખરા?

ભગવાન કહે છે 'હે જીવ! તુ સ્વ સમયને બરાબર સમજી લે, પછી પર સમય તરફ જુદા જુદા દર્શનો શી રીતે બોલે છે, તે તરફ દૃષ્ટિ કરજે પ્રથમ તો ઘરમા જે નિવાન પડ્યુ છે, તે જોઇ લેજે સિદ્ધાત વાણીને ગુરુગમથી સમજી જીવનમા ઉતારો જૈનોનો સ્યાદ્વાદ ઊચા નબરનો છે

કોઇ એક મુનિ ચાલ્યા જાય છે, ત્યા રસ્તામા અન્ય દર્શની મળ્યો, પગે લાગી પૂછે છે 'મહારાજ! જૈનનો સ્યાદ્-વાદ સમજાવો મુનિ કહે છે 'ભાઈ! સાધુથી ચાલતા ચાલતા બોલાય નહિ પેલો કહે 'સ્થાન ઉપર આવવાની મને ફૂરસદ નથી, માટે અહી જ સમજાવો ત્યારે મુનિ ટૂકમા

છો ? તમને જીવ-અજીવનું જાણપણું ખરું ? 'એક રૂપિયાના એકસો પૈસા' એ બધાયને આવડે, પણ જીવના ભેદ કેટલા ? '૫૬૩' એ તો કોઈને જ આવડે શાસ્ત્રમાં તુંગીયા નગરીના શ્રાવકોનો અધિકાર સાંભળો, ત્યાંના શ્રાવકો નવે તત્ત્વના યથાર્થ જાણકાર હતા આજે કેટલા ઠીકવાણું ! અમારે બહોળી પ્રખ્યા, અમારે ફલાણા મહારાજ ચોમાસાં માટે જોઈએ છીએ. અહીં અહીં હજાર ઘરો માટે સારા વક્તા દર ચોમાસે જોઈએ. પણ અમારેય સારા શ્રોતાઓ જોઈએ છીએ. તમે જેવા તેવા વક્તાને ન ચલાવી લ્યો, તો પછી અમારે જેવા તેવા શ્રોતા વડે કેમ ચલાવાય ? તમને અસર કેમ થતી નથી ?

વાણિયાના દીકરાને નામું ન આવડે તો પેઢી ઉપર કેમ બેસાડાય ? અમારે તમને પેઢી સોંપવી છે, પણ જાણપણું ક્યાં ? શાસ્ત્રોદ્ધાર સમિતિના મેમ્બરો કહેવાય, છતાં બત્રીસ સૂત્રોનાં નામ બોલાવો તો કેટલાને આવડે ? બહુ સારા કાગળ, છપાઈ સારી એટલું જોવાથી શું ઉદ્ધાર થઈ ગયો ? શ્રાવકોમાં ૨૧ ગુણ હોય પણ જ્યાં ગુણની જ ખબર ન હોય ત્યાં લાવવા કોશિષ કેમ કરી શકે ? આગળના શ્રાવકો સિદ્ધાંતના જાણકાર કે જ્ઞાતા હતા અત્યારના શ્રાવકો છાપાં વાંચનારા ! ઉપમા શું આપવી ?

જીવનનું ઘડતર ઘડનારા સાધુ-સંત છે તેઓ જે માર્ગે ચાલે છે તે માર્ગ બતાવી રહ્યા છે તેની પાસે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અને તપની જ વાત હોય શું વેપાર કેટલા દીકરા, દીકરી, કોણ વેવાઈવેલાં એમ પૂછવાની વાત નહોય

સ સારમા માથુ મારે નહિ એને તો એના આત્માનુ કરવુ છે એકાત અધ્યાત્મ દૃષ્ટિથી ચાલે છે આજે તો "સાધુએ લાઉડસ્પિકરમા બોલવુ જોઇએ, તો જ ધર્મનો ઉદ્ધાર થાય, પાપ થોડુ ને ધર્મ ઘણો થાય, ગળાને તકલીફ ઓછી પડે, જમાના પ્રમાણે વર્તવુ જોઈએ" આવુ બોલનારા સાધુના ચારિત્રના ચૂરેચૂરા કરી રહ્યા છે ભગવાનને તેના જ્ઞાનમા શુ જમાનો નહિ દેખાયો હોય, તેમ માનો છો! આટલા બધા ધર્મ કરવા આવશે કે ધાડ ઉઠાડવા તે નહિ જોયુ હોય?

આજે ગળુ બેસી ન જાય તેની તકલીફ ટાળવા તૈયાર થશો, આવતી કાલે કહેશો, આવતા જતા બે ચાર મહિના નીકળી જાય છે, માટે ટ્રેનમા ડબો રખાવીએ ટ્રેન તમારે માટે કયા દોડે છે? 'આમા શુ, આમાં શુ!' એમ કરતા કરતા જીવ કેટલો પતનને પથે જાય તેનો કાઈ વિચાર કરો છો ખરા?

ભગવાન કહે છે 'હે જીવ! તુ સ્વ સમયને બરાબર સમજી લે, પછી પર સમય તરફ જુદા જુદા દર્શનો શી રીતે બોલે છે, તે તરફ દૃષ્ટિ કરજે પ્રથમ તો ઘરમા જે નિવાન પડ્યુ છે, તે જોઇ લેજે સિદ્ધાત વાણીને ગુરુગમથી સમજી જીવનમા ઉતારો જૈનોનો સ્યાદ્‌વાદ ઊ ચા નબરનો છે

કોઇ એક મુનિ ચાલ્યા જાય છે, ત્યા રસ્તામા અન્ય દર્શની મળ્યો પગે લાગી પૂછે છે 'મહારાજ! જૈનનો સ્યાદ્-વાદ સમજાવો મુનિ કહે છે 'ભાઈ! સાધુથી ચાલતા ચાલતા બોલાય નહિ પેલો કહે 'સ્થાન ઉપર આવવાની મને ફૂરસદ નથી, માટે અહી જ સમજાવો ત્યારે મુનિ ટૂ કમા

કહે છે એ આ ત્રણ આંગળી ઊંચી કરું છું તેમાં આ આંગળી કનિષ્ટ છે તે અનામિકાની અપેક્ષાએ નાની છે વળી અનામિકા, જ્યેષ્ઠ આંગળીની અપેક્ષાએ નાની છે કનિષ્ટની અપેક્ષાએ અનામિકા મોટી અને મધ્યમાની અપેક્ષાએ અનામિકા નાની છે આ અમારો એનેકાંત વાદ છે આત્મા નિત્ય પણ છે અને અનિત્ય પણ છે દ્રવ્યની અપેક્ષાએ નિત્ય અને પર્યાયની અપેક્ષાએ આત્મા અનિત્ય છે પોતાના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી આત્માની અસ્તિ છે અને પરદ્રવ્ય, પરક્ષેત્ર, પરકાળ અને પરભાવથી આત્માની નાસ્તિ છે સ્યાદ્ અવ્યક્ત એટલે એક સમયમાં બોલી શકાતો નથી. આત્મામાં અનંતા ગુણ છે તેમા એક ગુણનું યથાર્થ કથન થઈ શકતું નથી. આત્માને ઓળખવા માટે અપેક્ષા લેવી પડે છે એકાંતે માનવા જાય તો જૈન દર્શન રહી ન શકે

> છે એ એમ એકાંતે કહું તો, નથી ને લાગે હકરો
> નથી તે નથી એમ કહું તો, કરો ખળી કોને જાગતો
> અલખને કઈ રીતે ઓળખવો
> પ્રેમ પર્યો ઝ તે મણ ઉપર કઈ રીતે પારખવો
> અલખને કઈ રીતે ઓળખવો

આત્મા નિત્ય, ધ્રુવ શાશ્વત વસ્તુ છે એમ અસ્તિથી વાત એકાંતે ઉપાડીએ તો પક્ષપાત થાય છે નથી તે પણ અપેક્ષાએ બતાવવું જોઈએ આત્માના જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર છે પણ વર્ણ રૂપ ગંધ અને રસ નથી આત્મા પોતે જ સ્વદ્રવ્ય છે અસંખ્યાતા પ્રદેશ એ સ્વક્ષેત્ર છે સમય સમયની થતી અગુરુ લઘુની પરિણતી એ આત્માનો સ્વ-કાળ છે અનંત સુખ, વીર્ય દર્શન, એ આત્માનો સ્વભાવછે પોતાના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર,

કાળ અને ભાવથી આત્મા અસ્તિ ધરાવે છે પરદ્રવ્ય, પરક્ષેત્ર, પરકાળ, અને પરભાવથી આત્મા નાસ્તિ ધરાવે છે છે એમ પણ માનવુ, અને નથી તે પણ માનવુ

આત્માના અનતા ધર્મો છે, તેની વ્યાખ્યા નય, પ્રમાણથી થઈ શકે નય એટલે ન્યાય વસ્તુનુ સ્વરૂપ સમજી, વાણી છોડવી ભાષામા તો ક્રમબદ્ધ આવે છે, જેમ રવૈયો છાશની ગોળીમા ફરતો હોય ત્યારે એક નેતરુ ઢીલુ મૂકવુ પડે અને બીજાને ખેચે, ત્યારે છાશ અને માખણ જુદા પડી શકે–તત્ત્વ તારવી શકાય છે, પણ બનેને પકડી રાખવાથી માખણ ન ઉતરે તેમ જ્યારે વ્યવહાર નયની મુખ્યતા, ત્યારે નિશ્ચય નયની ગૌણતા હોય છે પણ જે નિશ્ચય નયનો લોપ કરે છે, તે લક્ષ ચૂકે છે અને વ્યહવાર નયનો લોપ કરનાર તીર્થંકર માર્ગને ઊડાડી નાખે છે માર્ગ કાપવો તે વ્યહવારનય છે ઉપાશ્રયે જવુ છે, લક્ષ થયો તે નિશ્ચયનય અને ત્યા પહોચવા, તે દિશામા પગલા ભર્યા તે વ્યહવારનય થયો તેમ મોક્ષ એ નિશ્ચયનય છે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ એ બધો વહેવાર માર્ગ છે. બન્ને નયો પરસ્પર સાપેક્ષ છે અને જો અપેક્ષા છોડી દે તો કુનય કહેવાય

નિશ્ચય વાણી સાંભળી, સાધન તજવા નોય,
નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં, સાધન કરવા સોય.

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ એ મોક્ષ માર્ગ છે ૨૮મુ અધ્યયન વાચો તો ખબર પડે કે, ચાર કારણ યુક્ત મોક્ષ માર્ગ છે એકલા જ્ઞાનથી કે એકલા દર્શન કે એકલા ચારિત્ર કે તપથી મોક્ષ થતો નથી' કોઇ તો કહે, સિદ્ધને

સામાયિક, ઉપવાસ, વ્રત-પચ્ચક્ખાણાદિ ન હોય તો મારે પણ તે કરવાની જરૂર નથી, પણ તું કયાં ઉભો છે ? સિદ્ધ દશા પ્રગટાવવા માટે બધુ કરવાની જરૂર રહે છે સાધન વિના સાધ્ય સાંપડે નહી જૈનદર્શન એ સાપેક્ષવાદ-અનેકાંતવાદ છે

સપ્તભંગી, ત્રિપદી, ચાર નિક્ષેપાનું અને પ્રમાણનું જ્ઞાન કરવું જોઈએ જ્ઞાનની બહુ જરૂર છે આજે બહેનો અભ્યાસ કરી રહી છે, પણ શું ભાઈઓને જ્ઞાન મેળવવાની જરૂર નથી લાગતી ? મહાવીરના શ્રાવકો નવ તત્ત્વના જાણકાર હોય અમારે શું આમજ ચલાવી લેવું ? જાણકાર વિના પેઢી પણ કેવી રીતે બેસાડવા ? તમે સમજણપૂર્વક ધર્મને નહી આચરો તો તમારી પેઢી કેવી થશે ? ઉપાશ્રય જોશે કે કેમ ?

મૃગાપુત્ર દીક્ષા લેવાની તૈયારીમાં છે માબાપને જૈન ધર્મનું સારુ જ્ઞાન છે એટલે તો સંયમ માર્ગની દુષ્કરતા સમજાવી પુત્રની કસોટી કરી રહ્યાં છે પુત્રને કહે છે 'ચારિત્ર પાળવું બહુ દુષ્કર છે માટે સંયમની વાત છોડી દે' હજી પણ માતા શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૮૯ મુ

સં ૨૦૨૦ આસો સુદિ ૧૫ મંગળવાર, તા. ૨૦-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળ સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

મૃગાપુત્રને માતાપિતા કહે છે

"जहा अग्गि सिहा दित्ता पाउं होइ सुदुक्करा
तहा दुक्करं करेउंजे, तारुण्णे समणत्तण ॥३९॥

મૃગાપુત્ર શુદ્ધ સ્વભાવને પામેલા છે આત્માના સ્વભાવ તરફ લક્ષ્ય રહેલુ છે આત્માનુ અનત સુખ-જ્ઞાન, દર્શન, અને વીર્ય પ્રગટાવવા તાલાવેલી જાગી છે ભૌતિક પદાર્થ ક્ષણિક અને વિનશ્વર છે, જેના સયોગ પાછળ વિયોગનુ દુઃખ ઊભુ જ છે જેમા સુખનો અશ માત્ર પણ નથી, એવુ જેણે જાણ્યુ છે, પછી ભૌતિક પદાર્થોમા તે લેપાય જ નહિ જ્યા નામ માત્રનુ સુખ અને અનતુ દુખ છે, તેવામા અજ્ઞાનીઓ ફદાફૂદ કરે છે સસારના સુખો મૃગજળ સમાન છે મૃગજળ એ ભ્રાતિ છે સસારનુ સુખ મૃગજળ જેવુ છે, તેની પછવાડે દોટ મૂકવાથી સુખ પ્રાપ્ત થતુ નથી એટલુ જ નહી પણ ઉલટાની તૃષા વધે છે દૂધપાક ખાઓ પણ અપચાનો ભય છે ભોગમા રોગનો ભય છે ધન મેળવવામા ચોરનો, અગ્નિનો, રાજાનો ભાયાતો, વગેરેનો ભય રહે છે ધન મેળવતા પણ દુખ છે અને સાચવતા પણ દુખ છે અજ્ઞાનીઓ ધન મેળવવા પાછળ પ્રબળ પુરુષાર્થ કરી રહ્યા છે પણ તેમા સાર-નિષ્કર્ષ શુ કાઢયો ? અતે કાંઈ નહી

મૃગજળ પીવા દોડી મર્યો હું, વ્યર્થ ઇન્દ્રજાળમાં હું મોહયો,
મેં બહુ રીતે તપાસતાં, સાર આ સંસારમા ન જોયો,
સાર આ સંસારમા ન જોયો, મેં બહુ રીતે તપાસતા,
સાર આ સંસારમાં ન જોયો.
ધામ ધન, સુત, તાતની પ્રીતે મોઘા અવસરને મેં ખોયો, રે બહુ

દુનિયામા કયાય પણ સુખ નથી, છતા અજ્ઞાનીઓ

તેની પાછળ દોડે છે અજ્ઞાની આત્માઓ કહે છે, કે અમે જે સુખ ભોગવીએ છીએ, તે સુખ, સાધુ-સાધ્વીઓ દેખી શકતા નથી, તેથી અમારા રંગમાં ભંગ પાડે છે પણ જ્ઞાનીઓ કહે છે કે સંસારમાં સુખ છે જ નહિ જો સંસારમાં સુખ હોત તો ચક્રવતી રાજા જેવા સુખ છોડીને કેમ ચાલી નીકળ્યા ! બળખાની માફક છોડી દીધું બળખો બળામાં આવ્યા પછી તે અંબે પાછો ઉતારાય ખરો ? ત્યારે તમે શું કરી રહ્યા છો ! સંસાર છોડવા જેવો લાગે છે ? તેના પરથી તમને મોહ ઉતરે છે ?

આગળના લોકો ધાન્ય નીપજતું તે ખોબ ખોબે દેતા પશુ-પંખી ખાઈ જાય તે તેના ભાગ્યનું ખાઈ જશે એમ માનતા હતા આજે બે ટુકડા પણ મોઢામાં નાખે ત્યાં શોર કરી દયો, એજ વાત થઈ પડી છે વાંદરા રોજડાં, અને હરણાનો સંહાર કરી નાખે છે 'બસ અમારે જ ખાવું છે—અમારા સુખને આડે આવે જ કેમ ? પણ ભાઈ જે મળવાનું છે તે તો મોક્ષસ છે દશ હજારનો ચેક લઈને બેઠમા જશો તેમા વધુ કે ઓછા નહિ મળે, પૂરેપૂરા દશ હજાર જ મળશે. ફિકીર શાની છો શા માટે ? તમે તમારા ભાગ્યમાં લઈને આવ્યા છો તે મળશેજ, દરેક જીવ છ બોલ લઈને જ આવે છે ગતિ, જાતિ, સ્થિતિ, અવગાહના, અનુભાગ અને પ્રદેશ એ છ બોલ આયુષ્ય સાથે લઈને દરેક જીવ આવે છે તો પછી ખોટી તૃષ્ણા ઊભી કરી, ધમાધમ શાને કરો છો !

તમારૂં સુખ શું વાસ્તવિક સુખ છે ? જો હોત, તો ચક્રવતિ રાજાઓ જેવા દીક્ષા કેમ લેત ? માટે વિકારી સુખ

સંસારનુ છે, તેને તજવું પડશે તમારે બેય જોઇએ છે, તે કેમ બનશે ? વિભાવ ત્યા સ્વભાવ નહિ અને સ્વભાવ ત્યા વિભાવ નહિ સહજ સુખ તારા આત્મામા છે, માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે સુખ મેળવવા બહાર રખડપટી કરશો જ નહિ જે છે તે તારામા છે, તારામાથી મળશે. માતા, પુત્ર, કુટુમ્બ, સ્રી, પરિવાર અને ધન માટે મોઘો અવસર ખોઈશમા સયમ માર્ગે પગલા માડો. સયમ માર્ગમા નામનુ જ દુંખ અને અનતુ સુખ છે

આહાર મળે, પાણી ન મળે, સુવાના સાધનો—ક્ષેત્ર ન મળે, ભૂખ–દુખના પરિસહ સયમ માર્ગમા પડે છે એ બધા પરિસહો તમે સાભળ્યાને ? એ બધા પરિસહોનુ દુખ નામ માત્રનુ છે એને સમભાવે જે સહન કરે છે, તેને ભવિષ્યમા મોક્ષનુ અનત સુખ પ્રાપ્ત થાય છે. થોડીક તકલીફ સયમ માર્ગે વેઠવી પડે છે, પણ ભવિષ્યમા સસારનુ પરિભ્રમણ ટળી જાય એવુ અનતુ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે

"નામ સુખ અનંત દુખ પ્રેમ ત્યાં વિચિત્રતા,
નામ દુખ અનંત સુખ ત્યાં રહી ન મિત્રતા.
નેત્ર થકી ન્યાયને, નિહાળ રે નિહાળ તું,
નિવૃત્તિ શીઘ્રમેવ કરી, તે પ્રવૃત્તિ બાળ તું"

કદોઈ છોકરાને પેડા આપી રત્ન લઈ લ્યે છે બાળક પેડાના સ્વાદમા લલચાઇ રત્ન આપી દયે છે એક રત્નમાં કેટલા પેડા ભર્યા છે, તેનુ ભાન બાળકને નથી તેમ અજ્ઞાની લોકો ક્ષણિક ભૌતિક સુખને માટે આત્માના શાશ્વત સુખને જતુ કરે છે, પુણ્યના રસિયાઓ ઘણા છે, પણ ધર્મના રસિયા બહુ વિરલ હોય છે નિગોદમા સમયે સમયે અનતા જીવ

ઉપજે છે, જ્યારે સિદ્ધમાં,એક સમયે ઉત્કૃષ્ટા ૧૦૮ની સંખ્યામાં, વધુમા વધુ જાય છે હલકાં કામો કરનારા જીવો ઘણા છે, ધર્મ માટે પ્રયાણ કરનારા જીવ બહુ અલ્પ છે ધર્મ બધાને રુચતો નથી કોઇક ભાગ્યશાળીને જ રુચે છે તેમાં તમારો નંબર લાગી જાય તો બેડો પાર થઇ જાય ! જ્ઞાનીઓ કહે છે કે અસંયમથી નિવૃત્તિ અને સંયમ માર્ગે પ્રવૃત્તિ કરો, એ જ મોક્ષનો ઉત્કૃષ્ટ માર્ગ છે અનંતા જીવો આ માર્ગે ચાલ્યા છે, વર્તમાનમાં ચાલે છે અને ભવિષ્યમાં ચાલશે."

एस धम्मे धुवे नियए, सासए जिणदेसिए ।
सिज्झा सिज्झन्ति चाणेण सिज्झिस्सन्ति तहावरे ॥

મૃગાપુત્ર આ માર્ગે ચાલવા તૈયાર થયા છે માતાપિતા લાગણીવશ થઇને કહે છે હે પુત્ર ! જેવી રીતે અગ્નિની શિખા પીવી દુષ્કર છે તેમ તરુણ વયમા સંયમ લેવો દુષ્કર છે જેની ઇન્દ્રિયો થાકી ગઈ હોય ઘડપણ આવ્યું હોય તે જ ઉપાશ્રયે આવે ને ! ઘરડુ ઘેર પાંજરાપોળે હોય તેમ ઘરડાઓ ઉપાશ્રયે શોભેને ! યુવાનોને શું ધર્મ કરવા જેવો લાગતો નથી ? મૃગાપુત્ર તરુણ વયમા, આવા રાજભોગ છોડીને નીકળવા તૈયાર થઈ ગયા છે મળેલા ભોગોને લાત મારી. સંયમ માર્ગે વિચરવા તાલાવેલી લાગી છે

'जहा दुक्खं भरेउं जे होइ वायस्स कोत्थलो ।
तहा दुक्खं करेउं जे कीवेणं समणत्तणं ॥४०॥

જેવી રીતે શણના કોથળાને પવનથી ભરવો દુષ્કર છે તેમ કાયર માણસોને સંયમ પાળવો દુષ્કર છે જાણે કે મારા શરીરને ગાઢ કે તાપ લાગી જશે ! ચલાતુ નથી ત્યાં

વિહાર કેમ થઇ શકે ! ઊંઘ આવે તો પછી સજ્ઝાય કેમ થઈ શકે ? ભૂખ લાગે ત્યા આયંબિલ–ઉપવાસ કેમ કરી શકાય ? આમ કાયર માણસો શુ કરી શકશે !

જનની જણુ તો ભક્ત જણ, કાં દાતા કાં શૂર,
નહિતર રહેજે વાંઝણી, મત ગુમાવીશ નૂર.

સંયમમાર્ગ શૂરવીર અને ધીરનો છે કાયરોને વેશ પહેરાવી દીધો એટલે શુ વંદનીય–પૂજનીય બની ગયા ? તેને લાગશે કે તપસ્યાની જરૂર નથી ધીમે ધીમે ઢીલો પડી ગયો પછી ભલે આઠમ, પાખી હોય તો પણ ઉપવાસ ન કરે બે વખતના પ્રતિક્રમણનો કર પ્રભુએ મૂકયો છે એટલે સાધુઓને તે કર્યા સિવાય છૂટકો નહિ કર્મની કઠણાઇ તો જુઓ, આવા કાયરો સાધના શુ કરશે !

વળી પણ માતા મૃગાપુત્રને કહે છે, કે મેરૂ પર્વતને ત્રાજવે તોળવો જેમ દુષ્કર છે, તેમ આ સંયમમાર્ગ તરુણ વયમા વહન કરવો દુષ્કર છે. મેરૂ પર્વત એક લાખ જોજનનો છે એક હજાર જોજન ધરતીમા છે અને નવાણુ હજાર જોજન ઉપર છે તેમા ભદ્રશાલ, સોમનસવન, નંદનવન, અને પંડકવન એમ ચાર વન છે તેમા જાત જાતની ઔષધિઓ છે જેને સૂર્ય અને ચંદ્ર પ્રદક્ષિણા ફરે છે બે ચંદ્ર ને બે સૂર્ય જંબુદ્વીપમા, ચાર ચંદ્ર અને ચાર સૂર્ય લવણસમુદ્રમા, ૧૨ સૂર્ય અને ૧૨ ચંદ્ર ધાતકીખંડમા, ૪૨ ચંદ્ર અને ૪૨ સૂર્ય કાલોદધિ સમુદ્રમા, ૭૨ ચંદ્ર ને ૭૨ સૂર્ય, અર્ધ પુષ્કર-દ્વીપમા છે तत्कृतकालविभाग તેને લીધે કાળના વિભાગ પડે છે અને સમયની ગણતરી થાય છે તે સમય ઉપરથી નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવના આયુષ્યની ગણતરી થાય છે.

એક ચદ્ર અને એક સૂર્ય ને ૮૮ ગ્રહ, ૨૮ નક્ષત્ર અને ૬૬,
૯૭૫ કોડાકોડ તારાનો પરિવાર છે કુલ મળીને અઢી દ્વીપમા
૧૩૨ ચદ્ર અને ૧૩૨ સૂર્ય છે અને અઢી દ્વીપ બહાર અસ
ખ્યાતા ચદ્ર અને અસખ્યાતા સૂર્ય છે તે અવસ્થિત છે
એટલે કે પરિભ્રમણ કરતા નથી

આજે વિજ્ઞાન કહે છે, કે પૃથ્વી ફરે છે અને ચદ્ર-
સૂર્ય સ્થિર છે પણ જૈન દર્શનમા પૃથ્વી સ્થિર છે અને ચદ્ર
સૂર્ય ફરે છે એમ ભગવાને કેવળજ્ઞાનમાં જોઈને ફરમાવ્યુ છે,
તેમાં જરા પણ ફેર નથી. આકાશના આધારે વાયુ છે વાયુના
આધારે પાણી, પાણીના આધારે પૃથ્વી, અને પૃથ્વીના આધારે
ત્રસ અને સ્થાવર જીવો રહ્યા છે કેટલાક કહે છે, કે પૃથ્વી
શેષનાગ ઉપર સ્થિર છે શેષનાગ પૃથ્વીનો ભાર ઝીલે છે એ
જરા આડા અવળા થાય ત્યારે ધરતીકપ વગેરે થાય છે, એમ
અન્ય દર્શનો કહે છે જો એમ માનવામા આવે તો પછી
શેષનાગ કોના આધારે રહ્યા હશે ! સુધી કહેવાનો એ છે કે
આ જગત અનાદિ કાળથી ચાલ્યુ આવે છે અને અનત
કાળ સુધી રહેવાનુ છે

રોહા મુનિએ ભગવાનને પ્રશ્નો પૂછ્યા છે 'પ્રભુ લોક
પહેલો કે અલોક પહેલો ? ત્યારે ભગવાને જવાબ આપ્યો
છે બન્ને શાશ્વત છે લોક અને અલોક બન્ને અનાદિના છે
જીવ-અજીવ પણ અનાદિના છે ભગવાનનું કથન એ આપ્ત
પુરુષની વાણી છે અનતુ જ્ઞાન પ્રગટાવ્યા પછી વાણી નીકળી
છે એટલે એ જ સત્ય અને નિ શક છે વિજ્ઞાન પૃથ્વીને ગોળ
દડા જેવી માનવાને બદલે હવે થાળી જેવી માનવા લાગ્યા

છે ભગવાને તો કહ્યુ છે, કે જ બુદ્દીપ ચ દ્રાકારે અને તેને ફરતા સમુદ્રો. દ્વિપો ચૂડી આકારે છે મેરૂપર્વત મધ્યમાં નાભી સમાન છે દશ હજાર જોજન મૂળમા પહોળો અને ૯૯ હજાર જોજન ઊ ચો છે મેરૂ પર્વતના ન દનવનમા દેવલોકના દેવતાઓ ક્રીડા કરવા માટે જાય છે

આખા જગતમા સૌથી મોટો ગણાતો પર્વત મેરૂ પર્વત છે તેવા મેરૂપર્વતને ત્રાજવામા તોળવો દુષ્કર છે, તેમ નિશ્ચયપણે દીક્ષા લીધા પછી ચલાયમાન ન થવુ, શ્રદ્ધામા મજબૂત રહીને સમ્યક્પણે દર્શન ચારિત્રમા ઝીલતાં રહેવું, એ બહુ જ દુષ્કર છે

સ યમમાર્ગમા મન મારીને જીવવુ સહેલુ નથી મિથ્યાભાવ ન પેસી જાય તેની સાવધાની પળે પળે રાખવી તે બહુ મુશ્કેલ છે કોઈ મત-દર્શન ખ ડન મ ડનની વાતો કરતા હોય, કુતર્ક વડે બોલતા હોય, છતા જૈન શાસનમા અશ્રદ્ધા ન ઉપજે, તેમ વર્તવુ બહુ કઠિન છે આજે તર્કવિતર્ક ઘણા વધી ગયા છે પણ અનુભવીઓ જે કહે છે તે જ વાત સાચી છે

એક તર્કવાદી રસ્તા વચ્ચે ચાલ્યો જાય છે, રસ્તા વચ્ચેથી એક મદોન્મત હાથી ચાલ્યો આવે છે મહાવત હાથી ઉપર બેઠો છે, પણ હાથી તેના વશમા રહ્યો નથી આથી મહાવત પડકાર કરે છે, કે દૂર હટજો, ભાગજો, વચ્ચે આવશો તો મરી જશો લોકો નાસભાગ કરે છે તર્કવાદી સામો ચાલ્યો આવે છે મહાવત કહે છે, છતા તે માનતો નથી તે તર્ક કરે છે કે, હાથી મને સ્પર્શીને મારશે કે સ્પર્શ્યા વિના ! જો સ્પર્શીને મારશે તો મહાવત પણ સ્પર્શીને બેઠો છે તે પણ

મરવો નથી પણ તેને મારતો નથી તો મને કેવી રીતે મારી શકે ? આમ તર્કમાંને તર્કમાં રસ્તા વચ્ચે ઊભો રહ્યો. હાથી આવ્યો. પેલાને સૂંઢમાં ઉપાડયો, ફેરવીને મારી નાખ્યો. મુદ્દો કહેવાનો એ છે કે આવા કુતર્કવાદીઓ, ધર્મમાં તર્ક ઊભા કરી, ધર્મને છિન્નભિન્ન કરી નાખે છે.

મહાન પુરુષના અનુભવનાં વચનો એ તો શિલાલેખ છે અને અશ્રદ્ધાળુના વચનો પાણી ઉપર ચિતરામણ જેવાં છે. અનુભવીમહાન પુરુષોના થોડા શબ્દો પણ શિલાલેખ જેવા છે, જ્યારે અજ્ઞાની અશ્રદ્ધાળુના હજારો શબ્દો પણ ફોગટ છે. માટે સિદ્ધ અનુભવીઓ જે વાત પ્રકાશમાં લાવે છે તેને સમજો. ભગવાન દશાનું સ્વરૂપ સમજાવતાં આચારાંગસૂત્રમાં પાંચમા અધ્યયનના છઠ્ઠા ઉદ્દેશામાં ફરમાવે છે.

सव्वेसरा नियट्टंति तक्का जत्थ न विज्जइ
मइ तत्थ न गाहिया ओए अप्पइट्ठाणस्स ॥

જ્યાં સર્વ સ્વરો નિવૃત્તિ પામે છે, જ્યાં તર્કો પણ વિદ્યમાન રહી શકતા નથી અને બુદ્ધિ અવગાહન કરી શકતી નથી તેવું સિદ્ધનું સ્વરૂપ છે. એ પદને પહોંચવા પુરુષાર્થ કરે તે જ પહોંચી શકે. સિદ્ધ પદ પમાય ખરું પણ વચનમાં-વાણીમાં ન આવી શકે.

જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે દીઠું જ્ઞાનમાં
કહી શક્યા નહિ તે પણ શ્રી ભગવાન જો,
તેહ સ્વરૂપને અન્ય વાણી તે શું કહે
અનુભવ ગોચર માત્ર રહ્યું તે જ્ઞાન જો. અપૂર્વ અવસર

સંપૂર્ણ જ્ઞાન, દર્શનના ધારક પરમાત્માએ જ્ઞાનમાં સિદ્ધનું સુખ દીઠું છે પણ તે વાણીમાં કહી શક્યા નથી.

મૂગાના મોઢામાં સાકરનો ટુકડો આપીએ અને પછી કહીએ કે બોલ, સાકરનો સ્વાદ કેવો ! તો શુ તે કહી શકશે ? તેમ આ અનુભવથી જ સમજાય, એ વાણીમા વર્ણવાય તેમ નથી

"મોહ ક્ષયાદનુભવન્નપિ નાથ મર્ત્યો,
નૂનં ગુણાન્ ગણયિતું ન તવ ક્ષમેત ।
કલ્પાંતવાંત પયસ· પ્રકટોઽપિ યસ્માત,
મીયેત કેન જલધેર્નનુ રત્નરાશિ ॥
(૪) કલ્યાણ મંદિર

જેનો મોહ નાશ પામી ગયો છે, એવા પવિત્ર આત્મા જેને સપૂર્ણજ્ઞાન, દર્શન પ્રાપ્ત કર્યું છે, તેવા ભગવાનો પણ તમારા ગુણોને જાણે અને જુવે ખરા, પણ ગુણોનુ ધ્યાન કરવા સમર્થ નથી. જેમ દરિયામા લ્હેર આવે, પ્રલયકાળે પાણી એક બાજુ ખસી જાય અને રત્નના ઢગલા ખુલ્લા થઇ જાય, તેને કોણ માપી શકે ? સાગર તો રત્નાકર છે, તેવી રીતે તમારા ગુણોનુ માપ કાઢવા કોઇ સમર્થ નથી

એહ પરમપદ પ્રાપ્તિનુ ધર્યું ધ્યાન મેં,
ગજા વગરને હાલ મનોરથ રૂપ જો,
તો પણ નિશ્ચય રાયચંદ મનમાં રહ્યો,
પ્રભુ આજ્ઞાયે થાશું એ જ સ્વરૂપજો અપૂર્વ અવસર

આ પદ પ્રાપ્ત કરવાનુ પાચમા આરામા કોઇનુ ગજુ નથી કેવળ મનોરથ જેવુ છે જો મનમા ઉતારીશુ, તો એ પદને અવશ્ય પામીશુ ભગવાનની આજ્ઞાએ વર્તનારને ભવ કરવાના હોય નહિ માતા મૃગાપુત્રને કહે છે હે પુત્ર ! બે ભુજાથી સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર જે અધો રાજમા ફેલાચેલ છે તે તરવો દુષ્કર છે, તેમ જેના કષાય મર્યા નથી, ઉપશમ ભાવને પામ્યા નથી, તેને સયમ–સાગર તરી જવો બહુ જ

મુશ્કેલ છે માતા કસોટી કરે છે વળી પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૯૦ મું

સંવત ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૧ ને બુધવાર, તા ૨૧-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલ વસ્તુ અહી નામે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

મૃગાપુત્રના માતાપિતા મૃગાપુત્રને સંયમમાર્ગની દુષ્કરતા ઉપમાઓ આપી, બતાવી રહ્યા છે હે પુત્ર! શબ્દ, રસ, રૂપ, ગંધ અને સ્પર્શના કામભોગોને ભોગવી લે અને અમે કાળધર્મ પામીએ ત્યારપછી તું ધર્મ વિષે વિચરજે દીક્ષા લેવી ઉત્તમ છે તે હકીકત છે, તે વિના મોક્ષ નથી, પણ ભુક્તભોગી થઈને હે પુત્ર! પછી દીક્ષા લેજે જેને સંસાર સુખ વહાલા લાગ્યાં હોય તે ભોગનું આમંત્રણ કરે.

મોટા મંદિર માળિયારે રાજ સમોવડ થાય
તુજ વિના સૌ ભળભાંભળા જેમ અષ્ટે દિન રાત રે,
જાય, તુજ વિના ઘડી રે છમાસ!

'હે પુત્ર' આવડા મોટા મંદિર આવાસ, રાજમહેલ તારા વિના અમને ખાવા ધાશે. મનુષ્ય જન્મ મળ્યો છે, તો લહાવા લઈ લે સંયમમાર્ગે ચાલ્યો જઈશ તો અમારી પરિસ્થિતિ કેવી થશે?'

આ મનુષ્ય ભવને જ્ઞાની અને અજ્ઞાની જીવ બન્ને

દુર્લભ ગણે છે પણ બન્નેની દૃષ્ટિમા તફાવત છે અજ્ઞાનીઓ કહે છે, કે આ ભવમાં ખવાય તેટલુ ખાઇ લેવું, પીવાય તેટલુ પી લેવુ, આનદ, ભોગ ભોગવી લેવા, પછી આવો મનુષ્યભવ મળવો બહુ દુર્લભ છે. જ્યારે જ્ઞાની કહે છે, આ મનુષ્યભવમા આત્મા જે આનદ-ઘન-ચેતન-પ્રકાશમય જ્ઞાન પુજ છે તેનો પ્રકાશ કરો

જન્મ-જરા-મરણુના અનતા ફેરા ટાળી અજન્મા બનવા માટે આત્મ સ્વભાવમા રમણુતા કરી લ્યો, નારકી અને દેવતાને બહુ બહુ તો સમકિત સ્પર્શી શકે, પણુ તેથી આગળ વધી શકતા નથી તિર્યંચો બહુ બહુ તો દેશવિરતિ થઈ શકે, પણુ એક મનુષ્ય ભવમાજ મોક્ષે જવાનો પરવાનો મળે છે આ ભવમા શ્રેણીયે ચડતા કેવળજ્ઞાન પ્રગટાવી સપૂર્ણ મોક્ષ પમાય છે માટેજ મનુષ્યભવની દુર્લભતા જ્ઞાનીઓએ કહી છે

ભોગના સુખો આ જીવે અનતીવાર ભોગવ્યા છે પુત્ર, મિત્ર, કુટુમ્બ, ધન, નારી ને પદવી આ બધુ અનેકવાર મળ્યુ છે પરતુ એક ધર્મ મળ્યો નથી એ ધર્મને મેળવવા આ મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થયો છે પામરમાથી પરમાત્મા, નરમાથી નારાયણુ અને જનમાથી જનાર્દન આ ભવમાથી જ બનાય છે પરમાત્મા થવાની ભાવના બર આવતી હોય તો આ ભવમા જ આવે છે આવુ જેના હૈયામા વસ્યુ છે, એવા મૃગાપુત્ર ભોગની લાલચમા લપટાતા નથી સસાર એને કારમો લાગેછે. જન્મ પાછળ મૃત્યુ નથી એવો એકાદ ભવ તો બતાવો ? મોત તો જન્મ પાછળ નિશ્ચિતપણે આવવાનુ જ છે

શરીર રૂપી મકાનમાં માલિક નુરો છે ખાલી કરવાની નોટિસ આવે છે, માથાના પોળાવાળ થવા, એ આ શરીર ખાલી કરી જવાની નોટિસ રૂપ છે છતાં લોલુપતા મૂકવા નથી આત્મભાન થતુ નથી. શુ કહેવું ?

કેશીઓ ભેથી ફરે બળાતું પોથુ ફૂટે
ધાણુ ભાન થવા બંધન નથી મમતા નથી મમતા.
આત્મનુ ભાન થતા લોભો નથી મમતા નથી મમતા.

કેદખાનામા પડેલો કેદી છૂટવા માટે દિવસ ગણતો હોય છે કે ક્યારે આમાથી છૂટુ, તેની ચિંતા સેવતો હોય. કારણ કે એણે કેદખાનાને બંધન માન્યુ છે પણ તમે તો જેલને મહેલ માની બેઠા છો કે શુ ! તમને છૂટવાના ભાવ છે કે જેલની મુદત વધારવાના ? 'ચિર જીવી થાઓ' તેમ કહે તો રાજી થાઓ છો અને કોઈ મર' કહે તો ! શરીર વિના જીવવું ગમે છે કે આયુષ્ય કર્મ વડે જીવવું ગમે છે ? અહીયા તો આયુષ્ય હોય તેટલુ જ જીવાય છે આયુષ્ય ક્ષણિક છે ક્ષણે ક્ષણે કપાય છે આત્મામાં જીવન શક્તિ ભાવપ્રાણને ધારણ કરે છે તે પ્રાણી છે આપણે દ્રવ્ય પ્રાણથી જીવીએ છીએ

"આવું તારુ ધન ? એબન ધૂળ થાશે
કંચન જેવી કાયા તે રાખમાં રોળાશે"

ધન, જોબન એ બધુ ધૂળ થવાનું છે અરે ! આ કંચન જેવી કાયા પણ રાખમા રોળાશે તેમ છતાં મહત્વ કેટલુ છે ? શરીરને કંઈ ન પહોંચે તે માટે સંભાળ કેટલી રાખો છો ? એકાદ પથરણ જુદુ કોઈ પથરણા ઉપર પગ મૂકે તો દિમાગ ખસી જાય છે દીવાનખાનામાં પણ No admission

ના પાટિયા મારો છો પણ કાળરાજાની ફોજ શુ રજા માગીને અદર આવશે? માટે મમત્વ એ મારીનાખનાર છે મમત્વ બુદ્ધિને છોડ, તો મોક્ષ નજીકમા જ છે

એક હોસ્પિટલની બાજુમા પાગલશાળા છે એક વખત પાગલશાળામા આગ લાગી દર્દીઓ જે ઊઠવા-બેસવાની તાકાત વગરના છે તે "કોઇ બચાવો, કોઇ બચાવો" એવી રાડ પાડવા લાગ્યા. અમુક જેને ભાગવાની શકિત હતી તેટલા ભાગવા માડયા. બીજાને દયાળુ લોકોએ હાથ ખેચી ખેચીને બહાર કાઢયા પણ જે પાગલો હતા તે તો અગ્નિ જોઇને નાચવા કૂદવા લાગ્યા, હાથ ઝાલીને બહાર કાઢે, છતા પાછા પરાણે અદર જવા લાગ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે અરે અમને આ હજી જોવા દો એવી રીતે સતપુરુષો હાથ ઝાલી બહાર કાઢે ત્યારે અજ્ઞાનીઓ, જ્ઞાનીનો હાથ છટકાવી બળતા સસારમા પડવા મથે છે

'અમે સસારી—અમારે તો હાણુવુ માણુવુ છે' વર આવે, પગ દાબે, એવુ મારે સુખ જોઇએ છીએ. પણ તને વહુ આખી દાબી દેશે એનુ શુ? કાઇક ધર્મમા ઉજમાળ બનો કેટલાક તો ઉપાશ્રયથી આઘા ભાગે છે, જાણે જઈશુ તો બાધા ચોટાડશે પણ બાધા લેવી એ તારા હિતની વાત છે ડોકટર દવા આપે છે, તેની સાથે ચરી પાળવાનુ પણ કહે છે

પ્રભુનુ નામ રસાયન સેવે પણ જો પથ્ય પળાય નહીં,
તો તેનુ ફળ લેશ ન પામે, ભવરોગો કદી જાય નહીં,
પહેલું પથ્ય અસત્ય ન વદવુ, નિંદા કોઈની કરાય નહીં,
નિજ વખાણ કરવા નહીં સૂણવાં, વ્યસન કશું
સેવાય નહીં

સદ્‌ગુરુ સાધન આપી રહ્યા છે પહેલુ પથ્ય અસત્ય ન બોલવું તે છે કમાણીને ધક્કો લાગે તો ભલે પણ સત્યને ધક્કો ન પહોંચાડજો. બીજુ પથ્ય, નિંદા કરવી નહિ કરવી તો આત્મનિંદા કરવી બીજાની નિંદા કરી વગર પૈસાના પાણી શા માટે થાઓ છો ? કોઈની પણ નિંદા કરવી નહિ, તે માટેનું નિંદા નિષેધકમંડળ અમેરિકામા સ્થપાયુ છે તેના સભ્ય થાય તે રૂપાનું તાળું સોનાની કૂંચીઓથી ત્રણ વાર ખોલે એટલે એ રીતની પ્રતિજ્ઞા લેવાય કે, મન-વચન-કાયાથી હુ કોઈની નિંદા કરીશ નહિ, કરાવીશ નહિ કે કરનારને અનુમોદીશ નહિ નિંદા ન કરવી તે દરેકથી બને તેવું છે, એમા ક્યા ભૂખ્યુ-તરસ્યુ રહેવાનું છે ? જાવજીવ સુધી નિંદા ન કરવી એવું વ્રત લેનાર કેટલા ? આમા ગાંઠેથી કોઈ પાવ પચીસ છોડવા પડતા નથી, છતાં આ વ્રત લેતા આકરુ કેમ લાગે છે ?

ગાંધીજી પોતા પાસે ત્રણ પૂતળાં રાખતા હતા. એક પૂતળાને મોઢે હાથ બીજાને આંખે હાથ અને ત્રીજા પૂતળાને કાન આડા હાથ હતા એટલે કે નિંદકને જોવો નહિ નિંદા કરવી નહિ અને સાંભળવી પણ નહિ આજે તો એવુ જાણે કેવી ટેવ પડી ગઈ છે કે સામાયિકમાં પોષામા પણ નિંદા કરવા લાગી જાય છે પારકી નિંદા આડે જીવ ઊંચો નથી આવતો

કેટલાંક પાપ કરી બાળી જીવનમાં બાળી જીવનમા
કેટલોક કાળ ગયો, પરની પંચાતમા પરની પંચાતમા
આમાંના બંધન ક્યારે છૂટે આદિ કાયાથી છૂટી જાશે,
આરે અવતારમા ક્યારે મને શ્રી મહાવીરનાં દર્શન થાશે !
ઘડી ઘડી અંતરમા આવે ઉમળકા, આપીને આત્મા જાશે આરે

કાળ અનતો ગયો, પારકી નિંદા આડે જીવને સ્વનિંદા, આત્મ નિંદાનો સમય મળતોજ નથી દેશકથા, સ્ત્રી-કથા, ભક્તકથા, રાજકથા આદિ ૪ કથાઓમા જીવ રોકાણો છે જ્ઞાનીઓ કહે છે, પરકથા મૂકી, હવે સ્વકથામા આવ

સમયસારની ત્રીજી ગાથામા કહ્યુ છે, કે કામભોગની અને બધની કથા જીવને અનતીવાર પરિચયમા આવી ગઈ છે, તેથી તે જીવને સુલભ છે પોતાની આત્મકથા સાભળવામા નથી આવી, પરિચયમા નથી આવી, અનુભવમા પણ નથી આવી, માટે દુર્લભ છે સત્પુરૂષો મળે તો પણ સમજવા તૈયાર થયો નથી એ આત્મકથાજ દુર્લભ છે માયાના બધનમા પડી સ્વરૂપને ભૂલ્યો છે

કોઈ છોડાવવા ધારે છતા પણ છૂટવા તૈયાર નથી તમને આ સસાર દાવાનળ નથી સમજાણો? માદા કહેવા કે ગાડા કહેવા! કઈ કોટિમા ગણવા! ડાહ્યો હોય તો ઊભો કેમ રહે! ભગવાને સસારને દાવાનળ કહ્યો છે સર્વજ્ઞ કહે છે, કે આ લોક જન્મ-જરા-મરણથી બળી-ઝળી રહ્યો છે, તેમા ક્ષણવાર પણ થોભવા જેવુ નથી માતા-પિતા મૃગાપુત્રને કહે છે, કે પ્રથમ ભોગ ભોગવી લે અને પછી સયમ પથે વળજે

પલંગ તળાઇએ પોઢતોજી કરવા ભૂમિ સથાર,
કનક કચોળા છાડવાજી રે કાચલીયે વહેવાર રે,
જાયા, તુજ વિના ઘડી રે છ માસ.

બત્રીસ બત્રીસ રમણીઓ, બત્રીસ બધ નાટકના ધમકાર-વાજિત્રો પાછળ, દિવસ કયા ઊગે છે ને આથમે છે તેની ખબર નથી દેવલોક જેવુ સુખ છોડી હે પુત્ર! ભોય પથારીએ સૂવુ પડશે તમે પોપો એક દિવસ કરો ને ભોય પથારીએ

સૂતા ત્રણ દિવસ તો કેડ દુખે, જ્યારે મુનિને તો જાવજીવ
સુધી લાકડાનું પાટિયું તે ઉપર શયન કરવાનું, ડાભની પથા-
રીએ સૂવું પડશે. વાસણો પણ ધાતુના કલ્પે નહિ ગમે તેવો
તાપ પડે પણ પગમાં પગરખું ન પહેરાય ગમે તેવી ટાઢ
પડે છતાં તાપણી થાય નહિ વધુ કપડાં પણ ન રખાય
'બેટા' સંયમમાર્ગે આવું દુઃખ છે ત્યારે સાધુપણું લેવું છે એ
વાત સાંભળી અમારું ચિત્ત ચગડોળે ચડ્યું છે પ્રથમ ભુક્ત-
ભોગી થા પછી દીક્ષા લેજે તું બત્રીસ નારીઓનો ભરથાર
તારા વિના એ બત્રીસ રમણીઓનું શું થશે! શું તને તેની
દયા નથી આવતી!

મોહવશ માતાપિતા પુત્રને સંસારમાં રોકવા કોશિષ
કરી રહ્યાં છે પણ મૃગાપુત્રને તો અંદરથી તાલાવેલી જાગી છે
સ્વ સ્વરૂપની પિપાસા જાગી છે તેવા જીવો ગમે તે થાય
પણ સંસારના બંધનમાં લેપાતા નથી.

સંસાર એ બંધનરૂપ છે તમને એ બંધનરૂપ લાગે
છે કે પ્રતિજ્ઞા બંધન લાગે છે? હું બાધા ન લઈ શકું હો
ભાઈ કેમ? નોકરી કરે છે ત્યાં શેઠનું બંધન કુટુમ્બનું બંધન
સ્ત્રીનું લફરું લગાડ્યું છોકાછોકીનું બંધન, બધા બંધનમાં પડવા
તૈયાર પણ સર્વજ્ઞે કહેલી પ્રતિજ્ઞા કરવા, એ બંધન સ્વીકારવા
જરા પણ તૈયાર નથી

કર્મની આવકો રોકવા માટે બાધાની જરૂર પડે છે
જે બાધાનો નિષેધ કરે છે તે તત્ત્વજ્ઞાનને પૂરું સમજ્યો જ
નથી વ્રત-પચ્ચક્ખાણ એ શું જડની ક્રિયા છે? જો જડની
ક્રિયા હોય તો પછી ચેતનની ક્રિયા કઈ? ખાવું-પીવું તે!

સમભાવમા બે ઘડી ટકવુ, આત્માનો અકષાયભાવ પ્રગટાવવો, તે સામાયિકને જડની ક્રિયા કહેવાય ? ઉપવાસ ઉપ એટલે આત્માની, સમીપે વાસ કરવો તે ઉપવાસ મારા આત્માના અણુઆહારક સ્વભાવની વાનગી ચાખવા માટે ઉપવાસથી અખતરો કરૂ છુ આત્માના સ્વભાવમા ટકવુ તે શું જડની ક્રિયા ? સામાયિક કે ઉપવાસને જડની ક્રિયા કદી ન કહેવાય.

ઉમાસ્વામી તત્ત્વાર્થસૂત્રના નવમાં અધ્યયનમાં કહે છે કે, **"तपसा निर्जराच"** તપથી નિર્જરા થાય છે તેનાથી કર્મના બધનો તડોતડ તૂટે છે, માટે આત્મદશામા રમણ કરનારાઓ ભોગની ઇચ્છા રાખતા નથી અજ્ઞાની, ખાવા-પીવામા ગૃદ્ધિ બને, સયમ ન પાળી શકે, સ્વભાવથી પડવાઇ થઇ જાય ત્યારે કહે કે મને અપૂર્વ જ્ઞાન વર્તે છે !

અજ્ઞાનીની દશા તો જુઓ ! વ્રત, પચ્ચક્ખાણ ત્યાગ-સયમની કાઇ જરૂર નથી એકલો આત્માને ઓળખો એટલે બેડોપાર, એમ મોઢેથી બોલ્યે શુ બેડોપાર થઈ ગયો ? દૃષ્ટિ સમ્યક્ ન થઇ તો નવ પૂર્વના જ્ઞાન વાળો નિગોદમા ગયો. જે જ્ઞાન પાછળ આચરણ નથી તે જ્ઞાન શુષ્ક છે પણ જે જ્ઞાન ક્રિયાત્મક-ચારિત્રાત્મક છે તે જ જ્ઞાન ફળદાયી છે અજ્ઞાની આત્માઓ પડવાઇ થઈ ગયા હોય, છતા જાણે નથી પડયા તેવુ પ્રદર્શન કરે છે

કોઈ એક શેઠ ઉપાશ્રયમા વ્યાખ્યાન સમયે બેઠા બેઠા ઊઘતા હતા એક વખત જરા શેઠની આખ ઢળી એટલે ચાલુ વ્યાખ્યાને મહારાજે પડકાર્યો, કા શેઠ ! ઊઘો છો ? શેઠ કહે 'સાહેબ, હુ ઊઘતો નથી, પણ નિદ્રા

દેવી ન આવે તે માટે આંખના કમાડ બંધ કરીને બેઠો છું' મહારાજ કહે ઠીક ભાઈ! વ્યાખ્યાન આગળ ચાલ્યું ફરી શેઠને આ વખતે તો ઝોકું આવી જતાં ડોકું નમી ગયું મહારાજે પડકાર્યો ત્યારે શેઠે કહ્યું 'અરે સાહેબ,! નિદ્રા દેવીને હું ડોકી હલાવી પડકાર કરું છું કે મારી સામે આવી તો જો! ઠીક ફરી થોડા સમય પછી શેઠને એવું સખત ઝોકું આવ્યું કે જમીન ઉપર ઢળી પડયા મહારાજ કહેવા લાગ્યા 'કેમ શેઠ, શું ચાલે છે!' શેઠ કહે સાહેબ, હું તો નિદ્રા દેવીની છાતી ઉપર ચઢી બેઠો હતો' છતાં એમ કહેતો નથી કે ઊંઘ આવે છે આમ સાધારણ ઊંઘ જેવી વાત પણ છુપાવે છે તો જેની વાહવાહ બોલાવી હોય દિગ્વિજયી મનાતા હોય-તે કેમ કહી શકે કે હું પડી ગયો! અપૂર્વ માર્ગના પ્રકાશક ભગવાનના લાઠીસા નંદન! તો આવાજ હોયને! આ અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ છે પ્રભુ કહે છે, એવા બાલ જીવોનો તું સંગ કરીશ નહિ' વળી તેના સંગ કરનારાનો પણ તું સંગ કરીશ નહિ પક્ષપાત પણ લઈશ નહિ લક્ષ્મી ચાલી ગઈ હશે તો તે ફરી સાંપડી શકશે, પણ સમકિત-રત્ન જો ગયું તો ફરી લાધવું બહુ દુર્લભ છે માટે તું ધર્મના માર્ગે પ્રયાણ કર ધર્મ સખાયો છે તે સિવાય ત્રણે કાલે જીવનો ઉદ્ધાર નથી.

માબાપ ભોગની વાતો કરી મૃગાપુત્રને સંસારમાં રાખવાની વાતો કરે છે કહે છે તું ભુક્ત ભોગી થા પછી દીક્ષા લેજે ત્યારે મૃગાપુત્ર કહે છે

सो बितऽम्मापियरो एवमेयं जहा फुडं ।
इह लोए निप्पिवासस्स नत्थि किंचिवि दुक्करं ॥४४॥

'હે માતા પિતા ! આપ જે વાત કરી રહ્યા છો, તે સત્ય છે. પણ જેને આ લોકની, વૈભવની કે સુખની પિપાસા નથી, તેને સંયમ માર્ગ કિંચિત માત્ર પણ દુષ્કર નથી મૃગાપુત્ર પૂર્વ ભવે સંયમ પાળીને આવ્યા છે, અનુભવ ગમ્ય છે, એટલે માતા-પિતાની દલીલો તોડવા વાતો કરે છે. વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૯૧ મું

સં. ૨૦૨૦ આસો વદિ ૨ ગુરુવાર, તા ૨૨-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ અહીં નાથે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે.

માતાપિતાએ, સંયમ માર્ગની જે દુષ્કરતા બતાવી તેના જવાબમા મૃગાપુત્ર કહે છે જેને આ લોકના ભૌતિક સુખની અભિલાષા નથી, તેને માટે કંઇ પણ દુષ્કર લાગતુ નથી. જેની ટૂંકી દૃષ્ટિ છે, આ ભવ પૂરતી જ દૃષ્ટિ છે, તે જીવ પરાધીનતા ન સેવવી પડે એ માટે ધન એકઠું કરે છે મકાન, વસ્ત્રાદિ પોતાની સગવડતા સચવાય, તે માટેની તૈયારી કરી રાખે છે, પણ જ્યારે રવાના થશે, બીજી ગતિમા જશે ત્યારે કાંઇ સાથે આવશે ? પારસલ રવાના કર્યા પહેલા સરનામું તપાસવાની જરૂરત રહે છે તેમ તમારી જિંદગીના પારસલ પર મૃત્યુની મહોર વાગે તે પહેલા તેનુ સરનામુ તપાસી લેજો, કે આ પારસલ પ્રભુના ચરણોમા પહોચશેને ?

આવતો ભવ કેવો થશે તે કદી વિચાર્યું છે? આ ભવ પૂરતી તો ચિંતા કરી છે, કે જો મારી પાસે કાંઇ નહિ હોય તો છોકરા સગા નહિ થાય પણ પરભવ માટેનું કાંઈ ભાતુ બાંધી લીધુ છે ખરુ ?

જવું મજલ લાંબી સહી તેયારી કાંઈ કીધી નહિ
ભાતુ ન હોયે સાથમાં ખાતા વિના કેમ ચાલશે?
તેનુ ઘણુ વિરતારનું માન્યા વિના કેમ ચાલશે?

લાંબી મજલે જવાનું છે, ત્યાં શું કરશો? આ લોકની પિપાસાવાળાને સંયમની દુષ્કરતા લાગે છે ભૂખ તરસ, ટાઢ ન સહેવાય વચનો ન સહેવાય પણ આવતા ભવની તૈયારી કેવી કરી છે? અનંતુ સાશ્વત સુખ મળે તેવી તૈયારી છે? સગાં-વહાલા કુટુંબ, સ્ત્રી પરિવાર માટે થઈને કાળાં ધોળાં કર્યાં છુ, પણ પાપના ગાસડા કોણ ભોગવશે? પોતેજ આ લોક પૂરતી જેની નજર છે, તે દુઃખી થાય છે, પણ જેને આ લોકની પિપાસા નથી શાશ્વત, સુખ નજર સામે પડયુ છે દિવ્ય નયનો જેના ખુલી ગયાં છે તેવા જીવો ભૌતિક સુખમાં લલચાતા નથી સાકર ઉપર બેઠેલી માખી ઉમે ત્યારે ઉડી શકે છે બળખા ઉપર બેઠેલી માખી તેમાં ચોટી જાય છે તેમ સમ્યગ્દષ્ટિ આત્માઓ સાકરની માખી જેવા છે મિથ્યાદષ્ટિ આત્માઓ બળખાની માખી જેવા છે તેને મરણના અંત સુધી ત્યાગમાર્ગ સ્વીકારવાનું મન થતુ નથી. આજકાલના અનેક શ્રાવકો મરણ નજીક આવ્યુ નથી છતાં સાજ પાચ વખ આત્માને પોષવા પૌષધશાળામાં વિચરતા હતા

મૂનાપુત્ર કહે છે હે માતા

मारीर माणसा चेव, वेयणाओ अनन्तसो ।
मए सोढाओ भीमाओ, असइं दुक्ख भयाणि य ॥४५॥

અત્યારે હું પર્યાયમા રાજકુમાર છુ, પણ મને ભૂતકાળ સાભળ્યો છે દુનિયામા બે પ્રકારના દુખ છે, શારીરિક અને માનસિક એકેન્દ્રિયથી માડીને અસજ્ઞી પચેન્દ્રિય જીવોને મન હોતુ નથી, તેથી તેમને એકલુ શારીરિક દુખ હોય છે સજ્ઞી પચેન્દ્રિય (નારકી, તિર્યંચ, દેવ, મનુષ્ય)ને બે જાતના દુખ હોય છે મૃગાપુત્રને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થવાના પ્રતાપે, પૂર્વના ભવ નજરે દેખાયા છે. આ વેદના પાસે સયમની કઠણાઈ કાઇ નથી સોળ પ્રકારના રોગથી પીડાતો હોય, એવી વેદના અનંતીવાર જીવે ભોગવી છે. વળી માનસિક વેદના એટલે એકનો એક પુત્ર ચાલ્યો ગયો, ગુમ થયો, તેની પાછળ વલોપાત કર્યો, જાહેરાત છપાવવી, વાવ–કૂવા તળાવ વગેરે ઠેકાણા તપાસી લેવા, 'શુ થયું હશે' આવી અનેક જાતની માનસિક યાતનાઓ સહન કરવાની હોય છે

દીકરી ભણાવી–ગણાવી મોટી કરી, કોઇ ઉપાડીને ભાગી ગયો આબરૂ ગઈ, અને ઘર, કુટુમ્બમા મોઢુ દેખાડી શકાતુ નથી, આ બધી માનસિક ચિતા છે કોઈની સાસુ, વહુને તીરની અણી ઉપર રાખતી હોય, દરેક કામમા ટક ટક કર્યા જ કરે, કામવાળી રિસાય તો મનાવા જાય તેટલી કિમત પણ વહુની નહિ વળી કેટલીક સાસુઓ તો ઘાસલેટ રેડી વહુને સળગાવી મારે છે, પછી કહે, કે વહુ તો બળી ગઈ! પણ નરકમા પરમાધામીઓ તે સાસુને અનેકવાર બાળીને ભડથુ કરી નાખશે, પછી ત્યા ગમે તેટલી રાડો પાડે

પણ કોઈ છોડાવશે નહિ આ બધી માનસિક ચિંતા છે ચિંતા હૃદયને કોરી ખાય છે

> ચિંતા બડી અભાગણી ત્રિભુ જગતને ખાય,
> જીવતાં જલાવે ચાકડે મરતાં નરકે લઈ જાય

ચિતા ઉપરથી મીંડુ ઉડી જતા ચિંતા બની જાય છે ચિતામાં મડદું સળગે છે અને ચિંતામાં જીવતો માણસ સળગે છે

માબાપને ચિંતા રહે, કે દીકરાનું ક્યાંક ઘર બંધાય તો ઠીક ફલાણા ભાઈની દીકરી છે કોઈના કહેણ આવ્યા નથી કહેણ આવે સ્વીકારે બાઈ ઘરમાં આવે, પછી જોઈ લ્યો તડાકો! મારે ઘરેણાં જોશે, મારે કામવાળી જોશે! ભલે ધણી ભીખ માગતો હોય પણ મારે તો બધું જોશે. આવી સ્ત્રીઓ કુભાર્યા કહેવાય જ્યારે સદ્‌ગુણી સ્ત્રીઓ તો અર્ધાંગના થઈને ઉભી રહે છે દાગીનો તમારો જ છે, અલંકારોથી હું શોભીશ નહિ દેણા ઉતારી નાખો–તમે ઝેર ખાઈને જીવન ટૂંકું કરશો તો મારે કોના માટે જીવવાનું હોય! એમ સદ્‌ગુણી સ્ત્રીઓ ગરીબાઈને સહર્ષ પણે સ્વીકારે છે

મૃગાપુત્રને અચાનક જ્ઞાન વતે છે પૂર્વ ભવમાં ચારિત્ર પાળ્યું છે માતાને કહે છે આ સંસાર અનાદિની અટવી છે જેનો છેડો દેખાતો નથી મારો તમારો આત્મા અનાદિ કાળથી આ ભવરણમાં રઝળે છે કર્મના સબંધે જન્મ–મરણ થયા જ કરે છે જન્મ–જરા મરણવાળી આ અટવી છે ક્યાંય પણ સ્થિર રહીને ઠરવાનું ઠામ નથી. કોઈ પૂછે, કે ભાઈ! ક્યાંના રહેવાસી? તો તમે જલ્દી કહી દેશો કે રાજકોટના. ભલે રહેવાસી રાજકોટના કહેવાઓ પણ ખરી રીતે તો

પ્રવાસી જ છો રાજાને પ્રયાણ કરવુ છે, દાસી રસોઈ તૈયાર કરી રહી છે ચારણીમા જુવે ત્યા ડુગળી નથી રાણીએ પૂછ્યુ, કેમ બધુ તૈયાર થઈ ગયુ ? ત્યારે દાસી કહે છે 'ચલના હૈ, મગર રેના નહિ હૈ (રેના એટલે ડુગળી) બસ ! આ શબ્દ સાભળતા જ રાજાની મોહનિદ્રા ઊડી ગઈ જાગૃત થઈ ગયો રાજ રાજને ઠેકાણે રહ્યુ ને રાજા તો ચાલી નીકળ્યો. ઉપાદાનની જાગ્રતિ હોય તો નિમિત્ત ટકરાય કે તુરત જ જાગી જાય છે પછી કોઈ રોકવા પ્રયત્ન કરે તો પણ તે રોકાય નહિ મૃગાપુત્રે તો મુનિને દેખ્યા ત્યા વૈરાગ્યનો રગ લાગી ગયો તમે તો રોજ વ્યાખ્યાન સાભળો છો, શેષ કાળ પણ ખાલી ન જાય, છતા કયા ઊભા છો ? અનંતા પુણ્યના યોગ હોય ત્યારે સત્સગ પ્રાપ્ત થાય છે હવે ગલ્લાતલ્લા કયા સુધી કરવા છે ?

કાળનો ઝપાટો વાગી રહ્યો છે, માટે ચેતો, આવો અવસર ફરી નહિ મળે ચાર ગતિ રૂપ આ અટવી જબરજસ્ત છે, તેમા વળી જન્મ પાછળ મૃત્યુ લાગ્યુ પડયુ છે. દેવને પણ મોત જ્યા જ્ઞાનમાં દેખાય ત્યા હાજા ગગડી જાય દેવને ઓરતો થાય મનુષ્ય કે તિર્યંચ ગતિમા જઈશ, તે સ્થાનને જુએ ફૂલ ફૂલની સેજામા રહ્યા હોય તેને વીર્ય શુક્રનો ગદો આહાર કરવો કેમ ગમે ! સવા નવમાસ સુધી ગર્ભાવાસમા ઊંધે માથે, ઝાડ ઉપર કેરી લટકે તેમ, લટકવાનુ રસહરણી નાડ દ્વારા આહાર પહોચે એવી અધારી કોટડીમા આ જીવ અનુભવ કરી આવ્યો છે

માતા બેસે ત્યારે ગર્ભને થાય કે મને પાતાળમા લઈ ગયા કે શુ ? અને માતા બેઠી હોયને ઊભી થાય તો

જાણે આકાશમા ઉછાળ્યો માતા ખાડવા બેસે તો ગર્ભને જાણે મુદગરનો માર પડતો હોય તેવો અનુભવ થાય છે માતા શાધવા બેઠી હોય તો ગર્ભને બાફ લાગે છે વળી સૂવે ત્યાં સીરોર મણની શિલા છાતી ઉપર જાણે રાખી હોય, એવો અનુભવ ગર્ભને થાય છે માતા આહાર કરે તેનો નિહાર નાકની દાડી ઉપરથી થઈને જાય છે જુઓ, ગર્ભમા કથા કેવી થાય છે ! આવા ગભ સ્થાનના ઘણાં દુઃખો, આ જીવે ઘણીવાર ભોગવ્યા છે ગર્ભાવાસમા સવાનવ માસ સુધી—બાર વરસની વેદના સહન કરવી પડે છે આખા શરીરમાં સાડાત્રણ કરોડ રુવાટા છે કોઈ કોપાયમાન દેવતા રુવાટે રુવાટે લોહાની સોયો સોકી ચામડે મહી, તડકે સૂકવે ને જેવી વેદના થાય તની વેદના ગર્ભાવસ્થાની છે જ મતાં કોડ ગણી વેદના, અને મરતા કોડાનકોડી ગણી વેદના, એમા જ મતી વખતે પુણ્યાઈ હોય તો સીધો અવતરે નહિતર આડો થાય પછી નર્સ-ડોકટરને બોલાવાય ડોકટર કહેશે કેસ ગંભીર છે । બે જીવ નહિ બચે, ત્યારે બાઈને બચાવવાના પ્રયત્ન થાય—ગર્ભનું તો કોણ સગુ થાય ?

ડોકટર લોખંડના સળિયા લઈ ગર્ભનું તાળવું છેદે છે કટકા કરી કરીને કાઢે છે નારકીનાં દુઃખો તો નરકમા હોય, પણ—અહીં તો ગર્ભમા જ ખલાસ થઈ ગયો મનુષ્ય અવતાર ગણાયો—પણ શું કરી શકયો ? તેની અપેક્ષાએ તમે કેવા ભાગ્યશાળી છો ? તમને કેવી તક મળી છે ?

સવાનવ માસ સુધી ત્રાહિ ત્રાહિ પોકારતો હતો. જન્મ થયો ગર્ભથી મુક્તિ, ત્યા એ દુઃખ ભૂલી ગયો ને સંસાર મીઠો લાગવા લાગ્યો મોટે થતા અંજન—પાવડર છાંટતા શીખી

ગયો. આ બધા નખરા કયાથી ! સવાનવ માસની કઈ દશા હતી તે સભાર તો ખરો ? હવે ફરી ગર્ભાવાસમા આવવુ ન પડે, તેવુ કાઇક તો કરી લે

તુ' તો ભૂલી ગયો તેનુ ભાન, છેક હારી બેઠો નાદાન.
હવે જાગ જાગ હેવાન રે, જાગ જીવડા, પ્રભુને મળવાને જાવુ.

ગુરુ રાડો પાડી સમજાવે છે, છતા કાઇ કરવાનુ મન જ થતુ નથી એવો નાદાન બની ગયો છે ચોવિહારના પચ્ચકખાણ ન થાય, પ્રતિક્રમણ તો કયાથી જ થાય ? માળા ફેરવવાનુ કહીયે તો કહેશે યાદ ન રહે, તો પછી તારુ થશે શુ' ? બજારમા ન જનારા કેટલા અને ઉપાશ્રયે ન જનારા કેટલા ? ગુરુ સમજાવે છે, કે આ માર્ગ સુરક્ષિત છે શ્રોતાઓએ વાત લક્ષમા લેવી જોઇએ, તોજ શ્રોતા વકતાનો મેળ રહે છે

બા બ્ર પારવતીબાઈ મહાસતીજીની આજે તિથિ છે પોતે શાત સ્વભાવી, જ્ઞાની, ગભીર, વિદ્વાન હતા ગામેગામ ફરી, ધર્મનો સદેશો પહોચાડયો હતો

કરો ટંકાર એવો, છૂટે પાખડી ટેવો,
વીરોનો રાહ એવો, કદમ બઢાતે જાઓ,

મહાવીરનુ શાસન, ચારેકોર ફેલાતે જાઓ
ઘર ઘર સ'દેશ વહાલા, વીરનો સુણાતે જાઓ.

સમકિત વિનાની કીધી, કરણીમે' આજસુધી
ટાળ્યો નહિ ભવનો ફેરો, સમકિતનો લઇને લાવો–મહાવીર.

પૂજ્યશ્રીની શૈલી બહુ જ સુદર હતી ગામડાથી શહેર સુધીનાઓને વ્રત-પચ્ચકૂખાણુ દઈ કઈકને વૈરાગ્ય માર્ગે વાળ્યા હતા એવા પૂજ્ય મહાસતીજી ધર્મની આરાધના

કરી, ઘણા જીવોને સ માર્ગે વાળી આત્માનું કલ્યાણ કરી ગયા એ પ્રમાણે, જે ધમ નાં શરણાં લેશે, તે સુખી થશે. મૃગાપુત્ર વળી પણ પોતાની માતાને, ધમ નો પાઠ શી રીતે સમજાવશે. તેનો અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૯૨ મુ

સવત ૨૦૨૦ના આશો વદિ ૩ શુક્રવાર, તા ૨૩-૧૦-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯માં અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

जहा इमं इह सीयं पत्तोऽणन्तगुणो तहिं ।
नरएसु वेयणा सीया अस्साया वेइया मए ॥४८॥

મૃગાપુત્ર માતપિતાને કહે છે 'હે માતાપિતા! આપે સયમમાર્ગની દુષ્કરતા વર્ણવી છે તે વાત ખરી છે પણ મારી મુશ્કેલી તો જુઓ! મૃગાપુત્રે છેલ્લા સ સી પચેન્દ્રિયના જે જે ભવો કર્યા છે, તે જોઈ શકે છે નરકમાં કેવી વેદના છે તેનુ દિગ્દર્શન માતા પાસે કરે છે

નરક સાત છે ઘમા, વ શા શિલ્લા, અ જણા રિઠા મઘા માઘવઈ એ પ્રમાણે સાત નરક છે અને તેના સાત ગોત્ર છે રત્નપ્રભા શર્કરાપ્રભા વાલુપ્રભા પકપ્રભા, ધૂમપ્રભા, તમપ્રભા અને તમતમાપ્રભા આ બધી નરક ઘનોદધિ ઘનવા, તનવા અને આકાશને આધારે છે પહેલી નરક એક લાખ એ સી હજાર જોજનમા છે એક હજાર જોજનનું પડ નીચે

મૂકીયે અને એક હજાર જોજનનુ પડ ઉપરનુ મૂકી દઈએ, તો વચ્ચે એક લાખ ઈઠોતેર હજાર જોજનની પોલાણુ રહે છે. એ પોલાણુમા તેર પાથડા અને બાર આતરા છે આ પાથડાની અદર નારકીના જીવો રહે છે આતરામા ભવનપતિ દેવતા રહે છે

ત્યા દેવો સુખ ભોગવે છે અને નારકી દુ ખ ભોગવે છે. રાજકોટમા ઘણા માણસો રહે છે, તેમા કેટલાક સાહ્યબી ભોગવે છે, અને કેટલાયને ખાવાનાય સાસા છે તેમ નરકમા કુભીઓમા ઉત્પન્ન થતા નારકીના જીવો દુ ખ ભોગવે છે, ૧૬ હજાર જોજનનો ખરકાડ તે સોળ જાતના રત્નમય છે તે રત્ન શ્યામ વર્ણા, બળ્યા કોલસા સરીખા છે ૮૦ હજાર જોજનનો આઉબળ છે, ચોરાસી હજાર જોજનનુ પકબળ છે, એમ એક લાખ એસી હજાર જોજનનો પૃથ્વી પિડ છે તેમા ઉપરના હજાર જોજન, તેમા ૧૦૦ જોજન ઉપર મૂકીએ અને ૧૦૦ જોજન નીચે મૂકે, વચલા ૮૦૦ જોજનની પોલાણુમા વાણુ-વ્યતર દેવતા રહે છે ઉપરના એકસો જોજનમા દશ જોજન ઉપર ને દશ જોજન નીચે મૂકે, વચ્ચે ૮૦ જોજનમા જૃભકા નામના દેવતા રહે છે એકસો જોજન નીચે, અહી થી, વાણુવ્યતર દેવતા રહે છે અજ્ઞાની જીવો, બાલજીવો, દારુ પીનારા, માસા-હાર કરનારા, પચેન્દ્રિયના વધ કરનારા, આરભ–પરિગ્રહની સીમા નહિ રાખનારા જીવો નરકે જાય છે તેની અદર એકલુ પરવશપણુ છે

આચારાગસૂત્રમા કહ્યુ છે, કે ક્રૂર કર્મ કરનારા બાલ જીવો–જેના હૈયામા નિર્દયતા વસી છે તેવા જીવો નરકમા

નથી. નરકના આયુષ્ય અહીં બંધાય છે ભોગવવા ત્યાં જવું
પડે છે કારણ આપે તો કાર્ય થાય છે चिट्ठ पूरेहिकम्मा हि
चिट्ठ परिभविकति अचिट्ठ परेहि कम्महिनो चिर परिचि
ना જેવા ક્રૂર કર્મો જીવ કરે છે, તેવી ક્રૂર ગતિમાં જવું પડે છે
જે ક્રૂર કર્મો કરતા નથી તેના માટે દુર્ગતિનાં બારણાં બંધ
છે બહારવટીઆઓ બહારવટું ખેડે છે નાક, કાન કાપી લે
છે વેર કોની સાથે હોય છે અને કેટલાયે નવાણીયા વચમાં
કુટાઈ જાય છે ખેડુત આદિ દેખાવો કે કાન નાક કાપ્યા જ
છે! એક માણસ ખૂન કરે સરકાર ખૂનનો બદલો ફાંસીથી
આપશે પછી ભલે પાંચસોના ખૂન કર્યા હોય પણ બધી
સજાની ફાંસી તો એકવાર જ હોય છે પણ કર્મ જેવો ન્યાયા
ધીશ દુનિયામાં કોઈ નથી.

ચમરબંધી અને ચમાર બન્નેને સરખો ન્યાય આપે
છે ગમે તેવા હોય જેવા કર્મ કર્યા હશે, તેવી ગતિમાં ઉત્પન્ન
થવું પડશે. ત્યાં ઓળખાણ કે લાંચ રૂશ્વત કામ નથી આવતી
અહીં તો ગમે તેવા ગુન્હા કર્યા હોય છતાં પૈસા વેરી દીએ
તો છૂટી જવાય છે પણ ત્યાં તો અનેક વાર અગ્નિમાં ભડથું
થવાનું છે નારકીનું ઓછામાં ઓછું આયુષ્ય દશ હજાર વર્ષનું
અને વધુમાં વધુ તેત્રીસ સાગરોપમનું છે स क्खिप्पा पुरो
हीरीत पुकम्मा स माक नतुप्पा ત્રીજી નરક સુધી પરમાધામી
દેવતાઓ માર મારે છે પૂર્વે કરાયેલાં કર્મનું સ્મરણ કરાવે
છે માર અને મીઠું ભેળું જ જરાવારની પણ શાતા નથી.
દુઃખનો પાર નથી. નરકમાં પ્રકાશ નથી, અંધકાર જ બધે
છે ક્યાંય પણ પ્રકાશનું કિરણ નથી.

स मानाय घहिणठ र मा मोहिरप्प मठाण मठिया।

નરકનો આકાર અંદરથી ગોળાકારે અને બહારનો આકાર ચોરસ છે જ્યારે દેવલોકનો આકાર બહારથી ગોળાકારે અંદર ચોરસાકારે છે

નરકની અંદર જમીન, સજાવેલા અસ્રાની ધાર જેવી છે પગ મૂકે કે કપાઈ જાય દેવલોકની ભૂમિ જાણે ફૂલકમળમા પગ મૂકે તેવી છે દેવલોકમા દેવદેવીના અને રત્નોના અજવાળા, દાગીનાના શુભ પુદ્‌ગલોના અજવાળા, પ્રકાશના પુંજ પથરાયેલા છે, જ્યારે નરકમા નારકીના અશુભ પુદગલોનો નિત્ય અંધકાર હોય છે નરકના જીવો જ્યારે તેમા દાખલ થાય છે, ત્યારે જેવુ ક્ષેત્ર તેવી વેદના, લાગુ પડે છે અનંતી ભૂખ છે, અનંતી તરસ છે આખા જગતનુ ધાન્ય, નારકીના જીવને ખવડાવવામા આવે, છતા નારકીના જીવને ભૂખની તૃપ્તિ ન થાય અહી પોતાના સ્વાદ માટે કંઈક જાનવરોનો સંહાર કરી નાખ્યો હોય, એવા ક્રૂર કર્મો કર્યા હોય તેને, ત્યા તેનુ જ માસ કાપી ખવરાવે છે

અનંતી ભૂખ અને અનંતી તૃષા છે અનંતી ટાઢ અને અનંતો તાપ છે આવા દુ ખો હુ સહન કરી આવ્યો છુ પછી અહી વહોરવા જતા તડકો લાગશે, ડામરની સડકે કે વેળુ ઉપર કેમ ચાલી શકાશે ? ભૂખ્યુ રહેવુ પડશે વગેરે દુ ખો જે વર્ણવો છો, તે મને કાંઈ વિસાતમા નથી મારૂદેવી માતા, સંયમી પુત્ર ઋષભદેવને યાદ કરી કલ્પાત કરતા કહે છે

લૂખુ પાખું મારો રિખવો, લઇને કામ ચલાવે,
સુંદર ભોજન ભાણે જમતા, કેમ કરીને ભાવે રે,

માતના નયણલાને, પુત્રે બાળા પુત્રે રડતા રાખ્યા રે
જેમ સિંહાસન બીડુ ઝડપી રાજ્ય તજીને ચાલ્યા રે
માતના નયણલાને

લૂખુ ટાઢુ ને જૂના ધાન્યથી બનાવેલો આહાર શી રીતે ગળે ઉતારતા હશે? કેવુ મગતુ હશે? અમે તો શાક અથાણુ, પાપડ, રાયતા, ચટણીના કેટલા ફેદ કરીએ છીએ ત્યારે મારો પુત્ર, મહાન સાહ્યબી રાજભોગ ભોગવી નીકળ્યો છે લૂખુ કેમ ભાવતુ હશે? માતાના દિલમાં લાગણીવશ આવા વિચારો આવે છે, પણ હે માતા! નરકમા તો અનતી ભૂખ અને અનતી તરસ છે ત્યા સરબત કે આઈસ્ક્રીમ રાખ્યુ નથી કે મળે તરફડિયા મારી મારીને ભૂખ–તરસ વેઠીને, આખી જિંદગી કાઢી હતી અહીતો સ્વાધીનતાએ એક રાતના ચોવિહારના પચ્ચક્ખાણમાં નરકના પાંચસો વરસના દેવા કપાય છે ચોવિહાર ચોકખા જોઈએ.

આજે તો ચોવિહારના પચ્ચક્ખાણ કરે તેમા લોટા પાણીની છૂટ રાખે પણ અહી છૂટની વાત ન ચાલે, નક્કર ચોવિહારના પચ્ચક્ખાણ કરવાની વાત છે અહી તાપ પડે તો એરકન્ડીશન રૂમમા બેઠા હોય સુગધી ટટ્ટીઓ લગાવી દીએ શિતળ પીણા પીએ પરતુ ઇલેકટ્રીક પખામા પચેન્દ્રિય જીવોની કેટલી હિંસા થાય છે? પાંખમા ચકલુ ભરાણુ કે કપાઈ જાય છે જ્ઞાની કહે છે કે જેટલી સગવડ લીધી છે તેનો ત્યા બરાબર જવાબ દેવો પડશે. પચેન્દ્રિયની હિંસા વાયરાના જીવની હિંસા કૂદા માખી, મચ્છરના કચ્ચરઘાણ નીકળી જાય છે તમારાથી પસીનો સહન નથી થાતો તેથી પખા ચાલુ કરો છો પણ સામાના પ્રાણ ચાલ્યા જાય છે તનો વિચાર જરાક તો કરો

વરસીતપનુ પારણુ હોય તો ય કહેશે, સામો પંખો મૂકો, પણ પંખો ન જોઇએ, એમ ખરુ ! શુ દુઃખ પડી ગયું છે! સાધુ કેટલુ સહન કરે છે! અહીં શાતા શીળિયો થાવા જાય છે, પણ મરીને કઇ ગતિમા મુકાઈ જવાશે તેની ખબર છે ? માટે સ્વાધીનતાએ સમજી જા. જે માણુસ સ્વાધીનતાથી સમજી જાય છે તેને પછી દુર્ગતિના દ્વાર જોવા પડતા નથી અનતજ્ઞાનીઓએ જ્ઞાનથી જોયુ છે, જાણ્યુ છે, કેવળ જ્ઞાનમાં કઈ પણ અજાણ્યુ નથી. નારકીના દુ ખને જ્ઞાનીઓ જ્ઞાનમા જુએ છે પણ વેદતા નથી નારકી જાણે છે અને વેદે છે માટે જ્ઞાની પુરુષોના વચનમા રક્ત રહી, ક્રૂર કર્મોથી પાછા હટી જવાય, તો દુર્ગતિમા જવું ન પડે. જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે જ્ઞાતા બનો પણ કર્તા ન બનો, મશીનો, જીનો, પોટરી, વગેરે ભઠ્ઠિયોનાં કારખાનાં કર્યા તેથી શુ પ્રગતિ કરી ?

પાપની પ્રગતિ થઈ રહી છે, કપાસિયા જીનમા લોઢાતા નથી પણ તારો આત્મા જ લોઢાય જવાનો છે, પુણ્ય પીલાઈ રહ્યુ છે, માટે સમજી જા. ભવિષ્યમા કેટલાગણુ દુ ખ, સામુ થઇને આવશે તેનો ખ્યાલ છે ખરો ? નરકમા અનતો તાપ છે તેની કલ્પના તો કરો મેરૂ પર્વત જેવડો લોઢાનો ગોળો નારકીમા ફેંકવામા આવે તો એકજ સેકન્ડમા તેનો રસ થઇ જાય, તેટલી ગરમી નરકમા છે. અગાર–છાર–કોલસાની અગ્નિ, ચકમકની અગ્નિ, એમ અઢી દ્વીપની અગ્નિ એકઠી કરોને તેનો ઢગલો કરો અને તેમા નારકીના જીવને સુવાડો તો તેને શાતારૂપ લાગે અને ઘસઘસાટ ઊઘી જાય તો પછી કલ્પના કરો કે અહી કરતા કેટલો તાપ, અનતગણી અગ્નિ નરકમા હશે ? ત્યા વૈક્રેય બનાવેલ અગ્નિ, છે, હે માતા! એવી નરકની યાતના હુ અનંતીવાર ભોગવી આવ્યો છુ

સાતે નરકે દુ મેં સહ્યાં અનંતી અનંતી રે વાર
છેદન, ભેદન મેં સહ્યાં ને કેતાં ન આવે પાર હો માવડી
સયણ સાંભળજો રે બાય

મૃગાપુત્રનો વૈરાગ્ય અદ્ભુત છે કે માતા! અનંતીવાર છેદન ભેદન, તાડન, તર્જનના દુખ આ જીવ ભોગવી આવ્યો છે કુ અગ્નિમા શેકાયો છુ બાઇઓ રાઇમેથીથી વઘાર કરે છે ત્યારે રાઇમેથી તડોતડ ફૂટે છે રાઇને દાણે દાણે જીવ છે શર્ઇ ન મૂકો તો વાંધો શુ છે! વળી કાચુ સમારીને ઉપર મીઠુ-મરચુ ભભરાવવાની ફેશન થઇ પડી છે કઢીવડાં ઉપર કોથમીર મરચા નાખે. કાચાં અને પાકા લીલોત્રી તથા કંદમૂળ ઢોરની જેમ ખાવાજ મંડયા છે શુ ઢોરનો અવતાર આવ્યો છે? ડુંગળી લસણ, ગાજર-મૂળા ઉંઠાના રસ, આમાં શુ વીટામીન માનો છો! વીટામીન બ્રહ્મચર્યમા છે બ્રહ્મચર્ય પાળો તો ઘણી શક્તિ પ્રગટ થશે.

એક બાઇ વિધવા છે સારી સંપત્તિ પાસે છે, સાથે ધર્મ પણ વહાલો લાગ્યો છે અપંગ-નિરાધાર-કોઇ પણ તેને આંગણેથી નિરાશ થઇને જતુ નથી. બાઇ ધર્મ ધ્યાનમા રહે છે રોજ સામાયિક કરે છે તિથિના પૌષધ કરે છે સાધુસંતની વાણી સુણે છે સુપાત્રે દાન દયે છે છોકરો એકનો એક છે અગ્યાર વર્ષનો થયો કર્મના વિપાકે મૂઆરો ઉપડયો શરદી કફ થઇ આવ્યો છોકરાને શાતા વળતી નથી. વૈદોને બોલાવ્યા, ઉપચાર કરાવ્યા છતાં ફેર પડતો નથી.

ડોકટર કહે છે આ બાળકને ડબલ ન્યુમોનીઆ છે એક ઉપાય છે કે ગોળ મૂકો તેના ઉપર ચાર પાંચ માખી આવીને બેસે તેનો ચૂરો કરી ખવરાવવામા આવે તો વમન

થાય અને એ વાટે કફ નીકળી જાય, તો આરામ થાય. બાઇ કહે, અરર! એ શું બોલ્યા! મારા છોકરાના પ્રાણ જેવો જ માખીઓનો પ્રાણ છે. માખી મારીને શું હું છોકરાને જીવાડું! તો કહે, અમે કરી દઇએ? બાઇ કહે, એવુ મારી પાસે બોલશો નહિ. પાચમની છઠ કોઈ કરનાર નથી આયુષ્ય સૌ સૌનુ ભોગવે છે મારાથી ત્રસ જીવની હિંસા થાય જ નહિ. બાઈ કેટલી દ્રઢધર્મી છે! એક દીકરા ઉપર ધામધૂમ છે, છતા માન્યતા કેવી છે! આ જગતમાં મુસાફર ભેગા થયા છીએ, આયુષ્ય પૂર્ણ થયે, કયારે ઊઠીને કયા જવાના, તેની શી ખબર છે?

> "તળાવની પાળે માનવ પંખીડા, મળીને એકઠાં થાય છે,
> હળી મળી સૌ આનંદ લૂંટી, પોતે પોતાને ઘેર જાય છે
> હો માનવી,"

સાજ પડી, ડાળે ડાળે સૌ ભેગા થયા છીએ. સંઘવી, શેઠ, સખીદા, વોરા, મહેતા, શાહ—આમ સબધરૂપી ડાળો ઉપર બેસી ગયા છો સવાર પડશે કે કયાના કયા ચાલ્યા જઇશુ તેની ખબર છે? આવ્યા ત્યારે કોઇનેય ઓળખતા ન હતા. મોટો થયો એટલે મા, ભાઈ, બ્હેન કહેવા લાગ્યા પછી તો માયાના બધન બધાણાં '**स्नेहपाशां भयंकरा**' લોખડની સાંકળ તોડવી સહેલી છે પણ સ્નેહના બધન તોડવા બહુ મુશ્કેલ છે ભલે પછી એ કાચા સૂતરને તાતણે બાધેલા હોય પરણવા જાય ત્યારે સપુટિયુ ફોડાવે છે ને? એ સપુટિયુ પણ તમને ઉપદેશ આપે છે, કે ભાઈ, હવે તારા ફૂટયા સમજી લે કેટલા સાથે લડાઈ, ટટો, કાળાબજાર કરી પેટ ભરો છો? કોના માટે ભેગુ કરો છો? કર્મ કોણ

ભોગવી દેવા આવશે ?

બાઈ કહે છે, મારા પુત્રને માટે એવી દવા ન હોય. ઘરમાં લીવરની દવા આવતી હોય તો તમે ના પાડી ન શકો ? છોકરો નબળો છે, માછલીનું તેલ આપીએ છીએ, આવી દવા શ્રાવકને ખપે જ નહિ. સંસ્કાર કેવા રેડો છો ? જ્યાં કંદમૂળ ન રખાય ત્યાં માછલીનાં તેલ ઘરમાં રખાય જ કેમ ? વપરાય પણ ક્યાંથી ?

બાઈ કહે છે કે જે થવું હોય તે થાય, પણ આ કામતો નહિ જ થાય નિરવદ્ય ઉપચાર કરો આનું નામ દૃઢ ધર્મી કહેવાય. આજે તો એરથોરથી હિંસાયુક્ત દવા વાપરતો હોય, સાધનો પણ તેવાં હોય.

ઘડિયાળના પટા પર્સ વગેરે બનાવતા કેવી કેવી ક્રૂર રીતે ઢોરના કુણા અંગને મારવામા આવે છે કરનાર લેનાર અને ભોગવનાર ત્રણેય પાપી કરે છે તમે વાપરો છો તેથી જ તેઓ બનાવે છે માટે તમે પણ પાપના ભાગીદાર કરો છો

નિર્દોષ ઉપચારથી બાળક બચી ગયો કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે જીવવું કે મરવું એ તો આયુષ્ય ઉપર આધાર રાખે છે પણ કટોકટીના સમયે ધર્મમા દૃઢ રહેવું એ મુખ્ય વાત છે પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી કેશવલાલજી મહારાજ કહેતા, કે–

> 'આયુ રેવ રક્ષા કરે પ્રારબ્ધ કરે પોષણ
> રોનું મિત્ર રક્ષા કરે પમ બચે નિરંજન નાથ

આયુષ્ય છે ત્યાં સુધી કોઈ વાળ વાંકો કરનાર નથી. અને પ્રારબ્ધ નમે ત્યાંથી લાવી આપી પોષણ કરવાનું જ છે

મૃગાપુત્ર માતા પિતાને કહે છે, મારા જીવે નરકમા અસહ્ય વેદના ભોગવી છે પછી સયમની મુશ્કેલી મને શી લાગે! નરકના દુખ પાસે સયમનુ દુખ કઈ વિસાતમા નથી માટે હે માતા? મને રજા આપો હજુ પણ મૃગાપુત્ર શું કહેશે, તે સબધી અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૯૩ મુ

સંવત ૨૦૨૦ આસો વદિ ૪ શનિવાર, તા. ૨૪-૧૦-૬૪.

સિધ્ધાત એટલે ત્રણે કાલે સિધ્ધ થયેલી વસ્તુ. પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રરૂપ્યા, ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે. મૃગાપુત્ર માતા પિતાને સમજાવે છે કે,

कन्दन्तो कन्दुकुम्भीसु, उड्ढपाओ अहोसिरो ।
हुयासणे जलन्तम्मि, पक्कपुव्वो अणन्तसो ॥४९॥

પૂર્વભવને। જેને સાક્ષાત્કાર વર્તે છે, તેવા મૃગાપુત્ર વૈરાગ્યથી તરબોળ છે નરકની દશ પ્રકારની ક્ષેત્ર-વેદના છે. અનતી ભૂખ, અનતી તરસ, અનતી ટાઢ, અનતી ગરમી, અનતો દાહ, અનતો જવર, અનંતી ખરજ, અનતો ભય, અનતુ પરવશપણુ અને અનતો શોક વર્તે છે, ત્યા કોઇ કોઇને મદદ કરી શકે નહિ અનાથી મુનિને આખા શરીરમા દાહજ્વર પેદા થયો છે જેની વાત શ્રેણિક રાજાને કરી છે જાણે દેવતા કોપાયમાન થયા હોયને, શૂળ ભોકે, એવી

આંખમાં વેદના ઉત્પન્ન થઈ આખા શરીરમાં બળતરાનો કોઈ પાર નહી

> બહુ તે રાજવૈદ બોલાવીઆ, કીધા તે કોડ ઉપાય,
> બાવના ચંદન ચર્ચીયા, તોય તેને રે સમાધિ ન થાય
> શ્રેણીકરાય હું રે અનાથિ નિગ્રંથ

અનાથી મુનિ પોતાના જીવનની આપવીતી શ્રેણીક રાજાને કહે છે આંખોની વેદના જાણે ડોળો નીકળી પડશે વળી શરીરમા વિપુલ દાહ, અતુલ જેની તુલના આપી શકાય નહિ, ઇન્દ્રનું વજ્ર પડેને જેવી વેદના થાય તેવી વેદના આખા શરીરમાં થતી. ઘણા રાજવૈદો બોલાવ્યા, તોપણ કોઇ મને મારા દુઃખમાથી મુક્ત કરી શકયુ નહિ. બાવના ચંદનમાં એવો ગુણ છે કે બાવન મણ તેલની ઉકળતી કડાઈમા ફક્ત એક જ ટીપુ નાખવામા આવે તો તે તેલ પોષ માસના પાણી જેવું શીતળ થઈ જાય, એવા ચંદનના લેપ મારા શરીર ઉપર લગાવ્યા છતાં શાતા વળી નહિ, અશાતા વેદનીય કર્મ ઉપાર્જન કરેલાં તે ભોગવ્યા વગર છૂટકો નથી. પોતેજ કર્મ બાંધ્યા છે તો ભોગવવાં પણ પોતાને જ પડશે.

જે જીવોએ ઘણા પ્રાણી, ભૂત, જીવો અને સત્વોને ત્રાસ પમાડયા છે ક્રૂર રીતે હિંસા કરી છે, દુઃખ ઉપજાવી આનંદ અનુભવ્યો છે દેડકાના પગ કાપી પારસલ કરી દીધાં છે સામેથી કહેવરાવે છે કે દેડકાના પગ ટાઢે લાગ્યા છે, માટે મોકલતા રહેજો. કેવા ક્રૂર પાપ ! કેટલા દેડકાં મારે, ત્યારે કેટલા પગ થાય ! એવી ક્રૂર કમાણી શા માટે કરો છો ? તો જવાબ આપે છે કે અમે પહેલા ડાકુ હતાં હવે ભીખે

અને પછી પગ કાપીયે છીએ પણ તારુ ડોકુ કોઈ ઉડાવી દયે, તો કેટલી વેદના થાય ! પારકા જીવોને દુ ખ દેનારને કપારી છૂટતી નથી, જાણે પોતાને માથે મોત જ નથી આવા ચીકણા કર્મ બાધનારો ૭૦ કોડાનકોડી સાગરોપમ સુધી શાતિથી બેસી શકે નહિ એવુ દશાશ્રુતની ૯મી દશામા કહ્યુ છે નરકમા જીવો રુદન કરે છે, આક્રન્દ કરે છે, પણ શુ પરમાધામીઓને દયા આવે છે ? ઢોરને ભાઠુ પડ્યુ હોય, કાગડા ઠોલતા હોય, તોય અનુકંપા આવવી જોઈએ, તેના બદલે આજના માનવીઓ જીવોને ક્રૂર રીતે મારે છે મત્સ્ય ઉદ્યોગમા સવારમા ઊઠી લોચ લઈને મોટી મોટી જાળ પાથરી, અસખ્ય માછલાને મારતા હોય છે જ્યારે માછલાને પકડે છે, ત્યારે તે જીવોનો તરફડાટ કેવો હોય છે!

કોઈ પણ જીવને મોત ગમતુ નથી છતા ક્રૂર રીતે મારે છે કાટા ગળામા ખૂચાડે છે આવા મત્સ્યઉદ્યોગ શરૂ કરાવનારની સમિતિમા જેઓ અનુમોદન આપે, તેઓ સૌને આ કારમી હિસાનુ પાપ લાગે છે હિસા કરવી, કરાવવી અને અનુમોદવી, એ ત્રણેયમા પાપ લાગે છે તમે એવા માણસોને વોટ આપવા જાઓ, એટલે હિસાને અનુમતિ આપી રહ્યા છો તમારો ધર્મ શુ બોલે છે ? કરવુ, કરાવવુ અને અનુમોદવુ એ પાપ છે તમારી બુદ્ધિ બૂઠી કેમ થઈ ગઈ છે ? એવાને મત દેવા કેમ જાઓ છો ! આગળના માણસો જો કોઇ ચમારને ધીરધાર કરતા ભાળે, તો ધૂળ કાઢી નાખતા ચામડાનો વેપાર વાણિયાનો દીકરો કરી જ ન શકતો આજે તો કોઈ કોઈ વેપારી માસના વેગનો ભરીને મોકલે અને અહી પહેલે નબરે બેસી જાય એવા ધર્મપ્રેમીનુ

લેખાતા લજવાય છે તમે ધર્મ પ્રેમી છો કે પૈસાપ્રેમી ! આવી હિંસા પાછળ કઈક વહાણો રોકી, પરદેશમાં માલ મોકલતા હોય, પછી દેશમાં આવી સંઘ જમાડી લ્યે, એટલે શું પાપ ધોવાઈ ગયું એમ માનો છો ?

કર્મને કોઈની શરમ આવતી નથી. મહાન ચક્રવર્તી રાજા-જેવાને જ્યારે કર્મનો ધક્કો લાગ્યો, ત્યારે બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તિ જેવા સાતમી નરકે જઈ પડયા ત્યાં તેનું ધન, વૈભવ, ચૌદ રત્ન નવનિધાન, કોઈ બચાવી શકયું નહિ. તમારે કોના ખાતર એવું કરવું છે ? ૭ ખંડના અધિપતિની ૬૪ હજાર રાણીઓ પણ, નરકમાં પડતાં તેનો હાથ ઝાલી શકી નહીં ઓળખાણ કાંઈ કામ આવતી નથી. તમે શું જોઈને ઉંધે માથે રળવા માંડયું છે! કર્મ બાંધ્યા તે ભોગવ્યાં વિના છૂટકો જ નથી, તમને કેટલું મળે તો સંતોષ થાય ? ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં પ્રભુ પ્રરૂપે છે

> सव्वं जगं जइ तुहं सव्वं वावि धणं भवे ।
> सव्वं ऽपि ते अपज्जत्तं नेव ताणाय तं तव ॥
>
> ઉ અ ૧૪ ગા ૩૯

સર્વ લોક ભરીને ધન એક જ માણસને આપી દયે છતાંય તેને સંતોષ થતો નથી. હે આત્મન્ ! તૃષ્ણા કોઈ રીતે પૂરી કરી શકાય તેમ નથી. તૃષ્ણા-તરંગોને ઉછળે ચઢતો જીવ જોરશોરથી પાપ કરે છે આરંભ-સમારંભને અનર્થનાં મૂળ કીધા છે તેને ખૂબ ખૂબ વિકસાવે છે કંઇકના કચ્ચરઘાણ વાળી નાખે છે આવું સુજ્ઞ પુરુષોને છાજે ખરું ? એક મહાત્મા નદી કિનારે પર્યંકાસન બાંધી ધર્મધ્યાન કરી રહ્યા છે ત્યાં એક માણસ પરદેશથી ખૂબ કમાઈને આવેલો, તે તેની

પર્ણકુટિએ આવે છે. એરણની ચોરી કરી સોયના દાન દેવાં છે. તે દાન કરે છે, કે માન કમાય છે?

આજે તો નામની બળતરા બહુ હાલી છે, પણ તીર્થંકર જેવાનાં નામ ન રહ્યાં તો તારા શુ રહેવાનાં છે? પાચમો આરો ઉતરશે ત્યારે ગગા, સિંધુ નદી, લવણની ખાડી, વૈતાઢ્ય પર્વત, ઋષભકુટ એ પાંચ જ રહેશે. બાકી બધુ દટણ–પટણ થઈ જશે, પછી તારુ નામ કયા રહેશે? છતાં અજ્ઞાની જીવોને માન કમાવવુ છે અભિમાનમા અટવાય નહિ તેનેજ માન મળે અને પચે માન મળવુ તે પુણ્યોદયને આભારી છે માન મેળવવા પ્રયાસ કરવો તે પાપનો પ્રયાસ છે. ભગવાન કહે છે, કે માનને ટાળો. ભગવાનને જ્યારે સામે મળનાર પૂછતા કે કોણ છો? ત્યારે એમજ કહેતા કે, હુ ભિકખુ છું, સાધુ છુ, પણ જાતની ઓળખાણ નથી આપી કે, હુ ત્રિશલાનદન, મારા જન્મ વખતે ૬૪ ઇન્દ્રે મારા જન્મ કલ્યાણ મેરૂ પર્વત ઉપર ઉજવ્યા હતા જવાબમા 'अह' भिक्खु' 'હુ સાધુ છુ' એટલીજ ઓળખાણ આપી છે આજે તો ઓળખાણ માટે મરે છે માન કષાયને પોષે છે

પ્રભુ કેટલા નિરાભિમાની હતા! આજે તો હાથમા મશાલ રાખી, પ્રકાશ વેરનાર મશાલચી અધારે અટવાઇ ઠોકર ખાય છે એ રીતે જ્ઞાનનો ઘમડી, પ્રભુ માર્ગે અટવાય છે ને ઠોકર ખાય છે માન મેળવવા માટે પરદેશથી કમાઇને આવેલો આખા ગામને ધુમાડાબધ જમાડે છે આખા ગામમા ઢોલ વગડાવ્યો વાહવાહ, જયજયકાર બોલી રહ્યો પેલા માણસને વિચાર થયો કે મે આખુ ગામ ધુમાડા બધ જમાડયુ, પણ

પેલા નદી કિનારે બેઠેલા સત હજી નથી પધાર્યો લાવ, વિનતી કરૂ ત્યાં ઝૂપડીએ જાય છે વિનતી કરે છે મહારાજ મારે ઘેર પધારો, મારે સાત ઓરડા સુખડીના ભર્યો છે આપ પધારો બટકુ વહોરો તો મારૂ લેખે લાગે

સાધુ કહે છે ભાઈ ! લોહીના લાડુ અને લોહીની સુખડી મારે ન ખપે એમા કેટલાયની હાય નિતરે છે વિચાર તો કર એવુ અનાજ પેટમાં જાય તો બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ થઈ જાય તારૂ ધન કેવુ છે ? જ્ઞાની કહે છે, કે વિચારો, તિજોરી, સગાં, વહાલા કુટુબ, એ બધુ અહી પડી રહેશે. કર્મ આત્મા સાથે જાય છે કર્મનો કોથળો તો સાથે જ છે શુભ કે અશુભ કર્મ જે કર્યા હોય તે સામે આવશે જ માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે ક્ષણિક ભૌતિક સુખમા શુ રાચી રહ્યા છો ? જિંદગી ચાર દિવસની ચાંદની છે

ખીલેલુ ફૂલ જોતાં આનદ આવે છે પણ ડાળીએથી છૂટુ પડેલ પગ વડે કચરાય છે ત્યારે ચીમળાઈ જાય છે તેમ આ કાયાની અવસ્થા પણ તેવી જ છે માટે જુવાનીમા કર્મને હઠાવવા તૈયાર થાઓ મોહના સૈન્યને જીતી લ્યો પાણી પહેલા પાળ બાંધી લ્યો નહિતર મનની મનમા રહી જશે. કરવાનુ છે તે ઝટપટ કરવા માંડો જિંદગી ઝપાટાબંધ ચાલી જાય છે ક્ષણે ક્ષણે આયુષ્ય કપાતુ જાય છે કમાણી કઈ કરવાની છે તે સમજો. મન, વાણી અને કાયાના દોષ લાગ્યા હોય કર્મ બધાણા હોય, તેનુ પ્રાયશ્ચિત લઈ લ્યો, નહિતર ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજની પેઠે એકનુ કેટલાગણુ સામુ આવીને ઊભુ રહેશે તેનો કાંઈ હિસાબ નથી તમારા ખાતાં તપાસો જમા કે ઉધાર કર્યુ પાસુ વધતુ જાય છે

આ માનવભવમા એવી કરણી કરો કે કર્મના ભૂકા ઊડી જાય હું ધર્મી કહેવાઉ, હુ સઘસંચાલક, મને દુનિયા ધર્મી માને, પણ પોતાનુ હૃદય તો પોતે કરેલા પાપથી ડખતુ હોય. તમે ગુરૂ પાસે કહેવા જાઓ કે ઢાંકપીછોડો કરો ! ડોકટર પાસે જાવ ત્યારે રોગ બાબત જે હોય તે હકીકત કહેવી પડે છે ને ! ત્યારે ગુરૂ પાસે પ્રાયશ્ચિત લેવામા શરમ શી છે ?

તમને તમારા આત્માની અનુકપા આવે છે ! મે અઘોર પાપ કર્યા છે, ભલે જગત મને ધર્મી કહેતુ હોય, પણ મારો આત્મા અને કેવળી ભગવાન તો ઘટ ઘટ અને સમય સમયની વાત જાણી જોઈ રહ્યા છે.

આ ભવમા કેવી હિસા, ચોરી, અનિતિના પાપ કર્યા છે? પરભવના ન સાભરે પણ આ ભવનાં તો સાભરે છે ને ? કે મૂઢમતિ છો ? જો સાભરતા હોય તો એ પાપને પ્રકાશમા લાવો હુ હવે એવા પાપ કદી કરીશ નહિ, એ શરત પહેલા હોય, પછી પ્રાયશ્ચિત લેવાય પહેલા પાળ બાધવી જોઈએ પશ્ચાતાપ નહિ કરો, તો નારકીના દુ ખોની પીડા સાભળો છો ને ! ભગવાને કિંપાક ફળ અમસ્તા કીધા હશે ? તમને દેહ ગમે છે કે ધર્મ ? દેહને સાચવવા કોઈ લાખ રૂપિયા દીએ તો પણ ઝેરી ફળ ખાઓ ખરા ? તો વિષય કેવા છે ! પ્રભુના વચન ઉપર શ્રદ્ધા ખરી ?

લોભને વશ થઇ જનપદોનો વધ કરી નાખે બોબનો ધડાકો થાય ને લાખો માણસોના કચ્ચરઘાણુ વળી જાય ગઇ લડાઇમા કઇકને તોપને ગોળે બાધી, ભડાકા કર્યા શરીરના

ટુકડે ટુકડા ઉડે આવા પાપ કરીને અંદરથી પોરસ થાય આવાં પાપ કરીને સત્તા મળી જાય તોય શું ! સત્તા કાયમ ટકવાની છે ? કાળ પાસે કોઈની કારમુદી ચાલવાની નથી.

આ માણસ જ્યારે બહુ આગ્રહ કરે છે, ત્યારે સાધુ કહે છે કે, હું તો લોહીના લાડુ ખાવા નહિ આવું, પણ આ બહેનને અને તેના ચાર સંતાનોને લઈ જાઓ. પેલી બાઈને આમંત્રણ આપી લઈ આવ્યા. માણસોને ભલામણ કરી દીધી. પીરસવા માંડયું, પણ અહીં તો માપજ નથી. જેમ ખાવા મંડી, તેમ બમણી ભૂખ ઉપડતી ગઈ. સાતેય ઓરડા તળિયા ઝાટક થઈ ગયા, છતાં પેલી બાઈની ભૂખ સંતોષાઈ નહિ. કાચું-પાકું જે હતું તે આપવા માંડયું, પણ બાઈ તો ખાંઉ ખાંઉ કરે છે ભૂખ સંતોષાતી નથી. પેલો મૂઝાયો, મહાત્મા પાસે ગયો, પગમાં પડયો. મહારાજ ! બચાવો, હુ બહુ હેરાન થઈ ગયો છુ. પેલી બાઈએ તો ગજબ કર્યો. મારા સાતેય ઓરડા ખાઈને ખલાસ કર્યા અને હજી માગે છે હવે કરવું શું ? મારી વાંસે આવે છે બચાવો. નહિતર મરી ગયો. મહાત્મા કહે છે ભાઈ ! તને તારા ધનનું ગુમાન છે એમ કહી કમંડલમાંથી પાણીની અંજલિ ભરી, બાઈ ઉપર છાંટવા જ ઓડકાર ખાધો. હજારો મણ સુખડી ખાવા છતાં સંતોષ ન થયો અને એક અંજલીમાં તૃપ્તિ થઈ ગઈ એ અંજલિમાં શું હશે ? લોભી જીવને તૃષ્ણા કેટલી ! કેટલું હોય તો પેટ ભરાય ! ભૂખ કેવી ઉપડી છે ? તેના માટે આરંભ સમારંભ કેટલા થાય છે તે તો જુઓ !

નવિ ધરાણો નવિ રે ધરાશી પુગ્ગલ ખાવાવણ હારી
એ અભિલાષીનો કોઈ ન મિલ્યો ઉદર ભાડું ભારી
આનંદ આપોઆપ જ્ઞાન વિચારી

અઢી દ્વીપમાં ખાટ ખટુલી, ગગન ઓશિકું તળાઈ,
ધરતી આભની કરી પછેડી, તોય ન સોડ સંધાણી,
અવધુ, એસોરે જ્ઞાન વિચારી.

તૃષ્ણા જીવને રૂલાવનારી છે. તિર્યંચમા પણ એક કૂતરો પોતાની શેરીમા બીજા કૂતરાને ગરવા ન દયે કબૂતર માળામા બીજા કબૂતરને ન આવવા દયે ગાય ભેસ પાડા બકરી લડતા દેખાય છે માણુસ માણુસનો ઘાતકી બને છે, છતાં તૃષ્ણા હજુ બાળકુવારી છે જરા અવસ્થામાં શરીર સકોચાઈ જાય, ચાલવાનો વેગ મદ પડી જાય છે, દાતની શ્રેણી નાશ પામી મુખનો ગોખલો થઈ જાય છે, દ્રષ્ટિ પણ રૂપ જોઇ શક્તી નથી, હાથનુ છાજુ કરવુ પડે છે, કાને સંભળાતુ નથી, રૂપતો હાસી કરતુ કયાય પલાયન થઈ ગયુ અને મુખમાથી લાળો વહેવા માડે છે, સ્વજનો–બાધવોને તેનુ બોલ્યુ ગમતુ નથી, તેના વચનો કોઈ માન્ય રાખતા નથી, તેની પત્ની પણ બરાબર સેવા બજાવતી નથી, પુત્રો પણ અવજ્ઞા કરી રહ્યા છે, જરા ગ્રસિત પુરુષની દશા ખરેખર દયા પાત્ર છે એવાઓને આશા તૃષ્ણા તોડી વ્રત–પચ્ચક્ખાણ લેવાનુ મન નથી થતુ અને તૃષ્ણાના પૂર જોરમા તણાઈ રહ્યા છે

અઢી દ્વીપનો ખાટલો અને આકાશનુ ઓશિકુ કર્યું, ધરતીની પછેડી કરી તો પણ સોડ પૂરી થઇ નહિ મહાત્મા અમ્રત રસની અજલિ ભરી સમજાવે છે, કે ભાઈ સતોષના ઘરમા આવી જા સતોષની એક અજલિ છટાય ત્યા બેડોપાર થઇ જાય છે

આત્મ દેવને જ જાણવો છે, સાધવો છે, એની જ

આરાધના કરવી છે તૃષ્ણાના તરંગમાં ઉછળવું નથી. એવો મક્કમ નિશ્ચય કરી લ્યો. આ દુનિયામાં જીવજ હિંસાનાં કાર્યો કરશો તો કઈ ગતિમાં જશો? નરકમાં કેવો દાહ હોય છે? નારકીના જીવો કેવાં દુઃખો અનુભવે છે, તેનું મૃગાપુત્ર બ્યાન કરે છે વળી પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૬૪ મુ

સં. ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૫ ને રવિવાર, તા. ૨૫-૧૦-૬૪

(જાહેર વ્યાખ્યાન સ્થળ શ્રી કાઠિયાવાડ નિરાશ્રિત બાલાશ્રમ)

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ નામે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯માં અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે.

> कन्दन्तो कन्दुकुम्भीसु, उड्ढपाओ अहोसिरो।
> हुयासणे जलन्तम्मि पक्कपुव्वो अणन्तसो ॥४९॥

તીર્થંકર દેવની વાણી જેને મોક્ષની તાલાવેલી લાગી છે એવા ભવી જીવોને જ રુચે છે.

> સુખાયતે તીર્થંકરસ્ય વાણી ભવ્યસ્ય જીવસ્ય ન ચેતરસ્ય,
> સુખાયતે સર્વ વનસ્ય પ્રેપિ, જવાસકા કસ્યેવ સુખાયતેન

સર્વજ્ઞ પરમાત્માની વાણી લાયક જીવોને રુચે છે. ચોમાસામાં જ્યારે બધી વનસ્પતિ લીલીછમ થઈ જાય છે ત્યારે જવાસો બળી જાય છે તેમ ભગવાનની વાણી અભવ્ય જીવોને રુચતી નથી, પરંતુ તે સાંભળી ભવ્ય જીવો ઉન્મુખ

હોય તે સન્મુખ થાય છે અને મિથ્યાદર્શનનો ત્યાગ કરી સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરી લ્યે છે કેટલાક દેશવિરતિ, તો કેટલાક સાધુપણુ અંગીકાર કરી લીએ છે. પ્રભુની વાણીમા એટલું સામર્થ્ય છે કે, જે અમલમા મૂકે તેનો બેડોપાર થાય છે ભગવાનની વાણી સાભળવા બાર જાતની પરિષદ ભરાય છે ભગવાનની વાણી યોજન ગામિની છે અર્ધ માગધી ભાષામાં દેશના આપે છે અને બધા પોત પોતાની ભાષામા સમજી શકે છે.

પ્રભુવાણી એક સરખી હોવા છતા સૌને પોત પોતાની લાયકાત પ્રમાણે સમજાય છે જેમ વરસાદ બધે સરખો પડે છે, પણ આબલીમા ખટાશ રૂપે, લીમડામાં કડવાશ રૂપે, એમ જેવું પાત્ર તેવુ પરિણમે છે, એમ પોતાની લાયકાત પ્રમાણે, જીવો ભગવાનની વાણી ગ્રહણ કરે છે સ્વાતિ નક્ષત્રમા વરસાદ વરસે છે ત્યારે છીપલા સામેથી ઉછળી સ્વાતિ નક્ષત્રનુ બિદુ ગ્રહણ કરે છે, જેમાથી લાખની કિમતના મોતી નીપજે છે એ જ સ્વાતિનક્ષત્રનુ બિદુ સર્પના મુખમા પડે છે ત્યા ગરલ રૂપે પરિણમે છે પાત્ર તેવુ પરિણમન થાય છે ભગવાનની વાણી એક સરખી પાણીના પ્રવાહ માફક વરસે છે, તેની અદર વૈરાગ્ય રસના ઝરણા વહે છે. જેવી જીવની તૈયારી તેવી વાણી પરિણમે છે

ચાર ગતિ, ચોવીસ દડક અને ચોરાસી લક્ષ જીવાયોનિમા આ જીવ રખડપાટ કરી આવ્યો છે, એમ રખડપટી કરતા અનતો કાળ વહી ગયો, અનતા પુદ્ગલ પરાવર્તન થઇ ગયા, છતા હજી પરિભ્રમણનો અત ન આવ્યો

અહીં માનવપુરમાંથી મોક્ષ નગરીમાં જવાય છે કેવળજ્ઞાન અહીંથી જ ઉત્પન્ન કરી શકાય છે ચાર બોલ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપની આરાધના અહીં માનવભવમાં જ થઈ શકે છે દેવોને જ્ઞાન હોય છે પણ તપ કરી શકતા નથી. દેવો જ્યાં તીર્થંકર બિરાજતા હોય, ભવિતાત્મા અણગારો બિરાજતા હોય ત્યાં પોતાનાં દેવલોકના નાટારંભો છોડી, સમ્યક્દૃષ્ટિ દેવો ત્યાં પહોંચી જાય છે દેવો તત્વની ચર્ચા કરે. સર્વાર્થ સિદ્ધના દેવોને તત્વની વિચારણા કરતાં તેત્રીસ સાગરોપમનું આયુષ્ય ક્યાં ચાલ્યું જાય તેની ખબર પડતી નથી. તે દેવો દેવલોકના ભોગ સુખમાં લિપ્ત થતા નથી. મિથ્યાદૃષ્ટિ આત્માને શકોરું ફૂટી જાય કે કોઈ ઝૂટવી લ્યે ત્યારે ગુસ્સાનો પાર ન રહે.

મૂર્છા તેટલો પરિગ્રહ અને ઇચ્છા ત્યાં આરંભ છે બહારનો પરિગ્રહ હોય કે ન હોય, પણ અભ્યંતર પરિગ્રહ ઇચ્છા, મૂર્છા જેટલી વધારે, તેટલો આરંભ વધારે. તેને તોડવા અને સ્વ સ્વભાવમાં ટકવા, મનુષ્ય ભવમાં પુરુષાર્થ ઉપાડવાનો છે દેખાવમાં સુંદર હોવા છતાં સુવાસ વિનાનાં પુષ્પની જેમ, સુંદર દેખાતો માનવદેહ, ચારિત્રની સુવાસ વિનાનો કશાય કામનો નથી.

માનવ માનવમાં અંતર કોઈ હીરો તો કોઈ કંકર એક માનવ એવો હોય જે જિંદગીમાં જૂઠું બોલ્યો ન હોય દૃષ્ટિ નિર્મળ હોય તેવો માણસ આધારભૂત છે કોઈ જૂઠું બોલી દગા–પ્રપંચ આદરી માનવ–માનવને ગળે છે હિંસક પશુઓ પણ સજાતિય હિંસક પશુનો ખોરાક લેતા નથી. જ્યારે

માનવી તો માનવીને ખાય તેવો ક્રૂર બન્યો છે પૈસા માટે થઇને કઇંક જીવોના કચ્ચરઘાણ વાળી નાખે છે પછી મરીને પરમાધામીના પરોણા થાય છે ત્યા નરકની કુભીઓમા ઉત્પન્ન થાય છે પાચસો જોજન સુધી ઊચો ઉછળે તેટલી તીવ્ર વેદના હોય છે. ત્યારે ગીધ પક્ષી આદિ ચાંચો મારી, નીચે પાડે છે અને વૈક્રિય કરેલા શિયાળો, શિકારીઓ નીચે પડે ત્યા ફાડી ખાય છે આમ આક્રદ કરતો વિલાપ કરતો માથુ હેઠે અને પગ ઉપર એ પ્રમાણે લોઢાની કુભીમા અગ્નિ પ્રજાળી બાળે કર્મ કરતી વખતે પાછુ વાળીને જોયુ નથી. કેટલાયના શિયળો લૂટયા છે હિસાને પરિણામે દુર્ગતિમા જવું પડે છે અહી તો દુ ખના માર્યા અગ્નિસ્નાન કરે, તો બળી રાખ થઈ જાય છે, પણ નરકમા જીવ મરતો નથી અને તીવ્ર વેદનાનો અનુભવ કરે છે નિકાચિત આયુષ્યવાળા હોય છે ઓછામા ઓછુ આયુષ્ય દશ હજાર વર્ષનુ અને ઉત્કૃષ્ટા તેત્રીસ સાગરોપમનુ આયુષ્ય છે મનુષ્ય ભવમા કઈકની આજીવિકા તોડી, કઈકને મારી નાખ્યા, આ બધા મનુષ્યોમા પણ અ તર છે ને? કેટલાયે મોક્ષમા ગયા અને કેટલાયે સાતમી નરકે ગયા

વજ્રઋષભનારાચ સઘયણ વાળો મોક્ષે જઇ શકે અને તેવા સઘયણવાળો જ સાતમી નરકે જઇ શકે સાધના કરવા બળ જોઈએ, સઘયણ મજબૂત જોઇએ હવે લાઇન બદલાવવી તે પોતાના હાથની વાત છે સદ્ઉપયોગ કરવો કે દુરુપયોગ કરવો તે પોતાના હાથની વાત છે મનુષ્ય ક્ષેત્ર અઢી દ્વીપમા જ છે તે સિવાય કયાય નથી દેવતા, નારકી, અસખ્યાતા હોય અને તિર્યંચો અનતા છે, મનુષ્યો ઓછામા

મોક્ષ છે, તેમા આપણે નબર લાગી ગયો, તો હવે આ ભવમાં મોક્ષે જવાના કામ કરવાં કે નરકે જવાના? એવુ મળ્યુ છે તો પૂછો પુન્યની પાળો બાંધી શકે, ને પાપના ધધા પણ કરી શકે

બાળકોને જ મ આપી, જેના માબાપો ચાલી નીકળ્યા છે તેવા બાળકોને આ આશ્રમ સાચવે છે માનવ દયા હૈયામાં વસી છે એટલે અહી લાવી મોટા કરે છે આ બાળકો પણ મનુષ્ય ભવને તો પામ્યા છે તેના માબાપ રસ્તા વચ્ચે છોડી ચાલી નીકળ્યાં હશે, તેઓ કેવા લાગણી હીન હશે? અને દયાના પાળનારા માણસો તેમને અહી આશ્રમમાં લાવી ઉછેર કરે છે તેમના દયાના પરિણામ કેવાં છે?

કોઇ એક હિન્દુ બાળક અનાથ પડ્યુ છે એમ જાણી મુસલમાન બાઇએ તેને ઉછેર્યુ ખોળીને કહે છે 'હુ તે બાળકને હિન્દુની રીતે ઉછેરીશ' બાળકને દારૂ કે પરમાટી આપતા નથી, પાલનપોષણ કરે છે જ્ઞાતિમા ખબર પડી ગઇ કે હિન્દુના પુત્રને આ બાઇ ઉછેરી રહી છે ઘણા કહેવા લાગ્યા કે આ બાળકને ફેંકી દયો, અગર તો મારી નાખો આ તો વિધમી કહેવાય એ ઉછેરશો તો નાત બહાર મૂકી દઇશુ આવી ધાકધમકી મળવા લાગી બાઇ તો નિશ્ચયમા અડગ રહી. તે કહે હુ તો આ બાળકને ઉછેરીશ પણ ત્યાગીશ નહિ પ્રાણને ભોગે પણ આ બાળકનું હું રક્ષણ કરીશ

આમ આ બાળક મોટો થાય છે અને પોતાની દયની જ્યારે નાભળે ત્યારે હૈયામા કેવા ઉચ્ચ કોટિના ભાવો

જાગે! મુદ્દો એ છે, કે જેનામા દયાના પરિણામ હોય છે, તેનુ હિત થાય છે, સુખ થાય છે, કલ્યાણ-ક્ષેમકુશળ થઈ જાય છે જે ત્રાસ આપે છે, નિસાસા લ્યે છે, તેને કઇ ગતિ મળશે? જે જીવો વ્યભિચારાદિ ક્રૂર કર્મ કરે તે પહેલી ભૂલ, પછી ગર્ભ પાડવા દવા, ઇન્જેકશનો લીધા તે બીજી ભૂલ, છેવટ જન્મ આપવો પડચો. છતા મને કોઇ ઓળખી ન જાય, એવી રીતે બાળકને ત્યજીને ચાલી જાય તે ત્રીજી ભૂલ જન્મનાર બાળકને પણ અશુભ કર્મના છાટા પડયા હશે કે જન્મ વખતે આવા સંસ્કાર થાય છે મા બાપ મૂકીને ચાલ્યા જાય અહીં આશ્રમમા લાવી પચેન્દ્રિય જીવોને બચાવી લેનાર અને તેનામા ધાર્મિક, સસ્કાર રેડનારને તેની રક્ષા કરનારને, બચાવનારને, શરણ આપનારને, મહાન લાભ થાય છે

ઇસુના ધર્મમા પણ નિરાધાર બાળકોને લઇ આવે છે મોટા કરી કામ ઊપર ચડાવે છે, તેઓ ધર્મ પ્રચાર માટે કેટલુ કામ કરે છે? પોરબદરમા શ્રી નાનજીભાઈ કાલીદાસ તરફથી આર્ય સમાજની સસ્થામા લગભગ સાતસો વિદ્યાર્થીનિઓ ગુરુકુળમા અભ્યાસ કરે છે ગમે તે જ્ઞાતિના હોય, ત્યા જ્ઞાતિ પુછવામા આવતી નથી ગીતાના પાઠો, મત્રના પાઠો ભણાવી ધર્મના, બ્રહ્મચર્યના, સતીત્વના સસ્કારો રેડવામા આવે છે અને આ માટે શેઠ શ્રી નાનજીભાઈ જાતે જહેમત ઉઠાવી રહ્યા છે મોરબી પાસે ટકારામા દયાનદ સરસ્વતિ થઈ ગયા જેમણે આર્યસમાજની સ્થાપના કરી, મૂર્તિપૂજાનો સખત વિરોધ કર્યો તેને શાસ્ત્રસમત ન ગણી, ભગવાન નિરજન, નિરાકાર છે એવો ઘોષ કર્યો નાનપણથી જ

સંસ્થાઓ દ્વારા બાળકોને સંસ્કાર પાડી તેઓને કેમ આગળ લાવવા, તેવી પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ છે

તમે જૈન છો, તમારામાં જૈનત્વના સંસ્કાર ભર્યા છે તમારા બાળકો તીર્થ કરના જીવનને સમજે, ધર્મ—નીતિના પાયા સમજે, તેવા સંસ્કાર બચપણથી રેડવા માંડો ધર્મને પામો અને પમાડો

પૂજ્યશ્રી પુરુષોતમજી મહારાજ સાહેબ જ્ઞાતિએ કણબી હતા જૈનને ત્યા નોકરી કરતા હતા વ્યાખ્યાન સાંભળવા બહેનો આવતા, ત્યાં છોકરાને સાચવતા હતા વ્યાખ્યાનમાંથી એક બે વાક્ય કાને પડતાં અને તેમને નવીન વિચારો સ્ફુરતા હતા. એ અરસામાં કોઈ મહારાજશ્રી કાળ કરી ગયા, તેની પાલખી જોઈ, વિચાર્યું કે આ તો મરણમાં પણ ખાટી જાય છે વળી કોઈની દીક્ષા થઈ ભવ્ય મહોત્સવ, વરઘોડો બે હાથે પૈસા વેરતા દાભીના—હારો એવો દીક્ષા પણ ભવ્ય અને મૃત્યુ પણ ભવ્ય રીતે થાય છે તેમ પોતાને લાગ્યું હવે સંસારમા રહીને મુશ્કેલી તો વેઠવી પડે છે, છતાં નિર્જરા થતી નથી, ત્યારે અહી મુશ્કેલી વેઠીએ તો નિર્જરા થાય છે એટલે આ મારગ રુચ્યો. નાગરદાસ શેઠ પૂછે છે: "પસા! મારગ રુચે છે?' 'હા સાહેબ, સમય આપો તો ભણુ,' એવો પૂ. પુરુષોતમજીએ જવાબ આપ્યો પછી તો ભણવા માંડ્યુ અને તમે જોઇ શક્યા કે તે મહાપુરુષે ગોંડલ સંપ્રદાયમા નામ ઉજ્જવળ કર્યું કેટલુ જ્ઞાન? આગમ પ્રત્યેની રુચિ કેટલી? મુદ્દો એ છે કે નાનપણમા સંસ્કારો છે તે કોરા ઘડામાં જલ્દી ઝીલાય છે અહીં થોડી મુશ્કેલી વેઠવી પડે છે પણ શાશ્વતુ સુખ પ્રાપ્ત કરી લ્યે છે જે શરીરનો શાતાશીળિયો

છે, તે ભવ હારી જાય છે તરવુ કે ડૂબવુ એ બે વસ્તુ મનુ-ષ્યના હાથમા છે. વીર્યશક્તિ તો છે, હવે તે વીર્ય સવળુ કે અવળુ ફેરવવુ તે તેના હાથની વાત છે

ખેડૂત લોકો રોજ ઊઠી, હળ લઈ સાંઠીઓ સૂડી, ખેતર ખેડે છે, તેમ ક્ષેત્ર વિશુદ્ધિ કરવાની જરૂર છે મનુષ્ય ભવમા આવ્યા છો તો જ્ઞાનીઓ ક્ષેત્ર વિશુદ્ધિ કરવાનુ સમ-જાવતા કહે છે

નિયમ ધરમના ધોરી જોડો, ખેડો અનુભવ હળને લઇ,
મોહ માયાનાં ઢેફાંરે ભાંગો, સમનુ ખાતર દઇ,
બેલીડા ઊઠો ઉતાવળા થઇ, વાવણીઆ જોડો ખેતરમાં જઇ

અહિંસા, સત્ય, અદત્તાદાન, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ એ યમ છે અને વ્રત–પચ્ચક્ખાણ, ઉપવાસ આદિ નિયમ છે, અનુભવ રૂપી હળ છે યમ અને નિયમના બળદો છે, આત્મા રૂપી ક્ષેત્રમા, મોહ માયાના ઢેફા ભાગવાના છે આમ પ્રથમ ક્ષેત્ર વિશુદ્ધિ કરવાનુ જ્ઞાનીઓ કહે છે પછી સારો વરસાદ થતા, બી વાવવાનુ છે, કયુ બી વાવવાનુ છે ।

જ્ઞાન ધ્યાનના કણ મોંઘેરા, લેજો તન મન નાણા દઇ,
મનુષ્ય-ક્ષેત્રમા વાવો વિવેકથી, ગુરુગમ ઓરણી લઈ,
બેલીડા ઊઠો ઉતાવળા થઇ, વાવણિયા કરો ખેતરમા જઇ.

જ્ઞાન, ધ્યાન, સ્વાધ્યાય રૂપી મોઘેરા કણ, તનમન નાણા દઇને લેવાના છે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, એ મોક્ષ માર્ગ છે ગુરુગમની ઓરણી લઈ મનુષ્ય–ક્ષેત્રમા આ સુદર વાવણી કરવાની છે સુદર વરસાદ, પ્રકાશ મળતા મે મોટા થાય ત્યારે વાડની જરૂર પડે છે

એક ખેડૂત, વાડ કરવા માટે ખોદતો હતો, ત્યા, કે

એક ચરુ સાથે અથડાવ્યો, તે ચમક્યો. જુએ છે તો રત્નોથી ભરેલો ચરુ છે પણ આ કણબી અજ્ઞાન છે, તેની દૃષ્ટિમાં તો તે પાણિકા લેખે છે. એ તો ગોફણમાં નાખીને પંખીઓને ઉડાડવાના ઉપયોગમાં લેવા મંડ્યો. એક એક ક્ષણ કિંમતી જાય છે, તમે કેટલા વરસ થયા આવી કિંમતી રત્ન સમાન ક્ષણો ગોફણમાં નાખીને ઉડાડી રહ્યા છો! ક્ષણ ક્ષણની કિંમત કરો.

આ પળ પળ છે અણમોલી એને ગુમાવશો ના,
મોંઘેરું આ માનવ જીવન. હાર જશો ના
ઓ માનવવા લોકો, સૌભાગ્યવતી બહેનો,
તમે ભૂલી જશો ના, મોંઘેરું આ માનવ જીવન હારી જશો ના

ખેડૂત તો રોજ છાપરી ઉપર ચઢી ગોફણથી આ રત્નોનો પંખીને ઉડાડવાના કામમાં ઉપયોગ કરવા લાગ્યો. ખેતર પાસે પાણીનો ધરો છે તેમાં બધા ઘા પડવા લાગ્યા. પટેલની સ્ત્રી ભાત લાવે છે. પટેલ ભાત ખાવા બેસે છે. બાકી વધેલો એક પાણિકો પટેલનો પુત્ર હાથમાં રમવા લ્યે છે. બાઈ તો પોતાના પતિને ભાત જમાડી ગામ તરફ વળે છે. પુત્રના હાથમાં પાણિકો રહી ગયો છે. ગામમાં પ્રવેશતાં નયસુખલાલ ઝવેરીની દુકાન આગળથી નીકળતાં ઝવેરીએ જોયું તો છોકરાના હાથમાં રત્ન છે. પટલાણીને ઊભી રખાવી. બાઈ લાજ કાઢી ઊભી રહી. ઝવેરી કહે છે, બાઈ આ તારા છોકરાના હાથમાં શું છે? બાઈ કહે, કે પાણિકો છે. ઝવેરી કહે, કંઈ ક માગે લેવો છે? બાઈએ કહ્યું આલ્યો. એમાં શું! મારો છોકરો રમતો હતો તો હવે તમારો છોકરો રમશે.

ઝવેરી કહે બાઈ! અમારે અણહકનું ખપે નહિ

અમે ચુસ્ત શ્રાવક છીએ. પટેલને બોલાવી કિમત કરાવો બાઈ તો જલદી જલદી ખેતરે જાય છે. પટેલને કહે છે કે ઝવેરીને પેલો પાચિકો લેવો છે અને તેની કિમત કરવી છે, માટે તમને બોલાવ્યા છે પટેલ કહે એવા પાચિકાની શુ કિમત હોય? એવા તો ઘણા પાચિકા મે ગોફણના ઘા કરી ઉડાડી નાખ્યા છે પણ પટલાણી કહેવા લાગી કે, ઝવેરી લપ લઈને બેઠો છે, કે મારે એમને એમ નથી લેવો, કિમત કરાવવી છે પટેલ, ઝવેરી પાસે આવ્યો. ઝવેરીએ પટેલને કહ્યુ, ભાઈ! આ રત્ન છે, આની કિમત મામૂલી નથી. આ રત્નના એક લાખ આવશે! એ સાભળતા પટેલથી 'હે' થઇ ગયુ. ઊભા રહો, હમણા આવુ છુ ખેતર ભણી દોડી ગયો, ચારે બાજુ જોવા લાગ્યો. પણ ઊડા પાણીમા પડયા, શેના જડે! હતાશ હતાશ થઇ ગયો પટલાણી કહેવા લાગી, કે હવે મોડુ કરોમા, આ એક રહ્યો તેની તો કિમત કરો.

તમારા કેટલા વરસ ચાલ્યા ગયા? પચીસ, પચાસ, સાઠ વરસના થયા હશોને? આમ કેટલા વરસ ઉડી ગયા! આ માનવ ભવ પ્રાપ્ત થવો મુશ્કેલ છે કર્મના વિપાકો ટાળવા માટે હે ગૌતમ! આ અવતાર મળ્યો છે, માટે સમય માત્રનો પણ પ્રમાદ ન કર

રાજ્યનો કોઇ હાથી ઘરડો થવાથી એકલો વિચરે છે યુવાનીમા તેની સારસભાળ માટે પાચ દશ માણસો રોકવામા આવતા લડાઈમાં મોખરે રહેનાર હાથીને જ્યારે ઘડપણ આવ્યુ ત્યારે પાચ માણુસ પણ હાજરીમા નહિ સ્વાર્થી સબધ જુઓ છોને? તરસ લાગી છે પણ પાણી પાનાર કોઈ

નથી. એટલે હાથી પોતે પાસેના તળાવમાં પાણી પીવા જાય છે કાંઠો છોડી ગારામા આવ્યો પગ મૂક્યો, ત્યાં ખૂંચવા લાગ્યો ત્યારે પગે ખૂંચી ગયો. સામો કાંઠો દેખાય છે ચીસ નાખે છે પણ કાદવમાંથી નીકળી શકતો નથી. ગામ ભેગુ થયુ દોરડાં બાંધ્યાં, પણ હાથી જેવા મહાકાય પ્રાણીને કોણ કાઢી શકે? સૌ વિચારમા પડયા કાઢવો કઈ રીતે? આતો રાજાનો હાથી. રાજાને ખબર પડી પૂર્વ નો હાથીનો સ્નેહ યાદ આવ્યો અરે, આ હાથીએ તો ઘણી લડાઈઓ જીતાવી દીધી છે એની આ દશા! શું આ હાથી નહિ નીકળે?

રાજા અન્ન-પાણીનો ત્યાગ કરી બેસી ગયા બહાર-ગામથી એક માણસ આવ્યો, તેણે હાથીને કાઢવાનું બીડું ઝડપ્યુ તેણે બધા લોકોને દૂર કર્યા લડાઈના પોષાક પહેરાવી સૈન્યને બોલાવ્યુ, રણશીંગડું ફૂંક્યુ રાજાને બોલાવી માથે ટોપ પહેરાવી ઊભા રાખી દીધા લડાઈનો દેખાવ તૈયાર કર્યો હાથી આ બધુ જોઈ વિચારવા લાગ્યો કે હુ કાંઈ પામર નથી મે ઘણા સંગ્રામ ખેડયા છે કાદવમા શુ હુ મરૂં! જોર કર્યું તાનમાં આવી ગયો અને ધીમે ધીમે બહાર નીકળી ગયો

તમારી સામે વ્યાખ્યાનના રણશીંગડા ફુંકાય છે બહાર નીકળો અમે તમને તમારા ગુણો યાદ કરાવીએ છીએ તમે અનંત-સુખ-બળ વીર્યના ધણી છો, ધારો તો એક સમયમા ચૌદ રાજ લોકને સ્પર્શી આવો એવી શક્તિ છે તમે મોહના પંકમા ક્યાં ખૂંચી ગયા! શાશ્વત સુખ માટે થોડું સહન કરવુ પડે તો કરી લ્યો

મૃગાપુત્રને સાચો વૈરાગ્ય લાગ્યો છે આ ભવમા રાજનુ સુખ પ્રાપ્ત થયુ છે, પણ ગયા ભવમા કેટલા દુખ સહન કર્યા છે, તે માતા-પિતાને કહી રહ્યા છે, હજુ પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૯૫ સુ

સવત ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૬ ને સોમવાર, તા. ૨૬-૧૦-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ. નાથે સિદ્ધાત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે મૃગાપુત્ર માતાપિતાને પોતાના થયેલ પૂર્વભવોની વાત કરે છે, તાદૃશ અનુભવેલી વાત કરી બતાવે છે

> "महादवग्गिसफासे, मरुम्मि वइरवालुए।
> कलम्बवालुयाए य, दड्ढपुव्वो अणन्तसो ॥५०॥

આત્માની બે જાતની પરિણુતિ છે એક સ્વભાવ પરિણુતિ અને બીજી વિભાવ પરિણુતિ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપમા રમણુતા કરવી, તે સ્વભાવ પરિણુતિ અને રાગ, દ્વેષ, કષાય, કલુષિત ભાવમા રમણુતા કરવી તે વિભાવ પરિણુતિ કહેવાય કર્મના પુદ્ગલોની વર્ગણા તે દ્રવ્ય આશ્રવ આશ્રવ પછી બધ પડે અને તેનો ઉદય થાય ત્યારે ફળ બેઠુ કહેવાય ઝાડ વાવે કે તરત ફળ બેસતુ નથી અમુક મુદત વિત્યા પછી ફળ બેસે છે. તેમ કર્મ કર્યા તે જ સમયે ઉદય-

માન થતા નથી. કાળ પાકે ત્યારે ઉદયમા આવે છે ત્યારે ફળ કેવા હોય તે નરક ગતિનું વર્ણન ચાલી રહ્યુ છે

અતિતાપના પ્રતાપે મારવાડ દેશની રેતી બહુ ગરમ થઈ હોય એથી પણ અનંત ગણી ધગધગતી નરકમા રહેલી કદમ્બ વાલુકા નદીની રેતીમા પૂર્વે મને પરમાધામીઓએ અનંતીવાર બાળ્યો છે પ્રખર તાપ પડતો હોય તેમાં ઉઘાડે પગે ચાલવાનું હોય તો કેવું વસમુ લાગે! કર્મ બાધતા મીઠા લાગે છે પણ ભોગવતા વસમાં લાગે છે

લક્ષ્મીચંદ શેઠને ચાર દીકરા છે શેઠ પૈસે ટકે સુખી ગૃહસ્થ છે વેપાર ખેડતાં કર્મયોગે અવળો ધધો થતા મોટી ખોટ આવી ગઈ દીવાળું ફૂકી નાખ્યુ તેના કુળગોર લાલજી મહારાજ શેઠ પાસે આવ્યા. કહેવા લાગ્યા શેઠ તમે ખરાબ કરી રહ્યા છો કેટલા બિચારા રોવે છે કેટલાક ગરીબની થાપણ ઓળવી તેથી બિચારાઓને હાથ લાગી જતાં કઈકને હાર્ટ ફેઈલ થઈ ગયા છે થોડુ ઘણુ પણ ચૂકવી દ્યો, તો પણ કઈક સામાને રાહત થાય' શેઠ કહે 'મારી પાસે કાઈ છે નહિ તમે બીજી વાત કરો, આ વાત જ ન કરવી'

સબધે હુ ગુરુ છુ એટલે કહેવું પડે છે" લાલજી મહારાજ બોલ્યા, કોઈના નિસાસા લેવા સારા નથી. એથી તો મહાન પાપ લાગે. 'અરે મહારાજ એવું ચૂકવવા બેસીએ તો ક્યાં પાર આવે!' શેઠ બોલ્યા 'મારા છોકરાઓ નમાલા જેવા છે એને શુ બાવા કરી નાખું?' શેઠ કેવું બોલે છે! સ્વાર્થ સાધવા માટે બીજાનુ ગમે તે થતુ હોય મરી જતા હોય ફનાઈ જતા હોય તે જોવાની તેને જરૂર દેખાતી નથી.

લાલજી મહારાજ નિરાશ થઈ ચાલતા થયા બે-પાંચ દિવસ પછી પાછા શેઠની પાસે આવ્યા અને કહ્યું શેઠ! ખોટ જાય તેમા શરમ નહિ, એ તો વેપાર છે પણ આ તો નાક જાય તેનો સવાલ છે

સંપત ગઈ તે સાંપડે, ગયાં વળે છે વહાણ,
ગયા અવસર આવે નહિ, ગયાં ન આવે પ્રાણ.

શેઠ તમારે તો લીધા તેને દેવાના છે, કાંઈ ઉપકાર કરવાનો નથી લેતી વખતે સારૂ લાગ્યુ, હવે દેતી વખતે કડવું કેમ લાગે છે! "બોલશો નહિ" શેઠ તાડુકયા, તમે તો જ્યારે ને ત્યારે આ જ વાત લઈને બેસો છો લાલજી મહારાજે પૂછ્યુ, 'શેઠ કેટલી ખોટ આવી ગઇ છે, વાત તો કરો' 'લાખેક રૂપિયાની ખોટ ગઈ છે" શેઠ બોલ્યા. "માલ કેટલો પડયો છે" લાલજી મહારાજે પૂછ્યુ મકાન, ફરનીચર વગેરે ગણીએ તો લાખ કે દોઢેક લાખ થાય "ત્યારે થોડુક તો આપો" લાલજી મહારાજે સૂચન કર્યું "વળી તમે એ વાત ઉચ્ચારી! મે કેટલીવારના પાડી છે કે તે વાત જ કરશો નહિ" શેઠ રીસે ભરાતા બોલ્યા

પણ શેઠ સૂતી–બેસતી વખતે રાડીરાડો નિસાસા નાખે છે તમારી પાસે દોઢ લાખ તો છે, કઈક તો આપી દયો તો રાહત અનુભવે લાલજી મહારાજે દાણો દબાવી જોયો, પણ શેઠને તો દેવું અને મરવુ બન્ને બરાબર છે વીસેક દિવસ પણ ન થયા, ત્યા તો લક્ષ્મીચદ શેઠ માદા પડયા શરીરમા વેદનાનો પાર નથી આખા શરીરે શૂળ નિકળવા માડયુ વૈદ દાકતરો કોઇ નિદાન કરી શકતા નથી સુખે સૂવાતુ નથી

લાલજી મહારાજ શેઠની તબિયતની ખબર કાઢવા આવ્યા, 'કાં શેઠ કેમ છો ?' કીધા જેવી વાત નથી. મહારાજ આખા શરીરે બળતરા ઉપડી છે એ કરથી સોયા ભરાવતા હોય એવી વેદના ઉપડી છે દવાથી કાંઈ પણ ફેરફાર પડતો નથી. કહો, કાંઈ ઉપાય હોય તો બતાવો, શેઠ બોલ્યા શેઠજી, લાલજી મહારાજે વાત મૂકી "ગામની બહાર એક સંત આવ્યા છે, શું આકસીર દવા જાણે છે! એક જ પડીકી લ્યો એટલે બીજીની જરૂર પડતી નથી. દવાથી ન મટે તો મંત્ર તંત્ર પણ જાણે છે આપની ઇચ્છા હોય તો તે સંતને લઈ આવું."

"અરે મહારાજ ! વાર લગાડો નહિ. ગેરેજમાં મોટર પડી છે લઈને તે મહાત્મા પુરુષને જલદી લઈ આવો વિલંબ ન કરો શેઠે આતુરતા પૂર્વક કહ્યું મોટર તૈયાર કરી લાલજી મહારાજ તો નિત્યાનંદ સંત પાસે આવ્યા. / બધી વાતથી વાકેફ કર્યા. શેઠે આ રીતે ઘણાને કકળાવ્યા છે માટે તેના જીવનનો પલટો થાય તેમ કરવાનું છે

લાલજી મહારાજ આ પ્રમાણે સંન્યાસીને સમજાવી શેઠને બંગલે આવ્યા દૂરથી દેખતાં જ પધારો, પધારો મહારાજ ! કહી શેઠ પથારીમાં બેઠા થઈ ગયા.'

મહારાજ હું મરી રહ્યો છું શેઠ પોતાનું દુઃખ વ્યક્ત કરવા લાગ્યા મને શરીરમાં અસહ્ય વેદના થાય છે' હું જોઈ લઉં છું કાંઈ કહેવાની જરૂર નથી. સાધુ બોલ્યા. સાધુએ તો શેઠના વાંસે, છાતીએ હાથ ફેરવી જોઈ લીધું કહેવા લાગ્યા શેઠ, તમને વ્યાધિ ઘણી છે તમને અને

મોતને ચાર તસુનુ છેટુ રહ્યું છે આ રોગ એવો છે, કે એમા દવા કાઈ કામ નહિ આપે'

'અરર! તો તો હુ શુ મરી જઈશ?' શેઠ રડી પડતા બોલ્યા. 'તો પછી કઇક ઉપચાર તત્ર-મત્ર.....'

'હા મત્ર કામ કરશે' 'પણ આ કામ બહુ આકરૂ છે' સાધુએ જવાબ આપ્યો મહારાજ ખર્ચ ગમે તેટલુ થાય, અતલસના કટકા, અડદના પૂતળા, જે કરવુ હોય તે કરો, તે તમામ સગવડ કરી દઈશ પણ મને જલદી રોગ મટાડો'

'શેઠ! ખરચ એક પાઇનુયે નથી' મહાત્મા બોલ્યા 'તમે જે સગડીનો શેક કરી રહ્યા છો, એ સગડી ઉપર તમારો પુત્ર હાથ બાળે ને તે બળેલો હાથ તમારા શરીરના દુખતા ભાગ ઉપર ફેરવે તો હમણા જ રોગ ચાલ્યો જાય તેમ છે.'

શેઠ તો વિચારમા પડી ગયા હાથ શેકવા કોણ દીકરો તૈયાર થાય? શેઠ બોલ્યા 'પરમાણુદ કયા ગયો!'

'જી પિતાજી, શુ હુકમ છે!'

'આ મહાત્મા કહે છે તે સાભળ'

મહાત્મા બોલ્યા, 'ભાઇ! તારા પિતાએ આટલુ આટલુ રળી તંમને ઉછેર્યો, ભણાવ્યા—ગણાવ્યા અને પરણાવ્યા છે હવે તમારા પિતાને માટે આટલુ હુ કહુ તેમ કરવાનુ છે 'હાથ શેકાઈ જાય, પછી તે બળેલો હાથ તુ ફેરવ' હુ મત્ર ભણતો જાઉ, તો શેઠનો રોગ ચાલ્યો જાય તેમ છે' પુત્રે કહ્યુ 'મહારાજ, એ વાત ખોટી, એ મારાથી ન બને'

અરે ભાઈ તારો હાથ બળશે તો હું ઉપચાર કરી શીતળ કરી દઈશ, પણ એક વાર હાથ મૂક તો ખરો ! તારા બાપ માટે કરવું છે

પુત્ર કહેવા લાગ્યો મહારાજ ! હું એક જ પુત્ર નથી, અમે ચાર ભાઈઓ છીએ. મહાત્માએ દરેક પુત્રને કહ્યું, છતા કોઈ તૈયાર થયા નહિ.' શેઠને મહાત્મા કહેવા લાગ્યા 'શેઠ જુવો તો ખરા છોકરાઓ માટે તમે કેટલી ધૂળ નાખી છે કાળાં બજાર કરી કેટલાનાં ગળાં ચૂસ્યાં છે ! કેટલાંની થાપણ ઓળવી છે ? છતા તેઓ પાંચ મિનિટ અગ્નિમા હાથ શેકવા તૈયાર નથી તો શેઠ તમારે તેના માટે કાળાં વહેમ કરી નરકમા ઓછામાં ઓછું દશ હજાર વરસ અને વધુમાં વધુ તેત્રીસ સાગરોપમ જેટલો સમય—અગ્નિમા શેકાવું પડશે તેની તમને ખબર છે ? તમારા પુત્રો તમારા માટે થઇને કાંડા જેટલો હાથ પણ શેકવા તૈયાર નથી ત્યારે તમે તેને માટે એક બે વાર નહિ, પણ અનતીવાર શેકાશો તો તેના માટે મઈ શા સારૂ મરો છો ?

મહારાજ ! તમારી વાત સાચી છે પણ બિચારા કરશે શું ! એનું શું થશે !' અરે એનું શું થાશે કે તારૂં શું થાશે ? મૂર્ખ ! રૂપ પૈસા માટે થઈને અનતીવાર બળવા તૈયાર છે ? ભાડભૂંજો જેમ ધાણી ભૂંજે તેમ પરમાધામીઓ વૈક્રિય અગ્નિ કરી, નારકીના જીવોને ભૂંજે છે કર્યાં કર્મ ત્યાં ભોગવવા પડશે.

> કર્મો કર્યા જે આપણે, ભૂતકાળના જન્મો વિષે
> તે કર્મનું ફળ ભોગવ્યા વિણ મોક્ષ કોઈ છે નહીં
> માતા, પિતા, મિત્ર કુટુંબ પત્નિ, ન કો બધાં મૃત્યુ થકી નિવારે
> વિપત્તિને મૃત્યુ તણા જ કાળે, સર્વજ્ઞ પુરુષ શરણ જ આપે.

માતા, પિતા, ભાર્યા, દાસ, દાસી શુ ત્રાણુ રૂપ છે? દીવામાં દિવેલ હશે ત્યા સુધી બળશે તેમ સ્વાર્થનુ તેલ હશે ત્યા સુધી સૌ સેવા કરશે. "When Cow is old She is soon Sold" સ્વાર્થ નહિ સરે તેવી ગાયને માલિક ઉઠીને કસાઇ વાડે મૂકી આવશે. 'નાથ ઝાલીને પરાણે ઘી પાયા હતા તેવા બળદો ઉપરથી સ્વાર્થ સરી ગયો, જ્યારે સાવ વૃદ્ધ અને ચાલવાને અશકત થઈ ગયા, ત્યારે પાજરા-પોળમા મૂકી આવે, માટે આ બધો સ્વાર્થમય સ સાર છે પુત્ર, માતા, પુરૂષ–પત્ની, બાપ–દીકરો શેઠ–નોકર એમ અરસ-પરસ સ્વાર્થનીજ રમત છે 'શેઠ તમારા પુત્રો આટલુ કરવા તૈયાર નથી, તો તમે અનતીવાર શેકાવાનુ કેમ કરો છો?'

શેઠને બરાબર શિખામણ લાગી ગઇ ઉપદેશથી જે કામ ન સરે તે અનુભવથી બધુ સમજાઈ ગયુ. શેઠના જીવે પલટો ખાધો 'લાલજી મહારાજ! અત્યારે ને અત્યારે લેણ-દારોને બોલાવો મારે ચૂકતે ભરપાઇ કરી દેવું છે' હૃદય પલટો ખાતા શરીરનુ દર્દ પણ મોળુ પડી ગયુ–કલુષિત ભાવ આખો ઉડી ગયો અને બધાના પૈસા ચૂકવી પોતે કલ્યાણના માર્ગે પોતાના જીવનને ઝુકાવ્યુ નરકની વેદનાનો ભય લાગ્યો તો સવળે માર્ગે આવી ગયા અહી પણ મૃગા-પુત્ર પોતે અનુભવેલા નરકના દુ ખનુ વર્ણન કરતા કહે છે

> रसन्तों कन्दुकुम्भीसु, उड्ढ बध्धो अबन्धवो।
> करवत्त करकयाईहिं, छिन्नपुव्वो अणन्तसो ॥५१॥

હુ બૂમો પાડતો (અસહાયી) ઝાડની ડાળીયે ઊ ધે માથે બાધી, કુ ભીમા લટકતો રાખ્યો વળી કરવતે કરીને

મને અનંતીવાર છેદ્યો ત્યાં મારું કોઈ દયા ખાનાર ન હતું કર્મનો કર્તા પોતે જ બન્યો છે તો હવે ભોગવવાનું પોતાને જ છે પરિણામ પોતાનાં છે, તો ઉદય પણ પોતાનો જ છે

અહી તો દયા ખાનાર કોઈક પણ મળે. બકરાં–ઘેટા કસાઈખાને લઈ જવાતા હોય અને 'મહાજનને ખબર પડે, તો છોડાવી પાંજરાપોળમાં લઈ જાય, પણ ત્યાં નરકમાં દયા ખાનાર કોઈ ખરું ? શું પરમાધામીઓને દયા આવે કે હાસી કરે ! આજે તો ઘણા જીવોને દયા જેવા પરિણામો રહ્યાં નથી. મોટર માટી પડે તો વરસે હજાર બારસો ખર્ચી નાખવા તૈયાર, પણ દુકાનનો માણસ કે તેના કુટુંબમા કોઈ માંદું પડે, તો તરત ડીસમીસ કરી બીજો ગોતી લ્યે. પણ ભાઈ 'ઠીક થાય ત્યારે નોકરી ઉપર આવજે અને દવાનું બિલ પણ અહીંથી લઈ જજે' મુઝાતો નહિ એમ કહેનારા શેઠ કેટલા ! આજે તો પરિસ્થિતિ એવી થઈ ગઈ છે, કે સૌ સૌની ગતમાં રમે છે મજૂરમંડળ–વેપારીમંડળ, જુદાં એક બીજાને એક બીજા ઉપર દ્વેષ વેર, ઇર્ષા, આ બધાંનું કારણ શું ? માનવતા મરી ગઈ છે

રવિવારે સિનેમા જોવા જવું કે હોસ્પિટલમા જવું ? કોણ દુઃખી કે નિરાધાર છે ? પૈસાનો સદ્વ્યય કરવાનો શુભ અવસર છે લક્ષ્મીનો નાશ તો થવાનો જ છે તો પછી દુઃખી આના દઃખ દૂર કરવામા એ લક્ષ્મીનો સદુપયોગ થાય તો પછી નરકના બારણા જોવાના ન હોય

માટે વીતરાગને માર્ગે પડો મહાપુરુષો કહે છે અનંતીવાર પરમાધામીઓએ કુંભીઓમા બાળ્યો ત્યા કોઈ બચાવેલ

સાથીદારો ભેગા ન આવ્યા જીવ આવ્યો એકલો અને જશે પણ એકલો જ છતા જિંદગીભર મનસૂબા કેટલા કર્યા?

સંસાર મૃગજળ સમાન છે, તેમા કયાય સુખ છેજ નહિ મનસૂબા કરો છો પણ મૃગજળથી તૃષા છીપાવાની નથી પાપ, દગા, પ્રપંચો વગેરે કરીને કઇકને મારી નાખ્યા છે પરિણામ ભોગવતી વખતે આકરૂ પડવાનુ છે માટે દુર્વાસના કાઢી, સદાચારી બનજો, અનુકંપા રાખજો

સમકિતના પાચ લક્ષણો કહ્યા છે તેમા જિનશાસનને દીપાવે સાધુની સેવા કરે, ધર્મથી ડગતાને સ્થિર રાખે, સાધુ–સાધર્મીની વૈયાવચ્ચ કરે અને ધર્મ વિષે ચતુરાઈ રાખે, બીજાનુ દુઃખ દેખી અનુકંપા ભાવ જાગે આવા આત્માઓને નરકમા દ્વાર જોવા પડતા નથી

નરકમા પરમાધામીઓ નારકીઓને કરવતથી વેરે છે, જીવતા ખાલ ઉતારી નાખે છે જેમ અહી ડોકટર બનતા, જીવતા દેડકાની ખાલ ઉતારે છે, કૂદી ન શકે એટલા માટે ચારેય પગે ખીલીઓથી પગ જકડી રાખે છે અને પછી સ્નાયુ, અવયવો વગેરે જોવા માટે દેડકાના શરીરની ખાલ ઉતારે છે એમ કેટલાય દેડકાના કચ્ચરઘાણ વાળી નાખે આવા કાળા વક્રમથી બાધેલા કર્મ તમને નહિ મૂકે તમારા પુત્રને ડોકટર બનાવો છો તે કઇ રીતે થાય છે! બીજાને બચાવ-વાની વાત તો આગળ ઉપર રહી, પણ જેને જીવાડવાની શક્તિ તારામા નથી તો પછી તેને મારી નાખવાનો તને શુ અધિકાર છે? આજે ડોકટરો જે ભણી રહ્યા છે; તે કોલેજમા જાવ અને નિરીક્ષણ કરો તો ત્રાસ થઈ જાય આ કર્મ ભોગવવા આકરા થઈ પડવાના છે

મૃગાપુત્ર કહે છે માતા! નરકની કુંભીઓમાં મે અનંતીવાર દુઃખ ભોગવ્યાં છે સંયમમાં તો શું દુઃખ છે? હજુ પણ નરકના દુઃખોનું વ્યાખ્યાન કરશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૯૬ મું

સંવત ૨૦૨૦ આસો વદિ ૮ મંગળવાર, તા. ૨૭-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ નામે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યાં, ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે.

મૃગાપુત્રને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થતા પૂર્વે ભવેલા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયના ભવો યાદ આવે છે નરક ગતિમાં ઉત્પન્ન થયેલા અને ત્યાં જે દુઃખો સહન કરવા પડેલાં તેનું વ્યાખ્યાન માતા પિતાને આપી રહ્યા છે

વૃક્ષને સુતાર જેવી રીતે છેદે કાપે ટુકડે ટુકડા કરે, તેવી રીતે નારકીઓને પરમાધામીઓ ફાડે છે છેદે છે, ટુકડા કરે છે શાલ્મલી વૃક્ષોના થડ સાથે બાંધી લઈ હાથમાં નેતરા લઇ તેને વૃક્ષ સાથે મસળે છે વૃક્ષના થડમાં તિક્ષ્ણ કાંટા હોય છે તે નારકીના શરીરમાં ભોંકાતા અપાર વેદના થાય છે હે માતા! આવી વેદના મારા અને તમારા જીવે અનંતી વાર ભોગવી છે પણ વર્તમાન મળેલા સુખમાં આ બધાં દુઃખો ભૂલી જવાય છે નરકના દુઃખો વર્તમાન સુખ આડે દેખી શકાતા ન હોય પણ જ્ઞાનીઓના કહેવા પ્રમાણે શ્રદ્ધામાં તો

લાવો. ચાર્વાક મત પરભવને માનતોજ નથી ખવાય તેટલુ ખાઇ લ્યો, પીવાય તેટલુ પી લ્યો ચાર્વાક એ નાસ્તિકવાદ છે જૈનદર્શન કહે છે, કે ભૂતકાળ હતો, વર્તમાન છે અને ભવિષ્યકાળ પણ હશે આત્મા ત્રણે કાળમા ટકવાવાળો છે દેહની પર્યાય બદલાય છે. જૈન કુળમા જન્મ થયો ત્યારથી જ એ ગળથુથીમા પાયું હોય, કે દેહ તે તુ નથી, અનત જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, બળ વિર્યનો તુ ધણી છો બીજા એવાં દર્શનોમા–મતમા જન્મ થયો હોત તો આ વાત હૈયામા બેસાડવી ભારે થઈ પડત મિમાસકો, આત્મા છે એમ કહે છે પણ મોક્ષમાર્ગને ઉવેખે છે આત્મા સ્વર્ગમા જાય છે, મોક્ષ જેવુ કાઇ છે જ નહિ તમે અહી જૈન કુળમા આવ્યા તે શુ ઓછુ ભાગ્ય સૂચવે છે?

અહાહા કેવુ ભાગ્ય જાગ્યું, વીરના ચરણો મળયાં,
રોગ, શોક, દરિદ્ર સઘળાં, તેહથી દૂરે થયાં.
કામધેનુ કામકુંભ, ચિંતામણી સમ તું મલ્યો,
આજ મારે આંગણે, શ્રી વીર કલ્પતરૂ ફળયો

કવિઓ ભકિતરસના કાવ્યપાન કરાવતા કહે છે, હે નાથ! હુ રખડતો ભવાટવીનો મુસાફર, સુદર ભાગ્યના યોગે જિનેશ્વર દેવના ચરણે આવ્યો કામધેનુ, કામકુભ, ચિતામણી રત્ન, અને કલ્પતરૂ, આ ચારેય મારા આગણામા પ્રાપ્ત થયા, તે હુ કેવો ભાગ્યશાળી? ભગવાનનુ શાસન મળ્યુ તેટલેથી ભાગ્યની ઈતિસમાપ્તિ ન સમજજો પણ પ્રભુએ જે રાહ બતાવ્યો છે તે આજ્ઞા પ્રમાણે અઢાર પાપસ્થાનનો ખ્યાલ રાખી તેને તજવા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રમા રમણુતા કરવી, તે આજ્ઞા છે અનંતકાલ રખડતા ઢોરની જેમ રખડયા, દૃધાળા

ચોરને માલિક ખીલે બાંધે છે અને દુઃખ વગરના—ઉછરાયા ઢોરને, છૂટા મૂકી દયે છે આપણે આજ્ઞાના ખીલે બંધાવું છે કે રખડવું રહેવું છે? આજ્ઞાના ખીલે બંધાયા પછી નાનકડું કર્તવ્ય પણ મેરૂ પર્વત સમાન બની જાય છે

શાલીભદ્રે પૂર્વ ભવમાં પવિત્ર મુનિ પ્રત્યે બહુમાન આવતા ખીરનું દાન આપતા, અણુ જેટલું દાન શાલીભદ્રના ભવમાં કેટલું મેરૂતુલ્ય પરિણમ્યું! જ્યારે નાગેશ્રી બ્રાહ્મણીએ પવિત્ર ધર્મરૂપી અણગારને કડવા તુંબડાનું શાક વહોરાવ્યું, તેને પરિણામે અનંત કાળ સુધી રખડવું પડયું માટે કર્તવ્ય કે અનુષ્ઠાનની કિંમત એની પાછળના ભાવની છે

સિદ્ધસેન દિવાકર ભગવાનની સ્તુતિ કરતા કહે છે હે નાથ! અનંતીવાર તારા દર્શન કર્યા પણ હૃદયમાં પ્રેમ વડે ધારણ કર્યો નહિ કાયા બીજે અને મન બીજે ભમતું હોય બે ઘડીની સામાયિકમાં પણ મનને સ્થિર રાખવાનું મુશ્કેલ બને છે ને! ભક્તિ કેવી છે? વેશ્યા નારી જેવી છે કે સતી સ્ત્રી જેવી! વેશ્યાનું મન ક્યાંય હોય અને તન બીજાને સોંપે. તે પ્રમાણે ભગવાનની ભક્તિ કરતા મન ક્યાંય રખડતું હોય એકચિત્ત ન થવાતું હોય તો તે બરાબર ફળદાયી ન થાય જેના તન, મન વાણી એકમેક થઈ પ્રભુના ચરણમાં સોંપાય છે તેને પછી પંદર ભવથી વધુ ભવ કરવાના રહે જ નહિ વિતરાગની વાણીનું વચન આપણા દિલને સ્પર્શતું નથી એ આજ્ઞા જો સ્પર્શી જાય તો બેડોપાર થઈ જાય

જેના હૈયામાં જૈન શાસનની આજ્ઞા હોય તેને નરક ગતિના દુઃખ ભોગવવા પડતા નથી જ્ઞાનીઓ કહે છે, સાવધ

થા તારી કાર્યવાહી તપાસ, કરેલા કર્મ ભોગવ્યા વગર છૂટકો જ નથી આખમા કણુ પડે તો ઝટ કાઢવાનુ મન થાય તો આત્મામા ઘણા પાપો ભર્યા છે તે ખૂચે છે? અને જેને ખૂચતા હોય તે અનીતિ-અન્યાય કરે ખરા! એનુ હૈયુ એક પ્રભુને ઝખતુ હોય છે! હે પ્રભુ! મને પાપમાથી બચાવ, હુ તારે શરણે છુ "शिष्यतेऽहं साधिमां त्वां प्रपन्नम्" અનંત કાળ થયો, છતા જીવે પાપકર્મ કરવામા બાકી રાખી નથી ધર્મ પ્રત્યે રસિકતા જગાડી નથી

મૃગાપુત્રના હૈયામા ધર્મ પ્રત્યેનો રસ જાગ્યો છે. ભોગના સાધનો, રાજસાહ્યબીનુ સુખ, બત્રીસ રાજ રમણીઓ વગેરે સુખને લાત મારી નીકળવા તૈયાર થયા છે. તમારી સન્મુખ ધર્મ પડયો છે. તમને ધર્મ ગમે કે ભોગના સાધનો ગમે! લાખ નથી મળતા છતા લખપતિ થવાની ઇચ્છા કેટલી છે! જ્યારે મૃગાપુત્રને મળ્યુ છે છતાં લાત મારવા તૈયાર થયા છે ફરક કેટલો? આમા મેળ કયાથી મળે! કેળા અને મીઠુ, સાકર અને મૂળા પેઠે મેળ કયા મળે?

મૃગાપુત્રના હૈયામા રસિકતા જાગી છે, જાતિસ્મરણ જ્ઞાનમા નરકના દુખ દેખાણા છે જેનુ વર્ણન માતા પિતાને કરી રહ્યા છે

આજે પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી જસરાજજી મહારાજ સાહેબની પુણ્યતિથિ છે મહારાજશ્રી જ્ઞાની, ધ્યાની, અને પડિત શિરોમણી હતા ક્ષત્રીય હતા સત પુરુષનો ભેટો થતા પવિત્ર આત્માના ઉપાદાનની જાગ્રતિ થઇ ગઇ પુણ્યશાળી આત્માને જરાક નિમિત્ત મળતા ઉપાદાનની તરત જ જાગૃતિ થાય છે

આવા પૂજ્ય જશરાજજી મહારાજ હતા અમે તો એમને નીરખ્યા નથી. પણ અમારા વિદુષીગુરૂણીજી દિવાળીબાઇ મહાસતીજી તેઓશ્રીના બહુ ગુણગાન કરતાં વાતે વાતે કહેતા, કે શું જસરાજજી મહારાજનો ઉપકાર ! પોતે આંધ હતા, છતા આતરચક્ષુ ખુલ્લા વતતાં અમારાં ગુરૂણીજી ઉપાશ્રયમા પગ મૂકે કે પારખી જતા ક્ષયોપશમ શક્તિ કોઈ ઓર હતી અમારા પૂ. મહાસતીજી પૂજ્યશ્રીના ઉપકાર વિષે બહુ વાત કરતા તમારામાથી ઘણાએ તેઓશ્રીના દર્શન કર્યા હશે.

જ્યારે આતમનો દિવડો જલે ત્યારે અંધારા દૂર દૂર ભાગે
લાગે ખારો સંસાર લાગે પ્યારો અણગાર
એને આત્માના સુખની રટ લાગે

જાગ્યો રે આત્મા, આશ જાગી,
મુક્તિના સુખની પ્યાસ જાગી, અભિલાષ જાગી

આવા પવિત્ર આત્માઓએ જગતમા કેટલાયને જગાડયા છે સાસારિક સુખના વિષયો ફેકી દેવા જેવા છે એમાં રચ્યા પચ્યા રહો નહિ ધમ એકજ પવિત્ર છે અને ગ્રહણ કરવા લાયક છે આ અમર ફળ છે તેને ખાઓ તો સિદ્ધનાં શાશ્વત સુખ મળશે.

લાકડા લાકડામા જેમ ફરક હોય છે તેમ સાધુ સાધુમા પણ ફરક હોય છે સાધુ બની માન, મોટાઈ, પૂજા, શ્લાઘા મેળવવા ધનિકોના વાંસા થાબડવા અને એવાનું રૂપ કરી તેમા માથાતા થઈ બેઠા હોય અમે કઈક છીએ પણ ભાન ન હોય કે સત્ય હકીકત શું છે ! રાગની દૃષ્ટિને લઈને ખોટા આગળ આવી જાય છે કઈક છીએ એ બતાવવા

મત્ર-તત્ર, દોરા-ધાગા, આડી અવળી વાતો કરી સામાને કેમ પાડવો, આવી જાતની હરિફાઈ ચાલતી હોય પણ સાચા સતારા સામે ખોટા સતારા કયા સુધી ટકી શકે? સાચો સતારો કહેશે, પાણીમા પડ તો ખબર પડે! સાચા સોનાની સામે રોલ્ડગોલ્ડ કયા સુધી ટકી શકવાનુ? પણ હમેશા સાચી વસ્તુની જ હરિફાઈ થાય છે. ધૂળ સામે ઢેફાએ હરિફાઈ કરી જાણી છે? ઘણા સાચા સાધુઓ આગળ થઈ ગયા છે તેની કીર્તિ હજી પણ ગવાય છે તેઓ અગરબત્તીની જેમ સુગધ-સુવાસ ફમૂતા જાય છે

પૂજ્ય જસરાજજી મહારાજ મરૂ ભૂમિમા વૃક્ષરૂપ, દુખિયાને વિસામારૂપ અને ડૂબતાને આધારભૂત હતા, આવા શરણભૂત મહાત્મા મળવા બહુ દુર્લભ છે વેશધારી, માર્ગને લજવનારાને, ગુરૂ ન કહેવાય ગુરૂ ત્યાગી કે ભોગી! આવા કુસાધુઓ સમાજ અને શાસનને કલકરૂપ છે

કણબીએ પોતાના પુત્રને શિખામણ આપતા કહ્યુ હતુ કે ખાડામા પગ પડી ન જાય તેની તકેદારી રાખજે બાપનો આશય એ હતો કે, કોઇ પણ સ્ત્રી ઉપર ખોટી દૃષ્ટિ કરતો નહિ, પણ પુત્ર આશય સમજતો નથી ગાડુ લઇને જાય છે ત્યા ખાડો આવતા ગાડા ઉપરથી ગબડી પડયો પાછો પિતા પાસે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો ગજબ થઇ ગયો બાપે બધી હકીકત સાભળી પછી કહે, ભાઇ! મે આમ કીધુ નથી આ ખાડાની વાત કરી નથી તારી દૃષ્ટિ, કુદૃષ્ટિ ન થાય તે જોવાનુ છે આશય સમજ્યા ન હોય ને આવુ કરી બેસે સિદ્ધાતના આશયને,. રહસ્યને સમજો સાધુ કઈ

ભાષામા વાત કરે છે તે સમજો છો ને ! કોઈ પણ સજો ઓમા સ્ત્રીનો સગ થાય જ નહિ એકલી સ્ત્રીને ત્યાં એકલા સાધુથી વહોરવા પણ જવાય નહિ. સાધુપણુ બહુ કઠિન છે.

પૂ. જસરાજજી મહારાજને ૩૨ આગમોનો સારો અભ્યાસ હતો અવિશુદ્ધ બ્રહ્મચારી સયમના ભાવમા સ્થિર રહેનારા હતા તેમના જવાથી સપ્રદાયને, આખા જૈન સમાજને ખોટ પડી છે

મૃગાપુત્ર સ્વાનુભવની વાત માતાપિતાને કરી રહ્યા છે વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૯૭ મુ

સ ૨૦૨૦ આસો વદિ ૯ બુધવાર, તા. ૨૮–૧૦–૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાત. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

મૃગાપુત્ર નરકના દુ ખોનુ વર્ણન કરતા કહે છે હે માતા ! જેવી રીતે કૃષિકાર શેરડીને કોલુમાં નાખી પીલે છે તેવી રીત પરમાધામીઓ નરકના જીવોને કાલુમાં નાખી પીલે છે શેરડી તો એકેન્દ્રિય જીવ છે જ્યારે નારકીના જીવો પંચેન્દ્રિય જીવો છે અને શેરડીને તો એકજ વાર પીલે જ્યા નારકીને તો અનતી વાર પીલાવુ પડે છે આ ગતિ જીવે પોતાને જ માટે ઉભી કરી છે મનુષ્ય ભવમા પાચ ઈન્દ્રિયો મળેલી ત્યા વશ ન કરી શક્યો પાચ ઇન્દ્રિય અને છઠ્ઠુ મન

આવા સાધનો મળવા બહુ જ દુર્લભ છે. તે મળવા છતા તેનો સદ્ઉપયોગ કરી ન શકયો મનનુ મશીન મનનનુ ઓઈલી ગ માગે છે જે સાધનથી તરી શકાય તેને બદલે તે બધનરૂપ બન્યા

> સૌ સાધન બંધન થયાં, રહ્યો ન કોઇ ઉપાય,
> સત્સાધન સમજ્યો નહિ, ત્યા બંધન શું જાય ?

સાધનો દ્વારા છુટવુ જોઇએ, તેના બદલે જીવ બધાતો ગયો બ્રહ્મચર્યમા ટકી રહે તો અનત સસાર કટ કરી નાખે અને આજ ભવમા અબ્રહ્મચર્યથી અનતો સસાર વધારી નાખે માનવ ભવમા આ બધા સાધનો, પાચ ઇન્દ્રિય અને છઠુ મન, મળ્યા છે તેના સદ્ઉપયોગને બદલે કઈક જીવો તેનો દુરઉપયોગ કરી રહ્યા છે માનવ ભવ અનત સસારનો અત કરવા માટે છે માનવ પાસે જ્ઞાન છે, શ્રદ્ધા છે, ચારિત્ર છે તે વીર્યાતરાયનો ક્ષયોપશય કરી શકે છે

માનવ ભવમા સાધનો મળ્યા મન મલ્યુ, જે વડે ભેદ વિજ્ઞાન પ્રગટાવી સ્વ સ્વભાવમા ઠરવાને બદલે પરના વિચારોની હારમાળામા ઉતરી ગયો છે ફીલ્મની જેમ, આ મનના ફોટા નથી લઈ શકાતા, નહિતર મનની કેવી રખડપટી છે, તેની ખબર પડત

મન એક સુદર મશીન છે ઘણા પુણ્યોદયે મન પ્રાપ્ત થાય છે એકેન્દ્રિય જીવને એકલી કાયા જ હોય છે, બે ઇન્દ્રિય જીવોને કાયા અને જીભ જ હોય છે, તે ઇન્દ્રિય જીવોને કાયા, જીભ, અને નાસિકા, ચોરેન્દ્રિય જીવોને કાયા, જીભ, નાસિકા અને આખ હોય છે અસજ્ઞી પચેન્દ્રિય જીવને પાચેય ઈન્દ્રિયો હોવા છતા મન નથી હોતુ, એથી મનન

કરવાની તાકાત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય જીવોમાં હોતી નથી. જેને પાંચેય ઇન્દ્રિયો સાથે મન મળ્યું છે તેવા જીવોને સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય કહેવાય છે મન દ્વારા જીવ ઊંચા વિચારો કરી શકે છે અને જેના વિચાર શુદ્ધ, તેના આચાર પણ શુદ્ધ થતાં જીવન ઊંચા પ્રકારનું બને છે કર્તવ્ય પ્રથમ મનમાં સંકલ્પરૂપે ઉદ્ભવે, પછી વાણીમાં આવે અને છેવટે કાયા દ્વારા પરિણમે કાયા અને વચનને રોકવું અઘરું છે, પણ તેથી અઘરું મનને રોકવાનું છે અશુભ વિચારો આવે તો તાબડતોબ ઓપરેશન કરાવી નાખવું મન તો પશુ, પક્ષી, નારકી, દેવ વગેરેનેય છે, પણ માનવનું મન કંઈક વિશિષ્ટ છે

સોપાન શ્રેણી મનુષ્ય માટે છે પશુને નથી. પશુનું મન સ્થૂલ છે વિવેક અવિવેકનું ભાન નથી દશ ગાયો હોય તેમાં નવ ગાયોને ચારો આપ્યો હોય અને એકને આપવો બાકી હોય તો નવ ગાયો વિવેક જાળવતી નથી ખાવા મંડી પડે છે જ્યારે માણસને તો દરેકના ભાણા પીરસાણા ન હોય ત્યાં સુધી કોઈ ખાતું નથી આટલો વિવેક વર્તે છે માટે એ વિવેક દ્વારા મનને નિર્મળ બનાવો

જેટલું મન નિર્મળ, તેટલો આત્મા ઊંચે ચડે છે અને જેટલું મન મલીન, તેટલો વધારે કર્મ બંધ પડે છે અધમ વિચારો દૂર કરવા માટે સંતના ચરણો સત્સંગ કરવાની જરૂર છે સત્સંગ સૂક્ષ્મ વિચારોની ખીલવટ કરે છે કલ્યાણને માર્ગે દોરે છે એમ સત્સંગ કોઈ ઓર કામ કરે છે

સંત પુરુષોના ચરણોમાં જતાં આત્માને ઠંડક થાય

છે, કષાયનો ઉકળાટ સમી જાય છે, સત પુરુષોના અગે અગ-માથી શીતળતાના પરમાણુઓ વહ્યા કરે છે સત પુરુષોના પરમાણુ શાત અને પવિત્ર હોય છે

માનતુગ આચાર્યશ્રીએ કહ્યુ છે – હે નાથ ? ત્રણ ભુવનની અદર શુભ વર્ણ–રસ, ગધ, સ્પર્શ આદિના જે પર-માણુ હતા તે બધા ભેગા થઈને જ જાણે કે તમારા દેહનુ નિર્માણ થયુ ન હોય ? સત પુરુષોના દેહમાથી બ્રહ્મચર્ય ભાવને સ્પર્શતા પરમાણુઓ નીકળે છે, તે આસપાસના વાતા-વરણને પણ નિર્મળ કરે છે

આગળના સતો જગલમા વસતા, કારણ કે ત્યા પવિત્ર વાતાવરણમા પરમાણુ ચોકખા હોય છે પરિણામના વિચાર તો પોતાના જ છે, પણ વાતાવરણ નિમિત્ત કારણ છે આ વાત એકાતે કહેવાતી નથી બાકી વાતાવરણની અસર તો થાય જ છે વસતીનુ વાતાવરણ ગદુ હોય છે ગૃહસ્થના મકાનની અડોઅડ સાધુનો ઉપાશ્રય હોય તો સત મહાત્માના આદોલનોને કોઈ વાર અસર કરી જાય છે

આગળના ગૃહસ્થો સતાનના હિત માટે થઈને ગર્ભ રહે, ત્યારથી ત્રણ વર્ષ સુધી સયમ પાળતા બાળક અસયમી પરિણામવાળો ન બને તેની તકેદારી રાખતા આજે તો ઉગતી વયમા જ બાળકોને વિકાર ઉપડે છે તેમા માબાપોનો દોષ રહેલો છે

કોઈ એક રજપુતાણીનો બાળક પારણામા પોઢયો છે એક વખત તેનો પતિ પાલવ પકડે છે ત્યારે પત્ની પતિને ચેતાવે છે અરે કોઇક ત્રીજો માણસ જોઈ રહ્યો છે. પતિ કહે,

કોણુ ! આ બાળક પત્નીએ કહ્યુ જુઓ ! પાસણે પોઢેલો બાળક આખ આડા હાથ દઈ દયે છે આપરાજનાં આવા બચપણના લક્ષણો હતા તે ક્ષત્રિયાણી ત્યાંથી ખસીને સ્વાના કરી દઈને પોતે પોતાની હાથે કટાર ખાઈ મરી ગઈ પુત્રનુ ભાણી સુધારવા. ત્યાર પછી આપરાજના બાપને બીજા લગ્ન માટે બહુજ કહેવામા આવ્યુ છતાં તેણે કહ્યુ કે આવી ટેકીલી અને લાજવાળી મરનારી બાઈ જેવી કન્યા હોય તો પરણુ

જીવનમા મર્યાદા હોવી જોઈએ બાળકોને સુધારવા ગૃહસ્થોએ વાતાવરણ શુદ્ધ રાખવુ જોઈએ, વૈજ્ઞાનીકોએ પૂરવાર કર્યું છે કે આંદોલનની અસર થાય છે વસ્તી ગીચ હોય, સસારીઓ વસતા હોય, આંદોલનો સ્પર્શતા હોય ત્યા ઉપાદાન શક્તિ જેની તીવ્ર હોય તેને વાધો નથી. બાકી નબળો હોય તેને વાધો છે પાણીને ઉચે અ ાવવામા મહેનત પડે છે પાચમે માળે પાણી ચડાવવું હોય, તો પ્રથમ ટાંકી તેટલી ઉચી કરવી જોઈએ છે તેમ અધ્યાત્મભાવમા ઉચે ચડવા મનરૂપી ટાકીના વિચારો ઉચા જોઈશે. મન નીચુ કે અધમ હશે તે જ્ઞાનના પુસ્તક ભલે વાચી જતો હોય પણ હજુ તેનું મન ખોયતળીયેજ બેઠેલુ હશે, તો છાર પર લિપણુ તેના જેવી દશા સમજવી

સાખ્ય મત માને છે કે પુરુષ ચૈતન્યવતો છ, પ્રકૃતિ (છ જા ત જે દશ્યમાન થઈ રહ્યુ છે તે પ્રકૃતિનું પરિણમન થયેલુ છ નિશ્ચયનયની અપેક્ષાએ આત્મા સિદ્ધ જેવો છે શુદ્ધ બુદ્ધ નિરજન છ તેને કર્મ લાગતા નથી ચૈતન્ય આત્મા અને કર્મ તે જડ છે બન્ને ભિન્ન છે એક પણ

વાત સાચી છે પણ તદ્દન ભિન્ન માની લઇને યથેષ્ટ વિચરવા લાગી જાય તો તે વ્યભિચારના અખાડામા આવી જાય છે જે જ્ઞાતા–દ્રષ્ટા હોય, તેના જીવનના કાર્યો કેટલાં ઊંચા હોય ?

ત્યાગ–વૈરાગ્યથી મોક્ષના ધ્યેયને પામવાનુ છે. જે ધ્યેયને ચૂકે છે, તે આગળ વધી શકતો નથી અધ્યાત્મ ભૂમિકા પ્રાપ્ત કરવા, પ્રથમ વ્યહવાર શુદ્ધિ જીવનમા લાવવી પડશે. દેખાતા પદાર્થો અસત્ છે, તેનાથી મનને કાંઈ લાગે વળગે નહિ, એમ માન્યતા કરવાથી છૂટી જવાતુ નથી મનને પવિત્ર કરવાની જરૂર છે જેનુ મન પવિત્ર તેની વાણી પણ પવિત્ર છે અને કાયા પણ પવિત્ર છે જે ઈન્દ્રયોને વશ પડયો તે તો અતોભ્રષ્ટ તતોભ્રષ્ટ જેવી સ્થિતિમા છે

જેણે મન અને પાચે ઇન્દ્રિયોને વશ નથી રાખ્યા, તે જીવો એકેન્દ્રિયપણે ઉત્પન્ન થાય છે શેરડી પીલાય છે ત્યારે રસ અને છોતરા જુદા પડે છે. કેટલી તીવ્ર વેદના અનુભવાતી હશે ! તેવી રીતે પરમાધામી નારકીના જીવોને શેરડીની જેમ કોલુમા નાખી પીલે છે મરવા ઇચ્છે પણ નિકાચિત આયુષ્યને લઈને મરી શકતા નથી

આપણને જાગ્રત કરવા માટે થઈને શાસ્ત્રકારે નરકના દુ ખનુ વર્ણન કરતી ગાથાઓ પ્રરૂપી છે આ જીવે તાડન, તર્જન, વધ, બ ધ, કલેશ, પરિસહ, પરવશપણે અનતીવાર સહન કર્યુ છે પણ અત્યારે જો કોઇ તુકારો કહે તો ટૂ કો થઈ જાય

એક માણસ સ્વ ઇચ્છાથી ચોવિહારા અઠ્ઠમના પચ્ચફ્ખાણ લયે છે, સ્વ ઇચ્છાથી તપ કરે છે, તેને દુ ખ લાગશે

નહિ પણ નિર્જરા થશે. પણ કોઇ માણસ રોગથી પીડાતો હોય પેટમાં ચાકુ પડી ગયુ , હોય અને ડૉક્ટર કહેશે કે ત્રણ દિવસ સુધી કાંઇ પણ ન લેશો, તો પરવશપણે સહન કરશે ભિખારી મોટા પોકાર કરી ભીખ માગે છે ત્રણ દિવસ ફરે છતા કાંઇ ન મળે અને સાધુ ગોચરીએ જાય અને તેને પણ સુજતુ ન મળે, તે બનેમા કાંઈ ફેર લાગે છે ? સાધુ સ્વઇચ્છાએ કર્મ ખપાવી રહેલ છે, જ્યારે ભિખારી આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાન કરી કર્મ બાંધી રહ્યો છે

માંદો માણસ, એક ચમચો ભાત માગે, ઘરનાઓ આપે નહિ કારણ કે તેના હિતની તરફ દ્રષ્ટિ છે માંદો માણસ પણ આહાર ન મળવાના કારણે કર્મ બાંધી રહ્યો છે છોકરો કહે બટાટાનુ શાક કરી આપો, તો કરી આપો ખરાને ? આજે તો ચોકલેટ ચેવડા આઇસક્રીમ, ગુલ્ફી વગેરે જેમા અભક્ષ્ય આવતા હોય ખાવા યોગ્ય ન હોય તેવા ખાણા ખાઓ છો પણ આવી વસ્તુ ખવાય નહિ નીકળ બહાર, એમ કહેનારા કેટલા છો ? નાનો બાળક બરાઇ ગયો હોય, ને કોઇ કહે, કે દારૂની ચમચી પાવ એટલે શરદી છૂટી જશે, તો નિર્દોષ બાળકના દેહને પણ વટલાવવા તૈયાર થઈ જાવ !

પૂ કસ્તુરબાને મદવાડ થયો ડાક્ટરે કહ્યુ- કે માંસનો શેરવો ખવરાવવો પડશે વાત સાભળતા જ ગાંધીજીને કહે છ મને અહીંથી જલ્દી ઉપાડો આ લોકો દવાને બહાને કાંઇક ખવરાવી દીએ તો શુ ખબર પડે ? હુ મરી જાઉં તો ભલે પણ મારી કાયા ભ્રષ્ટ કરશો નહિ ધર્મ પ્રત્યે કેટલી શ્રદ્ધા ? દેહ ટકવો તે તો આયુષ્ય કર્મ પ્રમાણે છે દવા ઈન્જેક્શનોથી દેહ ટકે એ માનવુ મિથ્યાત્વ છે

દર્દીઓનાં દર્દને, દફનાવનારૂં કોણ છે?
દોરી તૂટી આયુષ્યની, ત્યાં સાંધનારૂં કોણ છે?

તાવ આદિ દર્દ વખતે પરવશપણે સહન કરવુ પડશે, તો પછી સ્વાધીનતાએ સહન કરી કર્મ ખપાવવા કેમ આગળ પડતા નથી? અઠ્ઠમના પચ્ચક્ખાણ કરનાર, નારકીમાં ક્રોડ વરસ સુધીના કર્મ ખપાવે તે કરતા વધારે કર્મ ખપાવે છે. આત્મા પાસે એટલી શકિત છે ગુમડુ થયુ, ફૂટયું, વળી થયુ, ફૂટયુ, એમ કે'દિ આરો આવે? પણ જો ચેકો મૂકવામા આવે તો રસી નીકળી જાય ને તુરત આરામ થાય એમ કર્મ ઉદયમા આવે ત્યારે ભોગવવુ, તે કયારે આરો આવે? તપ એ ચેકો મૂકવા બરાબર છે, માટે સ્વાધીનતાથી તપ કરીને કર્મને ખપાવો.

ખવાય કેટલી વાર! બજારમા હાલતા, ચાલતા ખવાય? આખો દિવસ બીડીયો તો ચાલુ વ્યસન એટલા બધા આજે વધી પડયા છે કે દિવસના ૨૦–૨૫ કપ ચા જોઈએ, પાનના ડૂચા પણ તેટલા ખાવા બેસે ત્યારે ભાઈને તો દશ વાના વગર ચાલે જ નહિ

આજનો માનવી પોતે ઊભી કરેલી સગવડોનો જ ગુલામ બન્યો છે પ્રહેલા માણુસ ટેવ પાડે છે, પછી ટેવ માણુસને પાડે છે વ્યસની માણુસ કોઈ પણ બાધા લેશે નહિ બાધા વળી શુ કહેવાય, મહારાજ! ધાર્યા પ્રમાણે બાધા દેજો મહારાજ પૂછે, તારૂ ધારવુ શુ છે! તો કહેશે, ચણોઠીની દાળ ન ખાવી, કડવી તુબડીનુ શાક ન ખાવુ, સિહની સામે લડાઈ ન કરવી, સાચા મોતીની ઘુઘરી ન ખાવી! કઈ દશા છે? બાધાથી છેટો ભાગનાર આત્મ કલ્યાણ શુ સાધી શકશે?

માટે વ્રતના વેરી થશો નહિ. વ્રત લ્યે છે તેને ધન્ય માનજો શ્રાવક તો વ્રત લેવાના મનોરથ ચિંતવતો હોય

એક રોગમાંથી અનેક રોગ થશે પેટ-માથુ દુખે વગેરે અનેક પ્રકારની વદના થાય છે, તે પૂર્વે કર્મ બાંધ્યા છે, તેના ઉદયનું આ પરિણામ છે જે ભોગવ્યા વગર છૂટકો નથી ડાયાબીટીસ થયુ હોય ને આ મૂકી દ્યે તે કાંઇ તપ નથી ઇચ્છાનો નિરોધ એ તપ છે જેને ઇચ્છા હોય સાધન પણ હાજર હોય લીધેલો ખોરાક બરાબર પચતો હોય છતા ત્યાગી દે તે સાચો ત્યાગી છે

આગળ તો જૈનોના ઘરમા કંદમૂળ ખવાતા જ નહિ આજે તો જૈનોને ઘેર બટેટાના શીકા ભર્યાં હોય. આતે જૈનનું ઘર મનાય? સ્વામીનારાયણ પંથવાળા પણ ડુંગળી-લસણ ખાય નહિ ભગવાનને થાળ ધરતાં ડુંગળી ઓળ હોવાને કારણે દઇ પછી એટલે ન ખવાય ફક્ત એટલુ જ સમજતાં ડુંગળી-લસણને ખાતા નથી. અમે સમજણ આપીએ છીએ કે એમા અનંતા જીવો છે છતા તમારે કાંઇ છે વિચાર? નાતના વંડા ભાડે આપો ત્યારે કંદમૂળ આહાર ન થાય તેવી શરત રાખીને આપો છો? આજ તો આંખે આડા કાન કરી ગયા છો અજ્ઞાનતાની હદ નથી રહી.

વળી નારકીઓને પરમાધામી દેવો લોઢાના રથમા જોડે છે અહી બળદ ભાર ભર્યો હોય ચોવીસ મણનો સરકાર તરફથી ભાર ભરવાનો કાયદો હોય છતા ચોત્રીસ મણ ભરે, વળી ઉપરથી પશુઓને પરોણાથી માર્યાં હોય તેની નરકમાં

પરમાધામીઓ કેવી દશા કરે છે? લોઢાના રથમા જોડે ધોસરૂ તો સળગી રહ્યુ હોય છે કાધ ઉપર મૂકે તો અપાર વેદના પરવશપણે સહન કરવી પડે છે

પ્રતિક્રમણમા પહેલા વ્રતમા 'પેયાલા' શબ્દ બોલો છો ને? પેયાલા એટલે પાતાળ કળશા જેવા પ્રધાન એવા પાતાળ કળશા જેવડા અતિચાર સેવ્યા હોય તેના કેવા ભયકર પરિણામ આવે છે, તેનુ વર્ણન મૃગાપુત્ર કરી રહ્યા છે સ્વાનુભવની વાત કરી રહ્યા છે પોતે નારકીપણે જે અનુભવ્યુ છે, તેની વાત માતાપિતાને કહી રહ્યા છે વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૯૮ મુ

સવત ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૧૦ ગુરૂવાર, તા. ૨૯-૧૦-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

कुवन्तो कोलसुणएहि, सामेहि सबलेहि य।
फाडिओ फालिओ छिन्नो, विप्फुरन्तो अणेगसो ॥५४॥

જીવનમા જીવો જે જે ક્રૂર કર્મો કરે છે તેના પરિણામ રૂપ નરકના દુખોનુ વર્ણન મૃગાપુત્ર, સ્વાનુભવથી કરી રહ્યા છે જે જીવો હિંસા કરી ત્રસ-સ્થાવર પ્રાણીની તીવ્ર પણે ઘાત કરે છે, કોન્ટ્રેકટથી સોસાયટીઓ ઊભીકરનારાઓ પાણી, અગ્નિ, ચુનો, પથ્થર, કીડી, આદિ અનેક ત્રસ-સ્થાવર જીવોનો સહાર

કરી નાખે છે મશીન, ઘાણા, સગ્ગા આદિ ઊભા કરી કેટલાયે જંતુઓને પીલી નાખે છે આ બધી હિંસા પોતાને કેમ આનંદ મળે, શાતા મળે તે માટે થઈને કરી રહ્યો છે માન-કષાયને પોષવા, જીવ ચીકણા કર્મ બાંધે છે પણ મૂળાના, શાકભાજીના ભવમાં પગ વડે કચરાશે, એવા અનેક ભવ કરી આવ્યો, પણ જીવને તેનું ભાન નથી એક શ્વાસ મૂકે ને એક શ્વાસ ઊંચો લીએ તેટલી વારમાં સાડાસત્તર ભવ થઈ જાય ૨૫૬ આવલીકાનું આયુષ્ય છે એક અંતર્મુહૂર્તમાં ૬૫૫૩૬ વાર જન્મે અને તેટલી વાર મરે કંદમૂળમાં આવી રીતે મારો-તમારો જીવ ઉત્પન્ન થઈ આવ્યો છે અહીં મોજશોખ માટે, બૈરા-છોકરાં, કુટુમ્બ માટે, કેટલાયે જીવોની તીવ્ર પણે ઘાત કરી નાખે છે હિસાબમાં આવ્યો કાંઈ આવતો નથી પણ જ્યારે એ પાપકર્મના ફળ ઉદય આવશે ત્યારે ગોટલાં-છોતરાં નીકળી જશે.

રાગ-દ્વેષમાં તરબોળ રહેનારા જીવો કર્મના આશ્રવ ખુલ્લા રાખી રહ્યા છે જીવ પોતાની શાતા માટે જોરશોરથી હિંસા કરે છે અને જૂઠું બોલતી વખતે મારો આત્મા કપાય છે એમ થતું નથી. મારા આત્માને કેટલું નુકશાન પહોંચશે તેનું ભાન નથી હાથ પડે તો કેમ ઉઠાવી લેવું અંધારામાં રાખી સ્વાર્થ તાણી લેવો પછી ઉપરથી પોરસ કરવો કે રળવાની આવડત તો મારામાંજ છે! આવા જીવોને કોઈ સાચુ કહે તો ચિડાઈ ભરાવે. દેવ-ગુરૂને પણ જવાબ આપી દયે 'મહા રાજ! અમારા ધંધા આડે ન આવવું, જમાનો કેવો છે, જૂઠું ન બોલીયે તો સરકાર પૈસો લઈ જાય આમ કહી આત્માને ભારે કર્મી બનાવે છે

કંઠી બાંધે કંઠ વિષેને મોટી રાખે માળ,
ગળાં કરે નિત્ય ગરીબ જનોના, ક્રૂર હોય જેમ કાળ,
કૂડાં, કપટ કળાના કામ, આવાં શીખ્યા કયાંથી રે ?

કંઠમા કંઠી હોય અન્ય દર્શનોમા રૂદ્રાક્ષની માળા પહેરે, રામ નામ જપ કરતો હોય, એવા બગભગતના આત્માઓ કઈકના ગળા કરતા હોય છે. મોઢે મુહપત્તિ બાધી હોય, પણ જ્યા સુધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, વિષય-કષાય, એ આધ્યાત્મિક દોષ નહિ ટળે, ત્યા સુધી ઉદ્ધાર કેવી રીતે થશે ?

સૂયગડાગજીસૂત્ર અ ૫ મુ ઉ-૧-ગા-૪
तिव्वं तसे पाणिणो थावरेय, जहिंसइ आयसुहं पडुच्चा ।
जे लुसए होइ अदत्तहारी, नसिकखइ सेयवियस्सकिंचिं ॥४॥

સુધર્મા સ્વામી જબુ સ્વામીને કહી રહ્યા છે, કે નરક ગતિમા કોણ જાય !

પોતાના જીવની શાતા નિમિતે, ત્રસ અને સ્થાવર જીવોની ઘાત કરનાર અને ચોરી કરી રાજી થનાર, ચોરીનો માલ પચાવી પાડનાર અને જૂઠુ બોલનાર, જરાપણ મહાન પુરૂષોની શિક્ષા લીધી નથી તેવા દયાહીન જીવો નારકીમા અવતાર લ્યે છે. તીવ્રપણે પ્રાણીની ઘાત કરનારા, અણદીધુ લેનારા, એવા પાપી જીવો નારકીમા જાય છે અહી ખૂન-બહારવટા ખેડયા હોય અને એની સજા ભોગવવી પડે તે વખતે માતા-પિતા, પત્ની, કુટુમ્બ, કોઈ પણ છોડાવવા સમર્થ નથી આ ભવમા પણ આ બધુ નજરે જોવા મળે છે ને ? તો અહીથી ગયા પછી કોની ઓળખાણ રહેવાની છે ? કોણ મા, કોણ બાપ, કોણ પુત્ર કે પત્ની ? તો કર્મ કોના માટે કરો છો ?

નરકના દુખ તો સાંભળો! કાંગાળા ઝાડનો જૂડો બનાવી, પરમાધામીઓ ડાળ હલાવે, કસરડે, શરીર કાંગાથી વીંધાઈ જાય વળી આ કાંટા તો તિક્ષ્ણ, બળતરા થાય તેવા આગ્ણ થાય છતા નારકી મરે નહિ. નરકમા નારકીઓ રૂદન કરે છે "બચાવો બચાવો" તેને મારે છે છેદે છે, હણે છે ચારેકોરથી બૂમો પડતી હોય, એટલા બધા અવાજ નરકમાં થતા હોય છે આવી નરકમાં દાખલ થાવું કેમ ગમે ન ગમે તો કારણ આપવા કેમ ગમે છે! જેની શુદ્ધ લેશ્યા અને પ્રશસ્ત પરિણામ હોય તેને માઠી ગતિ ન હોય

એક ગામમા સાત મિત્રો રહે છે જ્યાંસુધી કપટ જાગ હોતી નથી ત્યા સુધી મિત્રતા ટકે છે માયાવી માણસોનો કોઈ વિશ્વાસ કરતુ નથી જ્યાં મૈત્રીભાવ હોય ત્યા દ્રવ્યની સરળતા હોય છે જેમ ભીતમા દોરેલ ચીત્ર, ગમે તેટલો પવન આવે છતા હલતુ નથી, એમ ગમે તેટલા વિપત્તિના વાવાઝોડા આવે છતા પણ જે પ્રેમ તોડે નહિ તે જ સાચો મિત્ર કહેવાય આ સાતેય મિત્રો ગામમાં ક્યાંય કોઈ માણ-સાજુ હોય તો તેની સેવા કરવા ઉપડી જાય છે કોઈને કાંઈ મૂઝવણ હોય તો સાતેય મિત્રો ભેગા મળીને ઉકેલે છે દીન દુઃખીને મદદ કરે ને પારકા માટે મરી ફીટે એનુ નામ જ મરદ આમ લોકોને પણ આ મિત્રો પ્રત્યે સારો આદર છે ગામમાં કોઈ ચોરીનો ધંધો ન કરે બેકાર હોય તેને કામ આપે કોઈપણ બહેન-બેટી સામે કોઈ ખરાબ દ્રષ્ટિ કરે નહિ. એવી રીતે આ સાતેય મિત્રોએ ગામનું માનસ ફેરવી નાખ્યુ છે કોઈની નિંદા કરતા નથી. નિંદા કરવી તે તો વિષ્ઠા ખાવા બરાબર છે કોઈના અવગુણ જૂઅતા હોય તો તેને રૂબરૂ જઈને કહેવું પણ

પાછળથી નિંદા કરવી નહિ દુનિયા સેવા કરે એમ નહિ પણ મારે સેવા આપવી એમ હોવુ જોઇએ આ શરીર શુ કામ આવવાનુ છે? અન્યની જીવન વાડીમા પાનખર રૂપે નહિ પણ વસત રૂપે પ્રવેશવુ જોઈએ દાગીનાના ઠઠારાથી જ શુ આ શરીર શોભે? આ શરીરની શોભા પરોપકાર કરવાથી છે, ચદન ચર્ચવાથી નહિ "દાનેન પાણી નેતુ કકણેન."

કરમાં પહેરે કડાં, પણ કર પર કર ધરીયો નહિ,
એ માણસ નહિ પણ મડાં, સાચું સોરઠીયો ભણે !
મેમાનુ ને માન, દલભર દલ દીધાં નહિ,
એ મેડી નહિ પણ મસાણ, સાચું સોરઠીયો ભણે !

જ્ઞાની કહે છે, કે દેવા માડ "બધા તો ગદા" દેવા માડ કે માગનારો ભૂલે દીધા પછી અહકાર ન લાવવો. દેવામા દીલગજો જોઈએ શુ કાઇ બાધી જવુ છે? ફેકવા માડો દડો જેટલા જોરથી ફેકશો તેટલો ઉછળીને સામો આવશે, તેમ જેટલુ આપશો તેટલાથી અનેક ગણુ થઈને સામુ આવશે એમ સિદ્ધાત કહે છે. પણ જેને આ સિદ્ધાત સમજાણો નથી એને તો બીક લાગે છે કે હાય શુ ખૂટી જશે! એવી ખોટી ચિતા રહે છે જ્ઞાની કહે છે, વર્તમાન કાળ ઓળખી પરોપકાર અર્થે દેવાય તેટલુ દે શુભ કામ ભૂલી જવા, અશુભને યાદ રાખવા અને તેનુ પ્રાયશ્ચિત લેવુ

આ સાતેય મિત્રોની ગામમા વાહ વાહ બોલાય છે આ સાતેય મિત્રો વાહ વાહ માટે કામ કરતા નથી ખ્યાલ જુદો જ છે ભાવના કોઇ ઓર છે મતભેદ પડે પણ મનભેદ પડતા નથી, ત્યા જ સાચી મિત્રતા છે દૂધપાણી જેવો સયોગ હોય પાણી બળતુ જોઇ દૂધને લાગી આવ્યુ, મારો મિત્ર

બળે છે, એટલે પોતે તરત અગ્નિમા પડવા ઊભરાણુ. ઘરનાએ જાણ્યુ એટલે તરત ઉપર પાણી છાટયુ. દુઃખ ઉભરાઈ બેસી ગયુ. મિત્ર આવ્યો એમ જાણ્યુ. મિત્રના મિલનમા શાન્તિ અનુભવી. આ સાત મિત્રો પણ એવા જ છે. તે ગામનો મુખી આ સાતેય મિત્રોને લેઈ અંતરમા બળે છે. ક્યારે આ સાતેયનું કાટલુ કાઢુ તો સુખ થાય. આ સાતેય મિત્રોની ગામમા બોલબાલા છે તે આ મુખીથી ખમી જતી નથી. એક વખત સાતેય મિત્રો મોડી રાતના મીટિંગ કરીને મોડી રાત્રે સૂતા છે. એક જ ઓરડામાં સૂતા છે, એવી ખબર પડતાં મુખી કાકડો લઈને ગયો, પાસે ઘાસની ગંજી હતી. તેમાંથી ઘાસ લઈ નીસરણી મૂકી અગ્નિ લગાડી. ગંજીમા સપ કરવા વગેરે કેટલી જીવાત હોય! ગંજી સળગતા બાજુનું ઘર સળગ્યુ. અગ્નિની ગરમીથી સાતેય મિત્રો જાગી ગયા. ક્યાંથી નીકળવુ? કમાડને તો મુખીએ બહારથી સાકળ ચડાવી દીધી છે! ઓરડાની દિવાલ બહુ ઊંચી છે. બહાર ગામ લોક ભેગુ થયુ છે. કોલાહલ મચ્યો છે, મુખી પણ સૌની સાથે ભળી ગયો છે.

અંદર ઓરડામા રહેલા સાતેય મિત્રો વિચારે છે કે નીકળવું કઈ રીતે? એક મિત્રને વિચાર આવ્યો. એક જણ ઘોડી થયો. તેના ઉપર બીજો, ત્રીજો એમ ઠેઠ પછીત સુધી ચડીને એક જણ બહાર ઓસરીમા પડેલી નીસરણી લાવીને પછીત ઉભી કરી દીધી અને વારાફરતી સાતેય મિત્રો બહાર નીકળી ગયા. "રામ રાખે તને કોણ ચાખે"! સાધનાના પંથે જે પૂગ એના શરણને સિદ્ધ ચૂમે.

ગામ લોક આનંદમા આવી ગયું. બધાએ આ સાતેય

મિત્રોને અભિનંદન આપ્યા મુખીને પણ ક–મને બોલવુ પડયુ પછી તો તપાસ ચાલી કે આગ લગાડનાર કોણ! પાપ છાનુ રહેતું નથી સગડ પકડાણા અને નક્કી થયું કે આ તો મુખી-નાજ ધધા છે આખુ ગામ મુખીને તિરસ્કારની દૃષ્ટિએ જુએ છે હવે મુખીનુ શુ કરવુ? તે બાબત સાતે જણા વિચારે છે.

એક મિત્ર કહે છે કે, ખૂનનો બદલો ખૂનથી લેવો બીજો કહે, એમ નહિ પણ એને હાથ–પગ વિહોણો કરી જિંદગીભર રૂલાવવો તે જ સજા છે ત્રીજો કહે, એમ નહિ, એના નાક–કાન કાપી અવળે ગધેડે બેસાડી હદપાર કરવો ચોથો કહે, એને જ્ઞાતિમા હલકો પાડવો, એમ સૌ સૌ પોતાના અભિપ્રાય આપવા માડયા

સાત રાજકુમારો જાબુડાના વૃક્ષ તળે આવે છે. જાબુ ખાવાની ઇચ્છા થઇ ત્યારે કૃષ્ણકુમાર કહે છે કે, આખુ ઝાડ પાડી નાખો નીલકુમાર કહે છે, ઝાડ પાડવાની જરૂર નથી, ડાળો કાપી લાવો કાપોતકુમાર કહે છે, ડાળો કાપવાને બદલે જે ડાળ ઉપર જાબુડા હોય તેજ કાપો તેજસકુમાર કહે છે, જે ઝીણી ડાળીના ગુચ્છા પડયા છે તેજ કાપો, મોટી શાખાનુ શુ કામ છે! પદ્મકુમાર કહે છે, કે જાબુડા જ લઇ લ્યો, ગુચ્છાનુ પણ શુ કામ છે! શુક્લકુમાર કહે છે, કે જાબુ માટે ઝાડ ઉપર ચડવુ અને આ બધુ કરવુ તેને બદલે નીચે ઢગ-લાબધ પડયા છે તેજ વીણી લ્યો ને! જાબુ ખાવાનો આશય તો બધાયનો છે પણ છઠ્ઠાનો અભિપ્રાય ઉચ્ચ પ્રકારનો છે તેમ સાતમો મિત્ર કહે છે, કે આપણે મુખીને સજા કરીશુ તેથી સુધરશે નહિ, પણ એને મિત્ર બનાવી દઇએ જો એ

આપણો મિત્ર હોત તો આપણને મારી નાખવાનું મન થાત જ નહિ માટે આપણે તો મુખીને મિત્ર કરી લેવો જોઈએ. ક્ષમા આપવી એટલે વેર ઝેરનું પુરાણું ખાતું ચૂકતે કરવું બાકીના છયે મિત્રો આ હકીકતમા સંમત થયા હવે સૌ મુખી પ્રત્યે આદરભાવ રાખે છે સ્નેહની ચાવી વડે જ હૃદયની તિજોરી ખોલાય છે મુખીને વિચાર થાય છે કે હું ગુનેગાર છું તેમ સાબિત થયા છતા આ લોકો કેમ કઈ પગલા લેતા નથી ! વળી મને પ્રેમ દૃષ્ટિથી જુવે છે આદરભાવ રાખે છે આ સાતેય મિત્રોનુ વતન-મુખી ઉપર છાપ પાડે છે મુખી સામે ચાલી, આ સાતેયના પગમાં પડી માફી માગે છે અરે મે તમારા ઉપર ઘણુ કર્યું તમારા જેવા સજ્જન માટે મને કેવી કુમતિ સૂઝી ! મને કઈ નરક સઘરશે ? તિરસ્કારના ઠાવ ક્રોધથી નહિ પણ પ્રેમથી પીવાય મિત્રો કહે છે ભાઈ ! જે થવાનું હતું તે થઈ ગયું હવે તું અમારો આઠમો મિત્ર છે કસ્તુરી અને સુખડ પોતાના ટૂકડા કરનારનેય સુગંધિત બનાવે છે;

> મૈત્રીભાવનું પવિત્ર ઝરણું મુજ હૈયામા વહ્યા કરે
> શુભ થાઓ આ સકલ વિશ્વનું એવી ભાવના નિત્ય રહે
> ગુણથી ભરેલા ગુણીજન દેખી, હૈયુ મારૂ નૃત્ય કરે
> એ સંતોના ચરણ કમળમાં મુજ જીવનનું અર્ધ્ય રહે

આ દાખલાથી એ જોવાનુ છે કે, દુશ્મની કરનાર એમ તવા દુ:ખના વાદળ વરસાવે પણ આપણે મૈત્રીભાવ ન છોડવો મારૂ બુરૂ કરનાર દુનિયાભરમા કોઈ નથી હું પોતે જ મારૂ મારા આત્માનુ બૂરૂ કરી રહ્યો છુ પોતાના ઉપાદાને નિમિત્તો ખડા થાય છે

માર્ગ ભૂલેલા જીવન પથિકને માર્ગ ચીંધવા ઉભો રહું,
કરે ઉપેક્ષા એ મારગની, તોયે સમતા ચિત્ત ધરૂં,

જે જીવો કિલષ્ટ પરિણામ સેવી રહ્યા છે, ક્રૂરતા સેવી રહ્યા છે, એવા જીવોને નરકમા પરધામીઓ કોળ, નોળ આદિ જાનવરોના સ્વરૂપ કરી ફાડી ખાય છે સામ અને સબળ નામના પરમાધામીઓ નારકી ઉપર તૂટી પડે છે નારકીના શરીરના લોચેલોચા કાઢી નાખે છે નારકી તરફડતો અનતી વેદના અનુભવે છે હે માતા ! આવી વેદના મે જાતે નારકીના ભવમા અનુભવી છે એ દુ ખો પાસે સયમના દુ ખો કઈ વિસાતમા નથી માતા ! મારે સયમ લેવો છે, મને રજા આપો વળી પણ શુ કહેશે તે અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૯૯ મુ

સં. ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૧૧ ને શુક્રવાર, તા. ૩૦-૧૦-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનુ નામ સિદ્ધાત ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

મૃગાપુત્રને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે, પૂર્વના ભવો જોઈ રહ્યા છે પૂર્વે સયમ પાળ્યો છે બ્રહ્મચર્યભાવને કેળવ્યો છે, તે પ્રકાશમા આવ્યુ છે નરક ભવના દુ ખનુ વર્ણન કરતા કહે છે

असीहि अयसिवण्णाहि, भल्लेहि, पट्टिसेहि य ।
छिन्नो भिन्नो विभीन्नो य, ओइण्णो पावकम्मुणा ॥५५॥

જૂઠ બોલનારા, ચોરી કરનારા, મહાપરિગ્રહ કરનારા મમત્વ રાખનારા, દારૂમાંસ આદિનો આહાર કરનારાઓ નરક ગતિમાં જવા તૈયાર થાય છે, કારણ આપ્યા વગર કાર્ય થતું નથી. બી વાવે તો ફળ બેસે જીવો ભાવ નરક અહીં ખડું કરે છે, ત્યાર પછી દ્રવ્ય નરક ઉત્પન્ન થાય છે, માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે કારણ આપવાં બંધ કરો આશ્રવ એ બંધનું કારણ છે વ્રત–પચ્ચક્ખાણ, તપથી આશ્રવના દરવાજા બંધ કરો જીવના પરિણામ શુભ અને અશુભ બે છે શુભ પરિણામે કર્મની નિર્જરા થાય અને અશુભ પરિણામે કર્મના બંધ થાય અને તેનાથી દુર્ગતિમાં જવું પડે છે પોતેજ સમયે સમયે ભાવ મરણે મરી રહ્યો છે સચ્ચિદાનંદ હું પોતે જ છું, મારૂં સ્વરૂપ એજ છે એવું ભાન જીવે ક્યારેય પણ કર્યું નથી. જેવો સિદ્ધક્ષેત્રે બિરાજતા સિદ્ધોનો આત્મા છે, તેવોજ મારો આત્મા છે અનંત જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, વીર્ય, સુખનો પિંડ છે વર્ણ રસ રૂપ, ગંધથી રહિત, અનંત શક્તિવાળો તેવો મારો આત્મા નિશ્ચયનયે સિદ્ધ જેવોજ છે તેના અને મારા આત્માના અસંખ્યાતા પ્રદેશોમાં ફેર નથી. અનંતગુણો જે તેના આત્મામાં છે તેજ મારા આત્મામા પડેલા છે સિદ્ધ ભગવાને તે પ્રગટાવ્યા છે જ્યારે મારા આત્માના ગુણો અવરાઇ ગયા છે

મનુષ્ય ભવની સફળતા–ખાવું, પીવું, હરવું, ફરવું નાટક–સિનેમા જોવાં એટલા પૂરતી નથી. મનુષ્ય ભવમા આયુષ્ય બહુ જ ટુંકુ છે દેવતાઓના સાગરોપમ અને પલ્યોપમનાં આયુષ્ય આગળ મનુષ્યનું આયુષ્ય કોઇ હિસાબમાં નથી, સાવ અલ્પ જ છે

"सकम्मुणा विप्परिया सुवेइ"

જ્ઞાની કહે છે, પોતાના જ કર્મ વડે જીવને વિપર્યાસ-પણું પ્રાપ્ત થાય છે દરેક જીવ, કર્મ કરવામા અને કર્મ ભોગવવામા સ્વતત્ર છે કર્મ જીવેજ કર્યા છે મૃત્રાપુત્ર કહે છે, હે માતા! હુ ભૂતકાળના કર્મોને યાદ કરૂ છુ, ત્યા મારા રોમે રોમ ખડા થઇ જાય છે પૂર્વ કર્મના ઉદયે નરકમા પરમાધામીઓ કપડુ ચીરે તેમ નારકીને ચીરી નાખે છે. મુદગળ, મુસળ અને સાબેલા વડે તેના ગાત્રોને ભાગી નાખે છે, બાણથી, ભાલાથી વીંધે છે, ત્રાકથી, વડુ વીંધે તેમ વીંધી, ભડભડતી અગ્નિમા નાખી શેકે, ત્યા કેવી વેદના થાય! ત્યા નારકી બરાડા પાડે પણ કોણ સાભળે? પરમાધામી તો દુ ખ દેવામા રાજી છે પૂર્વે કરેલા કર્મોને પરમાધામીઓ યાદ કરાવે છે

ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા કરનારની જીભ બહાર કઢાવે છે, પછી તેના ટુકડા કરી નાખે છે કોઇને દાન દેવાનો ઉમળકો આવ્યો હોય ત્યારે બીજો કહે, રાખોને ભાઇ! ઘણા દેવાવાળા છે, એને તો માગવાની ટેવ પડી ગઇ છે, અથવા તો કહેશે, ઓણુ નહિ, પોર ચોમાસે વાત, આમ દાન દેનારને વારે છે, તેવા જીવોને નરકમા પરમાધામીઓ મોઢા ઉપર મુદ્દગળના માર મારે છે નાકની સુગધ માટે કઇક પુષ્પોના અર્ક કાઢી અત્તર, સુગધી સાબુ, આમ સુગધીમા રાચતો, ઘણા જીવોના કચ્ચરઘાણ વાળી નાખનારના નાક કાપી નાખે છે કાનથી વિકથા સાભળી હોય, પાયા વગરની ભીતો ચણી હોય, અથવા એવી વાણી સાભળવામા રસ પડતો હોય, તેના કાન કાપી નાખે છે, પારકી નિદા સાભળે છે તે વિષયનો ખોરાક

કરી રહ્યો છે ભનવાને નિંદાને પીઠનું માંસ કહ્યુ છે નિંદા કરવી અને સાંભળવી બન્નેમા દોષ છે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે ગુણગ્રાહી દ્રષ્ટિ રાખો તોજ ગુણ આવશે. સામાયિક, પૌષધ કર્યો હોય છતા સમજાણુ નથી પડતી કે કુથલી કરવામા ફાયદો શુ છે? તે કરતાં નવકારની પાંચ માળા કર તો પાપ ધોવાશે. જે બાધ વાતો છે જેમાથી કાઇ સાર ન નીકળે તેવી વાતો કરવી નહિ

સૂય પંચ ૧ ઉદ્દેશામા પ્રભુ ફરમાવે છે

छिन्दन्ति बालस्स खुरेण नक्कं ओट्ठेवि छिन्दन्ति दुवेवि कण्णे।
जिब्भं विणिकस्स विहत्थिमत्तं, तिक्खाहि सूलाहि भितावयन्ति
॥२१॥

નારકીઓને નરકમા પરમાધામીઓ કેવુ દુ:ખ આપે છે તેનું વર્ણન, અહી ગાથામા આપ્યુ છે પરમાધામીઓ નારકીનું માથુ તોડે છે આંખ, કાન, નાક, હોઠ, જીભ કાપી લ્યે છે કેમકે હાથેથી હણ્યા છે દુ:ખ દીધાં છે, માર માર્યા છે તોડી ચૂસ્યા છે એવા જીવોના હાથને મૂળમાથી કાપી નાખે છે કેવી વેદના થાય તેની કલ્પના તો જરા કરો? જ્ઞાની કહે છે કે તમારી પરિણતિ તમારી નજર સામે રાખો, વારવાર પરિણામની ધારા તપાસતા રહો જાગ્રત રહો. દુનિયા, શુભ મંગલમય ભાવના ભાવી નૂતન વર્ષાભિનંદન આપે કે આશિષ આપે, તેથી કાઇ તમારુ સારુ નહિ થઇ જાય અને જો એમ જ માનતા હો તો તમે જૈનદર્શનને સમજ્યા જ નથી. જૈન દર્શન જેવે પચાવ્યુ છે તે પરાધીન ન હોય બીજો આશિષ આપે, કે સો વર્ષનો થા ખૂબ આવક મળે સત્તાધીશ થા, એમ કોઇ કાંઇ થઇ શકાય ખરું? તો પછી પુણ્યતત્વ કે પાપતત્વ ક્યા રહ્યું?

શુભ કમાણી કરી હોય ત્યારે હજારો વિરોધિઓ હોય છતા વિજય થાય આખા ગામનો વિરોધ છતાં પણ શુભ પુણ્યનો ઉદય હોય તો વિજય થાય રોગ થાય, ઘણા ડોકટરોને ફેરવ્યા, કોઇની દવા લાગુ ન પડી, અને ઘરડા માવતરે હાથ ફેરવ્યો કે શાતા વળી ગઈ! જશોનામ કર્મનો ઉદય તો જુઓ? પુણ્યનો ઉદય થાય ત્યારે નિમિત્તો ન હોય ત્યાથી સામે આવી ચડે છે શુભાશુભ ભાવ જીવના પોતાના જ છે અને એ પર ઉપર ઢોળવા જાય છે એટલે જ ખત્તા ખાય છે રાગ-દ્વેષ એ ભાવ કર્મ છે, તેથી દ્રવ્યકર્મ બંધાય છે અને તે નોકર્મ રૂપે પરિણમે છે વીતરાગ વાણી મહા પુણ્યોદયે મળી છે, માટે જ્ઞાની કહે છે કે સમજણમા આવી જાઓ, નહિતર ચાર ગતિના ચક્કર ખાવા પડશે વજ્ર જેવા પાપ કરે છે, ગાઢપાપ કરીને ઉપરથી પોરસ કરે છે અને ભોગ રૂપી કાદવમા રચ્યો પચ્યો રહે છે, તે નરક ગતિમા જાય છે જે એમ કહે છે કે હુ સિદ્ધાત અને આગમને માનતો નથી, પુણ્ય શુ ને પાપ શુ, તેને માનતો નથી, પણ તેથી કાઈ તે કર્મથી છૂટી શકતો નથી અફીણ ઝેર છે એ માનવુ હોય તો માન, ન માનવુ હોય તો નહિ બાકી અફીણ અફીણનુ કામ તો કરશે જ જીવ અનાદિ કાળથી છે, તેમ કર્મ પણ અનાદિ કાળથી છે અને સસાર પણ અનાદિ છે જીવને કર્મનો સયોગ થતા સસાર છે અને કર્મનો વિયોગ તે જ મોક્ષ છે કર્મની શૃખલા તોડવાનો આ અવસર છે ભગવાન કહે છે કે આવો અવસર ફરી ફરીને મળવો મુશ્કેલ છે

> अघसा लोहरहे जुत्तो, जलन्ते समिलाजुए ।
> चोइओ तोत्तजुत्तेहिं, रोज्झो वा जह पाडिओ ॥५६॥

મૃગાપુત્ર કહે છે હે માતા ! મોટાં વજનવાળો લોઢાનો રથ, જેનું ધોંસરૂં અગ્નિથી તપાયમાન હોય તે કાંધ ઉપર મૂકે ત્યારે કેવી વેદના થાય ? આવાં દુઃખો અનંતીવાર હું ભોગવી આવ્યો છું એવા લોઢાના રથમાં મને જોડી પછી પરમાધામીઓ તે રથ ઉપર બેસે છે, હાંકારે છે ખૂબ જોર કરે છતાં રથ ચાલે નહિ, કારણ કે નારકીઓ નપુંસક છે તેનામાં બળ કે તાકાત નથી બહુ રૂદન વિલાપ કરે છે, તે વખતે પરમાધામીઓ કહે છે, તે શું પાપ કર્યા છે, તે સાંભળ. બળદની કાંધ ગદગદતી હોય લાલ ચોળ થઈ ગઈ હોય, તેમાં જીવાત પડી ગઈ હોય એવા બળદો ઉપર વધુ બોજ નાખી, ઉપર બેસી લાકડીઓથી માર્યા હોય, આર વાળી લાકડીઓ મર્મસ્થાનમાં મારી હોય એવી રીતે મૂંગા પશુ આગળ વજન ખેંચાવ્યું હોય, આંખમાંથી આંસુ ચાલ્યા જતાં હોય છે પણ મૂંગું પશુ કહે કેવી રીતે ? આવાઓને ત્યાં ઢોરનો અવતાર આવવો એ પણ ઢોરના કર્મની કઠણાઈની વાત છે જ્યારે કામ આપતો બંધ થાય અશક્ત થાય એટલે માલિક ઉઠીને કસાઈવાડે મૂકી આવે સ્વાર્થી દુનિયા તો જુઓ ! આવા જીવો માટે નરક વિના બીજી કઈ ગતિ હોય ! નરકની ભૂમિ પાચ, પરુ, અને વજ્રમય કાંટાથી ભરેલી છે અસ્ત્રાની ધાર જેવી ભૂમિ છે આવી ભૂમિ ઉપર બોજો વહેવડાવી પરમાધામીઓ આગલાં કર્મોને યાદ કરાવે છે ત્યાં પરમાધામીઓ ચારે કોર ઉભા રહે છે આવા ત્રાસમાં ન મૂકાવું હોય તો જીવન સુધારો જીવન કેવું છે તે જુઓ. મારૂં જીવન મહાનપુરુષોની હરોળમાં મૂકાય તેવું છે કે અધમ છે તે તપાસો, મહાન કાર્યોથી મહાન થવાય છે દુર્ગુણ મૂકી સદ્‌ગુણ ગ્રહણ કરો,

ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, વિષય–કષાય, તૃષ્ણાએ બધાં તજવા જેવાં લાગે છે ? "હા" તો કયારે તજશો ? સિદ્ધાંતમા ત્યાગ, વૈરાગ્ય, સંયમ, યમ–નિયમના બધાં સાધનો બતાવ્યા છે, તેમા તરબોળ થઇ જાઓ. પાંચ વખત એક એક સિદ્ધાત વાંચી જાઓ, તેમાંથી ઉમદા ભાવ પ્રગટે છે જેમ જેમ અવગાહન કરતા જશો, તેમ તેમ વિષય-કષાય પાતળા પડયા વગર રહેશે જ નહિ વૃતિ ડોકીયુ કરતી હોય ત્યા પોતે તલવાર લઇને બેઠો હોય, એ તલવાર જ્ઞાનની જે જે ભાવ ઉપડે તેનો "જ્ઞ"પરિજ્ઞાથી છેદ કરી ભાવના પલટાવી નાખો, તમે જ્ઞાન દ્વારા તમારા પરિણામની ચોકી કરતા શીખો ઘણી સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, વ્રત–તપ કર્યા પણ છાનાં ખૂણે પાપ કેટલા થઈ રહ્યા છે તે તપાસો વૃત્તિઓને નહિ વાળો તો વિકાસ કેમ થશે ? તારૂ જ્ઞાન તને કેમ પ્રગટતુ નથી ? કઈક આડુ આવતુ હોય તેમ લાગે છે ને ? આખે મોતીયો આવતો હોય તો એ આવરણ ખૂચે છે જલદી ડોકટર પાસે જઈને મોતીયો ઉતરાવી નાખો છો, તો પછી આત્મા ઉપરનુ આ આવરણ કેમ પોસાય છે ?

અનત શાતિ, સુખ, શકિતનો ખજાનો આત્મા, આવરણથી કેવો નમાલો બની ગયો છે ? મારાથી ઉપવાસ ન થાય, ચોવિહારના પચ્ચકખાણ ન થાય, કેમ ન કરી શકે, ભાઇ ! શરીર ઉપર જ દૃષ્ટિ છે. કદાચ મારૂ વજન ઘટી જશે ? દેહ ઉપર રાગ ઘટે તો તપ ઉપર રાગ વધે, અને જેટલી તપની વૃદ્ધિ થાય તેટલી કર્મની નિર્જરા થાય હળુકર્મી થવુ હોય તો આ રસ્તેથી થવાય

ભગવતી સૂત્રમા ગૌતમ સ્વામીએ મહાવીર પ્રભુને ૩૬ હજાર પ્રશ્નો પૂછયા છે, જેના બે લાખ ૮૮ હજાર પદ

છે ગૌતમ પૂછે છે કે પ્રભુ ! જીવ શિઘ્રમેવ હળુકર્મી કેવી રીતે થાય ?

' पाणाइवाय वेरमण जाव परिग्गहाओ वेरमण
कोह विवेगे जाव मिच्छादसण सल्ल विवेगे ॥

પ્રાણાતિપાતથી નિવૃતિ કરનાર, દયાની પ્રવૃતિ કરનાર જૂઠ, ક્રોધ માન માયા, લોભ, ઉપર વિજય મેળવનારા જીવો હળુકર્મી થાય છે તમને ગુસ્સો આવે છે ? ઉપવાસ છઠ વગેરે તો ન બની શકે એમ માની લઈએ, પણ ક્રોધને જિત વાનું તો બને કે નહિ ! મનને કાબૂમા લ્યો, ક્ષમાના પાઠ કાચા છે તે પાકા કરો અઢાર પાપસ્થાન ન સેવે તો જીવ હળુકર્મી થાય અને અઢાર પાપસ્થાન સેવે તો ભારેકર્મી બને આ બન્ને મા ા છે કયે રસ્તે ચાલવુ તે જીવના હાથની વાત છે

सोच्चा जाणइ कल्लाण सोच्चा जाणइ पावग
उभय पि जाणइ सोच्चा, जसेयत समायरे ॥११॥'

ધમનો રસ્તો કયો અને પાપનો માગ કયો તે સાંભળવાથી ખબર પડે સ સારનો રસ્તો એ કાંગળો પથ છે, પણ મોહભાવથી જીવે મુલાયમ માન્યો છે સંસારમાં મોઢીક મજા અને ઝાઝી સજા છે અહી થોડુ સ યમનું દુઃખ સ્વીકારી લેનાર ભાવિમા અનતુ સુખ પ્રાપ્ત કરે છે

તમને સ યમ લેવાની ભાવના જાગે છે ! આ સ સારમા હવે મારે એક ક્ષણ પણ રોકવુ નથી એક ક્ષણ લાખેણી જાય છ તેમ મૃગાપુત્ર માતાને કહી રહ્યા છે

જે તે અભક્ષ્ય વસ્તુઓ ખાઈને, કાયા ન આવે તેમ કરીને, શાખી ન લેઈ વિષય ન લેયા, ભરકયો આનને ઓઈ

એની શું યે મરામત હોય, એની શું યે મરામત હોય,
કાયા છે પિંજરૂ રે એની શું યે મરામત હોય !

આ કાયા એક પિંજરૂ છે. અંદરથી આત્મા રૂપી પોપટ ઉડી જતા આ કાયાની શુ કિંમત છે ! છતા એ કાયામા અભક્ષ્ય વસ્તુઓનુ ભક્ષણ કરી જેમ ઈન્દ્રિયો નચાવે તેમ નાચે છે. કઈ કઈ વસ્તુ અભક્ષ્ય છે જેમા ઇંડાનો રસ આવે છે, તે વિષે શ્રી રતિલાલભાઈ આપણુને કહેશે.

(મુંબઇ–માટુંગા વાળા) શ્રી રતિલાલભાઈ મનજીભાઈ શેઠે ઉભા થઈ જણાવ્યુ કે ઘણાં જૈન કુટુમ્બોમા આઇસ્ક્રીમ, જેલી, જીલેટીન ઓવલટાઇન, ચીઝ. પનીર વગેરે વાપરવામા આવે છે. ચીઝ તૈયાર કરવામા રેનેટ નામનો પદાર્થ દૂધમા પડે છે રેનેટ એટલે દૂધ પીતુ વાછરડુ અથવા બીજા પ્રાણીઓના દૂધ પીતા બચ્ચાઓની હોજરીમા જામી ગયેલ દૂધનો જથ્થો.

આ રેનેટ દૂધને જમાવવાનુ કામ કરે છે ચીઝ બનાવવામા રેનેટને બદલે પેપસીન પણ વપરાય છે. પેપસીન એટલે ડુક્કર, ઘેટા અથવા વાછરડાની હોજરીનો તાજો અને તંદુરસ્ત શરીરનો પદાર્થ (સ્નાયુ)

આજ કાલ યુવાન વર્ગ ચીઝ હોંશે હોંશે ખાય છે વળી આઈસ્ક્રીમની અંદર કસ્ટર્ડ પાવડર પડે છે. તેનાથી આઇસ્ક્રીમમા ચીકાશ આવે છે, પણ એ કસ્ટર્ડ પાવડર એટલે ઇંડાનો છૂંદો કરીને દૂધમા મીકસ કરી તેની રોટલી વણી તેને શેકીને તેનો પાવડર બનાવવામા આવે છે

જીલેટીન તત્વ પ્રાણીઓના શરીરમા થતાં સફેદ રેષાવાળા સ્નાયુમાથી કાઢવામા આવે છે આ રેષાઓને અંગ્રેજીમા

કાર્ટીલેજ કહે છે કાર્ટીલેજ પ્રાણીઓના સ્નાયુમાંથી અથવા ચામડા તથા હાડકામાંથી કાઢવામા આવે છે આ જીલેટીન જેલી બનાવવામાં ખાસ વપરાય છે જીલેટીનને ૫ કરથી વીસ મિનિટ સુધી પાણીમા ભીજવી રાખવામા આવે છે, પછી તેને આગ ઉપર રાખીને ખૂબ હલાવવાથી જેલી બને છે આજકાલ આઈસ્ક્રીમ ખાનારાઓ તથા બનાવનારાઓને ખબર નથી હોતી કે આ ચીજો શુ છે? આજે જૈન ભાઈઓ રાત્રીએ સુખ રૂપ નિદ્રા આવી જાય તે માટે ઓવલટાઈન પીએ છે

ઓવલટાઈન બનાવવાની ફેક્ટરી લંડનથી લીવરપૂલ જતા રસ્તામા આવે છે આ ફેક્ટરીમાં હજારો બલ્કે લાખો મરઘા તથા બતકા પાળવામાં આવે છે અને તે મરઘાં-બતકાંના ઈંડામાથી ઓવલટાઈન બનાવવામાં આવે છે ઓવલટાઈન બનાવવાની ડોક્યુમેન્ટરી ફીલ્મ ઉતારવામા આવી છે (શ્રીરતિલાલ ભાઈ મહેતા) મે તે જાતે જોએલ છે ઓવલટાઈન શબ્દ લેટીન ભાષાનો છે ઓવલ એટલે ઈંડુ અને ઓવલ ટાઈન એટલે ઈંડાનો સેળભેળ વાળો પદાર્થ થાય છે

ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે, ચીઝ, કસ્ટર્ડ પાવડર જીલેટીન, જેલી ઓવલટાઈન વગેરે વસ્તુઓમાં અભક્ષ્ય પદાર્થ પડતા હોવાથી જૈનોએ તેનો ઉપયોગ કરવો ન જોઈએ, એવી મતલબનો કાગળ શ્રી રતિલાલભાઈએ વાચી સભળાવ્યો

ત્યારબાદ પૂજ્ય મહાસતીજી સાહેબે ફરમાવ્યુ કે કીડીને બચાવનાર જૈન આ ચીજો કેમ ખાઈ શકે! જીભ તો નગુણી છે ગમે એટલુ લાવી, ખવરાવશો, પણ એથી સંતોષ પામશે નહિ. આવા આઈસ્ક્રીમો ચોકલેટ, કસ્ટર્ડ પાવડર, જેલી, ઓવલટાઈન પણ જૈનથી પીવાય નહિ તેમજ વપરાય નહિ

[આવી અભક્ષ્ય વસ્તુઓ વાપરવી જોઈએ નહિ એવુ પૂ બા બ્ર મહાસતીજી સાહેબે ફરમાવતા, મોટી સંખ્યામા ભાઈઓ-બહેનોએ પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી.]

પચેન્દ્રિયનો શિકાર કરનારા અને તેના દેહને ખાનારા નરક ગતિમાં કેવા દુખો ભોગવે છે. તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૦૦ મું

સંવત ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૧૨ ને શનિવાર તા. ૩૧-૧૦-૬૪

સિધ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિધ્ધ થયેલી વસ્તુ

"हुयासणे जलन्तम्मि, चियासु महिसो विव
दड्ढोपक्को य अवसो पाव कम्मेहि पाविओ ॥५७॥

માતાપિતાને કહે છે, હે માતા! જીવ અનાદિ કાળથી વિભાવ ભાવમા રહેલો છે, તેથી નવા નવા કર્મો ઉપાર્જન કરે છે કર્મનુ આવવુ તે આશ્રવ, બધાવુ તે બધ સૂતેલા અજગર માફક કર્મોનુ પડયા રહેવુ તે સત્તા ઉદયમાન થાય ત્યારે વેદવા શરૂ થાય અને વેદાતુ જાય તેમ નિર્જરતુ જાય આ બધા પાસાઓને યથાર્થપણે સમજવા જોઈએ દુનિયામા કોઈ પણ પદાર્થ એવો નથી કે પરાણે વળગે જીવ જ્યારે રાગ-દ્વેષ કરે છે, ત્યારે જ કર્મો ચોટે છે અને પછી ભૂલનો ભોગ-દડ ભોગવવો જ પડે છે, ક્રૂર કર્મ કર્યા વગર ક્રૂર ગતિ થતી નથી, ભાવિ જીવનનુ ઘડતર કેવુ છે તે

અંતરમાં તપાસો ભાવિ ગતિનું ઘડતર ઘડવા માટે મનુષ્ય ભવ એ ઘડતરશાળા છે અહી તાલીમ અપાય છે દેવ, તિર્યંચ, મનુષ્ય નારકી અને મોક્ષ એ પાંચેય ગતિના દ્વાર વાળા, અહી ઉઘાડા છે પ ઠ જેકમાં જવું હોય તો પણ જવાય છે અધમ કામ કરનારને અધોગતિ મળે છે અને ઉચ્ચ પ્રકારની કાર્યવાહી કરનારને ઉચ્ચ ગતિ મળે છે તારો સંજ નહાર કે સંહારક, મિત્ર કે દુશ્મન, તું પોતેજ છે આત્મા વડે જ આત્માનો ઉદ્ધાર થાય છે સુગુરૂ સુદેવ, સુધર્મ, આ બધા અંગુલિનિર્દેશ કરનારા છે રસ્તો બતાવે છે, પણ ચાલવું તે પોતાનું કામ છે બીજો કોઈ ધર્મ કરી દયે અને તમે તરી જાઓ એમ નથી

तरिहिन्ति जेठकाहिन्ति तेहि आराहिया दुवे लोग

અહી તો કરશે તે તરશે જે ધર્મ કરે છે તે આ લોકમાં અને પરલોક બન્નેમાં આરાધક બને છે માટે આત્માને વિભાવમાંથી પાછો વાળી સ્વભાવમાં કેમ લાવવો તે માટે સત્પુરુષો બોધ આપે છે પરથી વિરમી તું તારામાં રમમાણ બન સ્વભાવનું લક્ષ કર પૌદ્ગલિક વસ્તુઓ અશાશ્વત છે તે તારી નથી અને તારી સાથે આવનારી પણ નથી અનિત્ય તે નિત્ય થવાની જ નથી. સ્ત્રી ધન, બંગલા, પુત્ર, પરિવાર જે જે દૃશ્યમાન પદાર્થો છે તે રૂપાન્તર થવાના સ્વભાવવાળા છે ક્ષણે ક્ષણે એની પર્યાય પલટાતી રહે છે નાનું બાળક તેમાંથી પર્યાય પલટતા યુવાનવય અને ત્યારબાદ વૃદ્ધાવસ્થા આમ દેખાય છે ને ? પ્રભાતમાં ઉગતો સહસ્રરશ્મિ લાલ ગોળા જેવો બાલ સૂર્ય અણાય મધ્યાન્હે આવે છે ત્યારે યુવાવસ્થા અને જ્યારે સાંજ પડે છે તે વૃદ્ધાવસ્થા ત્યારે તડકો માળો પડતો

જાય છે, અને આથમતી વખતે દરિયામા જાણે ડૂબકી મારતો હોય તેવો લાલચોળ, એ છેલ્લી અવસ્થા આ સૂર્ય તમારા જીવનમાથી સુવર્ણનો ટુકડો લેતો ગયો છે. સૂર્ય રોજ ઉગી અને આથમીને એજ બોધ આપે છે કે મારી અવસ્થાની જેમ તમારા દેહની પણ ચાર અવસ્થા છે

ગુમાવ્યું બાળપણું બાળક બુદ્ધિમાં તમે,
પ્રીતિના સંગે ખોયાં જોબનના જોમ તમે,
બુઢાપો બેહાલ છે, તેનો તમને ખ્યાલ છે,
જીવાભાઇ ! જુઓને જરા પાછું વાળીને,–

હે જીવો ! પાછું વાળીને તો જુવો ! બાલપણુ રમત ગમતમા વીતાવ્યુ, રમત આડે ખાવાનુ પણ ભાન ન રહ્યુ જ્યારે યુવાન થયો ત્યારે રમણીનો સ ગ લાગ્યો, બે પગામાથી ચોપગો થયો રમણીને રાગના રમકડા આપવા, કેમ તે રાજી રહે, તેમા યુવાની ગુમાવી નાનો બાળક હતો ત્યારે રમકડા જુદા હતા, હવે યુવાન થયો એટલે રમકડા જુદા થયા, પણ અતે તો રમકડા ખરાજ ને ! સગપણ કર્યું ત્યારે સાકર ચૂદડી, એ રાગનુ રમકડુ સમુરતુ, દિવાળી–હુતાશણી પર્વમા રમકડા એકઠા કરતા જાળ બાધતો ગયો, પછી તેમા ઝ પલાણો પછી કહેશે, દુ ખનો પાર નથી હવે પસ્તાવો થાય છે, પણ પ્રથમથી પાસલો દેખાણો નહિ સત્પુરુષો પોકારી પોકારીને કહે છે, રહેવાદે, સ સારમા પડવા જેવુ નથી વનની ભૂલભૂલામણી કરતા યૌવનની ભૂલભૂલામણી વધુ ભયાનક હોય છે હવે તમે કહો કે અમને સ યમ લેવાનુ મન થાય છે પણ છૂટવુ શી રીતે? પથારા સ કેલતા કેટલો સમય જાય ! સત્પુરુષો કહે છે, રાજીનામા દઇ દયો. ચાર જણા

મળીને તમને ઘરમાથી કાઢે, તેના કરતાં તમે હાથેજ ઉપડો આ સમજાય છે ? સમજાતુ હોય તો છોડી દ્યો ! આ બધી જાળો પાથરી છે તેમ નથી લાગતુ ! સસાર એ મોહજાળ છે વાસનાવિષ છે જ્યારે ઉપાસના અમૃત છે આચારાંગ સૂત્રના ૨ અધ્યયનમા ભગવાને કોની પ્રશસા કરી છે

पमवीरे पसंसिए अच्चेइ लोय सजोग पसणाए पवुच्चइ

આ કાળમા આચારાગાદિ સૂત્રો ભરત ક્ષેત્રના ભગવાન છે આ સાક્ષાત્ તીર્થંકર દેવની અમૃત વાણી છે સાક્ષાત ભગવાન પાસેથી સાભળીને સુધર્મા સ્વામી એ આની રચના કરી છે જે લોક સયોગને અતિક્રમી જ જાળથી છૂટી ગયા છે, બધનમાથી મુક્ત થયા છે, તેને જ વીર પ્રભુ પ્રશસે છે આજ ન્યાયમાગ છે ભગવાન કોની પ્રશસા કરે છે ? જ્યારે તમે કોની પ્રશસા કરો છો? મિલવાળા બગલાવાળાકે મોટરોવાળાને વખાણો ને ? જ્ઞાની કહેછે કે બધનથી મુક્ત થએલા વખાણવા લાયક છે તમે જેને વખાણી રહ્યા છો તેને જ્ઞાની પુરુષો " બિચારા " કહે છે તે તો દયાને પાત્ર છે રોગી છે તેને મમત્વનો રોગ લાગુ પડ્યો છે તેને સત્પુરુષો વખાણતા નથી. તારૂ સાધન આ ભવમાજ થઈ શકશે. ધર્મ કરવા માટે યુવાન વયને વખાણી છે ઘરડા થયા પછી શુ કરશો ? યુવાની શુ નિત્ય નવા ખાવા પીવા હરવા ફરવા નાટક-સિનેમા જોવા માટેજ છે ? એમાજ કૃતાર્થ પણુ માન્યુ છે ? આનાથી ઉદ્ધાર છે ? નથી. યુવાન વય ધર્મ કરવામા બધી રીતે યોગ્ય છે જે બળ, ઉલ્લાસ વીર્ય યુવાનવયમા હોય છે, તે વૃદ્ધાવસ્થામાં નથી હોતુ ત્રણ ત્રણ કલાક આસન વાળી સાધના કરવી હોય તો યુવાનીમાં થઈ શકે,

બાકી વૃદ્ધાવસ્થામા તો ખાલી ચડી જાય, કા કેડ દુખવા આવે, નાકમાથી લીંટ આવે, જરા એટલે શક્તિનુ ઝરી જવુ આ અવસ્થામા શુ કરી શકશો ? અત્યારે અવસર છે કમાણી કરી લેવાનો સમય છે જ્યારે એક વસ્તુના દશ ગણા દામ બોલાતા હોય ત્યારે કયો વેપારી પ્રમાદવશ થઇ સૂઇ રહે ? તમે પ્રમાદમા કેમ પડયા છો ! બુઢાપો બેહાલ છે છોકરાઓ હાલતા ચાલતા અપમાન કરી નાખે, મોઢુ તોડી લ્યે, પોતે બધુ જમાવ્યુ હોય છતા એમ કહે કે હવે કયારે મોત આવે ને છૂટુ, એમ થઇ જાય છે પણ તે જે ઉભુ કર્યું છે તે તારે જ ભોગવવાનુ છે ગાણા ગાઇ ગાઇને વહુ લાવ્યા, પછી છોકરા થાય તેને માટે બાધા રાખી છે છોકરા થયા, ને લોહી પીવાઇ ગયા, શુ દશા છે ? નાટક ભજવી રહ્યા છો કે બીજુ કઇ ? સસારમા તટસ્થ રહીને એક પ્રેક્ષક તરીકે જોશો તો આ સસાર એક તમાસો લાગશે

વહુ મરી ગઇ બાઇયો કાળા સાડલા પહેરીને આવી જ્યા પદરેક દિવસો ન થયા, ત્યા ફરી ચાદલા થયા એની એ બાઇઓ લાલ-લીલા સાડલા પહેરીને ગાણા ગાવા આવી, આ તમાસો નથી લાગતો ? એક નરે ત્યા બીજી તૈયાર, આમા રાડવાનુ કોને છે ? વિષયનો ભિખારી પાછો એમ કહે, કે તારા વગર હુ જીવી ન શકુ, પણ મરી જાય એટલે દશ માસ પણ શોક ખરો ? દશ માસ તો બ્રહ્મચર્યમા રહુ એમ ખરૂ ? ઘડપણમા કાડે ઘડિયાળ બાધે, તો લોકો હાસી કરે, કે વાહ ઘડપણમા જાણે ઘૂઘરા સાપડયા ! હાથમા હીરાની વીટીં પહેરે, કેવો લાગે ? વિભુષા કરવાને યોગ્ય નથી રહ્યો અને ધર્મ કરવો રૂચતો નથી પાપના ધધા

કર્યો છે અત્યાર સુધી હુકમ ચલાવ્યો, હવે પ્રભુનો હુકમ ઉઠાવવા તૈયાર થા જ્ઞાની કહે છે, હવે બધી હપ મૂકી છેવટની જિંદગી સુધારવા પથારીમાં પડયો પડયો નવકાર મંત્ર તો ગણવું કરવાનું છે તે રહી જાય છે આ ભવમાં અનંતા જન્મ-મરણનો અંત કરવાનો છે જન્મ, જરા, મરણની ફાંસી આ જન્મમાં તોડવાની છે હવે ભવ નથી લેવા એમ નક્કી કરી લ્યો ભોગ તો અનેક ગુણા અનેક વાર મળ્યા છે દેવલોકના ભોગ આગળ અહીંની શું ગણના છે? છતાં ભગવાન તે ભવને વખાણતા નથી કેમકે ત્યાં ધર્મ નથી. ધર્મ ફક્ત મનુષ્યભવ માંજ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે

જીવ, અજીવ આદિ નવ તત્વોની યથાર્થપણે પ્રતીતિ કરે તેમાં જીવ દ્રવ્યનોજ મોક્ષ થાય છે, જીવને કર્મ લાગ્યા છે તેનાથી છુટવું છે મિથ્યાત્વની ગાંઠ વળી ગઈ છે તે અંદરથી જ ઉકેલાશે, બહાર આંખો ફેરવવાથી ગાંઠ ઉકેલાશે નહિ. દરિયામાં રત્નો પડ્યા છે ડૂબકી મારે તે પામે. તેમ આત્મરત્ન પ્રાપ્ત કરવું હોય, તો તું અંતર ખોજ કર તું પોતે તારામાં રમમાણ થા

સૂયગડાંગ સૂત્ર ૨ અ. ૧ ઉ

पुरिसोरम पावकम्मुणा पलियन्तं मणुयाण जीवियं ।
सन्नाइह काममुच्छिया मोहं जन्ति नरा असंवुडा ॥१०॥

આત્માને આ જગ્યાએ પુરુષ કહ્યો છે હે પુરુષ! પાપ કર્મથી તું શાંત બન અટક બસ કર ઘણું કરી નાખ્યું શહેરોમાં જેમ અકસ્માત નિવારવા લાલ-લીલી બત્તીઓ મુકવામાં આવે છે તેમ જ્ઞાની પુરુષો ભોગના ભિખારીઓ જે ફડકે ને ભૂસકે પાપ કર્મ કરી રહ્યા છે તેવા આત્મા

સામે સિદ્ધાંત રૂપી લાલબત્તી ધરી ભવ્યજીવોને અકસ્માતથી અટકાવે છે. મનુષ્યનુ જીવન ઝપાટા બધ પાણીના પ્રવાહની માફક ચાલ્યુ જાય છે તે જોઇને તમને કાઇ થતુ નથી શું !

જ્ઞાની કહે છે, હે ભવ્ય જીવો ! સાચો માર્ગ હાથ લાગ્યો છે તો ઝપાટાબધ પગલા કેમ ઉપાડતા નથી ? કયા ખામી છે તે તપાસો કાળની રેતી ઘડિયાળામા સરકી રહી છે. આગળ સામાયિક કરવા બેસતા ત્યારે રેતી ભરેલા ઘડિયાળા રાખતા. ધીરે ધીરે રેતી ઉપરથી સરી નીચે આવે ત્યારે એક કલાક ગણાય તેમ કાળની આયુષ્ય રેતી સરકી રહી છે પછી લીવરના ઈન્જેકશનો કે ટીકડી ખાય, તો શુ આયુષ્ય વધે ખરૂ ! કાળજુ કોરૂ રહી ગયુ છે તેથી હૈયે વાત જ ઉતરતી નથી. જ્ઞાની કહે છે, કે આ મનુષ્ય જીવન ક્ષણિક અને ક્ષણભગુર છે ઘડીકમા આખ મીંચીને ઉઘાડીયે, ત્યા કઇકના મોત થયેલા નજરે જોઈએ છીએ કઈક એકસીડેન્ટમા, મોટરમા, હવાઈ જહાજમા, કઈક રીતે અચાનક મૃત્યુના મુખમા હોમાઈ જતા નજરે જોઈએ છીએ, છતા હૈયામા ઊંડું ઉતરતુ જ નથી કામ ભોગમા ગૃદ્ધ થયેલા આત્માઓ એમ જ માને છે કે કામ ભોગ મળ્યા તે જ સ્વર્ગ છે ધધોપાણી સારા, પૈસા ખૂબ છે, અમારે તો ચોથા આરાની સાહ્યબી છે મોહમા ઘેરાઈ ગયેલો જીવ અનેક બીજા પાપો ઉભા કરે છે, જે સાભળતા કમકમાટી આવે છે ત્યારે ભોગવતા શુ દુ ખ પડશે તે કોણ કહી શકે ?

સિહસ્થ રાજાને શ્યામા નામે રાણી હતી ૫૦૦ રાણીઓમા તે માનીતી હતી એટલે ધીમે ધીમે બધી

રાણીઓનો કોપ, આના ઉપર ઉતરવા લાગ્યો. રાજાના ચારેય હાથ શ્યામા ઉપર છે ૪૯૯ રાણીઓએ ધાવ માતાઓને બોલાવી શ્યામાનું કાટલુ કાઢી નાખવા કાવતરું રચ્યું. રાજ્યમા મેલી રમતો તો ચાલવી જ જોય શ્યામાને આ કાવતરાંની જાણ થઈ જાય છે એટલે એ ઉદાસ થઈને કોપગૃહમાં બેઠી છે રાજા આવ્યા પૂછ્યું કે કેમ ઉદાસ છો ? તો કહે, મારૂ મોત નજીકમા છે રાજા કહે, અરે ! તારા વગર હું જીવી શકીશ નહિ. શું વાત છે ! શ્યામા બધી કાવતરાંની હકીકત કહે છે રાજા હકીકત સાભળી એમ કહે છે કે, કોઇ તારો વાળ વાંકો નહિ કરે હું હમણાં જ તેમનો નાશ કરી નાખીશ એમ કહી ત્યાથી નીકળ્યા પછી એક સુદર અનેક સ્તભવાળી શાળા બનાવી અને એ નવી શાળામાં ૪૯૯ રાણીઓ તથા તેની ધાવ માતાઓને આવવાનુ આમત્રણ આપ્યુ ખાવા-પીવાના સાધનો કાઢી આપ્યાં રાણીઓને થયુ, રાજા આપણી પ્રત્યે કેવો ભાવ દર્શાવે છે ! નવી શાળામા ૪૯૯ રાણીઓ અને તેની ૪૯૯ ધાવ માતાઓને રાખી, રાત્રીના સમયે અગ્નિ મૂકી શાળાને જલાવી દીધી તમામ દરવાજાઓ બધ કરી દીધા અદર રાણીઓ અને ધાવ માતાઓ રાડો પાડે બચાવો ! બચાવો ! પણ બહાર રાજાએ પોલીસ પહેરો મૂકી દીધો છે અદર કોઈ જઈ શકે નહિ આ દશ્ય જોઈને રાજા રાજી થાય છે મારી શ્યામાને મારવાના ઉપાય કરનારના કેવા હાલ થાય છે ? પણ હે ભાઇ તારા પાપ તારે ભોગવવા પડશે ત્યારે કેના આકરા પડશે ? શ્યામાની સાથે સુખ ભોગવી, આયુષ્ય પૂર્ણ થતા ત્યાથી મરી છઠ્ઠી નરકે ગયો પહેલી ત્રણ નરકમા પરમાધામીઓ કુતારાજી જેવી જવાળામા નારકીઓને ફેંકે

છે, બાળે છે આજે ઘણી જગ્યાએ યજ્ઞમા પાડાના બલીદાન દેવાય છે અનાર્ય લોકો બલી તરીકે પાડાને વધેરે છે બ ગાળમા એ માન્યતા હજુ દ્રઢપણે છે કલકતામા કાલી માતાનુ મ દિર છે, ત્યા પાડા-બકરા વધેરાય છે ગાધીજીએ અને સ ત વિનોબાએ આ અટકાવવા ઘણો પરિશ્રમ ખેડયો, છતા ફળીભૂત ન થયા માતાને રાજી કરવા પાડો, બકરો, કૂકડો ચડાવે પણુ કોઈ પોતાનો દીકરો ચડાવે છે !

अश्वं नैव, गज नैव, नैव व्याघ्रंच सिहच ।
अजापुत्र बलिदद्यात देवो दुर्बल' घातक. ॥

હોમ હવનમાં થાય છે, નિર્બળ કેરી ઘાત,
માગે નહિ કદી વાઘનો, ભોગ ભવાની માત.

યજ્ઞમા પાડાને હોમે દેવ ઉઠીને નિર્બળની શુ યાચના કરે ! પાડો તો સજ્ઞી પચેન્દ્રિય જીવ છે તે સમજે છે કે મને મારી નાખવાના છે એટલે થાય એટલુ જોર કરે છે, પણુ માણુસો પરાણે લાકડીના પ્રહાર મારી યજ્ઞમા નાખે છે તે જીવને કેવી વેદના થાય ! ૪૯૯ રાણીઓ અને તેની ધાવ માતાઓને અહિ ભડથા કર્યા હોય તેની નરકમા કઈ દશા થાય !

મુદ્દો કહેવાનો એ છે કે, જો તમે તમારા આત્માનુ હિત ઇચ્છતા હો, તો કોઈના ઉપર ટટો ઝગડો, દ્વેષ કરો નહિ. સૌના પાપ સૌને ભોગવવાના રહેશે તુ સમતા રાખ જેટલી સમતા રાખશો તેટલો ઉદ્ધાર છે, બાકી કોઇ તને તારી શકે તેમ નથી સૌ સ્વાર્થના સબધી છે, માટે કઇક સમજો વળીપણુ મૃગાપુત્ર માતાને શુ કહેશે તે અવસરે કહેવાશે

રાણીઓનો કોપ આન
હાથ શ્યામા ઉપર છે
બોલાવી શ્યામાનું કાટલું
મેલી રમતો તો બાલર્વ
જાણુ થઈ જાય છે એ રેન માં
છે રાજા આવ્યા પૂછે
મોત નજીકમા છે રાણી
શકીશ નહિ શુ વાત
કહે છે રાજા હકીકત
વાળ વાંકો નહિ કરે
એમ કહી ત્યાથી નીકળ્
થાળા બનાવી અને
તેની ધાવ માતાઓને
પીવાના સાધનો કાઢી
પ્રત્યે કેવો ભાવ હશે
અને તેની ૪૯૯ ધાવ
મૂકી થાળાને જલાવી
દીધા અંદર રાણીઓ નરકમાં
બચાવો ! પણ બહાર
અંદર કોઈ જઇ શકે ! તમારા આત્માનું
છે મારી શ્યામાને માર
છે ? પણ હે ભાઇ
કેવા આકરા પડશે ?
પડુ થતા ત્યાથી મરી
પરમાધામીઓ કુતાશણ

તા. ૧-૧૧-૬૪
વસ્તુ અહી
જીવનમા
અપાર છે
પૂર્વભવમા
પ્રબળ
આત્મા
અનંત
ખજા
જાળનાની
તમે રાજ
તેની તમને
ભજનો
જ્યારે
સાચે
ખજાનો
ના તરફ
સાચી
નોમા

વિદ્યા પ્રધાન ધન છે. આવો અખૂટ ખજાનો આત્મારૂપી કબાટમાં પડયો છે પણ કૂંચી ખોવાઇ ગઈ છે વિદ્યા એ ગુપ્ત ધન છે. તે ચોરોની નજરે ચડતુ નથી દેવાથી નિત્ય વૃદ્ધિ પામે છે. પણ એનુ માહાતમ્ય સમજાણુ નથી, એટલે જ્યા ત્યાં જીવ પરમા મોઢા નાખે છે રાજા ઊઠીને ભીખ માગી રહ્યો છે ચૈતન્ય જડની ભીખ માગે છે. લાખ મળે ત્યારે ક્રોડ મળે તો સારૂ, એમ તૃષ્ણા વધારતોજ જાય છે, ધનને અનર્થનુ કારણ ભગવાને કીધુ છે. એ જીવને માટે કુપથ્ય છે પણ જેમ વૈદ્ય દર્દીને કુપથ્ય સેવનની મના કરે, તેમ દર્દીને તે વધુ વહાલુ લાગે છે, તેવી રીતે વીતરાગના માર્ગને સમજતા નથી, તેવા બાલ અજ્ઞાની જીવો, ના પાડવા છતા ક્રૂર કર્મો કરી રહ્યા છે અઢાર પાપ ન સેવવા એમ ભગવાને આજ્ઞા ફરમાવી છે તેની અવગણના જીવ કરી રહ્યા છે હઠીલી પ્રકૃતિને ટાળવા જરા હઠ કરવી પડશે પ્રકૃતિ જડ છે, હુ ચૈતન્ય છુ, વળી પ્રકૃતિ નારી જાતિ ઊઠીને, શુ મને પુરુષને દબાવે ! હુ પ્રકૃતિને વશ પડુ કે પ્રકૃતિ મારે તાબે રહે ? હવે હુ એને બરાબર ઓળખી ગયો છુ

મૃગાપુત્રને નિજ સ્વભાવનુ ભાન થયુ છે હવે બત્રીસ રમણીઓ કે બત્રીસબધ નાટકના ધમકારમા તે લેપાતા નથી દુ:ખ પડયુ છે માટે દીક્ષા લ્યે છે, તેવુ કાઈ કારણ નથી મૃગાપુત્ર સાસારિક સુખને ત્યજીને આધ્યાત્મિક સુખને આગળ કરે છે સસારના સુખ જડ છે, તે કિંપાક ફળ જેવા ઝેરી છે, એમ જ્ઞાનીઓને સમજાયું છે મૃગાપુત્ર સ્વાનુભવની વાત કહે છે હે માતા! મે નારકીના ભવમા કેવા કેવા દુ ખો સહન કર્યા છે!

हुयासणे जलन्तिम्मि चियासु महिसो विव ।
दड्ढो पक्को य अवसो पाव कम्मेहि पाविओ ॥५७॥

વ્યાખ્યાન ૧૦૧ મું

સં. ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૧૩ ને રવિવાર, તા. ૧-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ જેનું નામ સિદ્ધાંત. પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે.

મૃગાપુત્ર સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા છે. તેનું જ્ઞાન સમ્યક્ છે. હવે સમ્યક્ચારિત્ર લેવાની તાલાવેલી જાગી છે. પૂર્વભવમાં સંયમ પાળીને આવ્યા છે, અધૂરું કામ પૂરું કરવા પ્રબળ પુરુષાર્થ ઉપાડયો છે. આત્મસ્વરૂપનું ભાન થયું છે. આત્મા અનંત જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, બળ, વીર્ય, આદિ અનંત ગુણોના ખજાનાથી ભરેલો છે. જેને આત્માના અપૂર્વ ખજાનાનું ભાન થયું છે તેને સાંસારિક પૌદ્ગલિક, જડ ખજાનાની ખેવના હોતી નથી. રાજા-મહારાજાના ખજાના જોઈ, તમે રાજી થાઓ છો પણ તમારી પાસે કેટલો ખજાનો છે તેની તમને ખબર છે? રાજા-મહારાજા કે શેઠ-શાહુકાર તેનો ભૌતિક ખજાનો ભેગો લઈ ફરી શકતા નથી. ચોર, ડાકુનો ભય રહે છે. જ્યારે આત્માનો અનંત ખજાનો તો બીજી ગતિમાં પણ સાથે લઈ જઈ શકાય છે. દેહ બળી જાય છતાં આત્માનો ખજાનો ભેગો ને ભેગો આવે છે. તે આત્માના અનંત ખજાના તરફ દૃષ્ટિ કરવાની ખાસ જરૂર છે, તેની ધનતેરશ એ સાચી ધન્ય તેરશ બની જાય છે.

विद्या धन सर्वधन प्रधानं' અર્થાત્ સર્વ ધનોમાં

વિદ્યા પ્રધાન ધન છે આવો અખૂટ ખજાને આત્મારૂપી કબા-ટમાં પડયો છે પણ કૂચી ખોવાઇ ગઈ છે. વિદ્યા એ ગુપ્ત ધન છે તે ચોરોની નજરે ચડતુ નથી હેવાથી નિત્ય વૃદ્ધિ પામે છે પણ એનુ માહાતમ્ય સમજાણું નથી, એટલે જ્યા ત્યા જીવ પરમા મોઢા નાખે છે રાજા ઊઠીને ભીખ માગી રહ્યો છે ચૈતન્ય જડની ભીખ માગે છે. લાખ મળે ત્યારે ક્રોડ મળે તો સારૂ, એમ તૃષ્ણા વધારતોજ જાય છે, ધનને અનર્થનુ કારણ ભગ-વાને કીધુ છે. એ જીવને માટે કુપથ્ય છે પણ જેમ વૈદ્ય દર્દીને કુપથ્ય સેવનની મના કરે, તેમ દર્દીને તે વધુ વહાલુ લાગે છે, તેવી રીતે વીતરાગના માર્ગને સમજતા નથી, તેવા બાલ અજ્ઞાની જીવો, ના પાડવા છતા ક્રૂર કર્મો કરી રહ્યા છે અઢાર પાપ ન સેવવા એમ ભગવાને આજ્ઞા ફરમાવી છે તેની અવ-ગણના જીવ કરી રહ્યા છે હઠીલી પ્રકૃતિને ટાળવા જરા હઠ કરવી પડશે પ્રકૃતિ જડ છે, હુ ચૈતન્ય છુ, વળી પ્રકૃતિ નારી જાતિ ઊઠીને, શું મને પુરુષને દબાવે ! હુ પ્રકૃતિને વશ પડુ કે પ્રકૃતિ મારે તાબે રહે ? હવે હુ એને બરાબર ઓળખી ગયો છુ

મૃગાપુત્રને નિજ સ્વભાવનુ ભાન થયુ છે હવે બત્રીસ રમણીઓ કે બત્રીસબધ નાટકના ધમકારમા તે લેપાતા નથી દુઃખ પડયુ છે માટે દીક્ષા લ્યે છે, તેવુ કાંઈ કારણ નથી. મૃગાપુત્ર સાસારિક સુખને ત્યજીને આધ્યાત્મિક સુખને આગળ કરે છે સસારના સુખ જડ છે, તે કિંપાક ફળ જેવા ઝેરી છે, એમ જ્ઞાનીઓને સમજાણુ છે મૃગાપુત્ર સ્વાનુભવની વાત કહે છે. હે માતા ! મે નારકીના ભવમા કેવા કેવા દુખો સહન કર્યા છે !

हुयासणे जलन्तिम्मि चियासु महिसो विव ।
दड्ढो पक्को य अवसो पाव कम्मेहि पाविओ ॥५७॥

'હે માતા! જ્યારે નારકીનો દેહ મને મળ્યો હતો ત્યારે ત્યા ઓછામા ઓછુ આયુષ્ય ૧૦ હજાર વર્ષનું અને વધુમા વધુ આયુષ્ય ૩૩ સાગરોપમનું હોય છે પરમાધામીઓ હુતાશની પ્રગટાવી, જેવી રીતે યજ્ઞમા જીવતા પશુઓને હોમવામા આવે છે, તેવી રીતે નારકીને પરમાધામીઓ વૈક્રિય કરેલી અગ્નિમા હોમે છે એક બે વાર નહિ પણ અનતીવાર મને હોમ્યો ત્યારે મે કેટકેટલી વેદના સહી હશે! જે બીજાની શાતા લૂટે છે તેને નરકગતિનું આવુ ફળ મળે છે

સને ૧૯૨૮મા આફ્રિકામા ચકો નામે એક ક્રૂર રાજા થઇ ગયો તેની માતા ઉન્માદવશ ગાંડી થઈ ગઇ અને મૃત્યુ પામી ગઈ ચકા રાજાને માતાના મૃત્યુથી બહુ દુ ખ થયુ એટલે ધર્મધ્યાન કરવાને બદલે એક જ દિવસમાં સાત હજાર માણસોના ખૂન કરી નાખ્યા બીજે દિવસે તેની માતાની કબર સાથે ગામમાથી દશ સુદર કન્યાઓને લઇ જીવતી ચણી દેવામા આવી એનો શ્વાસ કેટલો રુધાયો હશે! તેનાં ધણી સાસુ સસરા માતા-પિતા વગેરે કેવાં આક્રદ કરતાં હશે? તેની માતાની સદ્ગતિ થાય તે માટે સાત હજાર પશુને પણ કાપી નાખ્યાં શુ એમ સદ્ગતિ થતી હશે? તેની માતા પાછળ શોક પાળવા એવો ત્રાસ વર્તાવ્યો કે બાર માસ સુધી અનાજનો કણ પણ વાવવા ન દીધો દૂધ કોઇએ વાપરવું નહિ. બાર માસ સુધી કોઇ સ્રીએ ગર્ભ ધારણ કરવો નહિ. કર નારના કુટુમ્બનો નાશ કરવામા આવશે, એવુ ફરમાન કાઢ્યુ કેટલો જુલમ! પ્રજા ત્રાહી ત્રાહી પોકારી ગઇ આવો પાપી રાજા જ્યા હોય તેની પ્રજા કોનુ શરણુ લ્યે? એ ચકા રાજાનું તેના ઓરમાન ભાઇએ ખૂન કરી નાખ્યુ આવો ક્રૂર વર્તાવ

કરનારા નરક સિવાય કઇ ગતિમાં જાય ?

આગળ વિલાયતથી વાઇસિરોય હિંદમાં આવતા, ત્યારે શિકાર કરવા જતા હતા અને તળાવનાં ચાર હજાર બતકોને સંહાર કરી નાખતા પાણી લોહી જેવુ થઇ જતું વળી ઉપરથી પોરસ કરે, કે મારુ નિશાન કેવુ ! સત્તા નીચે દબાયેલા હિંદના પ્રજાજનો તે વખતે ચૂ કે ચા કરી શકતા નહીં આજે મત્સ્ય ઉદ્યોગ દ્વારા લાખો માછલાઓને જાળ નાખી મારે છે તેનો તરફડાટ જોયો છે ? આ પાપ કરનારાઓને મહાન દુખો ભોગવવાં પડશે "હણુશો તો હણાવુ પડશે, છેદશો તો છેદાવુ પડશે, ભેદશો તો ભેદાવુ પડશે, કર્મ બાંધશો તે ભોગવવા પડશે" એમ રોજ સાંભળો છો ને ? હૈયામા કંઈ થાય છે ! અબોલ જીવને શાને મારો છો ? શું હાથમા આવે છે ? સિંહનો કેવી રીતે શિકાર કરે છે ? તે માટે ઝાડ ઉપર માચડા બાધે અને નીચે ખીલે ઘેટુ, બકરુ કે પાડુ બાધે લાલચને લઈને સિંહ ત્યા આવે જેવો તે પશુ ઉપર પંજો મારવાની તૈયારીમા હોય છે, ત્યા તેના ઉપર ગોળીઓ વરસાવે. પાછા કહે કે, મે સિંહ માર્યો, મે વાઘ માર્યો, પણ એને છળ-કપટ કરી, છેતરી, વિશ્વાસઘાતથી માર્યો તેનુ શુ ? પછી મડદુ રાખી, પાસે ઊભા રહી ફોટો પડાવે ! પોરસનો પાર નહિ ! આવા કરેલા પાપો કઈ ગતિમા લઇ જશે તેનુ ભાન છે ? આજે કેટલાય રાજા-મહારાજાને ત્યા અને શેઠિયાઓને ત્યા વાઘચર્મ, મૃગચર્મ ભીત ઉપર લટકાવ્યા હોય છે અનેક પશુઓના શિંગડાઓ ટાગ્યા હોય, કેટલાક ઠેકાણે તો મસાલો ભરી જાનવરોને એમને એમ પ્રદર્શનની શોભા માટે રાખ્યા હોય કેટલાય વળી પીછાના કોટ અને ટોપી પહેરે છે આમ પાચે

ઇન્દ્રિયોને પોષવા કેવાં ક્રૂર કર્મ કરી રહ્યા છે પણ પરમાધા
મીઓ ચામડાં ઉતરડી લેશે તેનું ભાન નથી. ત્યા

बका स राज तुण्डेहिं, लोह तुण्डेहि पक्खिहिं ।
विलुत्तो विलवन्तोह ढ कगिध्धेहिं ऽणन्तसो ॥५८॥

જે અહીં બતક હંસ, પારેવાંના શિકાર કરી સહાર કરે છે, તેને નરકની અંદર કેટલાય પક્ષીઓ લોઢાની સાણસી જેવી ચાંચવાળા, નારકીના જીવને ચીરી નાખે છે, ફાડી નાખે છે અને જે લોહી શરીરમાંથી નીકળે છે તે ઉપર મીઠું અને તેજાબ છાંટે છે જોઓ, કેવી વેદના થતી હશે ? પણ રુદન કરે પરમાધામીને વિનતી-કાકલુદી કરે, મારી ભૂલ થઈ ગઈ, હવે આવો ગુન્હો નહિ કરું પણ પરમાધામી કહેશે, અહીં તારું કોઈ ચાલે નહિ, તારા કરેલા કર્મ તે તો ભોગવ્યે જ છૂટકો છે અહીં ખૂન કર્યું હોય તો કોર્ટ સાબિતી સાક્ષી માગશે ગુન્હેગાર છૂટે તેનો વાંધો નહિ પણ નિર્દોષ માર્યો ન જાય આ ન્યાય-નીતિ છે પણ નરકમાં પરમાધામી સાક્ષી માગતા નથી. તેનો તો જીવ ત્યાં દાખલ થયો એ જ પુરાવો બસ છે

અજ્ઞાની નારકી જીવો કારમું રુદન કરે છે તલ જેવડા ટુકડા કરી નાખે છે આ કાળા તો જુવો ! કેવાં ચીભડાં સુધાર્યાં છે ! અમારા આયણા તો જુવો ! કેવો રંગ થયો છે જાણે ખજૂરની પેશી જોઈ લ્યો. ફલાણું તો અમને આમ આવડે આમ કર્મ કરી ઉપરથી પોરસ કરનારને શું ફળ ભોગવવા નહિ પડે ! શરીરની શાતા માટે હમામ સાબુ જોઈએ પણ અંદર ચરબી પડે છે તેનું ભાન છે ? શરીર શોભાવીને પાપ કેટલા બાંધ્યા છે ! ત્યાં પરમાધામીઓ ચામડાં

ઊતારી લઈ ખારના કૂંડામા ખોળશે. પછી અંગે અંગમા ખળતરા ઊઠે આ તીવ્ર વેદના કોણે ઊભી કરી ? આહીં આંખ આડા કાન ભલે કરો, પણ કર્મનુ ફળ ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી. બાઈબલમા કહ્યું છે, ઊંટને સોયના નાકામાથી પસાર કરવો સહેલ છે પણ શ્રીમંતોને સ્વર્ગમા જવુ મુશ્કેલ છે. દૂધમા તેજાબ પડે ને જેમ ફાટી જાય તેમ પૈસાદારો પૈસાના મદમા ઉન્મત્ત બની જાય છે પૈસાના તોરમા કઈક લોકો અવળે પથે દોરવાઈ જાય છે પૈસાદારની તમે ખુશામત કરો છો, પણ પરસ્ત્રી ગમન અને વેશ્યા ગમન સુધી તેઓ પહોચી જાય છે કદાચ એ અત્યારે પોતાના પાપને છુપાવી શકે, પણ એ કર્મ ભોગવ્યા સિવાય છૂટકો નથી એકથી અનંતગણુ થઈને આવીને ઊભુ રહેશે

કર્મો વેરની વસુલાત વાળ્યા વગર નહિ રહે ત્યાં તમારી સત્તા નહિ ચાલે. જ્યારે કર્મની સત્તા છાતી ઉપર ચડી બેસશે ત્યારે જ ખબર પડશે ધર્મને નેવે મૂકે, સતની શિખામણુની અવહેલણા કરે અને પાપમા રચ્યો પચ્યો રહે તેની બૂરી દશા થાય છે

મૃગાપુત્ર કહે છે ' હે માતા ! મે ઘણા ઘણા દુખ વેઠ્યા, જેનો કહેતા પાર આવે તેમ નથી જેને આવા દુ:ખો સામે દેખાતા હોય તેને રંગરાગમા આનંદ આવે ? એને સયમ માર્ગનુ લેશ પણ દુખ ન લાગે. જેને સાચો વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો છે પોતાના–નિજ વૈભવનુ માહાત્મ્ય આવ્યુ છે. એવા મહાન પુરુષને જડ–ચેતનની વહેચણી વર્તે છે છ દ્રવ્ય, નવ તત્ત્વને યથાર્થપણે સમજ્યા છે, પછી તેને આ સંસારમા ચેન પડે નહિ

અલખ નિરંજન આતમ જ્યોતિ એ તો તેનું ધ્યાન ધરો
આ કાયા પર આતમ હીરો, ભૂલી કાં ભવ માંહી ભમો
ધ્યાન ધારણા આતમ પદની કરતા પ્રમાણ ચીજ જાવે
નિજ પદની શ્રદ્ધા હોવે ને અનહદ આનંદ મન પાવે

જ્ઞાનીઓ કહે છે આત્મ-જ્યોતિમા ધ્યાન ધરો શરીર પાકિટ છે હીરો આત્મા છે, લાખ રૂપિયાનું પાકિટ કહેવાય ક્યારે? લાખ રૂપિયાનો હીરો અંદર છે, તો ચેતન ઉડી ગયા પછી આ ચામડાના પાકિટની કંઈ જ કિંમત નથી. માટે શુદ્ધ ચૈતન્ય આત્મ તત્વની કિંમત કરો સંપૂર્ણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તપની, આરાધના કરશો તો મોક્ષ મળશે અને જો મહા આરંભ, મહા પરિગ્રહનાં કારણો આપશો તો નરકની ગતિ તૈયાર છે કયા માર્ગે ચાલવું તે તમારા હાથની વાત છે મૃગાપુત્રને સંયમ માર્ગે ચાલવા તાલાવેલી લાગી છે

મૃગાપુત્ર કહે છે હે માતા પિતા! તમે સંયમની દુષ્કરતા વર્ણવો છો પણ આ તો સાંભળો નરકની વેદના ક્યારે નિગોદનું દુ:ખ કેવું છે? પન્નવણા સૂત્ર પદ સાતમે ગૌતમ સ્વામી પૂછે છે કે હે પ્રભુ! નારકીના જીવો શ્વાસોશ્વાસ કેવી રીતે લ્યે છે? ભગવાન જવાબ આપે છે કે હે ગૌતમ-નારકીના જીવો નિરંતર ધમણની પેઠે શ્વાસોશ્વાસ લ્યે છે' આવા તેત્રીસ સાગરોપના આયુષ્યમા કેટલા શ્વાસોશ્વાસ થયા? જેટલા શ્વાસોશ્વાસ થાય એટલા સાતમી નરકના ભવ અને એ તમામ જીવનું દુ:ખ ભેગું કરે એટલું દુ:ખ નિગોદના જીવ એક સમયમા ભોગવે છે જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટ વિરાધના કરનારો નિગોદમા ઉત્પન્ન થાય છે જ્ઞાન અને ચારિત્રની ઉત્કૃષ્ટ આરાધનાનું ફળ મોક્ષ છે

હે માતા ! આવા ભવો મારા અને તમારા આત્માએ અનતીવાર કર્યા છે હવે કાચના કટકાને બદલે રત્ન ચિંતામણિ ફેંકી દઉ, ધતુરો વાવવા કલ્પવૃક્ષને ઉખેડી નાખુ, કે ગધેડાને ખરીદવા ઐરાવત હાથી વેચી નાખુ, એવો હુ મૂર્ખ નથી મારે તો ધર્મમાર્ગે પ્રયાણ કરવુ છે માટે મને રજા આપો. મૃગાપુત્રને મોક્ષપદની સાચી તાલાવેલી લાગી છે અને સંયમની મુશ્કેલી, મુશ્કેલી રૂપ નથી લાગતી. વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૦૨ મુ

સવત ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૧૪ સોમવાર,તા. ૨-૧૧-૬૪.

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

ભગવાન મહાવીર સ્વામી, ચરમ તીર્થંકર દેવને ૭૨ વર્ષનુ આયુષ્ય પૂર્ણ કરતા બે દિવસ બાકી રહે છે, ત્યારે સોળ પહોર સુધી જે દેશના આપી છે તે અતિમ દેશના-ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રની છે ભગવાન પાવાપુરી નગરીમા પધાર્યા છે રાજા અને નગરના લોકો વિનતી કરે છે પ્રભુ ચોમાસુ આહી બિરાજો, અમને ઘણો લાભ થશે

અહે કરો, અહે કરો, અહે કરોજી,
થે ચરમ ચોમાસો સ્વામીજી અહે કરો જી.

હે સ્વામી ? ચોમાસુ આહી કરો. પાવાપુરીથી આઘા

ન જાવ ભગવાનના બેતાલીસ ચાતુર્માસ થયાં તેમાં ચૌદ ચોમાસાં રાજગૃહી નગરીમાં થયાં, ત્યારે તે નગરના લોકો કેવા ભાગ્યશાળી હશે! ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ સાડાબાર વર્ષ અને એક પખવાડિયા સુધી ઉગ્ર તપસ્યા કરી, કર્મને ભેરુભેરુ કરી નાખ્યાં ત્યાર પછી, છેલ્લો છઠ્ઠ કર્યો દીક્ષાપ્રસંગે ભગવાને છઠ્ઠ કરેલો કેવળ જ્ઞાન પ્રગટયું ત્યારે છઠ્ઠ અને નિર્વાણ પામ્યા ત્યારે પણ છઠ્ઠ કરેલ હતો કેવળીને તપ કરવાની જરૂર રહેતી નથી. આપણે મનપાવી કર્મ ટાળવા પુરુષાર્થ કરવાનો છે તીર્થંકર નામગોત્રના દલીકો ખપાવવા, ભગવાને વાણીનો પ્રવાહ વહેવડાવ્યો ભગવાનની વાણીનો યોગ પુણ્યોદય હોય તેને જ મળે. જે મહાન પુણ્યશાળી હોય તેના આગમે, આખા લોકને ઉદ્યોત કરે, એવા ભગવાન પધારે પરમ કૃપાળુ તીર્થંકર દેવની કીર્તિ-યશોનામના ત્રણે લોકમાં ફેલાયેલી છે

ભગવાન મહાવીર સ્વામીના પાંચ કલ્યાણક થયાં છે જન્મ વખતે દેવતાઓ, ૫૬ કુમારિકાઓ અને ચોસઠ ઇન્દ્રો ભગવાનને મેરૂપર્વતના શિખર ઉપર લઈ જાય છે દીક્ષાકલ્યાણક વખતે ચોસઠ ઇન્દ્રો હજારો સૂર્યોને ઝંખાવે તેવી શિબિકા રચી છે તેમાં ભગવાનને બિરાજમાન કરી, ૬૪ ઇન્દ્રો પોતાના સ્કંધ ઉપર શિબિકાને વહન કરે છે ભગવાન પંચમૂષ્ટી લોચ કરે, ત્યારે ઇન્દ્ર વજ્રહીરાના થાળમાં વાળને ઝીલી લે છે અને પછી ક્ષીરસમુદ્રમાં પધરાવી દે છે ભગવાન ૬૪ ઇન્દ્રના વંદનિક પૂજનિક અર્ચનિક અને સ્મરણિક છે ત્રણ ભુવનના શણગાર રૂપ છે કેવળ જ્ઞાનના કલ્યાણક મહોત્સવ વખતે દેવતાઓ હાજર થાય છે

ભગવાનના જન્મ કલ્યાણક મહોત્સવ વખતે ત્રણે

લોકમા અજવાળા થાય છે. નારકીને પણ તે વખતે માર પડતો બધ થઇ જાય છે. કોઇને કહેવા જવુ નથી પડતું, કે તોપના ધડાકા નથી કરવા પડતા, કે કુવર સાહેબનો જન્મ થયો ભગવાનને તો શુભ પુદ્ગલો છે પુણ્યાનુબધી પુણ્યના ઘરનુ પુણ્ય છે એટલે મોક્ષ–કલ્યાણીક વખતે પણ ઈન્દ્રો હાજર થાય નિહરણ પણ ઈન્દ્રો અને દેવતાઓ કરે છે

આજે જગતમા લોકો કેવી રીતે વર્તે છે ? ઠીક લાગે તેને તીર્થંકર પદે બેસાડી દયે છે કહે, આ અમારા પચીસમા તીર્થંકર ! તીર્થંકર ચોવીસ જ હોય, પચીસ તો થાય જ નહીં અનત ચોવીસી થઇ ગઈ પણ એકેય પચીસી સાભળી ?ના ભગવાન મહાવીરનો પરિવાર પાચ લાખ સતાવીશ હજાર, ચારે તીર્થનો થાય છે

પાવાપુરીના હસ્તિપાળ રાજાને ભગવાન મહાવીર સ્વામીનો-ચોવીસમા ચરમ તીર્થંકરનો–જોગ થયો છે ભગવાનને વિનતી કરે છે. હે પ્રભુ ! આપ ચોમાસુ અહીં બિરાજો, અમને લાભ આપો

ભગવાને વિનતી સ્વીકારી, પાવાપુરીમા છેલ્લુ ચોમાસુ રહ્યા. અઢાર દેશના રાજાઓ ત્યા આવ્યા છે છેલ્લા દિવસો છે ગોશાળાએ જ્યારે ભગવાન ઉપર તેજુલેશ્યા મૂકી હતી, પણ તે તેજુલેશ્યા કઇ ખાસ અસર કરી શકી નહિ. ગોશાળાએ કહ્યુ, હે કાસવા ? તુ છ માસમા રીબાઇ રીબાઇને મરીશ ! ભગવાન તો ક્ષમાવત છે. કાટો ભલે કાટાથી નીકળે, હીરો ભલે હીરાથી કપાય, પણ વેર તો પ્રેમ વડે જ શમાવાય વીત-રાગી પ્રભુને કેવળ જ્ઞાન પ્રગટયુ છે સપૂર્ણ જ્ઞાની છે, એમણે

ગોશાળાને ચેતવતાં કહ્યુ હુ તો હજી સાડાસોળ વર્ષ સુધી ગંધહસ્તિની પેઠે વિચરવાનો છુ, પણ હે ગોશાળા ! તારુ મૃત્યુ સાતમે દિવસે નક્કી છે તારી તેજોલેશ્યા તને મારનાર થશે. જ્યારે ગોશાળાએ પ્રભુ ઉપર તેજુલેશ્યા મૂકી ત્યારે તેજુલેશ્યા ભગવાનની ફરતી ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી, ગોશાળાના શરીરમા પ્રવેશી ગઇ અને તેના શરીરની અદર બળતરા ઉત્પન્ન થઈ

ગામની અદર વાત ઉઠી કે બે તીર્થંકરો લવારા કરે છે ગોશાળો જિન નથી, જિનપ્રલાપી છે જેના અગ્યાર લાખ શ્રાવકો છે પાર્શ્વનાથના સતાનીઓનો સગ થયેલો, જે અષ્ટાગ નિમિત્તના જાણકાર હતા ગોશાળો મહાવીર સ્વામી સાથે છ વર્ષ રહેલો બાકી તો પાર્શ્વનાથના સતાનીઓ જે સયમ માર્ગેથી ભ્રષ્ટ થઈ ગયેલા હતા તેઓ તેની સાથે રહ્યા. લાભ, અલાભ સુખ, દુ ખ, જીવન, મરણાદિ છ બોલનો જાણકાર થયો, એટલે પ્રભાવશાળી પણ દેખાવા અને બધાને ભવિષ્ય કહેવા માડ્યુ કોઇને કઈ ધધો કરવાનું કહે ને તે કરે એટલે તેને ત્યાં પૈસાની રેલમછેલ થઈ જાય ગોશાળાએ કીધુ અને મળ્યુ અહી કોઈ તેજી-મદીના ભાવ બતાવે તો આ ઉપાશ્રય ટૂકો પડી જાય તેટલા આવે ને ! કોઇને કહેશે તુ ચોવીસ કલાકમાં મરી જઈશ, કોઇને સાંસ લેવાની ઘડી ગણાતી હોય તેને કહેશે, તું હજી બાર મહિના કાઢીશ એમ કહે, અને એ જીવી જાય સાજો થઇ જાય આવી વાતોથી શ્રદ્ધા બેસાડી દીધી છ બોલનો પ્રભાવ પડ્યો લોકો તેના તરફ આકર્ષાયા આજે પણ અમુક પથમાં ભળવા વિષે અફવા ફેલાવી છે કે તે પથમા જાય તે પૈસાદાર થાય એટલે આજે તો લોકો ત્યા ધસડાય છે કારણ કે પૈસાની ભૂખ કોને નથી !

ગોશાળો જિન ન હોવા છતા પણુ હુ જિન છુ, સર્વજ્ઞ છુ, તીર્થંકર છુ, તેમ બોલે છે, પણ લાગવગ લાયકાત નહિં આપે મહાવીર સ્વામી તીર્થંકર છે સૂર્ય કાઇ છાબડે ઢાકયો રહે નહિ ભગવાન ઉપર છોડેલી તેજુલેશ્યા જ્યારે પાછી ફરી, ત્યારે ભગવાનના સાધુએ કેટલાક પ્રશ્નો ગોશાળાને પૂછયા પણુ તે જવાબ આપી શકયો નહિ

ગોશાળાના શરીરમા તેજુલેશ્યા પ્રવેશી છે એટલે બળતરાનો પાર નથી. તેના સાધુ અને શ્રાવકોને દભ સમજાણો તેઓમાથી ઘણા ગોશાળાના પથમાથી નીકળી, મહાવીર પ્રભુ પાસે આવી દીક્ષા લીધી આ સમયે ગામમા વાત ઊડી કે બે તીર્થંકરો લવારા કરે છે. એક કહે છે, તુ છ માસમા મરીશ, બીજો કહે છે, સાત દિવસમા મરીશ આમા સાચો કોણુ ને ખોટો કોણુ? ગોશાળો પોતે તો જાણતો હતો કે પાછી ફરેલી તેજુલેશ્યા તેના શરીરમા પ્રવેશી ગઈ છે એટલે બળતરાનો કોઇ પાર નથી આબો ચૂસે છે, દારૂ આદિ પીએ છે, પણુ કોઈ વાતે શાન્તિ થતી નથી આમ કરતા સોતમો દિવસ આવ્યો. શ્રાવકોને ભેગા કરી કહે છે 'હુ મરી ગયો છુ, એવુ તમે જાણો, ત્યારે મારા આ દેહને સુગધી પાણીથી નવરાવજો હ સલક્ષણુનુ પટ પહેરાવજો આખા શરીરે સુગધી ચદનનો લેપ કરજો અને હજારો માણુસો ઉપાડે તેવી શિબિકામા કાઢજો અને મોટા મોટા અવાજે ઉદ્દઘોષણા કરજો કે-ચોવીસમા તીર્થંકર દેવ નિર્વાણુ પધાર્યા છે આવા મહાન્ સત્કાર સન્માનથી મને કાઢજો" આટલી ભલામણ કર્યા પછી જ્યારે આયુષ્ય થોડુ બાકી રહ્યુ, ત્યારે વિચાર થયો કે મહાવીરને ખોટા તો કેમ કહેવાય!

એક વખત જ્યારે પ્રભુ છદ્મસ્થ અવસ્થામાં હતા અને ગોશાલક એમની સાથે હતો. ત્યારે વિહારમાં જતાં એક તલનો છોડ જોઈ પ્રભુને પૂછ્યું કે પ્રભુ ? આ ફૂલના જીવ ચ્યવીને ક્યાં જશે ? ત્યારે પ્રભુ કહે સાત ફૂલના જીવ સાત તલ પણે ઉત્પન્ન થશે. ગોશાળાને એમ કે પ્રભુને ખોટા પાડું, એટલે પાછા વળીને તલનો છોડ ઉખેડીને ફેંકી દીધો પરંતુ તે વખતે અચાનક વાદળું થયું, વરસાદ આવ્યો અને મૂળિયું પકડાઈ ગયું ગોશાળો પાછો વળ્યો ત્યારે ભગવાનને પૂછે છે પ્રભુ ! ફૂલના જીવ ક્યાં છે ? ભગવાન કહે 'તલરૂપે ઉત્પન્ન થઈ ગયા છે' પરીક્ષા અર્થે પાછે પગે તલસરા પાસે પહોંચ્યો જોયું તો સાતજ તલ છે આમ પહેલેથી ભગવાનને ખોટા પાડવા, કેવા ધંધા કરેલા ? પણ ભગવાન જે બોલ્યા તે પ્રમાણે જ થતું આવ્યું છે

ભગવાનના બે સાધુને તેજુલેશ્યા મૂકી બાળ્યા મેં કેટું ઘોર પાપ કર્યું ! ભગવાન મહાવીર જ સાચા છે હું ખોટો છું મેં આજ દિવસ સુધી ખોટી પ્રરૂપણા કરી છે મારૂં શું થશે ? કલ્પાંત થવા માંડ્યો અંતર કકળવા લાગ્યું પ્રભુ આપજ સાચા છો અને હું ખોટો છું, આમ વિચારતા (શુક્લ લેશ્યા આવી) પરિણામ ઉજ્જવળ થયા

હે પ્રભુ ? આપ ગુણના ભંડાર છો માન, મોટાઈ મેળવવા માટે મેં કેવા અનર્થ કર્યા ! મોહરૂપી સોરીંગ કરડ્યો તે આપ વિના કોઈ ઉતારી શકવા સમર્થ નથી. આપ ગુણના ભંડાર છો, ત્યારે મારા અવગુણોનો કોઈ પાર નથી. ગોશાળાને કેટલો પશ્ચાતાપ થયો હશે ? કેવા ઓસ્તા

થયો હશે, ત્યારે બારમું દેવલોક પ્રાપ્ત થયુ હશે. બબ્બે સાધુ ઉપર તેજુલેશ્યા મૂકી બાળનારને બારમુ દેવલોક હોય ? પણ આને પશ્ચાતાપની ભઠ્ઠી કેવી સળગી હશે? અત્યાર સુધી ખોટી જાહેરાત ફૂલાઇને કરી હતી હવે સાચી હકીકત જણાવતા કેટલુ લાગી આવ્યુ હશે ! મુખ્ય શ્રાવકોને પાસે બોલાવ્યા (ભગવતી સૂત્રના ૧૫મા શતકમા આ બધો અધિકાર છે) તે કહે છે 'હે શ્રાવકો ? મારી વાત માન્ય કરશો ?' 'પ્રભુ આ શુ બોલો છો ! માન્ય શુ, આજ્ઞા હોય તે કહો !' 'સાભળો પ્રતિજ્ઞા લેવડાવીને કહ્યુ 'હુ જૂઠો છુ. મહાવીર પ્રભુ સાચા છે.' અગ્યાર લાખ શ્રાવકોને ધણી માન-કષાયને મૂકે તે કાઇ થોડીઘણી વાત નથી પાપ ખૂચ્યુ છે. એટલે કહે છે, કે ભગવાન ખરા છે. હુ ખોટો છુ. હુ તો મ ખલી પુત્ર છુ. ગાયોની શાળામા જન્મ થવાથી મારુ નામ ગોશાળો પડ્યુ છે

હુ મંખલી પુત્ર છુ ભગવાનનો મે વિરોધ કર્યો. તેમના સમોસરણમા બબ્બે સાધુ ઉપર તેજુલેશ્યા છોડી બાળી નાખ્યા શ્રમણનો ઘાતક થયો શ્રમણનો ઘાતક, એટલે અનંતાની દયાના પાળનારનો ઘાતક થયો ઉપકારી પ્રભુ પર પણ મે તેજુલેશ્યા મૂકી, મે ઘણુ પાપ કર્યું છે પાપ નજરે તરવરે છે તેજુલેશ્યા ભગવાને મને શીખડાવી અને મે તેમના ઉપર ઉપયોગ કર્યો માટે જુઓ, સાભળો, મારો આ દેહ છૂટે ત્યારે ડાબે પગે સિંદરી બાધી, આખી સાવર્થીનગરીમા મને ઢસરડજો અને ચોરે-ચૌટે ફેરવતા એમ કહેજો, કે આ જિન નહિ પણ જિનપ્રલાપી છે તીર્થંકર ન હતો પણ બબ્બે શ્રમણોનો ઘાતક પ્રભુ મહાવીર ઉપર તેજુલેશ્યા ફેકનાર, મ ખલીના

એક વખત જ્યારે પ્રભુ છદ્મસ્થ અવસ્થામા હતા અને ગોશાલક એમની સાથે હતો ત્યારે વિહારમાં જતાં એક તલનો છોડ જોઇ પ્રભુને પૂછ્યુ કે, પ્રભુ ? આ ફૂલના જીવ આવીને કયા જશે ? ત્યારે પ્રભુ કહે સાત ફૂલના જીવ સાત તલ પણે ઉત્પન્ન થશે ગોશાળાને એમ કે પ્રભુને ખોટા પાડુ, એટલે પાછો વળીને તલનો છોડ ઉખેડીને ફેંકી દીધો પરંતુ તે વખતે અચાનક વાદળુ થયુ, વરસાદ આવ્યો અને મૂળિયુ પકડાઈ ગયુ ગોશાળો પાછો વળ્યો ત્યારે ભગવાનને પૂછે છે પ્રભુ ! ફૂલના જીવ કયા છે ? ભગવાન કહે 'તલરૂપે ઉત્પન્ન થઈ ગયા છે' પરીક્ષા અર્થે પાછે પગે તલસરા પાસે પહોંચ્યો, જોયુ તો સાતજ તલ છે આમ પહેલેથી ભગવાનને ખોટા પાડવા, કેવા ધંધા કરેલા ? પણ ભગવાન જે બોલ્યા તે પ્રમાણે જ થતુ આવ્યુ છે

ભગવાનના બે સાધુને તેજુલેશ્યા મૂકી બાળ્યા મે કેટલું ઘોર પાપ કર્યું ! ભગવાન મહાવીર જ સાચા છે હુ ખોટો છુ મે આજ દિવસ સુધી ઊંધી પ્રરૂપણા કરી છે, મારુ શુ થશે ? કલ્પાંત થવા માંડયો અંતર કકળવા લાગ્યુ પ્રભુ આપજ સાચા છો અને હુ ખોટો છુ, આમ વિચારવા (શુક્લ લેશ્યા આવી) પરિણામ ઉજ્જવળ થયાં

હે પ્રભુ ? આપ ગુણના ભંડાર છો માન, મોટાઈ મેળવવા માટે મે કેવા અનર્થ કર્યા ! મોહરૂપી શોરીંગ કરાયો, તે આપ વિના કોઇ ઉતારી શકવા સમર્થ નથી. આપ ગુણના ભંડાર છો, ત્યારે મારા અવગુણોનો કોઇ પાર નથી. ગોશાળાને કેટલો પશ્ચાતાપ થયો હશે ? કેવો ઓસ્તો

થયો હશે, ત્યારે બારમુ દેવલોક પ્રાપ્ત થયુ હશે બબ્બે સાધુ ઉપર તેજુલેશ્યા મૂકી બાળનારને બારમુ દેવલોક હોય ? પણ આને પશ્ચાતાપની ભઠ્ઠી કેવી સળગી હશે? અત્યાર સુધી ખોટી જાહેરાત ફૂલાઇને કરી હતી હવે સાચી હકીકત જણાવતા કેટલુ લાગી આવ્યુ હશે! મુખ્ય શ્રાવકોને પાસે બોલાવ્યા (ભગવતી સૂત્રના ૧૫મા શતકમા આ બધો અધિકાર છે) તે કહે છે 'હે શ્રાવકો? મારી વાત માન્ય કરશો?' 'પ્રભુ આ શુ બોલો છો! માન્ય શુ, આજ્ઞા હોય તે કહો!' 'સાભળો પ્રતિજ્ઞા લેવડાવીને કહ્યુ 'હુ જૂઠો છુ. મહાવીર પ્રભુ સાચા છે.' અગ્યાર લાખ શ્રાવકોનો ધણી માન-કષાયને મૂકે તે કાઇ થોડીઘણી વાત નથી પાપ ખૂચ્યુ છે. એટલે કહે છે, કે ભગવાન ખરા છે હુ ખોટો છુ. હુ તો મ'ખલી પુત્ર છુ. ગાયોની શાળામા જન્મ થવાથી મારુ નામ ગોશાળો પડયુ છે

હું મ ખલી પુત્ર છુ ભગવાનનો મે વિરોધ કર્યો તેમના સમોસરણમા બબ્બે સાધુ ઉપર તેજુલેશ્યા છોડી બાળી નાખ્યા. શ્રમણનો ઘાતક થયો શ્રમણનો ઘાતક, એટલે અનતાની દયાના પાળનારનો ઘાતક થયો ઉપકારી પ્રભુ પર પણ મે તેજુલેશ્યા મૂકી, મે ઘણુ પાપ કર્યું છે પાપ નજરે તરવરે છે તેજુલેશ્યા ભગવાને મને શીખડાવી અને મે તેમના ઉપર ઉપયોગ કર્યો માટે જુઓ, સાભળો, મારો આ દેહ છૂટે ત્યારે ડાબે પગે સિંદરી બાધી, આખી સાવર્થીનગરીમા મને ઢસરડજો અને ચોરે-ચૌટે ફેરવતા એમ કહેજો, કે આ જિન નહિ પણ જિનપ્રલાપી છે તીર્થંકર ન હતો પણ બબ્બે શ્રમણોનો ઘાતક પ્રભુ મહાવીર ઉપર તેજુલેશ્યા ફેકનાર, મ ખલીના

પુત્રને ધિક્કાર હોજો એમ કહી મોઢામાં થૂક્યો. એવી રીતે સાવથીનગરીમાં ફેરવી, એકાંત સ્થળે મારા દેહને ફેંકી દેજો.' આટલી ભલામણ શ્રાવકોને કરે છે શુક્લલેશ્યા પ્રગટી ચૂકી છે પરિણામ ઉજળા થઈ ગયા છે સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિમાં આયુષ્યનો બંધ પડતાં બારમા દેવલોકમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થયો

ભગવાને કહેલું કે છ માસમાં રીબાઈને મરનાર નથી, હજી ૧૬॥ વર્ષ વિચરવાનો છું' તે વાત બધાના લક્ષમાં છે એટલે પ્રભુનો આ અંતિમ સમય છે, એમ સમજી, બધા પ્રભુની છેલ્લી દેશનાનો લાભ લેવા આવી ગયા છે, અઢાર દેશના રાજાઓ ભગવાનની પાસે છઠ્ઠ પૌષધ કરી બેસી ગયા છે તેને અનુસરીને આજે ચૌદશ–પાખીના પૌષધ ઘણા કરે છે

આપણી દિવાળી અજવાળી ક્યારે કહેવાય? આત્મિક ભાવનાની ખીલવણી થવી જોઈએ. સ્વરૂપમાં ટકવું જોઈએ બાકી, ઘૂઘરા કહીવડાં સાટા ગળ્યું ખાવાનું કરો, અને બની ઠનીને બહાર નીકળો તેમાં દિવાળી ભાળો છો? દિવાળી એ તો સાર્વજનિક પર્વ છે દરેક પંથ મત વાળા દિવાળીને માન્ય કરે છે જૈન લોકો આજે મહાવીર પ્રભુ નિર્વાણ પામ્યા અને ગૌતમ સ્વામીને કેવળજ્ઞાન થયું તે પ્રસંગે દિવાળી માની રહ્યા છે હિંદુધર્મમાં, આજે રામચંદ્રજી સીતાજીને લઈને અયોધ્યામાં પ્રવેશ કર્યો તેની ખુશાલીમાં દિવાળી પર્વ ઉજવે છે એમ ભિન્ન ભિન્ન માન્યતા છે કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે દિવાળી સાર્વજનિક પર્વ છે

ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ બે દિવસનો સંથારો કર્યો.

અખડ વાણીને પ્રવાહ વહેવડાવ્યો, ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રની પ્રરૂ-
પણા કરી સૂત્રરૂપે બધુ કીધુ, ગૂથણી ગણધર દેવે કરી
ભગવાન મહાવીરસ્વામીના નિર્વાણ સમયે એ ગણધરો પાસે હતા.
ગૌતમ અને સુધર્મા બાકીના નવ, આ પહેલા મોક્ષે ગયા હતા
લોકો દેશના સાભળવા તન્મય બની ગયા, આ મૃગાપુત્રનુ
૧૯ મુ અધ્યયન અતિમ દેશનામા કહેવાયેલુ છે

तण्हा किलन्तो धावन्तो, पत्तो वेयरिणि नदि ।
जलं पाहिन्ति चिन्तन्तो, खुरधाराहि विघाइओ ॥५९॥

મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે 'હે માતા! હુ પરવશ
પણે, મારા કર્મના વાકે, નરક ગતિમા નારકી પણે હતો ત્યા
હુ ઘણો દુખી થયો જ્યરે હુ ખૂબ તૃષ્ણાતુર થયો ત્યારે
વૈતરણી નદી ભણી દોડયો વૈતરણી નામનો પરમાધામી વૈતરણી
નદી વિકુર્વે છે જેમા પરૂ–પાચની દુર્ગંધ હોય છે ખોબો ભરે
ત્યા હાથના આગળા કપાઇ જાય જીભને એ પાણી અડે ત્યા
જીભ કપાઈ જાય આવી નદીમા પરમાધામીઓ નારકીના જીવને
ધક્કા મારીને નાખે છે તેમા પડતા શરીરના ટુકડા થઈ જાય
છે ધોબીની પેઠે પરમાધામી નારકીને બે પગેથી ઝાલી, મોટી
શીલા ઉપર પછાડે છે ફોદે ફોદા ઊડી જાય

હુ વૈતરણીમાથી માડ છૂટી, શાતા વળે તે માટે વનમા
દોડી ગયો ત્યા મહાવન અસિપત્ર નામનુ મહા મોટુંવન
પરમાધામીએ વૈક્રિય કરેલુ હોય છે ત્યા શાતા લેવા વૃક્ષ
નીચે બેઠો ત્યા ઉપરથી તલવારની ધાર જેવા પાદડાઓ
પડવા લાગ્યા હાથ પગ છેદાઈ ગયા માથાના ટુકડા થઈ
ગયા 'હે માતા! આવા દુખો અનતીવાર ભોગવ્યા જેણે

નિરતર અશાતા ઉપજાવી છે તેને નરકમાં ક્યાય શાતા મળતી નથી

મૃગાપુત્ર આ અનુભવની વાણી બોલી રહ્યા છે હજુ પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૦૩ મુ

સ ૨૦૨૦ આસો વદિ ૦)) મ ગળવાર, તા. ૩-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ત્રિલોકીનાથ, દેવાધિદેવ ત્રણ જગતના આધારભૂત, રક્ષણકર્તા, જગતના જીવોને સત્ય માર્ગે ચલાવનાર, મિથ્યાત્વના ઝેર ઉતારનાર પવિત્ર ૨૪મા તીર્થંકર દેવ, ભગવાન મહાવીર સ્વામીની આજે નિર્વાણ તિથિ છે જેણે કમના કાટ ઉખેડવા માટે ઘણા પ્રયાસો કર્યા. નદરાજાના ભવમાં અગ્યાર લાખ ઉપરાંત માસખમણ કર્યા હતાં ત્યાં ૨૦ બોલની આરાધના કરી. તીર્થ કર નામ ગોત્ર કર્મ ઉપાર્જ્યું, જેના પ્રતાપે ચોવીસમા તીર્થંકર દેવ થયા. ત્રીસ વર્ષની ભરયુવાનીમા રાજપાટ ત્યાગી સયમ પથે વળ્યા. ત્યાગને જીવનમાં ઉતાર્યો પછી જ તેમણે મોક્ષમાગની પ્રરૂપણા કરી છે ભગવાનનું ચારિત્ર યથાખ્યાત, વાણી અને વર્તન જીવનમા એકાકાર પણે વર્તતાં હતાં દુ ખનો ક્ષય કરવા યાવજ્જીવ સુધીનું સામાયિક વ્રત અગીકાર કરી લીધુ આત્માને ઉજ્જવળ કરવા ઉગ્ર તપસ્યાઓ કરી. ઓછામા ઓછો તપ-છઠ્ઠ એટલે બે ઉપવાસ, ઉત્કૃષ્ટા છ માસના

૧૮૦ દિવસના ઉપવાસ બધા ઉપવાસો ચોવિહારા. ૧૮૦ ઉપ-વાસમાં તેર બોલનો આકરો અભિગ્રહ ધાર્યો કે રાજાની કુંવરી, માથે મૂંડો, હાથ-પગમાં બેડી, સુપડાંને ખૂણે અડદના બાકળા, આંખમાં આંસુ લાવી, ત્રીજે પહોરે વહોરાવે તો લેવુ ભગવા-નનો અભિગ્રહ પૂરો થતો નથી ચાર જ્ઞાન વર્તે છે સાધન છે, છતા કદી ઉપયોગ મૂકી જોતા નથી કેવા ધૈર્યવાન હતા ? ફરતા ફરતાં પ્રભુ કૌશંબી નગરીયે પધાર્યા

પાંચ પાંચ માસના ઉપવાસ માથે, પચીશ દિવસનાં
વા'ણાં વાયાં,
ઘેર ઘેર ઘુમતાં તોયે પ્રભુને, ભોજન મળે ના,
મન માન્યાં,
કોઇ મોદક મીઠા લાવતા રે, કોઇ પકવાન પ્રેમે
આપતા રે તોય પ્રભુજી પાછા જાય,
સતી ચંદનબાળાને બારણે પ્રભુ આવી ઊભા છે પારણે,
એનુ જીવતર ધન્ય ધન્ય થાય.
મેવા મીઠાઈ પડતા મૂકીને, લીધા અડદના બાકળા,
બંધન તૂટયાં જન્મે જન્મના, અંતરનાં ઉઘડયાં આગળાં,
એણે ભિક્ષા પ્રભુને દીધી રે, એણે આશિષ ઉરની લીધી રે,
એનું જીવતર ધન્ય ધન્ય થાય.

ચંદનબાળાના વદન ઉપર ઓજસ કંઈ ઔર ઝળકી રહ્યું છે એકદા બહારગામથી પાછા આવતા શેઠ પૂછે છે કે શેઠાણી કયા છે? દાસી કહે, તે તો પીયર ગયા છે તમારી શેઠાણીનુ નામ લેવા જેવુ નથી ચંદન બાળાને ભંડકિયામા પૂરી છે માથાનો સુંદર ચોટલો ઉતરાવી નાખ્યો છે સંશય તે છૂપુ ઝેર છે શેઠાણીને સંશય થયો હતો કે અત્યારે તો શેઠ દીકરી દીકરી કહે છે, પણ આગળ જતા મારી સમોવડ થશે આમ સંશયને લઇને કાવતરુ કર્યું ચંદનબાળા તો ચુંકારો કરતી નથી, તે તો

પચ પરમેષ્ઠી પદની આરાધનામાં તલ્લીન બની કર્મ ખપાવે છે દાસ-દાસીઓને સેવા કરતી નથી, કે બૂમ બરાડા પાડતી નથી. ઓળી અણુધારી જ વાગે કયારે કમ નો ઉદયકાળ થશે, ક્યુગો ફૂટે તેની શુ ખબર ! માટે સમય વર્તે ત સાવધાન દુખમાં પણ સમભાવે સાવધાન રહેવું જોઈએ.

ચદનબાળાનું દુખ સાભળી શેઠનો જીવ કપાઇ ગયો. તાળુ તોડી ચદનબાળાને બહાર કાઢી, કહેવા લાગ્યા, અરરર ! તારે માથે આવડુ દુખ ! ચદના કહે, હોય બાપુજી ! આ તો કમ ખપાવવાનો મહાન મહોત્સવ છે જુઓ સમભાવ કેવો છે ! ક્યો કર્મ ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી, પણ સામાનો દોષ ન જોવો તે ખૂબી છે ને ! જેને શોધતા આવડે છે તે તો જીવન સમસ્યાનો ઉકેલ આણી શકે છે

શેઠ કહેવા લાગ્યા, જલદી પારણુ કર, હુ હમણા લુહારને બોલાવી લાવુ છુ શેઠને પારણુ કરાવવા માટે કાઇ ખાવાનુ ઘરમાંથી મળ્યુ નહિ, ફક્ત ઢોરને આપવા માટે મીઠા વિનાના મોળા અડદના બાકળા હતા તે લીધા અને બીજુ કઇ સાધન ન મળતા લોઢાના સૂપડામાં ખાવા આપ્યા બેટા ! પારણુ કરવી થા હમણા હુ લુહારને બોલાવીને આવુ છુ એમ કહી શેઠ બહાર નિકળ્યા ચદનબાળાને ત્રણ દિવસના ઉપવાસ છે ઉબરમા બેઠી છે પણ મોઢામા કોળિયો જતો નથી. કેમ જાય ! દાન દઉં પછી પારણુ કરુ એવી ભાવના છે નજર બહાર મડાવી છે

એની જોતા તા વાટ, ધ નરજો આવીમળે,
ઉપરે ઉનાના લાટ, હૃ થી નહિ ત્યા કામની

બારણુ સામે નજરે રાખી વાટ નિહાળે છે, ત્યા ભગવાન મહાવીર સ્વામી પધાર્યા, પાચ માસને પચીસ દિવસના ચોવિહારા ઉપવાસ છે આજે તો એક ઉપવાસ કરે ત્યા લડથડિયા ખાવા લાગી જાય છે, અને કહેશે, 'ક્યારે ઊગે દીનોનાથ, ને ન કાઢુ મોઢા બહાર હાથ'

ભગવાન તીર્થંકર દેવ ચરમ શરીરીની આજે નિર્વાણ તિથિ હોઈ જેમ બને તેમ ત્રિરત્નની આરાધના કરવાની હોય, પણ મેવા મીઠાઇ ઉડાવવા કે શરીર શણગારવા, રગોળી પૂરવી, એથી શુ ઉજવણી માનવાની હોય ? રગોળી અદરના ઉપશમ ભાવની પૂરો સમિતિ–ગુપ્તિની વેલો કાઢો. તમારી જીભ સાકર જેવી રાખો ગળ્યુ ભાવે છે, તો ગળ્યુ બોલો.

ભગવાન મહાવીર સ્વામીને પારણુ કરાવનાર ચદનબાળાનો જોગ મળી ગયો રાજાની કુવરી, કાળથી ત્રીજો પહોર, ક્ષેત્રથી ઉંબરમા બેઠી છે, સૂપડાને ખૂણે અડદના બાકળા, માથે મૂડન, બધા બોલ પૂરા છે, માત્ર એક આસુની ધારાનો બોલ અધૂરો રહે છે ચદનબાળાએ ભગવાનને દીઠા તેનો શોક ચાલ્યો ગયો ઉલ્લાસ આવી ગયો જ્યા વહોરાવવા જાય છે ત્યા ભગવાન પાછા વળી જાય છે પ્રભુ પાછા ફર્યા ત્યા તો ચદનાને માથે જાણે આભ તૂટી પડયો હોય, તેમ—

> રડતી ચંદનબાળા બોલે, કૃપા કરો ભગવાન
> મહેર કરો મુજ રંકજ ઉપરે, લ્યો બાકુળા દાન,
> આવો આવો હે વીર ! સ્વામી મારા અંતરમાં.

રડતી રડતી બોલે છે, હે પ્રભુ ! કઇ મારો વાક ! તમે પાછા વળો મારા ઉપર કૃપા કરો મને ગમે તેટલા દુખ પડયા તે દુખ, દુખ નથી લાગ્યા, પણ આપ આગણેથી

પાછા જાઓ છો, તે તો જાણે મેરુ તૂટી પડયો હોય તેવું લાગે છે ભગવાને નિહાળ્યું ચંદનબાળા ધ્રુસકે ધ્રુસકે રડી રહી છે અભિગ્રહ પૂર્ણ થયો જાણી, પ્રભુ વહોરવા પાછા વળ્યા ભગવાન કરપાત્રી હોય છે હાથ ધર્યો ત્યાં ચંદનબાળાએ બાકળા વહોરાવ્યા

એજ ક્ષણે ચમત્કાર થયોને બંધની બેડી તૂટી,
માથે સુંદર વાળ થયા ને, વરસી સુખની હેલી,
મારાં આંખલડાં સૂના
આવો આવો દેવ, મારા સૂનાં સૂનાં દ્વાર
મારાં આંખલડાં સૂના
રોતી રોતી ચંદનબાળા વિનવે છે આજ મારા..

ત્યાં તો બંધન તૂટયાં માથે સુંદર કેશકલાપ થઈ ગયો સાડાબાર ક્રોડ સોનૈયાનો વરસાદ સુગંધી ફૂલોનો વરસાદ, વસ્ત્રોનો વરસાદ વરસ્યો આકાશમાંથી દુંદુભીનો દિવ્ય મહા ઘોષ થયો. અહોદાન, મહાદાન, એ આખા ગામમાં સંભળાયું ભગવાનના આહાર ને નિહાર અદ્રશ્ય હોય છે કબૂતરની પેઠે આખા ને આખા બાકળા ઉતારી ગયા ચાવીને સ્વાદ લેતા નથી. તપશ્ચર્યામાં છ માસમાં પાંચ જ દિવસ ઓછા છે, એમાં ક્યાંય રાબડી, સૂંઠ, શીંગુનું પાણી, મગના પાણીનાં પારણા નથી. આજે તો તોફાનનો પાર નથી. એક ઉપવાસ કર્યો હોય ત્યાં દિવસે તારા દેખી જાય ક્યાં ભગવાનની પરમ દશા અને ક્યાં આપણી પામર મનોદશા! સાધના વિના સિદ્ધિ ક્યાં પડી છે?

આજે તો મોટી વાતો કહે કે 'સ્વ સ્વરૂપમાં રમવું, પણ રમી રહ્યો ભાઈ? દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયની વાતો આવડી

ગઇ એટલે શુ તરી ગયો? જીવનમા ઈન્દ્રિય વિષયોના તારા ચાળા તો જો **ધર્મ વિના કર્મનો આરો નહિ આવે.** પાણીના પકવાનો અને વાતોના વડાથી પેટ ભરાય નહિ હજારો વાનગીઓ ગણાવી જનાર કરતા લૂખો રોટલો પીરસનારો શ્રેષ્ઠ છે એમ એક જીભે હજાર જ્ઞાનની વાતો બોલી જનાર કરતા થોડુ પણ આચરણમા ઉતારનાર શ્રેષ્ઠ છે. વિચારના હવાઇ મહેલ કરતા આચારની ઝૂપડી શ્રેષ્ઠ છે જ્ઞાની કહે છે, કે તુ આચરણમા ઉતારે તો જ તારા જ્ઞાનની કિંમત છે **જેની જીભ નાની તેનું કામ મોટુ. જેની જીભ મોટી તેનું કામ નાનું.**

ભગવાને સાડાબાર વર્ષ અને એક પખવાડિયા સુધી તપ કર્યો, તેમા ૩૪૯ પારણા થયા, બાકી બધા ચોવિહારા ઉપવાસ હતા દીક્ષા પ્રસ ગે ઈન્દ્રે દેવદુષ્ય વસ્ત્ર ખભે નાખેલુ તેને પણ વોસરાવી નાખ્યુ પાથરવા માટે દાભડો, પથરણુ, કઈ જ નહિ લાબો વાસો કરવાની વાત જ નહિ આજે તો એક પૌષધ કરે, હજુ બપોરના બાર ન વાગે ત્યા તો ઉપાશ્રયમા પથારીઓ પડી જાય! આજે ન સૂવે તો ભલાઈ! કારણ કે આજે તો માળા ફેરવવાની હોય ને?

ભગવાને બેતાલીસ વર્ષ સયમ પાળ્યો તેમા ૧૨॥ વર્ષ અને એક પખવાડિયુ છદ્મસ્થ પણે રહ્યા, બાકીનો સમય કેવળજ્ઞાની પણે વિચર્યા ભગવાનના ચૌદહજાર સાધુ, છત્રીસહજાર સાધ્વીજી, શ્રાવક-શ્રાવિકામળી સર્વ પરિવાર પાચલાખને ૨૭ હજાર તેમા ૭૦૦ સાધુ—સાધ્વીજી તદ્ભવે મોક્ષ ગામી થયા બાકીના દેવલોકે ગયા છે ભગવાનના શ્રાવકો પણ

જઘન્ય ત્રીજે ભવે અને ઉત્કૃષ્ટા ૫ંદર ભવે તો મોક્ષે જાયે જ બધા શ્રાવકો સમકિતની છાપવાળા હતા શ્રાવક નામધારી ન હતા ગુણ ધારી હતા આજે તો નહાઈ-ધોઈ શણગાર સજી, જાણે કે અમે કંઈક છીએ એમ ગુમાન રાખતા હોય પણ બહારના સૌંદર્યથી શોભે તે તો નટ અને સદાચારના શૌર્યથી શોભે તે સુભટ તમે નટ છો કે સુભટ? ભગવાન્ મહાવીર કહેવાણા વીર એટલે શું? ભગવાનમાં વીરત્વ હતું, અમથાં નામ નથી પડયાં. કર્મની સામે ઝૂંબેશ ઉઠાવી મરજીયાત કષ્ટ સહેવાની કળા એટલે તપ અને આવો તપ જ મુક્તિ અપાવે છે પ્રભુએ મોહના થાણાને ઉઠાવી નાખ્યા – ૭ નવમું અધ્યયન

तव नारायजुत्तेणं भित्तूण कम्म कंचुयं ।
मुणी विगय संगामो, भवाओ परिमुच्चइ ॥२२॥

જેમ કોઈ મોટો સુભટ હાથમાં બાણ લે તેમ પરાક્રમ રૂપી ધનુષ્યબાણ લઇ ઇર્યાસમિતિની જીવાદોરી બાંધી, ધીરજ રૂપી બાણ કર્યું તેને સત્યરૂપી ચામડાથી બાંધ્યું તપરૂપી તીરથી કર્મસેનાને ભેદી નાખી ભાવ સંગ્રામ ખેડયો ભગવાને પુરુષાર્થ ખેડી ચાર ઘન ઘાતી કર્મને તોડી નાખ્યાં બોતેર વર્ષનું આયુષ્ય પૂર્ણ થયું આ દિવસની પાછલી રાત્રીએ–

અમાસની પાછલી રાતે, આઠ કર્મ ક્ષય કીધાં
મહાવીર સ્વામી મુક્તિ પહોંચ્યા, ગૌતમ કેવળ જ્ઞાની રે
આજ મારે દિવાળી આ જવાળી

ભગવાન આઠ કર્મોનો ક્ષય કરી, ઠેઠ ઉર્ધ્વ ગતિમા લોકના અગ્રભાગે એક સમયમા પહોંચી ગયા અલોકમા ધર્માસ્તિકાયનો અભાવ છે તેથી અલોકમાં જઈ શકાતું નથી.

ભગવાન અલોકને અડીને રહ્યા છે, સિદ્ધિ પદને વર્યા છે ગૌતમ સ્વામી પાસે હતા પ્રભુના વસમા વિરહે હૈયામા જાણે વજ્રઘાત થયો હોય તેમ દુ ખ લાગ્યુ. અહો! કેવળ જ્ઞાનનો સૂર્ય આથમી ગયો! શુદ્ધ આત્મભાવની વિચાર ધારાએ ચડયા, છઠ્ઠા અને સાતમા ગુણસ્થાને પ્રમત અપ્રમત દશામાં ઝીલનારા ગૌતમે ક્ષપક શ્રેણી–ક્ષાયક ભાવથી કેવળ જ્ઞાન અને કેવળ દર્શન પ્રાપ્ત કરી લીધુ કેવળ જ્ઞાનનો દીવડો ઝળહળ્યો આવા પવિત્ર પુરુષ ગૌતમ સ્વામીને કેવળ જ્ઞાન થયુ. ભાવ દીપક પ્રગટયો આજે તમે પણ ભાવ દીપક પ્રગટાવો માટીના કોડિયાના દીપકોથી ત્રસ જીવોનો સ હાર થાય છે અ દરમા પ્રકાશ પ્રગટાવો ઘરબાર વાળી–ચોળી સાફ કરો છો, વાસણના કાટ ઉખેડો છો, તેમ વાસનાના કાટ ઉખેડો આતરિક જીવન તપાસો

> **ભ્રમણા સ્થળ ભીતરનુ તોડો, ફોડો કર્મ ફટાકા રે.**
> **જ્ઞાન ગડદિયા ભરી ભરમ પર, ભાવે કરો ભડાકા રે.**
> **પર્વ દિવાળી પ્રભુગુણ ગાવા, પાપ સમૂહ સમાવો રે.**

જીવને અન ત કાળથી ભ્રમણા થઈ છે 'પરથી હુ સુખી થાઉ' એ વાસના ઊભી છે તેને તોડો કર્મના ફટાકડા ફોડો દિવાળી ઉપર ફટાકડા ફોડી મોટો અવાજ કાનને પ્રિય લાગે છે પણ કેટલાય ત્રસ જીવો માળામા બેઠા ફડફડતા હોય છે! કેટલા બાળકો ઝબકી જાય છે! દારૂખાનુ ફોડવાથી કેટલા પાપ લાગે છે! હાથમા શુ આવે છે! કાઇ નહી ઊલટા કર્મનાં દેણા વધે છે.

રોમનો બાદશાહ નીરો થઈ ગયો એક વખત એક હાથી પર્વત ઉપરથી ગબડી પડયો તેની ચીસ સાભળી અને

તે કર્ણપ્રિય લાગી. પૂછ્યું, કે આ કોની ચીસ છે! ત્યારે કહેવામા આવ્યું કે હાથી પર્વત ઉપરથી ગબડી પડયો તેની ચીસ છે બસ, પછી હુકમ કરી દીધો, હાથીઓને પર્વત ઉપર ચઢાવી નીચે ગબડાવો હાથીઓને પર્વત ઉપર પરાણે ધક્કા મારી ચઢાવવામાં આવ્યા અને ગબડાવવામા આવ્યા, એવી રીતે સાતસો હાથીઓને ગબડાવ્યા. એક કર્ણેન્દ્રિયનાં સુખને માટે, કાનની પ્રિયતા માટે થઈ, કેવાં પાપો કર્યાં!

અત્યારે તમે મોઘવારી મોંઘવારીની રાડો પાડો છો પણ મોઘવારી ક્યાય દેખાય છે! સિનેમા ગૃહ-હોટલમા જુઓ! ક્યા મોઘવારી છે! પાપ કરવાં છે, પાછું વાળીને જોવું નથી તેના માટે દુર્ગતિ સ્વાગત કરવી સામે ઊભી છે જ્ઞાની કહે છે, કે દુર્ગુણોને દોડો, વિશુદ્ધ પ્રેમ પ્રગટાવો, પ્રમાદને પ્રજાળો, આત્માને ચોકખો બનાવો તમારે આત્મિક લક્ષ્મી જોઈએ છે ને! ચોપડા પૂજનમાં શું લખો છો? "શ્રી ૧।" એટલે શું? સવા શેર કંકુ? પાશેરે પૂરું ન હોય ત્યાંજ પહેલુ જૂઠાણું ધન્ના શાળીની ઋદ્ધિ જોઈએ છીએ ભૌતિક સુખ જોઈએ છીએ ભગવાને મહાઆરંભ પરિગ્રહને નરકનું દ્વાર કહ્યું છે તેની તમે ભલામણ કરો છો લક્ષ્મીજીના મંદિરે ઠેર ઠેર પગે લાગી આવો જૈનત્વના શું આ લક્ષણ છે? જ્ઞાની કહે છે, તમારા આત્માનું સુધારી લ્યો આવા અવસર ફરીને મળવા મુશ્કેલ છે

શીલ એ મોટામાં મોટું આભૂષણ છે વેશ્યા ગમે તેટલા આભૂષણ પહેરીને નીકળે તો પણ પ્રશંસનીય નથી, એક સતી સ્ત્રી ભલે સત્તર થીગડાનો સાડલો પહેરી નીકળી હોય છતા વંદનીય છે સોળ સતીઓ ૨૪ તીર્થંકરો, ૧૧

ગણુધરો અનંત ચોવીસીઓ થઈ ગઈ, તેઓને પ્રભાતના પહોરમાં નમસ્કાર કરાય છે દિવાળી પર્વની આરાધના ગુણશ્રેણીએ ચડવા માટે થઈને કરવાની છે, કર્મના દેણા દઈ આત્મિક લક્ષ્મીને વરવાની છે

વિક્રમ સંવત ૨૦૨૧ લખશો, તે સંવત નામ કેમ ચાલુ થયુ છે, તેની ખબર છે? 'વિક્રમ રાજા' એવા ઉદાર હતા કે જેના દેણા વધી ગયા હતા, તેઓને વેપારીઓના ત્રાસથી બચાવ્યા હતા વિક્રમ રાજાએ રાજ ભંડાર ખૂલ્લા મૂકી, દેણા સરભર કરી આપ્યા હતા, તેથી તેમના નામથી સંવત-સાલ શરૂ થઇ છે તમે આ દિવસે એકાદ જણનુ પણ દેણુ જતુ કરો તેવા છો કે પૈસાની ઝંખનામાં કામનાના દાસ બની ગયા છો?

ખાડો ન બનજો, હંમેશા સોપાન બનજો આજે અંધ અનુકરણ થઈ રહ્યુ છે લેણુ જતુ કરવાની વાત અદ્ધર લટકી રહી ને નવા ચોપડા કરવા તે રહી ગયુ છે સાપ ગયા ને લીસોટા રહ્યા, તે કહેવત સાચી પૂરવાર કરી બતાવી એકાદ જણાના લેણા કે જે પહોચી શકતો નથી, બેવડ વળી ગયો છે, તેવાના જતા કરો તો જ તમારી ખરી દિવાળી ઊગી નીકળશે અને નવા ચોપડા કરવાનો હેતુ બર આવશે, કોઈકની આતરડી ઠારવી, સહાયક બનવુ એવી ભાવના આ દિવાળી-પર્વમા કરવાની છે, સંયમની દુષ્કરતા વિષે, વળી માતા, પુત્રને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

સંવત ૨૦૨૧ કારતક શુદિ ૧ બુધવાર તા ૪-૧૧-૬૪
બેસતા વર્ષના કારણે આજે વ્યાખ્યાન બંધ છે

વ્યાખ્યાન ૧૦૪ મું

સંવત ૨૦૨૧ કારતક સુદિ ૨ ગુરુવાર, તા ૫-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ નામે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

મૃગાપુત્રને જડ ચૈતન્યનો વિવેક વર્તે છે નવે તત્ત્વની યથાર્થ પ્રતીતિ છે દ્રવ્ય ત્રણે કાળે સ્વભાવમા ટકવાવાળુ છે દરેક આત્માના પ્રદેશો અસંખ્યાતા છે, પુદ્ગલ અનંતા છે આત્મ પ્રદેશ ઉપર અનંતી અનંતી કર્મની વર્ગણાઓ છે અનંતા પરમાણુ પુદ્ગલોનો સ્કંધ બને ત્યારે ઔદારિક વર્ગણા કહેવાય તેથી વૈક્રિય વર્ગણાના પુદ્ગલો અનંતગુણા અને તેથી અનંત ગુણા સ્કંધો મળે ત્યારે આહારક વર્ગણા તે પછી તેજસ વર્ગણા આવે ત્યારબાદ મન, ભાષા, શ્વાસોશ્વાસ અને આઠમી કાર્મણ વર્ગણા આવે. કર્મ રૂપે ગ્રહણ કરવામા અનંતા પુદ્ગલોના સ્કંધની વર્ગણા મળે છે છતાં જીવ મટી અજીવ થતો નથી એક ક્ષેત્રે અવગાહી રહેવા છતા કોઈ દ્રવ્યનુ બીજા કોઈ દ્રવ્ય રૂપ પરિણમન થતુ નથી, દરેક દ્રવ્ય સ્વતંત્ર છે છયે દ્રવ્ય નિશ્ચય નયથી સ્વભાવ પરિણમન સ્વરૂપ છે બે દ્રવ્ય-જીવ અને પુદ્ગલમા વિભાવ પરિણમન છે

જીવ અજ્ઞાન દશામા રાગ દ્વેષ કરે છે, મારું-તારું'

કરે છે, તેથી સમયે સમયે અનત અનત કર્મની વર્ગણા ગ્રહણ કરે છે. ક્યારેય પણ એવો સમય જતો નથી કે જીવ કર્મ બાધ્યા વગરનો રહેતો હોય ! કર્મના ચાર પ્રકારે બધ પડે છે

૧ પ્રકૃતિ બધ, ૨ સ્થિતિ બધ, ૩ અનુભાગ બધ અને ૪ પ્રદેશ બધ પૂર્વના કર્મબધ પડયા હોય તે ઉદયમાન થાય છે, એનો આસ્વાદ લેવો કે ન લેવો તે જીવની પોતાની જ્ઞાન-ધારા ઉપર આધાર રાખે છે. નારકીમા રહેલા સમ્યક્દ્રષ્ટિ આત્મા ઓ પરમાધામીઓના વાક કાઢતા નથી તે સમજે છે, કે મે ઉપાર્જન કરેલા કર્મો મારે જ ભોગવવાના છે. દુ ખદેનાર તો નિમિત્ત માત્ર છે, ઉપાદાન પોતાનુ છે એમ સમભાવે ટકી નવા બધ ઓછા બાધે છે

મિથ્યાત્વી જીવો નિમિત્તના વડચકા ભરે છે ભાગીદારે ભૂલ કરી તો મારે ખોટ આવી આમ ન હોત તો આમ ન થાત. પણ પોતાના કરેલા કર્મનો ઉદય છે, તેની સૂઝ પડતી નથી અને અન્યના દોષ જુએ છે જ્ઞાની કહે છે, કે તુ તારો વાક જો અનતા સિદ્ધ થઈ ગયા અને તુ કેમ રખડતો રહ્યો ! કોના વાકે રખડી રહ્યો છો ? અનાદિ કાળથી જીવની દૃષ્ટિ બહિર્મુખીજ રહી છે. હવે અ તર દૃષ્ટિ કર તો અ દર પડેલા ખજાનાને પામીશ જે ખજાનામા પડયુ છે તેને જ બહાર કાઢવાનુ છે સગા—વહાલા, પુત્ર, સ્ત્રી, વાડી, બ ગલા મારા થાય જ નહિ, કારણ કે તે અનિત્ય, અશાશ્વત વસ્તુ છે આ ભવમા પણ છોડી દેવુ પડે છે, અગર તો આપણને છોડીને વસ્તુઓ ચાલી જાય છે, તો પરભવમા કયા સાથે આવશે ! પાચ

ઇન્દ્રિયના સુખ ખૂબ ભોગવ્યાં શરીરને ખૂબ લાડ લડાવ્યા છે તેવું આ શરીર પણ કથળી બેસે છે ક્યારે દમો ઈ દેશે તેની ખબર નથી માટે જે કરવાનું છે, તે કરી લ્યો

ડુંગર ચડવામા મુશ્કેલી તો પડે, પણ એક એક કદમ આગળ વધતાં એક દિવસ ટોચ ઉપર જઈ જરૂર વિજય મેળવશો હિમાલયના શિખર સર કરે તેને અભિનંદન આપો છો ને ? તેમ ચૌદમા ગુણસ્થાનની ટોચે પહોંચનારને મહા અભિનંદન આપવા જોઈએ. આત્મા અરૂપી છે, અમૂર્ત છે આત્માને સ્પર્શ રૂપ, ગંધ રસ, નથી આંખથી જોવાય તેવો નથી.

ચરમ નયણ કરી મારગ જોવતા રે ભૂલ્યો સયલ સંસાર
જેણે નયણે કરી મારગ જોઈએ રે નયણ તે દિવ્ય વિચાર
પંથડો નિહાળુ રે બીજા જિનતણો, રે
અજિત અજિત ગુણ ધામ
તર્ક વિચારે રે વાદ પરંપરા રે પાર ન પહુંચે કોય
અભિમત વસ્તુ રે વસ્તુ ગતે કહે રે તે વિરલા જગ જોય
પંથડો નિહાળુ રે, બીજા જિન તણો રે.. અજિત-

આત્મપદાર્થ આંખે દેખાતો નથી. ઇન્દ્રિય-ગોચર નથી. આત્માને જોવો હોય તો શ્રીમદ્ કહે છે 'કર વિચાર તો પામ આત્મા તારી પાસે જ છે બહાર ભટકવાની કોઈ જરૂર નથી. અનાદિથી અજ્ઞાનતાનો અંધાપો લાગી ગયો છે તે ટાળી જ્ઞાન નેત્રથી નિહાળ. ત્રીજુ લોચન દિવ્યનયનથી જો તર્કવાદમા પડી જઈશ તો વાદની પરંપરા ચાલશે. મતમતાંતરનો પાર નથી તેમા પડીશ નહિ તુ તને અંતરમાં ભાળ.

સાખી કરી ઉન્નુલાખ ચિંતન ક્યાં કોક
જ્યાં સુધી આત્મા સમજ્યો નહિ, ત્યાં સુધી
સાચા રૈપ

જ્ઞાની કહે છે 'તુ તને જો અને જાણુ' ગફલત કરી તો ગોથુ ખાશો પ્રમાદમા પડશો તો લાભ ગુમાવી બેસશો આવો અવસર ફરી નહિ આવે માટે જાગો, જાગવાની જરૂર છે મોહપકમા ખૂચેલા, આત્મતત્ત્વ સામે જોતા નથી જ્યારે આત્મ દીપ ઝળહળશે, ત્યારે કષાય ચોર ભાગી જશે કર્મના ભૂકા થઇ જશે. ભવના બધનો તૂટી જશે સ્વભાવમા રમણુતા કરવાની જરૂર છે

મૃગાપુત્ર કહે છે મારી જરા પણુ ઇચ્છા વિના મે નરકમા ઘણુા દુખો સહન કર્યા છે, જે સાભળતા પણુ રુવાડાં ઊભા થઇ જાય

मुग्गरेहि मुसढीहिं, सूलेहि मुसलेहि य ।
गया संभग्गगत्तेहि पत्तं दुक्खं अणन्तसो ॥६१॥

પરમાધામીઓ મુદ્દગર ઉપાડી નારકીના માથા ઉપર જોરથી મારી ખોપરીના ભૂકા ઉડાડી દયે છે મર્મસ્થાનથી શૂળી પરોવી માથેથી કાઢે છે શૂળી વળ વાળી હોય છે, એટલે અદરના આતરડા કપાતા જાય છે આવા દુખ મે અનતીવાર સહન કર્યા છે સાબેલાથી ગાત્ર ભાગી નાખે છે ખૂબ રસ રેડીને કર્મો કર્યા, તેનુ આવુ આકરૂ ફળ ભોગવવુ પડે, ત્યારે 'વોય બાપલિયા' થઇ જાય છે

રોહિત નગરીનો વેશ્રમણુ રાજા ઘોડા ઉપર બેસી જઈ રહ્યો છે

નગરશ્રેષ્ઠીની પુત્રી સોનાના તાર વડે દડો બાધી રમી રહી છે તેજસ્વીને સ્વરૂપવાન કન્યા છે પરવાળા જેવા હોઠ, દાડમની કળી જેવા દાત, ચોટલો તો જાણે નાગ લટકાવ્યો

હોય તેવો, રૂપરૂપના અબાર સરખી, જાણે અપ્સરા ભૂલી પડી હોય, તેવી આ કન્યાને જોઈ રાજા પૂછે છે; કે' આ કન્યા કોની ?' કહેવામાં આવ્યું, કે તે તો સાર્થવાહની પુત્રી છે કુમારિકા છે રાજાને થયું કે આ કન્યા તો મારા પુત્ર પુષ્પનંદીને યોગ્ય છે કન્યાના માબાપને બોલાવ્યા કહ્યું કે આ કન્યાનું નામ શું ? 'દેવદત્તા' રાજા કહે, 'બહુ સુંદર નામ છે' 'દત્તા સાર્થવાહિણીથી ઉત્પન્ન થયેલી દેવદત્તા, હાથ કંકણને આરસીની જરૂર પડતી નથી. મારા પુત્ર વેરે આ કન્યા આપો અને જે મૂલ્ય જોઇએ તે માગી લ્યો. સાર્થવાહ કહે છે 'મહારાજ ! આવું સરસ ઠેકાણું મળ્યું તે જ મારે મન ઘણું મૂલ્ય છે મારે એક દોકડો પણ લેવો નથી' આજે કન્યા વિક્રય કરનારા કેટલા ? ઘણા બારોબાર પૈસા લ્યે છે થોડા ટાઇમથી જમાનો ફર્યો છે તેમાં કેટલાય વર વિક્રય કરનારાઓ કન્યાવાળાને બંધણીમાં લ્યે વિલાયત ભણે તેને ખરચો દેવો પડશે, જાન આ રીતે સાચવવી પડશે, તો બોલ બોલીયે નહિતર નહિ. આવી રીતે પાપીઓ પૈસો ભેગો કરે તે પૈસો કોર્ટમાં જાય અને કાં ખાટલે પડી ખાય આ પૈસાથી કોઈ ઊંચું આવ્યું નથી બાળકો જે અંગજાત કહેવાય, તેને વેચી પૈસા લેવા તેના જેવું બીજુ કુકૃત્ય કયું હોઈ શકે ?

સાર્થવાહ કહે છે મારે પૈસા જોતા નથી. સહસ્ત્ર માણસો ઉપાડે તેવી શિબિકા તૈયાર કરી, કન્યાને રાજભવનમાં લઈ જાય છે અને ત્યાં પછી મોટો વિશાળ મંડપ બાંધી વિધિ પૂર્વક લગ્ન કરે છે માવતર જાણે કે ફરજ બજાવી. દીકરી સારે ઠેકાણે પડી દીકરીને બધી જાતની સુખ સગવડ છે રાજવૈભવ

જેવુ સુખ હોવા છતા જીવને કઇ રીતે સુખી થવુ તે રહેતાં આવડવુ જોઈએ સયોગો મળવા તે વાત જુદી છે અને સયોગોને અનુકૂળ વર્તન સુરમ્ય બનાવવુ તે વાત જુદી છે રાજા થોડા વખત બાદ કાળધર્મ પામી ગયો. પુષ્પનદી ગાદી ઉપર આવે છે માતાને માઠુ ન લાગે તે પ્રમાણે આજ્ઞામા વર્તે છે

પુષ્પનદી બહુ જ આજ્ઞાકિત છે પોતાની માતાને રોજ ચરણસ્પર્શ કરે, સહસ્રપાક તેલથી અભ્યગન કરે, ઋતુને અનુકૂળ ત્રણ જાતના શીત, ઉષ્ણ અને શીતોષ્ણ પાણી' નહાવા આપે ત્યાર પછી સુદર વસ્ત્રોથી અલકૃત કરી, અનુકૂળતાવાળુ ભોજન આપે. આ પ્રમાણે માતા માટે સુદર પ્રબધ કરે છે, કરાવે છે. માતા જમી રહે પછી પોતે જમે રાત્રે માતાના પગ દબાવ્યા વિના સૂવે નહિ માતાનુ દિલ ન દુભાય એવો ભકિતભાવ રાખે છે

અડસઠ તીરથ ઘર આગણિયે, તો તીરથ કરવા કયાં જઇએ ?
એ ચરણોમાં ચરણામૃતથી, ગંગાજળનાં કાઇ મૂલ્ય નથી.
માતા-પિતા અમૃત છાંયા એનું અવનીમા મૂલ્ય નથી
બાળક ભૂલે સેવા કરવી, એના જેવી કોઈ ભૂલ નથી

સિદ્ધાત કાર પણ કહે છે, કે માતાપિતા, શેઠ અને ગુરુ એ ત્રણેના ઉપકાર વાળવા મુશ્કેલ છે આજે તો વૃદ્ધ માતાને સાચવવી હોય તો કઇક જાતના તરફોડ કરે, 'મરતી નથી અને માચો મેલતી નથી' એમ કહે, પણ આ તો તીર્થ છે વૈયાવચ્ચ કરવાથી તીર્થંકર નામ ગોત્ર ઉપાર્જન થાય છે વૈયાવચ્ચ કરવામા ગ્લાની ન હોવી જોઇએ માતાએ થરથરતી જાઘે જન્મ આપ્યો બાલ્યઅવસ્થા હતી ત્યારે નાકમાથી લાળ-લીંટ પ્રેમથી સાફ કર્યા છે, પુત્ર કાજે કડવા ઓષડ

પીધા છે પતિના સુખને પણ જતુ કર્યું છે ભણાવવા માટે પોતે દેશમા રહી પતિ પરદેશ બેઠતો હોય છે આવી માતાનો બદલો વાળવાનો અવસર આવે ત્યાં પુત્રનું ફટકી જાય છે

પુષ્પનદી માતાની સેવામા રત રહે છે તે દેવદત્તાને ગમતુ નથી તેને આ માતા તેના સુખમા વિઘ્નરૂપ લાગી માટે આ વૃદ્ધાને કોઇ પણ શસ્ત્ર કે ઝેર વડે મારી નાખુ તોજ મને નિરાત વળે રાજાની રાણી થઇ, છતાં હૈયામાં કષાય ભાવ કેવો પડયો છે! સમય જોતા કરે છે કોઇ વખતે રાજા પુષ્પનદી બહાર જાય છે માતાજી જમી કરી પોઢી ગયાં છે જાણે ગુલાબના ફૂલનો ઢગલો પડયો હોય તેવા લાગે છે રાજમાતા અને વળી પુત્રની સેવા એવી છે એટલે શરીર જરાપણ શોષાણુ નથી. દેવદત્તા એ આવો અવસર દેખી આત અને રૌદ્ર ધ્યાનમાં ઝુલતા ચુલાના બળતામાથી લોઢાનો સળીયો ધગધગાવી, સાણસી વતી પકડી, માતાના ગુપ્તસ્થાનમા પરોવી દીધા માતાજી રાડ પાડી ગયા. દાસ દાસીઓ સૌ પહોચી ગયા તે વખતે દેવદત્તા ત્યાથી ચાલી જતી હતી તે સૌએ જોઇ પુષ્પનદીને આ ખબર મોકલતાં તેણે દેવદત્તાને પકડી મ ગાવી અને કહ્યુ કે તે આ બહુ જ ખરાબ કર્યુ, તને શુ કહુ? સીપાઇને આજ્ઞા કરી, જાઓ આને અવળે બધને બાધી રસ્તા ઉપર ફેરવતાં, ચાબુક, પથ્થરના પ્રહાર કરજો. રાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે દેવદત્તા ઉપર સત્કાર કર્યો. અન્યના જીવનપથ પર કટક વેરે તેનો ભાવિ જીવનપથ કટકથી છવાય રૂપવતી કન્યા મારી સકટ પડી રહ્યુ છે તે સમયે ગૌતમ સ્વામી વહોરવા નીકળેલા ભગવાનને જઇને

કહ્યુ, પ્રભુ ? આ સ્ત્રી આ ભવનુ કર્મ ભોગવે છે કે પરભવનુ ? ભગવાન કહે છે, પૂર્વભવમા સિંહસ્થ રાજાના ભવમા ૪૯૯ રાણીઓ અને ૪૯૯ ધાવ માતાઓને શાળામા પૂરી બાળી નાખી હતી એ જ સિંહસ્થ રાજા મરીને છઠ્ઠી નરકે ગયો હતો ત્યાંથી અહી દેવદત્તા પણે અવતર્યો આ ભવમા પણ આવુ ઘોર કામ કર્યું ! દેવદત્તા આયુષ્ય પુરૂ કરીને પહેલી નરકે એક સાગરના આયુષ્યથી ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાથી એક ભવ તિર્યંચ પણે અને એક ભવ નરકનો, એમ એકથી સાત નરક સુધી ઉત્પન્ન થઈ મહાભયકર નારકીના દુ ખો ભોગવશે.

જ્ઞાની કહે છે, ત્યા પરમાધામીઓ મુગદ્દરના માર મારે છે. ગદા મારી ગાત્ર ભાગી નાખે છે માટે જાગતા રહો, સાવધાન થાઓ. કર્મ જેવો નિષ્પક્ષપાતી ન્યાયાધીશ બીજો કોઈ નથી. કર્મ પોતે જ સાક્ષી આપે છે વળી પણ મૃગાપુત્ર શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૦૫ મુ

સં. ૨૦૨૧ ના કારતક સુદિ ૩ ને શુક્રવાર, તા. ૬-૧૧-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રરૂપ્યા ઉતરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે. મૃગાપુત્રને પૂર્વના ભવો જોઈ, સયમનો વેગ ઉપડયો છે મોક્ષમાર્ગ પ્રત્યે તાલાવેલી–વૈરાગ્યનો રગ લાગ્યો છે શાશ્વત સુખના અધિકારી બનવુ છે

જેને આધ્યાત્મિક સુખ જોઈતું હોય તેને ભૌતિક સુખ પ્રત્યે ત્યાગ હોવો જોઈએ સંવેગ ત્યાં નિર્વેદ અને નિર્વેદ ત્યાં સંવેગ હોય જ જેને મોક્ષ રુચે તેને સંસાર પ્રત્યે શરીરથી માંડી દરેક પદાર્થ પ્રત્યે અરુચિ હોય પદાર્થમાં સુખ નથી પદાર્થ જ્ઞેય છે, હું જ્ઞાતા છું, જ્ઞાન કરવું એ આત્માનો ધર્મ છે પણ મમત્વ કરવો તે વિકારભાવ છે વિકાર ત્યાં સંસાર છે પર પદાર્થ તે તું નથી. તારું તારામાં છે તારું પર થાય નહિ ત્રણે કાળે સ્વ તે સ્વ છે અને પર તે પર છે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી એમ જડ તે ચેતન થાય નહિ જડ તે જડ જ રહે ચૈતન્ય ચૈતન્ય રહે જડ–ચેતનમાં અત્યંતાભાવ છે શરીરની શાતાએ શાતા, પૈસો મળે એટલે શાતા એમ પરથી શાતા માનનાર આત્મ–તત્ત્વને સમજતો નથી. જેને સમજાણું હોય તેનું કોઈ માન–અપમાન કરી નાખે પણ મનની અંદર લેશમાત્ર દુઃખ લાગે નહિ. એ તો એમ જ સમજે કે પ્રકૃતિના પાસા છે અજશો નામ કર્મનો ઉદય હોય તો તેમ થાય માન અપમાન, સુખ–દુઃખ ઇર્ષા–નિંદા સ્તુતિ ક્યાં આપણે આધિન છે? વખાણથી ચઢે નહિ નિંદાથી ડગે નહિ સાધનાના પથે ઘૂમનાર વ્યક્તિ લોક ઉપહાસને હેતથી હસી શકે એ જ સાધનામાં સફળ બની સિદ્ધિ વરી શકે

દ્રવ્યમાંથા નિર્ગુણા ગુણા એક ગુણ ફીટી બીજા ગુણ થતા નથી એક જ્ઞાન ગુણ, દર્શન રૂપ નથી થતો ચારિત્ર, વીર્ય કે આનંદરૂપ થતા નથી, તો પછી અન્ય દ્રવ્ય તો ક્યાંથી અન્ય રૂપ થાય ! જેમ સોનાના કડાની અંદર તાંબાનો ભાળેલો હોય હજાર વર્ષ સુધી કડામાં સોનું તે સોનું રહે અને તાંબુ

તે તાંબુ રહે, સોનાનુ તાબું ન થાય કે તાબાનુ સોનુ ન થાય એમ અનતકાળ જશે તોય જડ તે ચેતન નહિ થાય અને ચેતન તે જડ થશે નહિ, થાય તો અનાવસ્થા દોષ આવી જાય ત્રણેય કાળે ચેતન તે ચેતન છે અને જડ તે જડ છે, છતા જીવ પરમાં વિકાર-ભાવ સેવી રહ્યો છે, તે અજ્ઞાન અવસ્થા છે દોરડાંમા સાપની ભ્રાતિ થાય છે, શાથી? અધારાથી એમ અજ્ઞાની અજ્ઞાન દશારૂપી અધારામા જડ પદાર્થોમા સુખ બુદ્ધિ કરે છે અને તેથી જ તો આ જગત ઊભુ છે દરેક આત્મા જો સ્વભાવમા પરિણમન કરે તો આ સસાર જ ટકી ન શકે. જીવનુ વિભાવ પરિણમન છે, તેથી તો જગત છે. જ્ઞાની કહે છે, કે દરેક પરમાણુ સ્વતત્ર છે સ્કધમા ભળવુ તે પરતત્ર દશા છે સ્કંધ થાય ત્યાર પછી જ કાર્મણ વર્ગણા રૂપે જીવના સબધમા આવવાની ચોગ્યતા પુદ્દગલમા થઈ કહેવાય જ્યારે પુદ્દગલોની ચોગ્યતા કાર્મણ શરીર રૂપે આવવાની થાય અને આ તરફ જીવ વિભાવમા જઈ, કામ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, વિકારભાવ સેવતો થાય કે તુરત જ કર્મો આત્મ પ્રદેશને ચોટે છે એક તેલથી ચોપડેલો ઘડો અને બીજો કોરો ઘડો પડયા હોય, તો ચીકણા ઘડા ઉપરથી રજ જલદી ઉડતી નથી, જ્યારે કોરા ઘડાને એક પૂજણી ફેરવવાથી રજ ખરી જાય છે તેવી રીતે રાગ–દ્વેષની ચિકાશ, તે ભાવ કર્મ છે જીવને પરમા જવાનો અનાદિનો ઢાળ પડી ગયો છે ઇન્દ્રિયો નચાવે તેમ નાચે, વળી પાછો ઉપરથી એમ કહે, કે 'હુ તો જ્ઞાતા–દ્રષ્ટા છુ, તે બેવડો પાપી છે જ્ઞાન તારામા પરિણમ્યુ ત્યારે જ કહેવાય કે, જ્યારે તારી લોલુપતા છૂટે જડથી સુખ થાય તે ભ્રાતિ ટળી નહિ, તો

તારાં શાને શુ ઉકાળ્યુ ?

આજે શબ્દો મોંઘા બન્યા છે, ને કર્તવ્ય મોંઘુ બન્યું છે આ ગમે આ ન ગમે, તેવા મનોજ્ઞ અને અમનોજ્ઞ ભાવ કેમ થાય છે ? સ્વભાવને જેણે જાણ્યો હોય તેનું વલણ ત્યાગ-વૈરાગ્ય પ્રત્યે હોય, તેને આધ્યાત્મિક ભાવ રુચે, પરની વિકથા કે નાટક સિનેમા, ન રુચે. અમેરિકા, આફ્રિકા, લંડન જાપાન, જર્મની જોઇ આવું એવો શું રખડવાનો વા ઉપડયો છે ! દરેક ક્ષેત્રમાં એક વાલાગ્ર જેટલી પણ જગ્યા તે જન્મ મરણ કર્યા વગર ખાલી મૂકી નથી, તેમ સમજીને હવે તો ફર ફર ફરમાં, ઘણુ રખડી આવ્યો છુ, માટે ઠરીને-સમજીને તારામાં સમાઇ જા

અંધારામા દોરડાંને સપ માનવાથી દોરડુ સપ બની જાય નહિ તેમ, જડને ચૈતન્ય માનવાથી જડ તે ચેતન બને ખરું ? ના; તો જડ પ્રત્યેની મથામણ શાને કરો છો ? "પૈસો મારો પરમેશ્વર" કેમ થઈ ગયો છે ? કુટુમ્બ, પરિવાર, મકાન મારું આમ ' મારું મારુ શું કરી રહ્યા છો ! મન, વાણી, દેહથી નિરાળુ તત્ત્વ શાશ્વત જ્યોત તું છો મારુ મારામાં છે બહાર નથી પરને જોતવા ઘણુ ભટક્યો

વસ્તુ પાસે છે છતાં કેમ મથુરા, કાશી દ્વારિકા, હરદ્વાર બધેય રખડે-ભટકે પણ જે મળશે તે અહીં થી જ મળશે, બહાર ક્યાંય છે જ નહિ જ્ઞાની કહે છે, કે સમજ તો સહેલુ છે નહિતર અનાદિ કાળથી અઘરુ છે ગુરુકૃપાથી સુલભ થઈ જાય તારો ખજાનો તું જ ઉઘાડી શકે તેમ છે તારી માલિકીની વસ્તુ તારે પ્રાપ્ત કરવી તેમાં નવાઈ શી ?

બહાર પરિભ્રમણ કરવાની જરૂર નથી, એ પરવસ્તુ જીવને શુ જ્ઞાન આપી દેશે ? દિલમા ડૂબકી દઈ, વૃત્તિઓ પર કાબૂ રાખી, પળેપળ સાવધ રહીને પ્રલોભનથી પાછા વળીએ. બસ, જીવન સુધાર માટેની આજ સાચી પ્રક્રિયા છે જેટલો ક્ષયોપશમ ઉઘડે તેટલુ જ્ઞાન મળે તીર્થંકર દેવની વાણી સાભળનાર ભાગ્યવાન જીવોમા, ગણધરો ઝીલી શકે, તેટલુ સાધારણ માણુસો ઝીલી શકે નહિ જેનો જેટલો ક્ષયોપશમનો ઉઘાડ, તેટલુ તે ગ્રહણ કરી શકે તીર્થંકરની વાણી તો નિમિત્ત માત્ર છે, ઉપાદાન પોતાનુ છે. ઉપાદાન અને નિમિત્ત બન્નેને માનવા પડશે. નહિતર મોક્ષ માર્ગનો લોપ થશે સાધુ ન જોઇએ, વાણી ન જોઇએ, પુસ્તક ન જોઈએ, જો ઉપાદાન જ કરતુ હોય તો સદ્‌ગુરુ શાને શોધે છે ? જ્ઞાની કહે છે લાખ પ્રયત્ને પણ સદ્‌ગુરુને શોધજે

તીર્થંકર કે સતપુરુષના મુખારવિંદથી નીકળતી વાણીના પુદ્‌ગલો, દેશનાના પુદ્‌ગલો, કાનમા પડયા હશે તો તેના ઉપર વિચાર ધારા ચાલશે. એકલા ઉપાદાનથી પતી જતુ હોય તો, નિમિત્ત કારણુને સિદ્ધાતમા સ્થાન કેમ આપે ?

મૃગાપુત્ર મહેલમા બેઠા બેઠા બધાને રાજમાર્ગ ઉપરથી ચાલ્યા જતા જુએ છે ઘણા ચાલ્યા જતા હતા, તેમા દૃષ્ટિ મુનિ ઉપર ઠરી, બીજે કયાય ઠરી નથી એક મુનિના દર્શન થવાથી, અધ્યવસાયમા ફેરફાર થવા માડયો અત્યાર સુધી આત્મા–પરમાત્માની વાત નહોતી, પણ બત્રીસ બધ નાટકના ધમકાર, બત્રીસ રમણીઓ અને દોગુન્દક દેવ જેવુ સુખ ભોગવી રહ્યા હતા અને જ્યા સાધુના દર્શન થયા કે તુરત જ

મૃગાપુત્રના અધ્યવસાયમા ફેરફાર થવા માંડયો. નિમિત્ત આ કામ કરી જાય છે એકલા નિમિત્તને પકડો અને ઉપાદાન છૂટુ રાખો, તોપણ કાયકારી થતુ નથી. નિમિત્ત સાથે ઉપાદાનનું જોડાણ થાય ત્યારે જ વસ્તુ કાયકારી બને છે સાક્ષાત કેવળીનો જોગ હોવા છતાં પણ ઘણા જીવ કોરા રહી ગયા છે પોતાના ઉપાદાનની તૈયારી ન હોય, તો ભગવાન શુ કરી દયે !

નિમિત્તની કાંઈ જરૂર નથી, નિમિત્ત કાંઇ કરી દયે નહી," એવી ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા કરનારા તો એમ જ કહે છે કે દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્રથી લાભ થયો એમ માનતો હોય, તો તે સીત્તેર કોડાનકોડી સાગરોપમનું મોહનીકર્મ બાંધે છે પણ સૂત્ર–સિદ્ધાંતો એમ કહેતાં નથી સુષુપ્ત ચેતનાને જાગ્રત કરનાર, ચલિત વૃત્તિઓને સ્થિર કરાવનાર, પડતાને બચાવ નાર સતપુરુષો ભાવત વર્તો તે મહાન્ ઉપકારી છે એમ કેમ કહેવામા આવે છે ? ઉપાશ્રયે પગલા માંડવાની શી જરૂર છે ? શાસ્ત્ર ગુરુની શી જરૂર છે ! પ્રયત્ન–પુરૂષાર્થથી મોક્ષ ન મળતો હોય અને ક્રમબદ્ધ પર્યાયે મળતો હોય, તો સવા મણની તળાઈમા સૂઈ રહો અને છાનામાના બેસી રહો અત્યાર લગી મોક્ષ કેમ ન થયો ? કાંઈક ખામી રહી જાય છે ને ? કેવળીએ મોક્ષ ભાળ્યો સાથે પુરુષાર્થને ભાળ્યો કે નહિ ? એક સાધારણ રોટલી બનાવવી હોય તો પાટલો વેલણ, ચૂલો, આગ લોટની માટલી અને ઘડનારી બાઈ આટલાં નિમિત્તો હોય ત્યારે રોટલી થાય લોટનો પિંડો બાંધી વણી કરી તૈયાર રાખી હોય અને અગ્નિ ન હોય તો કાચી પડેલી રોટલીને રોટલી ન કહેવાય એક જ સાધન અધુરુ હોય તો પણ

અટકી પડે છે ત્યારે મોક્ષની વાતો કર્યે જવી, એટલેથી શું મોક્ષ થઈ જશે! ના, તપ, જપ, ક્રિયાનો ખપ નહિ, ઇન્દ્રિય દમનનુ નામ નહિં, ગમે તે ટાણે રાત્રે બાર વાગ્યે પણ પાણી પી લેવું અને કહેવુ, કે ઇચ્છા તે હુ નહિ, તો ઇચ્છાને કરી કોણે? શું આ જડ પાટ ઇચ્છા કરે છે? કર્તા તો તુ થયોને! અજ્ઞાન દશામા આમ કયા લગી હાકયે રાખશો! તમને જડબાતોડ જવાબ દેવાની તેવડ નથી નબળા છો તેથી તો એકાન્તવાદીના કથન તમારા મગજમા ઘૂસી જાય છે ઉપાદાનને નિમિત્ત, કાર્ય અને કારણ, દ્રવ્ય અને ભાવ, નિશ્ચય અને વ્યવહાર નય, એમ બબ્બે વાત શાને મૂકી છે? જો બેની જરૂર ન પડતી હોય તો નામ જ ન હોત, છતા છે કે નહિ? છે જ તો પછી એકને મહત્વ આપવુ અને એકનો નિષેધ કરવો તે કેમ ચાલે?

જૈનદર્શન એ શરીર છે અને સ્યાદ્વાદ એનો પ્રાણ છે પ્રાણ નીકળી ગયા પછી ચેતનહીન જડ-શરીરની કાઇ કિંમત નથી એકાતવાદમા આવી જાય છે, તે અજૈન છે અનેકાન્તવાદ જૈન દર્શનની આધારશિલા છે તત્વજ્ઞાનની આખી ઇમારત આ અનેકાન્તવાદના સિદ્ધાત પર અવલબિત છે જૈન ધર્મમા જે કઈ વાત કહેવામા આવી છે, તે અનેકાન્તવાદની કસોટી પર ચઢાવ્યા પછી જ કહેવામા આવી છે આને લીધે જ, દાર્શનિક સાહિત્યમા જૈન દર્શનનુ બીજુ નામ અનેકાન્તવાદ દર્શન પણ છે અનેકાન્તવાદનો અર્થ એ છે, કે પ્રત્યેક વસ્તુના વિભિન્ન ધર્મોનુ વિભિન્ન દૃષ્ટિકોણથી નિરીક્ષણ કરવું જૈન ધર્મમા માત્ર એક જ દૃષ્ટિકોણથી પદાર્થનુ અવલોકન કરવાની પદ્ધતિને અપૂર્ણ તથા અપ્રમાણિક કહેવામા આવી છે

ભિન્ન ભિન્ન દષ્ટિબિંદુથી વિચારી, નિરીક્ષણ કરવાની પદ્ધતિ તે પૂર્ણ અને પ્રમાણિક છે

અનેકાન્તવાદ અને સ્યાદ્‌વાદ બન્ને એક જ સિદ્ધાંતની બે બાજુ છે જેવી કે એક રૂપિયાની બે બાજુ ઘણા લોકો આ બન્ને વાદોને એક જ સમજી લે છે પરંતુ ઉપરથી એક દેખાવા છતાં બન્નેમાં મૂળથી ભેદ છે અનેકાન્તવાદ વસ્તુ દર્શનની વિચાર પદ્ધતિ છે, તો સ્યાદ્‌વાદ છે એની ભાષા પદ્ધતિ. અનેકાન્ત-દષ્ટિને ભાષામાં ઉતારવી તે સ્યાદ્‌વાદ છે વસ્તુમા રહેલા અનત ધર્મોના મૂળમા રહેલી વિભિન્ન અપેક્ષાઓનું બીજાને માટે નિરૂપણ કરવું, તેનું રહસ્ય ખોલવું, તેનું નામ જ સ્યાદ્‌વાદ સ્યાદ્‌વાદને કથચિતવાદ પણ કહેવાય છે

જૈનધર્મની માન્યતા છે કે પ્રત્યેક પદાર્થ, પછી તે નાનુ રજકણ હોય કે મોટો હિમાલય હોય, પણ તે અનત ધર્મોનો સમૂહ છે તે ધર્મને એક જ પહેલેથી સમજવાનો આગ્રહ ન રાખો જુદી જુદી બાજુથી જુઓ, એનું નામ અનેકાન્તવાદ અનેકાન્તવાદ આપણા દષ્ટિકોણને વિસ્તૃત કરે છે આપણી વિચારધારાને પૂર્ણતા તરફ લઈ જાય છે

ફળમાં રૂપ છે, રસ છે ગધ છે, સ્પર્શ છે ત્યારે તો આપણે અનેકાન્ત અને સ્યાદ્‌વાદનો ઉપયોગ કરીએ છીએ, અને ફળનુ યથાર્થ નિરૂપણ કરીએ છીએ એનાથી વિપરીત જ્યારે આપણે આગ્રહવશ થઈએ છીએ કે ફળમા રૂપ જ છે ગધ જ છે રસ જ છે સ્પર્શ જ છે વગેરે, ત્યારે આપણે મિથ્યા અનેકાન્તવાદનો પ્રયોગ કરીએ છીએ "પણ માં બીજા ધર્મોની સ્વીકૃતિનો સ્વર છુપાયેલો છે જ્યારે "જ"ના

બીજા ધર્મોનો સ્પષ્ટ નિષેધ છે આ "પણ" અને, "જ" નુ સ્પષ્ટ અંતર સ્યાદ્‌વાદ અને મિથ્યાવાદ છે "પણ" સ્યાદ્‌વાદ છે. ત્યારે "જ" મિથ્યાવાદ છે વસ્તુત સ્યાદ્‌વાદ સત્યજ્ઞાનની કૂચા છે દાર્શનિક ક્ષેત્રમા સ્યાદ્‌વાદ સમ્રાટ છે.

મહાત્મા ગાધીજીએ તેની મુકતકંઠે પ્રસશા કરી છે ડા થોમસે પણ કહ્યુ છે, કે સ્યાદ્‌વાદનો સિદ્ધાત બહુ ગભીર છે સ્યાદ્‌વાદ સાપ્રદાયિક કલેશને શાત કરે છે જીવનના દરેક ક્ષેત્રમા જો પ્રયોગ કરવામા આવે, તો પરિવાર, સમાજ, રાષ્ટ્ર અને ધાર્મિક ક્ષેત્રે સદ્‌ભાવનાનુ સુખદ રાજ્ય સ્થપાય, અને કલેશ-સઘર્ષના બીજ બળી જાય આવા નિર્ગ્રંથ પ્રવચનના સ્યાદ્‌-વાદના જ્ઞાતા, દરેક શ્રાવક શ્રાવિકા હોવા જોઇએ જો જ્ઞાન હશે, તો પાખડીની જાળમા ફસાશે નહિ નહિ તો મિથ્યા-મતમા ભૂલો પડી, આત્મ તત્ત્વનુ ભાન ગુમાવી બેસશે.

જ્ઞાન શ્રવણુથી જન્મે છે, સત્સગમા જાવ, સાભળો તો જ્ઞાન થશે દેશના લબ્ધિ નિમિત્ત બહુ થાય છે ને ! આતો મહોદધિ છે ડૂબકી મારો તો રત્નની મૂઠી ભરાશે. મરજીવા મોતી કાઢી લાવે છે કાઠે બેઠાને શખલા–છીપલા જ મળે માટે જ્ઞાની કહે છે કે તીર્થંકરે ઉડાણુ ગહનતા બતાવી છે મરજીવો થા, તો મળે અદર તળિયે જઇને જો, કેટલો રત્નનો ખજાનો ભર્યો છે ! શ્રવણુનો સાર એ જ કે તેથી વિજ્ઞાન થાય, ત્યારપછી પચ્ચક્ખાણુ થાય અને તે લેવાથી આશ્રવ અટકી જાય આશ્રવનો વિરોધ, તેનુ નામ સવર સવર કર-નાર બાર ભેદે તપસ્યા કરી કર્મનો નિકાલ કરી નાખે છે, એથી નિર્જરા થાય આત્મ પ્રદેશથી કર્મનુ નિર્જરી જવુ, તેનુ નામ નિર્જરા અને સપૂર્ણ નિર્જરા થવી, તેનુ નામ મોક્ષ.

કર્મ બંધના મિથ્યાત્વ અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય અને યોગ, આ પાંચ હેતુ છે પ્રતિક્રમણમાં આ બધું આવે છે પણ આજે તો પ્રતિક્રમણના સૂત્રો—તેમાં રસ જ નથી. પ્રતિ-ક્રમણમાં જ્ઞાન દર્શન, ચારિત્ર, તપની વાત છે તીર્થંકર કેવા છે, સિદ્ધો કેવા છે, કેવળી કેવા, સાધુ કેવા હોય તેની ઓળખાણ તેમાં છે શ્રાવકો કેવા હોય, હેય જ્ઞેય અને ઉપાદેય શું છે તે વસ્તુ તેમાં ભરી પડી છે નિર્ગ્રંથ પ્રવચન શું કહેવાય! તેમાં જ્ઞાન ખજાનો ભર્યો પડ્યો છે તમારા દીકરાને નામું ન આવડતું હોય ને તેને પેઢી સોંપો તો શું થાય? તેમ અમે કેવા શ્રાવકને કહીએ? ભગવાન મહાવીરની પેઢીના તમને સભ્ય બનાવવા છે તો આમાં કેટલાને તત્ત્વનું જ્ઞાન છે?

પ્રતિક્રમણ, સામાયિકમાં શું રહસ્ય ભર્યાં છે, તેનું તમને ભાન છે? ભણાવનારને પણ તેનું ભાન હોતું નથી. આજે કેટલીએ જૈનશાળા ચાલે છે પણ તૈયારી કેવી છે! ભણ-નારા ઓછાં છે છતાં આ બધી જૈનોની સંસ્થાઓ કેવી લૂલી ચાલી રહી છે! જૈનશાળાના કમિટીના મેમ્બરો કેટલા દિવસે પરીક્ષા લેવા જતા હશે! પરીક્ષા લેનારને જ જ્ઞાન નથી. કૂવામાં નથી તો પછી અવાડામાં ક્યાંથી આવશે? આ ધર્મની સંસ્થા કોણ ચલાવી શકે? ધગશ છે? બાળકો એ તો કુમળી વેલ છે નાનપણથી જ જો સારા સંસ્કાર જૈનધર્મના સિંચશો, તો મોટા થયે ઈંડાના રસ પીવાની લાલસા નહીં કરે. જીવ હિંસાથી દૂર રહેશે.

શાસ્ત્રમાં જ્યાં શ્રાવકોના પાઠ આવે છે ત્યાં આગમના શ્રાવકો છ કાય નવતત્ત્વના જાણકાર કહ્યા છે અભિગયા જીવાજીવે કહ્યા છે આજે રાજકોટના અઢી હજાર ઘરમાં

"અભિગયા જીવાજીવે" વાળા કેટલા ગણુવા! મીડા ઉડાડી દેવા? કે મિડા વિનાના બચેલા આકડામાથી પણ બાકાત કરવા? સાંભળવા માત્રથી નહિ વળે, અંદરથી ધગશ જોઇશે. આવો અવસર મળવો મુશ્કેલ છે.

જ્ઞાનીઓ કહે છે, જે જીવ અજ્ઞાન દશામા આત્મ-દશાને પામી શકતો નથી અને મોહવશ, ઇન્દ્રિયોના સુખમાં વિલાસ કરી, રચ્યો પચ્યો રહી ક્રૂર કર્મો બાધે છે, તેને નરકમા પરમાધામીઓ કેવી દશા કરે છે

મૃગાપુત્ર કહે છે

खुरेहिं तिक्खधारेहिं, छुरियाहिं कप्पणीहि य ।
कप्पिओ फालिओ छिन्नो, उक्कित्तों य अणेगसों ગાથા ૬૨

તિક્ષ્ણુધાર વાળા ક્ષુરપલાથી, છરીથી, કાતરથી મને કાપ્યો, ફાડયો, છેદ્યો, ઉતરડી નાખ્યો, વળી પણ કેવા દુ ખો ભોગવ્યા તે સાભળો

पासेहिं कूडजालेहिं, मिओ वा अवसो अहं ।
वाहिओ बद्धरुद्धो वा, बहू चेव विवाइओ ॥૬૩॥

જેમ શિકારી મૃગલાને પકડવા પાશલા રચે, તેમ પરમાધામી પાશ રચે છે તેમા પકડી, શરીરની ચામડી ઉતારી લ્યે છે ને માસના લોચા ઢંક, ગીધ પક્ષીઓ આવીને ખાય છે.

હે માતા? એવી વેદના મે અનતીવાર વેદી, પેટ ભરવા મોટુ ઉદર કરી જે માસ ખાય છે, અનેક પશુ, પક્ષીના કચ્ચરઘાણુ વાળી નાખે છે, તે મરીને પરમાધામીનો પરોણો થાય છે

गलेहिं मगरजालेहिं, मच्छो वा अवसो अहं ।
उल्लिओ, फालिओ गहिओ, मारिओ य अणन्तसो ॥૬૪॥

પારાધીઓ માછલીઓ પકડવા માટે નાની નાની માછલીઓ લોટની બનાવી દરિયામા નાંખે છે, તેને દરિયામા રહેલા માછલા પકડવા જાય ત્યાં ગળા વિધાઈ જાય છે એમ પરમાધામી પરવશપણે નારકીને પકડી ગળામા કાંટો ભેરાડે છે પછી કાપે છે, છેદે છે, ટુકડા કરે છે, પાણુ શરીર ભેગુ થઈ જાય છે કેવી બળતરા થતી હશે? "આવાં દુઃખો હે માતા! મે અનંતીવાર સહન કર્યા, હવે મને રજા આપો, મારે સયમ લેવો છે" વળી પણ મૃગાપુત્ર માતાને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૦૬ મુ

સવત ૨૦૨૦ના કાર્તક સુદિ ૪ શનિવાર, તા ૭-૧૧-૬૪

સિધ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિધ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયન-સૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

સપૂર્ણ જ્ઞાન દર્શન, ચારિત્ર અને તપ એ સ્વ સ્વરૂપનું જેને ભાન થયુ છે તેને તે આદરવા યોગ્ય લાગે છે અને આખો સસાર દુઃખરૂપ લાગે છે સયમમા અનતા કર્મની નિર્જરા છે આચારાગ સૂત્રમા કહ્યુ છે કે પ્રમાદીને સર્વત્ર ભય છે અપ્રમાદીને ક્યાંય ભય નથી. આત્મામા જેટલી સાવચાની તેટલો સયમ થાય છે અને તેથી કર્મની નિર્જરા થાય છે આત્મા વિભાવ પરિણમનને લઈ કર્મનો કર્તા થાય છે અને જો સ્વભાવ તરફ પગ ફેરવતા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રનો

કર્તા થાય પરિણુતિ બે જાતની છે, એક સ્વભાવ પરિણુતિ અને બીજી વિભાવ પરિણુતિ જીવ અનાદિ કાળથી, વિભાવ પરિણુતિમા રચ્યો પચ્યો રહ્યો છે, તેથી પોતાની જાતને ઓળખી શકયો નથી જીવને સ્વભાવનુ મહાત્મ્ય એક સેકન્ડ વાર પણ આવ્યુ નથી ઘર સામે ડોકિયુ જ કર્યું નથી

પાણીનો કુંડ પાદડાવડે ઢકાઈ ગયો છે સેવાળનુ આચ્છાદન થઇ ગયુ છે તેમા ખરોખર શરદપૂનમનો ચંદ્ર ઊગ્યો છે, વૃક્ષ ઉપરથી અચાનક બીલ્લીફળ પડતા સેવાળમાં બાકોરુ પડી જાય છે. એક કાચબો જોગાનજોગ ત્યા છે, જ્યા કાચબો ઊચી નજર કરે, ત્યા આકાશમા સોળે કળાથી પૂર્ણ રીતે ખીલેલા ચદ્રને જુએ છે. અપૂર્વ દ્રશ્ય જોયું, અહો! આવો થાળી જેવો ચાદીનો કટકો! કૌમુદી ઝરી રહી છે શીતળ શીતળ સ્વભાવ છે

કાચબાને થયુ, આવુ અપૂર્વ દૃશ્ય મે કયારેય જોયુ નથી માટે આવુ દૃશ્ય જોવા કુટુમ્બને પણ તેડી લાવુ અને દેખાડુ એટલે પાણીમા ડૂબકી મારી કુટુમ્બીઓને તેડવા જાય છે કુટુમ્બીઓને કહે છે 'મે કાઈક અપૂર્વ એવુ જોયુ છે પણ શું નામ કહેવાય તે કહી શકતો નથી કદી ન દેખેલુ એવુ દેખ્યુ છે.' પાછો આવે છે ત્યા સેવાળ અને પાદડા સરખા આચ્છાદન રૂપ થઈ જાય છે, હવે કયારે પાછો શરદપૂનમનો ચદ્ર ઊગે અને કયારે વૃક્ષ ઉપરથી ફળ પડી બાકોરુ થાય? તેમ મનુષ્યભવ, આર્યક્ષેત્ર, પાચઇન્દ્રિયની પૂર્ણતા અને જૈન-ધર્મ મળવો બહુ દુર્લભ છે

અનાદિ કાળથી જીવને આત્મ સ્વરૂપનુ ભાન નથી

પારધીઓ માછલીઓ પકડવા માટે નાની નાની માછલીઓ લોટની બનાવી દરિયામાં નાખે છે, તેને દરિયામાં રહેલાં માછલા પકડવા જાય ત્યાં ગળા વિંધાઈ જાય છે એમ પરમાધામી પરવશપણે નારકીને પકડી ગળામાં કાંટો બેસાડે છે પછી કાપે છે છેદે છે, ટુકડા કરે છે, પાછુ શરીર ભેગુ થઈ જાય છે, કેવી બળતરા થતી હશે? “આવાં દુઃખો હે માતા! મેં અનંતીવાર સહન કર્યા, હવે મને રજા આપો, મારે સંયમ લેવો છે ” વળી પણ મૃગાપુત્ર માતાને શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૦૬ મું

સંવત ૨૦૨૦ના કારતક સુદિ ૪ શનિવાર, તા ૭-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયન-સૂત્રનાં ૧૯ મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

સંપૂર્ણ જ્ઞાન દર્શન, ચારિત્ર અને તપ એ સ્વસ્વરૂપનું જેને ભાન થયુ છે તેને તે આદરવા યોગ્ય લાગે છે અને આખો સંસાર ઝેરરૂપ લાગે છે સંયમમા અનંતા કર્મની નિર્જરા છ આચારાંગ સૂત્રમા કહ્યુ છે કે પ્રમાદીને સર્વત્ર ભય છે અપ્રમાદીને કયાય ભય નથી. આત્મામા જેટલી સાવધાની તેટલો ધર્મ થાય છે અને તેથી કર્મની નિર્જરા થાય છે આત્મા વિભાવ પરિણમનને લઈ કર્મનો કર્તા થાય છે અને જો સ્વભાવ તરફ પગલુ ફેરવે તો જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રનો

કર્તા થાય પરિણતિ બે જાતની છે, એક સ્વભાવ પરિણતિ અને બીજી વિભાવ પરિણતિ જીવ અનાદિ કાળથી, વિભાવ પરિણતિમા રચ્યો પચ્યો રહ્યો છે તેથી પોતાની જાતને ઓળખી શકયો નથી જીવને સ્વભાવનુ મહાત્મ્ય એક સેકન્ડ વાર પણ આવ્યુ નથી ઘર સામે ડોકિયુ જ કર્યું નથી

પાણીનો કુંડ પાદડાવડે ઢંકાઈ ગયો છે સેવાળનુ આચ્છાદન થઇ ગયુ છે તેમા ખરોબર શરદપૂનમનો ચંદ્ર ઊગ્યો છે, વૃક્ષ ઉપરથી અચાનક બીલ્લીફળ પડતા સેવાળમા બાકોરુ પડી જાય છે એક કાચબો જોગાનજોગ ત્યા છે, જ્યા કાચબો ઊચી નજર કરે. ત્યા આકાશમાં સોળે કળાથી પૂર્ણ રીતે ખીલેલા ચંદ્રને જુએ છે અપૂર્વ દ્રશ્ય જોયું, અહો ! આવો થાળી જેવો ચાદીનો કટકો ! કૌમુદી ઝરી રહી છે શીતળ શીતળ સ્વભાવ છે

કાચબાને થયુ, આવું અપૂર્વ દશ્ય મે કયારેય જોયુ નથી માટે આવુ દશ્ય જોવા કુટુમ્બને પણ તેડી લાવુ અને દેખાડુ એટલે પાણીમા ડૂબકી મારી કુટુમ્બીઓને તેડવા જાય છે કુટુમ્બીઓને કહે છે ‘મે કાઈક અપૂર્વ એવુ જોયુ છે પણ શું નામ કહેવાય તે કહી શકતો નથી કદી ન દેખેલુ એવુ દેખ્યુ છે’ પાછો આવે છે ત્યા સેવાળ અને પાદડા સરખા આચ્છાદન રૂપ થઈ જાય છે, હવે કયારે પાછો શરદપૂનમનો ચદ્ર ઊગે અને કયારે વૃક્ષ ઉપરથી ફળ પડી બાકોરુ થાય ? તેમ મનુષ્યભવ, આર્યક્ષેત્ર, પાચઇન્દ્રિયની પૂર્ણતા અને જૈન-ધર્મ મળવો બહુ દુર્લભ છે

અનાદિ કાળથી જીવને આત્મ સ્વરૂપનુ ભાન નથી

જ્ઞાની કહે છે, કે જ્યાં સુધી તું તને નથી ઓળખતો ત્યાં લગી મીઠું છે! કાચબાને અનાયાસે એવા મળી ગયું, તેનું વર્ણન શું કરી શકે? જગતમાં એવા કયા પદાર્થો છે કે ચંદ્ર સાથે સરખામણી કરે! એમ જેણે સમ્યગ્દર્શનને આસ્વાદ્યું છે, સ્વસંવેદન જ્ઞાન થયું છે તે જગતમાં એવો ક્યો પદાર્થ છે, કે તેની સાથે સરખામણી કરી શકાય! સમ્યગ્દર્શનનું સુખ અતિન્દ્રિય સુખ છે લોકનાં સુખો તો કલ્પિત છે, વાસ્તવિક સુખો નથી. ઝાંઝવાના જળમાં જળની કલ્પના કરી દોટ મૂકી પણ તૃષા છીપી નહિ, તેમ જડ થઈ સુખની કલ્પના કરી હાટ, હવેલી બંગલા મોટર, લાડી-વાડીમાં શું સુખ છે? પેરીસ, જર્મન કે જાપાન જાઓ, કયાંય સુખના લાટા પડયા નથી.

જ્ઞાની કહે છે કે અનંતુ સુખ તારી પાસે જ છે ભગવતીસૂત્રમાં કહ્યુ છે કે અસ્તિમાંથી અસ્તિ આવે, નાસ્તિ માંથી અસ્તિ ન આવે સુખની અસ્તિ આત્મામાં છે છ દ્રવ્યને ઓળખો છો! સુખ આનંદ, ગુણ આત્મામાં છે તે સિવાય પાંચ દ્રવ્યોમાં છે જ નહિ. જેમાં નથી એમ જ્ઞાનીએ કહી દીધું પછી માથાફોડ શીદને કરો છો?

સોળ શણગાર સજેલી બાઈને હાર્ટ ફેઈલ થતા જીવ ઊડી ગયો પતિ આવીને જુવે છે વિચાર થયો કેમ બોલતી નથી? શું રિસાણી હશે? લાવ હસાવું પતિ હસાવે છે મનામણા કરે છે હલવા આદિ મોઢામાં મેલે છે પણ મડું ખાય ખરૂં? ઘણા પ્રયત્નો કર્યા છતાં બોલતી નથી રોવા બેઠો ડાહ્યા પુરુષ કહે છે ભાઈ! કેમ રડી રહ્યો છે? આ કહેવા લાગ્યો કોણ જાણે શું વાંકુ પડી ગયું તે મારી

પત્ની મારી સાથે બોલતી નથી' ડાહ્યા પુરૂષે પાસે જઈને જોયુ તો મડુ છે ચેતના જ નથી કહ્યુ કે ભાઈ! 'આ બાઈ તો મરી ગઇ છે, તને મોહની આંધીને લઇને ખબર નથી, પણ આમા પ્રાણ નથી . આ જડ છે ચેતનરૂપ પ્રાણ ચાલ્યો ગયો હવે માનવામા આવે છે! માનવુ જ પડેને! તમારે માનવુ છે કે નહિ! પૈસામા સુખ માન્યુ છે ને! તે જડ છે કે ચેતન! જડ પદાર્થમા સુખ દેખાય છે! જડ પદાર્થમા સુખની કલ્પના કરનાર ઘેલો ગણાય તે તો મડદા છે. બુદ્ધિમાન વિચાર્યા પછી જ વર્તે છે, મૂર્ખ વર્ત્યા પછી જ વિચારે છે જ્ઞાની કહે છે, કે દેહ દૃષ્ટિ છોડી આત્મદૃષ્ટિ કર. એક વખત સમ્યગ્દર્શનના આગણામા પગ મૂક, એટલે મોક્ષ નિશ્ચિત થઇ ગયો સમજો. ઉત્કૃષ્ટ આરાધનાથી તે જ ભવે સિદ્ધ થાય મધ્યમ આરાધનાએ ત્રીજે ભવે અને જઘન્ય આરાધનાએ પદર ભવે તો મોક્ષ જાય જ સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત થયા પછી પડવાઈ થાય તો પણ તે જીવ દોરા સહિ-તની સોય જેવો છે

શ્રી ઉ. સૂત્ર અ ૨૯ બોલ ૫૯માથી

जहा सूइ ससुत्ता, पडियावि न विणस्सइ ।
तहा जीवे ससुत्ते, ससारे न विणस्सइ ॥

જેમ દોરા સહિતની સોય કચરામા પડી જાય, છતા પણ જડી આવે, તેમ જીવમા સમ્યગ્દર્શન રૂપી દોરો પરો-વાઈ ગયો છે, તે સસારમા ખોવાઈ જતો નથી અર્ધપુદ્ગલ પરાવર્તનની અદર તો આવી જ જાય છે અનાદિનો, ઊલ્ટો હતો, તે હવે સુલ્ટો થઈ ગયો છે અડદ જેવો હતો, તે છડીદાળ

સમો થઇ ગયો છે મુદ્દો કહેવાનો એ છે, કે ગમે તેમ કરીને જીવને સાચી શ્રદ્ધા લાવવાની જરૂર છે દેવ અરિહંત, ગુરૂ નિર્ગ્રંથ અને ધર્મ કેવળી પ્રરૂપિત, આ ત્રણ તત્ત્વ છે તેમાં બધુ સમાઇ જાય છે ધર્મ છે તે સાધન છે તેનાથી દેવનું અને સિદ્ધનું સ્વરૂપ પ્રગટશે. આરાધના ત્યારે પોતાને કરવી પડશે.

દુનિયામાં બહારના દુશ્મનોને જીવ જુએ છે, પણ અંદરના શત્રુને જોતો નથી રાગ–દ્વેષ કર્મ રૂપી દુશ્મનોને, અરિહંત હણવાને ઉઠ્યા છે, ત્યારે તેને આપણે નમસ્કાર કરીએ છીએ જ્ઞાની કહે છે, કે પહેલા પાંચે ઇન્દ્રિયો ઉપર વિજય મેળવ. જે ઇન્દ્રિયો ઉપર વિજય મેળવે છે તે જ ખરો વિજેતા છે દુઃખ આપનાર માટે, પણ દુઃખ સહન કરનાર ન માટે પરિસહનો સામનો કરે શત્રુની સામે થાહે ને વિજેતા બને અરિહંતોએ આ માર્ગ બતાવેલો છે હવે આપણે એ માર્ગે ચાલવું છે કે નહિ ? કે જિંદગી આમ જ કાઢવી છે ? કોઇ પોતાના વિષયો આડે આવે તેને નિંદવો 'આ આમ કહે છે અને આ એમ કહે છે એમ પરની પંચાયતમાં ટાઇમ ગુમાવે છે ગામનો કચરો વાળનાર કચરો ઘરમા ભરી નથી રાખતો પણ ઉકરડામા નાખે છે ત્યારે આ તો નિંદા કરીને આખા ગામનો કચરો ઘરમાં નાખે છે વિષયોને વશ થઇ માસ–મદિરામાં આસક્ત રહે છે અને દેહને પુષ્ટ કરવાની જ તાલાવેલી જગાવ છે પણ આ સાડાત્રણ મણ કાયાની કાચા શેર રાખ પણ નહિ ઉતરે. દેહની કઇ સ્થિતિ થાય છે તે જુઓ છો ને ? તો પછી જડનુ પોષણ શું કરી રહ્યા છો ? શરીર એ તો રોગનુ ઘર છે કસ કઢાય તેટલો કાઢી લ્યો

પુદ્દગલાનંદી પણ છોડી, આત્માનંદી બનો, વિષયોના આનંદને બંધ કરો પ્રભુ કહે છે 'જો તારે સ્વ સ્વભાવમાં રમણતા કરવી હશે તો પરભાવને કાઢવા પડશે, બહારના બધા નાદ બંધ કર,' એટલે અંદરથી આત્માનો અનહદ નાદ સંભળાશે, બહારના નશ્વરનાદ સાંભળવાની કેમ ઈચ્છા થાય છે ! પરભાવને તિલાંજલી દયો જેટલી આસક્તિ તેટલી આપત્તિ છે રાગ તેટલા રોગ અને મોહ તેટલો મૂઝારો છે જ્યાં વિરક્તિ ત્યાં મુકિત જ્યાં સંપ ત્યાં સંપત્તિ જ્યાં કલેશ ત્યાં નાશ જ્યાં ત્યાગ ત્યાં તપ–તેજ છે

આજે તો પૌષધ કર્યો હોય, ત્યારે પણ પથારી સારી કરે, ઉપર સારો ઓછાડ, પછી કહે હવે બસ સારૂં, મીઠી નિદ્રા આવી ગઈ, આ કાર્યમાં અનાત્મભાવ પોષાય છે, સાવધાન થાય તો ખબર પડે. બોલવા, ચાલવા, સાંભળવા, હરવા–ફરવા દરેક ઠેકાણે જડભાવને પોષણ મળે છે જ્ઞાની કહે છે, 'એક વખત તું તને જો, વિષયની ભૂતાવળને ભગાડી, આત્મા તરફ નજર કરતા શીખ '

આનંદઘનજીને એક બાળમિત્ર તાપસ છે ઘણા વર્ષની સાધના પછી એક રસકૂપિકા તૈયાર કરી, શિષ્ય સાથે આનંદઘનજીને દેવા માટે મોકલ્યો શિષ્ય આનંદઘનજી પાસે આવીને કહે છે, 'મારા ગુરુજીએ આપને આ ભેટ મોકલેલ છે આ રસ કૂપિકા છે, લોઢા ઉપર એક ટીપું પડે તે સોનું થઈ જાય છે ' આનંદઘનજી કહે છે, ભાઈ ! મારે શી જરૂર છે ? ચેલો કહે 'આ તો તમે ભકતોને આપશો, તો ચેલા વધી જશે, તમારી પાછળ જગત ગાંડુ થઇ

કરશે.' તેણે મણીના ભાવ કાઢી આપનાર પાછળ મોટરું કરે છે

આનંદઘનજી કહે છે 'હું અસંગ દશામાં રહું છું તેમાં વળી સંગ ક્યાં કરું? સર્વ સંગથી વિશેષે મુક્ત થાય તે જ સિદ્ધ થાય સિદ્ધને એક પરમાણુ માત્રની સ્પર્શના હોતી નથી મમત્વ હોય તો મોક્ષે ન જવાય વર્તન અને વચન બે એક તાલથી કદમ મિલાવીને ચાલે તો આખું જગત સર કરી શકાય છે

આનંદઘનજી કહે છે મારે આનો ખપ નથી. મારે ચમત્કાર દેખાડવાની જરૂર નથી' ચેલો કહે છે 'સાહેબ, તમે વિચારો તો ખરા મારા ગુરુની કેટલા વર્ષની તપસ્યાને અંતે આ સાધના પ્રાપ્ત થઈ છે' આપને ખાસ મિત્ર તરીકે મોકલ્યું છે આપ કહો છો મારે જરૂર નથી

આનંદઘનજી કહે છે ભાઈ! તારા ગુરુએ જડ વસ્તુ પાછળ આટલાં બધા વરસ સાધના કરી છે તારા ગુરુ ભીંત ભૂલ્યો છે સાધના કઈ કરવાની? પીર, પેગંબર, ઘંટાકરણ મણિભદ્ર દેવ દેવલા કે માતાજીની સાધના પાછળ તો ભૌતિક ઇચ્છા રહેલી છે જ્યાં આધ્યાત્મિક વાત નથી ત્યાં શું દિ વળવાનો? માટે લઈજા પાછો' ચેલો કહે-મારા ગુરુની ભેટનું તમે અપમાન ન કરો માટે તમે રાખી લ્યો, કોઈ ભક્તને આપી દેજો. આનંદઘનજી : 'લાવ ભાઈ! એમ કહીને હાથમાં શીશો લઈ શિલા ઉપર પછાડ્યો રસાયણ બધું શિલા ઉપર ઢોળાઈ ગયું પેલો ચેલો બાળો દેવા માંડ્યો અરેરે, અમારા જેવાને દીધું હોતતો દાળદર ચકચૂર થઈ જાત.

આતો વાદરાની ડોકે માળા નાખી છે. કેટલી સાધનાને અતે ગુરુએ ભેટ મોકલ્યુ, પણ આને કદર નથી ક્રોધ, ધરતીકપ છે. મનોહર જીવન મહેલને એ બિહામણા ખડેરમા પલટાવી દે છે

આનદઘનજી કહેવા લાગ્યા 'ભાઈ! લોઢાનુ સુવર્ણ કરે, તેની કદર કરવાની હોય, કે સિદ્ધ થાય તેની કદર કરવાની હોય ? તુ સોના માટે મરે છે, ચાલ તને બતાવુ. એમ કહી, એક શિલા ઉપર લઘુનીત કર્યું એટલે શિલા સોનાની થઈ ગઇ કહેવા લાગ્યા, ઉપાડ ચેલો આશ્ચર્યથી જોઈ રહ્યો આનદઘનજીના પગમા પડી માફી માગી જતો રહ્યો જડના માહાત્મ્ય કોને આવે!

જીવ જડ પાછળ રાત્રી અને દિવસ જોતો નથી મત્સ્ય ઉદ્યોગ કરી, દેવનારના કારખાના ઊભા કરી, રોજ છ છ હજાર જીવોની ઘાત કરનારા શુ ઊચે આવશે તેમ માનો છો ? કર્મ બાધ્યા તેને ભોગવવા પડશે

वीदंसएहि जालेहिं, लेप्पाहिं सउणो विव।
गहिओ लग्गो बद्धोय, मारिओ य अणन्तसो ॥६५॥

ત્યા નરક ગતિમા બાજ અને સિચાણા પક્ષીના રૂપ કરીને નારકીના જીવોને પગવતી પકડે છે માથુ, આખો ઠોલી ખાય છે. તે વખતે આક્રદ કરે પણ તેનુ કોણ સાભળે! માસના લોચા નીકળે તેના ઉપર તેજાબ છાટે છે કેવી બળતરા થતી હશે! પરમાધામીઓને દયા હોતી નથી એ તો મારીને રાજી થનારા હોય છે.

कुहाड फरसु माईहि, वड्ढईहि दुमोविव।
कुट्टिओ फालिओ छिन्नो, तच्छिओ य अणन्तसो ॥६६॥

હે માતા! કરસી-કુહાડા લઈ જંગલમાં જઈ સુથાર વૃક્ષના ટુકડે ટુકડા કરે છે, તેવી રીતે પરમાધામીઓ કરસી કુહાડા લઈ નારકીના કટકે કટકા કરે છે અને તેના શરીરની ચામડી ઉતારી નાખે છે હે માતા! આવું દુઃખ મે અનંતીવાર નરકમાં સહન કર્યું છે તે માંહેનું સંયમમા કાંઈ જ દુઃખ નથી. મને તો સંયમમા અનંતુ સુખ દેખાય છે સંયમમાં દુઃખ કાયરને લાગે છે શૂરવીર અને ધીરને કાંઈ લાગતુ નથી.' વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૦૭ મુ

સંવત ૨૦૨૧ના કારતક સુદિ ૫ રવિવાર, તા ૮-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણ કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે મૃગાપુત્ર માતાપિતાને નરકના દુઃખોના વર્ણન કરતા કહે છે: હે માતા! નરકના દુઃખ પાસે સંયમનુ દુઃખ કંઈ વિસાતમાં નથી.'

જીવ અજ્ઞાનદશાને વશ થઈ, ક્રૂર-કર્મ કરે છે તેથી નરકગતિ મળે છે સાતે પોતાનો ઘાતક બને છે ક્ષણે ક્ષણે ભાવ-મરણ જીવ મરી રહ્યો છે રખડપટ્ટી થય છે તે કારણો આ રીતે થઈ છે પોતાને ભાન નથી કે હું પાપ કરી રહ્યો છુ પણ પાપનુ ફળ ભોગવશે કોણ? ધન જે અનિત્ય છે, તે ભૌતિક સુખ માટે જીવ ભેગુ કરે છે કયે રસ્તેથી કેમ ધન

મળે તે માટે સતત પ્રયાસ આદરે જલદી મારુ અભરે ભરાઇ જાય, તેને માટે ન જુએ રાત કે દિવસ લક્ષ્મીપૂજન કર્યું હશે ત્યારે ચોપડામા લખશે 'ધન્નાશાળી ભદ્રની ઋદ્ધિ હોજો !' પણ મહાવીરની આત્મઋદ્ધિ માગી ? લક્ષ્મી તો ચ ચલ છે અને કોઇ વખત બહારવટિયા, લૂટારા, ચોર, ડાકુ, લૂટી જાય તેવી છે એ લક્ષ્મી માટે થઈ જીવે કઇક કાળા ધોળા કર્યા પણ અ તે તો મૂકીને ચાલી જાય છે ને !

લક્ષ્મીને મેળવવા જીવ કઠિન પરિશ્રમ ખેડે છે બાર બાર કલાકની નોકરી કરે છે વળી તેનુ રક્ષણુ કરવા ગોદરેજની તિજોરી અને ઓરડા ઉપર ખ ભાતી તાળા વાસી ત્યા ખાટલો નાખી સૂવે છે ચોર ન લૂટી જાય તે માટે ખોટી ઉધરસ ખાય સૂખે નિદ્રા પણુ ન લ્યે ધન મેળવતા ય દુ ખ છે, ને સાચવતા પણુ દુ ખ છે કોઈની પેઢીમા મૂકયુ હોય તોય પણુ મનમા બીક રહ્યા કરે, રખેને પેઢી કાચી પડશે ને મારૂ ધન ચાલ્યુ જશે તો ? ધન મેળવવા માટે નોકરીએ સમયસર જવું પડે આગણે મહેમાન આવેલ હોય, છતા કહેશે, મારે ઓફિસનો ટાઇમ થઈ ગયો છે આહી વ્યાખ્યાનમા ન આવ્યા હોય ને પૂછીએ, કેમ ભાઇ, તો કહેશે 'ઘેર મહેમાન હતા ' ત્યા મહેમાનને એમ ન કહે, કે વ્યાખ્યાનનો ટાઈમ થઈ ગયો છે ! અહી તો મહેમાનને તેડીને આવવું હોય તોય અવાય, ઓફિસે તેડી ન જવાય છતા કયા અટકી પડયા છો ? ધન માટે માબાપ, પ્રિયજન, સ્ત્રી, કુટુમ્બ, અરે ! જન્મભૂમિ છોડી કાળાપાણીએ ઉતરી પરદેશ ખેડે, કે જયા કોઈ સગુવહાલુ હોય નહિ, તેવા સ્થાને પહોચી જાય માસાહારી અને પરસ્ત્રીગમન કરનાર શેઠની નોકરી પણુ સ્વીકારે.

ભાષા જેની કુહાડા સરખી હોય છતાં ભાઈબાપા કરે. માબા પનું સહન ન કરનાર, ધન માટે શેઠિઆનું સહન કરે. એક બિંદુ જેટલા સુખને માટે મેરુને સાગર જેટલાં દુઃખો સહન કરવા તૈયાર થાય. આ સંસારમાં ક્યાં સુખ છે, તે તો કહો! છતાં જોરશોરથી કેવા પાપ કર્યે જાવ છો?

સમ્યક્ રૂપી બીજ વાવીને બાર ભાવનાનું પાણીસિંચન કરી, તપરૂપી તડકો આપવો જોઈએ, જેથી મોક્ષરૂપી ફળ મળે. ધન માટે જેટલો પુરુષાર્થ કરો છો, તેટલો ધર્મ માટે કેટલા ટકા કરો છો? ધન માટે ધમાધમ જ્યારે ધર્મ માટે બે ઘડી પણ નહિ! સામાયિક કરવાનું કહીએ તો કહેશે No time વારું કલ્યાણ ત્યારે કરવું નથી? જે સાધન કરી લેવા જેવું છે તેમાં ફુરસદ મળતી નથી. અને હાથે ભરત કામથી ચણિયો ભરે, તેમાં પચીસ રૂપિયાના દોરા વાપરે આખલાં માટે કેટલો લાખોનો સમય બગાડી રહે છે તેનું ભાન છે? આ જડ દેહને શણગારવા જીવ શું નથી કરતો? એમબ્રોઈડરી–ભરતગૂંથણ શીખવા દીકરીઓ–વહુઓ કલાકોના કલાકો જાળે અને ધાર્મિક શિક્ષણમાં ખામી કેમ છે? દીકરી, વહુ, ક્લાસ ભરવા જાય અને સાસુજી બિચારાંને ઘર અને છોકરા સાચવવા ઘેર બેસી રહેવું પડે ભરત, ગૂંથણ, સિલાઈ, ટાઈપ વગેરે શીખવા જાય પણ ધર્મની વાત તદ્દન ઓછી થઈ ગઈ છે. આજે તો જેનો પુત્ર હજાર કમાતો હોય તેની બીને પાંચસો કમાવાની અભિલાષા હોય. મરશો ત્યારે પૈસા કોઈ અવીએ બંધાવશે? તમે અહીં રળીને કેટલું રળશો! દેવલોકમાં દેવના પલંગની પડવાઈઓ હોય તેમાં અઢી દ્વીપની ઋદ્ધિ સમાઈ જાય છે. એટલુંય તમે અહીં શું રળી શકવાના

હતા? વાણુવ્ય તરી દેવી કપાળમા ટીલડી કરે છે, તેમા આખા જંબુદ્વીપની ઋદ્ધિ આવી જાય છે, તે ટીલડી કેવી હશે? ધર્મ કરે તેઓને તો વાણુવ્યંતર, જ્યોતિષી, ભવનપતિ, સ્ત્રીવેદ, નપુંસકવેદ, નારકી અને તિર્યંચ, એ સાત બોલમા ગતિનો બંધ પણ ન થાય ફક્ત એક વૈમાનિક દેવ ગતિનો જ બંધ પડે. ધર્મ કેટલુ રક્ષણ કરે છે? પૈસા શુ રક્ષણ કરશે? બહારવટિઆ સામા મળ્યા હોય, હીરાની કંઠી કે સોનાની વીંટી કાઢી દેવી પડે છેને! હીરાની કંઠી રક્ષણ કરે ખરી?

નટી થઈ નાચવાનુ કેમ ગમે છે? ફલાણી નટીએ ચણિયો આવા પ્રકારનો પહેર્યો હતો, તે માટે તેવો ચણિયો બનાવવા, દરજીને સિનેમાની ટિકિટ કઢાવી આપે. શણગારમા પણ નટીઓના નામ સાડલામા પણ 'કિસ્મત' 'બંધન' એવા નામ! આ શું? તારે સતી થવુ છે કે નટી? તમારી બહેન દીકરીને કોઈ ખરાબ દૃષ્ટિથી જુએ તો તમને કેવી ચીડ ચડે? એકાદ વખત જુએ તો સહુ જ ગણાય, પણ ટીકી ટીકીને એકાદ બે ચાર વાર જુએ, ત્યારે તમે પડકારોને કે કેમ જુએ છે? તો આ સિનેમા જોનારા, શુ પારકી બેન–દીકરાને નથી જોઈ રહ્યા? કોની સામે નજરુ નાખો છો? નાક છે, કે કયા જઈએ છીએ? ધાર્મિક ખેલમા પણ નખરા તો હોય જ ત્યા જઈ તમે સંસ્કૃતિ ગુમાવશો કે મેળવશો? પરસ્ત્રી ઉપાડી જવી, રાગના રમકડા આપવા, કેમ લલચાવવી, તેવા ધંધા સિનેમા દ્વારા શીખાય છે, કે બીજુ કાંઈ? નાના બચ્ચાઓ પણ ગાયનોની કડીઓ મુખે બોલતા હોય! ઘરમા રેડિયો ગૂંજતો હોય, તેમાય વિકારવર્ધક સંગીતના સૂર સાંભળવા મળે છે

યક્ષે જીનપાલ અને જીનરક્ષિત બન્નેને ખભે બેસાડયા હતા. બેઠા પછી યક્ષે શરત મૂકી હતી, કે ખભે બેઠા પછી રયણાદેવી પાસે જવાનો સંકલ્પ પણ કરવો નહિ તો જ તમને સુખ ઉપર બેસાડી કાકંદી નગરીએ પહોંચાડી દઉં જો જૂરો સંકલ્પ થશે, તો હું જગ્યા કે સમય પણ નહિ જોઉં અને ખભા ઉપરથી પછાડી દઈશ બન્ને કબૂલ થયા. ભગવાન પણ એમ જ કહે છે, કે છે કબૂલ, ઠેઠ મોક્ષે પહોંચાડી દઉં ! પણ શરત એ છે કે સંસાર સામું જોવું નહિ. મનથીયે પણ રાગ ભાવ ઊભો ન કરવો, ક્યારે કબૂલ થાશો !

બન્ને કુમારો કહે છે, 'અમારે કબૂલ છે, આજ્ઞા શિરોમાન્ય છે યક્ષને કાંઈ વેતન તો લેવું નથી. સાધુ-પુરુષો પણ શું માગે છે ? બાર માસ સંભળાવ્યું માટે બાર હજારનો ખરચો કરી દ્યો, એમ કહે ખરા ? ના, તમે કોઈક ધર્મ કરી છૂટો બંધનમાં ફસાયા છો તેમાંથી છૂટો એજ ઈચ્છા સેવે છે છોડયા પછી તમે શું કમાવ છો ! કેમ ચાલે છે તે પૂછવાની પંચાત નહિ કરવાની. પડપૂછ કરનારને મોક્ષ છૂટ્યો નથી, એને ઉપરનો વેશ પહેરી લીધા, તેથી કંઈ વળવાનું નથી. સર્પ ઉપરથી કાંચળી છોડી દ્યે, પણ તેથી ઝેરી મટી જતો નથી. ઝેર તો તેની દાઢમાં છે કાંચળીમાં નથી.

કપડાં ઉતારી સાધુતાના કપડાં પહેરી લ્યો પણ અંદરના ક્રોધ, માન લોભ, વિષય-કષાય ન જાય ત્યાં સુધી તે સંસારી જ છે આજે તો દીક્ષા લેવા જતા હોય, માબાપ રોતા હોય જાણે મરણ થઈ ગયું દીક્ષા લેનાર પણ બોલો [illegible]વા મ[illegible] અરે ભાઈ ! તું તો ત્યાગપંથે જઈ રહ્યો છુ,

તારે રડવાનુ હોય ? સમજણ પૂર્વકનો ત્યાગ છે કે કોઈ વ્યકિતના રાગના કારણે સંયમપથે જવા નિકળ્યો છુ ? તું શા માટે રડે છે ' દીકરાને પરણાવવા જતા હોય ત્યારે કેટલાં રડે છે ? તો પછી અહીં શુ છે, તે રડો છો ? આતો મહાભિનિષ્ક્રમણ છે. સંસારને તજતા રાગ અંગે, માતાને મૂર્છા આવી જાય, પણ દીક્ષા લેનારો સાથે રડે, મોઢુ સિયાવિયા, કરે એવો કયાય શાસ્ત્ર પાઠ નથી માતાપિતા, મિત્ર, જ્ઞાતિ, સગાવહાલા બધાને ત્યાગી દીધા, હવે જોજે, રખેને બીજીવાર ગવેષણા કરતો નહિ આ ભગવાનની આજ્ઞા છે. "मा वन्तं पुणो पवि आविए" વમેલુ ફરી ચાટતો નહિ, નહિ તર કાગડા–કૂતરાની પંકિતમા મુકાઈ જાઇશ.

રયણાદેવી મહેલમા આવે છે, ત્યારે કુમારોને ન જોતા પૂર્વ દક્ષિણ બાજુના વનમા જોઈ આવી દેખાણા નહિ ઉપયોગ મૂકીને જોયુ તો યક્ષના ખભા ઉપર જઈ રહ્યા છે. રયણાદેવીને લાગી આવ્યુ અરે ! મે કેટલા લાડ લડાવ્યા કેવા ખાનપાન ખવરાવ્યા–પીવરાવ્યા જે માગે તે આપ્યુ અને મને છોડીને ચાલી ગયા ! કેમ જવા દઉં ? પાછળ ઉપડી અને યક્ષની પાછળ આવી કહેવા લાગી–અરે જિનપાલ અને જીનરક્ષિત ! તમે નગુણા છો મે તમને કદી પણ દુભવ્યા નથી માટે પાછા વળો. મે તમને કડવા વેણ પણ કહ્યા નથી ફૂલની શય્યામા સુવાડયા છે

કોઇનો પણ જરાક વાંક આવતા રયણાદેવી તેને શૂળીએ ચડાવતી આવા તો કેટલાયને શૂળી ઉપર ચડાવી દીધેલા, તેવુ વનમા આ બન્ને કુમારોએ નજરે દીઠેલુ તથા ત્યા એક

શુળી પર ચડેલા પાસેથી સાંભળેલુ કે પણ કર સોમવારે આ જમાઈએ વનમાં આવે છે, ને 'કોને તારુ, કોને પાર ઉતારું' એમ બોલશે, ત્યારે પગમાં પડી જજો. અને કહેજો 'અમને તારો-ઉગારો.' એ જે શરત કહે તે કબૂલ કરજો. નહિતર રયણાદેવીનો કોપ બહુ આકરો છે, એમ જીવોને મોહનીદેવીનો કોપ પણ સખત ઉતરવાનો છે, રોજ ઉઠીને નરકના દુખો સાંભળો છો ને ?

> चविय मुट्ठि माहिं कुमारेहिं अयं पिव ।
> ताडिओ कुट्टिओ भिन्नो, चुण्णिओ य अणन्तसो ॥६७॥

લોઢાના ઘણ હાથ એરણ ઉપર માણુ રાખી પરમાધામીઓ ટીપે, નારકીના માથાનું ચૂર્ણ કરી નાખે, આવું દુઃખ અનંતીવાર ભોગવ્યુ. કાંસામાંથી થાળી વાટકા બનાવે ત્યારે, કંસાર કાંસાને તપાવે. પછી સાણસા વતી એક જણ પકડી, બાકી બાજુ બીજા સાત આઠ મજૂરો ઘણ લઈને ઉભા રહે. અને ફરતા એક ઉપર એક એમ ઘા કરવા માંડે ભોરાવરનગરમાં કાંસુ બહુ ટીપાય છે આખી રાત અવાજ આવતા હોય એ દેખાવ જોઈએ ત્યાં નારકીનાં દુઃખો સાંભરે કે પરમાધામીઓ આવી રીતે નારકીને ટીપતા હશે. બહારનાં ભૌતિક સુખો હોય છતાં પણ પાપનાં ભય કેવી રીતે ઉપજાવે છે ! કોઈક પતિ કોઈકને પક્ષઘાત થઈ જાય પોતી કોઈક પહેરાવે ત્યારે પહેરી શકે આવી દશામાં તે શું સુખ માણી રહ્યો છે ?

> એક માતાના પુત્ર બે, એમાં એક ચતુર એક ઘેલો
> એક ને માથે પાણી ના મળતુ બીજાને દુધનો રેલો
> કરમનો રે કોયડો અલબેલો...

એક જ માતાના બે પુત્રો હોય તેમાં એક બચપણમાં

આગળ, જ્યારે બીજો પહેલાં ધોરણમા પાચ વર્ષ કાઢતો હોય બન્ને એક જ કૂખમા આળોટેલા હોવા છતા બુદ્ધિના ક્ષયોપશમમાં ફરક રહે છે ને? એક જ રાજકુળમા જન્મેલા હોય તેમા એક યુવરાજ થાય, તેને રાજ–સિંહાસન મળે. ત્યારે બીજો ફટાયો રહે. પુણ્યમા કેટલો ફેર! કર્મની પદ્ધતિને શમજો જેવા કર્મ કર્યા છે તેવા જ ભોગવવા પડશે ક્લેશમય આ સસારમા શાતિ કયા છે? આમા તો જીવન બરબાદ થઈ રહ્યુ છે. વીતરાગને પંથે પડો ભગવાને કહ્યુ છે તેમ કરો.

રયણાદેવી ઘણી વિનવણી કરે છે હુ તમારા વગર જીવી શકીશ નહિ વગેરે ઘણા મોહના વચનો કહ્યા, છતા બન્ને કુમાર ડગ્યા નહિ રયણાદેવી આક્રદ કરવા લાગી યક્ષ તો ઝપાટા બધ ચાલ્યો જાય છે જીનરક્ષિતને થયુ કે રયણાદેવીનો ઉપકાર બહુ છે, કેવા લાડ લડાવ્યાં હતા, નહિતર આપણે કયાય મરી જાત. વિચાર થયો કે લાવને એક વાર દૃષ્ટિ તેના તરફ નાખુ રયણાદેવી પાસા નાખવા લાગી જીનપાલ તો મેઢા જેવો છે પણ હે જીનરક્ષિત! તુ તો મારી સામુ જો! મને તારા ઉપર પ્રથમથી જ અતિ પ્રેમ છે અરે જીનરક્ષિત! મને શ્રદ્ધા છે કે તુ મોઢુ દેખાડીશ, જીનરક્ષિતનુ મન ડગ્યુ યક્ષની શરત આકરી છે, તરત જ હડસેલો માર્યો યક્ષ લવણ સમુદ્ર ઉપરથી ચાલ્યો જતો હતો ત્યા પછાડયો રયણાદેવી કહે છે પાપી, દુષ્ટ, લજ્જારહિત લેતોજા, એમ કહી ત્રિશૂળથી વધેરી, ટુકડા કરી, લવણ સમુદ્રમા મગર–મચ્છના ભક્ષરૂપે નાખી દીધો જીનરક્ષિત મચ્છ કચ્છનો ભોગ થઈ ગયો જીનપાલ

ડગ્યો નહિ સાવધાન રહ્યો. તેથી યક્ષે તેને તેના ગામના પાદરમા સુરક્ષિત મૂકી દીધો ઘેર એકલો આવતા જોઈ માતા પિતા કહે છે, 'ભાઈ કયા ?' તો કહે, ભાઈનો ભોગ લેવાઈ ગયો '

અગિયાર વખત મુસાફરી કર્યા પછી મા બાપે ના પાડી હોવા છતાં બારમી વખતે મુસાફરી કરવા ગયેલા, પૈસાની તૃષ્ણા માટે થઈને મા બાપની આજ્ઞાનો ઇન્કાર કર્યો, પરદેશથી પાછા વળતા વહાણો તૂટ્યા દ્વીપમા આવી પડ્યાં ત્યા રયણાદેવી મળી વગેરે બધી વાત કરી. કહેવાનો મુદ્દો એ છે, કે જે વ્રતમા સાવધાન રહે છે કર્મોદયીને પ્રસંગે પણ મક્કમ રહી ડગતા નથી, તે જ શાશ્વત સુખને વરે છે સાધુ થઈ ગયા પછી ઇન્દ્રિયોના વિષયમા લુબ્ધ થાય છે, તેની સાધુતા લુટાઈ જાય છે

'ત્રણ વાગે બરાબર આ જાઓ, મોડુ ન કરશો નહિતર ઠરી જશે આ સમયે મુસબીનો રસ તૈયાર રાખીશ પધારજો આ બધી લાલચો અને લાલચ દેખાડનારી બહેનો રયણાદેવી જ સમજી લેજો. ઢળવક રહીને મોઢામાં પાડે પછી પતન થતા કેટલીવાર ! જે વીતરાગની આજ્ઞા પાળી નથી શકતા તેના શુ હાલ થાય છે તે જુઓ છો ને ! સાધુએ તો ભગવાનની આજ્ઞા આગળ કરીને ચાલવાનું હોય છે લાવ ત્યારે બીજા બે મહિના એઠે કારકા એમ ન ચાલે કાયદા પ્રમાણે વર્તવું પડે છ જીનપાલે પછી દીક્ષા લીધી અને એક માસનો સથારો કર્યો એ જીનપાલ મુનિની વાત જ્ઞાતા સૂત્રમા આવે

છ નત્ય ન ના છ

આ કથામાથી ઘણો સાર લેવાનો છે મોહનીકર્મ એ રયણાદેવી છે જીવને મોહની દેવીનો પાશ બહુ અનુકૂળ પડી ગયો છે રાગની પિસ્તોલ તે પડખાની પિસ્તોલ છે ક્યારે ગોળી છૂટશે અને મરણશરણ થશુ એ ખબર નથી પડવાની જ્ઞાની કહે છે, કે રાગમા ન રગાતા, આત્મદશામા રમણતા કરજો એકલા આવ્યા ને જવાના પણ એકલા જ થોડા આયુ-ષ્યમા સાચી કમાણી કરી લેવાની જરૂર છે

સંગ્રહવૃત્તિ એતો રાક્ષસવૃત્તિ છે. જે કોઈનેય પણ નથી દેતો તે રાક્ષસ છે દે છે તે દેવ છે બધુ આપી દ્યે તે ગુરુદેવ અને દીધા પછી અભિમાન કરતા નથી, તે દેવાધિદેવ છે એવા પુરુષોના કલ્યાણપ્રસગો ઈન્દ્રો અને દેવો કરે છે એવા પ્રભુનો ધર્મ આપણને મળ્યો, તે મહદ્ભા-ગ્યની વાત છે

મૃગાપુત્ર કહે છે ! હે માતા ? હવે આવા સસારમા ક્યા લગી રહેવુ ! હુ ભગવાનની આજ્ઞા શિર સાટે પાળીશ પછી આ સસારનો વિકલ્પ પણ નહિ આવે પૂર્વે ક્યાક તો હતાને ? કોના ભાઈ, બાપ, દીકરા, બહેન, તે અત્યારે ભુલાઈ ગયુ છે ભગવાન કહે છે કે તેની માફક આ તારો નવો જન્મ થયો છે એમ તુ માનજે તુ અણગારનો જાયો બન્યો એટલે નવો જન્મ લીધો, હવે ધર્મમય જીવન જીવી જા

તુ ભૂતકાળ (સસારને) ને પૂર્વસ્નેહી સબધીઓને ભૂલી જજે, કારણ કે દેહને જકડનારી લોઢાની સાકળ કરતા મનને રુધનારી પૂર્વગ્રહોની અદ્રશ્ય સાકળ વધુ બૂરી છે ચેતતા રહેજો, તક બારણા ઉપર એકજ વખત ટકોરો લગાડશે

તક ગઈ તો ખલાસ માટે એક ટકોરે જાગી જા. ટકોરે જાગે તે માનવ, ડમકારે હાલે તે પશુ

મૃગાપુત્ર જાગી ગયા છે વળી પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૦૮ મું

સંવત ૨૦૨૧ના કારતક સુદિ ૬ સોમવાર. તા ૯-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે અંતે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનાં ૧૯માં અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

મૃગાપુત્ર સાચા વૈરાગી છે તેનો વૈરાગ્ય પતંગિયા રંગનો નથી. તે તો મજીઠિયા રંગનો છે પવિત્ર પુરૂષ પૂર્વભવનું અધૂરૂં કાર્ય પૂરૂં કરવા આવ્યા છે. જેને અંદરથી સાચી સમજણ પ્રગટે છે તે પાછા પડતા નથી. દરેક વ્રત પચ્ચક્ખાણ સમજણપૂર્વક લેવાં જોઈએ. "ત્યાગ ન ટકે વૈરાગ્ય વિના" જે ક્ષણિક આવેશથી કે દેખાદેખીથી વૈરાગ્ય લે તેને પાછા પડી જવા વાર લાગતી નથી. પણ જ્યારે સત્ય સંકલ્પ સક્રિય બને ત્યારે જ સિદ્ધિ સાંપડે મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે માતા ! તમે સંયમની દુષ્કરતા બતાવો છો તરસ લાગે ત્યારે હું શું કરીશ એમ કહો છો, પણ નારકીમાં અનંતી તરસ લાગે ગળામાં શોષ પડે, ત્યારે પરમાધામીઓ કેવું પાણી આપે છે ! સાંભળો

तत्ताइं तम्ब लोहाइं, तउयाइं सीसयाणि य।
पाइओ कलकलन्ताइ, आरसन्तो सुभेरवं ॥६८॥

તાંબુ, સીસુ અને લોઢાનો ધગધગતો રસ ઉકાળી નારકીના જીવોને પાણીને બદલે પીવરાવે છે. પૌષધમા તરસ લાગે તો પાણીના પોતા મૂકવા મંડી જાય ઠંડક થાય તો ઠીક, આમ અંદરથી શાતા પ્રિય છે ને? પહેલા તો રખેને દેહને અશાતા થઈ જાય માટે પૌષધ કરે નહિ અને કરે તો આવું કરે. તે કેમ આગળ આવશે? નિર્જરા અર્થે થોડુ સહન કરવું પડે તો શુ દુ ખ છે? વ્રત-પચ્ચક્ખાણને જે વફાદાર રહેતા નથી, રાતમાં પણ ચા-પાણી, સિગારેટ જોઇએ છીએ, તે પાપ બાધનાર જીવોને નારકીમા પરમાધામીઓ મોઢું ફડાવી પરાણે ધગધગતો રસ રેડે છે રાત્રીએ પાણી પીવુ, એ લોહી બરાબર અને આહાર લેવો તે માસ બરાબર છે. રાત્રે ભોજન લેવાથી કેટલાય ત્રસ જીવોનો કચ્ચરઘાણ નીકળી જતો હોય છે! જૂ પેટમા જાય તો જલોદર થાય કરોળિયો જો પેટમા જાય તો આખા શરીરે કરોળિયા ફૂટી નીકળે. એ સિવાય ઘણા પાપ રાત્રિભોજનમા ઊભા થાય છે માટે રાત્રી ભોજનનો તો સર્વથા ત્યાગ કરવો જોઈએ સાધુને તો રાત્રે આહાર કલ્પે નહિ અને જો મહેમાન આવ્યા હોય, તેને જમવા માટે રાત્રે પ્રબ ધ કરે, કરાવે, કે મનથી અનુમોદન કરે તો પણ તેનુ પાપ લાગે છે રાત્રીભોજન કરવુ નહિ, કરાવવુ નહિ અને અનુમોદવુ નહિ આવા નવ નવ કોટીના પચ્ચક્ખાણો પાળવામા મુનિરાજો સજાગજ હોય છે

એક રાતના ચોવિહારના પચ્ચકખાણ કરતા સો વર્ષના નરકના દેણા કપાય છે બે રાત્રીના ચોવિહારના પચ્ચકખાણથી

બસો વર્ષના નારકીનાં દેવા કપાય છે આજે તો કહેશે, ઊકરડે જરા ફાકી, સૂતી વખતે લેવાની કહી છે, માટે પાણી લેવું પડે છે આમ શરીરને જ જોયું છે, પણ આત્મા સામે દૃષ્ટિ કરી નથી શરીર તો આજ છે ને કાલ નથી આત્માનું કરી લ્યો આવો અવસર અને આવી યોગ્યતા ફરી નહિ મળે. નારકી અને દેવતા અપચ્ચક્ખાણી છે એકેન્દ્રિયથી માંડી ચારેન્દ્રીય સુધીના જીવોને મન નથી તેથી તેઓ શું વ્રત કરવાના હતા !

વિવેકી ભવ તો એક મનુષ્ય ભવ જ છે' આવો ભવ પામી તમે કેવી કમાણી કરો છો ? લક્ષ્મીસંપન્ન નહિ પણ સત્લક્ષણ સંપન્ન બનો પરભવનું ભાતુ શું બાંધ્યુ ? આજે તો વનની ભૂલભૂલામણી કરતાં યૌવનની ભયાનક ભૂલભૂલામણીમાં માનવ હૃદયે ધર્મનું માહાત્મ્ય ઘટી ગયું છે આગળના શ્રાવકોની પરિણતિ સાદાઈ સંતોષ પૂર્વક ધર્મના તાણાવાણા વડે જીવન વસ્ત્ર વણી લેતા અને એમ કહેતા કે અંત ઘડી આવી જાય તોય રાત્રિએ મારા મુખમાં કાંઈ મેલશો નહિ

દિવસે પણ ચોવિહારના પચ્ચક્ખાણ વગરના ન રહેતાં હંમેશા પચ્ચક્ખાણમાં જ રહેતા. આજે ઘણા માણસો પચ્ચક્ખાણનેજડની ક્રિયા કહે છે બસ વધારે બંધ બેસતું થઈ ગયું શેરી હતી અને તેમાં પિયરિયા મળ્યા" પછી તો મોટી પાક જ મેલે ને ? પણ યાદ રાખજો કે ભૂલો પડેલો દયાપાત્ર છે અને ભૂલો પાડનારો દંડનીય છે.

સૂયગડાનસૂત્રના બીજા અધ્યયનની ૩૧–૩૨ ગાથામાં ભગવાન કહે છે

"जहा अस्साविणि नाव, जाइ अन्धो दुरूहिओ।
इच्छइ पारमागन्तु, अन्तरा य विसीयई ॥३१॥
एव तु समणा एगे, मिच्छदिट्ठी अणारिया।
संसार पारकंखी ते, संसारं अणु परियट्टन्ति ॥३२॥

સોનેરી અને રૂપેરી કાગળોથી જડતર જડેલી એક નાવા છે આ નાવા ઉપરથી સુદર દેખાય છે પણ તેનો નાવિક જન્માધ પુરૂષ છે, છતા નૈયાના ઉપરનો ડાકડમાળ જોઈ ઘણા મુસાફરો તેમા બેસવા આવ્યા જ્યા મધદરિયે ગયા ત્યા, તો પૂઠા પલળવા મડયા નાવમા મોટા ગાબડા પડવા મડયા પાછી લેવાનુ કહે છે, પણ હાકનાર તો જન્મ-આધળો છે. 'જેનો આગેવાન આધળો, તેનુ કટક કૂવામા જાય'

જમાલી જેવાને પણ ભગવાને કુશિષ્ય કહી, સઘ બહાર કાઢી નાખ્યો હતો કોઈ શ્રાવક તેને પગે ન લાગે કે શાતા ન પૂછે તેનો પદર દિવસ સથારો ચાલ્યો, છતા કોઈ તેનો પરિચય ન કરે

જમાલીને અગ્યાર અગ તો કઠસ્થ હતા, પણ ઊધો પડયો પોતાનો પથ ફેલાવવા લાગ્યો નિહ્નવપણુ આદર્યું મરીને કિલ્વિષી દેવ થયો ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા જેવુ એકેય ઘોર પાપ નથી અને સૂત્ર જેવો એકે ધર્મ નથી સમકિતીને શુ વિરતિના ભાવ ન હોય ? હોય જ, જો સસાર રૂડો લાગતો હોય તો સમજાણુ શુ ! નવતત્ત્વની જેમ છે તેમ પ્રતીતિ કરવી જોઇએ તેમા સમકિતી ના ન પાડે તપ આદરવા જેવા છે પરતુ પાખડીઓ તો ઉપવાસ કરવાથી પેટના જીવડા મરી જાય, બ્રહ્મચર્ય પાળશો તો દેવતા થશો, ત્યા ખૂબ ભોગ

ભોગવી બગલા થશો, ત્યાં માછલાં મારીને પાપ કર્મથી નરકમાં જશો. આવી પ્રરૂપણા કરે. જડ જડનું કામ કરે અને ચૈતન્ય ચૈતન્યનું કામ કરે. જડની ક્રિયા ચૈતન્યને લાગતી નથી. કર્મનો કર્તા આત્મા નથી, બસ આટલી પ્રરૂપણાએ તો કેટલુ સત્યાનાશ વાળી જાય છે! આજે ઘણા માણસોને ભપકો ગમે છે, શું 'ડેકોરેશન', કેવા ગાલીચા! હાથી ઉપર બેસવું ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણી, ભગવાનના માબાપ થવાનું, કેવું સરસ! ઘણા લોકોને કરણી કરવી ગમતી નથી. વિરતિના વેરી ધર્મમાં લીલા છે તેવા જીવો ઊંધે માર્ગે ચડ્યા છે એકાંત નિશ્ચય નયને પકડી વ્યવહાર નયને ઉડાડી દે છે ભગવાન કહે છે તેવા બાલજીવોના સંગમાં પડીશ નહિ.' તારામાં મિથ્યાત્વના પમોષ ભરાશે, ખોટું પકડતાં વાર નહિ લાગે પછી તારો આરો નહિ આવે. પાછી નાકકટાની જમાત ભેગી કરી એમ કહે કે "બીજે વ્યાખ્યાન સાંભળવા જવું નહિ જેટલા સાધુ છે તે બધા મિથ્યાત્વી છે કોઈ પણ સમકિતી નથી. બધાય કુ સાધુ છે" જૈનમાર્ગ જ્ઞાન અને ચારિત્રનો છે જ્ઞાન એટલે જાણવું અને તેનુ ફળ વિરતિ. વિરતિ ભાવને ગ્રહણ ન કરનારા કુગુરુઓએ કાળો કેર વર્તાવ્યો છે તે કૃતઘ્ની છે પોતે તો ડૂબે છે અને અન્યને પણ ડુબાડે છે આવા કુગુરુઓના સંગ છો ટિલે ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપકો જ્યારે નરકમાં જાય ત્યારે પરમાધામીઓ તેની જીભ બહાર ખેંચી કટકે ટુકડા કરી નાખે છે પછી ત્યાંથી મરી તિર્યંચના ભવ કરી અનંત કાળ સુધી નિગોદમાં પળકા ખાય છે જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટ આરાધના કરનાર સીધા મોક્ષ જાય છે વિરાધના કરનાર અનંત સંસાર રખડે છે સૂત્ર સિદ્ધાંતમાં જ્ઞાન ચારિત્રની વાત ભરી છે ધર્મ રૂપિયે કઠિન થઈ પડે છે

ધર્મ તો નિકટભવીને જ રુચે, બાકી મામૂલીને તો રુચતો નથી આજે ધર્મના નામે અધર્મ સેવાઈ રહ્યો છે

આવા જીવોને પરમાધામી સીસાના રસ ગળામા રેડે છે નારકીનો જીવ બહુ–બહુ રુદન કરે છે, પણ પરમાધામીને દયા હોતી નથી કર્મ બાંધ્યા છે, તો ફળ ભોગવ્યા વગર છૂટકો નથી

મૃગાપુત્ર કહે છે 'હે માતા ? નરકમા રહેલા નારકીને કેવા દુખો ભોગવવા પડે છે, તે મને જાતિસ્મરણ જ્ઞાનમા બરાબર દેખાયા છે.' હરણા, સસલા, રોઝ, ગાયો, ઘેટા બકરા વગેરે પશુઓને હણનારા જીવોને, પરમાધામીઓ તેનાજ શરીરના માસના ટુકડા કરી, કડકડતા તેલમા તળી ભૂજી, તેના મોઢામા ખાવા આપે છે.

એક માણુસ સોની બજારમા જાય છે પૂછે છે, ભાઈ સોનુ કેટલે રૂપિયે તોલો, તો કોઈ કહે છે, દોઢસો રૂપિયે તોલો છે આ માણુસ કહે છે, મારી પાસે સો તોલા સોનુ છે, તે લઈ લ્યો. તરતજ કહેશે, જો તારી પાસે હોય, તો ૧૪૫ રૂપિયે તોલો લઈશુ એમ પારકાની ચીજ સોઘી થઈ પડે છે. પંડ ઉપર વાત આવે ત્યા મોઘી પડે છે આખી રાત ઊંઘ ન આવતી હોય ત્યારે મચ્છર, માકડ મારવા 'ડી ડી ટી.' છાટે, એ દવા શ્રાવકના ઘરમા ન જોઈએ નરકમા પાઇએ પાઈનો હિસાબ લેવાશે, ત્યારે ત્યા, દયા ખાનારુ કોઈ નહિ રહે. પરસ્ત્રી સામે કુદૃષ્ટિ કરનારને નારકીમા પરમાધામીઓ ધગધગતી એટલા જ કદની પૂતળી સાથે પરાણે આલિંગન દેવરાવે છે

પૈસા માટે થઈને ભાગીદારનુ ખૂન કરી નાખે છે પૈસા

મેળવવા ભાગીદારે ભાગીદારનું ખૂન કરી નાખ્યું, પછી લાખોની કમાણી એકલાએ પચાવી પાડી રાજી થઈ ગયો. કર્મ તો અદ્રશ્યપણે કર્મનું કામ કર્યે જાય છે પોતાને ઘેર બાળક થયું પારણું બંધાણું, જૂના ગામમાં નવા મકાન બંધાવ્યા આખું કુટુમ્બ તેમાં રહેવા રવાના થયું બધા એક ડબામાં બેઠા અચાનક ડબો સળગી ઉઠયો જેટલાં હતાં તેટલાં બધા મરી ગયાં આખું કુટુમ્બ સાફ થઈ ગયું પારકું પચાવનારા વિશ્વાસઘાત કરી પોતાને પૈસાવાળા થવા માટે કેવા કારમાં કૃત્ય કરે છે! પણ સાથે કોણ લઈ ગયું તે તો કહો!

કંઈકની હાય લઈ પૈસો ભેગો કર્યો હોય તે હાય દુર્ગતિમાં લઈ જવાની સગવડ કરી આપે છે આરંભ પરિગ્રહની ભગવાને ના પાડી છે છતાં તેમાં કૂદી પડે છે એક માણસને કેટલું જોઈએ? પચીસ જોડી ચંપલ! સૂટ તેવા બૂટ. બૈરીને હાર તેવી બંગડી સાડી બ્લાઉઝ એરીંગ લીપ લની પટી પણ એક જ રંગની. પણ એક દિવસ "મેચિંગ' નીકળી જશે તેની ખબર છે? કર્મના ફણગા ફૂટશે ત્યારે દુ:ખો ભોગવવા પડશે. ત્યારે 'મેચિંગ' મદદરૂપ નહિ બને. છ ખંડના અધિપતિ રાજા ચક્રવર્તી જેને ૬૪ હજાર રમણીઓ હતી તેઓ મરીને નરકે ગયા છે કાળ કોઈને મૂકી દેશે તેમ નથી. તો પછી કાળા બજાર ટ્રી—કરિયાદ કોના માટે થઈને કરો છો?

तुहं पियाइं मंसाइं, खण्डाइं सोल्लगाणि य ।
खाइओमि समंसाइं अग्गिवण्णाइंऽणेगसो ॥६९॥
तुहं पिया सुरा सीहू मेरओ य महूणि य ।
पाइओमि जलन्तीओ वसाओ रुहिराणि य ॥७०॥

માસપ્રિય અજ્ઞાની આત્માઓને નરકમા પરમાધામીઓ તેનુ જ માસ કાઢી અગ્નિ સરખુ લાલચોળ બનાવી ભૂજી કરીને ખવરાવે છે ચદ્રહાસ દારૂ, તાડીની મદિરા, આસવ, દ્રાક્ષાસવ, કુમારિકા આસવ, એ બધા આસવો કુવારના સડામાથી બને છે કેટલાક ઘરમા દારૂ રાખે છે શરદી થાય તો ચોપડે છે. એમ કર્મ બાધવા સારા લાગે છે, પણ ભોગવતી વખતે આકરા પડી જશે તને દારૂ પ્રિય હતો, લેતો જા, એમ કહીને નારકીના જીવની જ ચરબી, લોહી કાઢી, ઉકાળી તેને પાય છે ત્યારે નારકીઓ ત્રાહી ત્રાહી પોકારી જાય છે.

ભગવાને ઘોષણા કરી છે 'મા હણો! મા હણો! મા હણો!' રખેને કોઈ જીવને હણતો! જો હણીશ તો તારે હણાવુ પડશે, છેદીશ તો છેદાવુ પડશે, ભેદીશ તો ભેદાવુ પડશે, કર્મ બાધશો તે અવશ્ય મેવ ભોગવવા પડશે એવી જિનેશ્વરની આજ્ઞાને જે હ્રુદયમા ધારશે તેને દુર્ગતિના બારણા જોવા નહિ પડે

ચારિત્ર રૂપી નૈયા જે આશ્રવના દ્વાર રહિત છે, દેખાવનો ભપકો બિલકુલ નથી પણ મજબૂત છે, તેનો નાવિક જિનેશ્વર દેવ અનત ચક્ષુવાન છે તે નૈયામા બેસનારને ભાડુ (પેલી નૈયા કરતા આમા) વધારે છે એટલે કે તેને સુવાળા સુખને તજવા પડે છે ઇન્દ્રિયોનો વિજય કરવો પડે છે વિષયથી વેગળુ થવુ પડે છે કષાયને કાપવા પડે છે તૃષ્ણાને તોડવી પડે છે વાસનાને વારવી પડે છે. લાલસાને લાત લગાવવી પડે છે પાપને પરિહરવુ પડે છે આત્મ–પ્રશસાને

થયા હોય તેની જેટલી વેદના, તેના કરતા અનતગણી વેદના નારકીના ભવોમા છે

सव्वभवेसु अस्साया, वेयणा वेदिता मए ।
निमेसन्तरमित्त ऽपि, ज साता नत्थि वेयणा ॥७४॥

સવ ભવોમાં અશાતા વેદનીય ભોગવી પણ નારકીમા તો નિરતર અશાતા ભોગવી છે એક આખનુ મટકુ મારીએ, તેટલી વાર પણ શાન્તિ મળતી નથી આજે શ્રી ગીરજાશકર કપુરચદ શેઠ તથા શ્રી મહાસુખલાલ ઉજમશી બોરડીવાળા, બે ભાઈઓએ સજોડે જિદગી પર્યંત બ્રહ્મચર્ય પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી પૂજ્ય મહાસતીજીએ ઉપસહાર કરતાં ફર માવ્યુ કે જેઓ બ્રહ્મચર્ય વ્રત આદરે છે તેઓ ભગવાન સમાન છે હજુ ઉવમા કેમ પડયા છો ? અવ્રતમાથી બચી વ્રત લઈ લ્યો પાપમાથી બચો બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી માનસિક અને શારીરિક શુદ્ધિ થાય છે હવે શુ નાના છો ? સમજ પુના ઘરમા આવો એક રાતનું બ્રહ્મચર્ય પાળે, તેને એકસો એસી ઉપવાસનું ફળ મળે છે અસખ્યાતા સમૂર્છીમ જીવોને અભયદાન મળે છે અગ્નિમા ઈધણ નાખ્યા કરશો તો અગ્નિ ક્યારેય તૃપ્ત થશે નહિ તેમ આ ઈન્દ્રિયોને વિષયોનો ખોરાક આપશો તો તૃપ્ત થશે નહિ ઈન્દ્રના ભવમા પણ ઈન્દ્રાણીઓને ભોગવી છે છતા આ જીવ તૃપ્તિ પામ્યો નથી આત્માના સ્વરૂપમા રમણતા કરવા માટે બ્રહ્મચર્ય વ્રત લેવાનું છે મૃગાપુત્ર માતાપિતાને વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૧૦ મુ

સ. ૨૦૨૧ ના કારતક સુદિ ૮ ને બુધવાર, તા. ૧૧-૧૧-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રરુપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે મૃગાપુત્ર પોતાના માતાપિતાને સમજાવી રહ્યા છે

"सव्वभवेसु अस्साया, वेयणा वेदिता मए।
निमेसन्तरमित्त'ऽपि, ज साता नत्थि वेयणा ॥७४॥

'હે માતા પિતા! સર્વ ભવને વિષે શાતાવેદનીય ઘણી ભોગવી જીવ અશાતા વેદની કર્મ બાર પ્રકારે બાધે છે. દુઃખ આવી પડે ત્યારે રાડારાડ કરી મૂકે તે આર્તધ્યાન છે બીજાને મારી, કચરી રડાવે તે રૌદ્રધ્યાન છે. સહન કરવુ તે પોતાના જીવનો ગુણ છે જીવ જો સહન કરે, તો ઘણા કર્મની નિર્જરા થઇ જાય આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન સસારના હેતુ છે. ધર્મધ્યાન અને શુકલધ્યાન એ મોક્ષનો હેતુ છે

વહાલાનો વિયોગ અને અનિષ્ટનો સયોગ કર્મના ઉદયને લઇને થાય છે જ્ઞાની કહે છે, કે તારે તારા આત્માનુ હિત કરવુ હોય, મોક્ષના અનતા સુખ મેળવવા હોય, તો આર્ત અને રૌદ્રધ્યાનથી બચી જા રડવાથી, કૂટવાથી, છાતીફાટ રુદન કરવાથી, અશાતાવેદની કર્મ બધાય છે પોતે રુવે, પીટે, દુખ પામે, અને બીજાને ઝૂરણા કરાવી શોકમા કૂટાવે, પીટાવે, પરિતાપ આપે, એથી અશાતાવેદની રૂપ તેનુ ફળ

ત્યાગવી પડે છે મનને મક્કમ કરવુ પડે છે આરાધનાની આકરટામાં વિચરવું પડે છે આટલુ ભાડુ ભરવાની તાકાત હોય તે જ ચારિત્ર–નૈયામા આરૂઢ થઈ શકે અને અનત સસાર સમુદ્રને તરી સામે કાઠે (મોક્ષમા) જઈ શકે છે જે જીવો ત્રિલોકીનાથના ચિધ્યા રાહે ચાલશે, તે અવિનાશી સુખને પામશે વળી પણ મૃગાપુત્ર શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૦૯ મુ

સ ૨૦૨૧ના કાર્તક સુદિ ૭ મ ગળવાર, તા ૧૦–૧૧–૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રરૂપ્યા. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગા પુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

નરક, તિર્ય ચ, દેવ અને મનુષ્ય એમ ચાર ગતિ છે તેમા મનુષ્ય ભવમાથી જ મોક્ષ મેળવી શકાય છે તમે કોની શર્ત લોકને બેઠા છો ? આવતો ભવ કયો મળવાનો છે ? મનુષ્ય દેહ મળવા છતાં ક્ષેત્રથી આર્ય દેશ મળશે કે અનાર્ય દેશ તેની શી ખબર છે ? અઢી દ્વીપના સરકલમા જ મનુષ્યો છે ૪૫ લાખ જોજનનો અઢી દ્વીપ છે તેવડી જ સિદ્ધ શિલા છે તેના ઉપરના ભાગમા ભગવાન બિરાજે છે સમુદ્રમાંથી એક સમયે બે જીવો સિદ્ધ થાય નદીમાથી ત્રણ જીવો એક સમયે સિદ્ધ થાય ઉર્ધ્વ લોકમાં એક સમયે ચાર સિદ્ધ થાય

અધોલોકમા એક સમયમા વીસ જીવ સિદ્ધ થાય છે ત્રિચ્છા લોકમા એક સમયે એકસો આઠ જીવ સિદ્ધ થાય છે આપણે ત્રિચ્છા લોકમા અવતર્યા છીએ ૫ દર કર્મભૂમિના ક્ષેત્રમા–આર્યદેશમા આપણે આવ્યા છીએ પાચેય ઇન્દ્રિયો પૂરેપૂરી મળી છે વળી નીરોગી શરીર મળ્યુ છે લાબુ આયુષ્ય પ્રાપ્ત થયુ છે બાલપણુ રમતગમતમા ગુમાવી નાખ્યુ છે વિશેષ સમજણુનો સમય યુવાની આવી તેમા ધર્મ કરી લેવાનો છે ત્યારે કહેશે દુકાને જવુ છે, આડતિયા આવ્યા છે, માલ ખરીદવા માટે ફરવાનુ હોય છે, આમ પૈસો ભેગો કરવા માટે, રાત્રી દિવસ મથામણુ કરે છે જ્યારે શરીર સશક્ત હોય, ઇન્દ્રિયો પૂર્ણ પણે ખીલેલી હોય, કાઈક શ્રમ કરી શકે તેવી યુવાનવય હોય ત્યારે કાતો પૈસાની મથામણુમા અને કાતો રમણી સ ગે ગુમાવી નાખે છે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે આ સ સાર તો બે દિવસનો મેળો છે

"કર પાપ કપટ છળ માયા, ધન લાખ કરોડ કમાયા,
સ ંગ ચલે ન એક અધેલા, સબ ચલા ચલીકા ખેલા
દો દિનકા જગમે મેલા, સબ ચલા ચલીકા ખેલા.

કૂડ–કપટ, પ્રપ ચ કરી, ભલે લાખો કરોડો કમાઈ ગયો હોય પણ 'જે દિવસે મરીશ ત્યારે અધેલો–અધો પૈસો પણ ભેગો નહિ આવે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે 'મનુષ્ય ભવમા સાચી કમાણી કરી લેવા આ ટાણુ મળ્યુ છે' "યાદ કરે સો આબાદ, ભૂલે સો બરબાદ" માટે પ્રમાદને તજી વીતરાગના પ થે વળ સમજવુ હોય તો તક સોનેરી છે કારતક મહિને કણુબી ડાહ્યો થાય કે હવે શેરડી વાવી હોત તો કેવુ સારૂં થાત ! ખૂબ વરસાદ વરસી ગયો વાવેતર કઈ કર્યું નહિ, કેવળ ખડ

થયા હોય તેની જેટલી વેદના, તેના કરતા અનતગણી વેદના નારકીના ભવોમા છે

सव्वभवेसु अस्साया वेयणा वेदिता मए ।
निमेसन्तरमित्तऽपि, ज साता नत्थि वेयणा ॥७४॥

સવ ભવોમાં અશાતા વેદનીય ભોગવી પણ નારકીમાં તો નિરતર અશાતા ભોગવી છે એક આંખનુ મટકુ મારીએ, તેટલી વાર પણ શાન્તિ મળતી નથી આંહી શ્રી ગીરધરકર કપુરચદ શેઠ તથા શ્રી મહાસુખલાલ ઉજમશી બોરડીયા, બે ભાઈઓએ સજોડે જિંદગી પર્યંત બ્રહ્મચર્ય પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી પૂજ્ય મહાસતીજીએ ઉપસહાર કરતાં ફર માવ્યુ કે જેઓ બ્રહ્મચર્ય વ્રત આદરે છે તેઓ ભગવાન સમાન છે હજુ ઉઘમા કેમ પડયા છો? અવ્રતમાથી બચી વ્રત લઈ લ્યો પાપમાથી બચો બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી માનસિક અને શારીરિક શુદ્ધિ થાય છે હવે શુ નાના છો? સમજ ણુના ઘરમાં આવો એક રાતનું બ્રહ્મચર્ય પાળે તેને એકસો એસી ઉપવાસનુ ફળ મળે છે અસખ્યાતા સમૂર્છીમ જીવોને અભયદાન મળે છે અગ્નિમા ઈધણ નાખ્યા કરશો, તો અગ્નિ ક્યારેય તૃપ્ત થશે નહિ. તેમ આ ઈન્દ્રિયોને વિષયોનો ખોરાક આપશો તો તૃપ્ત થશે નહિ ઈન્દ્રના ભવમાં ઘણી ઈન્દ્રાણીઓને ભોગવી છે છતાં આ જીવ તૃપ્તિ પામ્યો નથી. આત્માના સ્વરૂપમા રમણતા કરવા માટે બ્રહ્મચર્ય વ્રત લેવાનું છે મૃગાપુત્ર માતાપિતાને વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૧૦ મુ

સં. ૨૦૨૧ ના કારતક સુદિ ૮ ને બુધવાર, તા. ૧૧-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રરુપ્યા. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે મૃગાપુત્ર પોતાના માતાપિતાને સમજાવી રહ્યા છેઃ

"सव्वभवेसु अस्साया, वेयणा वेदिता मए।
निमेसन्तरमित्तऽपि, ज साता नत्थि वेयणा ॥७४॥

'હે માતા પિતા! સર્વ ભવને વિષે શાતાવેદનીય ઘણી ભોગવી. જીવ અશાતા વેદની કર્મ બાર પ્રકારે બાધે છે. દુ ખ આવી પડે ત્યારે રાડારાડ કરી મૂકે તે આર્તધ્યાન છે બીજાને મારી, કચરી રડાવે તે રૌદ્રધ્યાન છે સહન કરવુ તે પોતાના જીવનો ગુણ છે જીવ જો સહન કરે, તો ઘણા કર્મની નિર્જરા થઇ જાય આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન સ સારના હેતુ છે ધર્મધ્યાન અને શુકલધ્યાન એ મોક્ષનો હેતુ છે

વહાલાનો વિયોગ અને અનિષ્ટનો સ યોગ કર્મના ઉદયને લઇને થાય છે જ્ઞાની કહે છે, કે તારે તારા આત્માનુ હિત કરવુ હોય, મોક્ષના અન તા સુખ મેળવવા હોય, તો આર્ત અને રૌદ્રધ્યાનથી બચી જા રડવાથી, કૂટવાથી, છાતીફાટ રુદન કરવાથી, અશાતાવેદની કર્મ બ ધાય છે પોતે રુવે, પીટે, દુ ખ પામે, અને બીજાને ઝૂરણા કરાવી શોકમા કૂટાવે, પીટાવે, પરિતાપ આપે, એથી અશાતાવેદની રૂપ તેનુ ફળ

જાગી નીકળશું પછી શું ! માટે આ અવસર મળ્યો છે, તેનો ઉપયોગ કરી લ્યો. જીવનને બરબાદ ન કરો. માનવભવમાં વીતરાગની વાણી સાંભળવા મળી, સાંભળ્યા પછી જીવનમાં ઉતારવાને બદલે તમે શું કરી રહ્યા છો ? દુઃખ આવે ત્યારે રડવા માંડો છો, આકુળવ્યાકુળ થઈ જાઓ છો. દુઃખમાં રડે તે કાયર છે. આર્તધ્યાની છે, અને બીજાને લૂંટી માયા કપટ સેવનારો રૌદ્ર ધ્યાની છે. દુઃખી પ્રત્યે હિત કરવી ઊઠે તે ધર્મ ધ્યાની છે. અનુકંપા એ સમકિતીનું લક્ષણ છે. બીજાના દુઃખને દેખી કંપવું તેનું નામ અનુકંપા.

ઉંદરડીને પાણીમાં તરફડતી જુવે, ત્યાં તરત કહેશે કાઢો. એનો તરફડાટ મારાથી જોવાતો નથી. કૂવામાં સિંહ પડી ગયેલો તેને એમ. પી. સાહેબે કાઢ્યો હતો. કેવું જોખમી કામ ! ઉપરથી બંદૂક તાકવાની બીજાઓ તૈયારી કરતા હતા, હમણાં શિકાર કરી નાખીએ. પણ એમ. પી. સાહેબ કહે "રહેવા દ્યો. એની મેળે નીકળી જશે." નિસરણીઓ મંગાવી, કૂવામાં ઉતરાવી. સૌ દૂર ઊભા રહ્યા. સિંહ નિસરણી ઉપર ચડી બહાર નીકળી ગયો. આનું નામ અનુકંપા કહેવાય. ધર્મ એ જ કહેવા માગે છે.

> દયા ધર્મકા મૂલ હૈ પાપ મૂલ અભિમાન
> તુલસી દયા ન છોડીએ જબ લગ ઘટમેં પ્રાણ

અહિંસા—દયા એ જ ધર્મ છે. જેના હૈયામાં બીજા પ્રત્યે દયા આવી તો બીજા જીવો પણ તેની દયા ખાશે. જેણે અન્ય જીવોને દુઃખ કે મોજશોખ ખાતર ક્રૂરતા પૂર્વક માર્યા છે. દયા ખાધી નથી તેવાઓને પરમાધામીઓ અનેક જાતનાં

દુ:ખો આપે છે એ નારકીના જીવોને સૂવા માટે શય્યા મળતી નથી. કાંટાની પથારી અને અસ્ત્રાની ધાર જેવી ધરતી ઉપર ચાલવાનું હોય છે

निच्चं भीएण तत्थेण, दुहिएण, वहिएण य
परमा दुहसंबद्धा, वेयणा वेइता मए ॥७१॥

મૃગાપુત્ર કહે છે 'હે માતા ! ત્યાં હમેશાં "મારી નાખો, છેદી નાખો, ભેદી નાખો," એવા જ શબ્દો સાંભળવા મળે છે પરમાધામીઓ એકલું બોલતા જ નથી પણ તે પ્રમાણે જ કરી બતાવે છે અને નારકીયો ભયભીત થઇ જાય છે, ત્રાસી જાય છે પરમાધામીઓ વૈતરણી નદીના પાણીમાં બોળે છે આ વૈતરણી નદી પરૂ-પાચથી ભરેલી છે નારકીના ગળામાં શિલા બાંધી નદીમાં બોળે છે પરમાધામીઓ નાવા લઇને નીકળે, જેવા નારકીઓ નાવા ઉપર ચડવા જાય, કારણ કે નારકીને પણ મરણ ગમતું નથી, એટલે ત્રિશુલ હાથમાં લઇને નારકીને ભોંકે અને પાછો પાણીમાં ડૂબાવી દયે છે ચારે બાજુથી આગ સળગાવી વચ્ચે નારકીને રાખી શેકે છે જેણે જીવહિંસા કરી છે, આતરડી કકળાવી છે, તેવા જીવોને નરકમાં પશુની પેઠે ચાર પગે ચલાવે છે તેના ઉપર બે ચાર પરમાધામી દેવ બેસી વજન વધારી મૂકે છે

એક તો નારકી નપુંસક હોય, શક્તિનું નામ ન હોય, તેમાં અતિ બોજો વહન કરવામાં આવે એટલે અશક્તિના કારણે નીચે બેસી જાય છે પરમાધામીઓ પછી હાથમાં ભાલા લઈ કોપાયમાન થઈને આરૂના ઘોદા મારે છે નારકી રાડારાડ કરે, પણ ત્યાં તેનું સાંભળનાર કોણ ? ત્રણ નરક સુધી

પરમાધામીઓ દુ ખ આપે છે ત્યાર પછીની નરકમા પરસ્પર વેદના છે હે માતા! આવી વેદના મે અનતીવાર વેઠી, તો પછી સયમમા તો મને શુ દુ ખ પડી જવાનું છે? ત્યાં કોઈની ઓળખાણ કામ લાગતી નથી બારમા દેવલોક બિરાજતાં સીતાજીને વિચાર થયો મારો દિયરજી લક્ષ્મણ ચોથી નરકે રીબાય છે મારા માટે જેણે વન વગડા વેઠયા, ભોગ આપ્યો, લાવ તેમને બચાવી લઉં!' બારમા દેવલોકના ઇન્દ્ર પાંચમી નરકનાં તળા સુધી કોણ નારકી કેવા પ્રકારનું દુઃખ વેઠે છે, તે જોઈ શકે છે અને જઈ પણ શકે છે રાવણ પણ ચોથી નરકે છે લક્ષ્મણને ઉગારવાના ભાવથી સીતાદેવ આવ્યા લક્ષ્મણને કહે છે તમે પૂર્વ ભવે મારા દિયર હતા અને હું તમારી ભાભી સીતા હતી આજે હુ બારમા દેવલોકમાં ઇન્દ્ર છુ તમે નરકમા છો લાવો, તમને ઉગારુ એમ કહી ને ભૂમિકામાંથી ઉપાડે છે ત્યાં હાથમાંથી જેમ પારો ખરે, તેમ પુદ્ગલો ખરવા માંડયા લક્ષ્મણના જીવને અત્યત વેદના થવા માંડી કહેવા લાગ્યા મને છોડી દયો, હું જ્યા છુ ત્યા જ ઠીક છુ મે કરેલા કર્મ મારે જ ભોગવવા પડશે. સમકિતી આત્મા નરકે પડેલો હોય, છતા પારકાનો દોષ, જોતા નથી અતે સીતાજીને પાછા ચાલ્યા જવું પડયુ લક્ષ્મણને નરકના દુ ખથી મુક્તિ આપી શકયા નહિ. તમે તેરા હવા ખાનાર બીજી ગતિમા હશો તો પણ આપણુ દુ ખ તો આપણે પોતાને જ ભોગવવું પડશે. હવે આ વાત ઉતરે છે? ઉતરતી હોય તો પાપ ન કરવું એવી હૈયાથી પ્રતિજ્ઞા લ્યો

तिरियनरमप्पगाह भो पीराभी अइ दुस्सहा।
महन्भयाभा भीमाभो नरएसु वेयिता मए ॥७२॥

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે અસહ્ય—સહન ન થઈ શકે તેવી તીવ્ર, ચંડ, પ્રગાઢ, ઘોર, દુખો સહન ન થાય તેવી ભીમ, મહાભયવાળી રૌદ્ર ભયકર વેદના મે સહન કરી છે મૃગાપુત્રે જાતિસ્મરણ જ્ઞાનમા બધુ જોઈ લીધુ છે હવે ભોગમા લપટાય તેવા રહ્યા નથી. સચોટ જવાબ આપી દીધો સંયમ માર્ગે દુખ છે જ નહિ. સંયમ પથમા જે દુખ માને તે કાયર છે શૂર, વીર, ધીર, પુરુષ સયમ માર્ગે દુખને માનતો નથી જેઓ જ્ઞાનથી અતર્વૃત્તિ વાળ્યા સિવાય ધાર્મિક અનુષ્ઠાન કરે છે, તેમા ઘણીવાર દોષ સેવી નાખે છે વર્ષીતપ કરતો હોય અને રાત્રે દશ વાગ્યા સુધી ટોપરા ચાવતો હોય. ઉપવાસ કરે, તેને આગલા દિવસે સાજે ચોવિહારના પચ્ચક્ખાણ કરવા જોઇએ, તપ કરવામા અતરની ધગશ હોય, તે જ સુદર રીતે કરી શકે છે બાકી તો છકાઈ—અઠ્ઠાઈ કરનારાઓ પારણામા બટેટાવડા કરીને ખાય વિવેક નથી, તે શુ સમજ શે! ઢોર—લાઘણુ તો ઘણા કરી નાખે છે, પણ કર્મ ખપાવવા કરવાનુ છે, તેવી સમજણ વર્તવી જોઈએ ઉપાશ્રયના પગથિયા ચડી ગયા ને સાભળી લીધુ, એટલે શુ ધર્મના પૂતળા થઈ ગયા? ધર્મ તો હાડો હાડ, હાડની મિંજામા, રગેરગ આરપાર ઉતરવો જોઇએ, ત્યારેજ ખરો ધર્મી કહેવાય

जारिसा माणुसे लोए, ताया दीसन्ति वेयणा ।
एत्तो अणन्तगुणिया, नरएसु दुक्खवेयणा ॥७३॥

મૃગાપુત્ર નરકના દુખોની ટકાવારી કહેતા કહે છે જે અહી ઘોર વેદના ભોગવતો હોય ખાવા પીવાનુ સાધન ન હોય, બહુ દુખી હોય, પગમા ભાઠા, શરીરમા જલદર આદિ રોગ થયો હોય, એકજ શરીરમા ઘણા રોગ ભેગા

થમા હોય તેની જેટલી વેદના, તેના કરતા અનતગણી વેદના નારકીના ભવોમા છે

सव्वभवेसु अस्साया वेयणा वेदिया मए ।
निमेसन्तरमित्तं ऽपि, ज साता नत्थि वेयणा ।७४।

સવ ભવોમાં અશાતા વેદનીય ભોગવી પણ નારકીમાં તો નિરતર અશાતા ભોગવી છે એક આખનું મટકુ મારીએ, તેટલી વાર પણ શાન્તિ મળતી નથી આહી શ્રી ચીરંજીલાલ કર કપુરચદ શેઠ તથા શ્રી મહાસુખલાલ ઉજમશી ગોરડીયા, એ ભાઈઓએ સજોડે જિંદગી પર્યંત બ્રહ્મચર્ય પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી પૂજ્ય મહાસતીજીએ ઉપસંહાર કરતાં ફર માવ્યુ કે જેઓ બ્રહ્મચર્ય વ્રત આદરે છે, તેઓ ભગવાન સમાન છે હજુ ઉઘમા કેમ પડયા છો? અમતમાથી જાગી વ્રત લઈ લ્યો પાપમાથી બચો બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી માનસિક અને શારીરિક શુદ્ધિ થાય છે હવે શુ નાના છો? સમજ વાના ઘરમા આવો એક રાતનુ બ્રહ્મચર્ય પાળે તેને એકસો એસી ઉપવાસનુ ફળ મળે છે અસખ્યાતા સમૂર્છીમ જીવોને અભયદાન મળે છે અગ્નિમા ઈંધણ નાખ્યા કરશો તો અગ્નિ ક્યારેય તૃપ્ત થશે નહિ તેમ આ ઈન્દ્રિયોને વિષયોનો ખોરાક આપશો તો તૃપ્ત થશે નહિ ઈન્દ્રના ભવમાં ઘણી ઈન્દ્રાણીઓને ભોગવી છે છતા આ જીવ તૃપ્તિ પામ્યો નથી. આત્માના સ્વરૂપમા રમણતા કરવા માટે બ્રહ્મચર્ય વ્રત લેવાનું છે મૃગાપુત્ર માતાપિતાને વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૧૦ મુ

સ. ૨૦૨૧ ના કારતક સુદિ ૮ ને બુધવાર, તા. ૧૧-૧૧-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રરુપ્યા. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે મૃગાપુત્ર પોતાના માતાપિતાને સમજાવી રહ્યા છે

"सव्वभवेसु अस्साया, वेयणा वेदिता मए।
निमेसन्तरमित्तं ऽपि, ज साता नत्थि वेयणा ॥७४॥

'હે માતા પિતા! સર્વ ભવને વિષે શાતાવેદનીય ઘણી ભોગવી. જીવ અશાતા વેદની કર્મ બાર પ્રકારે બાધે છે. દુખ આવી પડે ત્યારે રાડારાડ કરી મૂકે તે આર્તધ્યાન છે બીજાને મારી, કચરી રડાવે તે રૌદ્રધ્યાન છે સહન કરવુ તે પોતાના જીવનો ગુણ છે જીવ જો સહન કરે, તો ઘણા કર્મની નિર્જરા થઇ જાય આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન સસારના હેતુ છે ધર્મધ્યાન અને શુકલધ્યાન એ મોક્ષનો હેતુ છે

વહાલાનો વિયોગ અને અનિષ્ટનો સયોગ કર્મના ઉદયને લઇને થાય છે જ્ઞાની કહે છે, કે તારે તારા આત્માનુ હિત કરવુ હોય, મોક્ષના અનતા સુખ મેળવવા હોય, તો આર્ત અને રૌદ્રધ્યાનથી બચી જા રડવાથી, કૂટવાથી, છાતીફાટ રુદન કરવાથી, અશાતાવેદની કર્મ બધાય છે પોતે રુવે, પીટે, દુખ પામે, અને બીજાને ઝૂરણા કરાવી શોકમા ફૂટાવે, પીટાવે, પરિતાપ આપે, એથી અશાતાવેદની રૂપ તેનુ ફળ

ઓછામાં ઓછું એક સાગરોપમના સાત ભાગ કરીએ તેના ત્રણ ભાગ અને પલ્યોપમના અસંખ્યાત ભાગે ઉણી, અને ઉત્કૃષ્ટા ત્રીસ કોડાનકોડી સાગરોપમનું બાંધે છે એનો અવાજ કઠોર લાગે, રૂપ બિહામણું થાય, અમનોજ્ઞ ગંધ, અમનોજ્ઞ સ્પર્શવાળો થાય એનો સ્પર્શ ઉંબરાની છાલ જેવો હોય મનનો સહાય દુખીઓ હોય જ્યારે પૂછો ત્યારે કહે, દુખી છું મનમાં ઉદ્વેગ રહ્યા જ કરતો હોય આ બધાં અશાતાવેદની કર્મનાં ફળ છે દેવું કરીએ તો ભરપાઈ કરવું પડે, તેમ કર્મના કારણો આપશો તો ભોગવવા પડશે.

કર્મ ઉદયમાન થાય, ત્યારે ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી કેટલાય શોક રાખે, ખાવાપીવામાં ટાણું આવે ત્યારે સંભારી સંભારીને રડે સારૂ ટાણું હોય ત્યાં શોકમય વાતા વરણ ન હોય ત્યાથી ઊભું કરે. હૈયું ભાગી નાખે, પણ મરેલા પાછા પેઠા જ આવતા હશે ! આ અજ્ઞાન દશા છે તેવા જીવોનું ઉપાશ્રયે આવી સાંભળવું ફોક છે સામાયિક કરનારાં તે છાજિયા લેશે ખરાં ! "મને બોલાવો તો હું ગાડને પણ રોવરાવી દઉં" એવા તો પોરસ કરે ! અરે તને આવું ગમે છે તો આવું ગમતું જ મળવાનું છે તો શું સહાય રડવું પડે એવું તને ગમે છે ? ન ગમતું હોય તો શોકને દૂર કર ઉદ્વેગ કાઢ. રૂદન કરવા જેવું નથી તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં કહ્યું છે

"जगत्काय स्वभावौ च संवेग वैराग्यार्थम्"

જગતને દેખી અને આ કાયાને દેખીને જીવને સંવેગ વૈરાગ્ય આવવો જોઈએ કોઈ કાયમી રહેવાના નથી. જૂના ચાલવા માંડે છે ને નવા પેદા થાય છે એમ જગતની પરંપરા ચાલ્યા જ કરે છે

"સંસારના આ ધામમા વિશ્રામ છે દિન ચારનો"

આજે તો જિંદગી ટૂંકીને જંજાળનો પાર નથી મારૂદેવી જેવા પુણ્ય નથી કે પાચ હજાર પેઢી જુઓ મારૂદેવીનુ ક્રોડ પૂર્વનુ આયુષ્ય, તેમા કોઈ દિવસ માથુ નથી દુખ્યુ દાત કે દાઢ પડયા નથી કોઇ દિવસ વૈદ્યને આગણે બોલાવ્યા નથી કેવી દયા પાળી હશે, ત્યારે આવા શાતાવેદનીના સુખ પામ્યા હશે ? આટલા મોટા આયુષ્યમા મારૂદેવીએ કયારેય પણ કાઈ અશુભ સાભળ્યુ નથી મડદુ જીંદગીમા જોયુ નથી. જયારે તમે તો કેટલાયને કાધે ચડાવી મેલી આવ્યા હશો ! આવા અનુભવ છતા વૈરાગ્ય કેમ આવતો નથી ?'

શાણી સુમતિ, રૂપગુણનો ભડાર, મહારાજની દેશના સાભળવા જાય છે સાધુ પાસે જાત જાતના દર્દીઓ આવે સાધુ પાસે ભવરોગ મટાડવાની દવા છે સાધુ પુરુષ માનસ શાસ્ત્રના અભ્યાસી છે તે કુશળ છે સત્ય, સયમ, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ દશા તેમને વર્તે છે. બોધ દેવાની લાયકાતવાળા છે ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા થઈ જાય તો ઊધુ મારી નાખે

બોધ દેવાવાળો આત્મગુપ્ત એટલે આત્માનુ દમન કરનારો હોય, નિર્મળ આત્મા હોય એ જ આ ધર્મકથા કહેવાને લાયક છે

બોધ દેનાર દાતા એવા મહાન સપૂર્ણ જ્ઞાનીની ઉજ્જવળ વાણી રૂપ રત્ન જેના મુખમાથી ખર્યા છે, તે વાણીને ગણધરોએ ગ્રથિત કરી છે તે વાણીના પ્રચારક સત પુરુષો છે આવા પુનિત સત મહાત્માઓ પ્રભુનો દિવ્ય સદેશો, ગામડે ગામડે

ફરી, ઘેર ઘેર પહોંચાડે છે ધર્મની પ્રભાવના કરી રહ્યા છે આત્મ દ્રષ્ટીઓને અધ્યાત્મ દવા આપી ભવરોગ મટાડી રહ્યા છે, આવા મુનિઓ પાંચમાં આરાના પાંચમાં પરમેષ્ઠી ભગવાન છે

મુનિબોધ આપી રહ્યા છે વાણી સુમતિ સાંભળે છે હૈયામાં વાત બેસતી જાય છે નિસ્પૃહીની વાણી છે નિર્વ્યાજ સેવા છે કાંઈ બદલો માગવા નથી. મુનિ બોધ આપે છે, કે જન્મ ત્યા મૃત્યુ છે ચાર ગતિમા અવતાર લઈ મરવાનું તો ચોક્કસ છે, જન્મ થયો એ જ મૃત્યુનો સદેશ છે હવે મૃત્યુ થાય કોનું ? મરે છે કોણ ? જીવ મરતો નથી, હે દીકરા દીકરા, કરીને રડતા હોય પણ શબ તો અહી પડયુ છે કેમ રાખતા નથી ? ત્યારે દીકરો તે કોણ ? જીવ, તે દીકરો જીવતા હોય તો તેની કિંમત કરી નથી તેની સેવના ખેવના કરી નથી. પુદ્ગલના ભાવ આંકયા છે શરીર તે તો પુદ્ગલનો પિંડ છે ટ્રીટમેંટ' કોની કરો છો ! રૂપી કાયાને જ દેખો છો ને ? અરૂપી આત્મા આનંદ ઘન ચૈતન્ય દેવ છે પ્રકાશનો પુંજ છે એવા સતચિદાનંદ આત્માને ભૂલી હે દીકરા ? કહી રડી પડે છે પણ દીકરો તારો નહિ, તું તેનો નહિ મારા છોકરાનું શું થશે ! અરે તારા વિના કયા ચોરાનો વંશ વધ્યો જતો હતો ? એકલો આવ્યો ને એકલો જવાનો છો જન્મ પાછળ મૃત્યુ અવશ્ય છે જે જાય છે તે નિત્ય છે તો નિત્ય એવા આત્મતત્વની ઓળખાણ કરવી જોઈએ.

જો તમે આ આત્મ–તત્વને યથાર્થ સમજતા હો તો

રડવુ આવે નહી, આત્મા કયાય મરવાનો નથી, મરે તે આત્મા નહિ ત્યારે રૂવો છો કોને ! શરીરને રોતા હો તો રાખી લ્યો. આ પડયુ ! તેને તો હાથેથી ઉપાડીને સળગાવી આવો છો દુનિયામા કેવી અજ્ઞાનતા છે ? લોકો મફતની માથાકૂટ કરે છે

મુનિનો બોધ સાંભળીને સુમતિ ઘેર આવી ચૂલો સભાળે છે વેકેશનમા છોકરા ઘેર આવેલા એક સોળ વર્ષનો અને બીજો અઢાર વર્ષનો છે તળાવે ગયા ગમે તે રીતે પડયા હશે ડૂબી મૂવા ગામલોક બન્નેની લાશ લઈ ઘેર આવ્યા બે બાળકો, ધોળા ફૂલ સરીખા, મોઢે આવેલ કોળિયો ઝૂટવાઈ ગયો છે, ત્યારે કઈ માતાનુ હૃદય સ્થિર રહે ! સુમતિએ મુનિનો બોધ સાભળ્યો છે, વિચાર્યું, આ તો આગણે આવેલા મહેમાનોએ રજા લઇ લીધી છે શેઠ ઉઘરાણીએ પરગામ ગયેલા છે જ્યા આવે ત્યાં સુમતિને ઉદાસ જોઈ સુમંતિ તો બન્ને બાળકોને અલાયદા ખડમા સુવરાવી, ઓઢાડી, લમણે હાથ દઇને બેઠી છે મુનિએ આપેલા બોધનુ મનન કરી રહી છે કૂટણુા-પીટણુા કરવા નથી ગામની બૈરીયો ભલે ચૂટી ખાતી હોય પણ મારે કર્મ બાધવા નથી તેવો પાકો નિશ્ચય વર્તે છે શેઠ પૂછે છે ‘ કેમ ઉદાસ બેઠા છો ! આજે મોઢા ઉપર ઉલ્લાસ કેમ દેખાતો નથી ?’ સુમતિ કહે છે પાડોશમા લગ્ન હતા, ત્યારે કગન ઉધાર લીધેલાં હતા તે કગન તે પાછી માગવા આવી પણ મને ગમી ગયા, એટલે રાખી લેવા છે, પાછા દેવા નથી એટલે ઝગડો થયો છે શેઠ કહે છે, આવી કાલી વાત શુ કરે છે ? કોઈનો રૂપિયો ઉધાર ન રાખનાર, આ તુ શુ બોલી રહી છે ? સુમતિ

કહે છે, 'સાચી વાત છે પરંતુ બન્ને કંગન મને ગમી ગયા એટલે દેવાં નથી.' શેઠ કહે ઉધાર લીધેલી વસ્તુ પાછી કઈ દેવી જોઈએ, તે આપણાથી રખાય જ નહિ. જેનાં હોય તેને પાછાં દઈ દે સુમતિ કહે ' 'તેમ છે તો ચાલો રત્નનાં કંકણો દેખાડું ' જ્યાં બન્ને બાળકોનાં શબ પડ્યા છે ત્યાં શેઠને લઈ જઈ બન્ને બાળકોને મૃત અવસ્થામાં પડેલા દેખાડ્યા

શેઠને તો આ જોઈ મૂર્છા આવી ગઈ ધરણી ઉપર ઢળી પડ્યા આર્તધ્યાન કરવા મંડ્યા સુમતિ આશ્વાસન દેતાં કહેવા લાગી 'હજુ હમણા જ તમે મને કહેતા હતા કે જેના રત્ન કંકણો હોય તેને પાછા દેવાં જ પડે, ઉછીની વસ્તુના આપણે માલિક નથી' તો આ પુત્રના સુખ તે સંસારના ઉછીનાં લીધેલાં સુખ છે એ કાયમના રહેવાના નથી કાતો તેની હયાતિમાં આપણે ચાલી નીકળીએ અને કાતો આપણી હયાતિમાં તે ચાલી નીકળે. બેમાંથી એક વસ્તુ તો જરૂર થાય તો પછી શોક કરવો શાને ? જન્મ્યા તેનું મૃત્યુ નિશ્ચિત છે માટે પંડિત મરણે મરવાની તાલીમ લ્યો. ખાલી ડ્રેસ પહેર્યેથી સૈનિક ન કહેવાય સાચા સૈનિક બનવા માટે તાલીમ લેવી પડે છે

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે સર્વ ભવોને વિષે મે અશાતા વેદની કમ ભોગવ્યા છે દેવગતિમાં પણ ઝગડો છે ત્યાં પણ ઝગડા થતા વજ્રના માર પડે છે જેનો છમાસ સુધી દુખાવો રહે છે તિર્યંચમા તો આપણે નજરે નીહાળીએ છીએ દેડકાનો જીવ જતો હોય અને મગરાને આનંદ

આવતો હોય છે. કેટલાયના શીગડા સડી ગયાં હોય છે. અંદર જીવાત પડી ગઈ હોય છે એવાં ઘણા પશુ પાંજરા-પોળમા જોઇએ છીએ કેટલાય કૂતરાઓ પેટના ખેવડ વળી ગયા હોય છે આપણી બહેનો રોટલી કરે ત્યારે કૂતરા માટે ચાનકી કરે, શું આટલી ચાનકી કૂતરાને થઈ રહે ? તમારે કેટલી રોટલી જોઈએ ? ઘરવાળી કહે, આજે લીલોતરી નહિ થાય તો કેવા ધમપછાડા કરે ? પડખે સૂકું શાક હોય તો જ ચાલે ચટણી, અથાણા અને પાપડ તો જોઈશે. આજે કેટલા બધા ફંદ વધી ગયા છે! બળદ કે કૂતરો કયા ફંદ કરવા જાય છે ? ગધેડા ઉપર કેટલા બોજા ભરે છે, વળી ઉપરથી માર પડતો હોય તેને કોણ ચારો નાખે છે! ઊકરડા ફરીને, પેટ ભરતો હોય છે

આવા અવતારો આપણે કેટલા કર્યા હશે! અનંતા ભવ તિર્યંચના કર્યા અને નરકમા તો આખમી ચીને ઊઘાડીએ તેટલીય શાતા નથી એવુ ખૂબ ખૂબ દુ:ખ મૃગાપુત્રે ભોગવ્યુ છે, તે જ્ઞાનમા જાણી રહ્યા છે, તેથી માતા પિતાને કહે છે, કે હવે મને સંસાર રુચતો નથી, મને રજા આપો 'મારે દીક્ષા લેવી છે' દીકરાને સાચો વૈરાગ્ય લાગ્યો છે, એમ માતા જાણે છે પતંગિયો રંગ નથી કે તડકો લાગે કે ઊડી જાય પણ મજીઠિયો રંગ લાગી ગયો છે, માટીનો ગોળો તડકે મૂકે કે આગ પાસે મૂકે, ગમે તેટલુ કરે પણ ઊલટાનો પાકો થાય. લાખનો ગોળોહોય તે અગ્નિ પાસે કે મૂકે ઓગળવા માડે તેમ હે દીકરા ? તારા વગર અમારુ કોણ ? એમ જ્યા સાભળે કે દીક્ષાની વાત માડીવાળે લાકડાનો ગોળો તે પ્રતિકૂળ વચન કહે, માર મારે, કે તરત જ માની જાય કે મૂકો લપ મૃગાપુત્ર એ

માટીના ઢેળા જેવા છે સાચા વૈરાગ્યનો રંગ લાગ્યો છે એ રંગ હવે જીવનમાં ઊતર્યા વિના રહેશે નહિ

સુમતિએ શેઠને શાત્વના આપી, બન્ને પુત્રોનું નિરૂપણ કરાવ્યું પ્રસંગ પડે ત્યારે સમતા રાખવી તેનું નામ સાચું જ્ઞાન પામ્યા કહેવાય અને એજ જ્ઞાન પ્રમાણ છે માતા પિતાએ મૃગાપુત્રને પ્રથમ અનુકૂળતા વાળા વચન કીધા કે પુત્ર! આવા મણિમય રત્નવાળા મહેલો, ૩૨ રમણીઓ બત્રીસબધ નાટકના ચમત્કાર આ બધું છોડી સયમ માર્ગે વિચરવું ઠીક નથી છતાં ડગ્યા નહિ ત્યારે સયમ માર્ગના બાવીસ પરિસહ વર્ણવી બતાવ્યા સયમ-માર્ગની દુષ્કરતા વર્ણવી

હે દીકરા ! જેમ મેરૂ પર્વત ત્રાજવે તોળવો સહેલ નથી, તેમ આ સયમ માર્ગમા ઠેઠોઠેઠ સુધી પહોંચવું મુશ્કેલ છે છતા મૃગાપુત્ર અડગ રહ્યા મૃગાપુત્રે તે સામે ભવાન્તરમા નારકીના દુખો જે પોતે ભોગવી આવેલ હતા, તેનું બયાન કર્યું ત્યા આખ ઉઘાડીને મીંચે તેટલી વારની પણ શાતા નથી. સયમની મુશ્કેલી, નરકના દુઃખ પાસે કાંઈ જ વિસાતમા નથી. મને રજા આપો મારે સયમ લેવો છે કેવી ભાવના છે! પુત્રને તૈયાર થઈ ગયેલો જોઈ માતા કહે છે

> त चिन्तम्मापियरो छन्देण पुत्त पव्वया ।
> नवर पुण सामण्णे दुक्ख निप्पडिकम्मया ॥७॥

હે દીકરા તારી ભાવના સારી છે સયમ-માર્ગમાં તું પૂરપૂરો રચ્યો ગયો છે તારી તીવ્ર જીજ્ઞાસા સયમ લેવાની છે તો તારી ઈચ્છા પ્રમાણે કર દીક્ષા લેવાની રજા

આપી દીધી. આજ્ઞા આપી છતાં માવતરનો જીવ છે, એટલે કહે છે "હે દીકરા ? વિશેષમા એટલુ જ કહુ છુ કે ચારિત્ર લીધા પછી મદવાડ કે રોગ આવશે ત્યારે સાવદ્ય વૈદુ તો થાય નહિ ત્યારે તારી સેવા ચાકરી કોણ કરશે ? તારી સાર સંભાળ કોણ રાખશે, એ ચિના થાય છે" માતાનો પ્રેમ ઉછળ્યો છે દીક્ષા લેવાની આજ્ઞા તો આપી દીધી, પણ દિલમા આ વાત ખૂચે છે હવે મૃગાપુત્ર માતાને શુ જવાબ આપશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૧૧ મું

સંવત ૨૦૨૧ કારતક સુદિ ૯ ગુરુવાર, તા. ૧૨-૧૧-૬૪.

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

પુત્રનો ઉત્કૃષ્ટ વૈરાગ્ય જોઇને માતાએ કહ્યુ- હે પુત્ર ? જેમ તને સુખ ઉપજે તેમ કર હુ તને સયમના માર્ગેથી રોકી શકવા સમર્થ નથી પરતુ વિશેષમા એટલુ કહુ છુ કે શરીર પોતાનો ધર્મ મૂકતુ નથી સાધુપણામા રોગ હુમલો કરે ત્યારે નિર્વંદ્ય ઔષધ ક્યાથી મળશે ? તારી સુખશાતા કોણ પુછશે ? કોણ વૈયાવચ્ચ કરશે ! સાધુથી કૃતગડ એટલે વેચાતુ લેવાય નહિ પૈસા સસારી આપે તો પણ લેવુ કલ્પે નહિ કારણ કે જો તેમ સાધુ લે તો ગૃહસ્થની શેહમા તણાવું

૫ડે તેમ વળી કોઈ ઔષધ રાતવાસી પણ રખાય નહિ વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ, પાયપુચ્છણ, આસન એ સિવાય દવા, બામ કે સવીગનો ફાયો પણ રાતવાસી સાધુથી રખાય જ નહિ આવો સાધુનો ધર્મ ભગવાને કહ્યો છે

જે સંયમમાર્ગમાં છીદ્ર પાડે છે તે ચારિત્રમાં મોળા છે સાધુના પંચમહાવ્રતના ૨૫૨ ભાગા છે, તેમાં જેટલા ખીલા મોળા પાડે તેટલું ચારિત્ર કમમંગતુ ગણાય માટે ચારિત્રમાં મક્કમ રહેવાની ખાસ જરૂર છે આજે તો સાધુ માટે થઈ અમદાવાદ કે મુંબઈના વૈદ્યોની દવા આવે, અહી સ્થાનિક વૈદ્ય ફાવે નહિ. [પંદર પંદર દિવસના પડીકાં પાર્સલ રસ્તે આવે, આ બધું શું છે? ગૃહસ્થ સરીખું જીવન થયું કે બીજુ કાંઈ? મતોમાં આવાં છીદ્રો પાડનારને સાધુ કેમ કહેવાય! જેમ રોટલો નિર્દોષ વહોરે તેવી રીતે ઔષધ પણ નિર્દોષ હોય તો વહોરવું કલ્પે વળી દવા કે જેની અંદર પરમાટી કે અભક્ષ્ય વસ્તુ પડતી હોય તેવી દવા પણ લેવી ન કલ્પે આવી દવાનો પ્રતિકાર કરી દેવો. કોઈ વૈદ્ય કહે કે મૂળીયા લાવીને બનાવ કરી દઉં, તો મહે. તો સાધુએ એમ જ કહેવુ જોઈયે કે મને તે ન કલ્પે

રોગ એ કર્મના ઉદયકાળથી આવે છે જેવો કર્મનો અબાધાકાળ પૂરો થાય કે તરતજ કર્મ ફળ દેવા હાજર થાય છે સંમુખ થયા પછી તેને તાવ આવતો હોય ને ઈન્જેકશન આપ એટલે તાવ ઉતરી ગયો, પણ ગરમીની અસર બીજી રીતે ભોગવવાની ઊભી થાય છે ગળામાં ચાંદા પડી જાય, ક કાનમાં બહેરાશ આવી જાય એમ દેહની રૂપ બદલી નાખે,

પણ જે વેદની કર્મ ઉદયમાન થયુ તે તો ભોગવ્યેજ છૂટકો છે. વેદની કર્મને ઇન્દ્ર પણ ફેરવી શકે નહિ, તો ડોકટર-વૈદની કઈ તાકાત છે? વેદની કર્મ ભોગવવાનુ પૂરૂ થાય, ત્યારે જ જીવને શાતા વળે છે. દવા કઈ કરી શકતી નથી પણ મન ઢીલુ-પોચુ છે, ટકી શકતો નથી, તેને દવાની જરૂર રહે છે. કેટલાય એવા દૃઢ મનવાળા હોય છે કે દવા ન જ લ્યે તેને પણ ચાલે છે ને! કેટલાય એવા વહેમીલા હોય છે કે માતાજી પાસે બાધા લઈ આવે ભૂવો કહેશે, પગે લાગી, દીવો કરીને ખાવુ. બાર મહિના લગી કરજો અને પાછા આવજો ત્યા સુધી દવા નહિ લેવાય અને લેશો તો અસરં નહિ કરે ત્યા ભૂવાના વચન ઉપર શ્રદ્ધા રાખી દવા ન લ્યે તો પણ ચાલે કયા આધારે ચાલે છે! માનતાના આધારે તો તમે પણ માનતા કરી નાખો, ભગવાનનો સિદ્ધાત છે, તે એમ જ કહે છે કે તારા કર્મનો કબાલો પૂરો થશે એટલે મરી જવાનુ. તો બોલો! દવા ઈન્જેકશનનો કોર્સ કરવાની જરુર રહે ખરી? જો કે આપણી સ્થિરતા ટકતી નથી એટલે આપણે બધુ કરીએ છીએ પણ શ્રદ્ધા સાચી રાખવી

વીતરાગના વચનમા શ્રદ્ધા રાખો ડોકટર કહે, કે ડાયાબિટિસ છે, ચા નહિ પીવાય, ગળપણુ નહિ ખવાય, ભાત કે ખીચડી નહિ ખવાય, રોટલી પણ નહિ ખવાય, એકલો બાજરાનો રોટલો ખવાશે આટલી ચરી બતાવે તે પાળવા તૈયાર રહે ચરબી વધી ગઈ હોય તો ડોકટર કહેશે, લૂખુ-પાખુ ખાવુ પડશે, તો દેહ દ્રષ્ટિએ કરવા તૈયાર દિવાળી જેવુ પર્વ હોય, માબાપ કહેશે, ભાઈ! તુ મીઠાઈ નહિ ખા તો અમારે ગળે કેમ ઉતરશે? દીકરો કહેશે, મને ડોકટરની

મનાઈ છે આટલામાં માબાપ સમજી જાય અને જો એમ કહે કે મને બાધા છે તો કહેશે આવી તે બાધા હોય! ચાર દિવસ દિવાળીના તો છૂટ હોવી જોઇએ મુદ્દો કહેવાનો એ છે કે આત્માની ગરજ નથી એકલા શરીરને જ ઓળખ્યુ છે આત્માનુ ગમે તે થાવ ઓળખાવુ જ નથી. તમે કોણ છો? શરીર તો માટીનો પિંડ છે!

જ્ઞાનીઓ કહે છે જેને આ સસાર સમુદ્ર તરવો છે, તેને આ દેહ તે નૌકા છે જીવ નાવિક છે, નાવ સામે કિનારે લઈ જવી છે પછી નાવને છોડી દેવાની છે આ કાયા, કાચા કુપા જેવી છે કાચી માટીના ભાડ જેવી છે એમા જે ચૈતન્ય અમીરસ ભરેલ છે તેનીજ કિમત છે બીજી કોઈ ચીજની કિમત નથી દેહ છુટવાનો છે એવી અડીખમ શ્રદ્ધા વત સાધુથી કૃતગડ કે ઉદ્દેશીક-સાધુ આપેલુ કલ્પે નહિ કોઈ ગૃહસ્થ મુનિ પાસે આવીને કહે, હે મુનિ? આપ તપસ્વી છો આપના બ્રહ્મચય વ્રત તપ પ્રત્યે મને બહુમાન વર્તે છે હુ સેવાભક્તિ કરવા ઇચ્છુ છુ માટે સ્વીકાર કરો

શ્રી આચારાગ સૂત્રમાં સાધુ જીવન માટે બધા કાયદા દર્શાવ્યા છે તે કાયદાનો ભગ કરે તેને માટે પ્રાયશ્ચિત ચાર છેદ સુત્રોમાં બતાવ્યુ છે અતિક્રમ વ્યતિક્રમ, અતિચાર અને અણાચાર વડે પાપ લાગે, તેનું પ્રાયશ્ચિત લેવુ પડે છે આવી બધી જાતની વાત, ભગવાને આચારાગ સૂત્રમા સમજાવી છે કોઇ ગૃહસ્થ કહે, મને તમારા પ્રત્યે માન છે હુ તમારા તપ, સયમનો પ્રશંસક છુ, તમારા માટે ત્રિચામા ઊચુ વસ્ત્ર મલમલ તૈયાર છે પાથ

પુચ્છણા, રજોહરણ, પાત્ર, કબલ તમારે માટે લાવ્યો છુ આપ તેને સ્વીકારો ત્યારે ભગવાને કહ્યુ છે કે હે આયુષ્માન શ્રમણ! તારે એમજ કહેવુ કે હુ તમારા વચનનો આદર કરતો નથી, રૂડુ જાણતો નથી, મે બધાનો ત્યાગ કર્યો છે આ પાપ ન કરવા માટે તો દીક્ષા લીધી છે અને સસાર છોડીને સયમી બન્યો છુ હે દેવાણુપ્રિયા! હુ વિરતિવત છુ, મને આ કલ્પે નહિ ગૃહસ્થને એમ વિચાર થાય કે પ્રગટપણે કીધુ એટલે ના પાડી, પણ છાનુ રાખ્યુ હોય તો? રાબ બનાવી રાખી હોય જાણે કે સાધુને સળેખમ થયુ છે, વહોરો એમ કહે, ત્યારે સાધુ પૂછે કે બોલો, કોના માટે કર્યું છે! ત્યારે કેટલાય કપટથી વાત કરે કે અમે તો ઘણીયેવાર બનાવીયે છીએ એક તો ન કલ્પે તે જૂઠુ બોલીને વોહરાવુ એમ શાને કરવુ પડે? સાધુને તો ઘણાય ઘર છે, તેને શુ ખોટ છે? સાધુને તો બન્ને હાથમા લાડવો છે બાકી આધાકર્મી આહાર વહોરાવનારા, વહાલા થનારા મહાપાપી છે તેવાઓને ગર્ભમા ગળવુ પડશે માટે હમેશા સાધુને સયમ પળાવવાના કામી થાજો પણ ભગાવવાના કામી થાશો નહિ તમે સાધુના 'અમ્માપિયરો' કહેવાઓ છો, તો પછી તમે સાધુના વ્રત-પચ્ચકખાણ પળાવવામા રાજી કે ભગાવવામા? વ્યવહારથી કહેવાય છે કે સૂઝતા-નિર્દોષ આહાર-પાણી આપશો તો સયમમા પ્રમાદ નહિ આવે. ધ્યાનમા સ્થિર થવાશે સાધુના ચારિત્રની જ કિમત છે ઉપરના વેશની કઈ કિમત નથી દીક્ષા લીધી તે જાણી, સમજી, વિચારીને લીધી છે ભગત-ભીખારીની કોણ દવા કરે છે! કોણ દૂધના પ્યાલા પાય છે? એ જો સહન કરે

છે તો તું ધર્મના માટે સહન કરવા કેમ તૈયાર ન થા! સહન કરીશ તો કર્મની નિર્જરા થશે કર્મ ખપી જશે. સહનશીલતા રાખીશ તો રોગ કોઈ ઊભો રહેવાનો નથી. રોગની સ્થિતિ મર્યાદિત છે સનતકુમાર ચક્રીને સાતસો વર્ષ રોગ રહ્યો પોતાને મટાડવાની લબ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ હોવા છતાં ઉપયોગ કર્યો નથી કારણ કે કર્મ ખપાવવાની દ્રષ્ટિ છે

આજે તો કેટલાયને ઘેર પલંગ પાસે ટીપાય ઉપર બે-ત્રણ દવાના બાટલા રાખ્યા હોય, તેની શોભા લાગે વળી કેટલાકને સાર્વજનિક દવા બે આનામાં મળતી હોય તે બરાબર ન હોય એમ માની ચોક આનાના ડોઝ લ્યે. ડોક ટરની વીઝીટ કરાવે, આમાંજ શું તમારા પૈસાના પ્રદર્શન થયેલા માનો છો? કેટલાકને તો વળી ફેમીલી ડોક્ટર હોય, રોજ ખબર પૂછવા આવતા હોય કયા તો જુઓ! કયા ભગવાનના ચેલા છો તે તો કહો! રોજ ઉજાણી કરો ત્યારે ખૂણે પેટ શાને ભરો છો? ઉનો ચા પીએ અને પછી તે ઉપર ટાઢો આઈસ્ક્રીમ ખાય પછી રોગ ન થાય તો બીજું શું થાય! આગળના માણસોને ભાત શંધતા આવડતા ન હતા? કે રોટલો અને દાળ સિવાય બીજી વાત જ નહિ! આજે તો ફેદ વધી ગયા છે સવારથી બપોર સુધી શાખનારી ઊ ચીજ આવતી નથી કાચુ, પાકુ વઘારેલું, વાટેલુ એમ કઈક ચીજોના ફેદ વધી ગયા છે ખાવી બે રોટલી, પણ પળોજણનો પાર નહિ ખરી ભૂખે ખાવાનું છે નહિ નહિ મહેનત, ખાટલેથી પાટલે અને પાટલેથી ખાટલે, વચ્ચે આવે દવાના બાટલે. બીજાને ખાવા પૂરૂ મળતુ નથી ત્યારે ભાઈ સાહેબને અન્ન પચાવવાની ગોળીઓ જોઈએ છીએ! નહિ

જપ-તપ, એકટાણું, ઉપવાસ, પછી રોગ ન હોય તો હોય શું ? લોક વરણ ખાસ કરીને માંદુ પડતુ નથી તેને ડોકટર કે ઈન્જેકશનોની જરૂર પડતી નથી. આતો બધાની વાત કરી છે. જેવી ટેવ પાડો તેવી પડે સવારમા ઉઠી ખાવાની ટેવ પાડો તો તેવી ટેવ પડે અને પોરસી કરવાની ટેવ રાખો તો સવારમા ઉઠીને ખાવાનુ મન પણ ન થાય ઘણા વર્ષીતપ કરે છે તે ટેવાઇ જાય છે. તેને સંભારવુ પડે કે આજે ખાધા વાર છે કે ઉપવાસનો વાર છે? ઘણા ઉઘાડા પગે ફરનારા હોય છે તે પણ ટેવાઈ જાય છે જે શરીરને પોચલુ કરે છે તે ટક્કર શું ઝીલી શકશે? આગળના માણસોને બે ચાર માઇલ ચાલવુ તે રમત વાત હતી

આજે તો સ્ટેશન સુધી જવુ હોય તો ટાગો ગોતે, શું તારા ટાગા ભાગી ગયા છે? કે પછી પોઝીશનમા પંકચર પડે છે? આવામા જ લેવાઇ ગયા અને ડાકટરના ઘર ભરી દીધા શરીર પાસેથી કામ લ્યો, તો શરીરમા સ્ફૂર્તિ રહેશે ગાધીજી રાત્રીના બારથી બે સુધીના સમયમાજ સૂતા કેટલુ કામ કરતા! તમે જોઈ રહ્યા છો કે એમ. પી સાહેબ નેવું વરસના થયા છે કેટલુ કામ કરે છે! આખે ચશમા પણ લગાડવા પડતા નથી તેમણે દેહને કેવી રીતે કેળવ્યો છે! તેમનાથી નાની ઉમરના લડથડીયા ખાય છે માટે વિચારો, આ થોડી જીદગીમા ઘણી કમાણી કરી લેવાની જરૂર છે આ શરીર નાવા છે અને જીવ નાવિક છે. સંસાર રૂપી સમુદ્ર છે. તરી જવા માટે અણમોલ તક મળી છે આવો મનુષ્યજન્મ-કર્મ ખપાવવાની સંધિનો અવસર-ફરી મળવો મુશ્કેલ છે તારે

તારા સ્વભાવ-સ્વઘરમા આવવાનું છે તારા ઘરની વાત છે નાનું છોકરૂ લગ્નમા ગયુ હોય ત્યાં રડે છે અને કહે છે, જલદી ઘેર ચાલો, અરે ! પણ અહી બગલો ઠીમઠીમ વાગે છે તે તો જો, પણ તેને ત્યા ગમતુ નથી. ઘેર હાલો એવી રઢ લ્યે છે તમે ક્યાંક લગ્નાર્થે ગયા હો, બે ત્રણ દિવસ થઈ જાય, એટલે કહો કે હવે ઘરભણી જવું છે ત્યા વધારે સગવડ હોય, ઉતારો સારો હોય છતા ઘર સાંભરે છે તો આ પણ સ્વઘરની વાત છે સંસારી ઘર તો બાકુતી છે શાશ્વત ઘર કયુ ?

નમીરાજ ભગવાને કહ્યુ

સંસયં ખલુ સો કુણઇ, જો મગ્ગે કુણઇ ઘરં ।
જત્થેવ ગન્તુ મિચ્છેજ્જા, તત્થ કુવ્વિજ્જ સાસયં ।।૨૬।।

જેને સંશય હોય તે અહી મકાન બનાવે પણ મને તો ખાત્રીજ છે કે જ્યા જવું છે ત્યા મારે માટે શાશ્વતો મહેલ તૈયાર છે છદ્મસ્થ અવસ્થા છતાં પાકો નિર્ણય કેવો છે ! જ્યા જવુ છે ત્યાં તો શાશ્વતો મહેલ તૈયાર છે, કેવી વાત કરી દીધી ! તમારે ઘેર જવાનુ છે કે નહિ ! નાના છોકરા જેટલીયે બુદ્ધિ નથી ? કે બહારજ ગમતુ છે ! જ્ઞાની કહે છે કે બહિર્દૃષ્ટિ છોડી અંતર ખોજ કરશો તો અનંત જ્ઞાન-દર્શન પામશો પછી ચારિત્રમા ભૂલ થશે નહિ. પ્રલોભન લાલસા વાસનામાં જીવ લપટાશે નહિ. એકાંત દ્રષ્ટિએ જેમ સર્પ ચાલે તેમ અનિત્ય ભાવના ભાવતો ચાલશે. જેને આવી ભાવે અથવા વીતરાગ દશા પ્રાપ્ત થાય છે તેને પછી સંસારના કોઈ પદાર્થ કે ભોગ વિલાસના સાધનો લોભાવવાને

को वा से ओसह देइ को वा से पुच्छई सुह ।
को से भत्त च पाण वा आहरित्तु पणामए ॥७९॥

હે માતા ? કોણુ તેને ઔષધિ લાવી આપે છે કોણુ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને ભાત પાણી કોણ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનુ છે " પારકી આશ સદા નિરાશ " સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જાવજીવ સુધી ઇચ્છા કરતા નથી વસતીમા રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાબો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ ગામડામા અમારૂ કોણુ ? વહોરવાનુ શુ થાશે ? માટે ટિફિન લાવજો, એમ કહેવુ સાધુને કલ્પે નહિ રોગ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો ચાલ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુન્હો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનુ નથી, પણ તાવની ગરમી અદરના મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનુ કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોકટરને બોલાવે છે " ડોકટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દયો ડોકટર કહેશે, "લાવો પ્રાયમસ, દઇ દઉ એક સોય," એમા એનુ શુ જાય છે ! પછી ભલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ બીજુ દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કોને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ બેસાડે છે તે બમણા જોરથી બીજુ દર્દ ઉભુ કરે છે

અરણ્યમા મૃગ કોઇની દવા લેતો નથી, છતા સાજો

को वा से ओसहं देइ को वा से पुच्छई सुहं ।
को से भत्तं च पाणं वा आहरित्तु पणामए ॥७९॥

હે માતા ? કોણ તેને ઔષધિ લાવી આપે છે કોણ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને ભાત પાણી કોણ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનુ છે "પારકી આશ સદા નિરાશ" સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જાવજીવ સુધી ઇચ્છા કરતા નથી વસતીમા રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાબો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ ગામડામા અમારૂ કોણ ? વહોરવાનુ શુ થાશે ? માટે ટિફિન લાવજો, એમ કહેવુ સાધુને કલ્પે નહિ રોગ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો ચાલ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુન્હો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનુ નથી, પણ તાવની ગરમી અદરના મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનુ કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોકટરને બોલાવે છે "ડોકટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દયો ડોકટર કહેશે, "લાવો પ્રાયમસ, દઇ દઉ એક સોય," એમા એનુ શુ જાય છે ! પછી ભલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ બીજુ દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કોને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ બેસાડે છે તે બમણા જોરથી બીજુ દર્દ ઉભુ કરે છે

અરણ્યમા મૃગ કોઇની દવા લેતો નથી, છતા સાજો

को वा से ओसहं देइ को वा से पुच्छई सुहं ।
को से भत्तं च पाणं वा आहरित्तु पणामए ॥७९॥

હે માતા ? કોણ તેને ઔષધિ લાવી આપે છે કોણ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને ભાત પાણી કોણ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનુ છે. “પારકી આશ સદા નિરાશ” સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જાવજીવ સુધી ઇચ્છા કરતા નથી વસતીમા રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાબો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ. ગામડામા અમારૂ કોણ ? વહોરવાનુ શુ થાશે ? માટે ટિફિન લાવજો, એમ કહેવુ સાધુને કલ્પે નહિ રોગ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો ચાલ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુન્હો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનુ નથી, પણ તાવની ગરમી અદરના મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનુ કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોકટરને બોલાવે છે “ડોકટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દયો ડોકટર કહેશે, “લાવો પ્રાયમસ, દઇ દઉ એક સોય,” એમા એનુ શુ જાય છે ! પછી ભલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ બીજુ દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કોને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ બેસાડે છે તે બમણા જોરથી બીજુ દર્દ ઉભુ કરે છે

અરણ્યમા મૃગ કોઇની દવા લેતો નથી, છતા સાજો

को वा से ओसहं देइ को वा से पुच्छई सुहं ।
को से भत्तं च पाणं वा आहरित्तु पणामए ॥७९॥

હે માતા ? કોણ તેને ઔષધિ લાવી આપે છે કોણ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને ભાત પાણી કોણ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનુ છે "પારકી આશ સદા નિરાશ" સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જાવજીવ સુધી ઇચ્છા કરતા નથી. વસતીમા રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાબો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ ગામડામા અમારૂ કોણ ? વહોરવાનુ શુ થાશે ? માટે ટિફિન લાવજો, એમ કહેવુ સાધુને કલ્પે નહિ રોગ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો ચાલ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુન્હો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનુ નથી, પણ તાવની ગરમી અંદરના મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનુ કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોકટરને બોલાવે છે "ડોકટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દયો ડોકટર કહેશે, "લાવો પ્રાયમસ, દઇ દઉ એક સોય," એમા એનુ શુ જાય છે ! પછી ભલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ બીજુ દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કોને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ બેસાડે છે તે બમણા જોરથી બીજુ દર્દ ઉભુ કરે છે

અરણ્યમા મૃગ કોઇની દવા લેતો નથી, છતા સાજો

को वा से ओसहं देइ को वा मे पुच्छई सुहं ।
को से भत्तं च पाणं वा आहरित्तु पणामए ॥७९॥

હે માતા ? કોણ તેને ઔષધિ લાવી આપે છે કોણ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને ભાત પાણી કોણ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનુ છે "પારકી આશ સદા નિરાશ" સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જાવજીવ સુધી ઇચ્છા કરતા નથી વસતીમા રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાબો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ ગામડામા અમારૂ કોણ ? વહોરવાનુ શુ થાશે ? માટે ટિફિન લાવજો, એમ કહેવુ સાધુને કલ્પે નહિ રોગ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો ચાલ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુન્હો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનુ નથી, પણ તાવની ગરમી અ દરના મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનુ કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોકટરને બોલાવે છે "ડોકટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દયો ડોકટર કહેશે, "લાવો પ્રાયમસ, દઇ દઉ એક સોય," એમા એનુ શુ જાય છે ! પછી ભલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ બીજુ દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કોને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ બેસાડે છે તે બમણા જોરથી બીજુ દર્દ ઉભુ કરે છે.

અરણ્યમા મૃગ કોઇની દવા લેતો નથી, છતા સાજો

આમ ગેડી-દડાની જેમ પીટાય, પણ દીક્ષા લેવાનું મન ન થાય, દીક્ષાના ભાવ ન થાય જ્યારે આંહી મૃગાપુત્રને વૈભવ કેટલો ! યુવરાજ પદવીનો ધણી, બત્રીસ કામની પૂતળી સરખી રમણીઓનો ધણી, પણ જ્યારે અંદર ભાવના જાગે છે, ત્યારે માતાને કેવા સચોટ જવાબ આપે છે ! હે માતા ! હું મૃગની પેરે વિચરીશ મૃગચર્યા કરીશ. પોતાની જીવનચર્યાને અરણ્યના મૃગની ચર્યા સામે કેવી રીતે મુકાબલો કરશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૧૨ મું

સંવત ૨૦૨૧ કાર્તક સુદિ ૧૦ શુક્રવાર તા. ૧૩-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે

> पगम्मुप अरण्णेवा जहा उ चरई मिगे ।
> एव धम्म चरिस्सामि सजमेण तवेण य ॥७७॥
> जहा मिगस्स आयका महारण्णम्मि जायई ।
> अचन्त रुक्खमूलम्मि कोण ताहे तिगिच्छई ॥७८॥

હે માતા ? મારી ચિંતા કરશો નહિ. અરણ્યમાં ઉત્પન્ન થયેલો મૃગ જ્યારે રોગથી પીડાય છે, ત્યારે તે મૃગ એક વૃક્ષની નીચે બેસી જાય છે તેની કોણ ચિકિત્સા કરે છે ? કોણ સારવાર કરે છે ?

को वा से ओसहं देइ को वा से पुच्छई सुहं ।
को से भत्तं च पाणं वा आहरित्तु पणामए ॥७९॥

હે માતા ? કોણ તેને ઔષધિ લાવી આપે છે કોણ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને ભાત પાણી કોણ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનુ છે "પારકી આશ સદા નિરાશ" સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જાવજીવ સુધી ઇચ્છા કરતા નથી વસતીમા રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાબો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ ગામડામા અમારૂ કોણ ? વહોરવાનુ શુ થાશે ? માટે ટિફિન લાવજો, એમ કહેવુ સાધુને કલ્પે નહિ રોગ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો ચાલ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુન્હો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનુ નથી, પણ તાવની ગરમી અ દરના મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનુ કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોકટરને બોલાવે છે "ડોકટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દયો. ડોકટર કહેશે, "લાવો પ્રાયમસ, દઇ દઉ એક સોય," એમા એનુ શુ જાય છે ! પછી ભલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ બીજુ દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કોને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ બેસાડે છે તે બમણા જોરથી બીજુ દર્દ ઉભુ કરે છે

અરણ્યમા મૃગ કોઇની દવા લેતો નથી, છતા સાજો

થાય છે લાંધણુ એ એક દવા છે, વૈદો પણ લંધન કરાવે છે એક ભાઈને એક વૈદે ઓગણીસ દિવસ સુધી લાંધણુ કરાવી જેથી આંતરડુ જે ખરાબ હતુ તે ઓપરેશન કરાવ્યા વગર મટી ગયુ લાંઘણુ ઉત્તમ કામ કરે છે આખ દુખતી હોયને ચોવિહારા ઉપવાસ કરે તો પાણી ટપકતા બંધ થઈ જાય છે ઉપવાસ એ ઉત્તમ ઔષધ છે પણ આજે લોકોને શ્રદ્ધા નથી. આયંબિલ કર્યાજ કરે તો સુગરનું દદ મોટે ભાગે થાય નહિ અને ડાયાબીટીસ હોય તો મટી જાય પણ જે સ્વાદનો રસિયો છે ત સયમ કેમ રાખી શકે ! સયમી જીવનવાળો માંદો ઓછો પડે છે જો કે વેદની કમ તેને પણ ભોગવવા પડે છે પણ તે ઓછાં વેદે છે સ્વાદ તે વ્યાધિનું મૂળ છે ઉનાં ઢોકળા સાથે આબલીની ચટણી લ્યો પછી તો સબાકાજ આવે ને ! બીજુ શુ થાય ! જેટલો સ્વાદને આધીન તેટલો મૂવો સમજો, આજે ભૂખને લઈને ખાવા કરતા સ્વાદને લઈને ખાવાનું બહુ વની ગયુ છે, હોટલો રેકડીઓ કદોઈની દુકાનનાં ખાણા હોસ્પિટલના મહેમાન બનાવે છે ખરી ભૂખે જે ખાય છે તેનુ પાચન જલદી થાય છે

કોઈ એક રાજા વગડામા શિકારે નિકળ્યો. ઘોડો અવળી લગામનો હતો પકડી રાખે તો દોડે અને જરા ઢીલી મેલે તા ઉભો રહે. આવા અવળી લગામનો ઘોડો રાજાને આડ જ ગલમા લઈ ગયો રાજાને કકડીને ભૂખ લાગી અરણ્યમા ફરતા ફરતા એક ખેડૂતનુ ખેતર આવ્યુ રાજાએ લગામ ઢીલી મૂકી ક ઘોડો ઉભા રહ્યા રાજાને જોઈ ખેડૂતે નમસ્કાર કર્યો અ તો સ્વાગતા કરી કહેવા લાગ્યો વિરામણ લેતા જાવ.

ખેડૂતને તો બીજુ શુ હોય ? કપડામા બાજરાનો રોટલો પડયો છે રાજાને ભૂખ કકડીને લાગી છે

ભૂખ રાંડ ભૂંડી, આંખ જાય ઊંડી,,
પગ થાય પાણી, મોઢે ન આવે વાણી.

ભૂખની વાત એવી છે રાજાએ જરાક બટકુ રોટલો છાશ સાથે લીધો પણ બહુ મીઠાશ આવી રાજાએ ખેડૂતને પૂછ્યુ, આ કઈ વાડીનો બાજરો ! ખેડૂત કહે, મહારાજ ! આ તો મારી વાડીનો બાજરો છે હુકમ કર્યો કે રાજમા મોકલજો, મારે તે બાજરાનો જ રોટલો ખાવો છે જયા પાક થયો, ખળા તૈયાર થયા, એટલે ખેડૂતે ગાડુ ભરીને બાજરો રાજમાં મોકલ્યો તેનો રોટલો તૈયાર કરવામા આવ્યો રાજાના ભાણામા પીરસ્યો પણ સાથે ૩૦ ચીજ બીજી હોય, રાયતા, ચટણી આડે રોટલાનો સ્વાદ પહેલા જેવો કયાથી આવે ! રાજા ખેડૂતને બોલાવી પૂછે છે, ભાઈ ! તે ભેળસેળ તો કરી નથીને ! ખેડૂત કહે, ના સાહેબ ! માયા કપટ કરતા અમને આવડે નહિ રાજા કહે, ત્યારે આજે રોટલો મીઠો કેમ ન લાગ્યો ! ખેડૂત કહે, સાહેબ ! તે દિવસે તો આપે ખરી ભૂખે ખાધુ હતુ અને આજે તો તમે સવારમા નાસ્તો કર્યો હશે વળી પાછુ કઇક ખાધુ હશે, તેમા આ બાજરાના રોટલાની મીઠાશ કયાથી આવે ?

મિત્ત, પથ્ય અને નિયમિત ભોજન કરવુ તે માર્ગાનુસારીનો ગુણ છે ખુબ ખાવાથી અજીર્ણ થાય છે અને તેથી રોગ પેદા થાય છે ઘણુ બેસી રહેવાથી પણ રોગ થાય છે જે બેઠમલીયો થઈ જાય છે તેને ડાયાબીટીસ થાય છે ઉઘાડે પગે તડકામા ચાલનારને તે રોગ મટી જાય છે જે શકિત

ઉગતા પ્રભાતના સૂર્યના કિરણોમા છે તે શક્તિ કોડલીવર ઓઈલ કે એવી બીજી દવાઓમાં નથી સૂર્યનાં કિરણો શરીરમા પ્રવેશે તો રોગ નાબૂદ થઇ જાય છે, તેને સનબાથ કહેવાય છે આજે તો લોકોએ કુદરતી ઉપચાર સામે તો લડાઈ જ કરી છે ઘરમા જ પાયખાનું, પછી આઘા જવાનું જ ક્યાં રહે? આમાં તડકાના કિરણો મળે ક્યાંથી! આગળની બાઇઓ કૂવે પાણી ભરવા જતી, તે પા ગાઉ છેટો હોય. બહાર હાલવા ચાલવાથી બહારની છૂટી હવા, વનસ્પતિમાંથી આવેલી હવા તાજી મળતી એથી શરીરમા ઘણી સ્ફૂર્તિ રહેતી અને તન્દુરસ્તીમાં તાજગી આવતી!

અમારા અનુભવની વાત છે શ્રી પારવતીબાઈ મહાસતીજી આખા શરીરે સુજી ગયાં હતા વિરમગામથી વિહાર કરીને આવતા હતા પૂ. શ્રી મોહનલાલજી મહારાજ કહે, આ પારવતીબાઈ મહાસતીજી કેવી રીતે વિહાર કરશે? પારવતી બાઇ કહે ગાઉ ગાઉનો વિહાર કરીશ પણ મારે ડોળી તો લેવી જ નથી. વગડાની હવા લઈશ એટલે આરામ થઈ જશે. અને બન્યું પણ તેમજ સ્થાને પહોંચતાં શરીર હતું તેવું થઇ ગયું એટલો શરીરમા ફેરફાર થઈ ગયો કે ઓળખી શકાય નહિ આ વગડાની વનસ્પતિ ઉપરથી આવતી તાજી હવાનો પ્રતાપ છે ભગવાને વિહારના જે ફાયદા બતાવ્યા છે તેમા કુદરતે જ આરોગ્યપણું સમાયેલુ છે એક ઠેકાણે રહે તો લોકોને અણગમો થાય અને પોતાને સ્નેહ વધે. એટલે ભગવાને નવકલ્પી વિહાર કહ્યો છે વિહાર કરવાથી સંયમનું પાલણ થાય અને કોઈની સાથે લગવાડ ન થાય સ્નેહ ઓછો થાય છે દુઃખથી મુક્ત થવું હોય તો કોઇ સાથે

સ્નેહ કરવો નહિ ત્યારે શુ વેર કરવુ ! ના વેર તો કરાય જ નહિ પણ સ્નેહ કરતો નહિ રાગ અને દ્વેષનો સદતર અભાવ કરવો છે તેનો અહીથી અભ્યાસ કરજે લીલુ લાકડુ બળતા વાર લાગે છે, કારણુ કે તેમા ચીકાશ છે. પણ સૂકુ લાકડુ ભડભડ બળીને રાખ થાય છે. ભગવાને આચારાગ-સૂત્રમા કહ્યુ છે કે **जहा जुन्नाइ कट्ठाइ हव्ववाहो पमत्थति एव अत्तसमाहिए अणिहे** ભીનાશ રહીત કાષ્ટને અગ્નિમા પ્રક્ષેપે તો બળતા વાર નથી લાગતી તેવી રીતે આત્મસમાધિવત, સ્નેહ રાગ વિનાના સાધુ પુરૂષો, જૂનાકર્મને તપરૂપી અગ્નિમા પ્રજાળીને બાળે છે

બે મલ્લ કુસ્તી કરવા મેદાને પડે તેમા જે મલ્લે શરીરે તેલ મર્દન કર્યું હોય તેને ધૂળ રજ ચોટે છે અને તેના ધાબા પડે છે પણ જે સુકો છે, તેને રજ ચોટે તો તે ખ ખેરી નાખે એટલે રજ ઉતરી જાય છે તેમ ચીકાશ તે લપટણુ છે એનુ અનુકરણુ સાધુ કરે તો તેનુ પતન નિશ્ચિત છે જેણે ઉચ્ચ સ યમ માર્ગ લીધો છે તેનાથી "કેમ છે, કેમ રહે છે," એવા પત્ર લખવા પાલવે નહિ જે લપછપમા રહે છે, ટોળા વાળી, ગામ ગપાટામા સમય પસાર કરે છે તે સ્વાધ્યાય શુ કરશે ? આત્માનુ તારે શ્રેય કરવુ હોય તો ભગવાન કહે છે, સ યમીને ક્યાય પણ અનાત્મભાવમા આશ્રિતપણુ કર્યું ન પાલવે સાધુ સતત ઉદ્યમશીલ હોય આળસ એ મોટો શત્રુ છે બેઠાડુ શરીર રોગનુ ઘર થાય છે કાઇક પાપરહિત પ્રવૃતિ હશે તો માનસિક સ કલ્પ-વિકલ્પ નહિ થાય કેટલાકને એવુ હરામનુ ખાવાની ટેવ પડી ગઈ છે કે કામજ ન કરે ટાણુ આવશે એટલે માગી

હાવશું ભીખ માગીને ખાવું તે ગૃહસ્થને દૂષણરૂપ છે

ભીખારીને નરીબાઈ ગાવી પડે છે, પોતાપણું ગુમાવવું પડે છે

लाङ्गूलचालन मधश्चरणावपातं,
भूमौ निपत्य वदनोदर दर्शनं च।
श्वा पिण्डदस्य कुरुते गजपुंगवस्तु,
धीर विलोकयति चाटु शतैश्च भुङ्क्ते ॥

કૂતરો બટકુ રોટલા માટે પૂછડી પટપટાવે, હેઠો પડી પેટ બતાવે, વાત બટકુ રોટલાની હોય છતાં અનેક ખુશામત કરે છે જ્યારે હાથીને કેટલુ જોઈએ! પણ જોઈએ છે છતા કોઈ પાસે કાકલૂદી કરતો નથી. ઉત્તમ હાથીને ખવરાવવું હોય ત્યારે એનો મહાવત એને મનાવે છે કે તું બધા પ્રાણીમા ઉત્તમ છો એવા એના શ્લોકથી મનામણાં કરે, ત્યારે ખાય વળી ખાતાં ખાતાં હેઠે ઢોળે એટલે બીજા પ્રાણીઓ પણ ખાઈ શકે જ્યારે તમારે ઓહીયાં કરી જવાની વાત કે બીજાને આપવાની વાત ખરી! આંગણે આવેલા માગણો તમને એમ ઉપદેશ આપે છે કે અમે પણ એક વખત તમારી જેવા હતા અમે ઉંબરેથી કંઈકને હડસેલી કાઢયા તેનું આજે ફળ ભોગવી રહ્યા છીએ માટે તમારે એવું ફળ ન ભોગવવું હોય તો કંઈક આપતા જાઓ

મૃગાપુત્ર કહે છે કે માતા? મુજને જ્યારે શાતા થાય છે રોગ મટ્યો જાય છે ત્યારે હળવે હળવે વૃક્ષ તળેથી ઊભો થઈ વનમા આહાર પાણી માટે ચાલ્યો જાય છે કોઈનો આશ્રય કે મદદ લેતા નથી તેવી રીતે હું સંયમ માર્ગે વિચ

રીશ આટલી બધી જ્ઞાનની વાત પચાવી હોય, તેને કોઈ વખત પ્રસગ પડી જાય તો સયમ ભારભૂત લાગે નહિ જે પ્રથમથીજ સયમની દુષ્કરતા જાણી, સમજી, સયમ માર્ગે વિચરે છે, તેને સયમ માર્ગ આકરો લાગતો નથી પણ જે પુષ્પશૈયા સમજી, ત્યાગ માર્ગે ઝપલાવે છે, તે પછી ઢીલો પડી જાય છે

જ્ઞાની કહે છે, વીરનો પથ વિકટ છે જે ન સમજે તેને એમ લાગે કે સાધુ થવામા શુ મુશ્કેલી ! એક ઓરડી અધારી, તેનુ ભાડુ પચીસ રૂપિયા દેવુ પડે, જ્યારે સાધુને પાચ લાખના આલીશાન બગલામા રહેવાનુ કાઈ ભાડુ ખરૂ ? વહોરવા જાય, ત્યા પધારો મહારાજ, પધારો મહારાજ, થાય ! "પાત્ર પૂરને વિઘ્ન દૂર," ખાવાનુ પણ સારૂ, રહેવાનુ પણ સારૂ, કપડા જોઈએ ત્યા તાકા મોઢા આગળ મૂકે સસારમા તો વાર જોતુ હોય ત્યા પોસાશે કે કેમ તેનો વિચાર કરવો પડે મોઘુ પડતુ હોય તો જરાક હળવા માયલુ લઈએ એવુ થાય, જ્યારે અહી તો કહેશે, અમને લાભ આપો આ માર્ગમા બહુ સાહ્યબી છે ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના સતરમા અધ્ય-યનમા બીજી ગાથા છે

सेज्जा दृढा पाउरणम्मि अत्थि उप्पज्जई भोत्तु तहेव पाउ ।
जाणामि ज वट्टई आउसुत्ति, कि नाम काहामि सुएण भन्ते ॥

હે ગુરૂ ! શિષ્ય પૂછે છે, આહી ઉપાશ્રય સરસ છે, પાગરણ સારૂ મલ્યુ, આહાર પાણી સારા મળે છે, તો પછી હે ભતે ? સૂત્ર ભણીને શુ કરવુ છે ? ભણવાનુ નેવે મૂકી

દીધુ–શ્રદ્ધાભ્રષ્ટ થઈ ભૌતિકતાના આયોજનમાં મસ્ત બની, યથેચ્છપણે વિચરે છે કોઈ તેને કહે, તો બીજા દશ જણા બેસાડી દયે તને શું ખબર પડે, અમારા મહારાજ છે ! શિથિલાચારીઓ આમ જ પોષાય છે કોઈ તેની વિરુદ્ધમાં કહી ન શકે કહેનારને તેના પડખીયાઓનો સામનો કરવો પડે. આગળના શ્રાવકો તો કાન પકડતા મુહપત્તિ એવી લેતા. એવી ધર્મ પ્રત્યે ધગશ હતી આજે એવા શ્રાવકોના દુકાળ પડી ગયા છે આજે તો પંપાળવાનું જ રહ્યુ ક્યાં કહેવું સાપના દરમાં હાથ ક્યાં નાખવો એવું થઈ પડયુ છે !

ભગવાન કહે છે, ત્યારે તારા આત્માનું શ્રેય કરવાનું હોય તો જરા જેટલો પણ વિસામો લેવાનો નથી. ચાલવાજ માઠ વિહાર કરતાં ક્યાંક બંગલા મળે અને ક્યાંક ગાયોની ગમાણ પણ મળે. ત્યાં બંગલો તને સાંભરે નહિ, એજ સાધુની સાધુપણાની બલિહારી છે કેટલાક સાધુ એમ કહે કે રાજકોટમાં આટલા બધા ઘર, આટલા પૈસા પણ આસપાસનાં ગામડાંમા ઉપાશ્રય નથી, કોઈ જાગો ! એમ બોધ આપે તેને ગૃહસ્થી કહેવો પણ ત્યાગી ન કહેવો ત્યારે કયા ભવ લગી બેસી રહેવું છે ? સાધુ તો વગડામાં પુલ નીચે પણ રાત રહી જાય સાધુને જીવવાની આશા નથી ને મરવાનો ભય નથી સાધ્વીને કમાડ બંધ ઓરડો, મર્યાદા પૂરતો જરૂરી છે છતા મનથી પણ મકાન બંધાવવાનો વિચાર કરાય નહિ સાધુનો સંયમ ઉચ્ચ કક્ષાનો છે કદાચ પણ પ્રમાદનું સેવન ન થાય એવી રીતે અપ્રમત્તપણે વિચરવાનું છે વિહાર કેવી રીતે કરવો તેની વાત સિદ્ધાંતમા ભરચક પડી છે મુનિઓની ૮૪ ઉપમાઓ છે ઘોરીઓ પોતાને માટે રાફડો બનાવતો

નથી, પણ ઉદર જે દર બનાવી રાખે તેમા રહે છે. તેમ સાધુ મકાન તૈયાર કરાવી ન દયે, તેના પ્લાન પણ ઘડી ન આપે ઉપાશ્રય માટે ખરડો કરાવવાનુ પણ તેને કલ્પે નહિ, અનુમોદે નહિ. રાજકોટ જેવો ઉપાશ્રય બીજે કયાય નથી, એવુ અનુમોદન સાધુથી થાય નહિ. આવા પવિત્ર મુનિઓ મૃગ પેઠે વિચરે છે મૃગાપુત્રે મૃગની ઉપમા ઉતારી છે. સિહણનુ બચ્ચુ સિહજ હોય. માથુ જાય તો કુરબાન, પણ લીધેલુ વ્રત ભગ ન થાય. અડગ નિશ્ચયી છે.

ગૌતમ સ્વામીને ચૌદહજાર સાધુ હતા. છતા છઠ્ઠના પારણે પોતે વહોરવા જતા આવા સાધુ સમુદાયના સરદાર, છતા ગોચરી જતા શરમ ન આવી કેટલુ સ્વાશ્રયી પણુ ! ગાધીજી હાથે બધુ કામ પતાવતા મેલુ પણ પોતે જાતે સાફ કરી નાખતા આશ્રમમા પણ એવા જ કાયદા પળાવતા. કોઈ એક બેરીસ્ટર ગીતા વીશે જાણવા ગાધીજી પાસે આશ્રમમા આવ્યા ગાધીજી તે વખતે ઘઉ વીણી રહ્યા હતા ગાધીજીએ તેને ઘઉ વીણવા બેસારી દીધો થોડા વીણ્યા કે ઊભો થઈ કહેવા લાગ્યો, મારે ગીતાજી વીશે આપની પાસેથી જાણવું છે, કયારે ચર્ચા કરશો? ગાધીજી કહે, હું એજ કરી રહ્યો છું. ઘઉથી કાકરા જુદા કરાય છે તેમા સમજાય છે કે જીવનમાથી અવગુણરૂપી કાકરા ઉડાડવા માડ અને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, દયા, નમ્રતા, સત્ય, એ ઘઉ છે તેને ધારણ કર સાર વસ્તુ ગ્રહણ કરીને અસાર વસ્તુને ઉડાડવા માડો.

આગળના રાજકુમારો બોતેર કળા શીખવા માટે ગુરૂને ત્યા રહેતા ત્યા ગુરૂની આજ્ઞાથી લાકડાની ભારી લેવા

પણ જવું પડે, પાણી પણ ભરવું પડે ગુરૂ ક્રોધ કરે તો પણ કાંઈ કહેવાય નહિ. શિલ્પકળાને કારણે આવા ગુરૂને પણ પૂજે છે જ્યારે કર્મબંધનથી મુક્ત કરનાર અને ધર્મકળા, જે બધી કળાઓમાં શ્રેષ્ઠ છે એવી કળા ધર્મગુરૂ શીખવી રહ્યા છે તેની સામે અવિનય કેમ કરાય? અવિનય જેવી આપત્તિ નથી ગૌતમ જેવા પ્રથમ ગણધર ભગવાનની આજ્ઞા વગર આહાર લેતા નથી. કેવળ જ્ઞાનમાં કંઈ પણ અજાણ્યું નથી છતા વ્યવહારનો લોપ કરતા નથી.

સાધુ જીવન એ ઉચ્ચ પ્રકારનું જીવન છે ભીક્ષાચરી કરે, છતા ભીખારી નથી દીક્ષા પહેલાં અને દીક્ષા પછી દેનારના ભાવને જુએ છે રાગ–દ્વેષ રહિત આહાર પાણી લ્યે છે રાગના ત્યાગે જ સંયમના બાગ વિકસે છે

મૃગાપુત્ર આવો ઉચ્ચ, ઉત્કૃષ્ટ માર્ગ લેવા ઉત્સાહિત બન્યા છે હજુ પણ શું કહેશે તે અવસરે કહેવાશે.

— વ્યાખ્યાન ૧૧૩ મુ —

સંવત ૨૦૨૧ કારતક સુદિ ૧૧ શનિવાર તા ૧૪-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાંત પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે કે માતાપિતા! હું દીક્ષા લેવાને સાવધાન થયો છુ સંયમના માર્ગે પ વી

મુશ્કેલીઓ મારા ખ્યાલમા છે હુ કાયર નથી હુ નિશ્ચયપણે મૃગચર્યા કરવાનો છુ મૃગ જેમ એક સ્થળે રહેતો નથી, તેમ માંદો પડતા તેને કોઇ સુખશાતા પૂછતુ નથી અરણ્યના મૃગની માવજત કોણ કરે છે! મૃગ જેવુ જીવન જીવે, તેજ આત્મ વિકાસ કરી શકે છે ગૃહસ્થની મદદ લેવી નહિ. સેવા લેવી નહિ કોઇને એવો અભિગ્રહ હોય છે કે (૧) સેવા આપવી પણ લેવી નહિ (૨) કોઇને, સેવા લેવી પણ આપવી નહિ એવો અભિગ્રહ હોય છે. (૩) કોઈ સેવા લ્યે અને આપે, અને (૪) કોઈ સેવા લ્યે પણ નહિ અને આપે પણ નહિ, આમ ચાર ભાગે અભિગ્રહ લ્યે છે તેમા કોઈની સેવા લેવી નહિ પણ આપવી, એ ઉત્તમ છે મેઘકુમારે મુનિપણે કેવી સેવા કરી! બે આખો સિવાય આખુ શરીર સાધુની વૈયાવચ્ચમા સોપી દીધુ હતુ છઠ્ઠનુ પારણુ કરવા બેસતા હોય, ધરતી ધગધગતી હોય, કોઈ સાધુને કોઈ વસ્તુ જોઈતી હોય, તો આહાર પાણી લીધા વગર ઝપાટાબધ પચાસ ઘર ફરીનેય પણ જોઈતી વસ્તુ વહોરી લાવે! મેઘકુમાર રાજા શ્રેણીકના પુત્ર હતા સેવા ધર્મ ગહન છે યોગીઓ પણ ભાગ્યેજ આવી સેવા કરી શકે છે સેવા કરનારને હર હાલતમા ખુશ રહેવુ પડે છે

આજે સસારમા સમાજની સેવા કરનારને કેટલા જોડા ખાવા પડે છે? સજ્જ્નો હોશીલા હોય, જ્ઞાન પમાડવાની જીજ્ઞાસાવાળા હોય, તે કેટલો પ્રયાસ કરે છે! છતા તેઓની ટીકા કરનારા આજે ઘણા છે કોઈ જમણ કરે તો કહેશે ખીચડીયા ભાત વાપર્યા, વેજીટેબલ ઘી વાપર્યું, આમ ખાય તેનુ ખોદનાર લોકો દુર્જન છે

ટીકા કરવી તે આવા લોકોનો ધંધો થઈ પડ્યો છે સમાજના કાર્યકરો આજે હોંશભેર કામ કરી શકતા નથી તેનું કારણ તે જ છે માટે ખોટો ન બનતાં સોપાન બનો કામ વાળી ઉભા રહો. માતા બાળકને પૌ પૌ કરે છે પાપા પગલી ભરાવે છે પણ રખેને બાળક પડી જશે, એમ કહી સુવાડી રાખતી નથી. તમારા બાળકોમા ધર્મના જ્ઞાનનો અભાવ કેટલો છે? શું આવડે છે? જૈન દર્શનમા શુ કહ્યુ છે તે જોવું જોઈએ? છે કાંઈ સમજ? આજે સમાજની અંદર સુશ્રાવકો સેવા કરી રહ્યા છે પુસ્તકો, પાઠાવલી પુસ્તકાલયમાં નજર ફેરવો. બીજા દર્શનો કેટલા સુધી ગયા છે અને જૈનદર્શન કેટલુ આગળ છે તે વાંચો તો ખબર પડે લાયબ્રેરી જોઈને રાજી થાવ તેથી શું ભાવ સરશે! ત્રિકાળ સર્વજ્ઞની વાણી પુસ્તકોમાં ભરી પડી છે આ તો બગાસું ખાતા, સાકરનો ગાંગડો મોંમા આવી ગયો છે માનવ અવતાર ઉચ્ચકુળ, જૈનધર્મ, સાધુ સાધ્વીના દર્શન આ બધું કેટલાં પુન્યના પુંજ ભેગા થાય, ત્યારે મળ્યુ હશે? તમને સિદ્ધાંત હાથ ઝાલવા ન ગમે, તે કર્મની કઠણાઈ સમજવી કે બીજું કાંઈ? સંસ્કૃત, માગધી હિન્દી, ગુજરાતી–જે ભાષા સમજતો હોય તે ભાષામાં સમજાય છે આ સિદ્ધાંતો જર્મન, જાપાન, ઠેઠ ઈંગ્લાંડ સુધી ગયા છે જામનગરમા એક સદ્‌ગૃહસ્થ છે શ્રી પ્રાણજીવન ભાઈ ડોકટર સાહેબે અમને બધું બતાવેલ હતું અંગ્રેજીમા પન્નવણા સુત્ર. ઉત્તરાધ્યયન સુત્ર ત્યાં જોયુ આપણા ધર્મના આ સિદ્ધાંતો કહેવાય અને આપણા બાળકોને તેનું જ્ઞાન ન હોય તો આ પછી કેમ ચાલશે? તમે ભગવાનની પેઢીના વારસદાર છો ને? વારસો કઈ રીતે સાચવશો? આ જૈનદર્શન

ઉપર આજે કેટલાય કુઠારાઘાત કરવા ઝઝૂમી રહ્યા છે નિશ્ચય અને વ્યહવારમા અટવાઇ ગયા છે.

> કોઇ ક્રિયા જડ થઈ ગયા શુષ્ક જ્ઞાનમાં કોઇ,
> માને મારગ મોક્ષનો, કરૂણા ઉપજે જોઇ.

એક પોષધ કર્યાથી સત્તાવીસો ૭૭ ક્રોડ ૭૦ લાખ ૭૭૦ પલ્યોપમ ઝાઝેરા નરકના નદાવા થઈ જાય તેને આજે બે રૂપિયામા વેચી નાખે છે આટલુ સાભળવા છતા પુદ્ગલના લોચાની આશા ન છૂટે તે કેવી વાત? આજે તો કહેશે, "બહુ ઉડામા ઉતરવુ નાહ, જાણે તેને તાણે" એ ક્રિયા જડ છે એની ક્રિયા લક્ષ્ય વિનાની છે તમે ઘેરથી પગ ઉપાડો છો, ત્યારે નિર્ણય કરો છો કે ઉપાશ્રયે જાવુ છે તેમ તમારે પૌષધ, સવર, સામાયિક, સયમ લઈને કરવુ છે શુ તે લક્ષ પાકો છે? મૃગાપુત્રને મૃગચર્યા કરીને આ ભવના બધનો તોડી, ઊચી દશાએ પહોચવુ છે, સિદ્ધ દશા પ્રાપ્ત કરી લેવી છે

કેટલાએક દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, ઉપાદાન, નિમિત્ત, દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ–ભાવ–,આમ બધી વાતો બોલી જાય, પણ કાર્યમા કઇ નહિ બધુ વાતુમાજ રહી ગયુ કર્મનો હુ કર્તા નહિ એવુ ઊધુ કયાથી સમજાણુ? જો તુ કર્મનો કર્તા નથી, તો અહી કેમ પડયો છો?

> "હોય ન ચેતન પ્રેરણા, તો કોણ ગ્રહે કર્મ
> જડ સ્વભાવ નહિ પ્રેરણા, જુઓ વિચારી ધર્મ"

જીવે પુદ્ગલોના સ્કન્ધોને ગ્રહયા, એટલે કર્મ કહેવાણા જીવ કર્મનો કર્તા છે અને જે કર્તા થાય તેને ભોકતા થવુ પડે આત્મા કામધેનુ ગાય છે અને વૈતરણી નદીના દુ ખોનો

દેનારો પણ પોતાનો જ આત્મા છે આત્માજ પોતાનો શત્રુ અને મિત્ર છે, એ રીતે અનાથી મુનિએ શ્રેણીક રાજાને સમજાવ્યુ, જે વાત શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના વીસમા અધ્યયનમા આવે છે મસકમા હવા ભરેલી હોય, ત્યારે ફુલેલી દેખાય પણ હવા બહાર કાઢી લેવામા આવે, એટલે એ પડ જેવા થઇ જાય તેમ જેનામા શુષ્ક જ્ઞાનના અભિમાનનો પવન ભર્યો છે, તે એમજ સમજે છે કે જ્ઞાન તો અમારામા છે, તમે ન સમજી શકો. તમારામાં લાયકાત નથી ભગવાને કોઇને કહ્યુ નથી, કે તમારામા જ્ઞાન લેવાની લાયકાત નથી ! સામેથી પ્રશ્નોના જવાબો આપી, સમાધાન કર્યો છે કેવળીની વાણીમા કઠોરતા ન હોય

ભગવાને કહ્યુ છે કે જે માણસ પરિગ્રહ નામ માત્ર રાખતા નથી, અરસ નિરસ લુખ્ખ-તુચ્છ અંત-પ્રાંત આહાર લેનારો હોય પણ પોતાને જ્ઞાનનો ગર્વ હોય પૂજાવાની કામના હોય, તેને ભગવાને અબૂજ કહ્યો છે જે તપ-સંયમને આજીવિકાનુ સાધન બનાવે છે, તે વારવાર જન્મ, મરણ ઊભા કરે છે જ્ઞાની કહે છે કે તારે તારા આત્માનું શ્રેય કરવું હોય તો સંયમ કોઇના સારૂ નથી પાળવો માંદો માણસ ચરી પાળે છે તે કોઇના ઉપર ઉપકાર કરી નથી આપતો દર્દ મટાડવુ છે માટે ચરી પાળે છે તેમ જેને કર્મરૂપી દર્દ મટાડવુ છે તેને માટે તપસ્યા છે ભણતર અજ્ઞાન ટાળવા માટે છે જ્ઞાનનો મદ કરવાનો નહિ ભગવાન ગૌતમ મહાવીર પ્રભુને પૂછે છે કે હે ભગવાન ! મારૂ જ્ઞાન કેટલુ ? તો પ્રભુ જવાબ આપે છે કે સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર જે અરધા

રાજ્ય લોકમા પડયો છે. તે સમુદ્રના કાંઠે બેસી, ચકલુ પાણી લ્યે, તેટલુ તારૂ જ્ઞાન છે કેવળીના જ્ઞાન પાસે ગણધરનુ જ્ઞાન તેટલુ છે. ૧૬૩૮૩ હાથી, તે દરેક હાથી ૪૦૦ ધનુષ્યનો ઉંચો, અને ૩૦૦ ધનુષ્યની અબાડી સહિત ઉભા કરે, તેટલી કોરી શાહીના ઢગલા કરે તે રુશનાઈથી જેટલુ લખાણુ થાય, તેટલુ ચૌદ પૂર્વનુ લખાણુ થાય તેટલુ જ્ઞાન ગણધરને હોવા છતા, કેવળીના જ્ઞાન પાસે ચકલાની ચાચમા સ્વય-ભૂરમણ સમુદ્રનુ પાણી સમાય તેટલુ ગણાય ! ત્યારે આપણુ જ્ઞાન તો કેટલામે ભાગે લેવાનુ ? કે પછી, "Empty Vessels make more sound"

ભર્યો ઘટ છલકાય નહિ, છલકાય તે અધા,
અશ્વ કદી ભૂંકે નહિ, ભૂકે તે ગધા.

અગાધ જલ સચરી રોહિત માછલી લહેરથી પાણીમા જાય છે, વેત જેવડી સફરી માછલી ફરફર થાય છે, તે તરત દેખાય છે તેમ જેને છીછરું જ્ઞાન છે તેને ચર્ચા કરવી, વાદ કરવો બહુ ગમે છે સામાને પાછા પાડવા માટે શુષ્ક જ્ઞાનીઓ જ્ઞાન ચર્ચા કરી, આત્માનુ અહિત કરી રહ્યા છે જ્ઞાનીઓ તો નિરાભિમાની હોય ગૌતમ સ્વામીને ચૌદ પૂર્વનુ જ્ઞાન, આવી તપશ્ચર્યા, ઊચ્ચ ચારિત્ર છતા નિરાભિમાનપણુ કેવુ ? એવતાકુમાર સાથે પણ રસપૂર્વક વાત કરે છે તને તારી માતાએ આજ્ઞા આપી છે ? તો હુ આ ભાર ઉપાડવા દઈશ, કેટલો વિનય ! જેનામા સહનશીલતા હોય, અને વિનયવાન હોય તેને જ જ્ઞાન પચે છે

જ્ઞાન વિના ક્રિયા અધા જેવી, સમજ ક્રિયા વીણ પગુ જેવી.
ભાવ મસાલો ભર લો, સંત સમાગમ કર લો,
કર લો કર લો, કર લો સત સમાગમ કર લો.

દાવાનળ સળગી રહ્યો છે ત્યાં આંધળો ને પાંગળો બન્ને છે આંધળાને પગ છે પણ આંખ નથી. જ્યારે પાંગળો દાવાનળ જોઈ રહ્યો છે પણ ચાલી શકે તેમ નથી. ત્યારે આંધળાને અવાજ કરીને બોલાવે છે કે અહીં આવ, રસ્તો બતાવું હું રસ્તો બતાવું અને તું પગ ચલાવ, તો આ દાવાનળથી બચી શકીશું નહિતર બન્ને બળી મરી જઈશું તેમ જ્ઞાન અને ચારિત્ર બન્નેની જરૂર છે એકલા જ્ઞાન કે એકલા ચારિત્રથી મોક્ષે જવાતું નથી. સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યક્ ચારિત્ર, ત્રણેનો મેળ થાય તેજ સાચો મોક્ષ માર્ગ છે

આ ભૂમિની અંદર લેખાં વિનાના માણસો જન્મે છે ને મરે છે તેમાં મહાનપુરુષોના જીવન ચરિત્ર સુવર્ણ અક્ષરે લખાય છે આજે પૂજ્ય શ્રી દિવાળીબાઈ મહાસતીજીની તિથિ છે

ગુરૂ પ્રજાપતિ સરીખા, ઘડઘડ કાઢે ખોટ
ભીતરસે રક્ષા કરે ઉપર લગાવત ચોટ

અમારા જેવાને જલધારણ ક્રિયા જેવા ઘડા બનાવી દેનાર પરમ ઉપકારી ગુરૂ જ્ઞાની હતાં વઢવાણમાં જન્મ થયો હતો પિતા નાગરદાસભાઈ, માતા સંતોકબાઈ હતા અઢી વરસનાં થયા ત્યાં માતા ગુજરી ગયા ત્યારપછી પંદર વર્ષના થયા ત્યારે લગ્ન થયા બેમાસ બાદ પતિ ગુજરી ગયા સુખ સમાન તેજસ્વી સૂરજબાઈ મહાસતીજી વૈરાગ્ય રસનાં ઝરણાં વહાવે છે ફરતા ફરતાં વઢવાણ પધારે છે ત્યાંથી બીજક વવાય છ પાંચ વર્ષ સુધી સંસારી અવસ્થામાં ભણ્યાં જ્ઞાન એટલું ભણ્યું કે એક બે અને ત્રણ વાર વાંચ્યું, ત્યાં મોઢે થઈ જાય વીસમે વર્ષે સો થોકડા કંઠસ્થ કરી લીધા.

બરાબર આત્મા જાગી ઉઠયો પિતાશ્રી પાસે આજ્ઞા લેતા બહુ શ્રમ પડયો હતો દીક્ષા લીધા પછી ૫દર વરસ સુધી ગુરૂણીનો જોગ રહ્યો જ્ઞાનમા એવા તૈયાર, કે દીક્ષા લીધા પછી બીજે જ દિવસે સુરજબાઈ મહાસતીજીએ સૂત્રના પાના આપી દેતા કહ્યુ કે આજથી વ્યાખ્યાન તમારે આપવાનુ છે ચારિત્રની ખીલવટ ઔર હતી જ્ઞાન લેવાની ધગશ બહુ હતી પૂ જસરાજજી મહારાજ સાહેબ, બોટાદના પૂ હીરાજી મહારાજ સાહેબ, પૂ મુલચદજી મહારાજ સાહેબ હતા તેઓને પૂજ્ય મહાસતીજીએ સારી રીતે સાભળેલા એટલા પ્રભાવશાળી હતા ભાષા મધુર હતી કોઈ પણ દર્શન કરવા આવ્યા હોય, તે પ્રત્યાખ્યાન વિના ઉબરો ઉતરી શકે નહિ વિહારમા બાઈઓ મૂકવા આવે, તે પણ કાંઇને કાંઈ પ્રતિજ્ઞા લઈને જ જાય બાલ બ્રહ્મચારીણીઓ ઉપર તો બહુજ પ્રેમ ભાળે ત્યા તો આત્મા ઉછળે જયારે જુઓ ત્યારે પાના હાથમા જ હોય વાચવાની લગની એવી કે ગોચરીનો આહાર બે કલાક પડયો રહે તે ભલે, પણ પાના હેઠા મૂકે નહિ શ્રી લાલજી મહારાજ સાહેબ ૨૧ ઠાણા સહિત વઢવાણ પધાર્યા હતા ત્યારે ત્યા સાધુ–સાધ્વીજીઓની સખ્યા ૭૫ ની થઈ હતી તેમા પ્રશ્ન ચર્ચા ચાલી દરેકમા પૂજ્ય દિવા-ળીબાઈ મહાસતીજીનો પ્રથમ નબર આવ્યો શ્રી લાલજી મહારાજ તો કહેતા કે, થોડુ કપટ સેવનથી સ્ત્રી વેદ પામ્યા છે, બાકી ચારિત્ર અને જ્ઞાન સરસ છે પૂજ્યશ્રીના ચોમા-સાની માગણી ઠેર ઠેર થતી હતી

આવા પૂ શ્રી દિવાળીબાઇ મહાસતીજીનો જોગ અમને રગુનથી આવતા થઈ ગયો પૂજ્યશ્રીનુ વાકાનેરમા ચોમાસુ

ઘણું અમારામાં સંસ્કાર બીજક રેડનાર પૂજ્ય ગુરુણીશ્રીના ઉપકારનો બદલો વાળવો મુશ્કેલ છે ગુરુના ઉપકાર અસીમ છે આવા પવિત્ર આત્મા ૩૮ વર્ષ સંયમ માર્ગમાં ઝૂલ્યા. ઘણા વિહાર કર્યા ઘણા પ્રાંતોમાં વિચરી ઘણાને પૂર્ણ સંતોષ આપ્યો ગામડામાં કણબી, દરજી સોની, હજુ પણ સ્વામીજીને યાદ કરે છે, કે જાવ જીવ સુધી ચોવિહારની બાધા આપી છે તે અમે પાળી રહ્યા છીએ શરીર લથડ્યું, દર્દે ઘેરો ઘાલ્યો છતાં સમતાભાવમાં ટકી રહ્યા મોરબીથી મનસુખલાલ ભાઈ જોવા આવતા તેઓ કહેતા કે જ્ઞાની કેવી રીતે કર્મ દર્દને વેદે છે તે પાઠ શીખવા આવું છું, અશાતા વેદની કર્મ વખતે કેવી રીતે સહનશીલતા રાખી શકે છે તે દર્શન કરવા આવું છું ભરપૂર માંદગીમાં પણ વાચન ચાલુ હતું છેલ્લો દિવસ માગશર સુદિ ૧૧ કાળ કરી ગયા, અંતિમ સમયે, સંથારો કરી લીધો છેલ્લા છ માસથી અન્ન મૂકી દીધું હતું પાશેર દૂધ ઉપર રહેતાં અંતિમ ઘડીએ નમો અરિહંતાણં' શબ્દ નીકળતા પ્રાણ છૂટી જાય છે

માગશર સુદિ ૧૧ સવારના ૪-૨૫ કલાકે પરોઢીયે કાળધર્મ પામ્યા ચાતુર્માસમાં તિથિ ઉજવવા માટે કારતક સુદિ ૧૧ની તિથિ રાખવામાં આવી છે

વ્યાખ્યાન ૧૧૪ મુ

સંવત ૨૦૨૧ના કારતક સુદિ ૧૨ રવિવાર, તા. ૧૫-૧૧-૬૪.

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

મૃગાપુત્ર કે જેને ભર યુવાનવયમા સપૂર્ણ ત્યાગ માર્ગની તાલાવેલી જાગી છે, જેને સાચો માર્ગ સમજાણો છે, પછી તેને તે માર્ગે ચાલવાનુ જ રહે છે કારણ કે આયુષ્યનો ભરોસો નથી કાળ નથી આવવાનો તેમ તો નથી જ વળી ક્યારે આવશે તેની પણ ખબર નથી માટે જ્ઞાની પુરુષો કહે છે કે આ તો થોડા સમયમા ઘણુ કામ કાઢી લેવાનુ છે જીવનની એક એક ક્ષણ લાખેણી જાય છે દરેક પળમા સ્વ સ્વભાવમા ઠરવુ, કામ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ને કબજે કરવા, ઇન્દ્રિયો ઉપર વિજય મેળવીને અક્ષય સુખ હસ્તગત કરવાની માનવ ભવમા જે તક મળી છે, તે તકને મૃગાપુત્રે ઝડપી લીધી છે

માતાને સબોધતા કુમાર કહે છે, હે માતા ! વનમા મૃગો અનેક ઠેકાણે ફરે છે મુનિઓ પણ એક સ્થળેથી બીજા સ્થળે વિચરતા રહે છે જનપદોમા જવાથી સયમ જળવાય છે અને લોકોને ધર્મલાભ મળે છે, તેમજ લોકો વીતરાગ માર્ગના જ્ઞાતા બને છે સત્સગ વસ્તુ અનેરી છે કોઈ કાયદાની ચુગાલમા ફસાઈ ગયા હોય તો વકીલ બેરીસ્ટરની

સલાહ લ્યે છે, માંદા પડી જતાં ડૉક્ટર કે વૈદ્યનું શરણું સ્વીકારે છે, તેવી રીતે સત પુરુષો મોક્ષ માર્ગના નિષ્ણાત છે તેઓ સંદેશો ફેલાવી જગતને કહેતા ફરે છે, કે જે શક્તિ, સિદ્ધિ, ભગવાનમા છે તે તમારા આત્મામા પણ છે ભગવાને તે શક્તિ પ્રગટ કરી છે, જ્યારે આપણે તે શક્તિને ઓપવી છે આપણાં આવરણ તળે પડેલી શક્તિનો હવે ઉઘાડ કરવાનો છે અને એ ઉઘાડ કરવાનો આ અમૂલ્ય એવો માનવભવ મળ્યો છે આ સમય મળ્યો છે—" સમય સાધે તે જ સાધક

મૃગાપુત્ર કહે છે હે માતા ! મૃગો જેમ એક સ્થળે રહેતા નથી તેમ સાધુ પુરુષો એક સ્થળે ન રહેતાં ગ્રામો ગ્રામ વિચરે છે મહાવીર ભગવાન જેવા સાક્ષાત્ તીર્થંકર તથા ચાર જ્ઞાન અને ચૌદ પૂર્વના ધણી ગણધરો એ પણ વિહારની વ્યવહારતાને લોપી નથી. તેઓ પણ ગ્રામાગામ વિહાર કરતા સ્થળે સ્થળે ફરી ધર્મતીર્થ પ્રવર્તાવતા લોકોને સત્ય સ્વભાવનું ભાન કરાવતા વળી મુનિઓ ગોચરીએ જાય ત્યારે પણ એકજ ઘેરથી આહાર ન લ્યે પણ

> जहा दुम्मस पुप्फेसु भमरो आवियई रसं ।
> न य पुप्फं किलामेइ सोय पीणेई अप्पयं ॥

જેવીરીતે વૃક્ષ ઉપરના ફળ—ફૂલને ચૂસવા ભ્રમરો આવે, તે એકજ ફળ કે ફૂલ ઉપર બેસી બધો રસ ચૂસતા નથી પણ બધા ફળ—ફૂલોમાંથી થોડો થોડો રસ ચૂસે છે તેવી રીતે મુનિઓ પણ પોતાના સંયમની સાધના કરવા માટે દરેક ઘેરથી મર્યાદિત આહાર લ્યે છે ગોચરી કરનારે ઉપ માધ

વહોરી લેવુ ન જોઇએ કોના માટે બનાવ્યુ છે ? શા માટે બનાવ્યુ છે ? તે પૂછવુ જોઇએ. ઘરડાઓ તથા સુવાવડી તથા માદાઓ માટે બનાવ્યુ હોય તો તેમના વાપર્યા વિના ન લેવાય અરે ! બે જણા ભાણે જમવા બેઠા હોય, તો બન્નેનો અભિપ્રાય જાણ્યા વગર લેવાય નહિ આહાર લેવામા ઘણી ઘણી વસ્તુની કાળજી રાખવી પડે છે મુનિ પરાણે કોઈ વસ્તુ વહોરતા નથી. વહોરાવવા આવનાર ના પગનીચે સચેત વસ્તુ કચરાઈ જાય તો સાધુને તે વહોરવુ કલ્પે નહિ આ પ્રકારે ગોચરીએ જતા મુનિ હિલણા કે નિંદાને પાત્ર થતા નથી. આવા મુનિઓ શ્રાવકોને પણ ગોચરીના ભાવો સમજાવે છે શ્રાવકો પણ ૪૨-૪૭-૯૬ દોષોને સારી રીતે સમજતા હોય છે ભક્તિ-ભાવ ભલે ઉછળતો હોય, પણ દેવામા કોઈ પ્રકારનો દોષ તો લાગતો નથી ને ? સાધુની જેમ શ્રાવકોએ પણ આ દોષોથી સાવચેત રહેવાનુ છે દાનશાળાનો આહાર, મરી ગયેલા પાછળ પુણ્ય નિમિત્તે કરેલો આહાર, ભીખારીઓ માટે કાઢી રાખેલો આહાર, મુનિને કલ્પે નહિ

ભગવાનની આજ્ઞા છે કે પ્રણીત રસ આહારથી ઈન્દ્રિયો જલદી દિપ્ત અને સતેજ થાય છે ઇન્દ્રિયો તો સૂતેલી સિંહણો છે વકરીને ઉભી થાશે ત્યારે વશ કરવી બહુજ મુશ્કેલ બનશે પ્રણીત આહારપાણી મદ વધારનારા છે, આવો ખોરાક પેટમા જશે તો સયમ દુષ્કર નિવડશે ગૃહસ્થો તો લ્યો લ્યો કરે, પણ લેનારે તો મર્યાદિત આહાર પાણી લેવા જોઇએ

વિજય ચોરને શેઠ ખાવા આપતા તે રૂપાળો કે બળ-વાન કરવા માટે નહિ પણ શેઠ તેનીસાથે હેડમા પડયા હતા

તેથી આપતા હતા આજે તો કેટલા ૮૪ ખાવા બેઠેએ ઠીએ તેનો હિસાબ નહિ વ્યાખ્યાનમાં જો રસ પરિત્યાગની વાત આવે ત્યાં ઘણાને તો ગાંઠ છૂટે, કેમ બેસવું કેમ ખાવું પીવું ચાલવું વગેરે દરેક કાર્યમાં યતના હોવી ઘટે. જો યતના પૂર્વક આ બધી ક્રિયા કરાય, તો પાપકર્મ બંધાય નહિ.

જો સાધુ એકજ ઘેરથી બધો આહાર લ્યે, તો હિલણા કે નિંદાને પાત્ર થાય છે, વળી ગૃહસ્થીને ફરી નિપજાવવું પડે એટલે છ કાયનો આરંભ કરવો પડે છે અને વધુમાં કેષનું પણ કારણ બને છે એટલે ભગવાને આજ્ઞા કરી છે કે જેમ ગાયો ઉપર ઉપરથી ઘાસ ચરે છે, તેવી રીતે મુનિઓએ દરેક ઘેર ફરી થોડું થોડું વહોરવાનું છે તેથી ગોચરી કહી છે ગદ્ધાચારી નહિ સાધુને મળે તોય ઠીક અને ન મળે તો પણ ઠીક કારણ કે સાધુઓએ સંયમને દેહમાં કેળવી લીધો હોય છે જીવનમાં કોઈ વસ્તુ કેળવાઈ ગયા પછી, દુઃખ કે મન ઉપર તેની અસર રહેતી નથી.

> ઘોર તપશ્ચર્યામાં પણ મનને તાપ નહીં
> સરસ અન્ને નહીં મનને પ્રસન્ન ભાવ જો,
> રજકણ કે ઋદ્ધિ વૈમાનિક દેવની
> સર્વે માન્યા પુદ્ગલ એક સ્વભાવ જો—અપૂર્વ અવસર

ઘોર તપશ્ચર્યા કરતા હોય જે સાંભળતાં ધ્રુજારો છૂટી જાય છતા મુનિને મનમાં સંતાપ ન હોય જે દેહાધ્યાસ છોડે છે તે જ આત્માને ઉજળો બનાવે છે તપશ્ચર્યારૂપી ભઠ્ઠીમાં સંત પુરુષો આત્માને ઉજળો કરે છે આજે તો ઉપવાસ કે આયંબિલ કરે તેને જ તપશ્ચર્યા કહેવાય છે પણ તપશ્ચર્યા બાર પ્રકારે છે બધા તપમા ઉત્તમ તપ બ્રહ્મચર્ય છે

ભગવાન નેમિનાથ પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરેલા શ્રી કૃષ્ણના પુત્ર ઢંઢણ પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે મારી લબ્ધિનો આહાર મળે તોજ મારે લેવો રોજ વહોરવા જાય બે પહોર વીતી જાય પણ કયાય જોગ મળતો નથી. એક બે દિવસ કરતા ત્રણ ત્રણ માસ વીતી ગયા કયાસુધી ધીરજ રહે! શ્રી કૃષ્ણ જેવાના પુત્ર દીક્ષા લીધા પછી પાણીનુ ટીપુ પણ નથી પામ્યા. પાચ માસ વીતી ગયા ગાત્ર સાવ સુકાઈ ગયા. રાજાનો કુવર સાવ હાડપિંજર થઈ ગયો છ માસ થયા ૧૮૦ દિવસે કેટલી અશક્તિ હશે? આજે તો એક ઉપવાસ કરવો પડે, ત્યા ડાડિયાડૂલ થઈ જાય છે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજ નેમિનાથ પ્રભુને વાદવા આવે છે વાદી લીધા પછી પૂછે છે, પ્રભુ? અઢાર હજાર મુનિવરોમા કયા અણગાર મહાન્ ઉતકૃષ્ટ તપ આદરી રહ્યા છે! ત્રિકાળજ્ઞાની ભગવાન પોતાના જ્ઞાનમા નીરખી રહ્યા છે કહે છે, તમારો પુત્ર ઢંઢણ, જેણે દીક્ષા લીધી છે, તે અઢાર હજાર મુનિઓમા સર્વેથી શ્રેષ્ઠ એવી એની નિર્જરા છે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજને આવા મહાન્ પુરુષને વાદવાની ઈચ્છા પ્રગટે છે મુનિતો વહોરવા ગયા છે વળતી રાજાની સવારી સામે મળે છે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજ હાથી ઉપરથી નીચે ઉતરી મુનિને વદના કરે છે સાધુ પ્રત્યે ભાવના કેટલી? આજે લોકોને બજાર વચ્ચે વદણા કરતા શરમ આવે છે બાલ બ્રહ્મચારી, છતી ઋદ્ધિ ત્યાગીને નીકળ્યા છે. આજે તો એક ટકનુ પણ ત્યજાતુ નથી રાડીરાડ અી પૌષધ કરવા બહાર નીકળી ઉપાશ્રયે આવતા, ઘરનુ તાળુ ત્રણ વખત ખેચે વળી પાડોશીને પણ ભલામણ કરતી જાય તમે ઘર મૂકીને અહી આવ્યા છો

તેથી આપતા હતા આજે તો કેટલા ટંક ખાવા જોઈએ છીએ તેનો હિસાબ નહિ વ્યાખ્યાનમાં જો રસ પરિત્યાગની વાત આવે ત્યાં ઘણાને તો ગાંઠ છૂટે, કેમ બેસવું કેમ ખાવું પીવું, ચાલવું વગેરે દરેક કાર્યમાં યતના હોવી ઘટે. જો યતના પૂર્વક આ બધી ક્રિયા કરાય તો પાપકર્મ બંધાય નહિ

જો સાધુ એકજ ઘેરથી બધો આહાર લ્યે, તો હિંસા કે નિંદાને પાત્ર થાય છે, વળી ગૃહસ્થીને ફરી નિપજાવવું પડે એટલે છ કાયનો આરંભ કરવો પડે છે અને વધુમાં ક્ષપનું પણ કારણ બને છે એટલે ભગવાને આજ્ઞા કરી છે કે જેમ ગાયો ઉપર ઉપરથી ઘાસ ચરે છે તેવી રીતે મુનિઓએ દરેક ઘેર ફરી થોડુ થોડું વહોરવાનું છે તેથી ગોચરી કહી છે મધુકારી નહિ સાધુને મળે તોય ઠીક અને ન મળે તો પણ ઠીક કારણ કે સાધુઓએ સંયમને દેહમાં કેળવી લીધેલ હોય છે જીવનમાં કોઈ વસ્તુ કેળવાઈ ગયા પછી દુખ કે મન ઉપર તેની અસર રહેતી નથી

> ઘોર તપશ્ચર્યામાં પણ મનને તાપ નહી
> સરસ અન્ને નહી મનને પ્રસન્ન ભાવ જો,
> રજકણ કે ઋદ્ધિ વૈમાનિક દેવની
> સર્વે માન્યા પુદ્ગલ એક સ્વભાવ જો—અપૂર્વ અવસર

ઘોર તપશ્ચર્યા કરતા હોય જે સાંભળતા ધ્રુજારો છૂટી જાય છતા મુનિને મનમાં સંતાપ ન હોય જે દેહાધ્યાસ છોડે છે તે જ આત્માને ઉજળો બનાવે છે તપસ્યારૂપી ભઠ્ઠીમાં સંત પુરુષો આત્માને ઉજળો કરે છે આજે તો ઉપવાસ કે આયંબિલ કરે, તેને જ તપસ્યા કહેવાય છે પણ તપસ્યા બાર પ્રકારે છે બધા તપમાં ઉત્તમ તપ બ્રહ્મચર્ય છે

ભગવાન નેમિનાથ પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરેલા શ્રી કૃષ્ણના પુત્ર ઢંઢણ પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે મારી લબ્ધિનો આહાર મળે તોજ મારે લેવો રોજ વહોરવા જાય બે પહોર વીતી જાય પણ ક્યાય જોગ મળતો નથી એક બે દિવસ કરતા ત્રણ ત્રણ માસ વીતી ગયા ક્યાસુધી ધીરજ રહે ! શ્રી કૃષ્ણ જેવાના પુત્ર દીક્ષા લીધા પછી પાણીનુ ટીપુ પણ નથી પામ્યા. પાચ માસ વીતી ગયા ગાત્ર સાવ સુકાઈ ગયા રાજાનો કુવર સાવ હાડપિંજર થઈ ગયો છ માસ થયા ૧૮૦ દિવસે કેટલી અશક્તિ હશે ? આજે તો એક ઉપવાસ કરવો પડે, ત્યા ડાડિયાડૂલ થઈ જાય છે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજ નેમિનાથ પ્રભુને વાદવા આવે છે વાદી લીધા પછી પૂછે છે, પ્રભુ ? અઢાર હજાર મુનિવરોમા કયા અણગાર મહાન્ ઉતકૃષ્ટ તપ આદરી રહ્યા છે ! ત્રિકાળજ્ઞાની ભગવાન પોતાના જ્ઞાનમા નીરખી રહ્યા છે કહે છે, તમારો પુત્ર ઢંઢણ, જેણે દીક્ષા લીધી છે, તે અઢાર હજાર મુનિઓમા સર્વેથી શ્રેષ્ઠ એવી એની નિર્જરા છે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજને આવા મહાન્ પુરુષને વાદવાની ઈચ્છા પ્રગટે છે મુનિતો વહોરવા ગયા છે વળતી રાજાની સવારી સામે મળે છે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજ હાથી ઉપરથી નીચે ઉતરી મુનિને વંદના કરે છે. સાધુ પ્રત્યે ભાવના કેટલી ? આજે લોકોને બજાર વચ્ચે વંદણા કરતા શરમ આવે છે બાલ બ્રહ્મચારી, છતી ઋદ્ધિ ત્યાગીને નીકળ્યા છે. આજે તો એક ટંકનુ પણ ત્યજાતુ નથી રાડીરાડ સ્ત્રી પૌષધ કરવા બહાર નીકળી ઉપાશ્રયે આવતા, ઘરનુ તાળુ ત્રણ વખત ખેચે વળી પાડોશીને પણ ભલામણ કરતી જાય તમે ઘર મૂકીને અહી આવ્યા છો

પણ એક ચાવીમા આખુએ ઘર સાથે લઇને આવો છે મમતા ભેગી જ છે મમત્વ ભાવ ઉડાડી જેણે વીતરાગ માર્ગે પ્રયાણ કર્યો છે, તેને હુ વાદુ છુ એવો જ્યા ઉત્કૃષ્ટ ભાવ આવે, ત્યા નીચગોત્ર કર્મ ખપી જાય છે અને સૌભાગ્યપણુ ઉપાર્જન થાય છે દેખાદેખીથી કે શરમથી વદણા કરવાથી કઈ વળતુ નથી કાયા નમાવતા પહેલાં હૃદય નમાવતા શીખો ભાવવદન કરવાથી કર્મની ભેખડો ઉડી જાય છે

શ્રી કૃષ્ણ મહારાજ ઢઢણને નમસ્કાર કરે છે, તે એક કદોઈ જોઈ રહ્યો છે મુનિને કહે છે પધારો મહારાજ ? લાભ આપો સુઝતો આહાર છે તેડવા ગયા નથી કદોઇના ભાવ એવા છે કે કૃષ્ણ મહારાજ દેખતાં વહોરાવીશ તો તેમની પ્રસન્નતા મેળવીશ ભાવ દેખી મુનિ વહોરવા જાય છે કદોઈ ચાર લાડવા વહોરાવે છે પહેલો જ જોગ મળ્યો છે વહોરીને ઉપાશ્રયે આવે છે નેમિનાથ પ્રભુને આહાર બતાવી પૂછે છે, હે પ્રભુ ! છ મહિને આ મળતો આહાર મારી લબ્ધિનો છે કે બીજા કોઈની લબ્ધિનો ! શ્રી કૃષ્ણની લબ્ધિના લાડવા છે," એમ નેમિનાથે જવાબ આપ્યો. તમારી લબ્ધિના નથી જો એમજ હોય તો તે મને કલ્પે નહિ. એમ કહી, ઢઢણ મુનિ પરઠવવા માટે ચાલ્યા પોતેજ કુભારના નિભાડે જાય છે બીજા સાધુને મોકલ્યુ તેમ નહિ. પોતાનુ કામ પારકા પાસે ન કરાવવુ તે નિયમ તો જુઓ !

ઈંટ નિભાડે જઈ કરી હુ વારીલાલ
ચૂર્યો કર્મ સમાજ રે હુ વારીલાલ
આવી શુદ્ધિ ભાવતા હુ વારીલાલ
પામ્યા કેવળ જ્ઞાન રે હુ વારીલાલ

અંતઃકરણની વિશુદ્ધિ એ જ સાચી જીવન સિદ્ધિ કુંભારના નિભાડે જઈ બેસી, લાડવાનો ભૂકો કરે છે જ્યાં ચાર લાડવા ચોળે છે ત્યાં ચાર ઘનઘાતી કર્મ ચોળાઈ જાય છે ક્ષપક શ્રેણી, ક્ષાયક ભાવ, કેવળ દર્શન અને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી લીધું ઉપાશ્રય કે મંદિરમાં જ ધર્મ સાધના થાય તેવું કંઈ નથી. અહીં તો કુંભારના નિભાડા જેવા સ્થાને કેવળજ્ઞાન પ્રગટી ગયું અંદરનો જ્યારે ભાવ ઉછળે છે ત્યારે ગમે તે સ્થળ કે સમય હોય ભવની રાશો તૂટતા વાર લાગતી નથી કેવળી વહોરવા જાય પછી અસુજતું થાય ખરૂં ? પાંચ અંતરાય કર્મનો વિચ્છેદ થયો ચાર ઘનઘાતી કર્મોને ક્ષય કરી નાખ્યા એ માટે છ માસ સુધી ખેડ કરી અને અનંત સંસારને તોડી નાખ્યો શાશ્વત સુખના અધિકારી બની ગયા

મૃગચર્યા કરવા પુત્ર તૈયાર થયો છે માતા-પિતા કહે છે, હે પુત્ર ? જેમ સુખ ઉપજે તેમ કર માતાપિતાએ જાણી લીધું કે પુત્રને વૈરાગ્યનો ખરેખરો રંગ લાગી ગયો છે વિષય રસ ઉડે ત્યારેજ વૈરાગ્ય રસ આવે છે વૈરાગ્ય અને વિષયને પ્રતિસ્પર્ધતા છે સંસારનો માર્ગ અને મોક્ષનો માર્ગ ઉલટો છે. વિષયના સુખ અલ્પ છે, ભાવિમાં અનંતગણું દુઃખ ઉપજાવે તેવા છે, તેવો પાકો નિર્ણય, જે બ્રહ્મચર્યને માર્ગે પડે છે, તેને જ આવી શકે છે

આ સમયે, શ્રી જેઠાલાલભાઇ પરસોતમ પારેખ અને શ્રી વૃજલાલભાઈ કરશનદાસ પારેખે સજોડે બ્રહ્મચર્ય વ્રત અંગીકાર કર્યું હતું

ત્યારબાદ, જૂનાગઢ, જેતપુર, ધોરાજી, ઉપલેટાથી

પધારેલા શ્રી સંઘોના ડેપ્યુટેશનોએ બા. બ્ર. પૂ. લીલાવતી બાઈ મહાસતીજી સાહેબને શેષકાળ સોરઠ પ્રાન્તમાં પધારવાની તથા ધર્મલાભ આપવાની આગ્રહભરી વિનતી કરી હતી

પૂ. મહાસતીજી સાહેબે-બ્રહ્મચારીઓ માટેનું "ચારિત્ર રંગે રંગી ચૂંદડી રે" નું કાવ્ય ગાયું હતું અને વ્યાખ્યાનની સમાપ્તિ થઈ હતી

વ્યાખ્યાન ૧૧૫ મું

સંવત ૨૦૨૧ના કારતક સુદ ૧૩ સોમવાર, તા ૧૬-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯માં અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે મૃગાપુત્ર માતાપિતાને મૃગચર્યાનું સ્વરૂપ સમજાવી રહ્યા છે

मिगचारियं चरिस्सामि एवं पुत्ता जहा सुहं ।
अम्मा पिऊहिंऽणुन्नाओ जहाइ उवहिं तहा ॥८४॥
मिग चारियं चरिस्सामि सव्व दुक्ख विमोक्खणिं
तुब्भेहिं अम्मणुन्नाओ गच्छ पुत्त जहा सुहं ॥८५॥

મૃગાપુત્ર કહે છે કે હું મૃગચર્યા કરીશ વનમાં રહેતા મૃગલાઓને કોઈનો આધાર હોતો નથી. કોઈ તેની સાર કે સંભાળ લેતું નથી એ કે વનના મૃગલાઓ તો પરતંત્ર છે જ્યારે હું તો સ્વતંત્રપણે વિચરતો જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રમાં રમણતા કરીશ હું સંસારને ફરી પણ યાદ નહિ કરૂં મુનિ થયા પછી પણ સેવા કરવાના ભાવ રાખીશ પણ સેવા લેવાના ભાવ

નહિ રાખું. સર્વ દુ ખથી વિમુકત થવાનો આ સયમપથ છે

માતાપિતા આજ્ઞા આપે છે હે પુત્ર? સુખ ઉપજે તેમ કર તેમા વિલબ કર નહિ માતાપિતાએ મૃગાપુત્રમા સાચા વૈરાગ્યના દર્શન કર્યા છે સિહ માફક દીક્ષા લઇ સિહ માફક પાળે એવો, વીતરાગના માર્ગને દીપાવે તેવો પુત્ર છે એવી પૂર્ણ ખાત્રી થયે આજ્ઞા આપે છે.

एवं सौ अम्मापियरो, अणुमाणित्ताण बहु विह ।
ममत्त छिन्दई ताहे, महानागा व्व कं चुय ।। ८६

મૃગાપુત્ર સયમપથે પડવા તૈયાર થઈ ગયા આખા ગામની અ દરથી અને બહારથી કચરા કઢાવવા કોટવાળને આજ્ઞા આપી દીધી ઠેર ઠેર પાણીના છ ટકાવ કરવામા આવ્યા ધ્વજા પતાકાઓ અને નગરના ચોકે ચોકે માડવા નાખવાના હુકમો કરી દીધા હજાર પુરુષો એકી સાથે ઉપાડી શકે તેવી શિબિકા તૈયાર કરાવી માતાનો એકનો એક પુત્ર, પ્રિયકારી, ઇષ્ટકારી, ક તકારી, મનોજ્ઞ, આખના રત્ન સમાન, હૈયાનો હાર, કાળજાની કોર સમાન–વહાલોપુત્ર દીક્ષા લેવા તૈયાર થાય. એના માતાપિતાને ઉલ્લાસ કેટલો હોય? અપૂર્વ મહોત્સવ મનાવે છે પોતાના વૈભવ પ્રમાણે ૧૦૮ સોનાના, ૧૦૮ રૂપાના કળશ, ૧૦૮ રૂપુ અને રત્ન, ૧૦૮ સોનુ અને રત્ન, ૧૦૮ માટીના કળશનુ પ્રદર્શન કરી, વચ્ચે મૃગાપુત્રને બેસારી અભિ-ષેક કરે છે સ્નાનમ જન કરાવનાર નાઈને એક લાખ સોનૈયા આપે છે આ તો રાજાનો કુવર દીક્ષા લ્યે છે એટલે ઘણા ઘણા ને લાભ મળે નાઇ આવી, હાથ પગ ધોઈ, મોઢા આડે આઠપડુ વસ્ત્ર રાખી, પરમ યતનાપૂર્વક માથાના વાળ લઈ લ્યે છે ચાર આગળ વર્જીને બધા વાળ કાઢી નાખે છે ત્યાર

બાદ ગાત્રે ચંદન ચર્ચી, ભાર થોડો અને મૂલ્ય ઘણું એવા આભુષણો પહેરાવે છે બાજુબંધ પોંચી, ડોકમાં અઢારસરો-નવસરો-ત્રણસરો હાર પહેરાવી દીધા આખી ડોક ઢંકાઈ જાય છે હિરા, માણેક, મોતી રત્નના આભૂષણો પહેરાવ્યા. કેડે રત્નજડિત કંદોરો, સુરવાળ, અચકન, સોનેરી જામા દીપે છે માતાએ હંસ લક્ષણની સાડી, પાણીની ધાર જેવા મુલાયમ વસ્ત્રો પહેરી, પુત્રના માથાના વાળને ધોઈ-સાફ કરી ચંદનમાં રંગરોળી રત્નના દાબડામાં મૂકી દીધા તિથિએ સ્મરણ કરવા માટે સંસારી જીવો યાદી તરીકે રાખે છે સરઘસમાં હજારોની સંખ્યામાં નગરજનો સામેલ થયા સૌ પોતાના જીવનને ધન્ય માનવા લાગ્યા છે

મૃગાપુત્રે પાલખીને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દીધી અને ત્યાર બાદ પાલખીમાં સિંહાસને બીરાજમાન થયા બે બાઈઓ ચામર ઢોળી રહી છે માતાજી ભદ્રાસને જમણી બાજુ બેઠાં છે ડાબી બાજુ ધાવમાતા રજોહરણ વસ્ત્ર, પાત્ર લઈને બેઠા છે મોક્ષની તાલાવેલી લાગી છે મમતાનાં બંધનોને ફગાવી દીધા છે

બંધ કરી રે મમતાનાં દ્વાર ને,
તારો કુડો બની રે સંસાર બંધ કરી રે
જન્મીને નથી ફરી પામુ જનમણુ
ક્યારે ફૂટશે પુરણનો ભાર બંધ કરી રે
તારો કુડો બની રે સંસાર બંધ કરી રે

દીક્ષા લેવી છે સંયમ પંથે પડવું છે તે હાથની વીંટીને કે શરીર ઉપરના આભુષણોને જોતા નથી આ તો માવતર પોતાના કોડ પૂરા કરે છે આ પહેરૂ તો સારો લાગુ ! એવી

દષ્ટિ દીક્ષાર્થીની હોય ? પરની શોભામા મારી શોભા થાય એ માનનારો આત્મા નથી તારી શોભા પરથી હોય કે શીલથી ! નેકટાઈ બાધી હોય તો ઠીક લાગે બ્રિટીશરો ચાલ્યા ગયા પણ ગળેફાસો રહી ગયો એની જરૂર શી છે ? પુરુષોને એવા વ્યસન પડી ગયા છે કે જેવા પાટલુન, તેવા જોડા, તેવોજ કમરનો પટો, જેમ બૈરામા મેચીંગ ચાલ્યુ–એરીગ, બગડી, વીંટી, માળા, ચપલ, ચશ્મા, રીબીન અને તેવોજ ચાદલો–તેમ પુરુષોમા પણ થઈ ગયુ છે રોજ સજાયો ફેરવી, હજામત તો કરવી જ જોઈએ ભલેને લોહી નીકળે ! શરીરને વિભુષા કરવામા આજે એટલી બધી તાલાવેલી થઈ ગઈ છે કે તે છોડવુ સહેલુ લાગતુ નથી અહી તો રાજકુવર દીક્ષા લ્યે છે, છતા દાગીના–ઘરેણા ઉપર મૃગાપુત્રનુ લક્ષ્ય નથી બત્રીસ નારીઓ સામે જોયુ નથી કે શુ કરે છે ! એક વખત મોઢુ દેખાડી આવુ, શુ એવુ હોય? મૃગાપુત્રે મમત્વ ભાવને છેદી નાખ્યો છે જે જન્મે છે તે મરે છે અને મરીને ફરી જન્મે છે, તેમા મમત્વ શા માટે ? એક ખાડમાથી બીજી ખાડમા, આમ ભવોભવ અનતકાળથી જીવની સ્થિતિ છે હવે જો મમતાનાં દ્વાર બધ કરી દેવામા આવે તો ભવનો આરો આવી જાય જીવ બધા સાથે મમતા રાખે છે પણ સાથે આવવા કોઈ સમર્થ નથી

સુત, નાર, માત, પિતુ, ભાઇ, કોઈ અંત સહાયક નાહીં,
કયું ભરે પાપકા થેલા, સબ ચલા ચલીકા ખેલા,
દો દિનકા જગમેં મેલા, સબ ચલા ચલીકા ખેલા

આ સસારમા આપણે જોઇ રહ્યા છીએ કે દુશ્મનની છાતી ફાટી જાય તેવા દીકરાઓને, બાપ કાધે ચડાવી સ્મશા-

નમાં મેતી આવે છે માતા-પિતા, ભાઈ કોઈ સામે જતુ નથી. આ ભાઇ પુત્ર, પુત્રી, સ્ત્રી તરીકે સબંધે જોડાણા પણ શુ કાયમ રહેવાના છીએ! તો પછી પાપનો મેલો કેમ ભરી રહ્યા છો! કાળા બજાર કોના માટે? કર્યો કર્મ કોણ ભોગવશે?

जे पावकम्म हि धण मणुसा समाययन्ती अमइ गहाय पहाय त पास पयट्टिए नरे वेराणुबद्धा नरय उवेन्ति ॥२॥

મનુષ્યો પાપ કર્મ વડે ધનને અમૃત માનીને એકઠું કરે છે પણ સમજતા નથી કે આ મોહજાળનો પાસલો થાય કર છે 'नेहपासा भयकरा' મૃગોને પકડવા માટે જગલમા પારાધીઓ પાસલો નાખે છ, તેમ આ સસાર રૂપી અટવીમા જીવને માતા-પિતા ભાઈ બહેન માસી, દોઈના સબંધે બધા પાસલા રચાયા છે જીવ તેમાં જકડાઈ જાય છે આ પાસલાની વાત કેશી સ્વામીએ કહી છે કે સ્નેહનું બધન ભયકર છે કોણ તારૂ નામ રાખવાવાળુ છે? છતા મમતા પારાવારની છે મારે દીકરો હોય તો સારૂ! આવ્યો ત્યારે કોને સેગો લઈને આવ્યો હતો?

એક દીકરા માટે થઈને કેટકેટલા મનોરથ તૈયાર કરે છ! સટ્ટા બજારમા પચાસ હજારની ખોટ કરીને આવ્યો હોય છતા મા કહી દ્યે કે જો જો તમે કઈ ભાઈને કહેતા નહિ કઈક કાશુ પીશુ કરશે તો આપણે ઉગી સરશુ! આમ ચૂપચાપ થઇ જાય વળી ઉપરથી આશ્વાસન આપે, હોય, થઈ જાય આનદથી ખા પી અને લહેર કર. અને જો ભૂલેચૂકે પિતા કહી દ્યે કે રળવાનુ આવડતુ નથી ને ગુમાવી રહ્યો છ! આવા ખોટનો વપાર કર્યો? બસ થઈ રહ્યુ કાં બાસલેટનો

ઠખો ઉંધો વાળશે કે માંકડ મારવાની દવા પી લેશે ? સ સા-
રમા ખોટ ખાઈ લ્યો છો તે સહન કરવાની શકિત છે અને
ઉપર જતા સમાધાન કરતા પણ આવડે છે, તો પછી કર્મ સાથે
સમાધાન કરતા કેમ આવડતુ નથી ? અહી ઉપાશ્રયમા પગ-
રખા જાય, ત્યા ઊચો નીચો થઈ જાય મળે નહિ, એટલે
કહે પનોતી ગઇ, જો મળે તો ત્યાને ત્યા કઢાવે અજ્ઞાની
જીવોની શી વાત કરવી ? સાવરણીનુ ભોથુ ગાયે મોઢામા
લીધુ હોય, તો બાઈઓ ગાયને ધોકે ધોકે ટીપી નાખે.
અરે ? પણ મમતામાને મમતામા મરી જશો ભર્યા પટારા
એમજ પડી રહેશે આત્માનુ છડેચોક પતન કરી રહ્યા છો
દીકરા સ્વર્ગના બારણા થોડા દેખાડી દેશે ? આજે તો કહેશે,
છોકરાવને ક દમૂળની ના કેમ કહેવાય ? ભાઈ માટે તો કરી
દેવું પડેને ? દશા તો જુઓ ! તમારા પુત્રો તમારી હયાતીમા
તમારૂ કહ્યુ કરે નહિ, તે ધર્મ શુ સાચવી જાણશે ? તમારૂં
નામ શુ રાખશે ? ઉપાશ્રયના બારણા જોશે કે કેમ, તે શકા
છે. તમે સવાર–સાજ પ્રતિક્રમણ, સામાયિક આદિ કરો છો
પણ તમારા છોકરાઓ તેમ કરશે તેવુ તમને લાગે છે ? જો
ન લાગતુ હોય તો એમને માટે થઇને મમતામા શુ મરી
રહ્યા છો ?

અરે ભાઈ ! મોહ જ રોવરાવનાર છે, મમતા મારી
નાખનારી છે કઈક બેબી–બાબા મૂકીને આવ્યા છો સગપણ
કઈક જોડયા ને તોડયા છે જ્ઞાનીઓએ સ્નેહપાસને વધુમા વધુ
ભય કર ગણ્યો છે આરાધનાની આમ્રઘટામાજ જયશ્રીની
કોકિલા ટહુકે છે

મૃગાપુત્રે મમત્વ ભાવનો ઉચ્છેદ કરી, જેમ સર્પ કાચળી છોડી ચાલ્યો જાય છે અને પાછું વાળીને જોતો નથી તેવી રીતે મૃગાપુત્ર ઘરબાર છોડી બત્રીસ સ્ત્રીઓનો ત્યાગ કરી, ચાલી નીકળ્યા છે સ્ત્રીઓ અને માતા રૂદન કરે છે, પણ તેની સામય જોતા નથી. એ તો સમજે છે કે પાડોશીના ઘરમાં ઘીની પાટુડીઉ ઉંધી વળે, તેમા મારે શું ? જેમ નમિરાજ ઈન્દ્રને કહેતા હતા કે મિથીલા બળે છે તેમાં મારૂ કાંઈ દાઝતુ નથી. મારૂ હોય તે બળે નહિ અને બળે તે મારૂ નહિ. જેને આત્માની કિંમત સમજાણી છે તેને પછી પર પદાર્થો તરફનો મોહ રહેતો જ નથી

જીવન ઝળકારે ખોયો સોના ઝળકારે મોહ્યો
મૂકી દીધા રત્ન અને કાચના ટુકડે મોહ્યો
માયાના બંધનમા મારૂ જીવન લટકાણુ જ્યારે નથી જાય ઉપાધ
ઓળી ઓળી જીંદગીને બાળી રે ઉપાધિ

સાત માળનો મહેલ બનાવ્યો હોય ફરનીચર ગોઠવ્યુ હોય પણ એકી સાથે શું સાતેય માળમા રહી શકાય છે! અરે મરીશ ત્યારે, છત્રીપલંગ એથી હેઠ પછાડશે અને સોપે હેઠે. પોતાના બંગલામા રહેવાનો પણ અધિકાર નહિ સમજાય છે?

સોના હીરા માણેકના ઝળકાટમા મોહીને ધમરૂપી રત્નને ફેંકી દીધુ માયાના બંધનમા જીવન અટવાઈ ગયુ જ્યારે ચાર જણા કાંધે ત્યારે જવું છે કે હાલી ચાલીને જવું છે! આડા પડીને જવુ છ કે બેઠા બેઠા જવુ છે! કાયર થાઓ નહિ. છોડવા જવું છ તને છોડી જાશે મરી જાશે તે જીવ્યુ કહેવાય જેનુ જીવન સુધરે તેનુ મોત અવશ્ય સુધરે. માણસનો અંતકાળ આવે, ત્યારે ખબર પડે કે તે જિંદગીમાં કેવું

જીવન જીવ્યો છે. પોતે મરવા પડયો હોય ત્યારે ખાટલા આસપાસ સગા–સબંધીઓ રોતા હોય, ત્યારે પોતે પણ ભેગો રોવા મંડી પડે શું મોહે કામણ કર્યાં છે! નવકારમંત્ર ભણો પણ કયા મોઢે! મોહનો વળગાંડ વળગ્યો છે જક્ષ કે ભૂત પ્રેતનો વળગાડ તો એક જિંદગી પૂરતો હોય છે પણ આ મોહનો વળગાડ તો ભવો ભવનો છે

મૃગાપુત્ર તૈયાર થઈ ગયા છે નાગ જેમ કંચુકી છોડે તેમ મૃગાપુત્ર માતા, બત્રીસ સ્ત્રીઓ, દાસ દાસીઓ બધા રૂદન કરે છે, પણ કોઈની સામે નજર સરખી પણ ફેરવતા નથી પોતાના લક્ષ્યે લક્ષ રાખી રહ્યા છે

इड्ढी वित्तं च मित्ते य, पुत्तदारं च नायओ ।
रेणुयं व पडे लग्गं, निध्धुणित्ताण निग्गओ ॥८७

મૃગાપુત્ર અપૂર્વ ઋદ્ધિને પામ્યા હતા છતા એ બધાનો ત્યાગ કરી દીધો સ્વાધીનતાએ ત્યાગ કરી દીધો, કારણ કે સમજણ પ્રગટી ચૂકી છે કે આ ઋદ્ધિ–સિદ્ધિ કે ધન આપણને ગર્તામાથી બચાવવાનુ નથી મમતા ભાવને છાડી દયો મરણ વખતે પોતાનો દીકરો ન પહોચે તો દીકરો સાભરશે કે સદ્ગુરુ સાભરશે ? મારા અંતકાળે મારા પાસમા ગુરૂદેવ હોય અને એની નીશ્રામા મારો શ્વાસ છૂટે એવી ધગશ હોવી જોઈએ અંતકાળે સગા–વહાલા સાકરનુ પાણી પાય, ત્યારે ગુરૂ હોય તે ચોવિહારના પચ્ચક્ખાણ કરાવે, અને જો તૈયારીમા હોય તો સંથારો પણ કરાવી દયે

મૃગાપુત્રે ઋદ્ધિ–સિદ્ધિ, ધન, મિત્રો, સગા–સ્નેહીઓને છોડયા સ્ત્રીઓને છોડી, જ્ઞાતિને છોડી, જેમ કપડા ઉપરથી

રજ ખ ખેરવામા આવે તેમ બધાને ખ ખેરી છોડી દીધા હૃદયમા આનંદની ઉર્મિઓ ઉછળે છે મુખ ઉપર પરમ શાંતિ વર્તી રહી છે

હવે મૃગાપુત્ર કેવી રીતે પંચમહાવ્રત અંગીકાર કરશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૧૬ મુ

સં ૨૦૨૧ના કાર્તક સુદિ ૧૪ મંગળવાર, તા. ૧૭-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યાં ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે મૃગાપુત્ર સંસારની ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ સગા-સ્નેહીઓ ભોગ વિલાસને કપડાં ઉપરની રજ પેઠે ખંખેરી આત્મ સમાધિ મેળવવા-સંપૂર્ણ સુખ મેળવવા કમર કસી છે

पंच महव्वयजुत्तो पंचहि समिओ तिगुत्तिगुत्तो य।
सब्भिन्तर बाहिरओ तवोकम्मंसि उज्जुओ ॥८८॥

પૂર્વ ભવે પંચમહાવ્રત પાળીને આવ્યા છે દેવલોકમા ગયા હતા પણ દેવો અવિરતિ હોય છે, એટલે મનુષ્યભવમાં પૂરું કરવા જાવજ્જીવ સુધીની સંયમ પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લેવા કટિબદ્ધ થયા છે પંચમૂઠી લોચ કરી, દીક્ષાપાઠ ભણી પંચ મહાવ્રત અંગીકાર કર્યા. પંચમહાવ્રત એ આસ્રવના દરવાજા છે સમિતિ એ પ્રવૃત્તિ છે ગુપ્તિ એ નિવૃત્તિ છે મનને અશુભ ભાવમા જતું અટકાવવું તેનું નામ ગુપ્તિ છે જીભને ખરાબ ખાટા વચનો બોલવા અટકાવવી, તેનું નામ ગુપ્તિ છે મુનિને

સત્ય અને વ્યવહાર એ બેજ ભાષા બોલવી કલ્પે છે આશ્રવનો નિરોધ કરવો, તેનુ નામ સવર સંવરના ૨૦ ભેદ છે. વિશેષમા ૫૭ પ્રકાર છે **सम्यक योग निग्रहो गुप्ति** સયમમાર્ગે પ્રવૃત્ત થવું તેનુ નામ સમિતિ છે આઠ પ્રવચન માતા છે. દ્વાદશાગીનો સાર આઠ પ્રવચન માતામા છે જે આ પ્રવચન માતાને ખોળે પોઢે છે, તેને જેમ માતા બાળકનુ રક્ષણ કરે છે તેવી રીતે સમિતિ–ગુપ્તિ રક્ષણ કરે છે નવીન કર્મબધ પડવા દેતા નથી અને જૂનાં ખપી જાય છે જૂના કર્મ ખપાવવા તપની જરૂર છે. જે જૂના કર્મો સત્તામા પડયા છે તેને ઉડાડવા માટે તપ છે

મહાતળાવને જેમ આવ રોકી ઉલેચતાં
સૂર્યના તાપથી પાણી શોષાસે કર્મથી બધુ'

જેમ એક તળાવ ખાલી કરવુ હોય, તો તે તળાવમાં જ્યાથી પાણી આવતુ હોય તે ભાગને બધ કરી દેવો પડે એટલે કે આવક આવતી બંધ કરવી પડે પછી ઉપરથી ઉલેચાય અને શેષ સૂર્યના તાપથી સુકાય જાય છે, અને તે પ્રમાણે આખું તળાવ ખાલી થઇ જાય છે એ પ્રમાણે સંયતિ આત્માઓ પાચ ઇન્દ્રિયોના ગરનાળાને બધ કરી, કર્મની થતી આવકને પ્રથમ તો અટકાવી દયે છે, પછી તપ વડે ક્રોડો વર્ષના સચય કરેલા બધા કર્મને નિર્જરાવે છે સિહની ગુફામા મૃગલો આવી શકતો નથી, તેમ જે સાધુનો સિહ જાગી ગયો છે–એટલે કે જેણે મહાવીરના સિદ્ધાતોને હૈયામા પચાવ્યા છે–એનો જ્યા નાદ ગાજતો હોય, ત્યા તે મુનિમા પાપ કઈ રીતે પેસે ? મુનિ સિદ્ધાતનો આશ્રય લે છે તેને સિદ્ધાત ઉપર ખૂબ જ પ્રેમ હોય, તે હમેશા સિદ્ધાતને આગળ

કરીને ચાલતા હોય છે સિદ્ધાંત તો નિકાલાબાધીત છે તહત્ત પ્રમાણ છે, તેમા શકા કે કખા કરવા જેવુ છેજ નહિ જે શકા કરે છે તેને સમકિતના અતિચાર લાગે છે જૈન પ્રવચનની અદર સિદ્ધાતમાં શકાને સ્થાન નથી.

પ્રભુ! તારા સારા સિદ્ધાંતોને વાણી હૃદય ભરે રે–કરુણા સાગર
કરુણા સાગર કરુણા કરો અમ ઉપર પ્રભુ મહેર કરો
પુણ્યથી મળ્યા પાપ જગતમા તે હઠાવી વરો દૂર કરો
પ્રભુ રાહ બતાવો મુક્તિ પુરીનો,
જેથી પથ તમારો જડે–કરુણા સાગર

ભગવાનના સિદ્ધાત અણમોલ છે જે આ સિદ્ધાંતોને જીવનમા ઉતારે છે તેની કષાયની કાલીમા નીકળી જાય છે અને સવે દુખનો અત આવી જાય છે અધ્યાત્મ યોગના પ્રભાવ વડે હવે નવા કમ પેસી શકતા નથી. જેમ મલ્લને કુસ્તી કરતા કરતાં લાગી ગયુ હોય તો સાંજ પડે માલિશ આદિ સુશ્રુષા કરાવે છે અને બીજા દિવસ માટે તૈયાર થઈ જાય છે યુદ્ધમા સૈનિક ઘવાય તો ઘા રૂઝવી નાખીને તેને ફરી રણમોરચે મોકલવા તૈયાર કરવામા આવે છે તેવી રીતે પ્રતિક્રમણ તે ઘા રૂઝવનારૂ છે કમ સામે યુદ્ધ કરતાં દોષ કે અતિચાર લાગી ગયો હોય તે નિવારવા માટે પ્રતિક્રમણ છે પાચ મહાવ્રતધારી રાત્રિ અને દિવસનાં બે પ્રતિક્રમણ કરે છે ચાર મહાવ્રતધારી પાપ લાગે ત્યારે પ્રતિક્રમણ કરે છે

મૃગાપુત્ર મુનિ સયમના માર્ગે વિચરતા નિર્મમત્વી બન્યા સઘાડા સપ્રદાય, શ્રાવક–શ્રાવીકાનો મમત્વ રહ્યો નથી. ચેલા ચેલી કરવાનો પણ મોહ રહ્યો નથી 'મિસ્ટુરી સૂણ સગત, કોઇનીયે પડી નથી એ તો આત્માની રમઝટમાં જ નવરા થતા નથી. છેલ્લો ભવ છે દેણુ બધુ પતાવવુ છે કમનો

મ્ટ્રોક રહેવા દેવો નથી લાભનો મદ નથી જાતિનો મદ નથી પોતાની ઓળખાણ પણ કરાવતા નથી સસારીની કોઈપણ વાતમા પડતા નથી કેવળ આત્મ સ્વરૂપમા રમણતા કરવી છે પર ભાવમા ન જવાય તેની તકેદારી રાખે છે જીવ અનંતીવાર નિગોદમા ઉત્પન્ન થયો છે ત્યા માન-પાન કયા-હતુ ! માનને લઈને જીવ ક્રોધ કરે છે ક્રોધ અને અભિમાન બન્ને જીવને પાડનાર છે જેવી રીતે વાસની અદર કપુર ઘસતા અગ્નિ થાય છે તે વાસનો જ નાશ કરે છે, તેમ જ્ઞાની કહે છે કે તારૂ જ અભિમાન તારો નાશ કરી નાખશે માટે અભિમાન છોડી નિસગ દશાને ધારણ કર

અપ્રમત્ત દશામા ઝૂલવા માટે મૃગાપુત્રે અસગ દશા ધારણ કરી સગ પછાડનારો છે સગને લઈને રાગદ્વેષના પરિણામ થઈ જાય છે મૃગાપુત્રે ઋદ્ધિનો ગર્વ ત્યજ્યો છે રસનો ગર્વ પણ ત્યજ્યો છે લૂખુ, તુચ્છ, નિરસ, પ્રાત-આહાર લ્યે છે, શાતાનો ગર્વ ત્યજ્યો છે એકને બોલાવે ત્યા હજારો નોકરો ઉભા રહેતા, તેને બદલે મુનિદશામા તો કોઈને હુકમ જ કરવાનો રહેતો નથી આ ત્રણ ગર્વથી રહિત થયા છે અને આત્માને સ્થિર કરી દીધો છે લાભ મળે તો મદ ન કરે, અલાભે શોક ન કરે આવી દશા રહેવી બહુ જ કઠિન છે લાબુ જીવાય કે આજ મૃત્યુ આવે જીવન અને મરણમા સમભાવ વર્તે છે, કોઈ નિદા કરે, કે પ્રશસાના પુષ્પો વેરે, બન્ને પ્રત્યે સમાનભાવ વર્તે છે મુનિનુ કર્તવ્ય તો જુઓ ! માન મળે તો પુન્યનો ઉદય થયો જાણે, અપમાન મળે તો લાભાતરાય કર્મનો ઉદય જાણે આમ ભાવોને સમજી, નિમિત્તોનો વાક ન કાઢતા, સમભાવમા ઠરે છે પ્રતિકૂળ સયો-

એમાં સમભાવ ટકાવી રાખવો એ કેટલુ કેળવે ત્યારે થાય ? જ્યારે માણસને જશને બદલે જુતાં મળે ત્યારે માણસને આઘાત લાગે છે પણ સમકિતી આત્માઓ તો એમ જ જાણે છે કે લોકોનો વાંક નથી, મારા અજશોનામ કર્મનો ઉદયકાળ છે ને હું સમતા રાખીશ તો બધુ ઠીક થઈ રહેશે. આવા મુનિઓને કોઈ જાતનો ભય નથી જેણે ભગવાનની વાણીનું આરાધન કર્યું છે, તેને બીજાઓ શું કરી શકે તેમ હતા ? મોતનો ભય નથી, અપ-જશનો ભય નથી પાપને પંથે પડવાનું નથી, પછી પાપનો ભય રહે કયાંથી ? હૃદય શુદ્ધ અને પવિત્ર છે અનિદાન એટલે ઇચ્છા નથી મોટો દેવ બનું કે વાસુદેવ થાઉં એવી પણ ઇચ્છા નથી પૌદ્ગલિક વૈભવો તો જ માંતરોમાં ઘણાએ મેળવ્યા અને છોડયા છે હવે તો માત્ર મોક્ષ અભિલાષા" આ લોકમાં આશ્રય ન લેવાની ઇચ્છાવાળા મુનિઓ પરલોકની પણ અપેક્ષા રાખતા નથી ચંદનને કોઇ વાંસલાથી છોલે કે ઘસે તો પણ સમભાવ રાખે છે ચંદન જેવો સ્વભાવ થઈ ગયો હોય છે

કોઈ લાખ ઉઠાવે ઘસી ઘસીને, તો પણ કહુ છુ ઘસી ઘસીને,
પરની શાંતિમાં મારે રમવું છે પ્રભુ ! ચંદન મારે બનવું છે પ્રભુ
બધુ દુઃખ જગતનુ ખમવું છે પ્રભુ ! ચંદન મારે બનવું છે.. પ્રભુ

આજે બીજાને માટે સંકટ સહન કરનાર કેટલા છે ! જરાક કર્યું હોય ત્યાં વાજું ગાઈ બતાવે છે શેરડી કોલુમાં પીલાયને પણ અમૃત સરખા રસના વાટકા ભરી દયે છે ફૂલ તેલ ઘાણીમાં પડીને પણ વાતાવરણમાં સુગંધ પ્રસરાવી જાય છે એકેન્દ્રિય જીવોમાં આટલા ગુણો છે પથ્થર મારનારને ઝાડ ફળ આપે છે કાપનારને બળતણ આપે છે અને છાયે આવનારને શિતળતા આપે છે

ઓલ્યાં ઝાડવાં પોતાનાં ફળ નથી ખાતાં રે
ઉપકારી એનો આતમા રે
ઓલ્યાં તલાવડાં પાણીડાં કોઇ દિ ન પીતા રે,
ઉપકારી એનો આતમા રેજી
વનમાં રઝળતી ને ઘાસ મુખે ચગતી રે,
એરી ઓલી ગાવલડી પોતાનાં દૂધ નથી પીતી રે,
ઉપકારી એનો આતમા રેજી

આવા મહાન પુરુષો દુ ખ સહન કરે છે પણ કોઈને દુ ખરૂપ થતા નથી જેટલા જેટલા કર્મોના આવવાના કારણો છે તે આશ્રવ દરવાજા બધ કરી દીધા છે આધ્યાત્મિક ધ્યાનમા લયલીન બની ગયા છે જૈન શાસનમા દીક્ષા લીધા પછી, પગ ઉપર પગ ચડાવી બેસી રહેવાનુ નથી દીક્ષા લીધા પછી તો ઘણુ કામ કરવાનુ હોય છે

एवं नाणेण चरणेण, दंसणेण तवेण य ।
भावणाहि य सुद्धाहि सम्म भावेत्त अप्पयं ॥९४॥

એવી રીતે મૃગાપુત્ર જ્ઞાનની આરાધના કરનારા દર્શન, આરાધના કરનારા, ચારિત્ર્યના સ્વરૂપમા ઝીલી રહ્યા છે તપ એ અમોઘ હથિયાર છે જ્યારે આત્મા શુદ્ધિ થાય ત્યારે જ આત્મસિદ્ધિ સભવી શકે છે મૃગાપુત્રે પ્રબળ પુરુષાર્થ ઉપાડી, સ્વભાવ દશામા રમણુતા કરતા કરતા ઘણા વર્ષોનો સયમ પાળ્યો

बहुयाणी उ वासाणि, सामण्ण मणुपालिया ।
मासिएण उ भत्तेणं, सिद्धि पत्तो अणुतरं ॥९५॥

આ મહાન પુરુષે બહારના રાજપાટ સાથે અભ્યતર સસારને પણ તિલાજલી દઈ, ઘણા વર્ષ સુધી ચારિત્ર પાળી ક્ષાયક ભાવ, ક્ષપકશ્રેણી, કેવળ દર્શન અને કેવળ જ્ઞાન પ્રગટ

કરી લીધું આત્માની અનંત શક્તિનો ઉઘાડ કરી દીધો. આયુષ્ય આઠે એક માસ શેષ રહ્યો ત્યારે સંથારો કર્યો. શુક્લ ધ્યાનનો ચોથો પાયો સ્પર્શી, ત્રણ શરીર છોડી, સિદ્ધદશા ને વરી ગયા એ ગતિમાં પહોંચ્યા પછી હવે જન્મવાનું છેજ નહિ આપણે પણ મૃગાપુત્રના અધ્યયન ઉપરથી આપણાં જીવનની સરખામણી કરવાની છે જે પુરુષાર્થ મૃગાપુત્રે બતાવી, કર્મ ખપાવી, સિદ્ધ દશામાં પહોંચી ગયા, તે આદર્શ આપણે જીવનમાં ઉતારવાનો છે અને તોજ આપણા આ અમૂલ્ય માનવ ભવનો બેડોપાર થશે.

વ્યાખ્યાન ૧૧૭મું

સંવત ૨૦૨૧ કાર્તક સુદિ ૧૫ બુધવાર તા. ૧૮-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ આજે અષાઢ શુદ ૧૫થી જે ચાતુર્માસનો આરંભ થયેલો તેનો છેલ્લો દિવસ છે આજે ચાતુર્માસ પૂર્ણ થશે આ ચાર માસમાં સાધુ-સાધ્વીઓ એક સ્થળે સ્થિર રહે છે વિહાર કરતા નથી. આ ચાતુર્માસના ગાળામાં શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ, વિશેષ પણે ધર્મની આરાધના કરે છે ધર્મકરણી કરવાનું આ અનુકૂળ વાતાવરણ અણુાય છે ચાતુર્માસ દરમ્યાન ગુરૂ પાસેથી જે સાંભળ્યું હોય, તેને જીવનમાં કંઇક અંશે ઉતારે તેનું જીવન કલ્યાણકારી મંગલમય બની જાય છે આ જીવ અનંતકાળથી ચાર ગતિ અને ચોવીસ દંડકમાં

પરિભ્રમણ કરી રહ્યો છે, કયારેય પણ પોતાના તરફ દૃષ્ટિ કરી નથી. પરિભ્રમણ ટાળવુ હોય અને મોક્ષના અનતા-સુખની પ્રાપ્તિ કરવી હોય, તો ગુરૂ મહારાજ ધર્મના રહસ્યો જગત આગળ ખૂલા મૂકે છે, તે મુજબ બની શકે તેટલું વર્તન કરવુ જોઈએ.

આ ચાતુર્માસમા મૃગાપુત્રનુ અધ્યયન કહેવામાં આવ્યુ છે આ અધ્યયન જીવનમા ઉતારવા માટે છે સિદ્ધાતમા ચાર અનુયોગ કહેવામા આવ્યા છે દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ, ચરિતકરણાનુયોગ અને ધર્મકથાનુયોગ તેમા છેલ્લો ધર્મ-કથાનુયોગ સુદર છે બાલ જીવોથી માડી વૃદ્ધજીવોને પ્રિયકારી લાગે છે ધર્મકથાનુયોગમા ખાલી રાજા–રાણી કે રાજકુમારની વાત નથી, પણ તેમા અનતાહેતુ, અનતા ગમા, રહસ્યો અને ભાવો સમાયેલા છે

જૈનધર્મની કથાઓ સાધારણ રીતે ત્યાગ અને વૈરા-ગ્યથી ભરપૂર હોય છે બાળકને કઈ રીતે રાખવુ, સયમ કેમ અપનાવવો, યુવાનોમા કઈ જાતના સસ્કારો માતાપિતાએ રેડવા જોઈએ, ગૃહસ્થપણામા કેવી રીતે વર્તવું, સાધુપણામા કેવી રીતે વિચારવુ, વગેરે બધુ મૃગાપુત્રના અધ્યયનમા કહે-વામા આવી જાય છે સમજે તો અધ્યયનમાથી ઘણુ જાણપણુ થાય તેમ છે

મહાવીર પ્રભુએ ચરમ દેશનામા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૩૬ અધ્યયન પ્રરૂપ્યા, તેમા ૧૯મુ અધ્યયન મૃગાપુત્રનુ છે. પોતાની પાછળ ભવ્ય જીવોને લક્ષમા રાખી, ભગવાને સુદર માર્ગ બતાવ્યો છે

મૃગાપુત્રે તપની ઉત્કૃષ્ટ આરાધના કરી હતી નિવૃત્તિ પ્રધાન માર્ગ હાથ લાગી ગયો પોતાના આહારની ઉત્પન્ન કરવાની મહેનત નહિ, કપડાં માટે પણ મહેનત નહિ કેટલી નિવૃત્તિ! આ નિવૃત્તિ પામ્યા પછી જો અંતર્દષ્ટિ ન કેળવે તો પચાવવી મુશ્કેલ છે આ માટે ગયા પછી જો અંતર્દષ્ટિ ન ઉઘડે તો સાધુ જીવનમાં પ્રમાદ વધી જાય-સંસારીને રળવા પાછળ સૂવાનો જે કલા કના સમય પણ ન મળે ત્યારે સાધુને કઈ ચિંતા! કઈ કરવાનું છ? આવી નિવૃત્તિ પચાવતાં ન આવડે તો આ સ્થાન પ્રમાદનું સ્થાન થઈ જાય છે પ્રમાદની પથારી અને આળસના ઓશીકાં થઈ જાય છે તો ઉત્થાનને બદલે પતન થઈ જાય

મૃગાપુત્ર નિવૃત્તિપ્રધાન માર્ગ પામ્યા પછી ત્રીસી નથી રહ્યા પરંતુ પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ વર્તે છે જ્ઞાન અને ધ્યાનમાં જુડવા સતત, ઉત્કૃષ્ટ તપ આરાધના કરે છે ચારિત્રની રત્નત્રય આરાધના બીજ જેવી છે બીજનો ચંદ્રમા વધતા વધતાં પૂનમે સોળે કળાએ ખીલી, આખા નક્ષત્રમંડળને દેદીપ્યમાન બનાવે છે જાણે ધરતી ચંદનથી લેપાઈ ગઈ હોય તેવી ઠંડી લાગે છે તેવી રીતે જેનો આત્મા ચારિત્રમાં [illegible] કળાએ ખીલે છે ત્યારે કેવો સુંદર બને!

મૃગાપુત્ર બીજના ચંદ્ર સરીખા, ક્રમશઃ આગળ વધતાં [illegible] આરાધના કરતાં સંપૂર્ણ વીતરાગ દશા પ્રાપ્ત કરી [illegible] મૃગાપુત્રે મોક્ષરૂપી ધ્યેય પ્રાપ્ત કરી લીધું

મૃગાપુત્રના અધ્યયનથી આપણે જીવનમાં જ્ઞાન થયા પછી [illegible] વિવેક વધ્યો પછી, ચારિત્ર અને તપમાં

રમણુતા કરવાનુ છે મૃગાપુત્ર સમકિતી આત્મા છે તત્ત્વની શ્રદ્ધા છે–જ્ઞાન છે. છતા માબાપની રજા માગે છે. માતા–પિતા સ યમ માર્ગની દુષ્કરતા સમજાવે છે. તે સામે પોતે પૂર્વ ભવમા જે નારકીના દુ ખ ભોગવી આવ્યા છે, તેનુ વર્ણન કરતા કહે છે, કે એ દુ ખ સામે આ સ યમનુ દુ ખ કઈ વિસાતમા જ નથી સાચો માર્ગ હૈયામાં બેઠો છે

જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયુ, છતા દીક્ષા લીધી, કેમ કે જ્ઞાન એકલુ કાર્યકારી નથી ચારિત્ર અને તપ વિના કર્મ ખપે નહિ જો તમારે આત્માનુ હિત કરવુ હોય, તો ચારિત્ર જોઇશે જે પ્રભાવશાળી, યશસ્વી, તેજસ્વી, ગુણધારક, તપમાં પ્રધાન,.ચારિત્રમા પ્રધાન હોય છે, તે ગતિની પ્રધાનતા પામ્યા વિના રહેતો નથી મોક્ષ ગતિ, ચારિત્ર, જ્ઞાન, દર્શનની પ્રધા-નતાવાળાને જ પ્રાપ્ત થાય છે. કેવળ દર્શન, યથાખ્યાત ચારિત્ર, અકષાયભાવ, સ પૂર્ણવીતરાગ દશા, આત્મસ્વભાવમા રમ-ણુતા કરી જે અર્થે આ માનવ દેહ પામ્યા, તે હેતુ પાર પાડયો દુ:ખને વધારનાર આર ભ અને પરિગ્રહ છે મમત્વભાવ છે મમતા તે બ ધન છે તે બ ધનને છેદી સ્થિર થયા ધનથી મમત્વ થાય છે અને તેથી જ ધન એ મહાભયનુ કારણ છે ધન હોય તો ચોર લૂટે, રાજા દ ડે, સરકાર ટેકસ નાખે, ઉપાધિના પાર નથી જે રસ્તે નાગ રહેતો હોય, તે રસ્તેથી જાઓ ખરા ! કારણ કે પ્રતીતિ છે કે કરડયા ભેળો મરી જઈશ. તેમ અમે કહીએ છીએ કે આ પરિગ્રહ ફૂ ફાડા મારતો નાગ છે આ સાભળવુ તમને ગમે ! કેમ ગમે ! કેમકે હજુ તમને પરિગ્રહનુ સ્વરૂપ સમજાયું નથી પણ હવે સમજજો કચન, કાન્તા, કાયા, અને કુટુ બની અહી તો પાકી નિકાસ

બધી છે કંઇ પણ સાથે લઇ જવાતું નથી, છતાં મમતા કેટલી ! જડ અને ચૈતન્યના ભેદ ત્રણેય કાલે જુદા છે, એવું જાણ્યાનું ફળ શું પામ્યા ? ખાવા બેસે તો વાનગીઓનો પાર નહિ પહેરવેશમાં પણ મનોજ્ઞ અને અમનોજ્ઞ આમ પાંચેય ઇન્દ્રિયોને છુટવી નાખી છે જ્ઞાનનું ફળ વિરતિ છે, જે જ્ઞાન વિરતિમા ન પરિણમે તો, તે જ્ઞાન ફોગટ જ્ઞાન છે

એક વખત ઔરંગઝેબને એવી ભાવના થઈ કે બધા મુસલમાન ધર્મ પાળતા થઈ જાય તો ઠીક એક જ ધર્મ રાખવો મંદિર વગેરે રહેવાં ન દેવા ખેતરમા મોલાત ઉભી હોય ત્યાં આગળથી ઔરંગઝેબના સૈનિકો જઇને ઉભા રહે. બોલો મુસલમાન ધર્મ સ્વીકારો તો જ આ ખેતરનો પાક તમને ઘેર લઈ જવા દઇએ. પેટ ઉપર કુહાડો પડતો હોય ત્યારે માણસની મતિ મૂંઝાઈ જાય છે લોકો પરાણે મુસલમાન ધર્મ સ્વીકારે છે એવી રીતે કેટલાયે ખેડૂતોને મુસલમાન થવા લાગ્યા, ઔરંગઝેબ બહુ રાજી થયો એ વખતે શ્રી લાલજી મહારાજ ઔરંગઝેબને મળવા આવે છે શ્રી લાલજી મહારાજને વાત કરી કે—મે એવો કીમિયો ઉપાડ્યો છે કે આટલી બધી સંખ્યામા મુસલમાનો થઈ ગયા શ્રી લાલજી મહારાજે તે વાત સાંભળી વાત ઉપર પડદો પાડી દીધો બે ચાર દિવસ ગયા પછી ફરી શ્રી લાલજી મહારાજને ઔરંગઝેબને મળવા આવવાનું થયું થોડીવારમા શ્રી લાલજી મહારાજનો ચેલો આવ્યો અને ગુરૂને કહેવા લાગ્યો કે હું રૂપિયો લઈ બજારમાં ગયો પણ મને કોઇએ કંઈ પણ વસ્તુ વેચાતી ન આપી ઔરંગઝેબ આ સંવાદ સાંભળી રહ્યા હતા તે બોલ્યા—વસ્તુ મંગાવીજ જોઈએ કેમ ન મળે લાવો,

જોઉ રૂપિયો! જ્યા ઔરગઝેબ હાથમા રૂપિયો લઈને ખખડાવે, ત્યા ખોટો જણાયો અરે! આ તો ખોટો રૂપિયો છે, એની વસ્તુ કોણ આપે? શ્રીલાલજી મહારાજ કહે કે અરે, સાહેબ? એમ કેમ બોલો છો? તમારી છાપ તો છે ને? રાજની છાપ છે, પછી વાધો હોય? ઔરગઝેબે જવાબ આપ્યો મહારાજ, છાપ ભલે રહી પણ અદરથી ખોટો છે. લાલજી મહારાજે તરત જ વાત પકડી લીધી. મહારાજ આ તમે બધાને મારીને મુસલમાન કરાવો છો, પણ બધાના હૈયામા તેનો જ ધર્મ રમી રહ્યો છે. તમે દેખાવ પૂરતી જ છાપમારી છે, પરતુ અતરથી તો ખોટા છે. ખખડાવો તો ખબર પડે.

લગભગ અમારા બધા શ્રાવકો એમ જ છે, લેબલ લગાવી દીધુ, પણ ખખડાવે ત્યારે ખબર પડે કે શ્રાવક પણાનો સાચો રણકાર કેટલામા છે? શ્રાવકો કેવા હોય? આગળના શ્રાવકો દેવતાના ડગાવ્યા ડગે નહિ, એવી તો એની અડગ શ્રદ્ધા હતી આજે તો ક્યાક જરાક ડાકડમાળ દેખે એટલે તણાઇ જાય–જાણે ધર્મ તો અહી જ છે. બીજા પથીઓએ, સ્થાનકવાસી પથ ઉપર કુહાડો મારવામા બાકી નથી રાખી

મૂળ સ્થાનકવાસીપથ અનાદિ કાળથી ચાલ્યો આવે છે. મહાવીર પ્રભુના નિર્વાણ પછી છિન્ન ભિન્ન થયુ છે તમારૂ ગામ તો હજુ ભાગ્યશાળી છે, બાકી તો જ્યા સ્થાનકવાસી સાધુઓના પગલાય નથી થયા, ત્યા સ્થાનકવાસીઓ બીજા ધર્મોમા ભળી ગયા છે જૈન દર્શન એ તો નિર્ગ્રથનો માર્ગ છે–નથી સ્થાનકવાસી, દેરાવાસી, દિગબરી કે શ્વેતાબરીનો!

મહાવીર પ્રભુએ પ્રરૂપેલ જ્ઞાનનો આ માગ ચાલ્યો આવે છે આ ધમ અનાદિ કાળથી ચાલ્યો આવે છે એક માણસ ખેત રમા ચાલ્યો જતો હતો, ત્યા તેના હાથ ઉપરની વીટી પડી ગઈ ધૂળમાં દટાઈ ગઈ જ્યારે અમુક સમયે હળ ફેરવવામા આવ્યુ ત્યારે નીચે દટાયેલ વીટી, ઉપર આવી હવે જે વીટી દટાયેલી હતી તે જ નીકળી. કોઈ નવી વીટી મળી નથી કોને જડી ? તો કહેશે, આ ભાઈને જડી ! એ પ્રમાણે આ જૈન ધમ બાબતમા થયુ છે

યતિઓએ લોકાશાને સૂત્રો ઉતારવા આપ્યા આચા રાગ, પ્રશ્ન વ્યાકરણ આમ બધા સૂત્રો ઉતારવા આપ્યા લોકાશાના અક્ષર બહુજ સુદર હતા લોકાશાએ શાસ્ત્રો ઉતા રવા માંડ્યા અને એથી એને જાણપણુ થયુ સિદ્ધાંત તો અણૂટ દરિયો છે ત વાત સમજમા આવી ગઈ સાધુ પણુ શ્રાવકપણુ વ ોરના શુ ધમ હોય અને આ લોકો પૂજા શેની કરી રહ્યા છે ! યતિઓ છત્ર છડી ચામર આધાકર્મી આદિ આહાર લઈ ચારિત્રને દોપ લગાડી રહ્યા છે આ લોકો પોતાના જ આત્માને છેતરી રહ્યા છે વગેરે વસ્તુ સમજણમાં બેઠી લોકાશાએ બે પ્રત લખવા માંડી. એક પ્રત યતિઓને આપી દેતા અને બીજી પ્રત પોતા પાસે રાખતા લોકાશાએ ત્યાર પછી દીક્ષા લીધી છે સ્થાનકવાસી ધમની ત્યારથી સ્થાપના ય ્ અ જે એ મહાપુરુષની જ્યોતિ છે જેમે શાસનનો ઉદ્ધાર કર્યો તન નામ લુકીયા ૫ યુ લુકવુ એટલે શોધવુ બીજો અથ લુકાળી કરવી અટલે માણસને રાખવા અને ખ ને કાઢી ન વુ એ ધાવ છ એમ સિદ્ધાતને શોધ્યા અને આચાય કથિત ચારિત્ર ક ટમા દહ સાદિ કોઈ પણ આગમથી બાધિત

વચન હોય તેને માન્ય ન રાખ્યાં

પ્રભુના માર્ગનો ઝંડો, લોકાશાએ હિંદમાં ફરકાવ્યો. તે વખતે યતિઓનું જોર બહુજ હતું રાજ તરફથી યતિઓને છડી અને છત્ર મળતા. તે સામે લોકાશાએ ઝૂંબેશ ઉઠાવી. સત્ય ધર્મના પ્રરૂપક બન્યા આજે સ્થાનકવાસી પંથ તે મહાપુરુષને આભારી છે આ પંથ ૫૦૦ વર્ષ થયા નથી નીકળ્યો, પણ અનાદિ કાળનો છે લોકાશાએ તો સત્ય શું હતું તેની તારવણી કાઢી, સત્ય સ્વરૂપ સમજાવ્યું છે. દેરાવાસી કે સ્થાનકવાસીના ૩૨ આગમોમાં ફેર નથી બીજાઓએ ૧૩ વધારી ૪૫ આગમ કરી દીધા. હવે આ બધા આગમો નિરાતે વાંચે, તો સમજણ પડે કે કયાય હિંસાને સ્થાન નથી કોઈ પણ જીવો, હિંસાને ધર્મ માનશે તે અનાર્ય છે મહાવીર પ્રભુએ જે માર્ગ પ્રકાશ્યો તેને અનુસરવા લોકાશાએ મંદિર માર્ગથી જુદું સ્થાન જમાવવું જ પડે એટલે સ્થાનકવાસી નામ પડી ગયું

ફિરકામાં કલ્યાણ નથી મૂળ વસ્તુ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન છે, તેમા જરાય ફેરફાર નથી માટે સંપ્રદાયવાદ છોડી, સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ પ્રાપ્ત કરવા, ઝૂંબેશ ઉપાડીને કર્મ ખપાવો આરંભ–પરિગ્રહ તે અનર્થના મૂળ છે જેણે ધર્મની ધુરા વહન કરી છે, તેવા જીવો આરંભ–પરિગ્રહથી દૂર રહી, ધર્મધુરાના પ્રધાન ગુણો, સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રને ધારે છે, તે મૃગાપુત્રની માફક તરે છે જો તમારે તમારા આત્માનું હિત કરવું હોય, તો સાંસારિક વાસનાને ફગાવી દેજો, ઇન્દ્રિયોનું દમન કરજો, તો અવશ્ય શાશ્વતા સુખના અધિકારી બનશો

સમાપ્ત

અગાઉથી થયેલા ગ્રાહકોની
મુબારક નામાવલિ

સેટ	શુભનામ
૧૦૦	શ્રી રામજી શામજી વીરાણી
૫૦	,, ફુલચંદ શામજી વીરાણી
૫૦	,, છગનલાલ શામજી વીરાણી
૫૦	,, મણિલાલ શામજી વીરાણી
૫૦	,, કેશવલાલ અ. પારેખ
૫૦	, સૌભાગ્યચંદ મોતીચંદ મોદી
૫૦	,, મણીલાલભાઈ સુદાનવાળા
૧૫૦	, જૈન નવ યુવક સંઘ,
૧૫૦	,, મહેતા બાવીસી એન્ડ કુાં
૨૫	,, સ્થાનકવાસી જૈન મોટા સંઘ
૨૫	,, ચુનિલાલ નાગજી વોરા
૨૫	, કપુરચંદ પાનાચંદ મહેતા
૨૫	,, બાબુલાલ ભાઈચંદ દોશી
૨૫	,, ટપુલાલ ભગવાનજી
૨૫	,, બાબુભાઈ શાહ જયહિંદ
૨૫	,, શા. સા. ડો. લલ્લુભાઈ શાહ
૨૫	શ્રી રતિલાલ મનજી મહેતા
૧૦	સંઘાણી સંઘ
૧૦	,, બિહારીલાલ ભીમજીભાઈ
૧૦	,, જગજીવન જુઠાભાઈ કોઠારી
૧૦	,, આચરા બાપુજી કુરજી
૧૦	,, નાથાલાલ લીલાધર રાઠીયા
૬	,, ન્યાલચંદ ઝવેરચંદ ગાંધી
૫	શા. બા. મોહનલાલ પોપટભાઈ
૫	,, હેમચંદ તારાચંદ શાહ
૫	, ખીમચંદ દેવચંદ મહેતા
૫	,, મોહનલાલ કસ્તુરચંદ શાહ
૫	,, ગીરધરલાલ લક્ષ્મીચંદ
૫	,, કીરચંદ કચરાભાઈ મકાણી
૬	હરસુખલાલ હરખચંદ દોશી
૫	શ્રી પ્રભુદાસ મુળજી
૫	,, ગીરધરલાલ વીરચંદ
૫	છબીલદાસ રોમડીયા
૫	, ભાઈચંદ રતનશી
૫	મોહનલાલ શામળજી
૫	,, લાભશંકર રેવાશંકર ઉદાણી
૫	શ્રી બાબુભાઈ રામજી કોઠારી
૫	ગિરધરલાલ પ. કોઠારી

સેટ	નામ
૩	,, ઝુમખબહેન પારેખ
૩	,, બાલાચંદ કલ્યાણજી ગાંધી
૩	,, મહેતા ટાઈપરાઈટીંગ કલાસ
૪	,, દલપતરામ જેઠાલાલ રૂપાણી
૩	,, કસુંબાબહેન વોરા
૨	,, પ્રાણુજીવન આણુંદજી દોશી
૨	,, વનેચંદ પ્રાણુજીવન
૨	,, પોપટલાલ શામળજી
૨	,, પ્રેમચંદ વનેચંદ પારેખ
૨	,, સૌભાગ્યચંદ રૂપચંદ
૨	,, પારસનાથ ડોસાભાઈ
૨	,, અમૃતલાલ વાલજીભાઈ
૨	,, પ્રાણુજીવન નારણુજી
૨	,, ગોવિંદજી રવજી
૨	,, પુરૂષોત્તમ મુળજીભાઈ
૨	,, માણેકચંદ જગજીવન
૨	,, રતિલાલ ટોકરશી
૨	,, ગુલાબચંદ મીઠાભાઈ
૩	,, ત્રિભોવન વાલજી
૨	,, ભીમજી વેલજી બદાણી
૨	શ્રી કસ્તુરબહેન સંઘવી
૨	,, છોટાલાલ નાનજી ભીમાણી
૨	,, હરખચંદ કેશવજી વોરા
૨	,, ધીરજલાલ કપુરચંદ બદાણી

સેટ	નામ
૩	,, મગનલાલ શીવલાલ સંઘવી
૨	,, મોતીચંદ ધારશી દોશી
૨	,, ગોકળ દેવજી (જામનગર)
૨	,, છબલબહેન માવજી
૨	,, કસુંબા બહેન (પાટણુવાવ)
૨	,, સમજુબહેન ખારા
૨	,, હેમકુંવરબહેન વીરાણી
૨	,, કેશવલાલ પાનાચંદ દોશી
૨	,, શાંતિલાલ વ્રજલાલ પારેખ
૨	,, પ્રભુદાસ તલકચંદ શેઠ
૨	,, પ્રભાશંકર કેવળચંદ
૨	,, ચીમનલાલ લક્ષ્મીચંદ
૨	,, ધારશી દુર્લભજી પારેખ
૨	,, બાલુભાઈ રામજી કોઠારી
૨	,, દામોદર માણેકચંદ વોરા
૨	,, અનંતરાય ચત્રભુજ ઉદાણી
૨	મોતીલાલ કા. (ચોટીલાવાળા)
૧	શ્રી શાંતિલાલ કાનજી દોશી
૧	,, શાંતિલાલ કાળાભાઇ
૧	,, કસુંબાબહેન ઘેલાભાઈ
૧	,, વ્રજલાલ અમૃતલાલ કોઠારી
૧	,, અમૃતલાલ ટોકરશી
૧	,, ચત્રભુજ ગોપાળજી
૧	,, લક્ષ્મીચંદ જુઠાભાઈ કોઠારી

સેટ	નામ
૧ „	હીરાચંદ નથુભાઈ ગાંધી
૧ „	લક્ષ્મીચંદ ત્રીભોવન દોશી
૧ „	ભાઇચંદ ગોકળદાસ કોઠારી
૧ „	નૌતમલાલ જસાણી
૧ „	દુર્લભરાય કાળીદાસ(મોરબી)
૧ ,	મગનલાલ ડાહ્યાભાઈ
૧ ,	જયવંતલાલ જગજીવન
૧ ,	માણેકચંદ પોપટભાઈ
૧ „	નવલચંદ ફુલચંદ
૧ „	જેમચંદ લક્ષ્મીચંદ
૧	શાંતિલાલ રણછોડ ગાંધી
૧ ,	રતિલાલ હીરાચંદ
૧ ,	ભગવાનજી માણેકચંદ
૧ „	જયાબેન કામદાર
૧ „	મનસુખલાલ ત્રી અવલાણી
૧ શ્રી	શાપુર સ્થા જૈ સંઘ
૧ „	કે ડી મહેતા
૧ ,	અનોપચંદ લવજીભાઈ
૧	રાયચંદ ઠાકરશી ધીયા
૧ „	હરીલાલ રામજી વાઘર
૧	પ્રભુલાલ ગોવિંદજી
૧ „	છગનલાલ મ. કામદાર
૧	મગનલાલ વ સવાણી
૧	માધવજી જાદવજી વોરા

સેટ	નામ
૧ „	હિંમતલાલ ધ. ભીમાણી
૧	ચંપાબહેન હંસરાજ કોઠારી
૧ „	કાશીબાઈ ડોસાભાઈ વસા
૧ „	લીલાવતી બહેન(માળીયા)
૧	હરકીશનદાસ વ. કામદાર
૧ „	અમીચંદ હીરજી દોમડીયા
૧	સુરજબહેન ગાંધી
૧ „	નર્મદાબહેન આશરા
૧ „	લીલાવતીબહેન શેઠ
૧	વિરજી વેલજી બદાણી
૧ „	દયાબહેન સોલવીયા
૧ „	જયાબહેન ક શાહ
૧ શ્રી	જડાવબહેન વોરા
૧ „	દેવકુંવર બહેન મોદી
૧ „	નટવરલાલ ઓ. દોમડીયા
૧ „	જીવીબહેન સાપલાવાળા
૧ ,	લાભકુંવર ત્ર્યંબકલાલ શાહ
૧ „	હેમતલાલ માનસંગ
૧ „	જબકબહેન મોદી
૧ „	કાન્તાગૌરી કે પારેખ
૧ „	પરસોતમદાસ વિઠલદાસ
૧	નરશીદાસ દુર્લભજી
૧ „	અમૃતલાલ પો કામદાર
૧ „	મુળજી પિતાંબર દોશી

સેટ	નામ
૧	,, દુલેરાય કેશવજી પચમિઆ
૧	,, નવીનચંદ મુળજી બાવીશી
૧	,,બીહારીભાઇચતુરદાસસ ઘવી
૧	, ચુનિલાલ ભગવાનજી
૧	,, છોટાલાલ કે. કામદાર
૧	,, રમણિકલાલ ના સોમાણી
૧	,, વનેચદ જેચદ દોશી
૧	શ્રી રમણિકભાઈ ઓઝાસાહેબ
૨	,, હેમતલાલ લી બાટવીયા
૧	,, મગનલાલ વનમાળીદાસ
૧	,, વ્રજકુવર નાનજી વેરાવળ
૧	,, દીવાળીબહેન ફૂલચદ(થાન)
૧	, ડાહ્યાલાલ મુ માવાણી
૧	,, મીસ્ત્રી લખમણ લાધાભાઇ
૧	,, ગુલાબબહેન ર મહેતા
૧	,, ગાડાલાલ પા શાહ
૧	,, ચુનિલાલ ફૂ દોશી (મોરબી)
૧	,, હીરાચદ મકનજી મહેતા
૧	,, લીલાધર હરજીવન ખીમાણી
૧	,, મણીલાલ જેસ ગ પુનાતર
૧	,, જડાવબહેન ધારશીભાઈ
૧	,, પ્રતાપરાય ધી મહેતા
૧	,, રમણુલાલ મ શાહ
૧	,, શાતાબહેન હીરાચદ
૧	,, મોહનલાલ ક. બાવીશી
૧	. કાનજી પ્રાણજીવન કામદાર
૧	,, કાન્તિલાલ મ પારેખ
૧	,, જીવરાજ નરભેરામ
૧	. ભાઇચદ ભીમજીભાઇ
૧	શ્રી વકીલ રમણીકલાલ રતીલાલ
૧	,, વકીલ મણીલાલ કરશનજી
૧	. ફૂલચદ ગોરધનદાસ મહેતા
૧	,, મૂળચદ જેઠાલાલ મહેતા
૧	, એ જી મહેતા
૧	,, વ્રજલાલ કાળીદાસ દોશી
૧	,, રણજીત ઓઇલમિલ બાલવા
૧	, નાનાલાલ મકનજી વોરા
૧	,, શાતીલાલ ન દામાણી
૧	,, છગનલાલ નથુભાઈ બદાણી
૧	,, જયતિલાલ ના લાખાણી
૧	,, લાભકુવરમોહનલાલ વસા
	,, માનકુવરબહેન દેવશીભાઈ
૧	,, દીવાળીબહેન કોઠારી તપુટ
૧	,, કાન્તાબહેન ન શાહ
૧	,, નાનાલાલ કુવરજી
૧	,, અનતરાય રણછોડલાલ
૧	,, રમણીકલાલ ચુનિલાલ
૧	શ્રી સંઘવી લાલજી વસનજી

સેટ	નામ
૧	,, હરજીવન જેઠાલાલ ગોંડળ
૧	,, ડૉ. છોટાલાલ ત્રી. દોશી
૧	જગજીવન રામજી મહેતા
૧	,, શાંતિલાલ હરીલાલ પારેખ
૧	નેમચંદ છોટાલાલ (ખંભાત)
૧	,, છગનલાલ લાલચંદ
૧	, શાંતાબહેન મોદી
૧	,, ઇશ્વરલાલ પારેખ
૧	મણીલાલ હેમચંદ (મોરબી)
૧	કેશવલાલ ઉજમશી (સાયલા)
૧	,, વનમાળીદાસ બેચરદાસ
૧	, ભોગીલાલ પ્રાણલાલ મોદી
૧	પ્રતાપરાય મ. કામદાર
૧	પ્રભુદાસ હીરાચંદ
૧	,, એન. એચ. બહાણી
૧	કાશીબહેન જગજીવન વોરા
૧	હરીલાલ વાલજીભાઈ મેતા
૧	પટેલ માવજી જેરામભાઈ
૧	શ્રી પારથી શામજી પીવાળા
૧	,, રામચંદ માણેકચંદ
૧	,, કૈલાસશંકર ઉ. પારેખ
૧	,, લખમીચંદ ગોકળભાઈ
૧	જયરાજ કલ્યાણચંદ ગાંધી
૧	,, હરીલાલ જયરાજ બાટવીયા

સેટ	નામ
૧	,, છોટાલાલ છગનલાલ દેસાઈ
૧	,, ભીમજી વલ્લભજી મહેતા
૨	,, હરજીવન રૂગનાથ દેસાઈ
૧	પ્રભુદાસ પરસોતમ ગાંધી
૧	, સુખલાલ ડા. કામનગર
૧	, ચંદુલાલ હરીચંદ દરેડવાળા
૧	,, નાનાલાલ નગીનદાસ શેઠ
૧	શ્રી બળવંતરાય જટાશંકર
૧	નંદલાલ ઉજમશી કોઠારી
૧	, ન્યાલચંદ વીરજી મહેતા
૧	,, ઉમીયાશંકર ન્યા. પારેખ
૧	,, પ્રભુલાલ ન્યાલચંદ કસ્તુરી
૧	,, મનસુખલાલ દીપચંદ પારેખ
૧	,, માણેકચંદ વાઘજી મહેતા
૧	,, ગોવીંદજી રવજી બહાણી
૧	,, છોટાલાલ પોપટલાલ ગોસા
૧	, છબીલદાસ ઠાકરશી મહેતા
૧	ગુલાબબહેન સંઘરાજકા
૧	,, મહેતા છગનલાલ રામજીભાઈ
૧	, જેસુખલાલ કાનજીભાઈ દોશી
૧	,, કલ્યાણચંદ લખમીચંદ શાહ
૧	રમણિકલાલ તલકચંદ શેઠ
૧	,, ઠક્કર કાનજી રતનશીભાઈ
૧	,, છોટાલાલ ચત્રભુજ કામદાર

સેટ નામ
૧ ,, ધીરજલાલ શામળજી શાહ
૧ ,, કેશવલાલ મગનલાલ શાહ
૩ ,, જેકુંવરબેન મોહનલાલ
૧ ,, શાહ અમૃતલાલ રૂપચંદ
૧ ,, મનસુખલાલ તારાચંદ ઠક્કર

મુંબઈ

૨૫૦ શ્રી પાનાચંદભાઈ તુરખીયા
૫૧ ,, વાડીલાલ જેઠાલાલ શાહ
૧૦ ,, રતિલાલ નરભેરામ કોઠારી
૧ ,, કેશવલાલ જુઠાભાઈ દડીયા
૧ ,, હરજીવન કેશવજી ટીબડીયા
૧ ,, મોહનલાલ જેચંદ ખારા
૧ ,, અનિલકુમાર હેમાણી
૧ ,, નવનીતલાલ છ ગાંધી
૧ શ્રી ફુલચંદ વિઠલદાસ ડગલી
૧ ,, જયંતિલાલ ખોડીદાસ

કલકત્તા

૧૦૦ શ્રી વીરચંદ હંસરાજ શાહ
૫૦ શ્રી કાનજી પાનાચંદ ભીમાણી
૧ ,, ચંચળબહેન હેમાણી

પોરબંદર

૧૦૦ શેઠશ્રી નાનજીભાઇ કાળીદાસ
૧ ,, શ્યામજી સવજી વીરાની

અમદાવાદ

સેટ નામ
૧૦૧ શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થા. જૈન સંઘ
૧૦ ,, જીવણલાલ છ સંઘવી

ભાવનગર

૮ શ્રી સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ
૫૦ ,, વલ્લભદાસ ફૂલચંદ શાહ
૫ શ્રી છોટાલાલ દેવશીભાઈ શાહ
૫ ,, હરગોવિંદદાસ વિં ગોસલીયા
૫ ,, નગીનદાસ હરગોવિંદદાસ
૫ ,, જમનાદાસ ગીરધરલાલ
૨ શ્રી વલ્લભદાસ રામજીભાઈ
૧ ,, જયંતિલાલ જીવરાજ ડૉક્ટર
૧ ,, પ્રભાશંકર અભેચંદ સંઘાણી
૧ ,, મનસુખલાલ ભગવાનદાસ
૧ ,, નરભેરામ માધવજી શેઠ
૧ શ્રી બાબુલાલ જગજીવનદાસ
૧ ,, વનમાળી પાનાચંદ ભાવસાર
૧ ,, પોપટલાલ દેવજીભાઈ
૧ ,, છગનલાલ હીરજીભાઇ
૧ ,, મોહનલાલ હંસરાજ દોશી
૧ ,, જેચંદભાઇ મોહનલાલ શાહ
૧ શ્રી મનસુખલાલ ગંભીરદાસ
૧ ,, ત્રીકમજીભાઇ વેલજીભાઇ શેઠ
૧ ,, લહેરચંદભાઇ કુંવરજીશાહ
૧ ,, સુશીલાબહેન કાન્તીલાલ

સેટ	નામ
૧	,, રજનિકાંત અમૃતલાલ શાહ
૧	, નટવરલાલ નાનચંદભાઈ
૧	શ્રી નેમચંદ વનમાળીદાસ
૧	,, શાંતિલાલ જેઠાલાલ રૂપેરા
૧	,, મણીલાલ સવાઈલાલ ગાંધી
૧	,, શાંતીલાલ સવાઈલાલ ગાંધી
૧	,, હરજીવનદાસ કેશવજી
	વાંકાનેર
૨	શ્રી સંઘવી ભગવાનજી ભાઈચંદ
૧	,, કસ્તુરી પ્રાણલાલ મુનિલાલ
૧	,, દેશાઈ વનેચંદ ગુલાબચંદ
૨	,, સંઘવી મોહનલાલ શામજી
૧	,, સંઘવી અમેચંદ શામજી
૧	,, સંઘવી મનહરલાલ અમેચંદ
૧	, નવલબહેન સંઘવી
૧	શ્રી શાહ દેવચંદ ધરમશી
૧	સ્થા. જૈન સંઘ
૧	મણિલાલ છગનલાલ
૧	શાહ કાંતિલાલ માણેકચંદ
૧	,, હીરાબહેન શેઠ
૧	ગાંધી ભવાનભાઈ ત્રીભોવન
૧	પટેલ ચંપાબહેન રાજપાળ
૧	,, દોશી જેઠાલાલ જગજીવન
૧	,, દોશી દલીચંદ મોતીચંદ

સેટ	નામ
૨	શ્રી માથકીયા મકનજી ધરમશી
૧	, પટેલ મગનલાલ પોપટભાઈ
	ઢસા જંકશન
૨૫	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ
	હા. નરભેરામભાઈ અમડીયા
	ભાવનગર
૨૫	શ્રી પ્રેમચંદ લક્ષ્મીચંદ શાહ
૫	શ્રી રામજી કરશનજી શાહ
૫	,, ધારશી પાસવીર શાહ
૯	, જેઠાલાલ ત્રીભોવન શાહ
૧	,, ઠાકરશીભાઈ કરશનજી શાહ
૧	,, દોશી ચંદુલાલ ઉજમશી
૧	,, શાહ લવજી કુંવરજી
૧	, શાહ દુર્લભ શીવલાલ
૧	,, શ્રી ગુલાબવીર પુસ્તક ભંડાર
	ટીકર
૫૦	શ્રી રતિલાલ પ્રાણજીવન મેતા
	સીંઅડી
૧૧	શ્રી સંઘવી ધારશી રવાભાઈ સંઘ
૫	સંઘવી ધરમશી માણેકચંદ
૩	શા. છબીલદાસ ત્રીભોવનદાસ
૨	,, સંઘવી પ્રેમચંદ ધુરાભાઈ
૨	શ્રી સંઘવી બાબુલાલ જગજીવન
૧	,, સંઘવી ઉજમશી માણેકચંદ

સેટ	નામ
૧ ,,	,, હિંમતલાલ ત્રીકમલાલ
૧ ,,	,, માણેકલાલ ત્રીકમલાલ
૧ ,,	,, નાનચંદ પ્રાગજીભાઈ
૧ ,,	,, વાડીલાલ છગનલાલ
૧ ,,	સંઘવી હરીલાલ હરગોવન
૧ શ્રી	લહેરચંદ જીવણલાલ
૧ ,,	દોશી કાન્તીલાલ ગુલાબચંદ
૧ ,,	દોશી માણેકલાલ મોતીચંદ
૧ ,,	દોશી અમૃતલાલ ચુનીલાલ
૧ ,,	ગાંધી કેશવલાલ હીમજીભાઇ
૧ ,	ગાંધી મણીલાલ જસરાજ
૧ ,,	શાહ વર્ધમાન ગાગજીભાઈ
૧ શ્રી	શાહ મણીલાલ નાનચંદ
૧ ,,	શાહ ભીખાલાલ ત્રીકમલાલ
૧ ,,	શાહ મલુકચંદ મગનલાલ
૧ ,,	શાહ વાડીલાલ ખુશાલદાસ
૧ ,,	શાહ દેવચંદ હરજીવનદાસ
૧ ,,	પારી ચંદુલાલ ત્રીભોવનદાસ
૧ ,,	વોરા વાડીલાલ મોહનલાલ
૧ ,,	વોરા અમૃતલાલ મોહનલાલ
૧ શ્રી	વકીલ ડાહ્યાલાલ નાનચંદ
૧ ,,	બેલાણી ચીમનલાલભાઈ
૧ ,,	રાણપુરા શાંતાબહેન

સેટ	નામ
૧ ,,	ભાવસાર જેચંદભાઈ
૧ ,,	વસાણી જગજીવન મુળચંદ
૧ ,,	શાહ છબીલદાસ જેઠાલાલ
૧ ,,	દોશી જયંતિલાલ કેશવલાલ
૧ ,,	ગાંધી લાલચંદ જસરાજભાઇ

સરા

૧ શ્રી	દોશી ધારસી જેસંગભાઈ
૧ ,,	દોશી પાનાચંદ સોમચંદ
૧ ,,	દોશી રતિલાલ લેરચંદ
૧ શ્રી	દોશી મુળજી માણેકચંદ
૧ ,,	પારેખ ચીમનલાલ ન્યાલચંદ
૧ ,,	પારેખ હરીલાલ વીરચંદ
૧ ,,	દોશી છગનલાલ પુંજાભાઇ
૧ ,,	પટેલ લખમણ ઉકાભાઈ

ચેલા

૧ શ્રી	અમૃતલાલ રાજપાળ શાહ

કલોલ

૧	શેઠ રમણુલાલ નાગરદાસ
૧	શેઠ પાનાચંદ મોહનલાલ
૧	શાહ રમણુલાલ સાકરચંદ
૧	શાહ જયંતિલાલ વનમાળીદાસ
૧ ,,	જયંતિલાલ ધનજીભાઈ
૧ ,,	જમનાદાસ કેશવલાલ
૧	શેઠ ચંદ્રકન્ત છોટાલાલ

સેટ	નામ
૧	,, શાંતિલાલ શીવલાલ
૧	,, ભગવાનદાસ મયાચંદભાઈ
૧	શાહ નેમચંદ રતનચંદ
૧	આત્મારામ વાડીલાલ શાહ
	ધંધુકા
૫	શ્રી ખોડીદાસ ગણેશભાઈ
૧	,, હસમુખભાઈ ગણેશભાઈ
૧	પોપટલાલ નાનચંદ
૧	,, ગોકળદાસ રણછોડભાઈ
	દામનગર
૫	શ્રી વિનયચંદ દામોદરદાસ
૫	જગજીવનદાસ રતનશી
૧	, પ્રભુદાસ સુખલાલ
૧	,, કાન્તીલાલ ચુનિલાલ
૧	ગુલાબચંદ રણછોડ
૧	મણિલાલ ભાઈચંદ
૧	,, શિવલાલ લાલચંદ
૧	,, જયંતિલાલ અમુલખભાઈ
૧	શ્રી ધીરજલાલ કલ્યાણજી
૧	,, હિંમતલાલ ત્રીકમલાલ
૧	,, અમૃતલાલ છગનલાલ
૧	ચંદુલાલ વીરચંદ
૧	,, ભુરાભાઈ લક્ષ્મીચંદ

સેટ	નામ
	વીરમગામ
૧	શ્રી વકીલ વાડીલાલ નેમચંદ
૧	,, નાગરદાસ ઓઘડભાઈ
૧	,, શીવલાલ જગજીવનદાસ
૧	,, હરીલાલ મથુરભાઈ
૧	,, મનસુખલાલ નાગરદાસ
૧	,, હીમતલાલ છોટાભાઈ
૧	,, શાંતિલાલ લક્ષ્મીચંદ
૧	,, ચંદુલાલ જગજીવન
૧	,, ડૉ. બાબુભાઈ સુખલાલ
૧	, સોમાણી જેઠાલાલ ડુંગરશી
૧	શેઠ ચીમનલાલ મણીલાલ
૧	,, અમૃતલાલ નાગરદાસ
	પડધરી
૧	શ્રી જેઠાલાલ પાનાચંદ પટેલ
	જુનાગઢ
૧	શ્રી રમા જૈન સભા લાયબ્રેરી
૧	, માસ્તર પુરજી કાળીદાસ
૧	, રૂગનાથ વલ્લભજી
૧	ખીમચંદ માણેકચંદ
૧	શ્રી તારાચંદ ડામરશી
૧	,, જગજીવન ભગવાનદાસ
૧	,, વ્રજલાલ જેઠાભાઈ

સેટ　　નામ

૧ ,, ઈશ્વરલાલ પ્રભુલાલ
૧ ,, હીરાચંદ અમીચંદ
૧ ,, મણિલાલ ડાહ્યાભાઈ
૧ ,, કેશવલાલ કપુરચંદ
૧ ,, તલકચંદ નાનજી
૧ ,, શ્રી સંઘવી રવજીભાઇ
૧ ,, રૂપાણી ગુણવંતરાય વનેચંદ
૧ ,, જે કે ખાટવીયા

ધ્રોળ

૪ ,, ગાંધી હીરાચંદ નથુભાઈ
૧ ,, મોદી દોલતચંદ રામજીભાઇ
૧ ,, શેઠ ભવાનભાઇ ખેતશી
૧ ,, વકીલ વસંતલાલ મગનલાલ
૧ ,, શેઠ મગનલાલ ગુલાબચંદ
૧ ,, મેતા સૌભાગ્યચંદભાઈ મા
૧ ,, શેઠ ન્યાલચંદ મોહનલાલ
૧ , મેતા મુળચંદ ભગવાનજી
૧ ,, મેતા નવલચંદ હરખચંદ

માડવધાર

૧ ,, ગોસલીયા છગનલાલભાઈ
૧ ,, ગોસલીયા મોહનલાલભાઇ

રાણપુર

૧ ,, મનસુખલાલ માણેકચંદ
૧ ,, મનસુખલાલ ઉજમશી શાહ

સેટ　　નામ

૧ ,, વેલસીભાઈ પોપટલાલભાઈ
૧ કુ હંસાબેન
૧ ,, જાદવજી ગફલભાઇ સંઘવી

લીંબડા (હનુભાઈના)

૧ શ્રી શાહ ચંપકલાલ ભગવાન

પીપળવા (ઢસા જંકશન થઇને)

૧ શાહ રાયચંદ દામોદરદાસ

ગઢડા (સ્વામીના)

૨ ,, ગોસળીયા ભુરાલાલભાઈ
૨ ,, બાલુભાઈ પોપટલાલભાઇ
૧ ,, કામદાર રતિલાલ માણેકચંદ
૧ ,, વકીલ નાનાલાલ ઠાકરશી
૧ ,, જગજીવનદાસ નાગજીભાઈ
૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ
૧ ,, અમુલખ રતિલાલની કું.
૧ ,, રણછોડદાસ કેશવજી
૧ ,, ખીમચંદ ગોકળદાસ
૧ ,, ગુલાબચંદ જાદવજી
૧ ,, રણછોડ માધવજી
૧ ,, ભાવસાર રામજી રણછોડ
૧ ,, ભાવસાર પ્રેમચંદ રણછોડ
૧ શ્રી ભાવસાર ધરમશી ઠાકરશી
૧ ,, ત્રીભોવન નારણ
૧ શ્રી અમીચંદ અમૃતલાલ
૧ શ્રી ભાવસાર ભીમજી કુલચંદ

સેટ — નામ

જામનગર

૧ પોપટલાલ પ્રાણજીવન શાહ

મોરબી

૧ શ્રી મનસુખલાલ ચુનીલાલ
૧ મણીલાલ હેમચંદ મહેતા

કાલાવડ (શીતળાનું)

૧ પટેલ મનસુખલાલ દલપતરામ
૧ કોઠારી ન્યાલચંદ જગજીવન
૧ મહેતા કપુરચંદ વશરામ

ધોરાજી

૫ શ્રી હરીલાલ ડોસાભાઈ
૧ શ્રી જ્યોતિલાલ નાગજીભાઈ
૧ ચંદુલાલ ચત્રભૂજ કામદાર
૧ પ્રભુલાલ મુળજી મેતા
૧ દલીચંદ ભગવાનજી પટેલ
૨ લીંબડી સંઘ ધોરાજી

ગોંડલ

૧ કેશવલાલ જાયાભાઈ
૧૦ શ્રી શાંતિલાલભાઈ વીપાણી
૫ રતિલાલ ભાઈચંદભાઈ
૨ મુળજીભાઈ કપુરચંદભાઈ

સાવરકુંડલા

૫ માણેકચંદ મ. ધજીભાઈ
૫ ત્રીભોવન હરજીભાઈ દેસાઈ
૧ વકીલ મોહનલાલ ભગવાનજી

સેટ — નામ

૧ ,, ફુલભાઈ માણેકચંદ
૧ ,, રૂગનાથ દામજી દોશી
૧ ,, નંદલાલ ફુલચંદ દોશી

જમશેદપુર

૧૦ શેઠ શ્રી નરસેરામભાઈ કામાણી
૧ ,, દુર્લભજી નાગજી મઠીઆ
૧ ભીખાલાલ ભાઈચંદભાઈ
૧ દશાશ્રીમાળી સ્થા. જૈનસંઘ
૧ શ્રી જેઠાલાલ જેચંદ મહેતા
૧ ,, ન્યાલચંદ વનસજી ખારા
૧ ,, હિંમતલાલ જાદવજી ગાંધી
૧ કાન્તીલાલ જાદવજી ગાંધી
૧ ,, ભાઈચંદ માવજીભાઈ ખારા
૧ ,, મગનલાલ મળજી પમીઆ
૧ ,, હરીલાલ ત્રીકમજી કોઠારી
૧ જે. કે. મહેતા
૧ વ્રજલાલ વાલજીભાઈ વેલાણી
૧ ,, મનહરલાલ લાકેમચંદ ગાંધી
૧ ઓતમચંદ કાળીદાસ સંઘવી
૧ જગજીવન શીવચંદ હેમાણી
૧ રતિલાલ દામોદર રૂપાણી
૧ દયાળજી મોનજી મેપાણી
૧ શ્રી ચત્રભુજ બેચરભાઈ

સેટ	નામ
૧	,, ધીરજલાલ પરમાણુ દમેઘાણી
૧	,, જ્યતિલાલ મણિલાલ ગાધી
૧	,, તારાચદ ફુલચદ ઉદાણી
૧	,, શાતિલાલ સાકરલાલ રૂપાણી
૧	,, કાન્તીલાલ પુરુષોત્તમ ગાધી
૧	,, સાકચી જૈન સમાજ

સરધાર

૧	શ્રી સવજીભાઈ ખેચરભાઈ

પાળીયાદ

૧	શ્રી માલવણીઆ સુખલાલભાઇ

સુદામડા

૧	શ્રી સ્થા જૈન સઘ
૧	,, જ્યતિલાલ ધરમશી ગાધી
૧	,, મોહનલાલ લાડકચદ
૧	,, વ્રજલાલ ત્રીભોવનદાસ
૧	,, કરશનભાઇ ગોરધન ખેરાઈ
૧	,, રતિલાલ લક્ષ્મીચદ

જેતપુર

૧૦	શ્રી વેણીલાલ જીવરાજભાઇ
૧	,, મગનલાલ મનસુખલાલ
૧	,, રતિલાલ પ્રાણશકર શેઠ
૧	,, મણિલાલ દીપચદ અવલાણી
૧	,, પ્રભુદાસ મુળજી મહેતા

સેટ	નામ
૧	,, દલીચદ ભગવાનજી પારેખ

કોઠારીયા

૧	જાડેજા લખુભા દોલતસિહ

પાલીતાણા

૧	દેસાઈ નિમચદ અદરજી

સુરેન્દ્રનગર

૫	શ્રી વાડીલાલ જેચદભાઇ
૨	લવજીભાઇ તલસીદાસ
૨	ચમનભાઇ નાનચદ
૧	ફૂલચદ ત્રિભોવન
૧	વાડીલાલ હરખચદ
૧	મણીલાલ મગનલાલ
૧	છોટાલાલ મગનલાલ
૧	ચીમનલાલ નરસીભાઈ
૧	પ્રાગજી સુખલાલ સઘવી
૧	મોહનલાલ જીવરાજ
૧	કસ્તુરચદ ઉજમશી
૧	લખમીચદ છગનલાલ દોશી
૧	ચીમનલાલ વ્રજલાલ
૧	રતિલાલ અમૃતલાલ સઘવી
૧	વાડીલાલ કેશવજી

ભાણવડ

૪	શેઠ જેચદ માણેકચદભાઇ

સેટ	નામ
૧	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ ધ્રાગધ્રા
૩૫	શ્રી સ્થા. જૈન મોટા સંઘ
૫	શ્રી સુખલાલ ચુનિલાલ મહેતા
૧૧	શ્રી સંઘવી નરસીદાસ વખતચંદ
૧૧	ઠક્કર નારણ હરભોવન
૫	સંઘવી મગનજી જીવરાજ
૫	શાહ અમુલખ મોહનલાલ
૫	શ્રી દેબરીયાગચ્છ
૨	ગાંધી મનસુખલાલ હીરાચંદ
૧	ભાવસાર હિંમતલાલ હરજીવન
૧	સંઘવી હરભોવન સુરચંદ
૧	શાહ હરિલાલ મંગળજીભાઈ
૧	મહેતા અભેચંદ વાઘજીભાઈ
૧	શાહ નંદલાલ માણેકચંદ
૧	શાહ દેવશી રાજપાલ
૧	શાહ લાલચંદ લખમીચંદ
૧	કોઠારી મહાદેવ રાજપાળ
૧	ભાવસાર હરજીવન ત્રીકમભાઈ
૧	શાહ તારાચંદ ચાંપશીભાઈ
૧	સંઘવી સકરચંદ મંગળજી
૧	સંઘવી ચીમનલાલ પરશોતમ
૧	સંઘવી સકરચંદ મગનલાલ
૧	સંઘવી મનસુખલાલ સકરચંદ

સેટ	નામ
૧	સંઘવી વિજયલાલ ચુનિલાલ
૧	શાહ ભુધાલાલ ચતુરભાઈ
૧	શાહ જાદવજી અમરચંદ
૧	વોરા ગોવિંદજી ચકુભાઈ
૧	શ્રી શાહ કસ્તુર મોહનલાલ
૧	શાહ જીવણલાલ ઠાકરશી
૧	શાહ લાલચંદ હરીભાઈ
૧	શાહ શાંતિલાલ વીરચંદ
૧	સંઘવી અમૃતલાલ સોમચંદ
૧	શાહ દેવજી રઘુભાઈ
૧	શાહ ડાયાલાલ રઘુભાઈ
૧	શાહ લખમીચંદ કુવરજી
૧	શાહ વ્રજલાલ ઓઘડભાઈ
૧	શાહ જયંતિલાલ હરજીવન
૧	શાહ ચંદુલાલ પ્રેમચંદ
૧	શેઠ હરિલાલ દેવશીભાઈ
	સાબરમતી
૧	શ્રી વાડીલાલ માણેકચંદ શાહ
૨	સુરાણા કે. એચ.
૫	„ ખુશાલભાઈ નાગરદાસ ખખાર
૨	„ પ્રેમચંદ માણેકચંદ શાહ
૨	હરીલાલ જેઠાલાલ શાહ
૨	„ કપુરચંદ ઝવેરચંદ હીરાણી

સેટ નામ

૨ ,, વાડીલાલ રતિલાલ કામદાર
૨ શ્રી મણિલાલ ઉજમશીભાઇ
૧ ,, કેશવલાલ હરીચંદ મોદી
૧ ,, ચીમનલાલ કરમચંદ
૧ ,, જયંતિલાલ સોમજીદાસ
૧ ,, જયંતિલાલ ભગવાનજી
૧ ,, છોટમલજી સુરજમલજી
૧ ,, રમણુલાલ જગજીવનદાસ
૧ ,, મનસુખલાલ જગજીવનદાસ
૧ , જયંતિલાલ માણેકચંદ
૧ ,, ચુનીલાલજી માનમલજી
૧ અ સૌ કમળાબેન ચંદ્રકાન્ત
૧ અ સૌ વસંતીબહેન ભાવસાર
૨ ચુનિલાલ ભગવાનજી ખારા
૨ રતિલાલ ચુનિલાલ સોલંકી
૧ ઉગમરાજજી શાંતિલાલજી
૧ શાંતિલાલ ડાહ્યાભાઈ
૧ કાન્તિલાલ ઘેલાભાઈ
૧ કોદરલાલ રણુછોડલાલ
૧ રતિલાલ સુખલાલ ગાંધી
૧ શ્રી જયંતિલાલ કેશવલાલ
૧ ચંપકલાલ તલકશી કામદાર
૧ ચુનીલાલ વેલશીભાઈ

સેટ નામ

૧ શાંતિલાલ નાથાલાલ
૧ મફતલાલ જગજીવનદાસ
૧ હસ્તીમલ છોગામલ
૧ ધનજીભાઇ ગણેશલાલ
૧ વિજયરાજજી મદનલાલજી
૧ હિંમતલાલ સુખલાલ
૧ રસીકલાલ નાગરદાસ

સુલતાનપુર

૧ શ્રી જેઠાલાલ રૂગનાથ શેઠ

ધ્રાફા

૧ શ્રી હીરાલાલ જગજીવનદાસ
૧ શેઠ મોતીલાલ હરખચંદ
૧ ,, જયંતિલાલ કલ્યાણજી
૧ ,, ગોકળદાસ વલ્લભદાસ
૨ ,, સ્થા જૈન સંઘ
૧ ,, મોતીલાલ હરખચંદ શેઠ
૧ ,, હરસુખલાલ તેજપાળ શેઠ
૧ ,, લક્ષ્મીચંદ નાગજી દોશી
૧ ,, ભગવાનજી નાગજી
૧ ,, જયસુખલાલ દીપચંદ
૧ ,, વખતચંદ મુલચંદ
૧ ,, લાલચંદ મોરારજી
૧ ,, નવલચંદ ન્યાલચંદ

સેટ	નામ
	ભાડેર
૧	શ્રી હકમીચંદ છગનલાલ દેશાઈ
	રામપર
૧	શ્રી મેતા જયંતિલાલ ટી
	ખારચીયા
૧	શ્રી પ્રમાણંદ કાળીદાસ દોશી
૧	નરસેરામ વછરાજભાઈ
	મેંદરડા
૨	શ્રી ભાઈચંદ જસરાજ અજમેરા
૧	„ બદાણી ખેતસી ધરમશી
૧	, બદાણી નાથાલાલ કાનજી
૧	, રવાણી વ્રજલાલ ડાયાભાઈ
૧	, સ્થા. જૈન સંઘ
૧	માવાણી હરખચંદ ડાયાભાઈ
૧	સવચંદ મુળજીભાઈ દોશી
૧	ત્રીકમજી જગજીવન પારેખ
૧	„ હીરાચંદ ત્રીભોવન હપાણી
૧	પ હરજી ત્રીકમજી ઢિલાણી
૧	રતિલાલ ભાણજી શાહ
	મારી
૧	નાગરદાસ વલભજી દામાણી
૨	સોભાગ્યચંદ ખેમ દોશી
	અમરેલી
૧	„ ભાવચંદ નરસીદાસ

સેટ	નામ
	હસેન્ડા
૧	શ્રી પ્રાગજી રામજી શાહ
૧	ફુલચંદ ભગવાનજી દેશાઈ
૧	„ ભગવતરાય ભાણજી દેશાઈ
	વડિયા
૨	„ ત. મા. જૈન વિદ્યાલય
૧	શા. સા. મણિલાલભાઈ શાહ
	સરસાઈ
૧	શ્રી વચ્છરાજ હીરજીભાઈ
૧	„ જેચંદ ટીડાભાઈ ગામી
	જીરાશેઠ
૧	રતિલાલ પિતાંબર તુરખીયા
	સાણંદ
૨	હીરાચંદ છગનલાલ
૨	, ચીમનલાલ હીરાચંદ
૧	„ તારાબહેન ચીમનલાલ શાહ
૫	જીવણલાલ ચુનિલાલ સંઘવી
	ઉપલેટા
૧	પટેલ સવજી કાનજી અવસરીયા
૧	પટેલ પરશોતમ નરસી
૫	સ્થા. જૈન સંઘ
૧	દોશી કૃપારામ મુળજીભાઈ
૧	શેઠ ભરતકુમાર ખુશાલચંદ
૧	શા. તારાચંદ હરજીવન

સેટ	નામ
૧	દોશી મોતીચંદ નાનજી
૧	સોની વ્રજલાલ દાનાભાઇ
૧	દરજી દેવશી ગાગજી
૧	શેઠ જમનાદાસ જેઠાલાલ
૧	પટેલ છગનલાલ પ્રેમજી
૧	ઢાકી વનમાળી હરજીવન
૧	મનસુખલાલ ઝવેરચંદ
૧	શાતિલાલ મણિલાલ મોદી
૧	રવિશંકર મોહનલાલ શે૦

કચ્છ (માડવી)

સેટ	નામ
૧	દેસાઈ કેશવલાલ શીવજીભાઇ

અંજાર

સેટ	નામ
૧	દોશી મોણશી હરખચંદ

વેરાવળ

સેટ	નામ
૧	હંસરાજ ખુશાલ

લીંબુડા

સેટ	નામ
૧	મંગળજી દેવચંદભાઈ

જામકંડોરણા

સેટ	નામ
૧	વકીલ બાબુલાલ નાગજીભાઈ
૧	વકીલ કેશવલાલ નાગજીભાઈ

જામખંભાળીયા

સેટ	નામ
૧	પ્રકાશચંદ છગનલાલ ગુસાણી
૧	સુંદરજી રૂગનાથ બારાઈ
૧	રતિલાલ વીરચંદ

સેટ	નામ
૧	સોમચંદ જેરામ

દહિંસરા (મોરબી)

સેટ	નામ
૧	લખમીચંદ રૂપચંદ કોઠારી

બજરંગપુરા (લખતર)

સેટ	નામ
૧	શાહ મનસુખલાલ કેશવલાલ

નીકાવા

સેટ	નામ
૧	શ્રી હરિલાલ ડાહ્યાભાઇ વોરા

બીલખા

સેટ	નામ
૧	લાઠીયા કાનજી ભીમજી

મુળી

સેટ	નામ
૧	શ્રી જયંતિલાલ કાળીદાસ

વડાલ (સોરઠ)

સેટ	નામ
૧	ઉત્તમચંદ નંદલાલ કોઠારી

લાઠી

સેટ	નામ
૧	શ્રી વોરા મણીલાલ રામજી
૧	,, હેમચંદ મુળજીભાઈ
૧	,, છોટાલાલ મેઘજી
૧	,, વાડીલાલ વ્રજલાલ
૧	,, ધીરૂભાઈ બુદ્ધ
૧	,, શ્રી પ્રભુદાસ માણેકચંદ
૧	,, દુર્લભજી નાનજી
૧	,, હરિલાલ ભાણજી
૧	,, હરજીવનદાસ ભગવાનભાઈ
૧	,, ભગવાનભાઇ મોનજીભાઇ

સેટ	નામ
૧	,, વનમાળી માણેકચંદ
૧	,, વકીલ ભુપતભાઈ
	વઢવાણ શહેર
૧૦	,, શ્રી ધનજી લાલચંદ સ્વીટસ પ
૧૦	,, સુંબાભાઈ વેલસીભાઈ
૫	,, પોપટલાલ ચત્રભુજ કોઠારી
૫	,, દેવશીભાઈ દેવકરણ મહેતા
૫	,, મુળચંદ બેચરદાસ સંઘવી
	ઠા. જીવણદાસ ગફલદાસ
૨	,, ગોબરદાસ સુંદરજી વોરા
૨	,, વાડીલાલ મલુકચંદ શેઠ
૨	,, શીવલાલ હીમજીભાઈ સંઘવી
૨	,, શાંતિલાલ કસ્તુરચંદ વોરા
૧	,, અમૃતલાલ કેશવજી
૧	,, જેચંદભાઈ હરખચંદ દોશી
૧	,, અમરશી કુલભજી
૧	, છોટાલાલ મગનલાલ સંઘવી
૧	,, ટપુભાઈ ખીમચંદ
૧	, વધમાન બેચરદાસ વોરા
૧	,, હરજીવન મેપજી
૧	,, શીવલાલ વધમાન વકીલ
૧	, ભગવાનલાલ નારણજી વોરા
૧	મુળજીભાઈ ચત્રભુજ કોઠારી

સેટ	નામ
૧	ત્રંબકલાલ ઉજમશી મસ્ત્રીઆર
૧	ફુલચંદ દેવકરણ શેઠ
૧	ભગવાનલાલ જીવણભાઈ
૧	ચીમનલાલ જેચંદભાઈ
૧	વર્ધમાન રણછોડભાઈ શેઠ
૧	મુળજીભાઈ હીરચંદ સંઘવી
૧	સુખલાલ તલકચંદ મુડગાર
૧	હરિલાલ માણેકચંદ શાહ
૧	ભીખાલાલ ત્રીકમલાલ
	પુના
૧	શાંતિલાલ રામજી
	બેલગામ
૧	મેસર્સ હીરાલાલ એન્ડ સન્સ
	વાશકુસી
૧	જગજીવન એમ પટેલ
	કોલ્હાપુર
૧	તારાબેન કેશવલાલ વોરા
	મોજુપરી (ભાટી)
૧	મગનલાલ પોપટલાલ કામદાર
	ઝાલોર
૧	ગાંધી કાશીરામ ખીમજી
	કત્રાસગઢ
૧	શાંતિલાલ આર. દોશી
૧	છોટાલાલ વનેચંદ

સેટ	નામ
૧	રતિલાલ કાળીદાસ મેતા
	ધોલેરા
૧	સ્થા જૈન સંઘ
૧	કાંતિલાલ ગુલાબચંદ
૧	ધીરજલાલ પા. સંઘવી
૧	કનૈયાલાલ ગ. ઠક્કર
૧	કાંતિલાલ ખી. ચાંપાનેરી
૧	જયંતિલાલ હી. શેઠ
૧	મણીલાલ સુ. ગાંધી
૧	હીરાલાલ ૨. ઠક્કર
૧	ભીખાલાલ છ. શાહ
૧	શાંતિલાલ સુ. ગાંધી
૧	સોમાણી જેઠાલાલ ડુંગરશી
૧	શેઠ ચીમનલાલ મણીલાલ
૧	મારફતીયા અમૃતલાલભાઈ

સેટ	નામ
	વડોદરા
૫	દરિયાપુરી સ્થા. જૈન સંઘ
૧	શ્રી વણુછરા સંઘ
૧	શા. બેચરદાસ વીરચંદભાઈ
૧	શા. નંદલાલ નેમચંદભાઈ
૧	શા. મણિલાલ નાથાભાઇ
૧	શા. રતિલાલ મંગળદાસ
૧	શા. શાંતિલાલ ખીમાચંદભાઈ
	મોટી કુંકાવાવ
૧	ઠા. લખમણ ભાણુજી
	મહુવા
૧	ભાણુજી ખીમચંદ મહેતા
૧	રતીલાલ કાલીદાસ
	જોરાવરનગર
૧	પ્રાણુલાલ ગુલાબચંદ બંધાર

શુદ્ધિપત્રક

પાનું	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૯	૨૫	જનદર્શન	જૈનદર્શન
૧૩	૬	કયો	કમી
૧૬	૧૯	પાર	તૈયાર
૨૭	૧	છાકરો	છોકરો
૫૦	૧૫	मरणापि	मरणापि
૯૫	૪	દેવદત્ત	દેવદત્તે
૧૦૫	૨	કહ્યુ	કહ્યું
૧૦૬	૩	કયા	કેયા
૧૧૧	૨૪	પથ	પથૈ
૧૨૫	૨૪	અભ્યાસ	અભ્યાસ
૧૬૦	૧૧	નિમિત્તા	નિમિત્તો
૧૮૬	૧૫	સોનીના	ચોરીના
૧૯૨	૪	વિરખે	નિરખે
૨ ૧	૧૮	કાલકુટ	તાલકુટ
૨૧૮	૪	કેમ ન હોવો	કે ન હોવો
૨૨૧	૧૯	પાપ	પાપ
૨૪૦	૧	નીકળે છ	નીકળે છે
૨૪૩	૭	અમોજ્ઞ	અમનોજ્ઞ
૨૫૮	૨૨	માન	મૌન
૨૭૯	૧૮	મણ્યું	ગણ્યું

પાનું	લીંટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૩૦૨	૧૬	ધમી	ધમીં
૩૭૨	૪	બાખકો	બાળકો
૪૧૮	૧૬	ભપા	ભાપા
૪૩૪	૭	હીરી	હીરો
૪૩૪	૨૦	આગરોપ	સાગરોપમ
૪૪૦	છેલ્લી	પ્રશ્ચાતાપ	પશ્ચાતાપ
૪૪૩	૧૧	તૃષ્ણાતુર	તૃષાતુર
૪૪૬	૨	દાસ–દાસીઆને	દાસ-દાસીઓને
૪૪૮	૧૫	અહાર	આહાર
૪૫૦	૧૮	ધનઘાતી	ઘનઘાતી
૪૬૯	૨૨	વિરોધ	નિરોધ
૪૮૮	૧	વક્ષે	યક્ષે
૪૯૫	૨	અર્ધંમ	અધર્મ
,,	૨૨	નારકીમા	નરકમા
૫૦૧	૭	છેદીનાખે	છેદીનાખો
૫૧૧	૨૨	કે મૂકે	મૂકે કે
૫૧૨	૨૧	હુક્ખ	दुक्ख
૫૩૪	૯	પુસ્તાકાલય	પુસ્તકાલય
૫૩૫	૯	નાહ	નહિ
૫૬૦	૨૪	ઝાડ	ઝાડ

☆

રાગ–પીવા દ્યો રઘુરામ પ્રભુ મને શોક પડયો મનમાંય–

તું રે, તેથી, ભટકાય, લક્ષ ચોરાશી યોનિમાંય,
જીવરાય, તું તેથી ભટકાયજી—

ભ્રમ સૂઝયો, ને, કર્મ બાંધ્યા, કર્મથી ભટકાયજી
રાગ-દ્વેષ બે, મૂળ કર્મનાં, મૂળને સિંચાય—જીવરાય-૧

વિષય, કષાય નો સંગ કરીને, પતન પંથે જાયજી
કુસંગ સંગે, ચઢી ગયો તું આંખ છતાં અંધ થાય —જીવરાય-૨

શમતામાં તું, રમ્યો નહિ ને, મમતામાં અટવાયજી
ગમતાં સુખો, ઇન્દ્રીને આપ્યા શાશ્વત સુખ ભૂલાય—જીવરાય-૩

પાકિટમાં, જેમ હીરો ભિન્ન, તેમ તું ય દેહની માંયજી
તારાં મૂલ્ય, તે, આંક્યા નહિ ને, દેહનાં મૂલ્ય અંકાય—જીવરાય-૪

કર્મ રહિત, એ ગુણ તારો તોય, કર્મ જાળે ફસાયજી
જીવ તારી, શિવ થવાની શક્તિને વિસરાય—જીવરાય-૫

પુણ્ય પાપના ઉદય જેવા તેવાં ફળને ચખાયજી
કર્તા-ભોક્તા તું જ તોપણ, પરના દોષ દેખાયજી—જીવરાય-૬

ઉત્તમ રત્ન, વીરઆગમ, સંતસમાગમ, સહાયજી—
સ્વદેશ માર્ગમાં પ્રકાશ આપે તોય અંધારે જાય—જીવરાય-૭

ક્ષણિક સુખ, સંસારના પણ, તેમાં તું લલચાયજી
મોક્ષ કાજુ, નિશાન તારું "તીર' ચૂકી જાય—જીવરાય-૮

(બનાવનાર - **રતીલાલ પ્રાણજીવનદાસ "તીર"**)

“સાંભરે ત્યારે”

મૂકુ પગ મહેલમા જ્યારે, સ્મરણ સ્મશાનનાં ત્યારે,
મૂકુ પગ પુષ્પ શય્યામા, ચિતા પણ સાભરે ત્યારે.
ધરૂ તન શાલ દુશાલા, કફન પણ સાંભરે ત્યારે,
સુણુ સગીત સ્વજનનુ, રુદન પણ સાભરે ત્યારે.
ચઢુ સુખપાલમા જ્યારે, નનામી સાભરે ત્યારે,
જમુ મિષ્ટાન્ન ફળ જ્યારે, મરણપિડ સાભરે ત્યારે